COMMENTARIA
IN CONSTITVTIONES,
SEV ORDINATIONES
REGIAS.

Non solùm Iuris studiosis, verumetiam Pragmaticis vtilissima:
In quibus facilis ad praxim Curiarum Franciæ via,
& Iurium intellectus explicantur:

Authore D. PETRO REBVFFO MONTISPESSVLANO *iurium Doct. ac comite, iurisq; Pontificij ord. profess. Paris. & ibidem in supremo Senatu causarum Patrono.*

Tomus primus.

Multis in locis restitutus, & hac editione vltima aliquot additamentis, quæ his notis [ ] inclusimus, ex postrema authoris recognitione locupletatus, cura & diligentia D. Audomari Rebuffi Iurium Doct. eius nepotis.

Huius Tomi Tractatus pagina sequens indicat.

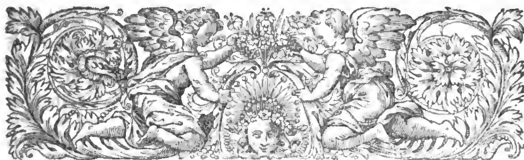

LVGDVNI,
Apud Hæredes Gulielmi Rouillij,
SVB SCVTO VENETO.

M. DC. XIII.

TRACTATVS, QVI HOC libro continentur.

AD

AD ILLVSTRISSIMVM, ET INTEGERRIMVM, FRANCIÆ CANCELLARIVM D. FRANCISCVM Oliuarium, Petrus Rebuffus S.

MAGNA sanè habenda est gratia, Cancellari Illustrissime, tum his, qui artium, siue ad pacem, siue ad bellum pertinentium monumenta nobis reliquerunt, tum multò magis his, qui leges, iuráq; composuerunt, & composita illustrarunt, descriptáq; posteris tradiderunt. Et tametsi & illorum, & horum magnum est in rempublicam beneficium, horum tamen est multò præstantius. Etenim illi nouo suo artificij genere aliqua ex parte solùm societatem humanam iuuerunt, isti verò docuerunt vinculum illud, quo tota ista ipsa hominum coniunctio artium, studiorum, commerciorum societas, communióve constat, atque quicquid est, quod rempublicam dicimus, colligatum conseruatur. Quo sublato, frustra quis nomen societatis aut reipublicæ requirat, adeò sanctum hoc nomen legis, tam efficax, adeò colendum, atque obseruandum, vt iure hominum, societatem sine lege non hominum, sed ferarum veteres dixerint: nec quidem societatem, sed pugnam, & malorum omnium sentinam. Et quamquam natura legum, & iuris constituta sint exordia, fit tamen, vt leges pro vsu rerum, locorum, temporúmve mutationibus alio atque alio modo mutationem subeant. Nec enim par, idémque ingenij acumen omnibus datum, vt pariter rebus accommodent à natura tributa, vel perinde vtantur. Sed factum est, vt quos videmus fœlicius rebus suis consulere, eorum rationem vitæ, eorúmque desideremus leges. Unde Romani illi leges suas petierunt ab Atheniensibus, quos videbant multò antè tum rerum præclarè gestarum gloria, tum optimo Reipublicæ statu florere: à Romanis postea Galli nostri. Atque ita cùm tota iuris causa, origo, & fons in paruum, & angustum naturæ locum initio concluderetur, tandem effectum est, vt interpretationum vtilitate, prudentúmque disputationibus, quæ controuersa erant, eò processerint, vt latissimè pateret tota legum ratio, atque tractatio, adeò vt quæ initio ab angusto illo loco, & fonte in latiorem campum ducenda erant, postea cùm eò defluxissent, vt nullis certis finibus continerentur, reuocanda intra pristinos limites visa sint. Tantus enim erat progressus, vt quisque quid iudicando eligeret, ignoraret, omnia penè controuersa, omnia inuoluta, omnia argutiis quibusdam impedita. Quibus rebus commotus Caligula Imperator dixisse fertur se effecturum, ne quid iureconsulti responderent præter æquum & bonum. Et tandem coactus est Iustinianus certis libris omnem sanctionem Romanam concludere, cuius operam, & consilium plerique meritò non probare videntur. Quia dum studeret controuersias sedare, truncatas nobis legum partes tribuit: quibus concisam sententiam iureconsultorum relinquens eò posteros duxit, vt dum desiderarent legis sententiam, desiderarent simul integros autorum libros, & iusta volumina. Et factum postea, vt legum interpretes in interpretanda lege somniarent de rebus, déque verbis disputarent, & interdum nugas agerent. Nec sustulit quidem Iustinianus vt putabat multitudinem, & verbositatem interpretum, sed mutauit tantùm interpretes aliis alios substituens χρυσέων χαλκεῖα, vt in prouerbio est. Præclaris nominibus & libris Papiniani, Iuliani, Vlpiani, Pauli, & cæterorum, successerunt Bartolus, Baldus & alij interpretes, quorum non improbo industriam, laudo ingenium, sed mallem illos? Desunt qui meliora scribant quàm Bartolus, non deessent si ille non sustulisset. Prudentius sanè principes nostri Galli, consultius, tu & Cancellarij antecessores tui. Nam si vsquam in iure partem aliquam magis necessariam in controuersia positam vidistis, separatas leges edidistis, constituistis quid sequendum,

quid obseruandum, & separatum librum (quem constitutionum dicimus) composuistis. Propter quem non abrogastis leges Romanas, non memoriam interire voluistis, non interpretum volumina, vt ille, iussistis comburenda, sed sicut cætera artium scripta valere permittitis, ita hæc in scholis florent, hæc prima discuntur, adeò vt solum iudicium sciat vestras istas cōstitutiones, schola vt plurimùm ignoret. Quod vtinam in omnibus partibus iuris Romani à te fieret, vtinā Galli hanc laudem tuo beneficio, & opera cæteris præriperent, vt ex tot quæstionibus, controuersiis, & contentionibus scriptorum siue transalpinorum, siue cisalpinorū haberetur verus delectus, præscriberētur certa, constituerentur ex eis leges, vt iudices deinceps quod sequerentur haberēt: hinc præcipua litium occasio oritur, dum in tāta opinionum varietate nescit quisque ius suum, vult iudicis alicuius aut omnium sententiam. Habes in Gallia viros, quos dicam Scæuolas, Vlpianos, & Tribonianos, qui authoritate principis, & tua, cùm tu negotio, & cura non vacas, id possunt, si vocaueris. Sed quorsum ego apud te de legibus tanta? quia alia de re tecum agendum non videtur: nā tua non solùm eruditio, iurisperitia, & integritas huius orationis genus postulare videtur, sed etiam munus tuum illustrissimum, dignitas, & reipublicæ cura quam sustines. Tu enim legum custos νομόφυλαξ appellaris, ex te maxime optimus reipublicæ status pendet, si ex lege pendeat, legum curam habes. Tu pars principis præcipua, qui lex est populi, vt rectè à veteribus dictus est magistratus lex viua. Illas igitur constitutiones seu leges Gallicas, quas tuas rectè appellarim (tu enim, & cæteri cācellarij authoritate regia eas tulistis) cùm in rationem titulorum digessissem, aliquid cœptis superesse arbitratus sum, si annotationes & commentarios quosdam non adderem, non infinitos quidem (vt interpretes iuris) sed tribus duntaxat voluminibus hoc non maioribus comprehensos: vt quæ iuri his constitutionibus derogata, aut confirmata viderentur, aut non decisa, admonerem studiosos, simúlque adijcerem, quæ ad vsum forensem pertinent, & quæ longo vsu, ac consuetudine fori, & arestorum præiudiciis didicimus: vt si quo modo possimus subcisiuis temporibus iuuemus eos, qui ad praxim, & reipub. gubernacula aspirant. Quam rem cùm animo instituissem, eram mehercule iustis de causis ad peragendum paulò frigidior: quoniam multos videbam præclaros viros præstantiores & doctrina, & eruditione, atque rerum vsu exercitatissimos, qui in re tam seria tacerent: Tamen tua authoritas, atque humanitas, qua me aliquando excepisti, & id agendi concessa facultas, (quam ego iussum interpretor) adeò me commouit, vt non mihi recusandum, sed laudem à te, & à studiosis gratiam sperandam putarem. Itaque iure tuum hoc opus reddere, & offerre volui: vt si quid vtilitatis, fructúsve studiosi capiant, tibi totum accepto feratur: si quid verò parum probandum videatur, tribuatur id mihi, qui tuam expectationem fefellerim. Interea hoc vnum omnium mihi maximum erit, si intelligam hanc primam in has constitutiones laboris mei partem tibi gratam esse, & ad reliquas duas purgandas, & publicandas lubentius accedam. Vale Galliæ decus, & ornamentum. Lutetiæ anno à Christo nato quingentesimo quinquagesimo supra millesimum Calend. Augusti.

CONSTI

CONSTITVTIONVM, SEV ORDINATIONVM REGIARVM, CVM COMMENTARIIS D. PETRI REBVFFI, DE MONTEPESSVLANO, iurium doctoris & comitis, & in Vniuersitate Parisiensi publicè professoris, atque in suprema curia aduocati.

EI Optimi Maximi fretus auxilio, multa hic iamdudum cùm vtilia, tum quotidiana, in forensique iudicio vsu venientia pertractare decreueram, benigne lector: sed me semper dehortabatur summa quorundam, qui in foro versantur, auctoritas atque splendor, qui in his constitutionibus, etsi dudum versati, nihil scribere tamen hactenus ausi fuerant: imò me indies magis atque magis elaborantem, ne aliquid in lucem producerẽ, (quod faciles, apertásque sibi, & communi, patrióque idiomate conscriptas cernerent) tã diu impedierunt, quandiu viderim in nouissimas cõstitutiones commẽtaria quosdam edidisse. Sed cum nos deterioris conditionis non esse, & frustra naturam produxisse interpretes, nisi leges reciperent interpretationem, existimaremus: noluimus quæ longo vsu quotidianaq́. exercitatione adnotaueramus, ac contuleramus ceu in commentarium, vtilitati publicæ denegare. Et quamuis iudiciorum initia prius nobis attingenda viderentur: tamen quia hæc maturius se offerebant, ea nunc tibi quoque offerre non detrectaui, interim dum reliqua polire satago, ista vsui tuo, lector beneuole, cedere cupiens. Et si diu, multumq́. deterruit nos diuini illius Ecclesiastici sententia, qui non est expertus (inquientis) pauca recognoscit, vir autem multa experientia edoctus cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum. Et idem alibi, in multis esto quasi inscius, & audi tacens simul & quærens, in medio magnatum loqui ne præsumas. Et vbi senes sunt, non multum loquaris. Maxime cum viderem hic tot in isto genere forensium causarum præstantes viros, vsuq́. frequenti exercitatos, qui de his multa, & quidem præclara scribere, si propriæ vtilitatis aliquantulum obliuiscerentur, & pulchrè & copiosè possent. Verumenimuero (cum ipsi operam suam gratis præstare non sint soliti, sibi damnosum putant fore) si nemo laboris immensi huius salarium illis satis dignum præstet. Ideo malui vtilitati publicæ his paucis (si quo modo possem) consulere, quàm hanc κερδαλεόφρονων rationem sequi. Quocirca hæc animo perpendens, nostras Gallicas leges hactenus sine iusta elucidatione derelictas, ac veluti neglectas, interpretandas suscepi: non subiectis quidem nunc commentariis cuique passim legi, aut cõstitutioni, sed seorsum vnumquodque genus materiæ vtilius, ac vsitatius seligens, velut in tractatus rationem digessi: sic enim commodius tradi posse interpretationem nostram existimaui. Vt non solum Gallis omnino hominibus: sed exteris etiam aliqua ex parte prodessem: iustæ enim interpretationes omnibus cõueniunt, quamuis materia non omnino congruat. Ob id, hasce cõstitutiones pro virili ad ius reduxi, & cum Romanorũ legibus contuli atque præcipuè vsu forẽsi, vt tyronibus praxeos, Theorematωn tamen iuris non ignaris, ad forum non solùm aditum præbeam: sed etiam quæ ipsi pragmatici quasi arcana esse volunt, & sibi solis cognita reseram. Quod enim pluribus annis magno & labore, & vsu quis didicerit, id cũ possit sine detrimento suo, & honestè, nolle aliis impartiri, hominis est inuidentis & illiberalis, parumq́. in humana societate officiosi, qui sibiipsi nauasse operam tantùm velit, & posteris inuideat, aut negligat, vt labor eius prosit, & sanè natura ita comparatum est, vt priora posterioribus vtilia, & eorum gratia sint, ex eoq́. rerum ordo satis intelligitur, & gratia dignum antecessorem non inutilem habuisse, hac tamen in re, eum modum tenebimus, vt quemadmodum neque leges, neque senatusconsulta, ita scribi possunt, vt omnes casus, qui quandoque acciderint, comprehendantur. Sed sufficit ea, quæ plerunque accidunt, contineri. Vt Iulianus ait. Sic mihi satis erit casus in praxi & foro frequentiores, & vsitatiores perscrutari, eosq́. breui & compendiosa ratione decidere, nec in vtramque partem dialecticorum more quæstiones traham, ne calumniandi materiam sycophantis quibusdam pragmaticis, qui interdum sursum deorsumq́. miscentes omnia conturbant, præbeam. Sed sola ipsa veritate rerum contentus, & eam concisa ratione tradens, argumenta scholis & gymnasticis certaminibus relinquam. Tu interea lector beneuole, liberalem animum gratuitamq́. operam, quãtulamcunque, boni æquiq́. consules, quam si gratam tibi, acceptamq́. (vt spero) intellexero: alterum tomum primo quoque tempore lubentius offeram. In quo, quæ in hoc prætermissa fuerint, pertractabimus. Vt sit colophon totius fere rationis pragmaticæ, ac nostrarum constitutionum. Vale. Datum Lutetiæ, Calend. Augusti, Anno 1549.

Ecclesiastici c. 34

Ecclesiastici c. 32

l. neque ff de legib.

TEXT. *Ce sont les Loix.*

GLOSSA PRIMA.

Quid sit lex, legitimus & legisperitus.

1
Ex est inuentio,& donum Dei.l.2.ff.de legib.vel est sanctio sancta,iubens honesta, prohibens contraria. Ibidem. Diffinitur etiam in cap.7. Roma. vbi diuus Paulus inquit: Lex quidem sancta, & mandatum sanctum, iustum & bonum.Et in §. lex. de iure natural. in Institutis. Et Stoici dicunt legem esse orationem grauem, & rectam,quæ facienda imperet, non facienda prohibeat.
2 † Cùm lex ciuilis sit,legitimus etiam ciuilis erit. Legitimum enim virum esse, qui legem & sequatur, & quæ præcipiuntur ab ea faciat.Legisperitum verò eum, qui legem interpretari calleat. nullum autem malum vel legitimũ,vel legisperitũ esse.& Demosth.sic ait: Λέγεται μὲν γὰρ πάντων βασιλεὺς ὁ νόμος δὲ, ὁ αὐτὸς δοκεῖ

Nullus malus iurisperitus.

3 πρὸς τάττειν τ' ἀγαθὰ, καὶ τἀναντία ἀπαγορεύειν. † Hoc est, Lex dicitur esse omniũ regina,eadẽ videtur bona præcipere,contraria prohibere.& paulò post dicit:Est igitur lex commune bonum, sine quo nihil vnquam boni fieri posset.[Et alibi inquit:tot tantorúmque bonorum,& munerum, quæ dij largiuntur,nullus est fructus,aut vsus rectus, sine lege,iure,& principe: ius, finis est legis, principis opus lex,princeps autem imago Dei cuncta administrantis.]Et Herodo.ait,Si quis omne genus legum proponeret hominibus, & optimas sibi consideratis omnibus deligere iuberet, singuli suas recepturi essent,ita quilibet omnium longè præstantissimas suas esse leges existimant. Itaque his etiam ego inescatus, nostris legibus sequentia duxi scribenda.

Reges condere leges an possint, & in quibus.

4 In primis Reges non recognoscentes superiorem posse condere leges in suo regno, non dubitat And. de Isernia in proœ. constit.Neapoli.in princ. nec ego per text.in c.constitutio.2.dist.l.1.ff.de constit.princ. [Et scribit his verbis Aug.in lib. confessio. Si enim regi licet in ciuitate, cui regnat, iubere aliquid quod neque ante ipsum quisquam, nec ipse vnquam iusserat,& si non est contra societatem ciuitatis eius,obtemperatur ei.c.quæ contra.8.dist.] De Ripa.in rubr. de constitut. nu. 7.quia dum ei regnum commissum est, omnia concessa censentur,sine quibus regnum
5 gubernari non possit.l.2.ff de iurisd.omn.iud. † Imò fortius si quis præscripserit iurisdictionẽ in loco,videtur præscripsisse potestatem condendi statutum ibidem, vt scribit Ancha. in ca.1.de

Princeps Dei vicarius in tẽporalibus.

6 constit.quem refert Barba.in rub.de reb.eccl.non alien.col.17.nu.85. † Ipse enim princeps est vicarius Dei in temporalibus. gl. sing.in principio rub. de hæred. & falcid. quam not. d. Boër. in additio.ad Ioan. Montaigne.in tractat. de authorit. magni consilij: & Iacob. Bonaud. in panegyrico,in additio,ad Ioan.de Terrarub. in tract. contra rebelles regum. in fi.Et sic in temporalibus in quibus potestatem & authoritatem habet, leges condere, & promulgare poterit.docto. in c.nouit.de iud. Augusti.de Ancho.in tracta. de eccl. potesta. quæst. 44. [Ex quo infertur,Felin.in c. fraternitatis. in fin. de hæret. perperam sensisse in eo, quod imperatorem dicit posse condere, quod rex non posset, nam rex iura imperij in suo regno habens, si non recognoscat superiorem, ea potest,quæ imperator in suo imperio]Ideo Rex prius in suo regno est in temporalibus adeundus,quam Papa,quia proximus est adeundus. Bald. in c. significantibus. in fi. de offi. deleg.Felin. in c.cum non liceat. col. 4. & seq. de præscriptio. Et hodie quidam dicebat ad Caligulæ tempus ventum esse,qui Iurisconsul.placita induxit,& præter se nullum de iure respondere voluisse. Sic nec

Quãdo prius sit rex adeũdus quã Papa.

7 hodie aliqui extra principes iura promulgant. † Quamobrem in constitutionibus de iustis atque iniustis, déque ciuitatis ordine, & gubernandi ratione tractantibus, quodcunque rectum est,regia lex existit: non rectum verò, nequaquam lex regia, quia scientia deesse videtur:quippe cùm illegitimum sit.Plato in Minoe,& Cælius in lib. antiqua. lect.10.c.19. dixit legem esse,Pindari sententia, Deorum hominúmque reginam. [Sic Plato ait, Aequus futurus iudex respicere hæc omnia, atque operam dare debet, vt has legum constitutiones ante omnia discat, & mente firmiter teneat.nam ad faciendum eum virum,qui didicit,bonum,scripta legum præ cæteris doctrinis,si rectè se habent, maximè conferunt. neque enim temere miranda diuináque lex nomen menti proximum possidet:νοῦς enim mentem, νόμος verò legem significat.]

Lex regia qualis.

8 Et quia dicitur, Scribam eis multiplices leges. Oseæ 8. c. & c. scribam. de præsumptio.Ideo hoc considerans Rex, condidit istas constitutiones, & ordinationes: & quia alij sunt boni, & hi virtutis amore non transgrediuntur: alij sunt mali, & hi per præcepta legum & metu pœnæ sunt coercendi.l.1.ff.de iusti.& iure. vbi citantur hi duo versus,

Oderunt peccare boni virtutis amore.
Oderunt peccare mali formidine pœnæ.

Vnde hoc Rex cogitans,& quod habetur Prouerb.8. ca. Per me reges regnant,& legum conditores iusta decernunt, tulit has leges Gallis hominibus, quibus breuis in regno exerceatur iustitia.

Quibus ex causis leges fiant.

9 Quærto cur leges fiant?Respon. factæ sunt leges,vt earum metu humana coerceatur audacia, tutáque sit inter improbos innocentia, & in ipsis improbis formidato supplicio nocendi facultas refrenetur.c. factæ. 4. dist. Dicit enim Philoso.1.Politic.Sicut homo,si est virtutibus præditus,est optimum animalium,ita si sit separatus à lege,& iustitia, est pessimum omnium:vnde necesse fuit
10 ad pacem hominum,& virtutem acquirendam,vt hæ humanæ leges instituerentur. † Quia dicit

dicit idem Philos. 1. Rhetor. melius est omnia lege ordinari, quàm dimitti arbitrio iudicũ. Et hoc propter tria, quia vnum, aut paucos prudentes, qui leges ferre aut iudicare possint, facilius est inuenire, quàm multos. Secundo quoniam lõgi temporis consideratione leges ferũtur, iudicia breuissimè conficiuntur. Difficile autem est, vt bene à iudicibus iustum & conducibile distribuatur. Melius est legẽ fieri, quã arbitrio iudicum relinqui.

11 Vt dicitur in vita Alexandri Seueri, qui nunquam sacrauit aliquam legem, quin prius consuluisset viginti saltem iurisperitos: & quinquaginta disertissimos: & ideo leges eius firmæ fuerunt. Ob id bonũ esset antequã promulgarentur leges, vt cõsulerentur supremæ curiæ Franciæ, & ipsæ vocarent magistratus suæ iurisdictionis, doctos, & experientes doctores, & aduocatos, & cum his leges firmæ & vtiles darentur, non triduanæ leges, sicut solent in quibusdam regionibus esse, vbi dicunt quatriduana est, iam fœtet, abiiciamus eam. Nam quæ momento construuntur, eo momento pereunt. Omnis enim res per quascunque caussas nascitur, per easdem & dissoluitur. c. 1. de reg. iur. Nam lex quæ ingeniorum afflatu subinde locis, temporibusq; interpolata distinguitur, & Prothei modo formam variat, neutiquam lex dicenda est. teste Cælio lib. anti. lect. 10. c. 19. sed Leges antequam ferantur, diu meditari debẽt, & parlamenta consuli.

12 sæpius leges momento feruntur & iudicia sunt perpetua. † Vnde illæ quæ olim consulto Senatu factæ leges fuère, sacratæ à Ro vocatæ sunt: quibus etiam reges tenebantur: neque enim erat fas pro lege recipi, quod vi, & non iusto imperio editum fuisset, aut promulgatum. Idq; lege veteri cauebatur his verbis, Legum iusta imperia sunto, hisq; ciues modestè, & sine recusatione parento. si tamen lex non trinundino promulgaretur, aut Ioue tonante, vel per vim & minas, vel contra plebis tribunorũ intercessiones, si neque iurata per consules tribunósve esset, poterat haud dubiè abrogari. Dictum est autem trinundino leges ferri: quòd tribus nundinis proponi leges, demum promulgari deberent, teste Alex. lib. genial. 6. c. 23. Ideo leges sic diu pensatæ, & conclusæ meliores sunt, quàm iudicia, & sententiæ, quæ de singularibus factis, & casibus emergentibus fiũt, ex caussis subitò ortis, facilius autem ex multis consideratis potest homo videre quid rectum sit, quàm ex vno solo, quod iudices cogitant. Ideo difficilius debent iudicare contra legem, quàm contra eorum iudicatum, quamuis quædam curiæ contrarium seruent. Leges consulto senatu factæ sacratæ.

13 Tertiò quia legislatores iudicant de vniuersalibus, & de futuris, nec affectionem potius habent ad sinistram, quàm ad dexteram partem, sed iudices de præsentibus, iam determinatisq; iudicant. vnde fit, vt cum & ament, & oderint, sua quæque vtilitas connexa sit, non queant veritatem semper perspicere, sed propria vel voluptas, vel dolor iudicia sua obumbret, c. quatuor modis. 11. q. 3. & quia flexibilis est homo, ideo necessarium fuit lege terminare quid, & qualiter iudicandum sit, & paucissima arbitrio hominum relinquere. vt not. Floren. in 1. p. summæ. titul. 17. rub. de lege canonica. §. 2. & Traiecten. in q. 6. art. 3. vers. propter quod præcepit. In lege condenda nõ est affectio sicut in iudicãdo.

14 Item fiunt leges propter honestatem tuendam. c. porrò. 35. q. 3. & propter vtilitatem habendam. c. tali. 1. q. 7. & caussa diligentiæ habendæ. c. peruenit. 18. dist. & negligentiæ remouendæ. cap. volumus. 89. dist. & caussa tollendæ necessitatis. c. quod pro. 1. q. 7. & cessante ea, lex cessare debet. vnde tot collectæ impositæ tempore necessitatis belli, aut alterius caussæ, tempore pacis cessare debent. l. vna. in prin. C. de caduc. tollen. Fiunt etiam leges propter maius malum euitandum. c. 1. & 2. in 13. dist. vel caussa maioris boni adipiscendi. ca. duæ sunt. 19. quæst. 2. & caussa oppressionis vitandæ. c. prædicator. 16. quæst. 1. & caussa subiectionis seruandæ. c. esto subiectus. 95. dist. Lucas de Penna in l. vt agendi. C. de cursu public. lib. 12. Et vt appetitus noxius sub regula limitetur. In proœm. decreta. versic. ideoque. Et vt laboribus & expensis partium occurratur. c. finem. de dolo. ac vt discordia euitetur, & fraudibus occurratur. c. nonnulli. de rescript. c. quia propter. de electi. Caussæ legũ promulgandarum.

15 Hostien. in summa de constit. §. quæ est caussa constitutionem promulgandi. † Proditum memoriæ fuit, malos mores optimis ferendis legibus sæpe caussam dedisse: quia vbi perperam viuitur, multiplicibus edendis legibus magna datur occasio. Vnde apud Æginetas cautum est: vt qui nouæ condendæ legis caussam daret, inuisus omnibus, & execrabilis fieret. Sic apud Indos si quis aliquid perniciosi inuenisset, nisi protinus remedio succurreret, morte plectebatur, teste Ale. li. genial. 6. c. 14. vbi dicit leges, & constitutiones breues esse debere, velut monita oraculorum diuinitus missa, vt paucis iubeant, non pluribus disputent, suadeantque magis quàm comminentur aut pœnam imponant, quas Plato iussit esse quampaucissimas: nam si suo iure fungantur magistratus, nihil opus esse multiplici lege putauit, vbi verò eorum improbitate aliò detorquentur, ex legum multitudine perniciem afferri dicebat. [Vnde & Archesilaus ait, Quemadmodum vbi pharmaca multa, multique medici sunt, ibidem & morbi abundant: sic etiam vbi plurimæ leges fuerint, ibi & iniustitia viget maxima.] Contra inuentores nouarum legũ.

16 Qualis debeat esse lex, scribit tex. in c. erit autem lex. 4. dist. Sic dicens: erit autem lex honesta, iusta, possibilis, secundum naturam, & secundum consuetudinem patriæ, loco, tẽporique conueniens, necessaria, & vtilis, manifesta quoque, ne aliquid per obscuritatem incautum captione contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi ciuiũ vtilitate conscripta. Ideo autem in ipsa constitutione condenda ista consideranda sunt: quia cùm leges institutæ fuerint, non erit liberum iudicare de ipsis, sed oportebit iudicare secundum ipsas. c. in istis. 4. dist. & vtinã ista quando fertur lex, considerarent hi, dum illam promulgare volunt, sed ipsi aliquando leues appetitus & motus probant, & lex sic parum pensata, & sensata, sine pedibus ambulat, sine anima viuit, sine capite loquitur, sine ratione manet. Qualis debeat esse lex.

Honesta lex.

17 Primò autem debet esse lex honesta, id est statum honoris cuiuslibet seruans: quæ egregia virtus est, teste Tullio de offic. & contraria turpitudini. ideo lex expellens turpitudinem, est honesta. & quod ita nostræ sint leges, & ordinationes, patet in rub. infra. *Que les ribaudes communes soyent boutees hors des bonnes villes.* vbi vult meretrices extra ciuitatem expellendas, ne bonas inficiant. & in rub. *des iureurs & blasphemateurs*, vbi periuri & blasphemi puniuntur. & aliæ leges reformant abusus, quos committebant magistri hospitalium. & leprosariarum. Rub. *de la reformation des maladeries & hospitaux*, & aliis in multis locis. adhæc præcepta iuris sunt honestè viuere, alterum non lædere, ius suum vnicuique tribuere. l. iustitia. ff. de iusti. & iure. & in Inst. §. iuris præcepta, vnde solēt in hoc regno iudices seculares caussa honestatis seruandæ in clericos saltem concubinarios iudicare, & contra eos decernere, vt scripsi in concord. Franciæ. §. ipsas autem. tit. de publi. concubina.

Iusta sit lex, & ex quibus.

18 Secundò debet esse iusta. & dicitur tripliciter. Primo ex fine, quando est facta ad bonum commune, & publicum. d. ca. erit autem lex. 4. dist. Alias dicitur Isaiæ. 10. væh, qui condunt leges iniquas. Not. Barba. in cap. nam concupiscentiam. col. 3 de consti. vnde lex quæ est contra bonum communitatis subditorum suorum, est iniqua. in c. quæ contra mores. & ibi Card. 8. dist. & ideo illi non debet obtemperari. vt de lege prohibente præscriptionem. vt doct. not. in l. 1. ff. de vsucap. ideo princeps non potest facere vnam legem, quæ contineret vnum inhonestum vel iniustum, quia hoc esset contra legis substantiam: cum lex sit sanctio sancta. l. 2. ff. de legib. docet Bar. in l. fin. col. 2. C si contra ius vel vtilita. publi. & contra illas debent resistere Parlamenta, ne publicentur. & si publicatæ per importunitatem fuerint, non debent seruare ipsas.

Bona subditorum non licet accipere, nec cogere ad laborandū sine pretio.

19 Inde Thostatus super c. 12. primi Regum. q. 4. exponendo illum text. vtrum bouem cuiusquā tulerim, an asinum, sic dicit: Est autem iniquitas principatus in accipiendo bona subditorum per manifestam violentiam, vel per calumniam, ideo de istis in specie exprimit tex. ibi tollendo, vt faceret eum suum, vel tollendo quantum ad aliqua opera, scilicet vt cogeret Samuel iumēta Israëlitarum laborare in opere suo sine pretio. Nam & hoc iniustum est, & alibi etiam Moyses se excusat, quòd non acceperit asellum, nec quenquam afflixerit. Num. 16. c. quod facit contra tyrannos dominos locorum, qui dum eis placet, iumenta & equos subditorum accipiunt: sed væ illis, nesciunt autem quid faciunt, sunt enim prædones, imo latrones & tāquam grassatores: essent furca figendi. l. capitalium. §. fi. ff. de pœn. [Iniquissimum enim esse dicit Papinia. auferre dominium. in l. nec vtilem. ff. ex quib. caus. maio.]

Duras leges condere malum est.

20 Subiicitur in tex. Regum allegato, Si quempian calumniatus sum, vbi Thosta. sic ait, calumniari est bona alicuius tollere iniustè quæsito aliquo colore, sicut interdum principes faciunt aliquas condendo leges, vel constitutiones duras, in quas necesse est incidere subditos, & hoc faciūt, vt ab eis pœnas exigant. & est propriè calumnia. & ideo se excusauit Samuel. d. ca. 12.

Lex mala diabolica.

21 Et dicit Bal. in l. sicut. C. de serui. & aqua. quòd lex mala est diabolica, nec ligat subditos. Bal. in l. vna. C. de confes. & in c. 2. de proba. & quod principi terreno placet contra Dei placitum non habet legis vigorem. sed tyranniæ ostensionem. teste Bal. in l. 1 ff. de consti. principum, vnde Bart. dicit in l. vectigalia. ff. de publ. & vectigal. non esse peccatum, fraudare vectigalia iniustè imposita.

Iniusta lex dicitur, si excedat potestatem condentis.

22 Item iusta lex vocari potest ex authoritate condentis, vt quando lata non excedit potestatem ferentis, alioqui iniusta dicitur. in c. ecclesia. de consti. Abundè scribit Adrianus de Traiecto, summus olim pontifex excellentissimus, in q. 6. in princ. vnde si super rebus spiritualibus à principe seculari lata sit, vel contra clericos, tunc iusta non est, vt inferius dicetur.

Lex non est bona sine Deo.

23 Adhæc iusta est lex ex forma, quando secundum æqualitatem proportionis imponitur onus subditis ad bonum commune, quibus deficientibus non est lex: sed violentia, & non obligat in foro conscientiæ, nisi ad vitandum scandalum, vel seditionem. Fel. in c. nihil. col. 3. vers. 33. de præscriptio. quia sicut bonus vir non est sine Deo, ita non est lex bona sine Deo. Bald. in l. in ambigua. ff. de legib. & hoc declarat diuus Thomas. in 1. secundæ q. 96. artic. 4. post diuum Augustinum in tract. de libero arbitrio. c. 9. Panor. Fel. & alij in c. 1. de constitu.

Possibilis lex esse debet.

24 Tertiò lex debet esse possibilis secundum naturam illorum, quibus imponitur. vnde in pueris minor pœna secundum naturam debet imponi, quàm viris: & maior debet imponi robustis, quàm delicatis, & alia seruis & vilibus personis, quàm nobilibus. l. in seruorum. ff. de pœnis. aliàs non esset possibilis secundum naturam. Arch. & docto. in d. c. erit autem lex. & lex non debet deuiare à natura §. si verò effusa. in authen. quib. mod. natural. efficiantur sui. colla. 7. imò ipsi naturæ congruere debet. in auth. de triente & semisse. in princ. colla. 3. & §. minorem. de adoptio. in Instit. Lucas in l. 2. C. ne fiscus rem quam vendidit euincat. lib. 10. ideo si ex impossibilitate legis eam homo trāsgrederetur, non ei imputaretur. c. non est. 15. q. 1. & c. Nabuchodonosor. 23. q. 4. vnde Christus dicebat iugum suum suaue esse, & onus suum leue.

25 Vel debet esse possibilis secundum naturam, id est secundum naturalem rationem. Nam si sit contraria rationi: non est lex. vt late dico in repe. l. vnicæ. not. 11. C. de sent. quæ pro eo quod interest. Vel debet esse possibilis secundum naturam, id est conuenientem personis: vt dixi. Vel secundum naturam negotiorum, de quibus agit Flor. in 1. p. sum. tit. 17. c. vno. §. 3. vel ego dicerem legē secundum naturam possibilē esse debere, id est quod naturaliter possit adimpleri, quod in lege scriptum est. Nam si lex iuberet ieiunare quadraginta dies sine aliquo cibo, non esset possibilis secundum naturam. vt in rubr. & per totum tit. de obseruatio. ieiunio. doctor. not. ideo leges hæ Gallicæ videntur secundum naturam possibiles, vt inferius videre quilibet poterit.

26 Item

26 Item debet esse possibilis secundum consuetudinem patriæ,quia non potest homo adstringi lege,vt in societate aliorum solus contrarios mores habeat,& sic viuat.ideo lex contra consuetudinem inhabitantium per contrariam consuetudinem tollitur.c.3.§.leges.4.dist.Nam consuetudo legem interpretatur.ca.abbate.de ver.signific.& est optima legum interpres.l.si de interpretatione.ff.de legib.

Contrarios mores in societate quis non debet habere.

27 Quartò conueniens esse debet loco. Nam in aliquibus locis aliqua statuuntur,quæ alibi nõ reciperentur.c.aliter.31.dist.vbi lex continentiæ imposita sacris sacerdotibus,non ligat Græcos.c. cum olim.de cler.coniuga.Vnde antequam lex publicetur,debet ad supremas mitti curias,vt ipsæ videant an locis quibus præfectæ sunt,conueniant,& tunc poterit Regi denunciari,vt superius dictum extitit.

Conuenire loco lex debet.

28 Quintò conuenire debet lex tempori, omnia enim suis temporibus congruere debent:vnde multa fuerunt statuta tempore antiquo,quæ hodie nõ procedunt.c.fraternitatis.34.dist. Nam variantibus temporibus,necesse est,vt iura varientur humana.ca.1.de consang.inde citius ingrediuntur consiliarij parlamentum tempore æstatis, quàm hyemis.vt in rubr. *de la cour de parlement.* patet.vbi etiam statuitur in quadragesima audientia,hora octaua:alio tempore septima,vt lex tẽpori conueniat.

Conueniens lex sit tempori.

29 Sextò necessaria debet esse lex,quia non nisi instante necessitate,non leui momento ius statui debet.cap.regulæ. per totum. 29.dist.vbi sic scribitur,regulæ sanctorum patrum pro tempore, loco,& persona,& negotio, instante necessitate,traditæ sunt.& debet esse necessaria ad malorum remotionem, vt lex quæ fit propter vsurarios remouendos,qui tot fortè sunt hodie,quot in orbe meretrices. vnde ex necessitate fit diuisio classis & cameræ inquisitionum.rubr. *de la cour de parlement.* etiam ibi propter necessitatem statuitur, vt post prandium,consiliarij adeant parlamentum, quamuis olim ex primæua fundatione non tenerentur:quia malitia hominum in dies excrescit,& processus multiplicantur, & controuersiæ restibiles,sicut hydræ capita sunt.

Necessaria sit lex.

30 Septimò debet esse vtilis,ad cõseruationem enim bonorum refertur:vt videntes malos puniri,& bonos præmiis affici,homines tendant,& perseuerent in virtutibus.[Vnde Cicero ait libr. 2.de legib. Constat profectò ad salutem ciuium,ciuitatumq; incolumitatem, vitamq; hominum quietam & beatam, conditas esse leges.]Et si omnibus vtilis non sit:sufficit tantum maiori parti. §.quamborem.ibi,ea enim.in auth.de restit.& ea quæ parit in vndecimo mense.coll.4.

Vtilis lex esse debet.

31 Tria communiter in omni negotio sunt attendenda,quid liceat secundum æquitatem,quid deceat secundum honestatem,quid expediat secundum vtilitatem.c.magnæ.de voto.debet ergo esse vtilis non solùm principi,sed etiam subditis. Nam ordinatio debet fieri,vt afferat vtilitatem, prosperitatem subditis in communi.l.2. ff. de constit.principum.Bonifac.in proœm.cle.§.hæc sane.col.2.non vni tantum,vel ad vnius odium:publicæ enim interest subiectos locupletes esse.§.fi. de his qui sunt sui vel alie.iuris.Sed hodie hoc iure vtimur,vt solum principem ditare affectemus, postponentes subditos, & in legem non puto delinquere eum,qui in dubiis quæstionibus contra fiscum facile responderit:ff.de iure fisci.

Tria in omni negotio attendenda.

32 Octauò constitutio debet esse manifestá, ne aliquis vitiosè eam possit interpretari,& ne cui paretur laqueus.gl.in d.c.erit autem lex. nihil enim tam proprium legi,quàm claritas.§.1.in auth. de testa.imperfect.colla.8.§.quibus.in constit.C.scripsi in repetit.l.vnicæ.not.8.C de sent.quæ pro eo quod interest. Et illud non dicitur manifestum, quod obscuritatem continet,sed propter obscuritatem verborum inducitur error.§.his ita.de iustit.& iure.in Instit.& c.abbate.in fi.ibi,vt ambiguitas tolleretur.de ver.sig. & Seneca ait legem oportere esse breuem,quo facilius ab imperitis teneatur,velut emissa diuinitus vox iubeat, non disputet, nil mihi videtur frigidius,nil ineptius, quàm lex cum prolegomenis.Cœli.lib.10.c.19.

Lex manifesta sit.

33 Nonò rationabilis esse debet, cùm ratio sit anima legis.l.cùm ratio.ff.de bonis damnato.l.1. C.de interd.cap.ratio.de præb.clem.1.de elect.Scripsi in l.in lege censoria.ff.de verb.signific.Nam extirpandum est,quod ratione caret.c.cor episcopi.68.dist.& omne,etiam irrationabile est restringendum,teste Bald.in l.quod verò.ff.de legib.& lex sine ratione dicitur esse sine anima,& corpus fœtidum.

Rationabilis.

34 Intellige valere legem & ordinationem, etiam si omnia ista non intersint in ea,sed requiritur quòd aliquæ rationes prædictæ,& requisita adsint,quæ sufficiant,teste Arch.in d.ca.erit. quod potest etiam intelligi negatiuè,videlicet vt leges non ferantur contra honestatem,iustitiam,possibilitatem,&c.& ita intelligit Flor.in d.c.vno.tit.16.§.3.1.p.summæ.licet tex in c.consuetudo autem.1.dist.tantùm videatur ponere tria requisita:tamen explicitè,& clariùs decernitur in d.c.erit. Ista in his Galliæ legibus an inueniantur,inferius discutietur abundantius.[Cautum etiam fuit lege Cæcilia,vt de singulis rebus separatim,non de pluribus coniunctim ad populum ferretur,& vt leges trinundino rogarentur, de quo sæpius Cicero. Et extat de his statutum in hac vniuersitate Paris.ne in vniuersitate aliquid statuatur,nisi prius docto.admoniti,& singuli gradus fuerint,& ne festis diebus aliqua lex promulgaretur statutum erat lege Iulia & Licinia,de quo etiam apud Ciceron.in 4.episto.libr.& in ora.pro Sestio.]

35 Finis igitur legum est bonũ commune.Nam pro communi omniũ vtilitate lex debet esse conscripta.d.c.erit. Bonum autem commune cõstat ex tribus.Primò ex personis,ex tempore,& secundum negotia,vt lex respiciat ad personas,ad tempora,& ad negotia:vt declarat Floren.vbi

Quis sit finis legum.
Bonum commune ex tribus consistit.

ren.vbi suprà.§.4.& istæ leges iustæ gloriosum efficiunt regnum.& duodecim quæ scribit Ioan.de Turrecremata, in sua summa de ecclesia.c.34.

Leges non debēt approbare vitium, nec omne quidem punire.

36 Aduertendum est quòd legislator nunquam debet promulgare legem, per quam approbat aliquod vitium:quia hoc esset incitare ad peccandum:quod lex non debet facere.l.conuenire.ff. de pact.dotal.l.iurisgentium.§.si paciscar.de pact.

37 Item legislator non debet legem promulgare punientem omnia vitia,sed quædam sub silētio pertransire,& homines committere suæ libertati:& hoc circa illa vitia,quæ vix euitari possūt. Scilicet fornicari simpliciter cum meretrice peccatum est,& tamen legislator non debet hoc tollere,nam si illud tolleret,induceret fortè magna scandala,& maiora peccata:nā dicit B Aug.Tolle meretrices de ciuitate,& omnia libidini conturbabis.Etiam loqui ociose peccatum est,quia de omni verbo ocioso reddituri sumus rationem in die iudicij.Matthæi 12.tamen legislator hoc nō vetat,nec punit.& malum cogitare peccatum est.gl.& doct.in c.cogitationis.de pœn.dist.1.& tamen lex ciuilis non imponit cogitanti pœnam.l.cogitationis.ff.de pœn.& sic de similibus.

38 Ratio est,quia euitare omnia vitia ad vnguē est opus supra hominem purum,nec potest fieri sine gratia adiuuante.Ideo illa sola lex, quæ dat gratiam,debet tollere,& punire omnia vitia & adiuuamen ad fugiendum illa. Lex autem humana non dat aliquam gratiam.quia est à puro homine data,qui gratiam dare nō potest.ergo,&c.Item legislator ponit leges propter vtilitatem politiæ.Ideo quando per legem impeditur,aut tollitur vtilitas,aut turbatur bonus status.& pacificus eius,lex non est bona,nec tenenda:sed tale accideret,si legifer omnia vitia punire vellet.& vetare.

39 Ideo hoc non pertinet ad legislatorem,imo non esset legislator,sed vrbis euersor.†Sola igitur lex Christi omnia vitia vetat,& punienda docet:vt dicit Tostatus in 2.p defensor.c.57.& seq. Imò in ca.16. dicit quòd executores legum,& iustitiæ in fauorem legis Euangelicæ non possunt punire omnia vitia.& si hoc conarentur,peccarent.Tum quia non habent potestatem,cum iurisdictionem à legibus secularibus habeant. Ideo iurisdictio illorum non se extendit vltra leges, quæ non puniunt omnia vitia,vt suprà dixi,ergo nec earum ministri,sed tanquam priuati habentur,cui posset resisti.l.defensionis facultas.& l.prohibitum.C.de iure fisci.lib.10.etiam si fuerit Papa,vel episcopus secundum eum,& Petr.de Ancha.in tract.de ecclesia.potest.q.44.vers.ad quartum allegans diuum Augustinum in tract.de liber.arbitrio.[Posset fortè dici finem legum esse iudicare,postulare,consulere,& interpretari,& in his pendent leges.]

Leges an in foro consciētiæ obligent.

40 Insuper vidēdum est, an leges Imperatoris vel Regis,ligent etiam in foro conscientiæ:adeo quòd peccet subditus contra legem scienter veniens? Resp. quando lex est iusta,peccat,qui legi non obedit.per illud quod diuus scribit Paul.qui resistit potestati,ordinationi Dei resistit.cap.qui resistit.11.q.3 Bal.in c.in omni.de testi.maximè propter inobedientiæ etiam in statutis præceptū. Dicit gl.in ver.sententiis in c.fi.de const.in 6.probat.d.Adria.Traiecta.summus olim pontifex.in sua q.6.& Barba.in cons.43.præclarè.col.12.num.20.& seq.vol.1.

41 Sed si legislator excedat potestatem,non ligat.l.fi.ff.de iurisd.omn.iud.c.fi.de consti in 6. vt si laicus statuat super spiritualibus,vel ecclesiasticis rebus.vt inferius dicetur.c.nouit.de iudic.arg. l.diligenter.ff.manda.

42 Secundò si contra Dei mandatā lex promulgetur, non valet,nec contra legem naturalem, vel moralem.c.non licet.10.dist.lege.vbi glo.ibid.vel contra bonos mores,non enim est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum. reg. non est obligatorium. de reg.iur.in 6.ideo non valebat lex Regis Nabuchodonosor, vt omnes adorarent auream statuam, quam ipse construxerat.de qua Daniel.3.c.& sic scribit Petr.de Anchar.in suo tract.de ecclesi.potest.q 44.& docto.in ca.nam concupiscentiam.de constit.Ias.in l.si pœnæ.ff.de condic.indeb.& superius dictum extitit.

43 Tertiò si is,qui contrauenit legi,habet iustam caussam,fortè valetudinis aduersæ,vel aliam, vt dicit Panor.& Dec.in d.c.Nam concupiscentiam.col.3.de constit.Panor.in c.licet ex quadam. de testi.& in c.quoniam vlt.not.de probatio.

Ante rescissionem contractus res iustè retinentur.

44 Ex quo infertur quòd licet contractus sit nullus,tamen rectè potest retineri res in conscientia:donec declaretur nullus.reste Panor.in c.quia plerique de immunita.eccl.& multi contractus in se irritari possunt per restitutionem principis, vt quando minor est læsus sui facilitate, tamen contrahens iustè rem ante restitutionem tenet, donec ab eo petatur,nisi ipse alium circunuenerit,teste Innoc.in c.quod sicut.de elect.& ideo lucratur fructus ante litem contestatam,l.cum fundus.ff.si cer.pet.scripsi in repet.l diuus.in gl.ff.de senatuscons.Sylla.& in tract.meo de rescis.contract.in præfa.circa finem.in secundo tomo ordi.

45 Item si filiusfa.sine fraude receperit mutuum,in conscientia non potest iuuari Macedoniani exceptione.Bar.in extrauag. ad reprimendum. in ver.per denunciationem.ego fusius scripsi in interpret.l.si quis pro eo.ff.de fideiussor.

46 Imò omnes leges inducentes pœnam dupli & quadrupli cessant in conscientia.tex. cum gl. in c.fraternitas.12.q.2.& inferius dicetur fusius.

Mulctā quādo aliquis soluere nōn teneatur.

47 Infertur etiam quod nemo pœnam vel mulctam soluere in conscientia tenetur antequā ad illam fuerit condemnatus,vel ea fuerit declarata:Hoc firmat Adria.vbi suprà. q.6. quia pœnæ infliguntur & exacerbātur,cùm multis grassantibus opus est exemplo.l.aut facta.ff.de pœ.vbi ergo peccatum occultum fuerit,ratio non habet locum.d.c.fraternitas.12.q.2.vbi glo.c.suam.de pœn.

Ideo

Ideo friuole appellans non tenetur soluere emendam sexaginta librarum, si ab eo non fuerit petita, etiam post condemnationem, nisi lex pœnam ipso facto imponeret, vt cùm bona cadunt in commissum.c.2.vbi doct. de præscript.in 6.c.cum secundum leges de hæret.eodem libr.Panorm. & alij in c.1.de constit.sed eo casu etiam si dominus sciat, & non petat, videtur commissum remittere,& sic in foro conscientiæ dicerem adhuc retineri posse:quia debitor putare potest dominum eo iure vti nolle: sicut dicitur de hærede,qui potest legatum præscribere per triginta annos, arbitratur enim,quòd legatarius illud nollit,eo quòd non petat,teste Anchar.in regul.sine possessione.de reg.iur.in 6.Plenè scripsi in interpretatione legis vnicæ no.1.num.54.C.de sent.quæ pro eo quod interest proferuntur.

48 Item si quis detineat rem meam, & sit potens,& ego authoritate iudiciali non valeam eam recuperare,possum iure poli aliam æquiualentem furari,vel authoritate propria aliam apprehendere citra scandalum & perturbationem.gl.in c.ius gentium.prima dist.Hippoly.sing.53.malitiis. text.& gl.in l.sicut.C.de paga.Alex.cons.13.in 1.vol.Feli.in c.2.col.fi.de sponsal.quæ sunt notanda.Alia possunt super hoc videri,in c.1.& 2.& c.ne innitaris.de constitu.imo dicit text.de constitutionib.apostolicis in ca.nulli fas est vel velle,vel posse transgredi apostolicæ sedis præcepta,nec nostræ dispositionis ministerium: quòd vestram sequi oportet charitatem.sit ergo ruinæ suæ dolore prostratus, quisquis apostolicis voluerit contraire decretis.19.dist.vide alia quæ scripsi in repetit.l.diuus.in 1.glo.ff.de senatusconsult.sylla.

49 Quæritur an omnes teneantur seruare has ordinationes,& eis subiiciantur?Resp.dupliciter quis dicitur legi subditus,vno modo vt doctor.dicunt,sicut regulatum regulæ,& sic omnes, qui An omnes Regis ordinationes seruare debeãt.

50 subduntur Regi,subiiciuntur regulis,legibus,& ordinationibus,quas ipse fecit. † Quod autem quis non subiiciatur Regi nostro,potest contingere dupliciter. Primo quia est simpliciter ab eius subiectione absolutus.vtpote,quia in terris imperij degit,ibi natus est,vel in altero regno Hispaniæ videlicet,vel Angliæ.& tunc sicut dominus istius exteri non est subditus his ordinationibus,ita nec illius subditi Regis Hispaniæ, vel Angliæ,aut alterius regni,nisi quatenus delinquunt in regno,aut negotiantur,& tunc quibusdam legibus subiiciuntur.c.fi.vbi doctor.de constit.in 6. dicetur inferius. Subiectus Regi quis duobus ex causis non est.

51 Alio modo quis nõ subiicitur principi,videlicet,quia alia regitur lege superiori.puta,si quis sit subiectus proconsuli, debet eius regi mandatis, nisi in his, quæ absoluuntur ab Imperatore, quantum enim ad illa non adstringitur mandato inferioris, cum superiori mandato dirigatur, & ita declaratur in c.quæ contra mores.8.dist.vbi scribitur in fi.sicut in potestatibus humanæ societatis,maior potestas minori ad obediendũ rectè præponitur, ita Deus omnib.sic dicimus cessasse legem Moysi quando data est lex Christi Dei.c.gaudemus. de diuort.c.si dominus.& seq.11.q.3.

52 Alio modo dicitur quis subiici legi,sicut coactum cogenti, & hoc modo homines virtutibus prædìti non subiiciuntur legi,sed tantum mali.quod enim coactum est,& violentum,contrarium voluntati est,vt scripsi in 14.not.l.vnicæ.C. de sent.quæ pro eo quod interest profer.voluntas autem bonorum hominum consonat legi, à qua discordat voluntas malorum, & sic boni non sunt sub lege,sed mali,vt dicitur 1.ad Timothæum.1. lex iusto posita non est,sed iniustis,& non subditis impiis.Iusti non sunt subditi lege coactæ,quia voluntariè obediunt:& faciunt quod lex præcipit.Alber.in l.princeps.ff.de legib.

53 Nec refragatur c.duæ sunt leges.19.q.2.vbi qui lege priuata videlicet Spiritussancti ducitur non est sub lege.& Apost. ait, qui spiritus Dei aguntur,non sunt sub lege.Nam lex Spiritussancti est super omni lege humanitatis posita. Ideo intellige quòd spiritales viri in eo quòd ducuntur lege Spiritussancti, non subduntur legi humanæ:quantum verò ad ea,quæ sunt contraria ductioni sancti Spiritus,& in aliis,quæ non sunt de ductu Spiritussancti,astringuntur legibus humanis.vt 1.Petri.2.c.Subiecti estote omni creaturæ propter Deum.c.qui resistit.11.q.3. Spiritales viri an & quãdo sint legi subditi.

54 Hinc D.Ambr.in c.magnum.11.q.1.sic ait,magnum quidem est,& speciale documentũ quo Christiani viri potestatib.sublimiorib.docentur debere esse subiecti,ne quis terreni Regis constitutionem putet esse soluendam.& Paul.ait. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. c.omnis,de censi.& quod dicitur princeps est solutus legib.l.princeps.ff.de legib.intelligitur quoad vim coactiuam, quia non cogitur à seipso ad obseruandum legem,nec ab alio quidem,cũ non habeat superiorem, secundũ Hiero. in illo Psal.Tibi soli peccaui & c.totam.de pœnit.dist.3.Aug. de Anchona in summa de ecclesiast.potest.q.44.in fi. Sed in quantum lex habet vim directiuam, princeps est suæ legi subditus:quia pater legum est princeps. In authen.de incest.nup.§.vlt.coll.2. ideo propria voluntate eas debet seruare.cap.cum omnes.de constit.Quod quisque iuris in alium statuerit,ipse eodem iure vtatur.& sapiens ait,Patere legẽ quam ipse tuleris.c.iustũ.9.dist.iustũ est principem legibus obtẽperare suis: tunc enim iura sua ab omnibus custodienda,& seruanda existimet,quando & ipse illis reuerentiã præbet.Principes legibus teneri suis,nec in se posse damnare iura,quæ in subiectis cõstituunt, æquum est.iusta est enim vocis authoritas eorum,si quod populis prohibent,sibi licere non patiantur.& Matthæi.23.c.Iesus reprehendit eos,qui imponunt aliis onera grauia,& ea nolunt digito suo mouere.& Simõ de Cassia in tract.de iusto iure dominij. c.33 sic ait:Non autem iustus Rex inter homines erit,si iustam non sequitur positam,aut non posuerit legem iustam,sed quomodo sequeretur iustam,edicta diuina contẽnens?Princeps etiam dicitur supra leges,quia potest eas mutare,& pro loco & tẽpore dispensare,cum iustum fuerit.c.non oportet. Solutus legibus quomodo intelligatur. Princeps teneatur suis legibus.

oportet.de cōsan.Alber.in l.princeps.ff. de legib.Sed instar Zaleuci Locren.Regis,suas debet seruare leges,si eas ab aliis seruari cupit.de quo loquitur Val.libr. 1. de iustitia.& scripsi in proœmio concorda.in 1.gloss.

Ordinationes an ligēt clericos,& in quibus.

55 Quæro an statuta laicorum, vel constitutiones comprehendant & adstringant clericos, & ecclesias. videtur quod sic: quia Papa per leges.decidit causas ecclesiasticas,ergo & alius hoc debebit.probatur in ca.1.ibi, legali prouisione decretum est.c.2.ibi,cùm sit in iure ciuili expressum, quod licitè fieri possit. & in c.3. & per totum de causa possessio.& proprie.& si in adiutorium vestrum terreni imperij leges assumendas putatis, non reprehendimus. Nam fecit hoc Paul. cùm aduersus iniuriosos Romanum ciuem se esse testatur. August.in dialogo contra Petilia.& est in c. si in adiutorium. 10.dist.& Leo.in c. de capitulis. ibidem sic ait: De capitulis,vel præceptis imperialibus vestris, vestróq; etiam pontificum prædecessorum irrefragabiliter custodiendis, & conseruandis, quanto valuimus, & valemus,Christo propitio & nunc & in æuum nos conseruatores modis omnibus profitemur: & si fortasse quilibet vobis aliter dixerit, vel dicturus fuerit,faciatis eum pro certo mendacem. & in c. quis autem leges principum,aut regulas patrum,aut admonitiones paternas, dicat debere contemni,nisi qui impunitum tantum existimet transire commissum?& sicut leges non dedignantur sacros canones imitari:ita & sacrorum statuta canonum principum constitutionibus adiuuantur.c.1.de no.oper.nuntia.& iura humana per Imperatores & rectores seculi Deus distribuit humano generi. Augu.super Ioan.in c.quo iure.8.dist.

Leges diuinitus promulgatæ.

56 Item leges sunt diuinitus per ora principum promulgatæ.c.fin.16.q.3.l.si.C.de præscrip.30. vel 40.anno.Etiam ecclesia legum secularium non respuit famulatum.c.super Specula.de priuile. & dicitur lex quasi sanctissimum templum à summi numinis liberalitate collatum.l.1.§.cùmque. C.de vetere iure enucleand.& ideo ab omnibus adoranda,& seruanda est.l.2.§.hęc igitur omnia. illo tit.l.leges sacratissimæ.C. de legib.& legumlatores à Deo licentiam acceperunt.vt in auth. vt hi qui obliga.se habere perhibent res mino.in prin.coll.6.probarem etiam aliis sexcentis iuribus, sed breuitatem amplectens,nunc alia missa facio.

Ecclesia non subiicitur legibus humanis.

57 Contrarium verius esse censeo.per tex.in c.certum.10.dist.vbi sic describitur,certum est hoc rebus vestris esse salutare,vt cùm de causis agitur,iuxta ipsius constitutionem regiam voluntatem sacerdotibus Christi studeatis subdere,non pręferre:& sacrosancta per eorum præsules potius discere,quàm docere ecclesiasticam formam sequi, non huic humanitus obsequendo iura præfigere: neque in eius sanctionibus velle dominari, cuius clementiæ Deus voluit tuæ piæ deuotionis colla submittere: ne dum mensura cœlestis dispensationis exceditur, eatur in contumeliam disponentis.& in cap.Suscipitis ne libertatem verbi?libenter accipitis,quòd lex Christi sacerdotali vos subiicit potestati, atque istis tribunalibus subditi: dedit enim & nobis potestatem, dedit & principatum multo perfectiorem principatibus vestris.aut nunquid iustum vobis videtur,si cedat spiritus carni,si à terrenis cœlestia superentur, & si diuinis præferantur humana?ibi.& sancta Dei ecclesia mundanis nunquam constringitur legibus.c.inter hæc.33.q.2.

Laici potestatem statuēdi in clericos non habent.

58 Præterea laicis etiam religiosis,id est,honestis,& catholicis,super ecclesiis & personis ecclesiasticis nulla est attributa facultas, quos obsequendi manet necessitas, non authoritas imperandi,à quibus si quid motu proprio statutum fuerit,quod ecclesiarum etiam respiciat commodum, & fauorem,nullius firmitatis existat,nisi ab ecclesia fuerit approbatum.text.in c.ecclesia.de cōst. Plenè hoc probat Barba.in repet.rub.de reb.eccl.non alienand.col.16.num.18. cum seq.

59 Insuper nulla lex, vel ordinatio potest comprehendere non subditum.c.1.de constit.iuncta ibi glo.& c.2.illo tit.libr.6.in c.à nobis,de sent.excom.vbi excommunicatio ad excommunicatoris tantum subditos refertur.Facit l.cum quædam.ff.de iurisd.omn.iud.sed clerici non sunt laicis subditi.d.c.ecclesia.ergo leges humanæ ad eos non extenduntur.

60 Adhæc maior non potest lege minoris constringi.cap.cum inferior. de maior. Nam omnes principes,& cæteros homines episcopis obedire beatus Petrus præcipiebat.c.omnes.ibid.Sed legumlatores laici sunt inferiores clericis,& ecclesia.c.solitæ.de maior.& obed.c.nouit.de iud.c.per venerabilem.Qui filij sint legit.ergo clerici legibus laicorum non tenentur.

Leges diuinitus promulgatæ quomodo intelligātur.

61 Nec obstat quod leges sint diuinitus promulgatæ,sed diuinis constitutionib. omnes subiiciuntur:ergo & legibus humanis.Resp.leges esse diuinitus promulgatas, secundum tamen imperiū promulgantis.& sic non constringunt, nisi eos quos eadem prouidentia sibi subiecit.& hoc est q; in lege dicitur necesse esse imperium.d.c.2.de cōst.& dicit beatus Thomas,requiri tria vt lex adstringat.primum finem boni communis:secundum authoritatem, videlicet q; lex lata non excedat potestatem ferentis:tertium, æqualitatem oneris impositi,secundum proportionem ad bonū commune,vt superius dixi.quod probat Fortuni.in trac.de vltimo fine.nu.160.Nec debet Rex in messem alienam falcē mittere.c.nouit.de iud.cum ipse Deus distinxerit secularem potestatem ab ecclesiastica.d.c.solitæ.de maiorit.c.quoniā.10.dist.alia verò iura conciliantur.& contraria elidū-tur ex subsequentib.modificationib. Et sic est firma regula,quòd constitutiones,vel statuta laicorum non comprehendunt clericos,nec ecclesias,vel alias ecclesiasticas personas.

Regulæ.

Leges à canonibus approbatæ seruandæ sunt.

62 Primò regula perdit officium suum,quando leges,vel ordinationes essent à canonib.approbatæ.nempe tunc non illis legibus adstringuntur clerici:nec tenētur imperio legum.sed quia canones volunt leges tanquam iustas ab omnibus obseruari, tunc illæ clericos ligant.& quando leges non sunt contra naturalem rationem,aut diuinam,nec contra ecclesiæ cōstitutiones,tūc solent

lent ab Ecclesia approbari,& imperio,& approbatione Ecclesiæ clerici eas seruare tenentur.c.vt inquisitionis negotium. de hæret. in 6. ea enim nostra facimus, quibus authoritatem impartimur.l.1.§.omnia.C.de veter.iur.enucl.c.si apostolicæ sedis.de præben.in 6.Igitur authoritate canonum habent locum leges in foro ecclesiastico, & in clericos: & ita intelliguntur iura superiùs allegata,vbi dicitur leges debere obseruari ab omnibus, non vi propria,sed ratione approbationis: & eas debet Rom.Pontif. approbare propter iustitiam eis insitam, & quia sunt diuino spiritu promulgatæ, & optimè humanis prouident negotiis, ad conseruationem generis humani. c. quo iure.8.dist.vnde decet,vt Papa eas accommodet negotiis eccles. c. ex antiquis. ibi custodito legum tenore.54. dist. ca.accusatores, §. cuius in agendo.3.q.8.ibi,quia leges seculi idipsum fieri præcipiunt.cap.cùm deuotissimam.12. q.2. non tamen sic Papa solet approbare statuta, & consuetudines regnorum,vel ordinationes,sicut leges Imperatorum,quæ sunt communes. docto. in c.ecclesia.de constitut.

63 Secundò derogatur regulæ quoad vim comprehensiuam,ideo hæ ordinationes, quæ respiciunt ordinem procedendi etiam contra clericos seruari debent. gl. est no. in c. quod clericis. de foro compet.& est regula generalis: Quòd in his,quæ recipiunt ordinationem litis, attenditur consuetudo,vel statutum, vbi causa agitur,etiamsi sit statutum laicorum.l. 3.§.fi.ff. de testi. Bart. in l. 1.col.6.versi.sextò quæro.C.de summa trinita.Nam cùm iudicium nascatur, vbi agitatur,legibus [& statutis]illius loci,& curiæ subiicitur.teste Cuma. consi. 139.P.laicus.col.2.& hoc casu clerici non ligantur ordinationibus laicorum, sed arctantur ad obseruationem iudiciorum, quæ subeunt.vt docet Calder.consi.11.an clerici.rubr.de const.& Cardin. consil. 144. statuit ciuitas. nu.9.Panor.consi.33.præsidio.col.2.lib.2. *Ordo procedendi curiarum secularium seruari etiam inter clericos debet.*

64 Quia cùm lex canonica consentiat in quibusdam casibus, quòd causa agitetur coram secularibus, vt secundùm regulam actor sequatur forum rei. c. cùm sit generale. de foro competenti videtur etiam velle, quòd secundùm leges illius iudicij causa tractetur. vt docet Io. Andr. in additio.ad Specul.in tit.de constitu. in rubr.& Anchar.in regula,ea quæ.col.penult.de reg.iur. lib.6.Cuma.d.consil.138.

65 Ex quo infertur, quòd inter clericos litigantes in foro seculari seruabitur instantia iuris ciuilis.vt docet Petr.Anchar.in d.regula, ea quæ. & statutum laicorum limitans tempus instantiæ seruabitur,etiam contra clericum litigantem in curia seculari, & sic processus etiam clericorum interrumpetur per annum,sicut laicorum. Anth.in c.cùm clericus. col. 8. de foro compet. & ibi Imol.col.1.& Salicet.in auth.cassa.q.1.C.de sacrosanct.eccle. *Interrumpitur processus clericorum in curia seculari.*

66 Secundò si clericus temerè appellet coram seculari ad senatum,incidet in mulctã,ad quam solet condemnari laicus.l.2.C.de episc.audient.& sic ad sexaginta libras, sicut dicit ordinatio.in rubr.*des appellations*.art.9. *Clericus temerè appellãs quando ad mulctam teneatur.*

67 Tertiò infertur quòd clericus in curia seculari litigans non poterit ante sententiam appellare,sicut disponit ius ciuile.in l.2.ff.de ap.recipien.Archi.in c.non ita.2.q.6. Panor. in d. c.quod clericis. Anth.in c.qualiter. in 2.no. de iudi. Nec admittetur clerici appellatio ab interlocutoria, quæ in definitiua reparari potest,vt habetur in rubr.de sent.executo. art. 8. Nam appellari posse, vel non posse ab interlocutoria respicit modum procedendi,secus si tolleretur appellatio à diffinitiua, quia tunc respiceret decisionem causæ; ideo non præiudicaret clerico. Alex. in l. 1. circa finem.ff.de leg.2.& consil.166.viso.in fi.lib.2.Aret.in d.c.quod clericis. *Ante sententiam appellare quis possit.*

68 Quartò quòd sicut laicus cautionem præstat post recredentiam, & sententiam prouisionalem etiam in prophanis.vt plenè scripsi in tracta. de senten.execut.infrà art.1.& in tracta.de sent. prouisio. ita & clericus, quia ordinem & stilum procedendi respiciunt, qui etiam inter clericos seruatur. *Clericus cautionem præstat.*

69 Quintò sicut fauore alimentorum per ordinationes laicus condemnatur per prouisionem. art.1.dicto tracta.de senten.prouisio.ita clericus condemnari debet non simpliciter, sed per prouisionem:quæ sententia sapit ordinem procedendi,non decisionem:& est quoddam præiudicium non decisio totius causæ. *Clericus per prouisionem condemnatur.*

70 Sextò sicut sententiæ per ordinationes executoriæ possunt contra laicos exequi, ita contra clericos in bonis eorum patrimonialibus,exceptis tamen mobilibus, in quibus non fit executio: vt plene scripsi in tracta.de liter.obliga.art.2. *Sententiæ executoriæ sunt etiam contra clericos.*

71 Tertiò flectitur regula in bonis clericorum immobilibus, & in actionibus realibus, quia cùm res sint de territorio Regis, iudicantur secundùm constitutiones Regis,vt asserit Bald.in c. cum venissent.col.2.de eo qui mittitur in possessio.causa rei seruandæ.facit c.cum ad verum. 96. dist. ibi, & pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus vterentur.Petr.Veluge,in specul.princip.rub.de admortisa. §. nunc videamus.in fi. & Barba.in rubr. de rebus eccl.non alien.col.21.nu.3.& 112.Chassa.in consue.Burgund.in rubr.*des iustices*.§.4.glo.*de droit d'indire*. in fi.quod etiam repetit in rub.*des successions*.§.3 *in glo.chacun*. & in §. fin. in consil. ibi posito.nu.54.rub.*des successions des bastards*.& in §.2.in fin.rub.*des mains mortes*. *Immobilia clericorum iudicantur secundũ Regis ordinationes.*

72 Quartò limita quando ordinatio esset rationabilis, & generaliter loquens, & fauorabilis, nec canonibus cõtradiceret.Et fauorabilis potest dici,sicut de legibus scribitur,quę commodum aut incommodum afferre potest:vt in omnibus legibus de contractibus loquẽtibus.Nam dicuntur fauorabiles,quia principaliter in fauorem hominum factæ sunt. vt in contractu emptionis,& *Rationabilis lex an liget, & quæ dicatur fauorabilis.*

venditionis. nam in fauorem emptoris statutum est, quòd habeat actionem, vt rem venditam consequatur. & hoc etiam habebit locũ in clericis: item in fauorẽ venditoris, vt habeat pretium, licèt in reis conuentis sit odiosum, tamen illud est in consequens, quòd non habet attendi. l. si quis nec causam. ff. si cert. pet. Bald. consil. 156. Punctus. col. 2. in 6. vol. & in l. 1. col. 8. nu. 10. C. de summa trinit. & sic tenendum est omnes ordinationes fauorabiles clericis, & canonibus non contradicentes, seruari debere, etiam quoad Ecclesias & clericos. c. 1. de oper. no. nũciario. c. 1. & 2. in 10. dist. 1. no. 2. per illum tex. de iura. calum. Antho. Pan. & alij in d. c. Ecclesia. Bal. consil. 301. præsuppositio. volu. 1. Alexan. consi. 121. viso themate. in fi. lib. 2. & consi. 122. viso. col. pen. nu. 6. & seq. in 5. vol. vbi dicit leges imperiales non afferentes damnum clericis, vel Ecclesiis, seruandas esse, secus in constitutionibus inferiorum. Sed leges nostræ Galliæ non sunt editæ ab inferiori: ergo sic erunt seruandæ. Bal. consi. 135. articulus. in fi. vol. 3. & 397. col. 2. vol. 3. & 4.

Leges loquẽtes de infamia seruãtur in clericis.

73 Ex quo infertur, quòd leges de tutoribus loquentes, habent etiam locum in clericis, & qui sunt infames de iure ciuili, regulariter, & de iure canonico erunt. teste Angel. in l. 1. in fi. prin. ff. de his qui not. infa. nisi lex canonica illam tolleret infamiam, vt in secundò nubentibus. in c. fi. de secund. nupt.

Pœna contumaciæ & cõsuetudinaria an exigi possit.

74 Item leges & ordinationes imponentes pœnas contumaciæ, seruari debent etiam à clericis, & quoad temeritatem appellationum, vt decidit Panor. in c. dilecti. col. 3. nu. 12. de arbit. per l. vnam. ff. si quis ius dicen. non obtempera. & c. 1. de homic. in 6. l. 2. de episc. aud. probatur in rubr. *des congez & defauts, & contumaces.* in ordina. reg. inferiùs.

75 Imò plus firmat Pan. ibi, scilicet pœnam consuetudinariam posse exigi etiam à religiosis, vt in c. dilectus. de offi. ordin. c. 2. de delict. puero. dummodo consuetudo, vel ordinatio, aliàs fuerit rationabilis. per c. fi. de consuetu.

Ordinationes loquẽtes in rem à clericis etiã seruandæ sunt.

76 Quintò, non procedit, quando hæ ordinationes afficerent rem. vt si res nõ possit vendi extraneo, tunc & clerici etiam prohibentur, licèt res veniant ad ipsos, & ideo sicut exteri laici acquirere prohibiti sunt in regno, ita & clerici exteri, & indigent literis naturalitatis, teste Bald. consi. 174. præsupponendum. col. 2. in 5. vol. & Soci. consi. 45. supponitur in 3. volu. per l. placet. & l. iubemus nullam. C. de sacrosanct. eccl. quia postquam res est affecta, sic transit in clericum, sicut in laicum: vnde consuluit Areti. consi. 25. viso themate. col. 1. Quòd si ordinationes loquantur in rem, valebunt; secus si in personam, vt si dicant non valeat testamentum, vel non alienetur res extraneo. sic pulchrè de Ripa consuluit pro Cardinale Galezio lib. respons. ca. secundo, dicens non comprehendi maximè Cardinales.

Ordinatio quæ locũ habet ante clericatum.

77 Sextò, vitiatur regula, quando ante clericatum ordinatio cœpit in eo habere vires. Ioan. Andr. in mercurialib. in reg. sine culpa, de reg. iur. in 6. Albert. Bru. in tracta. de statu. exclud. fœmin. art. 6. versi. nunc & secundo. & q. 11. art. 12. vbi dicũt quòd statutum excludens secundogenitum à successione regni existente primogenito, excludet secundogenitum, etiam factum clericum, eo quòd ante clericatum statutum habuit vires. Ias. in l. placet. C. de sacros. eccl. & alia multa adducit Albertus, vbi suprà quæ videri poterunt. tamen intelligi debet in rebus immobilibus, sed non in personis clericorum.

Clericus vti debet lege, quatenus ei prodest & nocet.

78 Septimò, quando clerici, vel Ecclesia vult vti legibus, vel ordinationibus, seu statutis laicorum, in fauorem illorum, debent etiam vti eo modo, quo lex, vel ordinatio, seu statutum loquitur, & cum illo onere recipere tenentur. Bal. in l. 1. vlt. q. de contrah. empt. C. & in l. de quibus. in 6. q. ff. de legib. & l. contra. §. fi. de pact. Pan. C. consi. 6. casus. vol. 1. Dec. in c. nouit. nu. 16. in glo. quicunque. de iud. Aufrer. in 2. reg. in fi. de potesta. secula. super ecclesiast. perso.

Ordinationes etiam à iure pontificio deuiantes sunt seruandæ.

Vltimò leges & ordinationes etiam deuiantes à iure canonico, si non contineant peccatum, erunt seruandæ in foro seculari. c. cùm esses. de testa. gl. in ca. 2. in verbo, lex ciuilis. de arb. in 6. & in reg possess. de reg. iur. ibid. cle. dispendiosam. de iud. Bart. in l. priuilegia. C. de sacros. eccl. Pan. & alij in ca. clerici. de iudic. not. in d. ca. 1. Calder. consil. 18. de constitut. Fallit in 7. casibus traditis per Panor. & alios in ca. ecclesia. vbi abundantiùs ista tractantur de constitu. His nunc contentus ero.

Constitutions.

GLOSSA SECVNDA.

Quid sit cõstitutio.

Constitutio, vel edictum est, quod tantùm Rex vel Imperator constituit, vel edidit. c. constitutio. 2. dist. Quodcunque ergo Imperator per epistolam constituit, vel cognoscens decreuit, vel edicto præcepit, legem esse constat: hæ sunt quæ constitutiones appellantur. l. 1. ff. de constitut. prin. §. sed & quod principi placuit. de iure nat. in Instit. abundantiùs declaro in rub. de constit. in concordat. & quid sit edictum in l. illa verba optimus. ff. de verb. sign.

Princeps tribus modis ius cõstituere potest.

Notandum est tamen, quod princeps tribus potissimè modis constituere, & ius promulgare dicitur, per legem primam. ff. de consti. prin. Primò per epistolam, quæ est rescriptum principis, ad relationem magistratus, de re dubia, emissum. l. verũ. §. ex facto. ff. de minor. sic sunt factæ ferè omnes leges Codicis, vbi Imperator ad petitionẽ alicuius respõdet, & ius constituit. vt ibi patet. Etiam decretalis epistola dicitur Papæ cõstitutio, ad alicuius consultationẽ facta, vt est in decretal. Grego. & glo. in summa. 3. dist. & sæpiùs per rescriptiones Imperator ius cõstituit. l. sæpe. ff. de

off. præsi.

off. præsi. & multa iura sic sunt constituta, in quibus dicitur, Imperator rescripsit. l. Imperator. ff. de statu ho. l. in integrum. ff. de minorib. multa allegaui iura in tract. [de rescript. in 11. q. 2. tomi commenta. in const. reg. Gallicas.] Secundò, iura constituit per decretum. Est enim decretum sententia principis inter partes, de quarum ipse causa cognouit, & sententiam dixit. l. minor autem. §. 1. de minor. ff. vel interlocutus est. d. l. 1. [l. extat decretum Diui Marci. ff. quod metus causa. l. pen. ad legem Iuliam, de vi priuata.]

Per edictum quoque ius constituit princeps, quando vltrò ex natura sua motus ad honestatem, & subditorum vtilitatem decreuit, & vt futuris obuiet periculis. vt docet Theophil. in §. sed & quod principi placuit. de iure nat. in Institu. atque prætores, & alij magistratus per edicta tantùm ius constituebant, ob doni, odij, amicitiæve suspiciones, quæ à principe absunt. Theophil. in §. prætorum quoque edicta. ibid. [Et veteres antequam literas scirent, leges cantabant, ne eas obliuioni mandarent, quod temporibus suis in more Agathyrsis fuisse ait Aristotel. & Cel. lib. antiq. lectionum 5. c. 27. & leges non cellis inclusas esse oportet, sed hominum animis & moribus, ex sententia Hippoda. Pythago. vt refert Stobæus.]

Et ordonnances.

GLOSSA TERTIA.

ORdinationes hîc pro constitutionibus accipimus. Ordinatum enim dicitur τεταγμένον, id est, rectè, atque ordinatè constitutum. & sic hæ constitutiones iure ordinationes vocari possunt, quòd rectè factæ, & nunc in ordinem mea opera redactæ sunt. erant autem antea ordinationes, quasi ordini aptæ, sed nunc sunt constitutiones rectè factæ, & in ordinem redactæ. c. per hoc. de hæretic. in 6. & est terminus generalis c. 1. de schismat. c. ad abolendam. de hæretic. Ordinationes quæ sint.

Ordinare etiam est aliquem ad honorem, & magistratum promouere, & vt Cicero ait, ornare, honoribusq; augere. l. honores. vbi Budæ. ff. de decurio. dicens, est enim ordinare, quasi in ordines adaptare, vel in ordinem municipalem prouehere. hoc probat per Cicero. & alios, vt quilibet videre poterit, seu ius pontificium ordinare dicit, id est ad ordines promouere, inde ordinatum eum, qui ordines suscepit: vt in rubr. de ordi. à non suo Episcopo. & in rubr. de tempo. ord. c. sanctorum. 70. dist. & alibi frequenter alia huic rei accommoda hîc non dicam: quia satis oneratum video hoc procemium. sed de hoc verbo, & de ordine & extra ordinem, scripsi in l. pecuniæ. 2. §. persecutionis. & in l. pupillus. §. munus publicum. ff. de verb. signific. & in §. 1. in ver. ordinamus. de nomi. reg. in concorda. Ordinare quid.

Gardées.

GLOSSA QVARTA.

SIcut leges sacratissimæ ab omnibus seruari debent. l. leges. 1. C. de legi. sic & istæ ordinationes à Gallis hominibus, quibus impositæ sunt. ideo dicit *Gardées, &c.*

Sed fui interrogatus an responsa Iurisc̃on. ligent? arbitror Iurisc̃on. responsa instar legis tenere homines. §. responsa. de iure natur. in Institutio. non responsa illorum, qui triduo Iurisc̃on. nomen surripiunt, sed illorum, quorum authoritas in iure inserta sit, dicet quis, authoritas quorum præualeat. Respon. legi in Theodosi. C. legem sic descriptam. in rub. de respõ. prudent. Papiniani, Pauli, Caij, Vlpiani, atque Modesti scripta firmamus. Ita vt Caium, atque Paulum, Vlpianum, & cæteros comitetur authoritas lectionis, quæ ex omni eius corpore recitetur, eorum quoque scientiam, quorum tractatus, atque scientias prædicti omnes suis operibus miscuerunt, ratam esse censuimus, vt Sceuolæ, Sabini, Iuliani, atque Marcelli, omniumque quos illi celebrarunt. Si tamen eorum libri propter antiquitatis incertum, codicum collatione firmentur. vbi autem diuersæ sententiæ proferuntur, potens numerus vincat authorum: vel si numerus æqualis sit, eius parti accedat authoritas, in qua excellentis ingenij vir Papinianus emineat, qui vt singulos vincit, ita cedit duobus. Notas etiam Pauli, atque Vlpiani, in Papiniani corpus factas, sicut dudum statutum est præcipimus infirmari. vbi autem pares eorum sententiæ recitantur, quorum par censetur authoritas. quod sequi debeat eligat moderatio iudicantis. Datum, &c. [Vide titulum in l. fi. C. de senten. passis. vbi Pauli & Vlpiani notas in Papinianum improbat, & Papiniani ipsius sententiam probat, & l. 1. §. sed neque. de veteri iure enuclean.] Quanta sit iuris authoritas.

Et obseruées au Royaume de France, & redigées, &c.

GLOSSA QVINTA.

ET sic ostendit istas esse leges, quæ in regno Franciæ custodiuntur & seruantur. Ideo dicit, *gardées & obseruées.* Obseruatio est quid facti, & respicit vsum, siue vnius iudicis, siue tribunalis, siue sermonum interpretationem, aut aliud citra actum scribendi. l. obseruare. ff. de offic. procon. l. obseruandum. de offic. præsid. & l. obseruandum. de iud. c. cupientes. §. denique. de electio. lib. 6. de hoc verbo, obseruare, scripsi in l. cum bissextus. ff. de verbor. significa. Obseruare quid.

Habétque vnum effectum, videlicet declaratiuum iuris dubij, vtpote quando lex mul- Obseruatio ius declarat.

tipliciter intelligitur, eius veritas communiter ignoratur. Bal. in l. scire leges. ff. de legib. & Soci. in rub. ff. de reb. dub. & l. in ambiguo. ibid. Hippol. in rub. de fal. col. penult.

Lex plures habens intellectus ad decisioné allegari non potest.

3 Ideo lex plures habens intellectus, ad quæstionis decisionem non potest allegari. gl. vlti. in c. 1. de const. li. 6. cle. sicut. in verb. à die. in fin. de appel. & in ver. si quid petere. in cle. sæpe. de verb. sig. Ias. in l. 1. in fi. ff. de transact. & in l. admonendi. in lectura. col. 10. nu. 67. de iureiur.

Tamẽ ad id tenebimur, quod erit in obseruatione. per l. Arriani. C. de hæreti. iuxta id, quod pluries seruatum erit, & ex consuetudine cuiusque loci, lex dicit statuendas ferias. l. præsides. ff. de fer. l. 1. & per totum. C. illo tit. non declarat lex tempus, sed obseruatio hoc declarat, cui stabitur, secundùm Speculatorem in titu. de feriis. §. 1. versic. indictæ. cum seq. per legem minimè mutãda sunt, quæ certam interpretationem semper habuerunt. ff. de legib. l. quod si nolit. §. quia assidua. de ædili edict. cap. cùm dilectus. de consuetud.

Obseruatio declarat locorum dubitationes.

4 Itẽ obseruatio declarat locorum dubitationes. l. 1. ibi, modus ex more religionis vbi contractum est, constituatur. ff. de vsur. vbi in vsuris pendendis, attendi debet, quod fuit obseruatum in illo loco. facit l. si seruus plurium. §. fi. de leg. 1. vbi si dubitatur, de quibus aureis senserit testator, hoc declarabit loci consuetudo, & obseruatio. l. hæredes palam. §. sed si notam. ff. de testa.

5 Adhæc iuris obseruantia patêre aditum iniuriis interdicit. c. nonnulli. in prin. de rescript.

6 † Et lex dicit cautionem præstandam, non determinat vsque ad quam diem stabitur loci obseruationi. l. si finita. in prin. ibi, die, in quem aliquando caueri solet. ff. de damno infect.

Cautio qualis sit præstãda declarat obseruatio.

7 Et consuetudo, ac obseruatio elucidat, qualis sit præstanda cautio. l. si quis reum. ff. de custod. reor. Soci. consil. 6. prædicta consultatio. col. 3. in 1. vol.

Obseruatio verba loci dubia elucidat.

8 Præterea declarat verba loci dubia. l. Labeo. ibi, nec mirũ est moribus ciuitatis, & vsu rerum appellationem eius mutatam esse. ff. de supellect. lega. tam à testatore prolata. l. si quis in fundi vocabulo. ff. de leg. 1. l. librorum. §. quod tamen Cassius. de lega. 3. ibi, Nam & in vsu plerique libros chartas appellant. quàm à contrahentibus prolata. l. si fundus venerit ex consuetudine eius regionis, in qua negotium gestum est, pro euictione caueri oportet. ff. de euict. hoc probat Guido Papæ in decisio. Delphinal. q. 262. consuetudo. Panor. Præposit. & alij in c. 1. de sponsal.

Obseruatio verba supplet omissa.

9 Supplet etiam verba omissa à contrahentibus, vel à notario. l. quod si nolit. §. quia assidua. ff. de ædil. edict. ibi, ea enim quæ sunt moris & consuetudinis in bonæ fidei iudiciis debent venire.

Sufficit dicere obseruatum, vel vsitatum.

10 Et in istis sufficit dicere hoc vsitatum, & obseruatum est. l. si quis donaturus. ff. de vsufr. vbi addidi, vel quotidie fit. l. certi conditio. §. si nummos. & ibi latè Ias. & moder. Si cert. petat. vel hoc solet fieri. l. si filius qui patri. in fi. ff. de vulga. & hoc sæpiùs dicam in his ordina. quia in hoc forensi iudicio multa vidi obseruari, quæ non reperi scripta.

Obseruatio an aliorum actus declaret.

11 Notandum est, quòd si obseruatio sit plurimum, vel publicæ personę: tunc declarat actus etiã aliorum, vt suprà probaui per d. l. Labeo. de supellect. legat. si verò sit obseruatio vnius personæ: tunc solùm determinat illius actus, & declarat. l. si seruus plurium. ff. de lega. 1. l. vel vniuersorum, de pigno. actio. l. qui semisses. §. fi. de vsur. ibi, ex consuetudine mandantis fecisset.

Consiliariis quæ stipendia dentur.

12 Nec requiritur quòd dictum obseruatum, præscriptum sit: sed sufficit ita quandoque fuisse obseruatum, ad hoc vt vim declarationis habeat. teste Alex. cõsi. 107. pro inuestigatione. col. pen. 121. in 2. vol. & Aretin. conf. 11. procedendum. col. pen. vbi plus addit, quòd si princeps concedit officium alicui, cum salario consueto: intelligitur de salario vltimo, & de obseruato. Plenè Roch. Curt. in præfa. ad c. fi. de consuetud. in fi. vnde si Rex consiliariis diuersa erat solitus dare stipendia, concedendo officium vni, videtur eidem stipendia nouissimè consueta præstari velle.

Consuetudo an debeat esse præscripta.

13 Consuetudo verò præscripta esse debet. per text. in ca. non est. dum tamen aliàs sit præscripta canonicè, consuetudo reprobanda. de consuetud. lib. 6. tex. in c. præsenti. ibi, nisi de speciali priuilegio, vel de consuetudine iam præscripta. de off. ordina. ibidem, c. Cumana. ibi, vel ex consuetudine iam præscripta. gl. & doct. in c. cum ecclesia. de caussa possessio. gl. c. Romana. §. debet. de appellat. in 6. Alex. consil. 136. in caussa. nu. 136. in caussa. nu. 16. in 2. vol.

14 Quod limitatur in consuetudine interpretatiua. vt probat plenè Antho. Butr. in c. fi. de consuetud. & ibi Roch. Curt. in gl. vlt. in 2. requisito. vbi dicit præscriptam dici consuetudinem, id est inductam: nam antequam inducta sit, non est consuetudo. gl. & docto. in c. fin. de consuetud. in 6. scripsi in rubr. de consuetudine in ordi. reg. in 2. tomo.

Lex non obseruata nullas habet vires.

15 Notant tamen omnes, legem non obseruatam nullas habere vires. gl. in c. 1. de constitu. quam not. ibi docto. & Chassa. in consuetud. Burgun. in rubr. *des iustices*. §. 4. nu. 34. quia leges & constitutiones non tenent nos ex alia caussa, quàm quòd iudicio populi receptæ sunt. l. de quibus. ff. de legib. c. 1. distin. 16. [Ideo non recepta constitutio non ligat. ca. in istis. 4. dist. Card. in procem. cle. in verb. vniuersitatis. q. 2.

Proclamata non seruata non ligant.

16 Item in proclamationibus monetæ, vel aliis quibusuis non receptis edictis, quæ non ligant. vt docet Albert. Brunus in consil. posito in tracta. dẽ augment. monetæ, quod incipit, Casus sic in facto. col. fi. Maleret. in tracta. de electio. 3. q. principali. fol. 42. versi. secunda ratio. & pro his est tex. notab. in d. l. de quibus. ff. de legib.

De Licurgo vt leges suas faceret perpetuas factũ egregium.

17 Quod sapienter cognoscẽs Licurgus, cùm leges aliquot Lacedæmoniis dedisset, eósq; difficiles ad eas recipiendas, & acceptandas cognouisset, finxit se Deum Apollinem, super earũ iustitia, vel iniustitia, consulturum, dummodo subditi eas, donec reuersus fuerit, seruare iurarẽt: prout fecerunt: quo facto, vt leges perpetuas faceret, in patriam nunquam regressus est, iussitque ossa sua post

post mortem in mare proiici, ne ad patriã reportarentur: & sic vt suæ leges perpetuò seruarentur.

18 † Idem ferè Numa Pompi. finxit. Cùm efferatos Romanorum animos ad religionem vix inducere posset ad recipiendas leges, videlicet sibi cum Egeria congressus nocturnos esse, si Liuio lib. 1. ab vrbe condi. credi fas est.

19 Et sic cùm principes leges condere volunt stabiles, oportet quòd Dei consensum habeant; non fictè, vt Numa, sed interpretatiuè: consensum Dei tunc habere videtur, si lex sit iusta, & habeat ea quæ superiùs scripsi: requirant etiam populi consensum de singulis regni ciuitatibus, & locis, proceresque, & primores congregent, & conuocent, quorum consilio leges faciant, & promulgent. secundùm Benedi. in repet. c. Raynutius. in verb. & vxorem. n. 229. cum seq. de testa. saltem senatus in lege condenda est consulendus. per tex. in §. constat. & §. Senatusconsultum. ibi, senatum vice populi consuli. de iure natur. in Insti. quia quod fit cum consilio ad beatitudinem regni, in gloriam, & augmentum redundat. l. humanum. C. de legib. Quoniam quòd vir bonus, atque legitimus, & excellens pastor populi fuerit, leges eius argumento sunt, quæ immutabiles perseuerant, vtpote vera ciuitatis gubernatione reperta. Plato in Minoe, in fine.

Dei & populi consensus in lege condenda requiritur.

Princeps ex suis legib. cognoscitur.

20 Vnde cùm leges Imperatorum non fuerunt receptæ in hoc Fräciæ regno non ligant regnicolas tanquam legibus subditos, licèt ipsi seruent rationes legum: non eo quòd leges hoc dicant, nec quia Imperator hoc statuerit, sed quia ratio sic vult: à qua nemo subduci potest. Ita egregiè dicit Bald. in l. nemo. Cod. de senten. & interloc. omnium iudic. & in §. iniuria. col. 3. de pace iuramen. firman. Ias. in l. illam. col. 3. C. de collat. [Nec obest c. volumus. 11. q. 1. quod loquitur de quibusdam legibus Theodosij, non de omnibus legibus Imperatorum.] & sic iudices in hoc regno in officij institutione non iurant seruaturos se leges Imperatorum, sed ordinationes, & consuetudines Gallicas, & si contra leges iudicent, non puniuntur pœnis legum, sed arbitrio superioris qui pro delicti qualitate, quandoq; plus, quàm lex dicat, punit. quia is iudicauit contra rationem.

Leges Imperatorum non seruantur in Franciæ regno.

21 Sunt tamen quædam leges, quæ non obseruantur, etiam quoad rationes illarum in hoc regno. [& dicit Iurisconf. hodie non vtimur, & minus frequentantur, in desuetudinémque abierũt. l. 1. ff. de interrog. actio. vnde hîc leges] quasdam generales describam, vt iuuenibus praxim efflagitantibus subueniam. Et primò non obseruatur auth. ingressi. & auth. seq. C. de sacrosan. eccle. quia hodie per ingressum religionis non fit tacita bonorum dedicatio monasterio, nec succedit religioso monasterium, sed proximiores ab intestato: & ista est consuetudo generalis regni obseruata, teste Masuer. in sua pract. rubr. de successio. in versi. item per consuetudinem. & in rubr. de locat. versi. item per ingressum. Benedi. in repet. c. Raynutius, in verb. & vxorem. nu. 295. & nu. 732. de testa. & de ista nullus in regno hodie dubitat, quia obseruatur ad vnguem, tam in masculis, quàm in fœminis monialibus: & tam in patria iuris scripti, quàm consuetudina. adeò quòd monasteria nulla professionis bona habent, si non ante professionem donata illis fuerint.

Monasteriũ non succedit religioso.

22 Item nullus religiosus professus, quamuis filius, vel proximior cognatus sit, ex consuetudine regni Franciæ potest suis succedere parentibus, vel consanguineis, nec monasterium pro eo, contra l. Deo nobis. C. de episco. & cler. & authen. nisi rogati. ad Trebel. & ita disponitur in magno consuet. rubr. de success. testamen. & executio. versi. Item *Religieux*. & in consuet. Blesiæ. rubr. de success. art. 147. Masuer. in rubr. de success. §. item per consuetudinem. & in consue. Pictauen. eo tit. art. 219. & hæc consuetudo pluribus confirmata fuit arestis. vt est in stilo parlamen. aresto 56. & hoc asserit Boër. in §. fi. de testa. in consue. Bitur. & hanc consuetudinem multis probat argumentis esse iuridicam, Bened. in repet. c. Raynutius. in verb. & vxorem. nu. 220. cum seq. de testa. & Chassa. in consue. Burgund. in rubr. *Des successions*. §. fin. Sed docto. hoc disputant: videlicet, an valeat consuetudo, in l. fin. C. de pact. & in c. præsentia. de proba. verùm quia hoc est per tempus immemoriale in hoc seruatum regno, ob id nunc frustra disputaretur.

Religiosus non succedit suis consanguineis.

Arestum.

23 Nec posset etiam religiosus successionem recuperare, si dimitteret habitum de facto post professionem factam, vt asserit Benedict. in d. repeti. c. Raynutius. in verb. in eodem testamento. in 1. nu. 224. de testa. allegat Roma. consi. 268. in casu proposito. & consi. 351. circa primum. Nam quod semel amissum est, non potest sine aliorum facto recuperari. argum. l. quod nostrum est. ff. de reg. iur. quod est hodie notandum contra multos apostatas per phas & nephas, & mendacia Papæ dicta seculares factos. [facit text. in d. l. Deo nobis. §. huius autem. Vbi dicit, ad monasterium pertinere, quod non procederet in regno Franciæ: sed consanguinei proximiores succedent, ac si iste perseueraret in religione. Bened. in verb. in eodem testamento, 1. nu. 125. de testam. Felin. in c. Ecclesia. nu. 79. de constitu.]

Religiosus factus secularis an succedere possit.

24 Ratio huius consuetudinis esse potest, quia religiosi pro mortuis habentur. d. l. Deo nobis. §. 1. & sunt mortui mundo, viuunt autem Deo. c. sunt nonnulli. 16. q. 1. ideo non tenetur pater in hoc regno de consuetudine obseruata filium suum religiosum hæredem instituere: vel aliquam legitimam ei ficto mortuo relinquere: & illud testamentum non reiicitur sic factum, secundùm Benedi. vbi suprà. num. 226. quod est notandum, quia mortuo nihil dandum est: & fictio pro veritate habetur. l. si filius. ff. de liber. & posth. & hæc consuetudo potest probari per id, quod habetur Deuteron. 18. c. Non habebunt Sacerdotes & Leuitæ, & omnes, qui de eadem tribu sunt hæreditatem, cum reliquo populo: quia sacrificia Domini, & oblationes eius comedent, & nihil aliud accipient de possessione fratrum suorum. Dominus enim ipse est hæreditas illorum, vt abundè scripsi in tract. de decimis. q. 1. [Vnde in pronunciatione publica Natiuitatis Domini fuit

Religiosis legitima non relinquitur.

reiectus procurator monasterij sancti Spiritus, qui volebat succedere cuidam puellæ, quæ erat intra monasterium mortua, pro Massot & Bochln, ac aliis petentibus illius cessionem.]

In alienationibus rerum Ecclesiæ quę solennitas obseruetur.

25 Solennitas descripta in auten. hoc ius porrectum. C. de sacrosan. eccl. non est necessaria in alienatione rerum ecclesiasticarum. vt firmant D. de Rota, decis. 135. nota quòd vbi est consuetum. in antiq. nec seruatur in Francia: vt fusiùs scripsi in compend. aliena. rerum eccles. vbi licet videre, quæ solennitas necessaria hodie sit in alienatione rerum ecclesiasticarum in hoc Franciæ regno. [Imò anno 1538. arestum Mercurij ante Pascha in solita & publica pronunciatione protulit D. Præses à S. Andrea oblatum monasterio, licèt expressè non fecisset professionem, non esse habilem ad succedendum, nec monasterium pro eo. quod est notandum. Quid in eo qui postea reliquit habitum, dixi in consil.]

Curiales ordinari possunt.

26 Abrogata est auten. sed neque. C. de episc. & cler. prohibens curiales ordinari, & hodie prohibitio non tenet: imò vidi duos cancellarios sacerdotes factos tempore sui officij, & si vellent curiales ingredi religionem de sua substantia disponere possent, de consuetudine regni. vide Petrum de Bella pertica, quæst. 238.

Sacerdotes, & alij clerici dicere testimonium coguntur.

27 Non vidi seruari l. nec honore. nec auten. sed iudex. seq. C. de episc. & cleric. sed hodie tam episcopi quàm clerici veritatem dicere, & testimonium ferre, sicut laici coguntur, sed illis defertur: quia non iurant tactis Euangeliis, sed posita manu ad pectus, vt religiosi: & ita vidi obseruari in curiis Franciæ: sed si veritatem non dicant, sunt ita periuri, ac si tetigissent Euangelia, vel aliam rem sacram, quia os quod mentitur, occidit animam, etiam sine tactura. c. iuramenti. 22. q. 5.

Leges punientes conatum non seruātur nisi in atrocissimis.

28 Non obseruatur ex consuetudine generali. l. si quis non dicam rapere. ibidem. C. de epis. & cler. nec aliæ leges punientes conatum: & sic non seruatur l. is qui cum telo. C. de sicar. disponens, vt is qui voluerit interficere, puniatur lege Cornelia, de sicar. vt docet Ioan. Fab. in d. l. is qui. & Bal. consi. 443. Cæcus confecit. col. 2. in 3. volu. 1. Paul. & Ias. in l. 1. §. fi. ff. quod quisque iur. Masue. in rubr. de pœnis. §. item per consuetudinem. sequitur Io. Berber. in viator. iuris. in 1. parte rubr. de homicid. ac Petr. Iaco. in sua practica. rubr. de actione legis Aquiliæ. versi. nunc restat notandum. Iacob. Bolenc. olim huius Paris. Senatus consiliarius egregius, in repet. §. famosos. l. capitalium. versi. extendo vt procedat. fol. 27. de pœn. Dec. & ibi in additio. ad eum. in l. non vult hæres esse, de re. iur. D. & conciuis Boër. in tract. de sedi. ti. fol. 36. Hippol. l. 1. nume. 118. ff. ad legem Corneliam, de sicar. & l. eiusdem. circa finem, princip. illo titulo. & consi. 7. summi cœli. num. 50. & consil. 105. Cord. & c. circa. Corne. consi. 202. licèt in hac consultatione. col. 1. vol. 1. & consilio,
29 249. licèt videatur. col. 1. in eo volu. † quia primi motus non sunt in potestate hominis. secundùm philosophum, quem refert glo. in d. l. si quis non dicam rapere. Sed vtinam illa iura obseruarentur, quia multi ab homicidiis retraherentur. teste Cepol. consi. 29. viso processu. Sed in crimine læsæ maiestatis, & patriæ prodendæ obseruarentur leges punientes conatum, vt testantur Paul. & Ias. in d. l. 1. §. fi. & in atrocissimis, vt asserit Præposit. & alij in c. proposuit. de appellatio. Felin. in c. 1. de præsumptio. & in suo tractatu, quando conatus puniatur. & Socin. in tracta. Fallen. reg. 31. attentatio.

30 Et ista est generalis consuetudo mundi, vt non puniatur conatus. teste Aufr. in stilo parlam. 1. parte rubr. De alta, media, & bassa iurisdictio. §. 1. & Barbat. consil. 23. sapientissimus. col. 6. nu. 18. in 2. volum. & consil. 48. clementissimum. colu. fina. in 4. volu. vide Bald. consil. 294. ad euidentiam. vol. 1.

Arestum. Volés interficere in emenda punitur.

31 Punietur tamen is, qui voluit aliquem interficere, & conatum fecit, in emenda saltem pecuniaria. vt fuit aresto declaratum Paris. in quæst. per aresta. quæst. 163. Præpositus, in fi. Vidi etiā Montepessulano Mancellum locumtenentem præpositi condemnasse quendam, qui attentauerat cognoscere filiam cuiusdam seruientis boni latronis nuncupati ad furcas, & fuit suspensus: sed iam peruenerat ad actum quantum ad eum, licèt non potuisset eam cognoscere, sed per eum non steterat. & quando processum est ad aliquem actum, tunc punitur is, qui illum actum fecit. teste Boër. in decis. Burdeg. q. 316. si quis volens, quia non est solus conatus.

Diaconus, presbyter, & episcopus in qua ętate esse debeant.

32 Insuper non obseruatur auten. presbyterum. ibidem. C. de episco. & cleric. sed hodie potest quis ad subdiaconatum admitti in decimooctauo anno, ad diaconatum verò in vigesimo, & sacerdos fieri, si vigesimumquintum attigerit annum. clem. vlti. de æta. & qualita. & episcopus fieri in hoc regno potest constitutus in vigesimoseptimo ætatis suæ anno. §. 1. de nominatio. reg. vbi scripsi in concorda. Franciæ. & in tracta. de pacific. possessorib. limita. 4.

33 Vtinam seruaretur auten. statuimus ibidem. vbi iudices seculares iudicantes personas ecclesiasticas, tam in ciuili, quàm in criminali, sunt priuati officio iudicandi, sed omnes ferè iudices essent priuati: quia passim in perniciem animarum suarum contra clericos decernere vsurpārunt, quæ malum, tanta corruptela!

Raptores interficere consanguineis puellæ non licet.

34 Item non obseruatur l. raptores. ibidem. vt liceat parentibus, vel consanguineis interficere raptores, sed eos prehendere possunt, & ad iudices ducere. nec §. si autem. vidi seruari. ibidem statuentem bona rapientis monialem applicari illi monasterio, in quo resider, vt vsumfructū, monialis quandiu viuet, consequatur: Ecclesia verò proprietatem: quamuis disponatur idem propè in c. si quis rapuerit. 27. q. 1. & in c. excommunicamus. in 1. de hæret. §. 1. Felin. in cap. irrefragabili. in fi. de offic. ordina. glo. in c. quia diuersitatem. in fin. de concessio. præbend. & Benedict. in repetit. c. Raynutius. hæc asserit, in verb. & vxorem. nu. 242. de testa. Sed bona rapientis applicantur

tur fisco, reseruatis monasterio quibusdam emendis, arbitrio iudicum Franciæ imponendis. sic vidi seruari.

35 Item hodie ex consuetudine generali regni Franciæ, bona mobilia clerici condemnati ad perpetuos carceres, vel ad degradationem, pertinent ad Episcopum: immobilia verò spectant ad Regem, vel ad alium dominum temporalem, imperium inibi habentem: & hæc consuetudo fundatur in c.fœlicis.in princ.de pœnis.lib.6. & l.fi. iuncta glo. vt nemo priuatus titulos prædiis suis imponat.c.cum secundum. de hæretic. istius consuet. meminit Masuer in rubr.de pœnis.§.item condemnatio facta ad carceres.& Oldra.cons. 27.thema tale. col.2.ac Io. Andr.in addi. ad Specul.in tit.de feud.§ penul.versic.40.quæritur.& Aufrer.in deci.Capel.Tholos.q.150.Quidam accusatus prouinciale.fol. 44. & ita seruatur de vsu, & stilo curiarum, qui licèt lex deficeret, est seruandus. teste Iacob. de Bello visu, in sua practica de fuga reorum. versi.& sic patet ex prædictis.fol.51. & Benedict. sequitur in repetit.c.Raynutius.in verbo, & vxorem.nu.240.cum seq.& in verb.mortuo.in 1.nu.132.cum seq. de testa. conciuis D. Boër. in consuet. Biturig.in §.11.de iurisd.omnium iudic.Chassa.in consuet.Burgun.in rubr. *des confiscations*.§.3. Bona clerici códénati cui applicentur.

36 Et hæc consuetudo fuit confirmata aresto magni consilij, vt licet videre in tract. aresto.in stilo parlamenti. aresto 50. item fuit dictum. & in quæstio. per aresta.q.85.fuit dictum: quamuis glo.& docto.contrarium dicant in cap. quia diuersitatem.de concessio.præbend.vbi addidi.Ratio est, quia bona mobilia sequuntur conditionem, & priuilegium personæ.c.fi. de vita, & hon. clerico.Ioan.de Platea in l.2.in fi.C.de priuileg.eorum, qui in sacro palatio militant.li.12.& sicut persona debet esse sub Episcopo.c. si diligenti. c.significasti.de foro competen. ita & mobilia clericorum, quæ non capiuntur etiam pro sententiæ executione, vt plenè scripsi inferiùs in tracta.de liter obligatio.artic.2. Bona mobilia clericorũ conditionem personæ clerici sequuntur.

37 Hodie etiam auditur actor prosequens litem, licèt non caueat de ea prosequenda vsque ad finem, nec de soluendis expensis, nec decimam litis actor succumbens præstat, nisi in curia parui sigilli Montispessulani: licèt in auten. generaliter.1.C.de Episc.& cleric.contrarium statutum sit, & in auten. qui semel. Quomodo & quando iudex. de hoc scripsi in tracta. de decimis. quæst. 3. (& Theobaldus de Ceson non potuit obtinere contra suum aduersarium, qui erat ex Lombardia, vt daret cautionem iudicatum solui.vt Aufre. docet in aresto 19. Item nota in stilo Parla.quia de consuetudine hoc non seruari docet Bartol. in l.3.§.si quis.ff.de minorib. Ideo hæ satisdationes non exercentur, quamobrem multæ fiunt calumniæ : vnde bonum esset eas obseruari.) Bonum esset vt cautio daretur, quia multæ fraudes fiunt, maximè in beneficiis, in quibus aliquando supponitur chimera, quæ non inuenitur postea, & omnes expensæ extinguntur sic: ideo iudices hoc seruare deberent, vt nullus reciperetur nisi qui præstaret cautionem: & qui non posset præstare, quòd iudex habito consilio interloqueretur illum sub obligatione bonorum & personæ recipiendum, si apparentem ostendisset titulum, non aliàs, & tunc multæ cessarent super his beneficiis lites. Proh dolor! vbi quis Spiritus sancti gratia præfici debet, hodie plurimi diabolico astu, recipiuntur, & infinitis calumniis.[Et anno 1534.die 15.Martij censuit Senatus quendam Mediolanen. teneri ad cautionem dandam antequam eidem comprobarentur literæ, & antequam ipse eas exequeretur in Francia contra aliquem incolam regni, postulante D. Minando aduocato, qui postea effectus fuit præses in d.curia Parif. & iuxta ea quæ hîc scribo Henricus Francorum rex edidit constitutionem anno 1557.in mense Ianuarij: qua constituit, eos qui iure deuoluto beneficia impetrant teneri cauere, vt licet videre in rubr. *De la reformation des benefices*. in ordina.regiis.] Cautio de lite prosequẽda hodie an sit danda. Abusus in beneficiis quomodo tollendus.

38 Auten.si captiui.C.de Episco.& cler.disponens, quòd in bonis captiui non potest succedere is, qui neglexit illum carcere, vel captiuitate liberare, sed successio eius applicatur Ecclesiæ, non seruatur, sed ille captus eligit, cui dare sua voluerit bona, & si non dederit, proximus ei succedit: quia ipse ingratitudinem videtur remisisse, si non est in vita conquestus. l.fi. C.de reuoc. donatio. quod est verum, si fuerit liberatus, & ad bona sua reuersus. diuersum est, si mortuus fuerit in captiuitate. Nam tunc posset d.auten.seruari, & bona fisco applicari. & auten.liberi. C. de episc. audient. in forensi iudicio seruari debet contra liberos furiosi, qui patris curam neglexerant. vt successionem adipisci non possint. Auten. si captiui & liberi, quomodo obseruatur.

39 Lex de creationibus.C.de episc. audient.non seruatur in hoc regno quæ dicit datum curatorem furioso in testamento, non teneri satisdare, quia sufficit paternum testimonium pro satisdatione, hodie bonum esset vt omnes satisdarent etiam testamentarij, tum quòd sępiùs suadetur testantibus valetudinariis, vt aliquos dent tutores vel curatores inutiles, & quia iura fauent pupillis, ne eorum bona consumantur, ob id cautio semper danda esset, & hoc bonum, & salubre illis esset, ideo seruandum: sed iuratoria tantùm cautio recipitur, nec vidi aliam dari à consanguineis tutoribus in hac patria, & illa consuetudo inualuit, vt tutores & curatoros promittant cùm obligatione bonorum suorum ea, quæ scripsi art.3.glo.2.de sent.prouisio. [Nec seruatur l. nemo. ibid.de episc. audientia, quæ vult, vt die Paschatis carcer nullum teneat inclusum. Nam omnes passim illo die sic custodiuntur sicut antea: alioqui daretur materia euadendi.] Omnis tutor & curator satisdare deberet.

40. Hodie non seruatur rub.de his qui ad Eccl.confugiunt, sed solent delinquẽtes in Ecclesiis, & locis sacris, capi, saluo iure si reintegrari debeant, nempe cognoscetur contra illum captum, an immunitate debeat Ecclesiæ gaudere, & si concludatur, & pronuntietur illum gauisurum, ad Ecclesiam Immunitas an Ecclesiis detur.

clesiam remittetur.si verò non debeat gaudere,hoc per sententiam declarabitur, & fiet ei postea processus.ita vidi seruari,vt dixi in tracta.immunita. Ecclesi.in ordina.reg.[in 2.Tomo commentar.in constitu.reg.]

41 Præterea derogatum est auten. quæ supplicatio.C.de precib. imper.offerend.in qua supplicationem impetrare sufficit intra biennium, sed in Francia oportet quòd intra annum impetretur,vt dico inferiùs in tracta.de supplicatio.

Impetrans quinquennales & annales literas nō dat cautionē.

42 Impetrans rescriptum anni, vel biennij, seu quinquennij,dilationem concedens, non dat fideiussores de soluendo in termino, quamuis in contrarium statutum sit. in l.vniuersa.C.de precib.Imper.offerend.quæ non seruatur in regno, vt dixi in tract.de dilatio. annalib.& quinquennalib.in [2.Tomo commenta.in const.reg.quia aliàs rescripta essent semper ferè nulla impetrantibus,& inutilia,ob defectum cautionis,quam vix inuenirent.]

Aresti executio pendēte erroris propositione fit.

43 Item pendente supplicatione, quam propositionem erroris nostri vocant,fit executio aresti,id est, sententiæ supremæ curiæ,nulla data fideiussione,nec cautione,vt vidi seruari,& abundè scripsi in repetitio.l.quod iussit.in 2.nota.ff.de re iud.& in tracta.de supplica.[in hoc Tomo.]

Rescriptum iustitię anno perit.

44 Derogatum est de totius regni consuetudine. l. falso. C. de diuers. rescript. & seruatur iuris canonici dispositio.c.si autem.& cap. plerunq; de rescript. vt rescripta iustitiæ anno pereant, vulgo dicimus *suranne*, si super illis executio aliqua facta non fuerit. & hoc etiam scribit Guido Papæ in decisio.Delphinal. q.135. An autem in fi. sed elapso anno impetratur aliud rescriptum, vt non obstante lapsu anni, primum executioni detur, de quo loquitur Berber.in viator.iur.in 4. parte rubr.de iudic.literæ tamen prehensionis non tolluntur anno.vnde vulgò dicimus, *prinse de corps ne se suranne iamais*, & hæc ex consuetudine & vsu forensi didici.

Impetrās literas contra rem iudicatā an sit infamis.

45 Non vidi seruari l.fi.C.vt lite pendent. quoad infamiam, vt impetrans rescriptum contra rem iudicatam, etiamsi succubuerit, sit infamis,&quamuis infamia fuerit contra vnum opposita,tamen fuit in testimonium admissus, vt scripsi in tracta. de liter. ciuilib. artic.vno.glo.6 nu.6.

Aduocatus an delinquēti dandus sit.

46 Dicunt quidam non seruari in Francia l. per omnes.C.de defensor.ciuitat.in hoc,quod disponit ob delictum horrendum denegādum delinquēti aduocatum,quem text.sing.clamat Barb. in tracta.de præstan.Cardinali.in 9.q.primæ partis col.3.nu.11.& in cle.2.col.51.de elect.& consi. 47.scribitur.col.14.in 1.vol.& consi.vlt.col.9.in 2.volu.Amanel.sing.4. Hippol.in sua practica.in §.diligenter.num.164.& in repet.l.vnic. nu. 102.de raptorib.virg.licèt possit corroborari per tex. in c.mulier.15.q.1.vbi ipsa bestia,alioqui irrationalis,punitur,& probatur Exodi 21.c.& Leuitic. 20. Sequitur Guido Papæ in decisi. Delphinal. quæst.238. si animal.dicens se vidisse suspensum porcum,quia puerum comederat.probatur etiam per glo. in l.2.ff. arbo. furt. cæsar. Item propter horrendum carnis crimen debent & animatum & inanimatum comburi, vt citiùs tale scelus à mentibus hominum deleatur. vt fuit factum Tholosæ de ancilla *du petit Nicolas* pharmacopolæ. & Benedict.ita tenet in repetit.c. Raynutius.in verb.mortuo.in 1.num.138.de testa.vide Rom.in repetit.l.si verò. §. de viro. col.44. fallent.46.ff.solut. matrimo. Sed plus est in hoc regno, in quo in omni crimine, in quo extraordinariè agitur, delinquenti non solet dari aduocatus, sed accusatus ore proprio loqui debet.

Ob crimen horrēdū animal etiā est puniendum.

Filius an veniam à patre impetrare debeat

47 Etiam hodie filiifamilias contra suos agunt patres impetrata ab ipsis iudicibus citatione, & nullam vidi aliam impetrari veniam, licèt quidam à patre concedendum arbitrentur, quod est verum, sed à prætore & iudice. per text. in §.final.de pœna temer.litigan.in Institution.l.4.de in ius vocand. ff. §. prætor ait, sine permissu meo ne quis vocet parentem.[Quia pater fortè non concederet,debet tamen filius,quando à patre,vel matre quicquam petit,honestis vti verbis,aliàs grauiter puniri debet,tanquam ingratus, & iura paternitatis violans.Nam pulchrè ait Imperator in l.si manumissori. C. de obseq. si qua pecunia debetur, siue de rebus aduersus patronum disceptatio sit,non protinus adlitigandum currere debes: maximè autem si hoc facere auderes, siue authoritate verborum æquitatem petitionis tuæ commendare iudici potuisti, omni honore patrono debito reseruato, multò fortiùs patri. non vidi seruari l.si quis minor.C.de transact.nam si quis impetret literas,vt transactio rescindatur,si aliquam habeat causam,quamuis non obtineat, non est infamis, nec aliæ pœnæ ibidem conscriptæ solent contra impetrantem declarari, sed in expensis ei ad mulctam pro modo culpæ solet condemnari, & sic in forensi iudicio seruari vidi, quicquid ibi iactent doct. & audiui obiectionem factam de infamia contra eum qui ita succubuerat,fuisse reiectam.]

Restitutiones omnes à principe impetrantur.

48 Inter non obseruatas potest collocari l. si nemo.C.de in integrum restitutione.& l.cùm scimus.C.vbi & apud quem cognitio in integrum restitut. agenda sit.inquantum dicunt prędidem posse restituere minorem,& aliæ leges hoc dicentes.Nam hodie in hoc regno solus Rex restituit, & literas restitutionis concedit. ideò minor non recipitur sine literis regiis petens in integrum restitutionem.per l.diui.ibi,sed id duntaxat à principibus fieri potest.ff.de pœnis.quæ licèt loquatur in restitutione à sententia super crimine, tamen idem obseruatur in aliis restitutionibus siue à minore impetrentur,siue à furioso,siue à prodigo,siue à quocunque alio præsente, vel absente, etiam per rubricam.C.si ex falsi.instrument. iudicat.fuerit. [Itaque hoc casu princeps adeundus est.ff.de fideicom.liberta.]ita scripsi in repetit.l. quod iussit.in 2. not.numero 128.ff.de re iudic.

Curia suprema restituit.

49 † Curia tamen suprema sine literis Regiis interdum ex æquitate restituit.vt dixi in glo. summas.in proce.concorda. & literas releuamenti concedit,etiamsi cancellarius recusauerit, vt in re

in registris curiæ parlament. Paris. scribitur. & anno 1401. die 28. Ianuarij, recusante cancellario literas in causa appellationis curia concessit. & olim curiæ supremæ regebant etiam ipsos principes, sed hodie multis agitantur processibus, & principes etiam: quia illis non obediunt, & consiliis earum non reguntur. [In vno tamen casu sing. iudices regni restituunt, vtpote si post prolatam contumaciam in reum absentem ipse iudice sedente pro tribunali compareat. tex. in l. diuus. ff. de in integ. resti scripsi in tract. de contumac. art. 3. in 3. Tomo const. reg. imò etiam hodie non seruatur l. vna. C. in integrum restitut. postula. ne quid noui fiat. nam si petatur restitutio contra arestum, & sententiæ curiæ supremæ, pendente illius restitutionis cognitione, aresti fiet executio propter eius curiæ auctoritatem. l. seruo. §. cum prætor. ff. ad Trebel. Guido Papæ in decis. Delphi. q. 50. quia sed nil à partibus sine curiæ permissu innouandum erit.]

50 Insuper non seruant Galli auten. sacramenta puberum inuiolabiliter custodiantur. C. si aduers. vend. sed si minor læsus sit, quamuis iuramentum interpositum fuerit in illo contractu, restituitur. & impetratis literis à Rege, vel eius cancellaria, dispensationem iuramenti petit minor ab episcopo, vel eius vicario, quæ non solet denegari. & ita vidi obseruari semper in curiis, & ita seruatur in omnibus ferè restitutionibus etiam maiorum, vt habita iuramenti dispensatione, releuetur læsus, vt plenè scripsi in tracta. de resti. & releua. in 2. Tomo commenta. ad consti. reg. *Autẽ. sacramenta puberum, an obseruetur.*

Item in curiis secularibus regni non iuratur de calumnia, & sic parum seruit rubr. de iura. propter calumniam dand. quamuis iura dicant non posse hoc iuramentum expresse remitti. l. 2. ibidem. nec valere consuetudinem. c. cæterum. de iuram. calum. & c. 1. §. 1. illo tit. in 6. quia non solent Galli vti calumnia, ideo vsus illud iuramentum non recepit, vel forte quia passim partes calumniam exercebant, non obstante iuramento, ideo noluerunt eas adigere iuramento, ne plus peccarent. [Statuit tamen Philip. Pulcher, vt procuratores Regij iurent de calumnia in causis, quas regio nomine exercent. vt patet in ordi. Philip. in stilo Parlam. conscriptis.] *Iuramentum calumniæ nõ præstatur.*

51 Non seruatur l. properandum. C. de iud. vt causæ decidantur intra triennium, quia in hoc regno protrahuntur sæpiùs vsque ad triginta annos, & quandoque vsque ad mortem, & ad viduam, & hæredes, vt dicitur: adeò quòd instantia in hoc regno vocari iure potest, quia instat pars tanquam in agone existens, vt causa finiatur, & adeò instat, & vrget, vt sæpe in persecutione moriatur: vnde dicitur per varios casus per tot discrimina rerum tendimus ad sententiam. Quod sic non fieret, si Senatuscon. seruarentur, quo fuit dictum, & procuratoribus præceptum, vt statim habito consilio, & deliberatione, secundùm illam procuratores placita & apunctamenta partibus concedere debeant, sed recusant vulpini procuratores, qui ad magnam mulctam essent condemnãdi, vt censuit Senatus ad supplicationem procuratoris Regij anno 1544. die 13. Febr. Tamen etiam in hoc regno perimitur instantia per triennium, computandum à die vltimi termini, & vt dicunt, *de la derniere procedure.* & non prosequetur quis illum processum pòst sine literis Regiis, vt non obstante peremptione liceat prosequi processum, ita seruatur in hoc regno. [Imò etiam non seruatur titulus, vt intra certum tempus criminalis quæstio terminetur, vbi vult intra biennium à contestatione litis causa criminales finiri debere, maximè in l. fi. hodie quandoque durant etiam processus criminales ad decem annos, quæ malum.] *Lex Properandum, an obseruetur.* *Cautela abbreuiandi lites.* *Arestum.*

52 De stilo communi, & consuetudine curiarum non seruantur dilationes iuris: sed stilus & quælibet curia suas arbitratur dilationes, & eas concedit. glo. in ver. prorogetur. in tit. de author. general. concilior. in pragmat. *Dilationes iuris nõ seruantur.*

53 L. vna. C. de plus petitio. & aliæ similes constitutiones non obseruantur in hoc regno, quia semper debitor, qui non obtulit partem debiti, ad quam solùm tenebatur, condemnatur ad omnes expensas, etiamsi actor plus petierit. nam postquam erat debitor, offerre tenebatur illud quod debebat, & non offerendo est in mala fide, ob id semper ad expensas condemnatur, etiam quando plus petebatur. §. plus. cum seq. de actio. in Insti. ergo semper offeras, si expensas vitare velis. facit l. quidam. ff. si cert. peta. & ideo in praxi non seruatur, quòd possum negare totum, si debeam partem, quicquid dicat glo. & docto. in c. fi. de confessis. in 6. *Plus petẽs an condemnari, & ad quid debeat.*

Si verò plus petatur loco, absoluitur reus saluo iure actori de conueniendo debitorem in loco debito, & soluit actor expensas illius instantiæ, iuxta l. properandum. §. 1. C. de iud.

Idem si conueniatur ante diem, vel conditionem, & quando id quod est debitum alternatiuè petitur simpliciter, solet etiam ab obseruatione iudicij iudex absoluere cum expensis, salua facultate actori conueniendi reum tempore debito, id est, dum euenerit dies, vel conditio, vel petendi alternatiuè, quod simpliciter petitum fuerat. ista est praxis.

Auten. qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oporteat. non vidi seruari in hoc regno quoad hoc, vt quis sortiatur forum ratione delicti: nam si iudex loci, in quo delictum est commissum, requisitus sit à delinquente, vt remittatur ad iudicem domicilij, denegari hoc non debet, nisi in duobus casibus. Primus, in vagabundo, vt patet in rubr. *des vagabons.* in ordinat. reg. & ibi dixi. Secundus casus, est quoad inquirendum, & decernendum prehensionem contra delinquentem. Nam poterit iudex delicti informare, & postea decretum concedere: sed si postea captus petat se remitti ad iudicem domicilij, hoc concedi debet sub fida custodia. imò si iudex delicti absolueret, vel condemnaret reum, non valeret sententia, nec impediret iudicem domicilij: vt docet Ioan. Fab. in d. auten. qua in prouincia. per c. p. & g. de offic. deleg. cùm in Francia iurisdictiones sint patrimoniales, vt scripsi plenè in tit. de causis in Concordat.

54 Ser

Cadauer delinquentis sine principis permissu nō traditur.

54 Seruant Galli delinquentis cadauer non posse tradi sepulturæ inconsulto principe, seu curia suprema. glo. in l. 1. ff. de cadauer. punito. & sic debet intelligi l. obnoxios. C. de relig. & sumpti. funer. sequitur D. Chassa. in consuet. Burgund. in rubr. *des confiscations.* §. 1. glo. *il confisque.* nu. 6. sed ex consuetudine in patibulis dimittuntur ad terrorem, & exemplum, vt alij à criminibus arceantur. l. 1. ff. de iustit. & iur. l. 1. C. ad legem Iul. repetund. nec putarem iudices seruantes hanc consuetudinem peccare, cùm sit iusta & rationabilis: vt terreantur delinquentes, licèt Chassan. vbi suprà teneat contrà.

Anatomia an possit ex suspenso fieri.

55 Imò ratione vtilitatis publicæ seruantur in regno, vt etiam iudices Regij possint cadauer delinquentis dare medicis ad anatomiam faciendam: quamuis Chassan. dicat non posse dari, nisi per principem, tamen contrarium vidi sæpiùs seruari in Montepessulano. Sed tempore æstiuo non debet concedi propter fœtorem, vel statim fieri anatomia debet: vt asserit D. de Ripà in tracta. de peste. in 3. parte. q. 6. in fi. fol. 69. quamuis Bart. cogitandum reliquerit. in l. fi. ff. de cadauer. punito.

Ludentes an teneantur ad restitutionē pecuniæ lucratæ.

56 Delectabilis illa, paucis tamen auten. alearum vsus. C. de reli. & sumpt. funer. disponens pecuniam in ludo perditam posse repeti vsque ad quinquaginta annos, ex consuetudine generali totius regni Franciæ, imò veriùs dicam mundi, non obseruatur. & illam consuetudinem valere asserit Ioan. Andr. in c. pen. de vita & honesta. clerico. quamuis Panor. ibi contra. & quòd consuetudo excuset lusorem, vt non teneatùr ad restitutionem pecuniæ lucratæ, dummodo fraus non interuenerit, & luserit solatij causa: & cum eo, qui est dominus pecuniæ, abundè scribit Roch. Curtius, in repetit. c. fi. col. 12. in 3. nota. & 3. limita. de consuet. tum quia cessat fraus, tum etiam quia dubium est apud docto. vt Imol. in d. c. pen. scribit. ergo in tali dubio consuetudo excusat. c. cum venerabilis. vbi Panor. de consuet. quod seruire potest Episcopis, & abbatibus, commendatariis quibusdam iuuenibus, qui hodie, proh dolor! plus his deseruiunt, & aliis deterioribus voluptatibus, quàm diuinis rebus, aut ludis literariis. [Non seruant Galli l. quisquis. C. si certum peta. vbi nulli licet iudici mutuare, hodie non prohibentur: sed tamen caue, quia si vis facere inimicum mutua ei tuum. dicit Lucas de Penna, in l. 1. col. 3. C. de agricol. & censit. lib. 11. experto credi debet mihi.]

Compēsatio sine literis Regiis non fit.

57 Consuetudo sustulit rubr. de compensat. in hac patria consuetudinaria, in qua non solet recipi per iudices sine literis regiis, vt vidi sæpius in forensi iudicio seruari, tamen cum literis regiis recipitur: in patria verò iuris scripti sine literis admittitur, quod est melius, quia frustra impetratur, quod iure communi conceditur. l. vna. C. de thesaur. lib. 10. sed ignari procuratores hūc introduxerunt literarum vsum: & bonum esset, quòd iudex prouideret, prout de iure, & restitueret, sicut adhuc fit in curiis Ecclesiasticis, sed lucrum sigilli cessaret, & vtilitas publica augeretur.

Iuramentum in supplemētum quando deferatur.

58 Non seruatur etiam in hac patria consuetudinaria l. admonendi. ff. de iureiur. nec l. in bonæ fidei. C. illo tit. quia vix defertur iuramentum in supplementum probationum in contractibus stricti iuris, etiamsi semiplenè probatum fuerit: sed reum iudex absoluit, nisi hoc à Rege per rescriptum concedatur. & vidi impetrari literas regias iudicibus directas, coram quibus processus pendebat, vt si appareret probatum semiplenè, deferret iuramentum in supplementum probationis, sed seruantur illæ leges in patria iuris scripti, in qua sine literis iudex defert, si expediat iuramentum, etiam in contractibus stricti iuris. [Etiam non seruant consuetudinarij. l. 5. §. iurare oportet. vt delatum est ff. de iureiu. Nam nullus tenetur iurare nisi pro more solito, etiam

Arestum.

instante parte. Sic censuit Senatus Paris. anno 1524. die 2. Martij, contra iudicem De la Val, qui iudicauerat iurandum esse super reliquias, sicut pars requisiuerat. Vnde Vlpianus ait, si quid tale inciderit circa varietatem, officio iudicis conceptio huiusmodi iurisiurandi terminetur. l. iusiurandum. & ad pecunias. l. pen. ff. de iureiurand.]

Exceptio nō numeratę pecuniæ quādo opponatur.

59 Etiam l. in contractibus. C. de non nu. pecu. cessat, vbi post biennium non admittitur de iure exceptio non numeratæ pecuniæ opponente debitore, & post triginta dies opponente creditore, sed in Francia semper recipitur opponens non numeratam: sed is, qui opponit non numeratam, oportet quod semper probet, siue ante biennium, siue pòst. & ista seruant regnicolæ. vt plenè scripsi in tracta. de chirographo, & cedula recognita, saltem in hac consuetudinaria Francia.

Negans propria scripturam quomodo puniatur.

60 Per non vsum, imò per contrarium vsum est abrogata auten. contra qui propriam. C. de non nu. pecu. Nam qui negat propriam scripturam, si conuincatur, non condemnatur præcisè ad duplum: sed ad mulctam pro qualitate delicti imponendam, quæ interdum excedit duplum, quandoque non & frequentiùs, vt notum est pragmaticis.

Retrahere rē venditā consāguinei possunt.

61 Regni consuetudo generalis non obseruat l. dudum. C. de contrahen. emptio. sed consanguinei rem per consanguineum venditam pro eodem pretio retrahunt. vt plenè discutit D. Tiraquel. in suo tracta. de vtroque retractu.

Pater non vendit filios suos.

62 Credo non obseruari in hoc regno l. 2. de patrib. qui fil. distraxe. vbi pater ob causam famis potest vendere filium, sed contrarium obseruat consuetudo: quia cùm Galli habeant filios prorsus absolutos. glo. in §. fin. Instit. de patr. potesta. seruitusque inter Christianos non sit. Bart. in l. hostes. ff. de captiuis. maximè inter Gallos, vt plenè docet conciuis meus D. Boër. in §. 1. de consuetu. iuris status personarum: ideo patres non suos vendunt filios, sic nec auus, nec mater, quia hi non habent eos in potestate. vt ibi Bal. inquit. Et puto in text. d. l. 2. ibidem legendum sanguinatius,

guinarius, id est, sæuus & crudelis, non sanguinolentus, vel sanguineus, nisi exponas sanguineus, id est, crudelis: vt Apule. immani ac sanguinea voce perterruit.

Sãguinarius quis.

63 Ordinatio regia corrigit opinionem glo. & doct. positam in l. 2. C. de rescind. vendi. vt ratione deceptionis vltra dimidiam agi possit vsque ad triginta annos. sed ordinatio ludo seruata in curiis vult, vt intra decem annos agatur, postea non auditur quis volens rescindere contractum ratione deceptionis, & in aliis casibus ibi expressis. vt in tract. de rescisio. contract. abundè scripsi [in 2. Tomo consti. regia. etiam nunquam vidi seruari pœnam. l. conductores. C. loca. vt conductor teneatur dare æstimationem rei locatæ, si illam non restituerit ante sententiam, sed in praxi solet condemnari ad aliquam mulctam, vel ad id quod interest.]

Intra decem annos agere debet deceptus vltra dimidiam.

64 Stilus & consuetudo Franciæ non obseruat l. 2. & ibi not. C. de iure emphyt. in eo, quod ibi dicitur, quòd emphyteota potest propria auctoritate expelli si non soluat censum per totum triennium: quia in hoc regno non expellitur, nisi prius facta commissi declaratione per iudicem competentem. alioqui non posset purgare moram, quod esset iuri contrarium. ca. potuit. de locat. & idem in feudo seruatur, & iudicatur. teste Guido. in suis deci q. 107. licet glo. &c. vide in consuetud. Picta. art. 64. rubr. 1. & idem in conductore Galli seruant: vt non liceat propria autoritate illum expellere, sed tantùm per iudicem, [quando resistit. etiam maritus licèt sit dominus rei dotalis. l. doce. C. de rei vend. tamen non potest vasallos vxoris ad fidem & hommagium recipere, sine expresso vxoris consensu. vt censuit Senatus pro do. Charlota vxore do. de Preci, anno 1515. die 4. Iunij.]

Propria autoritate non expellitur emphyteota, vasallus, nec conductor.

65 Contrahentium incestas nuptias pœna est confiscatio bonorum, tam cæterorũ, quàm dotis, exilium etiam. auten. incestas nuptias. C. de incestis nupt. quæ elicitur ex auten. de incestis nuptiis, col. 2. Sed post illas cum illis nuptias sic contractas: si Papa dispenset, bona postea à Rege non vendicantur: quia ante declarationem factam ab Episcopo, vel alio iudice Ecclesiastico, hęc bona non capiuntur. c. cùm secundùm leges. de hæret. in 6. de quo fui sæpiùs interrogatus. nec potest fiscus bona petere post Papæ dispensationem, quia postquam principale potest Papa probare, & accessoria, argu. l. cùm principalis. ff. de reg. iur. & sic valebunt dotes, & donationes propter nuptias: vt per doct. in c. per venerabilem. qui fil. sint legit.

Incestas cõtrahens nuptias post Papæ dispensationem non perdit bona.

66 Item frustra disputatur de pœnis secundò nubentium, quia nullæ vel raræ seruantur in hac patria consuetudinaria: sed amplectuntur dictum Apost. primæ ad Corinth. 6. c. mulier viro suo mortuo soluta est à lege viri sui: ideo in Domino nubat cui voluerit. & hæc est etiam dispositio iuris canonici in c. penult. & fi. de secund. nup. aliquæ tamen quæ respiciunt filios & illorum fauorem, seruantur in patria iuris scripti. per gl. & doct. in l. 1. C. de secund. nupt. & abundè explicat hanc materiam Io. de Garronib. docto. Auenio. in suo tract. de secund. nupt. vbi etiam cumulat pœnas secundò nubentium.

Pœnę secundò nubentiũ nõ seruãtur.

67. Abiit in desuetudinem l. si quis. C. de naturalib. liber. & §. quibus. Insti. de hæredi. quæ ab intesta. deferunt. in quibus statuitur naturales legitimari, quando curiales efficiuntur. sed cùm in hoc regno sit magnus curialium numerus, præcipuè apparitorum, non legitimabuntur per oblationem curiæ: quia cessante causa effectus cessabit. c. cùm cessante. de appella. Chassa. in consuet. Burgund. in rubr. *Des successions des bastards.* §. 3. in gl. ab intesta. nu. 11. quia olim vix inueniebantur, qui curiis seruire vellent propter modicum lucrum, hodie cùm rapinæ eorum non puniantur, ditari isti curiales solent. & omnia hi apparitores temerare consueuerunt. l. defensionis. in fi. C. de iure fis. lib. 10. Nam quidam iudices magni fures paruos tuentur: adeò quòd sunt sicut medici, quòd impunè etiam interficiunt hunc, simul illum, impuneque putant se quoque ferre Deo: at arcum suum tetendit, & parauit illum, vt istos tam impudentes raptores, & fures in profundum mittat, quia conceperunt dolorem, & pepererunt iniquitatem.

Naturales hodie per oblationẽ curiæ non legitimantur.

68 Naturales, quos vulgò bastardos dicimus, de consuetudine generali regni Franciæ non succedunt ab intestato patri, nec matri, vel collateralibus, quæ est iuri diuino consona. Genes. 21. ca. Eiice ancillam & filium eius, non erit hæres filius ancillæ cum filio liberæ, sed potest habere alimenta ex æquitate canonica. per text. in c. cùm haberet. in fi. de eo qui duxit in matrim. quam polluit per adult. vbi Panor. & Præposit.

Naturales nõ succedũt suis parentibus, nec consanguineis.

69 Et sic non obseruatur auten. licet. C. de naturalib. liber. Nec auten. si qua illustris. §. nouissimè. C. de senatusconsult. Orficia. Nec alij text. similes. teste Ioan. Masuer. in rubr. de successio. in §. item Bastardus. & §. item naturales. & Bened. in repe. c. Raynutius. in verb. & vxorem. nu. 709.

70 cum seq. de testa. Et ista est consuetudo vniuersalis in toto regno, quòd bastardus nec ab intestato succedat patri nec matri, nec ex testamento, teste Chassan. in consue. Burgun. in rubr. *des successions des bastards.* §. 1. in princ. & glo. ab intesta.

Bastardi nõ succedũt nec ab intestato, nec ex testamento.

71 Imò etiam illis bastardis fiscus succedit, etiamsi aliunde bona quàm à patre quæsierint, etiã filius naturalis bastardi non succedit ei: nisi legitimatus, vel littera naturalitatis habeat in hoc Regno. etiam si fuerit legitimatus à Papa adhuc non succedet: quia Papa in terris nõ sibi subiectis quoad iurisdictionem temporalem legitimare non solet quoad bona temporalia. c. per venerabilem. qui filij sint legit. scripsi in scholastico priuile. 98. si tamen pater aliquid eis donet, solet illis præstari. sed si sint legitimi filij & naturales bastardorum, succedunt parentibus, & consanguineis, vt abundè scripsi in tract. de liter. naturalita. in 2. Tomo ordi. reg. vbi idem dixi in filiis exterorum legitimis & naturalibus, quãuis Bened. & alij contra. sed ibi allego Arestum. [non succedit etiam

Bastardis fiscus succedit.

dit etiam in hac patria consuetudinaria vxor marito ab intestato,nec econtra, fortè, quia habet dimidiam conquæstus partem, secus est in patria iuris scripti, vbi deficiente legitima successione succedit,per tit C.vnde vir & vxor.]

Curator quãdo minori non detur.

72 L.Clarum.C.de author.præstand.non seruatur,nec l.fi.§.necessitate. C. de bonis quæ liber. in parlamentis,vbi non curatur de patria potestate: ideo processus non erit nullus ob defectum patris,aut curatoris consensum: tam in ciuilibus quàm in criminalibus, vt docet Guido Papæ in decis. Delphina.& q.35.si adultus.& q.50.quia hæc curia.& q.410.de iure.Bened. in rep. c. Raynutius. in vers.si absque,in 2.de fideicommiss.substit.nu.50.de test.vix consentio in ciuilibus,sed in criminalibus sic, in quibus hodie non datur curator minoribus, in his quæ facti sunt, quia in his respondere iudicibus per se habent,secus in his quæ iuris sunt,vt ad dilationes, ad testes quærendos:& ad alia,vt superius dixi.]Imò per edictum Carbo. differebatur quæstio status vsque ad tempus pubertatis, & olim fuit consuetudo, vt in realibus causa minoris differretur vsque ad pubertatem: sed Philippus Valesius super hoc ordinationem edidit, reuocans hanc consuetudinem anno 1330. volens vt minores prosequantur processus,sicut maiores,& cõtra ipsos sic quoque procedatur, vt est in lib. arresto. Imò hodie princeps concedit, vt quis extra tutelam & curam sit in 18.anno,vel ante vigesimum quintũ, vt olim fuit concessum Do.de la Val.anno 1540. die 2.Decembris, & fuit dictum in Senatu,quòd curatores illius redderent ei computum, & reeliqua:videlicet magister militum,& Connestabilis, & D. de Chasteau Briant, licèt cura de iur. duret vsque ad viginti quinque annos.§.fi.de curat.in Instit.nisi beneficio principis aliud concessum fuerit,& idem quando veniam ætatis concedit,vt in l. 2. C. de his qui veniam ætatis impet. de qua dixi in tract.rest.art.2.gl.7.in 2.tomo.]

Minor non citatur, sed tutor.

Item etiam hodie in hoc regno seruatur, vt non valeat citatio minoris habentis tutorem: sed tutor erit citandus,iuxta doctrinam Alex.in l.neque.ff.de in ius vocand.quamuis Bart.cõtrarium teneat in l.1.§.sufficit.ff.de admin. tut. vnde cùm minor fuisset citatus ad assistendum receptioni testium productorum ad futuram rei memoriam,citatio & omnia alia fuerunt per curiam annullata anno 1544.die 8.Iulij.

Alienatio minoris quãdo rata haberi possit & quomodo.

73 Si maior factus alienationem sine decreto factam ratam habuerit, non poterit contra eam venire,vt patet in hac rub.C.ratum tamen habere non censetur, si rem tradiderit tempore, quo erat maior,licèt minor vendiderit, vt plenè Barba. docet in c. literis, de rescript. imò requiritur specialis confirmatio,vt in l.2.ibidem, requiritur etiã quòd specialis cõfirmatio fiat inspectis cognitisque verbis prioris contractus:alioqui si quis ratificaret contractum tali anno & mense constante instrumento sumpto per talem notariũ factum,hoc non sufficeret,nec ratificatio probaretur,per l.vnam.C.si in cõmuni eademque caussa in integrum restitutio postuletur, & ita iudicatum fuit in magno Regis consilio anno 1543.die 5. Nouem.seu circa.item in l.fi.in illa rubr.C.si maior factus, dicitur quòd si factus maior per quinque annos continuos post impletam ætatem, id est post viginti quinque annumerandos nihil conquestus est, minimè retractari postea alienatio [occasione omissionis decreti] poterit, & decisio illius legis confirmata fuit arresto Senatus prolato pro do.Archambaudo de Morel,egregio in Senatu aduocato, quamuis hodie ex lege regia nouissima, possit minor in integrum restitutionem ratione minoris ætatis petere vsque ad triginta quinque annos in aliis:vt patet in rubr.de restitu.& releua.in ordi.reg.art.2. [in 2. tomo harum const.Notandum est d.l.fi.habere locum in alienatione rei immobilis,& quando ex causa alienatur omisso decreto.secus si causa non intercesserit, vtpote quia non erat æs alienũ, & tamẽ sine decreto alienauit,tunc non confirmabitur per quinquennium, sed poterit agi vt ordinationis vsque ad 35.annos,& fructus percepti ante litem contestatã imputabuntur pro impensis in re factis.per l.2.C.si quis igno.rem min.facit l.emptor.& l.sumptus.ff.de rei ven l.3.§. scio.de mino. idem solet interrogari minor si pretium versum sit in suam vtilitatem, quòd si confessus fuerit versum,ad totum pretium restituendum condemnabitur,vt censuit Senatus Paris.anno 1548. in vigilia sancti Thomæ pro Carolo Dudrac,contra Menicier in 2.inquisitionum classe.]

Bona naufragorum dominis territoriorum applicantur.

74 Authen.Nauigia.C.de furt.licèt reprobet consuetudinem in contrarium,tamen de cõsuetudine generali non seruatur. Sed quando fit naufragium, dominus territorij occupat illa bona, tanquam oberrantia,quæ vocant espaua,secundùm Benedict.in repetit.c. Raynutius, in verb. & vxorem.nu.935.de test.vide Chassa.in consuet.Burgund.in rubr.*des iustices*.in §. 1. & istud sæpiùs vidi seruari in patria mea dulcissima Montepessulani, maximè *du galion du rango*, qui in Montepessulano post sibi occupata bona præ dolore mortuus fuit. Et illa consuetudo est pessima, quæ afflictionem afflicto tribuit. contra l. diuus. de offic. præsid. ff. & in foro conscientiæ domini illa bona rapientes non sunt tuti. Ego plus timerem in hoc Dei iudicium, quàm scandalum, licèt Bulga.contrarium in simili dixerit,in l.in laqueum.ff.de acquir.rer.dom.

Testamentorum solẽnitas an seruetur & quæ.

75 Consuetudo[vnius patriæ] Franciæ non seruat iuris ciuilis solennitatem quoad testamẽta, vt adhiberi debeant septem testes,iuxta l.hac consultissima. C.de test. Sed hodie seruatur.c.cùm esses.eo.tit.vt testamentum valeat coram duobus, vel tribus testibus cum parochiali curato,siue vicario illius,secus si coram alio simplici presbytero & duobus testibus.c. cùm esses. de test. imò etiam in hac ciuitate sustinetur testamentum factum coram duobus notariis, & pauca fiunt in hac patria consuetudinaria testamenta, sed tantùm codicilli, quia bona ex consuetudine consanguineis deferuntur. Ideo qui facit testamentum ibi hæredis institutione non facit, ergo non

est

est testamentum propriè, per §. ante hæredis institutionem, de legat. in institu. sed codicilli in quib.finnt legata pia,& alia disponuntur:& ita viuitur in hac consuetudinaria patria.

76 Benedictus in repetit.c.Raynutius.in ver.si absque.in 2.de legat. nu. 147. cum seq. de testa. nunquam vidit seruari leges punientes inuasores priuatione iuris, vt quis priuetur re sua, vel vt ad duplum puniatur.ideo l.non dubium.C.de legat.nec l.Paulus.in 1.ff.ad Trebel. nec l. extat. ff. quod met.caussa.Nec seruatur l.meminerint. C.vnde vi. Nec in hoc regno de consuetudine obseruantur leges punientes ad duplum, triplum, vel quadruplum,vt superiùs dixi: sed inuasores, vel propria autoritate rem accipientes,vel aliter per vim delinquentes, puniuntur pœna arbitraria,seu mulcta Regi & parti applicanda,quæ est aliquando quadruplo maior, interdum & minor pro delicti modo: & hæc consuetudo est conscientiæ conformis, quæ vult pœnas dupli, tripli, vel quadrupli in conscientia non deberi,capitulo fraternitas.12.q.2.& ibi.gloss. & docto. in capitulo suam,de pœnis.

Inuasores & propria authoritate capientes bona quomodo puniantur.

77 † Tamen pœnam quadrupli vidi in camera computorum Paris. obseruari contra thesaurarios,quæ probatur in l.1.& 2.C.de his qui ex public.ratio.pecuniam mutuam receperunt,li. 10.sic docet Francis.Marc.in decisio.Delphinal.q.201.& seq.in 2.parte, & scribitur in ordina. reg. rub. *des thesauriers*,ord.9.art.8.& in rub.*des senechaux*, arti.16. [Imò nec seruatur authen. hoc amplius. C.de fideicom. vbi non implens voluntatem defuncti intra annum, lucro priuatur hæreditario, sed ad mulctam solet condemnari, si scire causam distulit, quæ mulcta pauperibus erogari & assignari,non autem Regi solet,iuxta l.2.C.de episco.audien.]

Quadrupli pœna in thesaurarios seruatur.

78 Seruatur minimè titulus ff.& C.ad Trebel.disponens hæredem teneri ad restitutionem hæreditatis faciendam fideicommissario, quia in hoc regno de cõsuetudine nulla petitur restitutio. cùm mortuus saysiat viuum ex consuetudine generali regni, & in possessionem ponat etiam fideicommissarium, teste Benedict. in rept. cap. Raynutius, in verb. si absque. in 2. de fideicom. substir.numero 50.in fi.& secundum hoc iudicatur in hoc regno secundùm eum, ibi.num. 85. & in verb.mortuo.in 2.numero 74.de testam.vbi dicit pluries fuisse confirmatum aresto parlamenti,& hanc practicam Nemausi dicit obseruari, & vbique in curiis linguæ Occitanæ Ioan. Berber. in viator.iur.in quarta parte rubr.quando petitur hæreditas,in vim substitutionis.

Restitutio per Trebellianum fieri non solet.

79 † Plus dicens, quòd omnes viæ ordinariæ agendi & experiendi pro hæreditatibus, & substitutionibus,ac fideicommissis,hîc quiescunt,& pro illis intentantur remedia possessoria: ac si hæreditates essent aditæ, transmissæ, aut restitutæ, & est multum vtile:quia pauper assequetur decem diebus, quod olim via ordinaria non assequebatur 10.annis: & sic parum obseruatur l. vna. C.de his qui ante apertas tabulas. Cùm mortuus saysiat viuum, ibidem, numero 188. Et ego in hac patria semper via possessoria agi vidi,etiam à fideicommissario,sine aliqua restitutione:& hoc est conforme æquitati canonicæ,de qua Bald.in capit.in præsentia.col.quinta.numero 31.de probatio.quòd recta via potest agi,licèt non sit facta restitutio de æquitate canonica,vt circuitus euitetur l.dominus.ff.de condictione indebiti,clementina auditor.de rescriptis.quam curiæ Franciæ amplexæ sunt,etiam in successionibus ab intestato agitur possessorio iudicio.] Quemadmodum ipse copiosè scripsi in tract.de mater.possess. articulo nono, in tertio tomo commentariorum ad constitutiones regias.]

Ordinaria agendi remedia pro hæreditatibus cessant & dicuntur interdicta.

80 De iure, cuilibet dubitanti an bona soluendo sint, necne, licet inuentarium intra triginta dies ab eo tempore numerandos conficere:ex quo scit delatam sibi hæreditatem, & postea intra sexaginta intra dies illud inuentarium perficere debet, ne vltra vires hæreditatis teneatur. l.finali.C.de iure deliberand.§.fiat,in authen. de hæredibus & falcidia. collatione prima: & ista praxis seruatur in patria iuris scripti,in hac verò patria consuetudinaria nullus recipitur hęres sub beneficio inuentarij, si inueniatur alius hæres simpliciter adiens hæreditatem.Imò solet per literas regias concedi,vt vidi semper obseruari in his regionibus,vt si non sit alius.qui velit simpliciter esse hæres:quòd hic possit esse hæres sub beneficio inuentarij,alibi abundantiùs dicam in tract.de senten.prouisio.inferiùs art.3.

Hæres sub beneficio inuentarij quando esse quis possit.

[Oportet tamen quòd quis hoc petat intra annum.§.illud.in authen.de hæredibus & falcidia. collatione prima.etiam si fuerit miles.§.fin. ibidem,& sic fuit reiectus dominus Iacobus de Gaillon miles,à literis suis impetratis anno 1516.& die duodecima mensis Iunij. non requiritur literarum impetratio, licèt aliqua bona sint in patria consuetudinaria, & maior pars in patria iuris scripta, vt notant doctores in l. 1. C. de summa trinitate:] Etiam non fit sine literis examen ad futuram rei memoriam,licèt de iure contra.l.in lege Aquilia si deletum.ff.ad legem Aquil.c.fi.vt lite non contesta.

Examen ad futuram memoriam non fit sine literis.

81 Filij duorum fratrum inuicem succedunt hodie in capita. per textum in l.2. ff. de suis, & in l.lege.ff.de legiti. hæredib. & sequendo opinionem Azonis in auten. cessante. C.de legit. hæred. quia quilibet venit ex suo capite,non ex capite patrum,& sic non consideratur stirps, sed cuiuslibet caput.hanc opinionem probat Zazius in lib.1.respon.ca.7. Et pro hac sententia iudicauit Senatus Delphinalis.vt citat Guido Papæ in decisi.Delphinal.q. 134. sed qualiter, & postea à Paris. Senatu confirmata anno 1522. die 13. Martij in caussa Ioannis de Camisa. & eius vxoris. contra Nicholam viduam Gaucheri de Faz. Quod est verum quando succedunt cum suis consobrinis, secus si cum patruis:quia tunc in stirpes,per §. cum filius. de hæredita. quæ ab intesta. deferun. in Instit.& ita conciliantur opiniones contrariæ doctorum per d.l.2.ff.de suis & leg. hæred. & §. huiusmodi,

Filij duorum fratrum an in capita an in stirpes succedant.

Arestum.

iusmodi, in authen. de hæred. ab intesta. venient. collatio. 9. sic etiam fuit iudicatum Paris. anno 1547. die vltim. Iunij, Relatore inclyto viro D. Anto. Sueron. in supremo Senatu consiliario egregio, inter Hilarium Pastoreau appellantem à Bailliuo Carnot. & Petrum le sec, & eius vxorem.

Bona peregrinorũ cui applicari debeant.

82 Peregrini si moriantur sine hærede & consanguineis, bona debent tradi de iure episcopo distribuenda inter pauperes, authen. omnes peregrini. C. communia de successio. quæ non seruatur in hoc regno. Nam quando alienigena in eo moritur, siue habeat hæredem, siue non, Rex occupat illa bona iure Albinagij, teste D. Boër. in §. fi. de testam. in consuetu. Bitur. & Benedict. in repetit. c. Raynutius. in ver. & vxorem. nu. 1042. cum seq. de testa. & Chassa. in consuet. Burgund. in rub. *des confiscations*. §. 1. nu. 38. latiùs alibi dicam. quod non procedit in scholasticis, vt dico in scholastico. priuileg. quia bona non acquisierunt in regno, ideo illis, qui non acquisierunt in regno bona, Rex non debet succedere, à cessante ratione, & ita vidi seruari in quibusdam scholasticis mortuis Paris. quare peregrinis succedere Rex non debet: sed eius consanguinei, & fiet inuentarium ex illis bonis, & reseruabuntur consanguineis, imò vt scribo in tract. de literis naturalit. filij legitimi succedunt exteris etiam sine literis naturalitatis, [in 2. tomo constit. reg. in commentariis.

Iura in seruis loquentia ad filios & monachos trahuntur.

83 Titulus de vindicta & libertate non seruatur in hoc regno, nec omnes leges loquentes de seruis in hoc: quia non habemus in hoc Franco. regno seruos. Bar. in l. hostes. de capt. ff. Boër. in §. 1. de consuet. iuris status personarum. Tamen trahi possunt illa iura ad filiosfa. cùm illis æquiparentur. l. cum filiosfa. de leg. 1. ff. Bart. in l. 1. de vulg. Bauer. in d. l. cum filiosfa. scripsi in l. 3. in fi. de verb. sig. [& ad homines manus mortuæ, de quibus Chassa. in consuet. Burgund. in tit. *des mains mortes*. scripsi in l. manumissiones. ff. de iustit. & iure.]

84 Item ad monachos extendi possunt, cùm seruis æquiparentur, gloss. in l. Pedius, in fi. ff. de recept. arbit. Bart. in l. cum fundus. §. seruum. de reb. cred. Patruus meus Iacob. Rebuff. in l. cum professio. C. de munerib. patrimon. lib. 10. Innoc. in c. cum olim. de censib. Intellige in casibus in quibus possunt conuenire, & eadem ratio est, & casus in quibus æquiparentur serui, monachi, & filiifa. & differant, latè tradit Marc. Anto. in repet. ad l. cum filiosfa. ff. de leg. 1.

Arestis quando iudicandum sit.

85 Legibus, non exemplis iudicare iubentur iudices, in l. nemo iudex. C. de sent. vnde Plato sic dicebat, ἐπιστήμῃ γὰρ οἶμαι δεῖ κρίνεσθαι, ἀλλ' οὐ πλήθει, τὸ μέλλον καλῶς κριθήσεσθαι. hoc est, iudicandum est secundùm scientiam, non multitudinem, quicquid rectè iudicari debet, imò aresta lata in vna caussa, producta in alia caussa, non inducunt necessitatẽ sic iudicandi, vt ait Boër. in addit. ad Benedic. Plombi. in l. an apud. ff. de manu. vindict. quia facta & casus non solent omnino esse similes, ideo consiliarij, qui vident aresta lata à prædecessoribus, si ritè lata esse videant, & ad decisionem iuris, ea sequi debent, per c. in causis. de re iudi. alioqui si caussa non sit similis, non debet iudicari secundùm primum arestum, vt d. l. nemo. [l. an in totum ibi, præses probatis his, quæ in oppido frequenter in eodem genere controuersiarum sunt. C. de ædifi. priua. & l. fi. de legib. & l. 1. quæ sit longa consuet. l. non putabam. ff. de condit. & demon.] scripsi in glo. concordat. in verb. summas. in princ. ego tamen sæpiùs admirari soleo illorum placita tanquam diuina. nam integrum est iudicium, quod plurimorum sententiis confirmatur. c. prudentiam. de offic. de leg.

In modicis quomodo sit procedendũ.

Item l. fi. cum auten. sita ibidem, in hoc seruatur regno, vt in causis modicis & vilibus iudices non debeant scripta partium requirere, nec recipere, sed si quis petat decem solidos, in 1. termino reus confitebitur, aut negabit. si confiteatur, condemnabitur, si neget actor in prima dilatione & modica producet testes, qui etiam à iudice sedente interrogabuntur, & si dicant illud esse debitum, iudex condemnabit sine alio processu, aliàs absoluet reum. Et anno 1544. die 27. Maij fuit prolatum arestum contra iudicem Nyorti, qui pro quinque solidis partes ad ordinarium processum receperat: vt ipse personaliter compareret responsurus procuratori regio: & processus irritus factus fuit, & omnia facta annullata: præceptúmque omnibus iudicibus factum, vt de cætero in modicis causis processus non facerent, nec reciperent. Imò reseruata fuit eodem aresto partibus actio contra aduocatos, & procuratores, qui istos processus facerent, iussæque sunt partes à lite discedere sine mulcta & expensis, quod dicimus *les parties sont mises hors de cour & de proces*, & puto modicam in hoc rem dici, quando in processu & scriptis plus partes exponerent, quàm res principalis valeret, per l. mediterraneæ. vbi Bar. C. de anno. & tribut. lib. 10. & aliàs arbitrio iudicis, per c. statutum. §. super. vbi glo. de rescr. in 6. facit l. diuus. ff. de bonis damna.

Arestum.

Interesse singulare vix exigitur.

86 Interesse singulare vix exigitur in hoc regno: sed hodie contenti sumus interesse communi vel conuento, vt plenè scripsi in repe. l. vnicæ. C. de sent. quæ pro eo quod interest [in glo. subtilitatem] vbi in nouis additio. adduxi arestum, & legem regiam, per quam apparet interesse commune fructus, & alia exigenda esse, non quanti plurimi fuerunt: sed quanti communiter valuerunt in illis annis, vt anno 1536. frumenti sextarius fuit venditus duodecim libris communiter, sed 15. aut 17. quanti plurimi condemnabitur debitor ad duodecim libras. & sic fuit iudicatum in hoc senatu anno 1520. die 4. Decembris, [& idem in rub. *des fruicts*, 3. tomo. arr. 6. quamuis Aufre. in stilo Parla. aresto 23.] Item nota quòd condemnatio, dicit posse fieri hanc condemnationem à tempore petitionis, & non ante. l. vnum. ff. si cert. pet.

Arestum.

87 Hodie

87 Hodie contra absentem non contumacem feratur sententia, oportet ab ea in hoc regno Franciæ appellare à die notitiæ, alioqui per viam nullitatis non acciperetur quis agendo, quamuis l.ea quæ.C.quomodo & quando iudex contrarium statuerit, & regulariter in hac patria semper nobis prouidemus per appellationem,etiam si sententia, vel actus sit nullus, licèt contrarium sit de iure,sed ita seruamus,vt[non agatur regulariter super nullitate,nec in extraiudicialibus,nisi per appellationem. Et quamuis lex dicat superuacaneam fuisse appellationem à nullitate. l. ex consensu.ff.de appella. tamen hoc seruamus, vt appellare debeamus, vt habetur in rub. *des sentences*,artic.4.]

Per appellatione etiam contractum nullum nobis prouidemus.

88 Ordo positus in glo.l.prolatam.C.de sent.non obseruatur in parlamentis huius regni, teste Guido.Papæ,in decisio.Delphinal.q.58.de stilo.& q.369.quæ sunt caussæ, nec in curiis secularibus regni,quia quælibet curia suum habet stilum,teste Boër.in §.11.de iurisd.om.iud.in consuet. Bitur.Imò ordo exercendorum publicorum iudiciorum capitalium,in vsu esse desiit.l.ordo.ff.de pub.iud.quæ lex bene seruatur in hoc regno, in quo omnia ferè crimina extra ordinem promouentur,vt asserit Benedic.in repe.c.Raynutius,in verb.mortuo.1.nu.201.cum seq.de testa. [facit tex.in c.dilecti.de iudic.]

Ordo positus à iure in caussis decidendis non seruatur.

89 Hodie iudices in hoc regno Franciæ, debent verbis Gallicis suas proferre sententias, non Latinè nec Græcè,vt ait l.iudices.C. de senten. & hoc cauetur lege regia. rub. *que contracts, testamens, sentences, & tous autres actes seront faictes en François.*] Vbi scripsi in 2. tomo commentar. ad constitut.reg.] si tamen in sententia essent aliqua verba Latina, non ob hoc vitiaretur sententia, arg.l.Imperator.ff.de statu hominum.[Nec seruatur l.Paulus. 1. ff. de re iud. vt iudex possit post latam sententiam definitiuam supplere,nam ea lata est functus officio.l. iudex, ibid. Ideo in hoc regno nil addet,nec diminuet post prolatam sententiam,& partibus publicatam,vt dixi in interpret.l.quòd iussit.de re iud.]

Sententia & alij actus verbis conscribi debent Gallicis.

90 In executione rei iudicatæ non seruantur iuris solennitates scriptæ in l. à Diuo Pio. ff. de re iudic.vt primò mobilia capiantur, postea immobilia, demum nomina: sed liberum est etiam, ab immobilibus inchoare: vt plenè scripsi in tract. de lit. obligat. artic. 11. nec qui distulit vltra quatuor menses pecuniam ad quam fuit condemnatus soluere, ad vsuras centesimas, vel alias condemnatur, sed ad mulctam condemnari solet debitor, qui per cauillationes diluit, vt est in ordinat. videre. Nec seruatur l. eos. C. de vsur. rei iudic. vt iudices quatuor menses præstituant condemnato in actione personali: sed pro rei qualitate, quantitate, & personarum obsequio tempus arbitrantur,vt scripsi in interpreta. l. si debitori. ff. de iudic. [Quam inter transeundum Tholosæ sum interpretatus anno 1538.in mense Augusti,illique nouum dedi intellectum,vt patebit in meis nouis interpretationibus ad ius ciuile.]

Solennitates iuris in executionibus non seruantur.

91 Nunquam vidi seruari,quod miles,patronus,socius,& aliæ personæ descriptæ in l. sunt qui. cum seq. ff. de re iudic. non damnarentur in totum: non deducto ære alieno: sed in solidum executionem vidi fieri contra illas personas,extra tamen parentem.

Miles, socius & aliæ personæ an teneantur vltra quàm facere possunt.

92 Item non seruatur rubr.de popular. actio. in hoc regno, quia nullus priuatus in hoc regno populares prosequitur actiones,quoad interesse publicum,sed tantùm procurator regius, verum interesse priuatum pars prosequi potest,vt alibi abundantiùs scripsi,in d.l. vnica. C. de sent. quæ pro eo quod interest.

Populares actiones procurator regis prosequitur.

93 Auten.hodie.Co.de appel.statuens decem dies ad appellandum,& alia similia iura,non seruantur : quia auditur quis appellans aliquando post decem annos, & viginti, vt vidi seruari in hac patria, & solet inseri quod à tempore quo peruenit ad notitiam, vel quo fuit consultus se appellare debere, appellauit,per c.concertationi.de appellat.in 6.vbi tempus tantùm currit à die notitiæ: nec vidi admitti partem volentem probare ipsum sciuisse, quia in literis appellationis solet concedi,vt valeat appellatio,licèt illico non appellauerit:nec intra decem dies,& sic releuatur de illico(vt dicunt practici)in literis appellationis.

Appellatio recipitur à die notitiæ.

94 Item non seruatur.l.fi.C. quando prouoca.non est necesse.vbi non debet quis appellare ob omissam condemnationem expensarum,quia hodie in regno Franciæ contrarium seruatur,vt vidi in Forensi iudicio quotidie fieri,probatur in c.significauerunt,vbi Panor.de exceptio.[Aufrer. q.358.scripsi in tract.de expensis,in 3.tomo comment.ad constit.regias.]

Appellare licet ob condenationem expensarum omissam.

95 Quamuis in l.per hanc.C.de tempo.appel.permittatur non allegatum in caussa principali, in appellationis caussa allegare, & probare, & facta noua adducere. Tamen in hac patria non licet sine literis regiis, vt vidi in Forensi iudicio, etsi illa adducta nil seruiant proposito, sed calumniæ caussa fortè differendi fuerint proposita:tunc ad mulctam sexaginta librarum Parisi. condemnabitur impetrans literas, vt noua facta proponat, vt patet in rub. de lit. reg.in ordinat.reg. Solet tamen per senatum moderari.

96 Rubr.C.quomodo prouocare non est necesse,non seruatur in hoc regno,quia necessaria est appellatio etiam in casibus vbi sententia est ipso iure nulla:& potest quis appellare ab eo tempore,quo per consilium sciuit sententiam nullam esse, vt superiùs dixi,[& scribam in trac.de appel. in 3.tomo ad constit.regias.]

97 Si appellans moriatur,tenentur successores prosequi caussam appellationis, vt in l. 1.& per totum. Co. si penden. appellatio. mors interuener. sed non tenentur rei citare istos successores ad reassumendum processum, sed quando appellatus seu intimatus moritur, tenetur appellans

Appellans tenetur hæredes appellati citare,

sed non è contrario. Arestum. Armamenta caussæ non armamenta.

hæredes citare ad reassumendum armamenta caussæ, & processum, vt in stilo parlament.rubr. de adiornand.hæredib. mortuo, post interruptionem tamen non tenetur hæres reassumere processum,vt censuit Senatus anno 1534.die 4.Iunij.contra quendam qui citauerat hæredes sine literis regiis interruptionis:& hoc vocabulum arramenta caussæ, puto esse corruptum ab ignaris, quia debent dici arramenta caussæ,id est munimenta,de quo iurisconf.in l.Marcellus. §. 1. ff. de rei vendica.vel potest dici rementa caussæ,id est remanentia. Citatur autem hæres,vt caussam in eo statu,in quo remansit,suscipiat,& vulgò dici solet, *à prendre ou delaisser les armemens,reemens ou esremens de la cause*,id est,*prendre la cause es remanens,ou prendre les armemens*, id est, *munimens de la cause*,vel per syncopen,*armens de la cause*.

Appellatio vnius non prodest alteri. Arestum.

98 Item non obseruatur rub.C.si vnus ex plurib.appel.vbi,in l.fi. appellatio vnius prodest alteri, quod non seruat praxis Franciæ, ideo oportet in hoc regno, quòd quilibet appellet, alioqui non poterit iuuari appellatione alterius:etiam quoad expensas voluntariè factas,quas non poterit is, qui non appellauit, petere, vel alio medio appellationis alterius, vt censuit Senatus 15. die Maij. anno 1544. contra quendam petentem expensas voluntariè factas ratione appellationis emissæ à procuratore regio, tanquam ab abusu. Si tamen appellans obtinuerit. & in eadem caussa ego eram coram inferiore condemnatus,postea per supplicationem porrectam parlamento petam arestum declarari executorium quo ad me,& mihi prodesse: & respondebitur vt citetur pars,quæ postea citata interrogabitur,an alias defensiones habeat contra me,quas si non allegauerit, & probauerit, declarabitur executorium arestum ad meam etiam vtilitatem, licèt non appellauerim,ita vidi in praxi seruati,contra c.ex parte S.de rescript. & alia iura huic similia.[Vide quæ scribam in tract. de liter.oblig.artic. 5. glo. 7. quando plures vnum procuratorem constituere teneantur.]

Omni appellationi deferri solet.

99 Parum in hoc regno seruatur tit. Quorum appellatio.non recipiant.cum in eo omni appellationi deferatur ob superioris reuerentiam,nisi sententia sit per ordinationem executoria.glo.in §.1.in vers.iniusta.de friuol.appella.in prag. & in stilo parlamen. in prima parte, rubr. Quorum appel. non recip. dicam fortè infrà latè in rub. de sent. executor. [Et quamuis de iure confessus non audietur appellans.Cle.vna.vbi gl.de dolo: tamen de consuetudine regni appellatio illorum recipitur teste Aufre.in decis.To.9.176.& hoc vidi sæpiùs in iudiciis seruari.]

Renunciatio appellationis non recipitur in criminalibus.

100 Imò non recipitur in hoc regno renunciatio appellationis in criminalibus,quia non auditur perire volens.l.non tantum.ff. de appel.Feli. in c. si diligenti. de foro comp. scripsi in tract. de sent.execut.in præfa.

Sententia possessoria executioni mittitur.

101 Non seruamus l. vnam. C. si de moment. possess. fuer. appel. prout eam intelligunt doct. sed sententia super possessione,quam recredentiam vocamus,sortitur effectum,& exequitur non obstante appellatione,vt scripsi in tract.de sent.execut. art. 5. glo.3. nec Franciæ practici noscunt rub.vtrobi.cùm vsus illius longè absit à Curiis Galliæ.

Missio in possessionem ob cõtumaciam non fit.

Non mittuntur actores propter reorum contumaciam in possessionem bonorum, sed praxim docebo in rub. *des defaultz & contumaces*,& sic in sua specie non seruatur titulus ff. quib. ex caussis in possess.eatur. nec titulus de bonis authorita. iud. possiden. Maximè in beneficialibus non fit missio.c.vnic.de eo qui mittitur in possess.c.olim.de rescr.vbi doct.

Alienata reuocare per literas licet.

102 Senescit in hoc regno titulus,de reuocand.his quæ per fraudem alienata sunt:sed per literas regias nos impetrare solemus, vt nobis liceat reuocare alienata in fraudem,& ita vidi seruari, & idem quando vis reuocare donationem per tit.de reuocand.donat.quamuis de iure sine literis hoc fieret.[Item in l.Meniana.C.de ædific.non seruatur de consuetudine generali,vt testatur ibi. gl.& Bald.cons.348.ad euidentiam.col.vlt.in 2.vol.]

Pignoris venditio quomodo fiat.

103 Pignorum materiã aliter etiam seruamus:nam aut is qui pignus dedit est præsens, & præstituto die non soluit;& tunc conuenitur coram iudice, & concluditur contra eum, vt debitum soluere habeat:aliàs permittatur parti vendere pignus:qui debitor si non soluat, iudex permittit pignus vendi:licèt non sit facta alia denunciatio,iuxta l.si conuenerit.ff.de pig.actio.

Si verò sit absens longa absentia,& domicilium habeat,etiã sic citabitur,& procedetur in eius contumaciam:si verò domicilium non habeat, & longa absentia sit, tunc iudex permittet vendi pignus cautione indemnitatis à creditore recepta,nec seruatur solennitas posita in l. fi. C. de iure domin.impetrando. [Non debet quis rem litigiosam vendere,alioqui punitur,vt in toto tit.ff.& C.de litigios.Ideo praxis regni est,vt si quis velit rem litigiosam alienare, impetret literas à Rege, vel eius cancellaria,quòd non obstante lite eam alienare rem possit,& quòd non incurrat vitium litigiosi,etiam recipiens,& tunc nec puniri nec re priuari poterit.]

Super dilatoriis exceptionibus ex tempore iudicandum. Arestum.

Non scribam hîc de exceptionibus dilatoriis,in quibus practici ad fines non procedendi concludere solent: quia abundè docui in tract. meo excep. in quo dixi iudices ex tempore iudicare debere super his exceptio. nisi probatio requireretur propositi fortè priuilegij, vel facti, allegaui arestum in hoc Senatu prolatum anno 1544.die 1.Decembr.

Insinuatio hodie in omnibus fit donationibus.

104 Licèt de iure donatio vltra quingentos solidos non valeat sine insinuatione.l.sancimus.& l.fi.C.de donat.Tamen hodie de consuetudine non fit insinuatio. D. Boër.in §. fi. de donatio. in consuetud.Bitur.tum quia communis inoleuit practica, quòd iuramentum apponatur in omnibus instrumentis.Berber.in viato.iur.rub.de donatio.vers.quod autem ibi cessat. Et iuramentum facit cessare insinuationem.D.de Petrucia, in suo solenni tracta. de virib. iura. in 12. effectu. sed per arestum

per arestum Senatus Paris. fuit prohibitum ne notarij iuramenta in instrumentis describerent, hodie per legem regum nouissimam omnes donationes in hoc regiam insinuari debent: vt est rub. *que toutes donations seront insinuees:* & hæc insinuatio oportet, quòd celebretur coram iudice laieo.l.consulta.C.de testa.& Benedi.in repeti.c.Raynutius.in ver. & vxorem. nu.421.de testa.& & in ver.testamentum,in 3.nu.37.& in d.ordi.scripsi coram quo iudice. Iuramenta in instrumétis describi non debent.

105 Regnicolæ non obseruant titulum de accusatio. quia nullus accusat extra procuratorem regium ad pœnam publicam,& criminalem, nisi pro suo tantùm interesse, & sic nec seruatur titulus ad Turpil. cùm non desistat, qui non incipit. & ille titulus punit desistentes,vt l.destitisse. ff. de iudic. nec tit. de abolitione generali præbens abolitionem accusanti: quia non est necesse impetrare,vt possit desistere,cùm non possit accusare, & hoc esse institutum asserit, tum ne potentiores opprimant,& vexent renuiores,& innocentes:quod sæpe faciunt.l.1.C.ne liceat potentioribus. tum ne inuidia & rancor inter regnicolas oriatur. Benedict. in repetit. c. Raynutius. in ver.mortuo.in primo nu.200.cum seq.de testa. [Tamen hodie etiam extra ordinem punirentur calumniatores,præuaricatores,& tergiuersatores, & sic pœna arbitraria, quæ vsque ad mortem interdum extenditur,vt docet glo.in §.summa.de iniur.in Instit.] Accusare quo ad pœnam criminalem non potest pars, sed regius procurator.

Ideò non audiretur pars volens concludere ad pœnam capitis, contra alium,vel ad aliam corporalem,putà fustigationis:quia hoc reseruatur procuratori regio,qui in Francia magnus est magister,vtor verbis Ioan.Fab.in §.fi.de exceptio.in Instit.

106 Filij delinquentium in crimine lęsæ maiestatis non puniũtur in hoc regno pœna cõstituta, in l.quisquis.§.filij verò.C.ad leg.Iul.maiest.Sed eis reseruatur legitima in bonis patris,succedũtque aliis cõsanguineis,& extraneis,nec efficiũtur infames,sed suos quisque patitur manes.verbis vtar Verg.li.6.hoc probat D.Boër.in tract.de seditio.in sexta præsup.in fi.Ego tamen vidi curiam ad alimẽta portionẽ reliquisse ipsis,& nõ aliud:sed in reliquis nõ puniũtur,imò datur etiã gratia, & remissio in hoc crimine ex plenitudine potestatis Regis:vt quãdoque vidi, licèt de iure secus. Filiis in crimine lęsæ maiestatis reseruatur legitima & successio.

107 Apud Gallos non seruatur in hoc titulus ad legem Iuliam de vi publica. disponens non esse licitum arma domi habere: quia Galli reputant magnum honorem, si aulam diuersis armorum generibus ornatam habeant,teste Petro Iacob. in sua practica.in rub.de actio.legis Aquil.in q.vlt.plus addens,quòd licèt quis in Francia reperiatur cum armis, non punitur illa lege Iul. sed auferentur ei arma,nisi sit nobilis,vel apparitor:vt etiam docet Ioan.Fab.in §.illud.Instit.mandat. & ita vidi obseruari,& Guido Papæ q.422.in decis. Delphin. Ioan. Berber.in viato.iur.in rub. de lege Iulia.Sed Itali post prohibitiones, arma portantes sæpe condemnant *à l'estrapade.* De his armis vide quæ scripsi in l.armorum.ff.de verb.sign. Arma an liceat domi habere.

108 Nunquam auditum fuit,quòd adulteri in hoc regno punirẽtur pœna iuris:& ideo nõ seruatur totus titulus ff.& C.ad leg.Iul.de adult. teste Io.Fab.in §.ex nõ scripto.col.5.vers.sed quæritur an consuetudo,Instit.de iure nat.& l.1.col.pe.C.quæ sit longa consuet.imò de facto reputatur industria secundùm Fabr.in §.item lex Iulia.Insti.de pub.iud. sed aduocatus qui hoc in curia allegauerat,ad mulctam fuit condemnatus,vt est in arestis Aufre.descriptum,& Berber.in viato. iur.ad leg.Iul.de adulr.dicit se ignorare vnde hic abusus processerit: vt adulteria non puniantur, nisi vt Clodius nolit accusare mœchos,& Pet.Iac.in sua practica, in libello de iurisdictione,vers. de bassa iurisd.D.Boër.in consuet.Bitur.in §.24.rubr.de iurisd.om.iud.& Bened.in repet. c. Raynutius,in verb.cuidam Petro.nu.63.de testa.plus dicens fuisse prolatum Arestum Paris.quod nõ possit procedi contra adulterum,nisi vxor, vel maritus conqueratur cessante violentia, quia tot essent forrè puniendi,qui ab aliis,qui rari essent,puniri non possent,glo.in prag. sanctio. in tit. de public. concubinar. in fi. imò in quibusdam Siciliæ partibus vltimus qui sponsam cognoscebat, erat verus maritus:vt narrat Diodor.Siculus.li.6.de antiquo.gest. & erat consuetum olim in quibusdam Aruerniæ locis: quòd dominus loci prima nocte dormiret cum sponsa: & postea maritus,qui non tantùm laborabat ad aperiendum seras iam apertas.Andr.Tiraq.in tractatu de legib. connubialib.fol.241.vbi multa citat.vide & Chassa.in consuet.Burg.in rub.*des iustices*.in verb. *& droit d'icelles.* nu.46.& ego de hoc in tract.de except.vbi etiã de aresto *des ribauds mariez*, sic vulgò nuncupato,& curia prolato abundè scripsi, vbi ostendo hanc maledictam corruptelam cõtra ius diuinum nõ valere, & iudices nolentes adulteros punire litem suam facere:& quòd coniunx per adulterium perdat communitatem,scribo in art.3.glo.1.de sent.prouisio.inferius. Adulteri quomodo puniantur.

109 Pœnam pręstitutam in l.vna.C.de his qui parentes vel liberos occiderunt.non seruant iudices Galliæ, cùm sit difficile reperire viperam. Igitur parricidam vltimo supplicio afficiunt, & sufficit pœnam mortis imponere,cum qualitate tamen maiori,quàm pro homicidio simplici.teste Berber.in viato.iur.in rub.de parricid.versic.hodie,& sic vidi seruari. Parricida quomodo puniatur.

110 Item cùm pœna legis Cornel.de falsis, sit in libero homine deportatio. §. itẽ lex Cornel. Instit.de public.iud. Tamen de consuetudine generali non imponitur, sed iudicis arbitrio relinquitur Alber.de Gandino in tract. de malefic. in rub. des falsar. vers. sed hodie, & lex regni vult falsarium iudicialem pœna mortis damnandum,in rub.*des faux tabellions,notaires & tesmoings*,aliũ arbitrio iudicum dimittunt puniendum:vt ibi scripsi. [Et hodie hæc deportationis pœna in Frãcia non est in vsu,nec pœna damnationis in metallum, de qua in l.si quis aliquid.§.qui viui.ff.de pœnis.sed in locum eius successit damnatio ad triremem, quam *aux galeres* vocamus Gallicè, vt notat Anto.Capy.in decis.Neapol.q.153.col.2.ff.de public.iudic.] Pœna falsi quæ sit.

Naturales qui sint infames & nouus intellectus ad d. l. vnam.

111 Naturales tantùm æquis auribus audiant.l.vnam.C.de mulierib.quæ seruis propriis se iniunxerunt,dicentem bastardos esse infames,quod trahunt doctor.ad omnes. Lanfranc. maximè in repetit.l.admonendi.col.21.ff.de iureiur.Sed ego dicerem eos tantùm infames,qui nascuntur ex domina & seruo,& sic loquitur rub. & l.si qua cum seruo.ibidem,dum dicit ibi filij etiã quos ex hac conuentione habuit, licèt hactenus fortè fuerit illa lex perperam intellecta de omnibus bastardis.& hoc probat consuetudo Franciæ,secundùm Guido.Papæ in decis. Delphinal.q 580. an bastardus.vbi dicit illos seruare nobilitatem generis:& portare nomen,& arma domus, barra tamen transuersa incipiente à sinistra parte altitudinis, & descendente ad dexteram : vt refert Chassa.in consuet. Burgund.in rub.*des successions des bastards*.§.3.nu.21.& in rubr.*des retraicts*.§.1. gloss.*le plus prochain*.num.7.in addit. & in cata. glor.mundi, in prima parte conclus. 24.& in 15. considerat.11.partis.Benedict.latè in repetit.c.Raynutius in primo verbo. de cler.& ibi dixi aliquando legendo Tholosæ illud c.de testa. ne filius portet iniquitatẽ patris, & ne filius pro patre teneatur.contra rub.C.ne filius pro patre. Nec refragatur c.si gens Anglorum.56. dist.quia non probat illos esse infames,sed non esse honorabiles, sicut sunt legitimi,& eos ignobiles dicit : tamen Franciæ consuetudo eos facit nobiles, sed non quoad successionem : vt superiùs dictum extitit.[Vide Alciatum lib.10.Parerg.c.8.]

Sepultura in loco prophano fieri non debet.

112 Rub.de sepulchro viola.& eius pœna desuetudine est abolita,de qua in l.1.C.de sepulch. violat.& l.3.per totum.ff.illo tit.cùm habeamus hodie cœmiteria, & nullus potest sibi eligere sepulturam in loco prophano.c. fraternitatem. de sepul.& sic non seruatur §. religiosum. Instit. de rerum diuis.Berber.in viato.iur.in prima parte.rub.de sepulchro violar.vnde D.de Ripa in tract. de peste.fol.67.vbi concludit interdum quem posse cogi ad sepeliendum mortuum peste. [Tamen si aliquis violaret sepulchrum meum,non pœna mortis, sed tanquam sacrilegus puniretur, & ad interesse partis, & ad mulctam pro delicti qualitate. not.in d.l.1.licèt non habeat locum d. authen.idem. vt creditores conuenientes hæredes ante nouem dies perdant ius crediti, sed alia mulcta punientur cum expensis.& ita vidi seruari,vt scripsi in l.si cum.ff.de verb.sig.]

Lex Viscellia correcta.

113 Ad legem Viscelliam titulus non obseruatur in hoc regno,cùm non habeamus seruos,nec libertos:igitur aduocatus illum oculo toruo respicit.lex enim Viscellia libertinæ cõditionis homines persequitur:si ea quæ ingenuorum sunt,circa honores, & dignitates, ausi fuerint attentare,vel decurionatum arripere, nisi iure aureorum annulorum impetrato à principe sustententur: in curiam autem se immiscentes,damno quidem cum infamia afficiuntur.d.l.vna.

L. vna de Nili agger.non seruatur.

114 L.vna.C. de Nili aggeribus non rumpend.est localis, & non seruatur in hoc regno. teste Iacob.in sua practica.rub. de condict.ex lege. Insti.de action.§.quadrupli.fol. 121.[Tamen qui Rhodani vel Lisaræ ripas rumperet, pœna mortis pro qualitate criminis, puniretur : quod fieri solet ob magnum inde prouenien s reipublicæ detrimentum.]

Omnes torturæ in hoc regno subiiciuntur delinquentes.

115 Inualuit consuetudo contra l.milites agrum.& l.diuo Marco.C.de quæstio.& l.omnes iudices.de decurio.lib.10.dicentes,Comites,Barones,Doctores, ac milites nõ subiici torturæ : hodie in hoc regno moribus receptum est, vt omnes casu exigente torqueantur. ita fuit prolatum arrestum Paris.anno 1385.quo fuit prohibitum magistro Clementi de Ruillac aduocato, & aliis, ne de cætero illa iura allegarent, tanquam in hoc regno non recepta, ita habetur in stylo parlamẽt.in 4.parte arresto. 16.itẽ in parlamento.& in quæst.per arresta.q.41.primò fuit facta. & Benedict. in repet.c. Raynutius in verb. testamentum. in primo.nu.48. in addit.& in verb. mortuo. in primo, num.222.de testa.quia reatus omnem honorem excludit.l.1.C.vbi Senator. vel clariss. & maliciis hominum est obuiandum.l.in fundo.ff.de rei vend.c.sedes. de rescri. Etiam mea memoria fuit prolatũ arrestum Tholosæ contra filiũ Capitularij:qui cum præfecto Vigilum Guisot multa nephanda commiserat:si bene recordor,vt torturæ subiiceretur, non obstante priuilegio, quod allegabat, eo quod Capitularij filius:sed defertur his dignitatibus decoratis, in hoc, quia maiora exiguntur iudicia,quàm in aliis antequam torqueantur.

Arestum.

Condemnatus maiestatis & falsæ monetæ appellat.

116 Non seruatur l.1.C. de falsa monet.in Francia:in eo quòd dicit condemnatum falsæ monetæ non posse appellare. Nam regulariter in Francia condemnatus etiam maiestatis appellat. & recipitur eius appellatio,vt vidi in curiis seruari.dummodo non sit à Rege, vel à suprema eius curia,vel à latrunculatore, quem præpositum marescallum vocant,condemnatus, vel ordinatio appellationem prohibeat, vel nisi sit condemnatus à iudicibus à Rege ad hoc datis, vt sæpiùs fit. [Item in l.fi.C.de crimine sacrileg.dicitur sine crimine sacrilegij non esse desiderandum officium in sua patria,nisi vltro à principe conferatur, tamen in hoc regno non seruatur : nam siue petatur officium siue motu proprio concedatur, valet concessio officij, & hoc videtur dicere Bertrand. consil.50. recordor.col.1.in 1.vol.ex 2.editio. quia princeps officium concedendo videtur illi legi derogare. Nec seruatur l.vna.C. ne sine iussu principis certis iudicibus liceat confiscare.vide ibid.& Boër.in decis.Burdeg.q.264.an soror.]

Laicus cum clerico delinquens à iudice laico punitur.

117 Nemo laicus delinquens cum clerico in hoc regno sibi blandiatur, vt remitti debeat ad iudicem ecclesiasticum propter clericũ ratione coniunctionis,& absurditatis vitandæ, quia vnus iudex vno modo iudicaret, alter aliter : vt scribitur in rub.ff.de quibus rebus ad eundẽ iudicem eatur. per totum, vt fieri debere firmant doct.maximè Ias.in l.nulli. C.de iud.& decisio. Neapo. 354.& Chassa.dicit se vidisse hoc seruari Mediolani.in §. quinto. gloss. *s'il n'a grace*. num.70. Tamen ego semper vidi in Francia seruari, vt si clericus & laicus committant aliquod maleficium

simul,

simul,vt laicus ad iudicem laicum remittatur,clericus ad suum iudicem ecclesiasticum, & nuper hoc seruauit Senatus in sacrilegio facto in templo diui Honorati Paris. Nam laici qui adfuerunt illi furto suspensi fuerunt, clerici verò ad officialem remissi. sed in ciuilibus seruari potest rubr. de quibus rebus ad eundem iudicem eatur. & l. cognitio. ff. de liberal.causs.& d.l.nulli.vt plures de vno negotio ad eundem iudicem ire debeant:sed non in criminalibus,quia crimen non debet alicui priuilegium dare,sed potiùs excludere,per l.primam.C.vbi Senato.vel clarissimi.[Dicit tamen Ant.Capy.in decis.Neapol.q.173.his verbis, Nos in sacro concilio seruamus,quòd quando causa est diuidua,retinemus laicos,& remittimus clericos,& alias personas priuilegiatas.]

118 Item in criminalibus rarò fiunt iudicia absolutoria, in hoc Senatu Paris. secus in Senatu Tholosano. sed hîc Paris. si quispiam informationibus præcedentibus captus fuerit, si crimen plenè probatum non fuerit, & iudicia sint ad torturam sufficientia, torquebitur.& si nihil dicat non absoluetur.sed solet adhuc in carceribus longo tempore detineri, & expectari, an aliqui testes veniant contra eum,& an informationes aliç deferantur.[Et hæc praxis probatur in l.Diuus. ff.de offic.præsid. ibi, potes de modo pœnæ eius dissimulare. Et ibi Alber. not. & Boër. in decis. Burdeg.q.163.an per torturam.num.15.Hodie auten.bona damnatorum.C.de senten.passis.non seruatur in regno, sed ventum est ad ius Codicis, per quod bona condemnatorum ad mortem sunt confiscata:quamuis de iure autent. ad parentes deferrentur, & consanguineos, sed vt reprimatur audacia volentium delinquere, de consuetudine regni,postquam corpus est confiscatum, & bona,vt docet Benedictus in repet.cap. Raynutius,in verb.mortuo primo.nu.48 de testa. Nisi consuetudo sit in contrarium, vt apud Bituriges. Etiam non seruatur lex 2. C. qui testa.fac.possunt. Nec titulus De bonis eor. qui sibi mortem consciuerunt:vbi bona se interficientis sine accusatione criminis, perueniunt ad consanguineos. Sed in Francia quomodocunq; quis se interficiat,sine metu pœnæ,seu tædio vitæ,siue ante accusationem,siue post, semper bona applicantur fisco,de consuetudine regni,quæ scripta est in magno consuetud.lib.4.tit.*des peines*,vers.*si vn homme prisonnier.* & in q. per aresta.q.56. aresto 4.& q.138.[Quòd si nihil aliud contra illum captum probatum fuerit, solet simpliciter elargiri vel cautione data, de se repræsentando quoties fuerit requisitus,sub pœna conuicti & confessi, & aliàs non absoluitur.alioqui si simpliciter absolueretur,condemnandus esset procurator regius:qui cum malè prehēdit,etiam fieret fortè postea probatio:& illa absolutoria faceret ius:ideo non posset postea puniri reus absolutus, quia reus exceptione rei iudicatæ se iuuare vellet: vt per totum tit. ff. de except. rei iud.ideo hæc superior praxis est in hoc senatu vsitata: & interdum multos opprimit innocentes squalor carceris, nec posset dicere iudex laicus post absolutionem se deceptum : sicut iudex ecclesiasticus in caussa matrimonij,& aliis caussis priuilegiatis. c.tenor.& c.lator.de re iudic.& ita dicitur in summa Ioann. Botelier.in secunda parte,quamuis in criminalibus sententia non transeat in rem iudicatā quoad procuratorem regium probationibus aduenientibus, secus in parte ciuili, vt censuit Senatus anno 1540.die 8. Ianuarij. Item obedientia Gallorum non seruat l. prohibitum. & l.defensionis. C. de iure fisci.lib.10.sed si magistratus grauat, vel apparitor,pars appellat,imò si pars resisteret,puniretur.[vt scribit Boër.in decis.Burdeg.q.215.incarceratus.num.20.]

Absolutoria iudicia rarò fiunt, in criminalibus.

Arestum.

119 Insuper voluerunt quidam regales fauentes Regibus,& principibus.rub.C.de pœnis fisca. creditores præferendos dicere non habere locum : sed Regi potiùs soluendum esse, quàm creditoribus.contra l.non puto.ff. de iure fisci : & contra id quod censuit Senatus anno 1306. die 5. Martij.vbi fuit condematus Colinus Gangam ad vnam mulctam parti, & Regi alteram : tamen fuit dictum quòd priùs solueretur mulcta parti,quàm Regi,& hoc pro Petro Dabuet consiliario, & Ioan. *du val.* eius famulo. quod non facerent nunc quidam iudices timidi, plus principibus fauentes, quàm Deo.[Item in hoc regno sunt iudices ciuiles, & criminales : & iurisdictiones istæ sunt distinctæ : tamen si quæstioni ciuili incidat criminalis, iudex ciuilis cognoscet de criminali. per text.in l.pen.& vlt. C.de ord.iudic.& l.vna.quando ciuilis actio.l.quotiens.de iud. Et ita censuit Senatus anno 1527.die 18.Iunij,postulantibus Aligreto & Laboneau aduocatis,in causa nouitatis,in qua partes excesserant,& fuit dictum, cas à iudice ciuili,qui de causa ciuili cognoscebat, puniendas.] Alia autem multa hîc describerem egregie lector, quæ ne fastidium tibi pariam, reiiciam ad alia scripta mea,tam super aliis ordinatio.quàm etiam super tit.de verb.sign.Ista interim si lubet boni consules:& quia ad intellectum harum constitutionum,quædam axiomata,seu regulæ se offerunt,ob id non erit tibi molestum,si illas nunc adiiciam ad probandum multa,quæ in ordina. erunt necessaria, [postquam dixero illum non esse transgressorem ordinationum, qui non receptas,nec vsitatas,non seruat.per glo.sing.vbi addidi in c.1.de treuga & pace.]

Creditores præferendi sunt fisco.

Arestum.

120 Prima est, Vbicunque in statutis,ordinationibus,& constitutionibus,agitur de peccato, seu vertitur periculum animæ: stamus iuri canonico, etiam in foro ciuili:& tunc lex,vel ordinatio,& consuetudo,atque statutum,cedit canoni.c.fin.de præscript.glos.not. in c.possessor.de reg. iur. lib. 6. Bart. & alij in l. priuilegia. C.de sacrosanct. ecclesiis. Panor.in c.non sine.col.2.& Imol. in cap. ex parte.col. secunda. de arbit. c. ad nostram. col. 1.de probationi.c.cùm esses. in princip. de testa. c. peruenit. de adulter.cap.1.de oper.no.nunciatio. Alexand.consi.59.viso instrumento. col.3.in primo volum.

Lex & ordinatio cùm agitur de peccato canoni cedit.

121 Imò vbicunque ex rigore iuris ciuilis, vel consuetudinis,seu ordinationis resultat manifesta iniquitas, vel euidens læsio partis, non debet stari illi decisioni,seu ordinationi, sed debet per

Ordinatio quomodo reformanda.

ecclesiasticum iudicem etiam in foro ciuili emendari.gloss.& Archid.in cap.à iudicibus.2.q 6.Io. And.& alij in c.2. & c. exposita.de arbitr. Bal.in l.si seruus plurium.§.fina.ff.de leg.1.sic consuluit Ioan.de Ana.consi.80. visis.col.vlt.scripsi in rub.de constit.in concordat.

122 Ratio est,quia omnis anima est Papæ subiecta.cap.nouit.de iud.c.si Imperator.96.distinct. tanto enim altiores sunt canones legibus in hoc, quanto cœli gubernacula distant à mortalibus. & tantum distant sacri canones à legibus mundi, quantum perpetuum distat à corruptibili. Bald.consil.464. quædam scriptura. in fi.in primo vol.

123 Leges in hoc non dedignantur sacros canones imitari. c. clerici.de iudi.cap.fin.de secund. nupt.& tunc potest iudex secularis compelli, vt canones seruet. c.licet mulieres.de iureiur.lib.6. licèt hodie luna sit supra solem, quod valde turbat & astrologos & alios penè omnes.

Leges obuiãtes iuri diuino non sunt leges, sed pestes.

124 Item leges seu ordinationes iuri diuino obuiantes, non sunt leges, sed pestes,& fæces. Panor.in d.c.ad nostram. & ideo aliqui casus, qui de iure ciuili statuti sunt, à iure diuino abrogari sunt:& peccaret qui eos seruaret,quos scribit Florent. in prima parte suæ summæ.titul.18.§.4. de lege ciuili. Et de Vtino.in sermo.quadragesimal.44.in fi.Albert.in dictio. in verb.leges dicuntur. Et humanæ leges eatenus valent, quatenus non discrepant à diuinis.c.1.& per totum.10.distin. Lucas in l.2.col.3.C.de quib munerib. lib.10. & superiùs scripsi.

Lex fundans se super præsumptione non ligat in foro conscientiæ.

125 Secunda regula,quando lex fundatur super præsumptione, cessat quoad Deum, cùm omnia sciat: cap. primo,& c.quæ in Ecclesiarum. de constitutio. vbi gloss.& docto. latè dixi in repetit.cap.pastoralis.in gloss.1.de clerico excommunicat. ministrante, hîc non repetam.facit ordi. reg.rubr.*des thesauriers*. ord.10.

Quæstio dubia si planè decisa fuerit in vno iure, decidetur per illud ius.

126 Tertia regula, quando decisio est dubia in iure ciuili,& est planè decisa de iure canonico, stari debet iure canonico,& è contrario.c. Raynutius.& c. Rainaldus.vbi etiam doct.not.de test. idem si per ordinationem sit planè quæstio decisa.text.in c.1.de no.oper.nuncia. Panor. in c.cum tempore.in fi.de arbitr.& in cap.licet.in 14.casu de foro compet. Adrian.in quæst.6.responsurus. Barbat.in repetit.l. cùm acutissimi.col.36.cum seq. C.de fideicommiss.vide doct.in cap. Ecclesia sanctæ Mariæ. de constitutionib. & plenè Bald.consil. 174. municipale.in 4.vol.Et sic aduocatus vel consulens, debet vtrumque ius scire, alioqui quomodo consulere posset? quod facit contra quosdam iuuenes ius pontificium negligentes, & tantum ciuile prosequentes, sed ipsi non gustabunt dulcedinem iuris, nisi vtrunque habeant: vt scripsi in tracta,nomina.q.quinta,nec lucra palatiorum quæ frequentia sunt ex iure pontificio.

Leges & ordinationes in suo debẽt seruari foro.

127 Quarta regula,nisi in casibus suprà exceptis, & aliis in iure expressis,vtrumque ius debet seruari in suo foro.cap.primo,de no.oper.nunciatio. not. in cap.2. de arbitr.lib.6.nec Papa intendit tollere, nec potest leges tollere,nisi quoad suum forum.cap.constitutiones.& ibi gloss.10.distinct. gloss. in verb. vsuris.in cle. dispendiosam. de iudic. imò vtriusque iuris argumenta docent interdum Papam ad decidendum quæstionem. ca. secundo requisitis.de appellatio. Nam lex est lux & via vitæ. Prouerb. 6.cap. Felin. plenè in c. in caussis. not.2.de testib. ideo istæ ordinationes in iudiciis seruabuntur secularibus huius regni.

Generalis articulus per speciale tollitur.

128 Quinta regula, quando duo articuli in hoc articulo, vel in consuetudinibus, vel statutis sunt contrarij, tunc generali per specialem derogatur. Regul. generi. de regul. iur.lib. 6. cap. primo, & cap. pastoralis.in §. fina. de rescriptis. & aliàs tollitur contrarietas: vt scribunt doctor. in l.in ambiguo. ff. de reb. dub. & in l. vbi repugnantia. de regul. iur. hoc videri potest in rubr. de sentent.executor.

Distinctio vnius articuli non tollitur per alium articulum.

129 Sexta regula est,quando vnus articulus,vel vnum statutum loquitur distinctè, aliud indistinctè. Secundum indistinctè loquens,non tollit distinctionem primi. Bal. in l. omnes populi. ff. de iust. & iur. & hoc sæpiùs seruit ad intellectum harum legum regiarum. vnde si consuetudo, vel statutum velit, quòd non obstante aliqua lege, defensor teneatur satisdare,nihilominus seruabitur distinctio l. sciendum. ff. qui satisdare cog. videlicet quòd possidens immobilia non satisdabit, quod est verum quoad iudicij sistendi caussa stipulationem, diuersum est quando quis idoneè cauere tenetur:vt scripsi in artic.primo de senten. executor.inferiùs.

Vltimus articulus tollit primum.

130 Septima regula, vltimus articulus consuetudinis vel ordinationis tollit primum contrarium.c.primo,de constit.lib.6.l.pacta nouissima.C.de pact. quod probatur art.11.cùm multis seq. in rubr.de sentent.executor.in ordinatio.reg.nisi possit aliqua diuisione, aut distinctione concordari, tunc expedit iuxta iuribus conciliare, & articulos articulis.c.cùm expediat.de election.in 6. l.vna.C.de inoff.dotib.sic docet Pet.Ancha.in cap.primo.quæst.14.de constitut.& Corn.conf.89, visis actis.col.4.volum.primo. [Et statutum, seu ordinatio debet intelligi, vt non deroget alteri. Bart.in l.fin.§.vlt.ff. de condic. indebit. Barbat. in rubr.de reb.eccles.non alienan.col.4. Albertus Brun.de stat. exclu.fœminas.art.5.q.11.]

Quæstiones decisæ in statutis decidũt quæstiones consuetudinum.

131 Octaua regula,iura loquentia de statutis,& quæstiones decisæ in statutis,habent locum in consuetudinibus: quando sunt in eisdem terminis,& est eadem ratio; cùm bonum sit argumentum de statutis ad consuetudines. l.de quibus.ff.de legib.vbi statutum & consuetudo non differunt:nisi sicut expressum & tacitum, hoc dico pro Gallis, qui consuetudinibus reguntur: Itali verò statutis. vnde dubium ortum super consuetudinibus decidetur ex decisionibus statutorum,& sic prodest habere consuetudines,vel statuta aliorum locorum.

Interpretatio seruari

132 Nona, quãdo statutum,vel ordinatio habet aliquam interpretationem,obseruari solitam, tunc ab

tunc ab ea sine magna caussa recedi non debet. Nam minimè mutanda sunt, quę semper certam interpretationem habuerunt. l. minimè. ff. de legib. Barba. consil. 34. illud. col. 6. in 4. vol. Scribam in rubr. de consuetud. in ordina. reg. & sic oportet versari in curiis, vt sciamus quid obseruetur. nam multa interpretantur in scholis iura, quæ parui sunt emolumenti, & difficilia maximè. solita teneri debet.

133 Decima regula. Sicut sententia lata contra legem non valet. l. 2. C. quando prouoca. non est necesse. c. primo, de re iud. ita nec contra consuetudinem notoriam, & in scripturam redactã, & approbatam. vel contra ordinationem publicatam. not. in l. de quibus. ff. de legib. Panor. Feli. & alij in c. pastoralis. de fide instrument. & in d. c. primo, de sentent. & re iudic. quia consuetudines generales non licet ignorare, sicut leges. l. leges sacratissimæ. C. de legib. Bald. in rubr. de consuetud. Facit enim iudex litem suam, si iudicet contra consuetudinem notoriam, sicut si iudicaret contra legem: vt si in hoc regno iudicaret, quod mortuus non saisit viuum. Bal. in auten. iubemus, col. 4. C. de iud. & sicut iudex potest supplere in iure, ita in consuetudine notoria, & ordinatione quæ seruatur in foro. Bal. in l. vna. in fi. & ibi Alex. C. vt quæ desunt aduocatis partium iudex suppleat: ideo iudices in hoc regno iurant se iudicaturos secundùm ordinationes & leges regias Gallicas, ac consuetudines approbatas, & secundùm illas iudicare debent: vt patet in rubr. de consuetud. artic. 2. Sententia lata contra cõsuetudinẽ vel ordinationẽ non valet.

134 Limitatur quando esset extrauagãs, & non inserta in volumine consuetudinis, cùm possit de ea probabiliter dubitari. l. cum prolatis. & ibi Bar. & alij. ff. de re iud. Panor. & cæteri in cap. pastoralis. de fide instru. & semper appellandum est etiam ab illa sententia lata contra ordinationes in hoc regno, quamuis sit nulla: quia ordinationes pro iure ciuili habentur: & non sicut statuta episcoporum, ducum, comitum, & baronum: & ideo quæ contra eas fiunt, sunt nulla. teste Ias. in l. non dubium. 8. no. C. de legib. vt superiùs dictum fuit, sed appellatione opus est.

135 Vndecima regula. Rescriptum contra consuetudinem impetratum non valet, quia obreptitium est, nisi in illo rescripto fiat mentio consuetudinis, vel stili: quia cùm tales consuetudines sint facti, & in facto consistant, princeps præsumitur eas ignorare. cap. primo, de constitut. lib. 6. & ideo noluisse derogare illi iuri, quod ignorauit. l. mater. ff. de inoffi. testa. hoc abundè elucidabitur. in rubr. *des lettres Royaux*. ac in rubr. de consuetud. in ord. reg. Sufficit tamen si dicatur non obstante consuetudine in contrarium disponente, licèt capitulum vel articulus non allegetur, & satis dicitur specialis mentio, quando facta est ab eo, qui potest tali consuetudini derogare. l. 3. §. diuus. ff. de sepulch. violat. Bald. in l. fin. col. vltim. C. si contra ius. Bart. in extra. ad reprimendum. in verb. non obstantibus. Rescriptum contra consuetudinem non valet.

136 Duodecima regula. Quando dispositio statuti seu consuetudinis potest decidi secundùm iura loquentia de vltimis voluntatibus, vel de contractibus, potiùs decidetur iuribus de vltimis voluntatibus loquentibus, quàm aliis: quia statutum accedit vltimæ voluntati. glos. & ibi Barto. in l. prima. C. de his quib. vt indig. refert Dec. in l. ea demum. col. 2. C. de collat. allegando Alex. consi. 185. viso titulo. col. 2. lib. 2. & Roma. consi. 65. viso themate. col. fi. & consi. 123. circa primum, col. 2. Aretin. consi. 22. diligenter. & consil. 45. visis. circa fin. Barbar. consi. 61. scribitur. col. antepenult. lib. 1. vbi idem dicit in consuetudine, rescripto, & priuilegio. & sic facit contra quosdam scholasticos Gallos, qui in studiis iura inforiati, & alia tangentia vltimas voluntates audire negligunt: quòd in Gallia illis non vtantur, sed consuetudines & ordinationes intelligere non poterunt, nec quæstiones decidere. Per quæ iura decidi quæstiones debeant.

137 Decimatertia regula est. Quòd istæ ordinationes etiam in foro conscientiæ sunt seruandæ, sicut leges, quando fundatur super certo, & sunt iusta. glo. & docto. in c. quæ in Ecclesiarum. & c. nam concupiscentiam. de constit. Barba. in repetit. c. Raynaldus. col. 42. cum seq. de testa. & in cap. 1. de solut. Bal. & Fel. in c. in omni. de testi. Ias. in repet. l. nemo. nu. 103. in 2. lectura. ff. de leg. primo. vbi loquitur in statuto, sed multò fortiùs in ordinationibus intellige, vt superiùs scripsi, scilicet à subditis. [Et conscientia legis vincit conscientiam hominis, quæ dicitur abusiuè, quando non habet per se leges. vt pulchrè docet Bal. in cap. clerici. de vita & honesta. clerico.] Ordinationes iustæ in conscientia seruari debent.

138 Decimaquarta regula. Quando sunt duæ ordinationes contrariæ, illa quæ est magis æqua & iusta, debet seruari. Ias. in l. 1. num. 10. ff. ne quis eum qui in ius vocatus est vi eximat. quia ius est ars boni & æqui. l. 1. ff. de iustit. & iure. Inter duas ordinationes contrarias magis æqua seruetur.

139 Decimaquinta. Ordinationes interpretationem recipiunt secundùm ius commune. Stepha. de Feder. in tracta. de interpreta. legum. in vlt. parte, versic. vlt. restat. igitur iura priùs noscere oportet, & postea ordinationes, consuetudines, & statuta, paruo negotio intelligentur: quare non oportet priùs praxin discere, quàm leges. Ordinationes secũdum ius recipiunt interpretationem.

140 Decimasexta regula. Statuta, ordinationes, & consuetudines iuri communi repugnantes sunt restringendæ. reg. quæ à iure. de reg. iur. in 6. de hoc alibi dicam. Ordinationes iuri cõmuni repugnantes sunt restringẽdæ.

141 Decimaseptima regula. Quando in vna persona concurrunt duæ caussæ, vna naturalis, altera accidentalis, præfertur naturalis. l. qui habet. in princ. vbi Bar. & ibi addidi, ff. de tutel. Ias. in l. si arrogator. num. 45. ff. de adoption. vnde si scholasticus in studio læsus restitui cupit, naturalis caussa tanquam minor præferetur. & sic potiùs minor ætas inspicietur, quàm studium: quæ est caussa accidentalis, quamuis vtrunque soleamus cumulare ad obtinendum. Caussa naturalis præfertur accidentali.

142 Decimaoctaua regula. Ordinationes omnes, aut sunt secundùm ius commune, præter, vel contra ius. per not. per Bar. & Ias. in l. non dubium. C. de legib. & ideo si sint secundùm ius commune, Ordinationes aut secũdum ius,

aut præter, aut contra. mune,amplianda erunt,sicut ius,si præter,interpretandæ secundùm ius. Si verò iuri sint contrariæ,restringentur ad suum casum, & non extendentur:vt inferiùs latiùs describam.

Ordinationes corrigētes ius nō interpretantur secundū ius.

143 Decimanona. Ordinatio vbi venit correctiuè,vel derogatiuè ad ius commune,nunquam debet interpretari secundùm ius commune. teste Bald. in l. maximum vitium. col. penult. C. de liber.præterit.vnde si statutum dicat, quòd pater teneĉur filiis relinquere quintam partem bonorum suorum, non intelligetur quòd iure institutionis, licèt de iure communi secus.§.aliud quoque capitulum.in auten. vt cum de appella.cognos.col.8.Alex.consil.35.viso themate.col.3.in 6. vol.alibi de hoc dicam fusiùs quomodo intelligatur.

An valeat cōsuetudo si lex eam reprobet.

144 Vigesima regula.Quando lex damnat consuetudinem,referendo se ad tempus, quo consuetudo erat ante legem, non intelligitur reprobata consuetudo, quæ sequitur illam legem.cle. dudum. §. nos etenim. de sepult. text. in auten.habita. versicu.hac igitur.ibi quod aliquando ex peruersa consuetudine factum inuenimus. C. ne filius pro patre. gloss. in cle. final.de reb.eccles. non alienand.§.præterea.in 2. de prohibita feud.alienatio.per Federic. ideo ex noua caussa poterit induci noua consuetudo. gloss. singu. in cle.statutum. de electio. secundùm Panor.in c.fin. de consuetud. & Barba.in c.cùm venerabilis.col.4.illo titul. Philipp. Perus. in cap.primo.col.vlti.de constitut.per cap.non debet. de consanguinit. Si verò lex reprobat futuras consuetudines, tunc non valent consuetudines, vel stili contra illam legem introducti.c.vlt.de consuetud.lib.6. Petr. de Perus.in tracta.de vnione Ecclesiæ.c. quinto.col.5.& seq.Innoc.in c.pen.de consuetud.

145 Aliquando lex damnat consuetudines simpliciter,& tunc etiam non valebit noua consuetudo post legem introducta: quia censetur reprobata. l. si seruitus. ff. de seruitutib.vrba. prædio. Bart.in l.si mihi & tibi.§.in legatis.ff.de legar.primo. facit quod not.Alex.consi.193.ex themate. 146. col. 3. in 2. volum. † Nisi de expresso consensu principis. Ioan.Andr.in additio.ad Speculato.in titul.de instrum. editio. §. compendiosè.versic. sed nunquid de consuetudine.gloss.in c.in istis.& c.leges.4.distinct. Hostien. per illum text.in cap.quod super his.de consang. Rauen. in allega.in mater.consuetud.fol.161.& seq.in alphabet.iuris.

Quomodo probetur cōsuetudo inducta authoritate principis.

147 Quia potest princeps legem abrogare, ergo & consuetudinem contra legem approbare. in dubio tamen præsumitur ignorantia per l. verius. ff. de probatio. cap.1.de constitu.libr.6. cap. ex parte 1.de offi.deleg. Albert.Brunus,consil.66.2.ex themate.col.1.in materia feud.& vidi probari hanc consuetudinem authoritate principis inductam per rescripta, in quibus mandabat iudicibus procedere secundùm illam consuetudinem: quod nota perpetuò.& ideo approbantur & homologantur à principe, vt postea secundum eas iudicetur, & aliæ contrariæ non allegentur consuetudines, de his abundè dicam in rubric. de consuetudin. & postea istæ generales consuetudines non sunt probandæ,teste Dec.consil.547.

Consuetudines an per ordinationes contrarias tollantur.

148 Nota etiam quòd per leges, vel Regis ordinationes,quæ in hoc regno leges sunt,non tolluntur consuetudines illis contrariæ: nisi in ordinationibus ponantur hæc verba, vel similia, non obstantibus consuetudinibus. cap. primo,de constitutio. libr. 6.cle.in plerisque.& cle.statutum.& ibi not.Bonifa. de Vital.col.2.de electio.& scribitur in rubr. *des criées & subhastations.*art.2. ibi, *non obstant les coustumes contraires* [Quia princeps ea videtur ignorare, cùm sint facti, & in facto consistant.c.1.de const.in 6.ideo ea tollere non videtur. l. mater.ff.de inoffic.testa.]

Tres cautelę litigare volentium.

149 Postremò antequam ingrediar tex.harum ordinatio.debent volentes litigare tres cautelas notare. Prima est vtilitatis. Secunda necessitatis. Tertia vrbanitatis. vtile enim prius est, vt actor consideret, antequam vocet reum in ius, an ipsa habeat personam legitimam standi in iudicio, vtpote quia non est excommunicatus, alioqui absoluendus esset antequam ageret. per c. intelleximus.de iud. vel si sit in potestate patris, de consensu illius agat. vt in l.fin.§.necessitate.C. de bonis quæ liberis. Nam imprimis persona est habilitanda. per l.si quæramus.ff.de testa. Barba. in repetit. rubr. C. qui admitt.in princip.& melius actor sic faciet, quàm si se sumptibus inanibus vexet.l.1.ff.de inoff.testa.ob id videat ne aliqua exceptione repelli possit, antequam agat.

Persona imprimis est habilitanda.

150 Item debet personam rei intueri,an habeat declinatoriam fori,& tunc conueniat eum coram suo iudice:aliàs in expensis condemnaretur,& reus ad suum iudicem remitteretur. c. exceptionem.& c.pastoralis.de exceptio.vt scripsi abundè in tracta.de exceptio.

Consilium à pluribus est habendum antequam quis litiget.

151 Præterea vtilissimum est antequam sorti litium quis se committat,vt aduocatos,& doctores consulat peritiores, & expertos.l.si auiam. ibi,si cum peritioribus tractatum habuisses, facilè cognosceres. C.de inge.& manum.quam ad hoc singu.dicit Barba.in consil.1.col.9.num. 8. in 1. vol.& in repe.rub.Qui admitti.col.12.nu.15.in fi.Nec opinioni vnius fidat,sed plurimorum sententias habeat. per l. si idem cum eodem. ibi Sabin. Cassio & Proculo placuit. ff. de iur.omnium iud.l.cum filio.§.filio.de vulga.& sic parabit sibi iudicium,& iustitiam eccles.18.cap.Ante iudicium para iustitiam, tibi, & antequam loquaris disce.& postea dicitur,ante iudicium interroga teipsum,& ante orationem præpara animam tuam. not.in cap. cupientes.de elect.libr.6.& cap.1. de dolo,& contumac eo.lib.

Iustam litigandi caussā habens non debet in expensis condemnari.

152 Vtilitas etiam maxima est, quia si habeat consilia aliquorum experientium doctorum cōsulentium non succumbet, & si fortè victus fuerit, quia iustam litigandi habeat caussam, non debebit condemnari in expensis. singulare est dictum Angel. in l. terminato. C. de fructib. & litium expensis. sequitur Lanfranc. in repeti.c. quoniam contra.in fi.de expen.in 3.q.de probatio. glo. in verb. expensarum. de friuol. appella. in pragmat.& ita vidit sæpiùs obseruari Guido Papæ in decisio.

in deciſio. Delphinal.q.277. opinio.docto.per l.qui ſolidum.§.etiam.ff.de legat.2.ſequitur Henric.Boic.in c.ſacro.§.verum.de ſentent. excommun. vbi aſſignat rationem,eo quia doctor habet authoritatem iura interpretandi .l. vna. C. de profeſſorib.qui in vrb.Conſtantino.comit. merue. lib. 12.ergo excuſatur pars,ſi illi crediderit.l.in bonorum.& ibi Barto.ff.de bonorum poſſeſſionibus. Secundò expenſæ litis veniunt ob temeritatem. l. eum quem temerè. ff. de iudic.§.final.Inſtitut.de pœna temerè litigant.ſed non eſt temerarius, qui conſulit peritos, ſed ſapiens:ergo non ſic debet condemnari.dico alios effectus conſilij in authen.habita.C.ne fil.pro patre.huius eſt ſẽtentiæ Imol.in clement.ne Romani. primo not. de electio. Alexander conſil. 76. in cauſſa.col.vlti.in 7. volum.& D. Boër.in regula, cùm quis, in additio. ad Dynum. de regul. iur.lib.6.Iaſ.in l. properandum.§.ſin autem alterutra.C.de iud.

153 Item cùm omnis agens habeat obtinendi voluntatem.l.in ratione.1.§.cùm quidam.in fi.ff. ad legem falcid. Bal.in c.cõſtitutus. col.3.de reſc.ſi ſuccumbat, erit ei dedecori:præter expenſas in quibus eſt condemnatus. amplectatur ergo conſilium prædictum : & in hoc laudo noſtrates, qui nunquam litigant, quin habeant conſilia ſubſcripta, & allegationibus plena.hîc verò habent conſilia verbis ſatis colorata,ſed iuribus nuda, & multotiens bonis rationibus:ideo multi confiſi illis conſiliis deſtruuntur , & in paupertatem rediguntur. vnde ex Flandria fuit aliquando miſſum ad me conſilium , ſic vt dicebant mortuum , vt animam viuam illi infunderem.nam omne conſilium cenſetur ſine illis iuribus mortuum. Cõdemnatio expenſarum quando fieri debeat.

Iudices tamen huius patriæ, etiam habentem docto. conſilia vix ab expenſis excuſant, tum quia lex regia præcipit, vt victum victori in expenſis condemnent. quæ debet intelligi ſecundùm ius. tum etiam quia vtraque pars habet. ob id in caſu dubio ſolent condemnare, niſi iuſtiſſimam inueniant cauſam:vt ſuperiùs dixi. Facile nõ eſſe litigãdum & pro modico.

154 In dubiis non debet eſſe quis promptus ad litigandum , tum propter expenſas, tum propter mala infinita, quæ patietur in litigando.[Vnde dicit Alex.Imperator in l.ſi manumiſſor. C. de obſeq.ſi qua pecunia tibi debetur, non protinus ad litigandum currere debueras.] Nam per varios caſus, per tot diſcrimina rerum, vix ad ſententiam perueniet: ideo ſequatur conſilium Chriſti, Matth. 5.c.ſi quis voluerit tunicam tuam tollere, & in iudicio contendere, da ei & pallium. & in ſumma 14. q. 1. Floria.in l.ſi. in fin. ff.familiæ erciſc. ſaltem procliuior eſſe ad componendum,quàm ad litigandum debet.per c.primum.& per totum.90. diſtinct. Neuiſa.in ſilua nuptiali. 10.limita.nam cum pari contendere, anceps eſt, cum ſuperiore furioſum, cum inferiore ſordidum.Seneca,quem allegat Bald.in conſi.218.petita venia.col.2.in 3.vol.ſaltem pro modico non contendat,vt dicit gloſſ.in c.requiſiſti, in verb. decens.de teſta.per l.ſi merces.§.vis maior.ff. locar.facit l.2.C.de reſcind.venditio.Vnde pulchrè dicebat beatiſſimus Yuo aduocatorum optimus, In controuerſiis cauſſarum corporales inimicitiæ oriuntur : fit amiſſio expenſarum : labor animi exercetur:corpus quotidie fatigatur. Multa & inhoneſta crimina inde conſequuntur. Bona & vtilia opera poſtponuntur. & qui ſæpe credunt obtinere, frequenter ſuccumbunt.'& ſi obtinent, computatis laboribus & expenſis nihil acquirunt. citat Ioan. Neuiſa. in ſua ſilua nupti. [Plato quoque lib.3.de legib.ait, Qui ſanè amici nunquam erunt, ſi mutuis iniuriis vexati,plurimis litigando vti cogantur iudiciis, ſed ſi quàm minima hæc ſunt, & pauciſſima.]& Heſiodus in opuſculo quod ἔργα καὶ ἡμέραι inſcribitur, ait: Mala quæ ex litibus oriũtur.

Ὦ Πέρση, σὺ δὲ ταῦτα τεῷ ἐνικάτθεο θυμῷ,
Μηδέ σ' ἔρις κακόχαρτος ἀπ' ἔργου θυμὸν ἐρύκοι,
Νείκε' ὀπιπτεύοντ' ἀγορῆς ἐπακουὸν ἐόντα.
Ὤρη γάρ τ' ὀλίγη πέλεται νεικέων τ' ἀγορέων τε,
Ὧ τινι μὴ βίος ἔνδον ἐπηετανὸς κατάκειται
Ὡραῖος, τὸν γαῖα φέρει, Δημήτερος ἀκτήν,
Τοῦ κεκορεσσάμενος, νείκεα καὶ δῆριν ὀφέλλοις
Κτήμασ' ἐπ' ἀλλοτρίοις. σοὶ δ' οὐκέτι δεύτερον ἔσται
Ὧδ' ἔρδειν, ἀλλ' αὖθι διακρινώμεθα νεῖκος,
Ἰθείῃσι δίκαις, αἵ τ' ἐκ Διός εἰσιν ἄρισται.
Ἤδη μὲν γὰρ κλῆρον ἐδασσάμεθ' ἄλλά τε πολλὰ
Ἁρπάζων ἐφόρεις, μέγα κυδαίνων βασιλῆας
Δωροφάγους, οἳ τήνδε δίκην ἐθέλουσι δικάσσαι,
Νήπιοι, οὐδ' ἴσασιν ὅσῳ πλέον ἥμισυ παντός.

Aſt inimicitiæ tuis hæc Perſe cordibus imis,
Ne mala ſic placeat, nulla vi ſit cura laborum,
Lis tibi, clamoſas, rixáſque forúmque ſequenti.
Ille enim lites fugere & contemnere debet,
Cui non plena domus,cui non ſunt horrea plena:
Maturi fructus, Cereris quem terra dat alma.
Huius ſi ſat habes, age, iurgia dira moueto
Ob res alterius: mecum facere amplius iſtud

Haud

Haud licet, at potiùs rursum caussam experiamur
Iudiciis rectis, quæ vel Deus optima dicat.
Cùm fieret nostræ sortis diuisio, rapta
Plurima iudicibus sic corrumpendo dedisti
Doniuoris: hanc qui cupiunt discernere litem,
Stulti, quos latet vt toto sit dimidium plus, &c.

Ex quibus patet periculosum esse adire iudicia, vt scripsi in prooem. concorda. Franciæ: in glo. sumptibus.

Actor præuidere debet, an quod petit probare, & quomodo possit.

155 Item cogitet actor, an valeat probare, quod intendit, cùm actori incumbat onus probandi, & eo non probante reus absoluitur. l. qui accusare. C. de eden. l. actor. de probat. ideo interroget testes, qui sciant, & an memores sint illius facti: & scribat illud quod testes dicturi sunt, & reuoluat instrumenta, si quæ habeat, & super illis consulat doctos & experientes.

Caueat ne testium aut aduocatorum promissione decipiatur, vt Beatus Gregorius scribit in cap. Paulum. 2. q. 3. interdum aduocati maximè ignari parabolani instar sunt. l. parabolani. C. de episcop. & cler. quia promittunt victoriam caussæ, sicut medici sanitatem. Lucas in l. si tempora. col. penult. C. de fide instrumen. & ignari maximè, cùm non intelligant iustitiam caussæ, his frequenter meditatis caussam si componere non possit inuitus aggrediatur.

Literæ rescissionis impetrari & citari reus, antequã agat, debet.

156 Secunda cautela est necessaria, quia his maturè discussis, actor si velit experiri super contractus rescissione, debet procurare vt literas rescissionis contractus habeat, & vt super illis aduersarius citetur, quia contra partem inauditam nihil statuendum est. c. 1. de caussa possessio. & vnoquoque negotio is cuius interest, vocandus est. l. de vno. ff. de re iud. vt superiùs scripsi, & super omnibus aliis caussis semper aduersarius citari debet.

Actor reum extra iudiciũ interpellet antequã eum in ius vocet.

157 Tertia est cautela vrbanitatis, vt actor antequam in iudicium vocet aduersarium, illum extra iudicium interpellet. per l. quidam Hiberus. ff. de seruitut. vrb. præd. ibi, volo vt cum Hibero loquaris, & §. sic itaque, & ibi Ias. Instit. de actio. not. in l. creditores. C. de pignorib.]

158 Alioqui si in primo termino reus confiteretur non interpellatus extra iudicium, non deberet condemnari ad expensas, teste Iaso. in d. §. sic itaque, & in l. properandum. §. sin autem alterutra. C. de iud. & in l. certi cond. in princ. ff. si cert. pet. Iacobi. in rubr. C. de iudic. col. 2. ideo antequam conueniatur pars, ab ea peti debet, alioqui non poterit actor expensas recuperare instrumenti, vel alias antea factas, postquam reus cognoscit bonam fidem, debitum confitendo: quia verisimile est, quòd si extra iudicium summa petita ab illa parte fuisset, pecuniam ipsam soluisset, vt docet Felin. in c. accedens, in 1. col. 1. in 4. conclusio. vt lite non contesta. & in c. licet Hely. de simo. Et isti confitenti solet fieri præceptum de soluendo, non intra decem dies, vt dicunt doct. in l. si debitori. vbi reprobaui. ff. de iudic. sed debet ei arbitrari tempus competens ad soluendum. per l. debitoribus. ff. de re iudic. l. si domus. §. qui confitetur. ff. de legatis primo. alia dixi in d. l. si debitori. Et sic hoc principium erit solenniter ornatum, & tunc manibus lotis poterimus amplecti materiam sequentem, vt in simili dicit textus in l. 1. ff. de orig. iur. vide tamen seruanda ante citationem, in citatione, post citationem, in præsentatione, in exceptionibus, in litis contestatione, in tempore probationum, in tempore disputationum, & in tempore probationis sententiæ, per Archiepiscopum Florent. in tertia parte summæ titul. 9. cap. 16. rubrica de decem seruand. successiuè in iudiciis, & quomodo per lites quis pauper efficiatur: & alia multa scripsi in prooemio concordato. Et cum his huic prooemio finem adiiciam, leges nunc regias prosequi cupiens. De his gratias Deo agens.

FINIS.

REVE

REVERENDO IN CHRISTO
PATRI ET DOMINO HIERONYMO BVRGENSI, CARTHALAVNIENSI
Episcopo Petrus Rebuffus
S. P. D.

OCTAVIVS Augustus, Antistes præstantissime, cùm æs alienum senatoris cuiusdã, quem charum habebat, non rogatus exoluisset, & eius nomine quadragies mille nummũ creditoribus numerasset, pro gratiarum tamen actione hoc tantùm ille Cæsari respondit: mihi nihil, tanquam ab eo aliquid aliud tacitè efflagitans, quasi Cæsar postquam eius creditoribus satisfecisset, eum quoque grato aliquo munere donare deberet: huius hominis insignem impudentiam, & ingratitudinẽ adeò grauiter, iniquoque animo princeps ille (qui alioqui mitissimus, & serenissimus erat) pertulisse dicitur, vt pluribus admirationi fuerit, sed mea quidẽ sententia non immeritò ita fuit affectus. Cùm enim nihil sit beneficentia aut maius, aut laudabilius, nihilque quod homines magis similes efficiat diuino numini, tum sanè (vt cum Cicerone loquar) nihil est tam inhumanum, tam immane, tam ferum; quàm committere, vt beneficio non dicam indigni, sed victi esse videamur: & tametsi gratia à nobis referri non potest, quanta debetur, habenda tamen est, quantam maximam animi nostri capere possunt, cùm maximè humanus animus abhorreat de nobis benemeritis gratiam non referre, aut, cùm non possumus, animum saltem non ingratum aliquo argumento non significare, quod qui prætermittunt, beneficentiam non solùm iure suo spoliant, sed totam funditus, vt deleant tentare videntur: qua extincta, nihil est penitus, quod relinquatur inter Deum & homines, nullúmque vinculum, quo res humanæ & inter se & cum diuinis colligatæ teneantur, atque tales homines non solùm τοὺς μισανθρώπους quis iure appellauerit, sed omnis diuini humaniq́ officij & naturæ expertes, hostésque acerrimos. Quare non sine caussa veteres illi priscis temporibus tantum tribuebant beneficentiæ, vt eos qui ingenio, singularive aliqua industria, & beneficio societatem humanam iuuissent, templis, fanisve, & sacrificiis illustrarent, tanquam diuinæ naturæ proximos, cùm de humano genere benemeriti essent: sicut contrario quoque iure Persarum legibus ingratitudinis vitio notati grauissimis afficiebantur pœnis. Proinde tantus ille princeps aduersus contemptorem beneficij non immeritò tantopere commotus videbatur. Sciebat enim ἀχαριστίαν iniustitiæ speciem pessimam, & humanæ societati (cuius ipse præcipuam curam gerebat) perniciosissimam. Itaque ne ego eorum in numero habear, qui animum ita comparatum habent, vt nisi nouis quotidie beneficiis afficiantur, facilè vetera & præterita obliuiscuntur, cum eodem Cicerone dicere soleo, me omnibus affectum percupere: cùm nihil sit, quod malim, quàm me gratum esse & videri. Quam ob rem cùm iamdudum cogitarem, quibus modis pro tantis tuis in me meritis gratiam referrem, res (me hercle) difficilis mihi visa est, meísque viribus impar, cùm tot & tanta sint, vt sigillatim commemorare singula vix queam; ideo tacendum mihi magis quàm loquendum video, cùm omnia liberalitatis genera in me exercueris. Ingratus tamen, dum non possum parem gratiam referre, videri nolui, sed placuit hoc qualicunque munere te salutare, non vlla quidem compensationis caussa, ea enim esset commutatio, quæ Glauci & Diomedis fertur, χρύσεα χαλκείων ἑκατόμβοι' ἐννεαβοίων, sed vt animi candorem confirmem, quẽ iampridem cognoscere potuisti, dum sæpissimè pro tua humanitate & beneuolentia tecum fui, quo tempore factum est, vt me tua eximia virtus, eruditio, cæteraq́ animi tui dotes singulares magis tibi conciliarint, nempe totum ad te colendum, obseruandúmque addixerint, quàm cætera quæ sunt externa accepta à te (etsi summa) beneficia. Nam licèt munificentia nomine nulli cedas, cæteris tamen animi ornamentis paucos video, quos non superes, vt iure summus Pontifex, Réxque Christianissimus te prælatura, senatoriisq́ muneribus ornarint, vt omnibus esses exemplum, quo virtus & doctrina sua habent præmia, quæ iure huiusmodi viris tribuenda sunt. Quam fœlicitatem tuam & tibi & reip. eo nomine congratulari soleo, simulq́ optare, vt quemadmodum pater tuus vir egregius, doctrinaq́ præstantissimus à principis latere non discedere solet: ita tu ad summorum curam & consilia accedas, vt tua fert eruditio, & vitæ integritas. Interea rogo, vt eo quo semper fuisti animo erga me, eaq́ humanitate munus hoc nostrum quamuis exiguum libellum, scilicet de literis obligatoriis accipias: quem idcirco tibi dicare, & offerre volui: quia me tibi iamdudum obligatum tuis beneficiis agnosco, & vt te ἐμμέσως iter cœptum perficiatur, tuoq́ auxilio cæteris, quæ multo maiora sunt, colophonem imponere, tibique offerre possimus, atque tuo nomine studiosis prodesse, vt tibi accepta omnia ferant. Vale.

TRACTATVS

DE LITERIS OBLIGATORIIS REGIO SIGILLO, VEL ALIO AVTHENTICO SIGNATIS INITIVM.

Literarum generalis est appellatio, & in multiplici sunt differentia.

PRÆMITTENDVM esse ad totius materiæ intellectum censeo, quòd literarum appellatio generalis est, quaslibet comprehendens literas, per l. sed & si. §. præscribere. ff. de instit. act. l. seruus si hæredi. §. Imperator. ver. sed si hæres. de statulib. c. inter. de fide instr. Tam publicas, quàm priuatas. Vnde ad declarandum addi debet, de quibus intelligatur literis, vt de literis Papæ, vel Cardinalium: de quibus in c. quod super. de fide instr. vel de literis Imperatoriis, in l. vna. C. de manda. princip. vel debet exprimi de literis regiis, vt in ordinationibus regiis patet. & in tractatu meo, de rescriptis & literis regiis: vnde hîc additur obligatoriis, quia hîc tractabitur maximè de literis obligatoriis, non de aliis priuatis, de quibus in tract. de chirographo, & cedula recognitio. abundè scribo inferiùs.

Literæ obligatoriæ quæ sint.

2 Literæ enim obligatoriæ sunt quæ continent obligationem, & in quibus debitor est obligatus. Et istarum quædam sunt publicæ, & authenticæ, & de his propriè in hoc loquimur tractatu. aliæ verò sunt priuatæ, de quibus patet in Instit. de literarum obligat. & de his dicetur in dicto tract. de chirographo recogni.

Instrumenti nomine quid contineatur, & literarum.

3 Nota tamen, quòd quando lex facit mentionem de instrumenro, vel de literis, per instrumẽtum intelligit publicum, & per literas scripturam priuatam. tex. in cle. 1. de procur. l. literæ. de iu-
4 re codicil. ff. puchrè Spec. in tit. de instr. editio. §. 1. † Et Gallico vsu loquendi *instrument.* dicimus publicum instrumentum & authenticum, literas verò priuatas Gallico idiomate *lettres*. Si verò non separatim loquamur de instrumenro, sed simpliciter *lettres*, tunc omnes & publicæ, & priuatæ venient, quod est notandum pro communi Franciæ vsu: ex quo arguere licebit inferiùs, & quod possimus à communi vsu arguere, probant doct. in proœmio decretal & ff. noui. per l. Labeo. ff. de supellect. legat. tamen iurisconn. interdum chirographum vocat instrumentum chirographi in l. fideiussor. 2. §. 1. ff. de pigno.

Literarum nomine tam publicæ quàm priuatæ comprehenduntur.

5 Ex prædictis infertur, quòd si prohibeantur literæ produci, omnes tam publicæ quàm priuatæ comprehendentur, nisi materia subiecta repugnaret: vt inferiùs pleniùs probabitur. Nempe prohibito genere, & omnes eius species prohibitæ censentur. l. 2. in princ. ff. si cert. pet. l. si quid earum. §. inter. de leg. 3.

6 Secundò infertur, quòd si literis tantùm probandus esset contractus, iuxta l. contractus. C. de fide instr. poterit tam per publicas, quàm per priuatas probari literas, vt hîc, secundùm ea quæ scripsi in §. fi. de nomi. reg. in concorda. Franciæ.

7 Tertiò, quòd sicut est excommunicatus, qui loquitur cum excommunicato, ita qui mittit literas, tam priuatas, quàm publicas. cle. fi. de sent. exc. c. constitutionem, vbi gl. illo tit. c. vbi periculum. §. nulli. de elect. in 6. plenè scripsi in repe. c. postulastis. de cleric. excom. ministrante.

8 Quartò, vacante episcopatu princeps non debet electoribus mittere literas pro eo qui hoc procurauerit. intellige neque publicas neque priuatas. §. ad tollendum. de elect. in prag.

9 Quintò, si detur dilatio ad producendum literas, tam publicæ, quàm priuatæ produci poterunt per prædicta. Doct. in c. quoniam. de proba.

Condemnatus ad restitutionem literarũ quas restituere debeat.

10 Sextò, condemnatus ad restitutionem literarum, tam publicas, quàm priuatas restituet. Et ideo etiam literas cambij restituere tenebitur, quæ sunt priuatæ, prout consuluit Bertrand. consil. 261. vidi possessum. in 3. vol. noua editione, alibi de illis scripsi.

11 Vltimò idem in illo, qui inuentarium tenetur conficere literarum, vt vidi super hoc agi, vt generaliter omnes literas describere teneatur, siue Latinè, siue Gallicè, Græcéve confectæ sint. d. l. sed & si. §. literis. ff. de instit. actio. idem in aliis casibus, quos ex his decidere poteritis.

Multiplex est instrumentum.

12 Secundò præmittendum est, quòd instrumenta sunt in multiplici differẽtia, quædam enim sunt instrumenta simpliciter debitum continentia, & ista de iure non habent executionem paratam. text. in l. minor annis 25. §. cui fideicommissum. ibi ad initium alterius petitionis redegerat. ff. de minorib. & inferiùs dicetur fusiùs art. 6. in glo. 3.

Quæ sunt instrumenta garentigiata.

13 Quædam sunt instrumenta confessionata, seu garentigiata ab Italis sic dicta. teste Bald. in l. etiam. col. 1. C. de executio. rei iud. Et sunt illa quæ continẽs præceptum à notario parti debitum confitenti, factum, probatur in l. vna. C. de confessis, vbi Cyn. & Bar. & in l. non fatetur. in fi. ff. illo tit. & in l. 1. col. 1. C. de eden. & Bal. in l. iurisgentium. §. quòd ferè. ff. de pact. de perrucia. in tract.

Garentigia vnde.

14 de virib. iura. in 22. effectu. † Et dicitur garentigia secundùm quosdam: id est firmum, quòd instru

instrumentum garentigiarum firmum sit, quod vocabulum Italis perfamiliare & tritum est.

15 Requiritur tamen secũdùm eos, quòd notarius in sui officij creatione sit factus iudex ordinarius, & sic habebit iurisdictionem in volentes, & tũc dicetur iudex chartularius, id est, ad chartas factus. gl. in l. 1. ff. de iud. gl. in verbo non habent. C. vbi & apud quem cognit. in integ. restitu. & in l. rem non nouam. in verb. facultatem, de iud. Inno. in c. cùm à nobis, de test. Bald. in rub. C. de fide instr. col. 2. vers. modo circa, & cons. 105. factum tale. in 3. vol. Ioan. de Plat. in l. vniuersos. de decurio. C. lib. 10. Alex. in l. si cùm dotem. §. eo autem tempore. col. 2. ff. sol. mat. Barba. in cle. 2. col. 17. de rescrip. Soc. cons. 51. præstantissime. vol. 1. Ias. in l. error. col. pe. C. de iuris & facti ignor. & in l. legitima. col. 2. ff. de pact. aliàs si in officij creatione Imperator vel Rex non creauerit illum notarium iudicem ordinarium non habebit hanc iurisdictionem, etiam si factus fuerit notarius, quando consuetudo hoc non haberet. teste Benedict. de Barzis in tracta. de garentigia. Carthularius iudex qui sit.

16 q. 1. partis primæ post Bald. in c. dudum. 2. col. 4. de elect. † Hæc tamen verba in regno Fran- Notarius nõ solet esse iudex in hoc Regno.

17 ciæ per Regem non solent apponi. † Quamuis de consuetudine in ressortu Tholosano notarij in contractibus soleant hoc facere præceptum parti, vt soluat intra decẽ dies: vel aliud tempus, & postea scribunt in instrumentis, Talis N. monitus & condemnatus fuit ad soluendum talem summam intra decem dies, vel aliud tempus conuentum inter partes, quòd si non soluerit die in instrumento statuto, tale instrumentum sicut iudicis præceptum habet executionem. l. si debitori. ff. de iudic. vt excommunicari possit is, qui habuit præceptum à notario, & ita vidi in forensi iudicio seruari. Caturci & Itali hac etiam vtuntur praxi. teste Corneo consil. 95. viso processu in princ. vol. 4. & Panor. cons. 72. videtur in 2. vol. & Curt. in l. 1. ff. de iudic.

18 Istud etiam seruatur in Hispania: teste Petro Belluge in speculo principum. fol. 186. rubr. de materia cẽsuali: vbi etiam in Delphinatu seruari dicit. & probat Ioan. Campesi. in tract. de dote. in vltima parte. q. 111. Et Corneus consil. 256. Primus. in 4. vol. Soc. consil. 51. præstantissime in 1. vol. & consi. 120. cùm in præsenti. col. 5. eodem vol. & consil. 240. circa. col. 1. in 2. vol. & cons. 79. essemus. col. pe. in 4. vol. Praxis in parlamenti Tholosani iurisdictione seruata & in Italia.

19 Ista tamen practica, videlicet quòd instrumenta habeant executionem paratam, est contra ius commune, sed de consuetudine est introducta, & ab hominum vsu: teste Ioan. Fabr. in §. sed cùm aliquis. col. 3. de testa. in Insti. cui assentit Bart. in l. 3. §. in hac. ff. commoda. & Bald. in l. qui pecuniam. ff. si cert. pet. Ias. in d. l. legitima. de pact. & in d. l. error. Guido Papæ in decisionib. Delphina. q. 117. fideiussor. & Ioan. de Selua in tract. de benefic. in 3. parte. q. 14. nu. 6. ob id, consuetudines & statuta concedentia executionem instrumentis, sunt cõtra ius commune: vt docet Ang. & alij in l. ait prætor. §. si iudex. ff. de re iud. & Soc. consil. 120. cùm in præsenti. col. 5. versic. circa quartam, in 1. vol. & sic restringenda: vt dicetur inferiùs. An sit contra ius executio instrumentorum.

20 Alia etiam vtũtur practica Occitani, Romani, & Prouinciales: videlicet, si aliquis mihi mutuet centum, ego promittam eidem reddere intra mensem, alioqui in instrumento constituam Titium, & alios practicantes in curia seneschali, vel alterius iudicis ordinarij procuratores ad cõfitendum dictum debitum, & ad capiendum præceptum iudiciale nomine constituentis. Practica instrumentorũ patriæ iuris scripti.

21 † Et iurant in dicto instrumento non reuocare dictos procuratores, tamen sine iuramento putarem, quòd non possem reuocare, quia sunt constituti in contractu, ideo constitutio est pars contractus, ob id reuocari non poterunt; vt firmat Bal. in l. fundi. ff. de contrah. empt. & huius est sententiæ Paul. in l. post rem. in fi. de re iud. Guido sing. 273. Alex. in addit. ad Bart. in l. fi. C. de pac. pig. & l. si eam dotem. §. eo autem tempore. ff. sol. matr. Vincent. in d. §. si iudex. vide Bald. in rubr. de summa trinit. & fide cath. col. 3. in decretal. vers. sed incidit quæstio. & Ripa in l. obligatione. ff. de pig. & ista est communis praxis in patria iuris scripti. Constituti procuratores in cõtractu an reuocari possint.

22 Ista prædicta est bona & vtilis, quando debitor constituens procuratores notificat illis, vel eorum alteri, vt pro eo confiteantur, vt soluendi præceptum capiant: aliàs si creditor, vel alius notificauerit, non poterit, nec debebit procurator confiteri, nec præceptum capere, antequam certiorem faciat debitorem, tum quia is fortè non recepit pecuniam, vel si receperit, eam soluit, vel debitor fecit ei pactum de non petendo: hoc probatur per glo. in l. 1. in fi. ff. de contrah. empt. vbi per illum tex. dicit quòd specialis nuncius venditoris, vel epistola requiratur, idem tenuit gl. in l. nomen. C. quæ res pigno. oblig. possunt. & Bald. in c. 1. col. 4. de milite vasallo, qui contumax est. Quando denunciatio est necessaria, & de substantia, nec sufficit à quolibet fieri, sed debet ab illo fieri, qui denunciandi authoritatem habet: idem tenuit Hippol. in l. si quis ne. nu. 64. cũ seq. ff. de quæst. vide Bart. in consil. 73. quæritur, & Aretin. consil. 68. excellentissime. col. 1. & seq. scripsi in l. subsignatum. § attestari. ff. de verb. sign. Procuratori notificatio à quo fieri debeat.

23 Nec refragatur quòd non refert à quo sit denunciatum. l. item veniunt. §. petitam. ff. de pet. hær. Et l. cùm seruus. ff. de ver. oblig. & l. fi. C. si quis alteri vel sibi. Roma. cons. 295. donatio. Quia illa procedũt, quando specialis nuncius, vel epistola non requirebatur, tunc tãtùm valet quælibet denunciatio, sicut specialis per nũcium, vel epistolam. Secus quãdo posset esse detrimento, vt hic. Nam si procurator caperet præceptum post domini solutionem, domino posset esse præiudicio: ergo specialis denunciatio illius quem tangit, est procuratori facienda: quod est bene notandum. Quia multi aduocati ad requisitionem creditoris hoc præceptũ capiũt, quod non deberẽt facere non facta certioratione, nisi in instrumento diceretur, quoad requisitionem portitoris instrumenti hoc fieri possit, vel ad cuiuslibet requisitionem, vt in aliquibus instrumentis vidi adscribi. A quo sit denuntiatum, an intersit, & quando.

De rigoribus parui sigilli conuentionum Nemausi & castri de Lombrieres.

24 Alia etiam vti practica homines Montispessulani, & linguæ Occitanæ vidi, vtpotè debitores obligant omnia bona viribus & rigoribus curiarum parui sigilli vel conuentionum Nemausi, vel vtriusque seu rigoribus magni sigilli Tholosæ, seu Carcassonæ, & tunc si debitor non soluat tempore præstituto, creditor exponit clamorem, id est literas executorias (quas clamores vocant) impetrat, contra debitorem: & eo fortè vocantur illæ literæ clamores: quòd inducunt debitores ad clamorem, quando executioni mittuntur: his ergo impetratis literis ab illis curiis rigorosis, vel ab vna illarum capientur debitoris bona, & distrahentur, & in illis curiis non admittũtur nisi

Tres exceptiones in quibusdã curiis admittuntur.

25 tres exceptiones, vt inferiùs dicetur. † In Aquitania tamen est quidam rigor executionis castri *de Lombrieres*, & Burdegalæ exercetur maximè, cuius executionis rigoribus, si quis obligatus fuerit, capietur, & in carceres conijcietur, etiam si ad hoc obligatus non fuerit: nec extra carceres ducetur, antequam pecuniam consignauerit. Caue lector, obligari illi rigori, si non vis squalores carceris scire de stilo curiæ sancti Marcellini Delphinalis simillimo stilo parui sigilli, & conuentionum, scribit Guido Papæ in decis. Delphin. quæst. 15. Secundum.

Instrumenta sigillata an executionem de iure habeant.

26 Alia sunt instrumẽta sigillo regio, vel alio authentico sigillata, & hæc habent executionem de consuetudine: vt firmat Io. Fab. in l. certum. C. fam. ercisc. & Boë. in consuetud. Bituricen. in §. 27. de iurisd. om. iud. Hodie ista instrumenta de iure Franciæ, id est, per ordinationes Galliæ habent executionem: vt patet per totum istum titulum: & maximè in art. 1. & 2. infrà eodem.

Maioris roboris sunt instrumenta sigillata quàm garentigiata.

27 Et hæc instrumenta sigillata dicuntur esse talis roboris, & maioris, quàm instrumenta garẽtigiata, quia per sigilli appositionem dicũtur insinuata: vt Pyrrhus docet in consuet. Aurelia. rub. de exec. instr. art. 1. & 3. Chassa. in consuet. Burg. in rub. *des rentes vendues à reachats*, §. vlt. gloss. vlt. ideo quæ in illis dicũtur, ad ista trahemus, quia à Rege approbata censentur per sigilli appositionem: vt firmat glo. in c. pe. § quando. 2. q. 1. & Ioan. de Ana. conf. 50. in q. 9. col. 3. nam sigillum facit indubitatam scripturam. Bald. in l. in bonæ fidei. col. 3. nu. 5. C. de reb. cred.

Sigilli appositio quid operetur.

28 Item appositio sigilli est signum ratificationis & confirmationis, teste Bal. in l. in fraudem. ff. de test. milit. Scripsi de hoc sigillo in tractatu nominationum. q. 10. nu. 21. cum multis sequentibus post concorda. Franciæ sito. & infra art. 1. & ideo apponitur in instrumentis.

Etiam dicunt quidam, vt aliquid lucretur, & ne inutile sit in contractibus, & in instrumentis apponi solere in Francia.

29 Vide aliam practicam in stilo Pictonum rubr. *des causes sur execution.* Sed quia ordinationes regiæ præbẽt nobis iter ad istam praxim: ideo eas hîc duxi inserendas, quibus glossemata addidi.

Authoris excusatio.

30 Scio enim vos excellentes aduocati & pragmatici istam frequẽtem materiam meliùs fortè pertractare, & abundantiùs posse: verùm quia propria commoda, & familiam negligere, vestrum non est, sicut hactenus feci: ideo hæc qualiacunque scripta nostra ad iuuenes practicãtes, interim dum maiora, & meliora parabiris, accedere non erit vobis molestum, vt nonnihil ex his vtilitatis decerpant: ista omnia correctioni subiiciens. Non me latet autem multos nunc scribere in forensi, & frequenti materia quibus vtilius fortè esset priùs à practicantibus discere, & postea rem multò vtiliùs, ac breuiùs pertractarent, nempe Demades rogatus, quo præceptore vsus fuisset, respondit, tribunali Atheniensium: insinuans, quòd in ipsis negotiis experientia quauis institutione sophistarum melior sit. [de his hactenus.]

Experientia optima.

Charles VIII. Artic. LIIII. *Vitam huius conditoris recensere parum vtile pragmaticis esset, ob id reijcio ad Gaguinum, & Aemilium, Galliæ historiographos, si quis illam scire cupiat, vt tantùm Forensia hîc pertractem, & vtilia.*

Articulus primus.

Item, Que toutes executions, qui se feront par vertu d'obligations faictes sous seel Royal, ou autre seel authentique, dedans les fins & limites, où il est authentiqué, que nonobstant oppositions ou appellations quelconques, & sans preiudice d'icelles, la main soit garnie Reaument & de fait, & que par quelques inhibitions generales (si elles ne sont au cas particulier) que lon ne differe de passer outre.

Toutes executions.

GLOSSA PRIMA.

Relatiuum qui, restringit.

1 GENERALITER loquitur hoc principium (*toutes*) licèt postea restringatur per relatiuum, *qui se feront, &c.* Nam relatiuum qui, multoties restringit, vt in l. omnes populi. ff. de iust. & iure. & l. cunctos populos. C. de summa trin. & fide cath. vult igitur hic textus dicere, quòd in omnibus executionibus, *la main soit garnie*, id est, *remplie des biens du debteur, nonobstant oppositions ou appellations quelconques.* Sed hoc restringitur ad illas, quæ fient per literas obligatorias sigillo regio, vel authentico sigillatas, vt inferiùs declaratur. & hîc *par vertu d'obligations, &c.* Ergo aliæ executiones non sic fient, saltem de his non loquitur iste articulus.

Omnis & tota differunt.

2 Et quamuis dictio omnis, vniuersalis sit ex pluribus verificanda, tota verò integralis ad vnam rem tantùm referenda. Bart. & alij in proœmio ff. veter. Et sic ad executiones tantùm referetur, non ad alia, tamen vna dictio sæpiùs pro alia ponitur: vt habetur in d. proœmio, & in l. 1. § si pecunia. 2. in ver. omne, id est totum exponit gloss. ff. depos. & idem gloss. in l. res hypothecæ. de pign. & sic Gallico sermone omne dicimus, *toutes.* Adeò quòd in communi vsu Gallico non facimus differentiam inter omne, & totũ, & vtrobique dicimus, *toutes*: omnia mea bona, *tous mes biens.* dixi in l. nominis, de verb. sign. ff. [& totum pro omni exponit Accurs. in l. f. C. de testa. man.]

3 Et qui totum dicit, nihil excludit. l. Iulianus. ff. de leg. 3. l. à procuratore, C. mand. multas tamẽ recipit

recipit restrictiones.& modificationes, vt inferiùs dicetur, hæc constitutio: vt in simili scribit Io. de Plat. in l.negotiantes.C.de excusa. muner. lib. 10. & idem in ordinationibus ita loquentibus *toutes*, omnes: poterunt etiam penè omnes aliæ sic restringi, prout in nouissimis est videre. art. 16. *que tous adiournemens*.& aliæ similes,& sic limitationes sequentes illis ferè conueniunt.

4 Primò ratione absurditatis, pro vitanda enim absurditate restringenda est generalis dispositio.l.2.C.de noxa.actio.l.vt gradatim.§.1. de muner.& honor. etiam in statutis procedere videtur, vt restringantur ex absurditate, prout concludit.Bart.in l.omnes populi.in 6.q. princip. ff. de iust.& iure.Panor.in c.solitæ.ecl.1.de maiorit.& obed. refert Euerard.in tract. de locis legalib.in loco ab absurdo: absurdum enim esset, vt is qui soluit iterum soluere teneretur: vt inferiùs dicam.

Verba generalia restringenda.

5 Secundò restringuntur verba generalia, ex rationis diuersitate, diuersa enim ratio diuersum ius constituit, sicut eadem ratio idem ius.l.illud.ff.ad legem Aquiliam. Sic consuluit Alex. consil.75. videtur in præsenti.col. 1. in 5. vol. vt in instrumento falso scribo inferiùs, quod dico non habere executionem: quia in eo est diuersa ratio à vero,& à legitimo.

6 Tertiò limitat Iason in l.fideiussor.§. prætor. ff. qui satisda.cogant.propter inhabilitatem, vt si pupillus, & furiosus sint obligati: vt inferiùs scripsi,& in interpretatione authen.habita.in verb. omnium.C.ne filius pro patre.[Quartò similes casus non excluduntur.l.ob æs.C.de præd.minor. l.contractus.ff.de reg.iuris.l.cognitio.vbi Iason, & alij, de offic.eius.] Aliis etiam modis limitari potest, quos poteritis elicere ex Lanfran.in tracta.de interpreta.statuto. & ex his quæ ibi addidi, & quæ pulchrè scribit Stepha.de Feder.in tracta.de interpreta.legum,& Ludo. Roma.in repetit. l.si verò.§.de viro.ff.solut.mat. adduco tantùm casus praxis magis conuenientes, vide Barba. in rubr.de rescr.col.9.num.66.

Par vertu.

GLOSSA SECVNDA.

PAR *vertu*: id est ratione, vel in vim obligationis, id est instrumenti obligatorij. nam si alia ratione fieret executio, non comprehenderetur hîc, nempe qui de vno concedit, de alio negat.l.cùm prætor.ff.de iudic.c.nônne, de præsumpt. & ideo dicit Bald. in rub.de contrah.empt.C.q.9. quodlibet verbum descriptum non esse sine ministerio operandi, quod facit contra illos, qui super consuetudinibus, vel statutis Bart.scripta transcribunt: non pôderando verba ordina.vel consuetudinis, quam elucidant. Et hodie sunt plurimi lectores qui plura extrauagantia dicunt, sed non declarant tex.& glo. vt moris est fieri,& ita est vtilitas, sed ex ignorantia & superbia hoc procedit quandoque.

Quodlibet verbum operari debet.

D'obligations.

GLOSSA TERTIA.

1 OBligatio est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius rei soluendæ gratia, secundùm nostræ ciuitatis iura.§.1.de obliga.in Instit. Sed hîc accipitur obligatio pro instrumento obligatorio: vt in l.falsi.2.ibi pecuniam acceperunt, obligationem, actionémve fecerunt.ff.de falsis.vbi prohibitus accipere pecuniam, censetur prohibitus accipere obligationem: nempe ad id, quod quis debet, non potest, antequam sit facta obligatio, fieri executio: sed bene postquam est obligatus instrumento sigillo regio sigillato vt hîc.

Obligatio quomodo capiatur.

2 † Quippe obligationum substantia non in eo consistit, vt aliquod corpus nostrum, aut seruitutem nostram faciat. Sed vt alium nobis obstringat ad dandum aliquid, vel faciendum, vel præstandum.l.obligationum substãtia.ff.de act.& oblig. Et omnium obligationum fideiussorem accipi posse nemini dubium est.l.1.& l.generaliter.§.& post litem, in fi.ff.de fideiusso.

3 † Et hodie ex communi loquendi vsu *obligé* vocamus, vel *obligation* instrumentũ publicũ, vt inferiùs patebit. facit l.1.ibi qui promisit sine caussa, condicere quantitatem non potest, quam nõ dedit, sed ipsam obligationem.ff.de condict.sine caussa, & l.3.ibidem.l.nomen.de leg.3.cap.2.de confessis.& sic requiritur obligatio, antequam exequi possit, & sufficit vna, licèt tex.loquatur in

Obligation vel obligé quid dicatur.

4 plurali *d'obligations*. † Quia pluralitas resolui potest in singularitates.c.vt priuilegia. in fi. de priuileg.l.falsa.§.fi.ff.de condit.& demonst.scripsi in §.præfari.in 2.in verbo de literis, de colla. in concorda.videlicet in omni executione, quæ fiet ratione cuiuslibet obligationis, manus repleta esse debet, non obstantibus oppositionibus.

5 Aliquando iurisconsultus emptionem, venditionem, locationem,& conductionẽ, cæterásque similes obligationes vocat in l.ab emptione. ff. de pact. quia in illis vltrò citróque oritur obligatio.l. Labeo. §. contractum. ff. de verb.sig.& principes bona concedendo videntur obligationes

6 concedere.l.princeps.ff.de verbo.signific. † Notandum est, quòd literas regias (de debitis) vocatas etiam fit executio de eo, quod debetur,& in illis literis ita solet apparitori scribi: *Nous te mandons & commettons par ces presentes, que toutes les debtes bonnes & loyales congneües ou prouuees suffisamment par lettres, tesmoings, instrumens, confessions de partie, ou autres loyaux enseignemens, qui te apperront estre deus à tel N. Tu luy faces payer tantost incontinent, & sans delay, en contraignant à ce les debteurs & chacun d'eux par la prinse, leuée, vendue, & exploictation de leurs biens meubles & heritages, detention, arrest, & emprisonnement de leurs corps, si mestier est, & à ce font obligés.*

Per litteras de debitis an fiat executio.

7 Item inhibitũ est, ne generales literæ in forma de debitis per Seneschallos & iudices regios de cætero concedantur, sed à Rege vel eius cancellaria [vt est in verb. *des Seneschaux*. artic. 11. & ord.27.art.15.& sic] fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1533.die 15.Iulij.archiepiscopus ta-

Arresta.

Oppositio ad quos pertinet.

men Remen. generales concedit has literas, vt fuit in Senatu dictũ anno 1418. die 6. Aprilis, propter eius supremam dignitatem. Item [in istis literis à rege concessis] iudicibus ad quos caussæ cognitio pertinet, oppositio dirigi debet: vt inuenio statutum per Carolum 8. anno 1409. prout est in stylo parlamenti videre in rub. de rescriptis, vers. inhibitum.

Arestum. 9 † Ideo dictæ literæ non attribuunt nouam iurisdictionem, sed opponentes etiam coram suis iudicibus assignari debent, vt fuit etiam iudicatum in hoc Senatu pro illustri domina Claudia matre Regis, anno 1530. die 1. Decembris, quia omnes caussæ in Regno debent terminari, & finiri apud illos iudices in partibus, qui de iure, aut consuetudine, vel priuilegio illarum cognitionem habent. §. 1. rub. de caussis. vbi scripsi in concorda. Appellatio tamen veniet directò ad parlamentum ratione harum literarum, etiam si emittatur à præposito, vel alio mediato: vt fuit pulchrè pronũciatum anno 1526. die 10. Maij, & videatur aliud arestum latum anno 1522. die 7. Iulij.

Arestum.

Literæ regiæ du papier terrier, quæ sint. 10 Item solent concedi dominis directis quædam literæ regiæ in forma quæ *de papier terrier* vocantur, vbi mandatur omnibus habentibus possessiones sub censu istius domini, vt veniant ad se scribendum in libro censuali domini, & illi soluendum reditus, & census præteritos, & recognoscendum, & in casu oppositionis partes debent coram suis iudicibus etiam conueniri, & ibi audiri, licèt aliis iudicibus directæ sint istæ literæ: vt fuit in Senatu Parisiens. decisum contra Seneschallum Lugdunen. cui fuerant directæ literæ, & ipse noluit ad iudicem ordinarium remittere, à qua sententia fuit appellatum, & malè iudicatum pronuntiauit suprema Parisiens. curia, anno 1535. die 16. Martij.

Arestum. 11 † Et hæ literæ fundantur in l. 1. & seq. C. de iure emphyteo. & ibi notatur, quòd emphyteutæ tenentur dominis recognitionem facere, vt etiam concludit Guido Papæ in decis. Delphina. q. 417. Dominus.

Censuales libri an probent. 12 Et illi libri censuales an probent, quòd non soli, nisi per decem annos fuerit facta solutio, vel alia concurrant: vt docet Bald. in l. vlt. in fi. C. sine censu, vel reliquis. & in l. data opera. in fi. C. qui accusar. non possunt. Masuer. in titulo, de literis notis. versicu. Item etiam. & versiculo, item apocha. & in tit. de locat. versicul. item terrariis. Iacobi. in l. census. ff. de probationibus. plenè Boër. decis. Burdega. quæst. 105. an possessio.

Faictes.

GLOSSA QVARTA.

Breue exequi non potest. ET sic requiritur obligationem factam esse, & instrumentum obligatorium expeditum, aliàs si esset adhuc in scheda, vel protocollo, seu vt vulgò dicunt, *en breuet*, quoad executionem non censeretur esse factum, & si non sit sigillatum non exequeretur: vt doct. not. in l. contractus. C. de fide instrument. Et quia hic tex. vtitur verbo præteriti temporis *faictes*, quod perfectionem requirit. l. verbum oportebit. vbi scripsi. ff. de verbor. signific. & in authent. de tabellio. collat. 4.

Sous seel.

GLOSSA QVINTA.

Vbi sigillum poni debeat. 1 REquiritur ergo, quòd sigillum sit sub instrumento, & ita seruat consuetudo: & pro hoc facit tex. in l. hac consultissima. ibi, finem autem testamenti subscriptiones, & signacula. C. de testa. & l. hac consultissima. qui testa. face. possunt. ibi, & in fine subscriptio. &c. idem tamen dicerem vbicunque fuerit, sed potest tex. intelligi, quòd obligatio sit facta sub sigillo, id est, instrumentum sigillatum esse debet, sed an in latere, in fine, vel an pendens esse debeat, vel an instrumento adhærere, in hoc sequi oportet consuetudinem patriæ, & secundùm eam regi, sed quo sigillo muniri debeat instrumentum, declarat text. sequens.

Requisita in hoc tex. 2 Requiruntur ergo in hoc textu sequentia. Primum, quòd obligatio præcedat executionem ibi, *obligations*. vbi dixi in gl. 3. Secundò, quòd instrumentum factum sit, & vt vulgus dicit *grossoyé*,
3 ibi, *faictes*. † Tertiò, requiritur, quòd illud instrumentum sit sigillatum ibi, *sous seel*. Ante ergo quàm sigillum fuerit appositum instrumento, seruiens non debet exequi, vt in gl. seq. dice-
4 tur. † Quartò, quòd sit sigillatum regio sigillo, vel alio authentico. non sufficeret ergo sigil-
5 lum quodlibet, vt inferiùs dicetur in glo. *Royal*. † Quintò, quòd executio fiat. Nam si per citationem procederet pars, non haberet locum iste tex. vt dixi suprà in præfa. per l. minor 25. annis cui. ff. de minori. Nam tunc instrumentum probaret tantum debitum, vt scribitur inferiùs, art. 6.
6 Sextò, quòd illa executio fiat intra limites, vbi instrumentum est authenticum. Nã extrà fieri non posset ibi, *dedans les fins & limites, &c.* vbi dico, si verò fiat executio in vim instrumenti
7 sigillati regio sigillo, poterit fieri per totum regnum, vt patet art. seq. † Septimò quod executio fiat in vim instrumenti obligatorij. Secus si in vim promissionis, vel sententiæ non sigillatæ: vt dicit hic tex. *par vertu d'obligations seellees*. vide tex. seq. quo sigillo signari debeat.

Royal.

GLOSSA SEXTA.

Multiplex regium sigillum. 1 NOTANDVM quòd multiplex est regium sigillum. Primò, quoddam est magnum, quo sigillantur ferè literæ regiorum officialium, & gratiæ delinquentibus concessæ, & plura alia. & hoc sigillo vtitur cancellarius, de quo loquitur tex. in cle. vna. in fi. de iureiuran. ibi, eius regio magno sigillo, &c. in quo est Regis imago, corona, & sceptro ornati, ac suis stigmatibus antè & retrò.

2 Et si quis in hoc sigillo committebat olim falsum, cognitio spectabat ad cancellarium tam ex priuile

ex priuilegio, quàm ex consuetudine. & etiam falsi cognitio commissa in sigillis cancellariæ Fràciæ. teste Boër. in tract. de custo. clauium portarum ciuitatis. fol. 3. col. 4. & ita tenebat Senatus, & iudicabat, vt refert Aufrer. in stilo parlament. in 4. parte aresto. 115.

3 Hodie tamen alio iure vtimur, quippe cancellarius ex edicto regio illam falsi cognitionem non habet, nec bona falsum committentis acquiruntur eidem, vt fuit hoc anno 1542. statutum
4 per Regem. † Et falsum committens in hoc sigillo clericus deponitur, & in signum maleficij character floris lilij in hoc regno fronti eius imprimitur, & in exilium postea mitti solet. tex. in c. ad audientiam. de crimine falsi. Cognitio falsi in litteris regiis cõmissi ad cancellariũ non spectat.

5 Debet tamen gaudere priuilegio clericali post falsum commissum in hoc sigillo, vt fuit decisum in magno Regis consilio, insequendo illum text. qui dirigitur episcopo, anno 1536. in mense Februario in vno, qui in signo secretarij falsum commiserat. idem fuit dictũ in hoc Senat. 1385. die 6. Aprilis, & fuit clericus ad mille libras ea caussa condemnatus: sed contrarium fuit decisum vt fertur in hoc Senatu hoc, anno 1543. in mense April. & condemnari ad illius ca. pœnam, solent clerici per iudices seculares: vt vidi ex consuetudine, licèt tex. loquatur de episcopo. in d. ca. ad audientiam. dum dicit, infligi facias, & ibi imprimi facias. vide Boër. in decis. Burdegal. q. 82. falsificans. Et si clericus fuerit condemnatus ad mulctam à iudice seculari in casu permisso, & nil habeat, commutari potest à suo tamẽ iudice in corporalem. vocato procuratore regio. probat Boër. in q. 349. quæritur an ciuiliter, nu. 11. Clericus in sigillo falsũ committens quomodo puniatur, & an priuilegio clericali gaudere debeat. Aresta.

7 Aliud est sigillum commune, quo sigillantur literæ iustitiæ, non ita magnum sicut alterum, de quo vide Guido. Papæ in decis. Delphina. q. 455. quomodo puniatur huius falsarius, & isto vtũtur cancellariæ Franciæ.

8 Aliud est sigillum minimum, vt parui sigilli, & quamuis sit minimum in se, est tamen simile
9 grano sinapis, vt patet in rubr. *du petit seel de Montpelier*, in ord. regiis. † Aliud est, quod Rex habet in pluribus locis sui regni ad sigillandum contractus, & de hoc loquitur iste text. & Ioan.
10 Fabri. in l. 2. de rebus alie. non alienand. † Nota tria esse sigilla, quæ attrahunt ad se iurisdictionem, videlicet sigillum præpositi Parisien. sigillum parui sigilli Montispessulani, iunctum obligationi præcedenti. Tria sigilla trahunt ad se iurisdictionem.

11 Tertium est sigillum nundinarum Campaniæ, & Briæ. ideo si quis in aliquo instrumento sigillato paruo regis sigillo, fuerit obligatus rigoribus parui sigilli Montispessulani, iudex parui sigilli cognoscet virtute priuilegij: vt vidi seruari, quod est verum ratione obligationis principalis, non accessoriæ. arg. l. si quis nec causam. ff. si cer. pet. vnde si mihi instrumento sic sigillato fuerit obligatus fundus, quem possides, & illius nomine debes reditum, si ad illum ratione sigilli conueniaris, ad tuum iudicem remitti poteris, vt censuit Senatus die 6. Martij 1542. post prandium. [Et statuit rex Carolus anno 1356. in mense Martio, quòd nullus iudex posset cognoscere de oppositionibus factis contra literas sigillatas in Castelleto, nisi solus Præpositus, si creditori placuerit. Quod est verum si agatur contra obligatum, secus contra tertium, vt iudicauit Senatus Parisiensis anno 1510. die 5. Iulij. Imò si Senonensis transegerit in hac ciuitate constante instrumento sigillato per Præpositum Paris. si agatur de rescissione transactionis, agetur vbi res sitæ sunt, & non coram Præposito Parisiensi, vt censuit idem Senatus anno 1519. die 13. Decembris, pro D. Francisco Clerico milite, contra mag. Priorem. Item in ciuilibus cognoscit Præpositus de suo sigillo, sed non in criminalibus. Vnde cum D. *d'Aigreuille* fecisset incidere ligna contra transactionem sigillatam Præpositi, vt pars dicebat, qui veniens volebat ratione sigilli idem cognoscere criminaliter contra eos qui ligna inciderant, sed perperam pronuntiauit Senatus anno 1527. die 22. Nouembris in classe criminali, quam Tornellam vocamus.] Arestum.

12 Plura alia sunt Regis sigilla, quorum iura mihi cognitionem non dederunt, ob id ea missa nunc facio. [Et sic contractus factus sub sigillo regis non mutat forum, ideo sic contrahens potest petere se ad suum iudicem remitti 1550. *le 9. Feurier*, nisi in tribus sigillis quæ suprà scripsi. vide Cepol. multas quæst. de sigillo adducentem in l. signatorius. ff. de verb. signific.

13 Nota tamen, quòd si regium sigillum, vel aliud authenticum amittatur, solet fieri aliud nouum cum aliqua additione, & proclamari, quod si de cætero inueniantur literæ sigillatæ illo priore sigillo, non valeant, & sint irritæ. ita fuit pronunciatum Paris. pro sigillis ciuitatis perditis anno 1417. die 10. Decemb. idem fieri debet quando clauis amittitur, vt quando noua fit, debet illi quicquam addi, ne prima postea aperiat, ad euitandum furta quæ fieri possent. Cautela bona sigilli amissi.

Authentique.

GLOSSA SEPTIMA.

1 ERGO non omne sigillum hìc approbat, sed authenticum. Authenticum enim sigillum illud dicitur, quod authoritatem iustam, & certam habeat, sicut instrumentum authenticum in ca. 2. de fide instrum. & in l. 2. illo tit. authenticum enim diducitur à Græco nomine αὐθέντης, quasi authoratus, vel αὐθέντης dicitur non sine authore, teste Budæo in suis commentariis linguæ Græcæ. & αὐθεντία dicitur authoritas. vnde Theophilus in Instit. rubr. de authorita. tuto. dicit περὶ αὐθεντίας ἐπιτρόπων. Alciat. tamen in primo parerg. lib. 2. c. 9. ab agendo, authorem diducit, sed quis iustius induerit arma, dicam in tit. de verb. sign. in l. verbis legis. in fi. ff. Authenticũ sigillum quid sit.

2 Et vocatur authenticum sigillum alterius principis, quàm Regis, vtpote Ducis, Comitis,

Baronisve, aut alterius domini temporalis in loco iurisdictionem habentis, vt sigillum præpositi Parisiensis. Prout scribit dominus Ioan. de Cyrier in tracta. de iure primogenit. lib. 1. quæst 24. versic. 1. hoc est.

3 Item si consuetudo faceret aliud sigillum authenticum, vt pote sigillum alicuius curiæ secularis, argumen. c. cùm dilectus. de fide instru. vide glo. Barba. & alios in clem. caussam. in verb. authentica. de electio.

Sigilla episcoporum & archiepiscoporũ an sint authentica. Sigillũ vniuersitatum an sit authenticum.

4 Et quamuis de iure sigillũ archiepiscopi, episcopi, vel alterius cuiuslibet prælati ordinariam iurisdictionem habentis, dicatur authenticum quoad probationem. gloss. & doct. in ca. 2. de fide instru. & ita est curia Romana interpretata: teste Archidiacono. in ca. curiæ. 11. q. 3. doct. in ca. tertio
5 loco de probat. † Et sigillum vniuersitatum scholarium Franciæ authenticum est, vt scripsi per illum text. in §. præfarique graduati. de colla. in cõcorda. tamen non quoad istam executionem, nec de his sigillis intelligitur hic tex. ne falcem in alienam messem mittat. iuxta c. nouit. de iud. tum etiam quia executio non solet fieri per instrumenta sigillata sigillo episcoporum, vel alterius domini spiritualis, teste Masuer. in eod. titu. de executio. §. item virtute. Sed ab agendo in-
6 cipiendum est. Bald. cons. 508. in 5. vol. facit text. in ca. cùm in ecclesiis. de maiorit. † Nisi episcopus, vel alius prælatus haberet iurisdictionem temporalem in illo loco, tunc etiam de illius sigillo, quo vtitur in illa iurisdictione temporali, posset hic text. intelligi, & super hoc attendi de-
7 bet consuetudo illius loci. † Requiritur tamen quòd constet esse sigillum talis domini, & authenticum in tali loco, arg. §. planè. de testa. militis. in Instit. & per hoc fuit condemnatus mercator Venetus ad expensas, damna & interesse alicuius ciuis Parisien. quem capi fecerat iñ vim instrumenti facti Venetiis, de quo non constabat, an esset authenticum in illo loco, vel non. an-
8 no 1534. die 13. mensis Augusti. † Cautela ergo est, vt quando habes instrumentum sic authenticum, quòd petas à iudice vbi confectum est, vt velit videre an sit authenticum, & secundum loci consuetudinem confectum, & hoc declarari, & de his tibi petas aliud instrumentum dari, quod facilè fiet in loco, vbi confectum est, & postea vbique probabis esse authenticum, & iurisconsul. in l. Pompon. & l. cæteræ. in fi. ff. famil. ercisc. dicit hæredẽ in maiori parte institutum debere seruare tabulas testamenti authenticas, exemplum verò aliis tradere debere, quod loco originalis valeat, & in eius defectum recurretur ad originale. l. procurator. C. de edend. [Etiam hoc anno 1552. die 23. Martij ante Pascha fuit probata executio contra Noion. episcopum constante instrumento Romæ facto, sed de hoc constabat esse authenticum, ideo prouisio fuit concessa quod est notandum.]

Constare debet instrumentum esse authẽticum.

Arestum. Cautela ad probandum sigillum authenticum.

Sigillum priuatum an habeat executionem.

9 Item per istum textum excluditur sigillum proprium, & priuatũ, quia non est authenticum: nempe si literæ fuerint sigillatæ meo sigillo priuato, nõ habebunt executionem, antequam sigil-
10 lum sit recognitũ, sicut de cedula dico in tract. de chirographo. recognitio. infra. † Nec de consuetudine curiarum Franciæ datur exẽplum priuatæ cedulæ, vel chirographi. sed legi in curia illi debet, qui eam conscripsit. ita vidi seruari in Forensi iudicio, nec solet dari dilatio petenti ad veniendũ super prouisione dictæ scripturæ priuatæ, vt decisum fuit in hoc Senatu anno 1533. die 12. Maij, qui certus ampliùs non est certiorandus. per regul. eum qui. de reg. iur. in 6. l. 1. in fi. ff. de dot. prælegar. [Item hîc non dicit de iudice, ideo siue executio fiat à iudice regio, siue non, dummodo sigillum sit authenticum, sufficiet, vt hic: quia text. dicit, *toutes executions.* etiam dicit sigillum authenticum. Et potest iudex non regius habere sigillum authenticum, ergo illius executio fieri poterit, vt hîc, nec restringam vbi lex generaliter loquatur. l. de pretio. ff. de pub. in rem actio. Et ita dicunt quidam interuenisse arestum, sed illud non vidi.]

Dedans les fins & limites où il est authentique.

GLOSSA OCTAVA.

NOn ergo fit executio instrumenti sigillum habentis authenticum vbique, sed in illo loco, vbi est authenticum, quia alibi ignoratur, an sit authenticum, de quo priùs apparere debet. l. si non ignorat. C. qui accusa. non poss. nisi vt in proxima gl. dixi, & in ar. 3. infr. eo. Et vult dicere tex. quòd instrumentũ authenticum exequẽdum est in eo loco, vbi est authenticum: extra verò locum non, si ibi non appareat esse authenticũ: vtatur ergo practica proximè descripta, qui vult habere instrumentum vbique authenticum, [Vnde censuit Senatus, regium sigillum non habere executionem apud sanctum Maxentium, vbi abbas suum
2 habet sigillum, vt docet Aufrer. in stilo parlam. aresto 320. cum dominus rex. &c.] † Si verò me obligauero coram tabellione Aureliæ, vbi fortè instrumentum non est authenticum, si tamen pars aduersa impetret literas executorias à iudice Parisien. contra me ratione huius instrumenti, ergo appellare potero à concessione, & ab inde secutis: quia iudex grauauit me concedẽdo commissionem & executionem vbi hoc facere non poterat: ita vidi seruari in iudicio forensi.

Arestum.

Praxis notabilis.

3 Si tamen in vno loco fuerit authenticum, videlicet vbi factum est, licèt in loco vbi exequi debeat, non sit authenticũ, tamẽ ibi exequetur. vt concludit Ioa. Fab. in l. 1. col. 9. versic. sed quid
4 si non debetur. & seq. C. de summa trinita. † Sed si debitor neget esse authenticum, creditor tenebitur illud probare esse authenticum: antequam executio perficiatur, & poterit hoc probari, vt superiùs scripsi in glo. *authentique.*

Authẽticum esse quis probare debeat.

Oppositions.

Oppositions.

GLOSSA NONA.

1 QVæ oppositiones possunt opponi? Respondeo, hîc prohibet aliquam recipi ante manus munitionem &(vt practici dicunt) *Auant que garnir la main de iustice, nõ main plaine.*
2 id est pro modo debiti, sed sufficienter. † Vnde apparitor in primis præcipit debitori vt soluat summam contentam in instrumento obligatorio, & quòd interpellatio requiratur, docet Bart. in l. eum qui. §. si iurauero. ff. de iureiur. & Ias. in l. quod te. col. 2. si cert. pet. & si pars non soluat, vel se opponat, seruiens aures habet obtusas, donec habeat pignora: & bona creditoris: quæ postquam habuerit, diem dicit certam opponenti coram iudice cõpetente, ad quem cognitio oppositionis pertinebit. [Non verò ad iudicem sigilli, nisi in tribus sigillis suprà expressis, vt visum fuit Senatui anno 1529. die 25. Februarij, contra iudicem de Gerberiet, & hic iudex competens statuet tempus] ad dicendum caussas oppositionis, quas si allegauerit, & breui decidi non possunt, requirit creditor, vt debitor interim pendente processu soluat per modum prouisionis, siue garniat, præstita cautione de restituendo, si dictum fuerit in fine, si debitor tunc non alleget iustam caussam in contrarium, condemnabitur *à garnir par maniere de prouision.* ita vt requisitum à creditore fuerit, & demum executio fiet non obstante partis appellatione. *Practica exequendi.*
3 Vel concluditur, quòd pignora pro executione capta vendantur, & pecuniæ illorum pignorum vsque ad concurrentiam debiti decernantur creditori quæstione præstita: vt inferiùs artic. 5.
4 patet, quod iudex statuet, si caussæ oppositionis debitoris legitimæ non sint. † Itaque videndum est quæ sint legitimæ oppositionis caussæ, & quæ possint opponi? Respond. poterit opponi quòd instrumentum est inualidum, & nullum, & sic non debet exequi. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. l. 2. ff. quemad. testa. aper. l. non putauit. §. non quæuis. de bonor. possess. contra tab. Et sic expresè consuluit Roma. consil. 42. visis. Et Hippol. consi. 38. quoniam. & consi. 49. dominus. nu. 46. & in rubr. ff. de fideiuss. num. 104. ac in l. 1. §. præterea. nu. 19. de sica. quia nihil & inutile æquiparantur. l. quoties. ff. qui satisda. cogantur. glos. in l. si plagij. C. ad leg. Flauiam de plagia. & vbi non valet principale instrumentum, nec accessorium: id est executio valebit. l. cũ principalis. ff. de reg. *Inualidũ instrumentum non exequatur.*
5 iur. † Quomodo debeat opponi. Respond. Caussam cur sit inualidum exprimendam, nec sufficeret simpliciter opponere, quòd instrumentũ est inualidũ, sed dicã esse nullũ, eo quòd in illo requisitæ solẽnitates deficiũt, de quibus in l generali. C. de tab. lib. 10. & in rub. de fide inst. in Decretal. per Deci. post Barba. vel debet dici, quòd talis nullitas interuenit, & tunc non exequetur. l. fi. de constit. pecu. Bald. in l. si absentis. C. si cer. pet. & consil. 293. factum sic proponitur. col. 4. in 3. vol. l. scire. §. pen. ff. de excusa. tut. l. 1. col. 2. C. de iuris & facti ignor. l. 2. col. 2. de execu. rei iudica. Nico. Milius in verb. exceptio nullitatis. Anto. de Tremol. in addit. ad Vbertum de Bonacurso. rub. de excep. & benefic. vers. Item dico. in verb. annullari. & in rubr. de impedimentis executio. q. vlt. Alex. conf. 181. in caussa. col. 1. in 6. vol. & Corne. conf. 241. videtur. in 3. vol. Io. de Ana. conf. 83. & Barba. consi. 52. visum. col. 4. vol. 4. Hippol. consil. 16. inclina, &c. *Caussa nullitatis exprimi debet.*
6 Intellige quòd si instrumentum non sit signatum, nec perfectum, apparitor non exequetur: alioqui secus, vt superiùs dictum extitit. per l. si quis legatum. ff. de fal. vide quæ scripsi infrà artic. quinto. *Imperfectũ instrumentũ non est exequendum.*
7 Secundò opponi potest, quòd contentum in instrumento non est liquidum. l. 1. ff. de transact. Bald. in additio. ad Spec. in tit. de appel. ver. sed nunquid ex præcepto. col. 2. & l. 2. col. 2. vers. pone dicit statutum. C. de execut. rei iudi. l. fin. §. in computatione. col. fin. de iure deliber. & consil. 99. præmissis. in 5. vol. Iacob. in l. item quia. ff. de pact. per text. in l. ita stipulatus sum te sisti. de verb. oblig. & l. tutores à patruo. de confirman. tutor. Bart. in l. 1. num. 8. ff. de edend. liquere enim debet hoc prætori. l. hoc autem. §. 1. ff. quib. ex causs. in possess. eat. Vincent. in l. ait prætor. §. si iudex. col. 3. de re iud. Bart. in l. 1. in fi. iudicatum solui. & l. vlt. C. de sentent. quæ sine certa quantita. proferunt. de Ripa in l. 4. §. ait prætor. col. 2. ff. de re iudic. quia de his quæ non sunt, & non apparent, idem est iudicium. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel. ob id cùm non appareat planè de debito, non fiet executio. *Liquidũ instrumentum debet esse ante executionem.*
8 Et quamuis id dicatur liquidũ, quod sine morosa dilatione probari potest. l. qui de inofficioso. ff. de inoffic. testa. in l. is à quo. vt in possess. lega. Bald. in l. post rem. col. 2. quæst. 6. ff. de transact. Tamen vt instrumentum executionem habeat, oportet, quòd omnino sit liquidum, & certum ex inspectione instrumenti, sine aliqua dilatione: vt pone quòd aliquis instrumento regio sigillo signato promisit mihi sarcire damna, quæ in tali re patiar: passus sum damna, tamen ex illo instrumento non habebo executionem, antequam de damno appareat liquidò, & antequam iudex declaret, quid, quale, quantúmve sit, per sententiam Bart. in l. proinde. 2. §. fin. ff. ad legem Aquiliam. Angel. in §. curare. col. 6. Institu. de actio. Bald. in l. si caussam. C. de executio. rei iud. & consil. 163. statutum. in 4. volum. & consil. 383. primo tria ibidem. ac consi. 242. super primo in 5. vol. Corne. consil. 156. videtur. col. 1. in 1. volum. Purpura. in l. admonendi. num. 40. ff. de iureiuran. Hippoly. in l. vnius. §. cogniturum. num. 26. de quæst. docto. in l. certum. per illum text. si certum petat. Roma. consil. 211. allegationis. in fi. facit ordinatio regia artic. 20. de publicatis anno 1539. vt est in rubr. *des delais.* art. 5. *Quid sit liquidum & quomodo fieri possit.*
9 Poterit etiam fieri liquidatio ex coniunctione duarum scripturarum. teste Bald. in c. auditis. col. 2. de præscript.

Pro reparationibus non liquidis domus pupillorum non retinetur.

10 Et ideo anno 1530.die 12.Februarij fuit dictum in hoc Senatu pro tutoribus pupillorum D. Claudiæ Herbelor, contra Renatum Gẽtilem executorem, volentẽ vti retentione domus locatæ pro reparationibus, quòd eam domum vacuam tutoribus relinqueret, actionibus sibi saluis, & data cautione à tutoribus: quia nondum reparationes erant liquidæ, sufficeret tamen certam in instrumento pecuniam contineri, licèt incertum fuerit tempus, vt si quolibet mense promisisti decem aureos, si tres menses sunt elapsi, poterit fieri executio, ratione temporis præteriti, per ea quæ not. Doct. in l. 1.ff.de transact.scripsi in lege non potest videri.ff.de verb.sign.

Arestum.

Liquidatio quomodo fieri possit.

11 Et ista liquidatio poterit fieri per omne genus probationis. Bar.in l.3.C.de sentent.quę sine certa quantita.profer.in qua facienda debet citari pars, quæ lædi potest. l.de vno.ff.de rè iud.Calcane.consil.27. & Aretinus cons. 21. Sidiligenter. col.penult. ac Hippoly. consil.89. summi Dei in caussa. num. 12. quod est notandum, quia viator, seu apparitor hoc casu exequi non potest,

Cautela pro debitore cõtra quem fieri executio nõ facta liquidatione.

12 cùm non appareat super quos fiet executio.† Cautela ergo est, quòd si aliquid sit liquidum: quòd debitor illud tradat, & soluat offerens se residuum soliturum facta liquidatione, & tunc vitabit & executionem, & expensas, per text.sing.in lege statuliber rationem.ff. de statuliber.

13 † Quod facit etiam pro consuetudine disponente retrahẽtem debere consignare & offerre, vt sic faciendo sufficiat, si id quod est liquidum offerat, & consignet.per d.l.statuliber.& sequitur Boër.in §.4.de consuetud. retractus in consuet. Bituri.& Barba.in cle.gratiæ.col.6.de rescript. Cepo. cautel. 27. nota quod vbi. & Soci. consil. 80.in quæstione.in 3.volum.Ias.in l.quod te.nota.5.ff.si certum petatur. Vincent. Hercula. in l.4.§. ait prætor.nota vlti.ff.de re iudic.& ita primò fuit iudicatum per Senatum Parisien. pro domino de Roulle. Sed postea pronunciauit idem Senatus pro domino de Montmorenci Connestabili erratum fuisse in illo primo aresto, hoc anno 1540.in fine quadragesimæ, quia plena non fuerat facta (vt fertur) consignatio de liquidis, nec fuerat satisdatum de eo quod obscurius erat, vt dicit ille text.in d.l.statuliber fieri debere; &

Arestum rescissum.

Arestum. Executio ante liquidi declarationem perperam facta.

14 aliis rationibus pleniùs per eos deductis in processu supplicationis.†Imò anno 1515.die 10. Iulij contra aliquem fuit pronuntiatum, & malè & perperam executionem factam contra venditorem, qui condemnatus erat ad damna, interesse, & expensas, & ante declarationem, & liquidationem erat facta executio, & sic malè ideo rescissa fuit, & commissa declaratio damnorum, & interesse duobus consiliariis: & sic seruatur in praxi, vt ante liquidationem iure non fiat executio. vt superiùs probaui. [Sic contra condemnatum ad vinum, frumentum, vel ad aliam rem, non debet fieri executio, donec vinum vel alia res fuerit à iudice æstimata, & vt vulgus dicit, appretiata. Ita seruat praxis Franciæ.]

Instrumentũ falsum non est exequendum.

15 Tertiò opponi potest, quòd instrumentum est falsum, vel sigillum.l.2.C. de falsis.licèt gloss. & doct.illum text.aliter intelligant, videlicet in confitente debitum, tamen idem in casu, quo nõ confitetur illud, vt probat Barr. in l. si veritas.C.de fideicom.& Bald.in l.si non sortem.§.indebitum.ff.de condict.indeb.Paul.in l.si feriatis.de fer.Corne.consi.52.quotidianus.col.1.vol.1.Boër,

Contractus falsus nõ est contractus.

16 in §.27.de iurisdic.omni.iud.in consuetu.Bitur. † Vnde sicut falsus denarius non est denarius.glo.sing.in l.omnes.C.de hæret. secundùm Alex.in l.& eleganter.§ qui reprobos.ff.de pigno. act. Francis.Cremen.sing.112. Statuto.vbi dicit contractum falsum, vel nullum non esse contractum:& falsam iustitiam non esse iustitiam.glos.in c.vera.45. distin.facit l.Paulus respondet, ff.de ver.signi.vbi scripsi. facit quod scribit patruus meus Iacobus Rebuffus in l.2.C.de apoch.public. lib.10.& Hippoly.consi. 89. in caussa. & Georgius Natan in repet.c.quamuis.col.52.de pact.in 6. D.Tiraquel.plenè in tract.de legib.connubia.fol.268.primæ editionis.

Pẽdente quæstione falsi cõdemnatio fit.

17 Tamen si exceptio falsi opposita non probetur incontinenti: iudex debet debitorem condemnare, saltem per modum (vt dicunt practici) prouisionis ad garniendum, vt censuit Senatus anno 1527.die 27. Martij: quia pro instrumento præsumitur, cùm sit probatio probata.Bald.in l. cum precibus. per illum text. Cod. de probat. Et si simpliciter condemnatur à iudice inferiore, pars posset appellare, quia oportet quòd iudex dicat per modum prouisionis, id est, interim pendente prouisione falsi eum condemno cautione data. ita vidi in forensi iudicio seruari. & facit quod consuluit Roma.consil.244.pro euidentia.in fin. & Ias.consil.85.punctus.in 1.vol.Hippol, consil.16.inclina.nu. 17. & viator in principio non obstante ista exceptione executionem faciet, & bona capiet, cùm caussæ cognitionem non habeat: sed ista exceptio postea à iudice recipietur facta manus munitione.

Arestum.

Exceptio solutionis est opponenda.

18 Quartò opponi potest exceptio solutionis, nam bona fides non patitur, vt bis idem exigatur.l.bona fides.ff.de reg.iur. vbi Dec. vt in hoc casu, ideo contra instrumentum garentigiatum opponi posse hanc exceptionem asserit Ioan.And.in addit.ad Spec.in tit.de senten.§.fin.versicu. 16.in additionib.vlt. Ancharan. quoque consi.259.ex verbis circa fin.Roman.consil.28.visa.in 2. quæst. Alex.cons.113.viso.col.2.lib.5.esset enim contra naturalem æquitatem, si ipsa excluderetur, quæ vult, neminem locupletandum cum aliena iactura. l.nam hoc natura. ff.de condict.indeb.& l.iure naturæ.ff.de reg. iuris. docto. in c. quoniam.col.2.de probat.& in l.non est nouum, in fi.C.de edend.Pyrrhus nominatim in consuet. Aurelia.c.7.rub.de executio.instrum.Aufrer.in stilo parla.in 1.parte, rub.de actio.person.§.item hæ exceptiones.Sed seruiens, cùm oculos, quoad videndum solutionem, non habeat ab executione desistere non solet, nisi in eius præsentia solutio fieret. Imò iudex etiam ad garniendum, partem condemnabit, nisi incontinenti solutio probetur, alioqui semper executio impediretur, eam sic allegando, vt prædixi: solet tamen iudex con

dex concedere vnam dilationem ad probandum dictam solutionem, quam si non probet, condemnat ad garniendum.

19 Quintò opponi potest debitum esse nouatum, nempe sicut nouatio contra sententiã opponitur, ita contra hoc instrumentum obligatorium. l. 2. C. de executio. rei iud. l. 4. § si ex conuentione. ff. de re iud. Fel. & alij in c. ex parte. de offi. deleg. Anchar. consi. 54. apparet. Vital. de Camba. in tract. clausula. in clausu. nulla exceptione fol. 11. in paruo vol. quæ nouationis oppositio non impedit manus seruientis, nec iudicis, si statim non probetur. vnde consuluit Alex. consi. 85. viso. col. 1. in 5. volu. quòd si ex forma statuti contra sententiæ arbitralis executionem nulla possit opponi exceptio, poterit tamen opponi exceptio nouationis, ibi fusiùs videre licet, vt paucis agam. De nouatione debiti.

20 Nota tamen quòd hodie si promittam tibi id quod debeo instrumento sigillato, non fiet nouatio, nisi expressè à partibus dicatur, quòd receditur à prima obligatione, & à primo instru- Quando fit nouatio per delegationẽ vel pignorũ receptionẽ.
21 mento. tex. no. in l. fi. C. de noua. † Si tamen delegauerim tibi meum debitorem, & tu illum acceptes, ac ipse tibi soluere promittat, licèt non exprimatur animo nouandi factum esse, fiet tamen nouatio, teste Ias. in l. singularia. circa fi. de reb. cred. nec postea fieri poterit executio contra debitorem principalem, sed contra mihi delegatum sic, si obligatus fuerit denuo instrumento sic sigillato, sed fortè ibi non est nouatio, sed delegatio, quæ est diuersa: tamen si conueniatur is, qui pro alio promisit soluere in executione rei iudicatæ, & petat ad suum iudicem remitti, esse remittendum censuit Senatus anno 1543. die 7. Augusti. pro patre qui promiserat pro filio, in quem fiebat executio: quia suo priuilegio fori promittendo non renunciauerat. Arestum.

22 Tamen per pignorum receptionem non fit nouatio, vel si fideiussores pro debito à parte recipiam. doct. in d. l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iud.

23 Sextò opponitur instrumentum esse simulatum, quod executionem non habet: vt docet Bar. in l. 1. §. & parui. ff. quod vi, aut clam. quia vnum est scriptum, aliud factum. Bal. in l. si nõ sortem. § indebitum. de condic. ind. ff. & contractus simulatus non est contractus, sic nec instrumentum simulatum. Bal. in l. si non verum. C. de donat. inter vir. & vxor. Felin. in c. ex parte 12. fallen. de offic. deleg. cùm deficiat consensus: non est ille contractus, qui simulatur, sed est ille, qui verè agitur. C. plus valere quod agitur. per totum. Et id largo modo dicitur falsum. teste Bald. in d. l. si non verum. Barba. consil. 7. sapienter. col. 9. & seq. in 2. vol. & consil. 38. præclar. eo. volum. & Socin. consi. 27. visis. col. 6. num. 30. in 4. volu. & hæc exceptio non tenet manus apparitoris ligatas, quominus exequatur, & antequam probetur, si longum habeat tractum, iudex condemnat per modum prouisionis. vt superiùs dictum extitit de aliis oppositionibus. Simulatum instrumentũ an sit exequendum.

24 Aduertendum est tamen, quòd si quis opponat simulationem, debet speciem simulationis exprimere, & planè illam declarare, alioquin non obtinebit. l. 1. ff. de edend. l. idem Pomponius scribit si frumentum. de rei vend. ff. cùm plures sint simulationum species, vt per Cepol. in tracta. de simula. contract. & Vital. in tract. clausula. in clausula de simulatione. & alibi dico in ordina. regiis in tracta. de restitutio. & releua. artic. primo. Francisc. Marc. in decisio. Delphi. q. 46. Panor. in c. item cùm quis. col. 2. de resti. spolia. Species simulationis est exprimenda.

25 Septimò, quòd instrumentum est sine caussa factum, & ideo non valet, sicut nec stipulatio, nec exequi potest. l. 2 §. circa. ff. de doli excep. c. si cautio. de fide instrument. l. cùm de indebito. §. fin. de probatio. vbi Iacob. & Imol. in fin. num. 3. ff. à quib. appella. non licet. & ita fuit prolatum arestum in hoc supremo Parisiẽ. Senatu, anno 1511. die 13. Februarij. nempe quamuis Dec. consi. 682. in caussa dicat hoc instrumentum non requirere caussam: quod est verum sigillũ pro caussa haberi, vt apparitor exequatur, sed iudex postea ad oppositionem partis videt, si executio rectè, & ritè facta sit, & hoc pronunciat, vt infrà dicetur, nec in hoc casu iudex condẽnat ex caussa prouisionis, si ex instrumenti inspectione appareat caussam abesse, cùm instrumentum non valeat, nec executio ex non ente fiet, tanquam instrumentum non sit, quod non stat. Nam si dominus in rationes suas se debere referat seruo suo, cùm omnino neque mutuum acceperit, neque vlla caussa præcesserat debendi, nuda ratio non facit eum debitorem. l. non solùm. in fi. ff. de pecul. Instrumentũ sine caussa exequendum non est. Arestum.

26 Octauò, opponitur, quòd debitum est præscriptum, vtpote non petitum intra triginta annos, postea peti non poterit, quia actiones personales triginta præscribuntur annis. l. omnes. C. de præscript. triginta anno. quod seruiens non recipit, secus in iudice, in ex instrumenti conceptione de præsumptione appareat, aliàs condemnat, vt garniat, vel si creditor alleget quòd non potuit debitum cum mala fide præscribi. Et quòd debitor fuit in mala fide, ideo lite pendente per modum prouisionis petit garnire, hoc iudex decernere debet cautione data à creditore: quia etiam in personalibus non currit præscriptio cum mala fide. Et sic qui scit se debitorem, nunquam tutus est præscriptione: secus cum bona fide. c. vigilanti. & c. si diligenti. vbi de Vbaldis. & c. fin. vbi Fel. de præscript. & consuluit Alexand. consi. 64. in 4. vol. & consi. 99. ibidem, & consi. 51. in 5. vol. Dec. consil. 272. in 2. dubio. ac plenè Ioan. Francisc. Balbus in tract. de præscrip. in 2. parte. 3. princ. q. 13. & ista est communis, quicquid Bart. scribat in l. sequitur. §. si viam. ff. de vsucap. cuius sententia communiter ab omnibus damnatur: quamuis dicant seruari in curiis Franciæ. Guido q. 199. in cap. malæ fidei. in decis. Delphi. sed ista exceptio præscriptionis non opponitur in curia parui sigilli Montispessulani, & conuentionum Nemausi, cùm ibi tres tantùm admittat stilus exceptiones, vt inferiùs dicetur. Debitũ præscriptum nõ est exequendum.

27 Nonò, pactum de non petendo perpetuò opponi potest, si debitori factum sit. l. si vnus. §. De pacto de non petẽdo.

pactus.

pactus.ff.de pact. Guido Papæ in decis.Delph.q. 410. & Aufrer.in stilo parlament.rubr.de actio. persona.§. item exceptiones, sed his duobus casibus seruiens ista proponentem coram eo ridet, & exequitur, & iudex condemnat ad garniendum : nisi incontinenti de exceptione appareat, cùm super his prouidere soleat, si petatur : vt dicam in tracta. de sentent.prouisional.seu præiudicial.[inferiùs:iudex tamen debet admittere exceptionem istam,vt censuit Senatus anno 1513. die 19. Iulij post meridiem.]

An executio nō paratur, qui non est in instrumento nominatus

28 Decimò,opponi solet,quòd his qui oppositionem petit,non est in instrumento nominatus, tunc si non fuerit hæres,aut successor:aut caussam à creditore habens,repelletur.text.in l.ad probationem. 1. C. de probat.l.Iulianus, & l.si sim stipulatus, & vbique Ias.de verb.oblig. Hercula. in l.ratione.§.si filio.col.8.ad legem falcidiam.Bald.in l.vna.C.quorum legat. Alexand.conf.126. repetitus.in fin.volum.6.vbi dicit instrumentum habere executionem tam pro creditore, quàm pro hærede, licèt non sit nominatus,sed pro tertio extraneo non:vt Bald.asseruit in l.si pro te.C. de dotis promissio.Ias.in l.si quis nec caussam.nu.10.ff.si cert.pet.Dec.in cap.cùm teneamur.in fi. de appella.ob id apparitor debet dicere illi ad cuius instantiam exequitur,an sit is,de quo instrumentum loquitur, vel an procuratorio nomine hoc faciat, quod non solet : quia instrumentum solet loqui,vt portitori instrumenti solutio fieri debeat.

Executio pro muliere mortuo viro an fieri possit pro dimidia debiti parte.

29 Vnde si instrumentum obligatorium fuerit factum nomine mariti,eo mortuo non fiet executio pro dimidia instante vxore,quæ habet dimidiā partem in illo debito ex consuetudine,quia non habet ius cessum à marito, & quia non est in instrumento nominata:secus si instrumentum debiti fuerit factum & viri,& vxoris nomine,tunc vtriusque nomine exequetur,vt firmat Masue. in rubr.de executio.§. item nota quòd quamuis.quem sequitur Imberus in Instit.foren. pag.21.

Debita & credita vxori & viro sunt cōmunia.

30 † Dicens tamen quòd vir fuit condēnatus ad soluendam dimidiam debiti partem constāte priore matrimonio facti,vt ibidē asserit,& anno 1539.die 22.Februarij,sic fuit in hoc Senatu decisum:quia debita & credita constante matrimonio facta in hac patria sunt cōmunia, sicut conquæstus:si tamen maritus cōueniatur,vel hæredes ipsius,potest condemnari,salua tamen actione sibi contra hęredes vxoris,vt censuit Senatus anno 1536.die 2.Aug.Et sic postquā nō potest fieri executio pro eo,qui non est in instrumento descriptus, ita nec cōtra eum,sed ab actione incipiēdum erit, vel executio fiet nomine illius nominati in instrumento : vel iure cesso ab eo.l.2.C.de noua.ideo debet apparitori antequam exequatur, constare talem esse:aliàs non debet exequi.

Arestum.

Contra debitorē debitoris an executio fieri possit.

31 † Et sic contra debitorem debitoris, qui non est in instrumento primi creditoris nominatus non poterit fieri execut. Bar.in l.1.ff.de his quæ in testamento delentur.Et nominatim scribit Benedict. de Barzis in tract.de garen.in prima parte quæst.9.etiamsi debitoris debitor esset obligatus secundo creditori sub instrumento sic sigillato, quia primus creditor non apparet sibi nominatus,vnde potest repelli, eo quòd instrumentum non cantat de eo:vt docet Bal.in l.si pro te. C.de dotis promis.per illum tex.Et in l.si binę.ff.de iniusto testa.vbi non probatur ob scripturam, quod in ipsa non continetur.

32 † Et ideo instrumentum obligatorium filij non exequatur contra patrem non nominatū, etiam habentem peculium filij, vt docent Socin. & Ias.in l.cùm filiusfa.ff.de verb.obligat.refert Boër.in decis.Burdeg.q.221.si pater.

Portitori instrumenti an solutio fieri possit.

33 † Poterit tamen executionem facere is, qui hoc habet instrumentum,nomine tamen creditoris,de quo instrumentum loquitur, licèt portitori non sit obligatus, sed quia in instrumentis Paris. conscriptis solet debitor obligari ad dandum Titio creditori, vel portitori præsentis obligationis,ergo iuxta suam obligationem tenetur. l. iurisgentium.§. prætor ait.ff.de pact. [Præfertur tamen hîc creditur adiuncto, & portitori, quando concurrerent, vt scripsi in l.creditores.ff. de verb.sig.facit l.3.C.de noua.& hic sine literis non agit,creditor verò etiam sine literis, vt asserit Iacob.Cur.in lib.2. coniectura 35.executio tamen sine literis non fieret ab aliquo in Francia, id est,sine instrumento obligatorio per ipsum textum.]

34 Nec requiritur,quòd is qui defert instrumentum,probet sibi esse à creditore traditum,quia postquam illud habet, præsumitur sibi esse traditum : vt scribit Ioan.Gallus in quæstio. per aresta,quæst 4.quem sequitur Boër. in decis. Burdeg.quæst.154. aliud ortum. per l.Labeo.& l.seq.ff. de pact. Nec debet præsumi quòd portitor subtraxerit, quia delictum præsumi non debet.l. merito.ff.pro socio.nec iste text.dicit,quòd solus dominus habeat executionem, sed quòd in omnibus executionibus reus garnire debet,&c.

Exceptio metus & doli opponi potest.

35 Vndecimò,potest opponi, quòd metu, vel dolo inductus debitor promisit in instrumento contenta, & tunc quòd metus caussa gestum est (si opponatur) ratum non habebit prætor.l.1. & l.qui in carcerem,& per totum ff.quod metus caussa. Felin in c.ex parte.11.fallen.de offic.deleg. Sed hoc bonum est coram iudice, apparitor tamen istud respuere solitus est : & iudex nisi illi incontinenti de his appareat,nempe solet partem condemnare per modum prouisionis ad garniēdum cautione data,vt superiùs non semel dixi.

Inhabilitas opponi potest ratione ætatis.

36 Duodecimò,opponi potest, quòd obligatus in instrumento non erat habilis ad se obligandum tempore instrumenti facti, vtpote minor. vnde fuit annullata prouisio in hoc Senatu, ad quam fuerat condemnatus magister Ioannes de Corbie pro vna mula, quam in studio existens, & minor receperat, & se obligauerat ad soluendum plus quàm valeret mula, quando is Corbie esset actor, tamen fuit condemnatus ad soluendum æstimationem mulæ, secundùm tempus re-

ceptionis

ceptionis, anno 1516. die 2. Aprilis ante Pascha. facit quod not. Barto. & alij in l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. Antho. de Cana. in tract. de executio. instrumen. q. 21.

Arestum.

37 Idem si erat furiosus, prodigus, cui bonis erat interdictum, vel amens, aut alio morbo irretitus, qui personam inhabilem ad contrahendum reddat, in eos enim executio hoc instrumento non fiet: teste Paul. Castren. in l. 1. ff. de constit. pecunia & Hippol. cons. 64. plura. num. 19

Furiosus & alij similes, obligati hoc instrumento non exequuntur.

38 † Et quamuis assertioni Papę credatur. cle. vna de prob. asserenti renunciationē factam fuisse in manibus suis: tamen potest probari & opponi, illum qui renunciauit inhabilē fuisse, & nullum ius habuisse in beneficio. glo. Card. & Panor. in d. cle. vna, de proba. Dec. in d. c. ex parte. 2. de offi. deleg. Socin. cons. 41. antequam. col. 5. vers. tertiò respondetur. volum. 1. & hîc opponi poterit, quòd is, qui est obligatus, erat inhabilis tempore obligationis, hoc tamen non remoratur apparitorem exequentem, sed de hoc iudex cognoscit. † Etiam compensationis exceptio poterit opponi. Angel. cons. 132. quidam Nicolaus & Feli. in c. suborta. col. 1. de re iud. refert Hippol. in singula. 208. Compensatio. Si tamen creditor habens instrumentum, non confiteretur se debere, interim iudex ad garniendum debitorem condemnabit, data dilatione debitori ad probandum, vt vidi fieri, & dico in gloss. seq. in fin.

39

Renuncians inhabilis probari potest.
Compensatio quando opponi possit.

40 Item fideiussor, seu correus poterit opponere exceptionem diuisionis, vel cedendarum actionum. certum est de iure, quòd si plures sint rei vnius summæ vel fideiussores: quilibet pro virili tenetur. authen. præsente. C. de fideiussorib. & in authen. de duobus reis, col. 8 & authen. hoc ita. C. eo. tit. §. si plures. de fideiuss. in Insti. nisi fideiussores & correi renunciauerint illi beneficio: nam tunc quilibet illorum poterit insolidum conueniri, vt in prædictis iuribus probatur. Ideo si creditor vnum conuenerit ex correis insolidum, vel vnum fideiussorem, poterit conuentus opponere exceptionem diuisionis, vel cedendarum actionum: videlicet, vt creditor cedat sibi actiones aduersus alios reos debendi, vel fideiussores, & is tenetur per l. fideiussoribus. ff. de fideiussor. & l. Modestinus. & l. Stichum. de solut. & iudex illum condemnabit ad soluendum solidum facta sibi cessione, vel fideiussor opponet, vt priùs conueniatur principalis, si non renunciatum fuerit authen. præsente. C. de fideiussō. quæ renunciatio non solet à notariis omitti. Prædictæ tamen exceptiones non recipiuntur ab apparitore ante manus munitionem. [Tamen anno 1529. die 14. Martij, hæres condemnatus per Senatum ad soluendum integrum debitum, in executione opposuit se paratum soluere cessione actionum primitus facta, quod iustum curia approbauit pro Trisnon appellante ab executore, *Bachelier* vocato, curiæ apparitore, qui noluerat istam oppositionem recipere in aresti executione.]

Exceptio cedendarum actionum an opponi possit.

Exceptiones quæ contra sententiam opponuntur, & contra hoc instrumentū.

41 Item possunt opponi aliæ exceptiones, quæ opponuntur post sententiam, de quibus per gl. & doct. in l. 1. C. de iuris & facti ignorant. de his scripsi in tracta. de exception. abundantiùs. Non debebit tamen seruiens manus ob hoc continere, nec executionem faciat, quin debitor manum (vt dicunt) curiæ garniat.

42 Quia alibi Bar. ait, quòd executio instrumenti, æquiparatur executioni sententiæ. in l. cùm vnus. in fi. ff. de bonis authorita. iud. possid. & Bald. in l. fin. col. 2. illo titul. sequitur Ludo. Roman. consil. 76. in caussa. col. 2. num 4. quod est notandum, vt à sententia & re iudicata arguamus ad illud instrumentum obligatorium.

Executiones instrumenti & sententiæ æquiparātur.
Testes in executione adesse seruiēti debent.

43 † Tenendum est tamen, quòd seruiens executionem facere non potest, nec capere debitoris bona, nisi vocet duos testes, qui ibi assideant, & adsint, alioqui posset surripere bona, & materia fraudationis daretur. contra l. conuenire. ff. de pact. dotal. & postea illa bona debet idoneo, & capaci tradere custodienda: non minori, alioqui nulla erit executio. vt est in consuetu. Bitur. art. 26 in rubr. de execut. & tales testes non debent esse seruientes, sed alij probi, ne adinuicem ipsi colludant: vt superiùs dixi: licèt apparitores contrarium seruent.

44 In summa etiam est notandum, quòd omnes aliæ iustæ exceptiones possunt opponi, & debent per iudicem recipi facta manus munitione: cùm hæc ordinatio non prohibeat exceptiones admitti, sed vult quòd non recipiantur non facta manus garnitione, & ita seruat consuetudo: vide aliàs exceptiones, quæ poterunt opponi etiam contra instrumentum garentigiatum: per Bar. & Alex. in addit. ad eum. in l. 1. §. & parui. quod vi, aut clam. Ang. in rubr. de excep in Instit. Anto. de Canaro. in tract. de execut. instr. per 58. quæstiones. Barba. in rubr. de excep. in cle. & an possit allegari error: vide Bart. Bal. & alios, in l. error. C. de iuris & facti ignoran. His tamen contentus fui, quia hæ frequentiùs opponuntur, quàm aliæ, & ideo pragmaticis persamiliares & notæ: & maximè opponi potest perfectum contractum ex parte sua non esse, ob id non debet condemnari etiam ad garniendum, nisi de hoc constet per l. Iulia. §. offerri. ff. de act. empti. & sic censuit Senatus anno 1544. die 19. Feburarij contra bibliopolam, qui vendiderat libros bonæ papyri, & opponebatur non esse tales, ideo non fuit interim debitor condemnatus.

Compleri debet contractus antequam executio fiat.
Arestum.

45 Nota, quòd reus obligatus non solùm potest excipere, & supradicta vel alterum eorum opponere: sed etiam poterit agere, & petere quòd instrumentum, quatenus de facto processit, cancelletur, si timeat executionem in eum fieri, & in caussa cancellationis poterit adducere vnam ex prædictis caussam, vel aliam in iure expressam, per tex. & ibi Bal. & alios in l. sub specie. C. de postuland. † Debitor enim qui executionem timet, instrumenti literas à Seneschallo, Balliuo, vel Gubernatore petet: quibus inhibetur creditori, ne instrumentum obligatorium exequatur in illum debitorem: & in casu oppositionis dies creditori dicitur coram ordinario suo. Ita vidi

46

Debitor instrumentorum cācellari petit, condemnari tamen processu pēdēte ad garniēdū debet.

seruari

seruari in Montepessulano, vbi frequens est ista cancellationum materia, & Nemausi.

Praxis in materia cancellationis.

47 Item potest debitor condicere promissionem per condictionem ob caussam per l. si cum exiguam. C. de cond. ob causs. l. 1. ff. de cond. sine caus. l. si quasi. C. de non numer. pec. vbi fundantur istæ cancellationes, vel poterit debitor in hac cancellatione petere, vt perpetuum parti imponatur silentium. glo. in l. Aurelius. §. centum. ff. de libe. lega. condemnabitur tamen debitor ad soluendum per modum prouisionis, & vt dicitur, ad garniendum pendente cancellationis caussa: vt fuit decisum anno 1540. in vigilia annunciationis beatæ Mariæ in mense Martio, contra quàdam viduam, quæ obligauerat se transigendo tam nomine suo, quàm minorum, & impetrauerat literas ad rescindẽdã illam transactionẽ: sed interim fuit cõdẽnata in vim prouisionis ad soluẽdũ.

Arestum.

Ordinationes patriæ Occitanæ quoad instrumentorũ cãcellationes.

48 † Veruntamen in ordinationibus patriæ Occitanæ habetur, quòd si in instrumento vera continetur numeratio, & intra mensem petens cancellationem, non probauerit oppositionis caussam: tenebitur consignare pecuniam in instrumento contentam, & inhibitiones à iudice tollentur. Si verò in instrumento non continetur vera numeratio, & in aliis casibus ibi expressis dantur debitori quatuor menses à die citationis computandi, ad probandum caussam cancellationis, alioqui parti requirenti condemnabitur debitor ad soluendum, ac si cancellatio proposita non fuisset vnà cùm expensis, & emenda, quæ taxari debẽt ad tertiam partem debiti, quę mulcta

Cancellationis oppositio coram ordinariis iudicibus tractanda est.

49 partim Regi, partim applicabitur parti. † Debet tamen hæc cancellationis caussa decidi co-

50 ram ordinario iudice rei, vt in ordina. linguæ Occitanæ habetur art. 41. † Vbi prohibentur hæ cancellationes impetrari contra sententias, quia remedium ordinarium est appellatio. in rubr. de appellatio. & contra testamenta, quia remedia ordinaria dantur, ob id non est quærendum extraordinarium, l. in caussæ. ff. de minor. & hodie quando quis est obligatus rigoribus parui sigilli Montispessulani, vel conuentionũ Nemausi, solet debitor impetrare literas cancellationis à Gubernatore, vel à Seneschallo, quæ dirigi debent iudicibus ordinariis reorum, vt satis in d. ordina.

In quibus casibus cancellationes cessent.

51 cautum est: vide in prima parte decis. 44. Francis. Marci. † vbi dicit quòd pendente iudicio, super ista cancellatione debet inhiberi, ne interim expediatur, & vt dicit grossetur instrumẽtum. Imò si fuerit expeditum, peti potest, vt exhibeatur, & cancelletur: quia nil lite pendente est innouandum. per c. Ecclesia. 2. in fi. vt lite pendente. c. cum dilecta. de confir. vtil. etiam à notario petetur: vt in l. fi. C. de edend. vbi doct. & lata sententia debent omnia instrumenta contraria sententiæ restitui, & lacerari, ac corrumpi, ne in futurum possint discordiæ caussam præstare. teste Panor. ibi, & in cap. accedens. 1. vt lite contesta. allegat l. dissolutæ. C. de condict. ob caus. Bart. in au-

52 thent. cassa. in fi. de sacrosanct. eccles. † Et in hoc casu non sufficeret cancellatio verbalis, sed actualis requiritur, per l. pecuniæ. & in l. inductum. vbi gloss. & doct. C. de solur. Bart. & alij in l. emptor. §. Lucius. in fi. ff. de pact. & rescisso contractu, instrumentum cancellandum est, per d. l. dissolutæ. & gloss. in l. ex empto. §. is qui vinum. ff. de actionibus empti. Bald. in l. si præses. C. quomodo & quando iudex, dixi fusiùs in tract. de rescisio. contractuum.

Iustã habens exceptionem officium iudicis implorare potest.

53 † Et si instrumentum non inueniatur, cogitur creditor facere acceptilationem (quam quitantiam dicunt) teste Aufrer. in decis. 47. & 408.

54 † Et illud instrumentum sic cancellatum probat debitum præcessisse. vt scribit Bar. in l. qui tabulas. ff. de furtis. & l. fullo. §. 1. ibidem Ias. in l. Labeo. ff. de pact.

55 Item poterit implorare officium iudicis is qui iustam habet exceptionem per gloss. singularem in l. si contendat. ff. de fideiusso. secundùm Angel. in rubr. de excep. in Institut. 14. principali q. vers. quartò aduertendum, quam approbat Bart. in l. si finita. §. eleganter. ff. de damno infect. & in l. vnica. de condict. ex lege. siue super actione personali siue reali. Dec. & alij in c. si autem. in fi. de rescript. & in c. præsentia. in 3. not. de proba. alibi plena manu de his cancellationibus instrumentorum dicam: vide formam libelli per Bald. in l. 2. C. ne filius pro patre. nos tamen concludimus: vt instrumentum cancelletur, & sic cancellatum debitori reddatur: & istæ cancellationes instrumentorum in patria iuris scripti sunt frequentissimæ in Forensi iudicio, vt ibi vidi sæpiùs agitari multas quæstiones.

Die licitationis an oppositio debeat admitti: & praxis ad se opponẽdum quando omiserat.

56 Quæro si debitor inter capiendum pignora non se opponat, tunc seruiens illi præstituit diem ad vendendum illa pignora capta, & in loco publico & consueto: venduntur, ac dantur plus offerenti, vt vulgò dicitur, *au plus offrant, & dernier encherisseur*, secundùm stilum & consuetudines locorum, sed si die, qua bona capta apparitor licitanda vult, pars se opponat, seruiens à venditione cessare debet, & breuem diem opponenti præstituere, quo die caussas oppositionis dicere debet: aliàs perficitur executio. ita vidi seruari. Vel quando non opposuit tempore, quo bona sua capiebantur, potest postea facere citare partem coram iudice, ad deferendum literas executorias cum executione. ac (vt dicunt) expletis, & ad audiendum & videndum eum, recipi ad oppositionem, sed apud Grapherium in hac patria se opponit: & demum parti notificatur, & dies assignatur, alia multa hîc præscriberem, sed vtilia tantùm & necessaria prosequar, vide effectus oppositionis in art. vlt. tract. de senten. prouisional.

Appellations quelconques.

GLOSSA DECIMA.

Statutũ prohibẽs appellationem an valeat.

ET sic patet valere ordinationem, statutum, vel consuetudinem prohibentem ab instrumenti executione appellari, teste Bal. cons. 422. Quæritur in 5. vol. nisi quod sedem apostolicã. c. veniẽtes, de iureiu. poterit tamẽ ex iusta caussa tali statuto, vel ordinaõe nõ obstante

stante appellari, secundùm eum. gloss. & doct. in l.2. C.si contra ius. vide plenè doct. in rubr. de appel. in Decretal. Ego scripsi in præfa. ad tracta. de senten. executio. quòd hîc non prohibetur appellatio, sed ea non obstante executio fit, & postea quis prosequi suam appellationem potest: vt inferiùs explicabitur, & si in fine caussæ constet de bono iure debitoris, condemnabitur actor sine expensis, damnis, interesse executionis factæ.

2 Et ideo in prouisione regulariter non solet esse condemnatio expensarum, quia incertum est adhuc de iure vtriusque, quod postea liquidum redditur in processu.

Cõdemnatio expensarum nõ solet fieri in sententia prouisionali.

3 Notandum de consuetudine seruari, quòd seruiens in hac executione præcipit parti, vt soluat summam contentam in instrumento sigillato, vt superiùs expressum est: quòd si pars recuset, apparitor capit bona illius mobilia, quæ pignora dicuntur, si pars se opponat, etiã non obstãte oppositione pignorat. si verò pars, eo quòd seruiens non recipit oppositionem, appellet, ab executione apparitor desistet propter appellationis reuerentiam: licèt quidam dicant ita demum recipiendam appellationem, si manus curię repleta sit. Ego tamen contrarium vidi seruari, sed si se

Praxis plana ad exequendum.

4 opposuerit pars facta munitione manus, assignabit seruiens diem opponenti. † De quo vide arestum quòd addit Ioan. Gallus in quæst. per aresta. quæst. 25. vbi dicit à manus munitione non

A manus munitione non appellatur. Arestum.

5 esse appellandum, quia authoritate legis Regiæ fit. † non debet igitur appellare non reiecta oppositione: si tamen pars appellaret sine oppositione, solet curia suprema appellationem conuertere in oppositionem, & postea super illa pronunciare: sed curia inferior hoc non posset sine literis Regiis, vt scripsi in prooemio concord. in verbo summas: ideo inferior pronunciaret malè appellatum, vt not. Panor. in c.cùm specialis. vlt. not. de appellatio. facit l.1.§ si quis. ff. quando appellã. sit. ibi excusationem allegandam, quæ si fuerit repulsa, tunc demum appellare debebit: cete-

6 rùm antè frustra appellatur. † Et si apparitor exequatur ante præceptum de soluendo parti

7 factum, malè executum pronunciauit Senatus, anno 1540. die 6. Aprilis post Pascha. † Item per istum text. dicerem, quòd si quis opponat, vel appellet, his non obstantibus debitor manum garnire debet: & hoc probat alternatiua *(Ou)* quod idem est quod aut vel, ad veritatem cuius altera pars sufficit. l. si hæredi. ff. de condit. instit. c. 2. & 3. de rescript. plenè scripsi in l. sæpè. ff. de verb. signific. Si tamen reus priùs opponeret, & quia seruiens non vult admittere oppositionem, appellet, tunc reus non garniet manum: quia iste text. loquitur alternatiuè, secùs ergo si copulatiuè, vnde non immeritò hîc text. posuit *ou appellations.* Secus si text. dixisset *oppositions & appellations*, tamen quia omni appellationi defertur in Francia, vidi etiam propter solam appellationem seruientem cessasse ab executione. [Statuit tamen Carolus sextus, ante manus munitionem, & vt dicunt, *auant que la main de iustice soit garnie.* appellationem non esse recipiendam, anno 1385. die 3. Octobr. in antiq. lib. ordina. patet. fol. 112.]

Appellare nõ licet sine oppositione. Arestum.

8 Debet etiam seruiens & apparitor omnibus & singulis debitoribus præcipere, vt soluant commune debitum, aliàs si vni tantùm præcipiat, & eo recusante hæreditatem, vel bona communia capiat, malè capta etiam pronũciauit hîc Senatus anno 1534. die 16. Martij: quia vnus potuisset soluere, si ei præceptum fuisset, & sic executio cessasset. Nam vnus ex dominis seruitutem vel grauamen rei imponere non potest. l.2. ff. de seruitut. videte quæ scripsi in l. rectè dicimus. §. fin. ff. de verb. signific.

Omnibus præcipere debet apparitor. Arestum.

9 Intellige non obstantibus appellationibus instrumentum exequendum, siue fuerit vna, siue plures. l.3. §. negot. sic accipere debemus, siue vnum, siue plura. ff. de nego. gest. scripsi in gl. concorda. Franciæ. in §. præfatique graduati. in verb. nominationis, de collar. quamuis text. iste loquatur in plurali, vt superiùs dixi, in verbo, *d'obligations.* habet tamen locum etiam in singulari.

10 Etiam potest intelligi faciendam executionem, quamuis is qui illam procurat plus deberet alteri, quàm is, contra quem fit executio; quia compensatio in hac consuetudinaria patria non fit sine literis Regiis, id est, sine principis concessione: vt fuit decisum in Senatu, anno 1541. die 29. Iulij. sed an in patria iuris scripti? Resp. etiam compensatio, antequã manus muniatur, nõ posset in patria iuris scripti impedire executionem, licèt postea coram iudice opponi possit sine literis regiis. l.2. & l. si constat. C. de compensatio. vide Aufrer. in decis. Tholosan. q 93. & superiùs in proxima gloss. dixi.

Compensatio an executionem impediat & quando fieri possit. Arestum.

11 Item quamuis prohibita sit appellatio quoad principalem, & eius hæredes, non tamen quoad tertium. Nam si fuerit dictum contra Titium opponentem, & executionem perficiendam, & bona vendenda, is non appellabit: & si appellet. non obstante appellatione vendentur bona: secus si tertius appellet; vt consuluit Franciscus. Curtius consil 179. præsupponitur. num.6. volu.2. plura scribit Feli. in c.caussamque. de testib. & in c.meminimus. col.3. num.12. de accusa. nota tamen quòd tertius assistens, seu adiungens se processui, debet accipere caussam in illo statu, in quo est, etsi alius erat exclusus ab alio articulo. Hic & superueniens, si sciuerat caussam agi, alioqui contra. per c.cùm super. vbi doct. de re iudic. Ioann. Fabr. in l. principaliter. C. de libera. caussa. & sic iudicauit Senatus anno 1543. die 26. Aprilis [Imò dicit pulchrè Bald. per illum tex. in l. si pro te. C. de dotis promiss. quòd dum instrumenta garentigiæ habent executionem paratam, debet intelligi ad instantiam creditoris principalis, non autem ad instantiam tertij, cuius tamen interest. Quod probat Iason in l.3. in prin. ff. de transact.]

Tertius non prohibetur appellare.

Arestum.

12 Et si componẽs non compareat in termino prępstituto, iudex solet statuere inceptam executionem perficiendam, dummodo executio fuerit facta præsente debitore, vel in suo domicilio

præsentibus

præſentibus conſanguineis maioribus illius debitoris, vel requiritur quòd ſeruiens figat pro foribus diem præſtitum,& alia expleta: vt vidi ſeruari, & ita eſt in conſuet. Bitur. rubr. *des executions.* art.2. in not.[Non debet tamen iudex dicere executionem perficiendam,ſeu manum garniendam,non obſtantibus oppoſitionibus & appellationibus factis & faciendis: quia non poteſt appellationes tollere,nec eas impedire quo minus emittantur. cap. venientes. de iureiu. Vnde Senatus Pariſ.anno 1536. die 6. Martij, ſententiam iudicis Pontiſaræ irritauit,qui ſic iudicauerat.]

Et ſans preiudice d'icelles.

GLOSSA VNDECIMA.

1 IN hac ergo executione iudex non admittit cauſſam,cur non debeat fieri executio:vt in ſimili dicit text. in l.1.§.in hoc.ff.de liber.exhiben.niſi manu munita,vt ſequitur in gloſſ.ſeq. & plenè declaraui in §.1.in eadem glo.tracta.de ſenten.præiudicial.ſeu prouiſional.inferiùs hoc tomo.

Iurare an teneatur habés inſtrumentũ obligatoriũ.

2 Sed an teneatur iurare is, qui habet inſtrumentum obligatorium, quòd ſumma in eo contenta ſit debita? videtur quòd non: quia inſtrumentum eſt probatio probata.l.cum precibus.C. de probatio. vbi plenè Bal. nec quidem valeret conſuetudo, vt iuramentum deferendum ſit poſt probationem plenam. text. ſing.in c.2.de probatio.

3 Reſpon.non teneri creditorem habentem inſtrumentum, hoc iurare ad probationem,& ita intelligi debet ille text.quia inſtrumentum ſatis per ſe probat: verùm ſi pars dicat velle ſtare iuramento creditoris, an ei aliquid fuerit ſolutum,& an totum debitum adhuc reſtet, tunc ex æquitate creditorem teneri iurare: vt purget conſcientiam ſuam. Iudicauit Senatus [in magna claſſe]me præſente anno 1539.die 12.Maij.quod tendit ad elucidationem eorum, quæ ſcribunt iuris interpretes in d.c.2.de proba.& in l.admonendi.ff.de iureiuran.

Areſtum.

Ta main ſoit.

GLOSSA DVODECIMA.

Garnire manus cur debitor teneatur.

1 INtellige manum iuſtitiæ, & eſt phraſis Gallici ſermonis, volens dicere, quòd debitor debet ad manum apparitoris res porrigere: vt pendente proceſſu res illas non conſumat: nec loquitur hîc de manu regia, de qua ſcripſi in rubr.de regia ad præla.nominatio.§.1.in glo.in manibus in concorda.pleniùs in l.Labeo.1.ff.de verb.ſigni.vbi phraſes quibus iuriſconſul.vtuntur congreſſi.

De quo muniri manus debet.

Reſiſti an poſſit apparitori excedẽti.

2 Sed dicet aliquis de quo muniri manus debet? Reſpond. de re mobili ſufficienter, licèt non
3 exactè ad valorem debiti. † Nempe ſi nuncius velit capere pignora notoriè debitum excedentia,illi reſiſti poteſt.teſte Bar.in l.penult.C.de executio.& actio.lib.12.quem ſequitur Corſet. ſingulari incip.Officialis.ſecundùm doct.in l.defenſionis.& l. prohibitũ.per illa iura, de iure fiſ.li. 10.ſed hoc non obſeruat Gallorum obedientia:ſed appellant debitores ab illa executione indebita, & torcionnere, & obtinent in cauſſa appellationis, qui ſi viatori reſiſterent punirentur: & ideo vidi in forenſi iudicio ſeruari, ne liceat priuatis arma inferre contra iuſtitiam,cùm ſuperior adiri poſſit per viam appellationis.

4 Imò ſi iudex per decretum dat fundum maioris pretij in ſolutum pro minori pretio, quàm ſit,non extinguitur debitum etiam pro rata: ſed vitiatur datio in totum.l. ſi non ſortem.§.ſi centum.vbi Bar.& Iaſ.ff.de condict.indebit.Decius conſil.403.Quamuis.nu.23.& in l.cùm amplius, de regul.iur.vbi limitat.

5 Quæ intelligerem vera,quando viator habens rem centum aureorum, & debitum etiam eſt centum aureorum, aliam rem caperet maioris valoris, tunc diceretur excedere: ſecus ſi vna res non eſſet niſi octoginta aureorum, alia quinquaginta:quia licèt duæ res excedant, vel vna, quæ erat ducentorum aureorum, capi tamen poterunt per gloſſ. ſing. in authen.& qui iurar.in verbo iuxta menſuram. C.de bonis auro. iud.poſſid. ſecundùm Floria.in l.quemadmodum.§.magiſtratus.ff.ad legem Aquil. & praxis Franciæ non iſta ſeruat.

Summa rei venditæ excedens debitum in expẽſis computatur.

6 Illud quod excedet debitum pro expenſis cedet:vt ait Maſue. in tit. de executio.§.item executio poteſt fieri, & hodie per ordinationes nouiſſimas iſta non debent exactè ſeruari,ſed omni-
7 bus modis cogi debitor ad ſoluendum debet,vt inferiùs dicetur,artic.11.& ſeq. † Item antequam debitor opponens audiatur, debet interrogari iuramento mediante, an alia habeat bona mobilia, ex quibus ſufficienter ſatisfieri poſſit: qui ſi iurauerit ſe non habere alia bona mobilia, tunc immobilia capi poterunt, vel ſi latitauerit,& occultauerit bona,cogi poterit illa deferre,& ad mulctam condemnabitur:vt in conſuetud.Bitur.not.artic.24.& ſeq.rub.de executio.in no.

8 Si tamen aliquid pretij ſuperſit facta venditione, debitor illud à commiſſario repetet condictione ſine cauſſa.per rub.C.de condict.ſine cauſſa,quod interdum tam difficile eſt,quàm fuit olim clauam de manu Herculis eripere. Et ſi non ſint res mobiles, res immobiles capi poſſunt, iuxta l.à Diuo Pio.§.in venditione.ff.de re iud. & inferiùs dicetur,artic.11.& ſeq.

Pecuniã reprobam garniens nõ auditur.

9 Item pignoratio ſeu manus munitio facta de pecunia reproba,habetur pro non facta:& ideo non debet audiri opponens, niſi iterum pecuniam bonam deponat, tum quòd denarius falſus non ſit denarius. gloſſ. ſingu. in l.2. C. de hæret.abundè ſcripſi in l.Paulus.ff.de verborum ſigni. & ſuperiùs: & non liberatur pignus per ſolutionem nummorum reproborum.l. & eleganter. §. qui reprobos.ff.de pignoratitia actione. & ita expreſsè conſuluit Bertrand.conſil. 213.viſo caſu. volum. ſecundo,ex noua editione.

Garnie

Garnie.

GLOSSA DECIMATERTIA.

Garnire dicitur vocabulo Gallico quasi replere, eò quòd manus iustitiæ debet esse rebus repleta,& onerata:vt eas possit postea ad creditoris vtilitate licitare,& vendere,pecuniamque ex illis rebus prouenietem creditori tradere:quia debitor si illa bona possideret,fortè ea consumeret lite pendente:ob id bona tradere debet apparitori exequeri. Garnire quid significet.

Dubitari vidi de apparitore,intra quod tempus executionem facere debeat? Respon.videtur quòd illo die,quo recepit instrumentum obligatorium, vel saltem die seq.argu.l.eum qui calendis.ff.de verb.oblig. vel inspecta distantia locorum quàm citò commodè facere poterit. c. quàm sit.de electio.in 6.& hoc residet in arbitrio iudicis.arg.l.continuus.§.1.ff.de ver. oblig.& simulatque fecerit executionem,instrumentum,& alia parti reddere debet: quod etiam est arbitrarium iudic. nam si intra diem oppositioni præstitutum parti non reddiderit, ad expensas, damna, & interesse condemnari debebit:vt est in d.consuetudi.Bituric.No.statutum in rub.*des iuges.*art.30. idem iuris putarem,si intra diem restituerit, sed non potuit pars ob temporis breuitatem eam executionem curiæ præsentare.Not.per illum text.in l. Diuus.ff.de in integr.restitu. Apparitores intra quod tempus executionem facere & reddere partibus debeant.

Hic quia de praxi loquimur,practicantium nominibus vti licebit,non inspecto Latinæ linguæ rigore,vos boni,quæso, cõsulite,& vtilitatem potiùs quàm verborum fucos amplectimini. Quidam pro garnire,munire dicunt:de quo iurisconin l.1.§.ripa. ff.de fluminib. & l.1.§.sunt autem. ne quid in flumi.public.etiam pro reficere sumitur.in rubr.ff.de ripa muniend.& in l.3. in fin. de itinere actúque priua.& curiæ ecclesiasticæ ad muniendum condemnare solent,ad primam respicientes significationem.

Reaument & de fait.

GLOSSA DECIMA QVARTA.

1 Id est,realiter & cum effectu,& non verbo,quia pars tenetur tradere cum effectu pignora,& res:& non sufficeret si verba diceret, trado tales res,per hoc verbum *reaument.* Et hoc declarat etiam verbũ sequẽs, *Et de fait.*verba cum effectu accipienda sunt.l.1.ff.quod quisque iuris.Sicut habere cũ effectu accipitur. Realiter quid significet.

2 l.nomen.§.si.ff.de ver.signi.vbi dixi. † Hoc procedit in mobilibus, in immobilibus verò sufficit debitori,si verbo dicat,trado,vel cape tibi tale pratum,domum,vel fundum licitandum.nam realiter & de facto tradere dicitur, si illius rei vel rerum vacuam tradiderit possessionem,& commissario reliquerit.argu.l.datio.§.1.de actio.empt.& inferiùs fusiùs explicatur,facit quod consuluit domi.Geminia.consil.206.super dicto.col.1.

3 Alij habent in textu *Royaument.* Et vult dicere, quòd manus debet esse repleta regulariter,id
4 est manus regia debet garniri regaliter,id est planè,& sine difficultate. † Quasi velit dicere, quòd pignora siue res non debent relinqui debitori,sed ne consumat,alij tradẽda sunt sub manu tamen regia,etiam si debitor se constitueret emptorem bonorum iustitiæ, vt fuit aresto decisum Bona capta apud debitorem relinqui non debent.
5 anno 1515.die 26.Februarij.† Per quod fuit etiam prohibita prouisio bonorum apud debitorem, constituendo se emptorem.hoc tamen de voluntate creditoris, vidi aliquando fieri. Sed Arestum.
6 primum verbum est communius *reaument.* † Et sic antequam quis garniat audiri non solet, sed si semel bona tradiderit, & demum opposuerit, non vendentur bona antequam super oppositione cognitum fuerit,& à iudice permissum: vt vidi sæpius seruari:quia lite pendente nil est innouandum,vt in rubr.C.vt lite pendente.Et inferiùs dicetur. Vendi bona post oppositionem & ea non finita non debent.
7 Si tamen condemnatus ad garniendum, intra certum tempus non garniat, iudex condemnabit illum ad soluendum, nisi caussam legitimam doceat, quare iudici non obtemperauit.Vt est statutum in consuet. Bitur.rub.de executio.artic.13.facit l.si cum exceptione.§.hæc autem.& §.quatenus.ff.quod met.caussa.& l.qui restituere. de rei vindica.ff. [& sic censuit Senatus anno 1466.die 8.Februarij,vt refert Aufrer.in stilo parla.aresto 266.itẽ in parlamento incepto.]& tũc debitor nullam petet cautionem,nec petendo eam haberet:secus si ad iudicis præceptum garnitionis,sed tutiùs est sententiam garnimenti executioni dare,si bona sint.alioqui potest peti solutionis sententia,vel quando creditor non inuenier cautionem:ideò die 20.Iunij, anno 1544.fuit quidam condemnatus ad soluendum centum libras singulis annis parti, donec garniret totam summam:in qua priùs erat condemnatus & erat in mora.& isti centum aurei non computabuntur in sorte,cùm ipse post condemnationem garnimenti curiæ non obtemperaret: ideo fuit etiã ad mulctam centum librarum Regi condemnatus. [Notandum est, quòd ad garniendum non solet condemnari thesaurarius,vel receptor in eo,quod recepit ad exponendum in vsus domini, quatenus docet exposuisse,alioqui semper ipse condemnaretur, & vt dicunt, *vn comtable* ad soluendum,antequam de expensis ostenderet,quod iniquum esset,& ita vidi in praxi seruari.] Non garnientes soluere tenentur. Arestum.

Et que par quelques inhibitions generales (si elles ne sont au cas particulier) que l'on ne differe de passer oultre.

GLOSSA DECIMA QVINTA.

1 Vult dicere textus,quod non obstantibus inhibitionibus vltrà procedetur,videlicet ad venditionem bonorum.Quia generales inhibitiones non impedient executionem. Inhibitiones generales nõ impediunt executionẽ, & quæ generales & speciales dicuntur.
2 Et generales dicit, quando non narrato casu principali,inhibetur.Speciales verò, quando in casu particulari sunt, videlicet reus appellauit à sententia garnimenti, & superiori

narrauit, quòd erat minor tempore obligationis, & tamen talis iudex per modum prouisionis condemnauit eum: ob id inhibetur, ne interim habeat vendere bona, nec vltrà procedere.

3 Et sic patet, quòd superior in his non debet inhibere: quia non potest derogare his ordinationibus disponentibus executionem faciendã, & inferior legẽ superioris non tollit. clem. ne Romani. de elect. Ex caussa tamen potest inhibere vt hîc, & ideo istæ inhibitiones speciales cum

4 caussa factæ hîc approbantur, & permittuntur, quia cum caussæ cognitione fiunt. † Et plus solet timeri quod specialiter prohibetur, quàm quod generaliter. c. quanquam. 23. dist. c. quia in

5 caussis de procura. c. 1. de rescript. † Vnde si curia cum caussæ cognitione inhibuerit post appellationem receptam, apparitor nõ debet vltrà exequi, nec procedere, aliàs puniretur, quia in contemptum curiæ hoc facere videretur, & de his inhibitionibus alibi dicam: vide Benedict. de

Denunciatio Euangelicã an locũ hîc habeat.

6 Barzis in tracta. de garentigia. q. vlt. † Vbi dicit an possit haberi recursus ad iudicem ecclesiasticum per viam denunciationis Euangelicæ, & puto quòd non; quia ista lex non tollit defensionem, sed differt quousque debitor manũ garnierit, id est tradiderit bona apparitori exequenti; & postea oppositionem vel appellationem prosequetur. alia videbis in artic. seq. quem prosequor.

Articulus secundus.

François. Artic. L X V. *Des publiees* 1539.

Que les obligatoires faictes & passées sous seel Royal, seront executoires par tout nostre Royaume.

GLOSSA VNICA.

Literæ obligatoriæ executionem habent in toto regno, & quare.

1 REgula ergo est, quòd literæ obligatoriæ sigillo signatæ Regio, habebunt executionem in toto Franciæ regno, & in qualibet eius parte, siue regatur iure scripto, siue consuetudine: & hoc in Aruernia dicit seruari Masuer. in rubr. de executio. versic. Itẽ executio pôtest. & in Burgundia. Chassa. in consuetud. Burgund. in rubr. *des fiefz*, §. 1. gloss. *dedans l'an.* nume. 10. & §. 3. gloss. vltima. *des rachaptz.* & Aureliæ Ioan. Pyrrhus. rub. de executio. instru. art. 3. & seq. & Parisiis ipse ego vidi seruari, & hodie in toto regno seruabitur per hunc textum, ibi, *par tout nostre Royaume.*

Ratio executionis faciendæ.

2 Ratio est cur ab executione incipitur, ne debitor processu pendente bona consumat sua, vel donet, vendat, vel alio disponat modo, occultet, etiam ne interim multas sibi emendicet exceptiones, & eas perperam opponat. teste Aufre. in stilo parlamenti. in prima parte rubr. de exceptio. §. & de stilo. etiam quia illud instrumentum iam est probatum per sigilli appositionem, ergo

3 reprobari ampliùs non debet. l. in arenam. C. de inoffi. test. † Et quia hoc instrumentum vim habet sententiæ, quæ transiuit in rem iudicatã, & sic exequi potest, sicut res iudicata. Et quia lex

In Delphinato, Normania, & Britannia, an hæc executio fiat.

4 Regia hoc statuit, seruãda est in toto regno, cùm sit lex generalis in eo. l. 2. C. de legib. † Sed an in Delphinatu hæc executio ita fieri debeat? Respon. non, quia solet Delphinatus exprimi, vt in concordatis patet: etiam quia legibus propriis & statutis regitur. Sed in toto regno, de quo

5 scripsi in rub. de nomina. reg. §. 1. in gloss. in regno. in concorda. † Seruabitur etiam hæc lex regia in Vasconia, Normania, & Britannia, nisi sit ibi alia lex contraria, à Rege approbata, tum quia ista lex generalis est, tum etiã quòd prouincia vel comitatus additus Regno, legibus Regni viuere, & regi debet: vt firmat Bart. in l. si conuenerit. §. nuda. ff. de pigno. actio. & in l. senatorum de dignit. libr. 12. C. docto. in l. 1. ff. de lega. 1. & Albert. Brunus in tract. de augmento 9. conclusio. princ.

6 Intellige, siue essent vnicæ literæ, siue vnum instrumentum, siue plura: quia mos loquendi inoleuit, vt vnicum instrumentum vocemus literas. c. per cessionem. ibi per literas. vbi Barba. not. de probatio. facit c. literas. de restitu. spolia. per literas. C. manda. & in prologo bibliorum. c. 1. fortè quia instrumentum multas continet literas, id est characteres, ob id vulgus vocauit literas, *lettres*, in plurali, distingue tamen vt dixi superiùs in præfatio. huius tracta.

Exterus executionem patitur.

7 Primò amplia, etiamsi exterus, Hispanus fortè, vel Anglus, sit obligatus in Francia hoc instrumento sigillato, nempe executio fieri poterit in bonis illius, quæ in regno habebit: vt docet Bald. consil. 641. inter Ioan. in 1. vol. & per text. in l. si fundus. ff. de euictio. vbi dicit inspiciendam consuetudinem loci contractus. vt l. exigere. ff. de iud. Idem tenet Guido Papæ in decis. Delphinal. q. 561. Consuetudo. Panor. Præposit. Feli. & alij in c. 1. de sponsal. Et quia hæc ordinatio vult, quòd in toto regno exequatur, non excipiendo personas, ergo vult comprehendere etiam personas exteras, in regno tamen existentes: quia dum sunt in regno, legibus regni subditæ sunt. c. illa. 11. distinctio. nec in hoc melioris esse debent conditionis, quàm regnicolæ, alioqui Gallos facilè deciperent, si eos oporteret extra regnum conuenire.

Executio an contra clericos fieri possit.

8 Secundò amplia, vt etiam contra clericos hæc executio fieri possit. teste Barro. & aliis in l. 1. versi. quintò quæro vtrùm statuta. C. de summa trinit. & Bal. ibi nu. 10. & consi. 227. honestus vir. col. vlt. in 1. vol. Perus. in regula, possessor. de reg. iur. in 6. Ioã. Pyrrhus in consuet. Aurelia. eo. tit. c. 3. Benedict. in repet. c. Raynutius. in verb. & vxorem. num. 353. de testa. D. Ioan. le Cyrier in tracta. de primogenitura. quæst. 24. lib. 1. docto. in c. ecclesia sanctæ Mariæ. de constit.

9 Ratio est: quia sicut clerici laicos compellunt per executionem, & iuuantur ista ordinatione, ita & contra eos executio fieri poterit. argu. texr. in c. si in adiutorium. 10. distin. & rubr. quod quisque iuris. ff. Et c. cùm omnes. de constitu. Bald. in l. 1. in fi. C. de contrahen. empt. dicit, quòd dum clerici volunt vti statutis laicorum quoad commoda, debent etiam ea seruare quoad onera. idem

ta.idem Bal.in l.omni.in fi.C.de sacrosanct.eccle. Sic consuluit Soci.consil.97.abundè.col.3.vol. 1.Abundantiùs dico in præfatio. ad ordina.regias suprà in gl.1. quando clerici ligentur ordinationibus,& legibus Regni,vbi posui regulam cum limitationibus.

10 Intellige tamen,quòd persona clerici capi non possit, etiam si esset in personam obligatus, & curiæ parui sigilli:quia clerici persona per laicos distringi non potest.c.si diligenti. & c.significasti. de foro compet. c. vno.de cler.coniuga.in 6.Bal.consi.80.clericus in 2.Io.Fab.in §.fi.Instit. de actio.Guido Papæ in decis.Delph.q.61.Soci.consi. 97. abundè.in 1. vol. quia laicis iudicibus dicitur,Nolite tangere christos meos. [nec bona debent esse magis priuilegiata,quàm persona.] Clericus in personam obligatus an capi possit.

11 Solet tamen clericus hodie,si in personam fuerit obligatus,à iudice seculari prehendi,& ad carceres episcopi duci, & ibi detineri : quòd si nihil habeat, potest vti beneficio cessionis per c. Oldradus. de solutio. vel petere vt terminus soluendæ sibi pecuniæ præstituatur. [& ita censuit Senatus anno 1550.die 20.Nouembris in magna camera.]Et an si clericus succedat laico obligato,possit aliquas exceptiones ex persona sua opponere.Scribunt Do.de Rota decisi.vnica.rub. de foro compet.in decis.Bernard.de Bigneto. Arestum.

12 Secundò intellige,vt bona clericorum mobilia capi non possint, nec in illis executio fieri: vt patet in ordina.1.Philippi pulchri rub.*des biens des prelatz, & clercz non mariez*. & infrà eodem abundantiùs scribo in fi.huius articuli. Mobilia clericorm capi non possunt.

13 Secus ergo in immobilibus,quæ dicunt practici esse subiecta constitutionibus, & ordinationibus Regiis, in Franciæ regno. per dictum Bal. inhærendo illi tex. in c.cùm venissent. de eo qui mitti.in possess.& Chassa.in consuetud.Burgund. in rub. *des iustices*. §.4. gloss. in fi.in rub. *des successions des bastardz*,§.20.ac rub.*des mains mortes*,refert.

14 Imò etiam executio potest fieri contra religiosos in eorum bonis temporalibus, vel in redditibus beneficij,& aliis fructibus à solo nondum separatis:vt docet Masuer.in rub. de execut.§. item executio potest fieri.per c.olim.2. de restit. spolia. vbi plenè Panor.& text.in c.peruenit.de fideiusso.& Benedict.vbi suprà,& si nihil aliud habeant,debet eis prouideri, ne fame pereant,& vestibus careant:vt fuit prolatum Arestum in Senatu Paris.anno 1510.die 3. Februar. Etiam ne sub velamine priuilegij,religiosi & alij clerici æs alienum conflent,scientes se non posse compelli,& postea laicos rideant. Religiosi an exequi possint. Arestum.

15 Tertiò,amplia executionem fieri posse,etiam contra obligatum nudo pacto,instrumēto tamen sigillato regio sigillo:quia vestiri literis censetur,& hac ordinatione.Nam legitima conuentio est,quæ lege aliqua firmatur.l.legitima.ff. de pact.& hoc docet Bald.in l.2.in fi.C.de executio. rei iud. Rauen.in alphab.in verbo,Statutū.in fi.Imol. in l.fi.nu.3.ff.à quib.appella.nō licet.Et Ias. Nudo pacto promissum in instrumēto est exequendum.

16 in d.l.legitima,col.2.vbi assignat rationes.Hæc tamē ampliatio frustratoria videtur.† Nam hodie notarij solent stipulationem in instrumentis inscribere, vt vix vnum instrumentum notarij inueniatur nudo pacto factum : & nusquam vidi vnum sine stipulatione à notariis confectum. [§.item verborum.de inutil.stipula.in Insti.doct.in l.lecta.ff.si cert.pet.] Stipulationes in instrumētis adijci solent.

17 Quartò procedit etiam si esset factum à procuratore, nomine tamen & mandato domini, tunc etiam executio domino fiet:vt scribit Bart.& alij in l.possessio. §.& si possessio. per illum text.ff.de acquit.possess.l.in caussæ.§. fi. de procur. ratio est:quia sicut in iudiciis acquiritur actio domino sine cessione,ita & in hoc actu.gl.& doct.in l.in caussæ.in fi.ff.de procur.Alex.in l. apud Iulianum.§.fi.ad Trebel.Benedic.de Barzis in tract.de garentigia.q.7.secundæ partis. Instrumentū à procuratore,tutore,vel curatore factum etiam domino est exequēdum.

18 Idem iuris est si à tutore,nomine tamen pupilli instrumentum factum fuerit:vt pupillo exequi possit,& idem in curatore,vt firmat Bald.in additio. ad Speculato.in titul.de appella. versic. tutori.col.1.circa dicta extrauagātia.Nam postquam eorum approbatur potestas in aliis,& in hac obligatione approbata censetur, cùm tutor in re pupilli loco domini habeatur. l. qui fundum.§. si tutor.ff.pro emptore.

19 Quintò etiam super quibus fuerit indirectè confectum,vel tacitè habet executionem.Panorm.in c.cùm olim.per illum text.in vlt.not.de censib.Bald.in l.ad probationem.1.C.de proba. hoc tamen non est verum,vt dico art. seq. nec probat text. in d.c.cùm olim.intentionem.Panor. quicquid ipse dicat. Super tacitis an possit fieri executio.

20 Sextò etiam si debitor offerat se daturum fideiussores,non euitabit executionem : quia vbi solutione opus est,non sufficit fideiussores dare. Et sic executio fiet non obstante fideiussorum oblatione.l.4.§.ait prætor.ff. de re iudic. quia noluit prætor obligationes ex obligationibus oriri: vt ibi dicit Iurisconsult.Et ita fuit iudicatum in hoc Senatu Paris.die 27.Februarij,anno 1515.vt refert Imbert. in foren. instit. pagina 22. ex editione. alioqui liberum esset cuilibet ferè euitare executionem. Volens dare fideiussores executionē non euitat. Arestum.

21 Septimò si petierim à iudice vt compellat debitorem ad soluendum intra certum tempus, tamen non videor renunciare, quominus possim petere executionem : vt probat Roman.consil. 133.in præsupposito.per gloss.sing.in cle.sæpe.in verb.partibus.de verb.sign.secundùm Barbat.in c.1.col.2.de libelli obla.& Felin.in c.si quis contra.col.3.de foro compet. & not. in d. gloss. Nam sicut suspendere,petitorium intentatum,& venire ad possessorium,liberum alicui est. clem. vna. de caussa possessio.ita in isto casu licebit ad executionem accedere, si eam vtiliorem sibi credat, vt dicetur inferiùs,art.6. Conueniens debitorem non videtur renunciare executioni.

22 Octauò etiam si instrumentū peteretur cancellari,& retractari tanquam vsurarium, adhuc Instrumentū vsurarium an sit exequendum.

per modum(vt practici Franciæ dicunt)prouisionis lite pendente exequetur. Ang.& alij scribunt in l.4.§.condemnatum.ff de iud.Bal.in l.vna.C.ne liceat tertiò prouocare.col.penult. Soci.consil. 79.licet pendeat.in 3.vol.quamuis Bald. firmet in l.consulta. C. de testa.iudicem ecclesiasticum posse inhibere,ne lite pendente super vsuris instrumentum exequatur,& huic sententiæ accedit Imol.in c.cùm in iure.de offic.delega. Prima tamen sententia seruatur in praxi, quia iudex condemnare solet per modum prouisionis ad garniendum contenta in instrumento,nisi vsura appareat ex ipso instrumento,quia tunc dicitur patens,teste Panor.in c.cùm olim.col.2. de censib. & manifesta.& Barba.in c.si diligenti,col.6.de foro competent.ideo non obstante allegatione,vsuræ non notoriæ per modum prouisionis condemnatio fiet,vt concludit Matthæ. de Afflic.in decis.Neapol.q.30.fuit dubitatum.& q.seq.& super vsuræ cognitione remittetur ad iudicem ecclesiasticum:vt doct.scribunt in c.cùm sit generale.de foro compet. & in cle.dispendiosam, de iud. quod vix,si inter laicos agatur,regales hoc faciunt.

Instrumentū non continēs restitutionē an & quando sit exequendum.

23 Nonò etiam si instrumentum non contineret restitutionis promissionem,sed à iure intelligeretur,tunc poterit etiam executio fieri : vt si quis confiteatur in instrumento se habuisse mille aureos in dotem, soluto matrimonio habebit executionem hoc instrumentum : licèt nulla fiat restitutionis mentio,quia à iure intelligitur, vt soluto matrimonio dos reddatur. in rub. ff. & C. solut.matri. Albert. Brunus in tracta.de forma & solennitate actus rub. ex quibus consistant forma & solennitas. versic. cæterùm. quo ad nomina.Bald.in l.1.§.& vt pleniùs.C.de rei vxor.actio. vbi dicit se habuisse illam quæstionem primo ingressu:quo intrauit palatium.Idem tenet Imol.in l.1.col.3.ff.de his quæ in testa.delent.& in l.ad probationem.1.de proba.C.facit l.si duo.§.fi.ff.de iureiur.Alex.consi.126.repetitus.in 6.volu.Barba.consi.vlt.col.16.in 3.vol.& in repet. rub. C.qui admitti.col.antepe.Ias.in §.fuerat.nu.58.cum seq.Instit.de actio.Anto.de Cana.in trac.de execu. instru.quæst.29.& Soc.consi.290.quoniam.in fi.vol.2.

Quando fieri debeat restitutio, si dies non sit adiectus.

24 Vnde si mutaui tibi decem,quæ confiteris habuisse nomine mutui, constante instrumento sic sigillato,non tamen promittis restituere,vel promittis non adiecto die, an fiat executio?Resp. sic,quia re contrahitur obligatio.§.1.quib.mod.re contrahit.obliga.in Instit.& sigillum instrumēto est appositum,& omnia solennia interuenerunt,ergo executionem habebit.

25 Sed maior est dubitatio quando fiet executio?Resp.gloss.Bart.& alij in l. si pœnam.de verb. obligat. ff. quòd elapso tempore aliquo poterit conueniri debitor, non statim. Nam aliàs ex tali mutuo nullam haberet vtilitatem,& beneficio mutui deciperetur,priusquam iuuaretur : quod fieri non debet.l.in commodato.§.sicut.ff.commoda.Dec.in l.in omnibus obligationibus.& in l. contractus.ff.de reg.iuris.

Praxis executionis quādo non est promissa restitutio.

26 Ego dicerem,quòd si instrumentum non contineret promissionem restitutionis, vel contineret non adiecto die,sed simpliciter, quòd tunc citandus esset aduersarius:& petendum esset à iudice vt executionem permitteret in reum : & tunc iudex pronunciaret reo audito executionem faciendam per modum prouisionis, & tunc instrumentum postea cum hac sententia non obstantibus appellationibus exequi poterit. Imò quidam dicunt iudicem posse permittere non citato reo,quia in oppositione reus dicere poterit,ob quam caussam executio fieri non possit:ideo ad simplicem creditoris supplicationem hoc concedere potest:& ita seruant quidam iudices,sed prima sententia tutior est.

Executio quando fieri possit, si instrumentum dicat ad creditoris voluntatem.

27 Si verò in instrumento contineatur restitutio ad creditoris voluntatem non adiecto alio die,quando volet, & vbi volet.per l.Lucius. 1. ff. deposit.tunc executio rectè fieri potest,elapso tempore,quo verisimile est,vt soluere potuisset,si voluisset, sicut de precario docet Panor.in c.fi. col.2.de precario.Nempe apparitor præcipit parti, vt soluat, & sic voluntatem creditoris declarat.Quòd si debitor non soluat,tunc exequetur sine mora viator : & ita mihi videtur dicendum, cùm hoc non plenè inueniam scriptum.

Alternatiuè debitū quomodo sit exequendum.

28 Decimò,etiam procedit,si deberetur alternatiuè cōstante instrumento sic sigillato,tūc seruiens etiam potest præcipere debitori,vt soluat vnum vel alterū,per ea quæ not. Bar. in l. Stichū. ff.de solut.Et si vnum debitor tradat,nō fiet executio in altero,sed liberatur.iuxta not.in l.3.ff.de eo quod certo loc.nec tolletur electio debitori per hoc instrumentum Regio signatum sigillo.

29 Si tamen debitor deberet decem, aut equum,vtrùm creditor vellet,non poterit fieri executio,antequam creditor dixerit vtrùm voluerit.arg.l.si debeas.ff.de compensa.ibi ita compensatio admittitur,si aduersarius palàm dixisset,vtrùm voluisset. ob id apparitori declarari potest,qui postea notum faciet debitori,præcipiendo illi,vt soluat electum:quod si non faciat, executio fiet in eum:vt hic permittitur.

In curiis ecclesiasticis an fiat executio.

30 Vndecimò, etiam in curiis ecclesiasticis solet debitor condemnari ad interim soluendum, seu ad garniendum,sed remanet discrimen:quia in curiis secularibus oportet deponere,siue garnire in manibus creditoris cautione data.In curiis verò ecclesiasticis debitor garnire solet in manibus curiæ:nisi aliud iudex pronunciauerit,vt interdum vidi seruari in hac Francia consuetudinaria Et hoc solet fieri ratione confessionis debitoris,qui postquam confitetur, tenetur, non ratione instrumēti:vt aresto fuit dictum in Senatu anno 1526.die 18.Augusti.& 1527.die 27. eiusdem mensis.Sed quamuis debitor non confiteretur,tamen garnire,vt prædixi, teneretur per has regni nostri leges.

Aresta. Certa quantitas promissa, est exequēda,etiam si reformari ex calculo possit.

31 Duodecimò,etiam executio procedit,quando in instrumento esset promissa certa quantitas,cum

tas,cum hoc, quod ſi facto calculo minùs deberetur, quòd illa minor quantitas cenſeatur promiſſa,tunc etiam in quantitate certa promiſſa inſtrumentum in illa habebit executionem.glo.in l.2.ff.de in diē adiectio.Bart.in l.Iulianus.in fin.de condict.indeb.quod ſignanter nota.quia ſæpe practicabis,vtor verbis Socini,in l.pecuniam.vlt.not.ff.ſi cert.pet.hoc tamen rarò viſit curias noſtras,ſaltem non vidi vſu venire.

32 Item dixi executionem faciendam, & colonum condemnandum per modum prouiſionis ad ſoluendum,ſeu garniendum illud,quod in inſtrumento locationis promiſit, licèt is allegaret ſterilitatem.de qua in l.ſi merces.§.vis maior.ff.locati. Nam cùm inſtrumentum ſit liquidum,interim fieri prouiſio de hoc liquido debet: non ſimplex condemnatio. l. exceptio. C.loca.alioqui daretur colonis materia litigandi,& ſemper allegarent,vel allegare poſſent ſterilitatem,vt inſtrumenta locationis non exequerentur: nec eſt magnum præiudicium colono, ſi interim garniat: quia habet cautionem.& iſtud videtur æquius,licèt pars contraria multis tueri poſſit iuribus.

Conductor licèt alleget ſterilitatem, tamen interim garnire tenetur.

33 Decimotertiò, etiam fieri poterit executio in ſolidum contra vnum ex duobus correis ſic obligatis,ſi ipſi renunciauerint diuiſioni.per text.in auth.hoc ita.C.de duobus reis.& anno 1527. die 19. Decembris. fuit condemnatus Ioannes Balue ad garniendum totam ſummam: quia illa verba in inſtrumento erant appoſita, *s'eſt obligé pour luy, & vn chacun d'eux ſeul, & pour le tout,ſans diuiſion,&c.*

Contra vnū ex obligatis in ſolidum executio fit. Areſtum.

Si illa verba (*ſans diuiſion*) non fuiſſent appoſita in inſtrumento,non conuenirentur in ſolidum, licèt alia verba fuiſſent expreſſa,nec fieret executio,niſi pro parte.per l.1.& per totum.C.de duo. reis.vt fuit deciſum anno 1514.die 16.Iulij.vide Bald.in l.fi.col.2.C.de bon.autor.iud.poſſidend. de exceptione cedendarum actionum dixi in glo.*oppoſitions*,in fi.ſuprà artic.1. Iſtæ ampliationes nunc ſufficiant.vertamus proram ad limitationes,poſtquam dixero vobis in omnes cuiuſcunque conditionis & ſtatus poſſe ſic exequi,& teneri garnire: & ſic fuit dictum contra Reginam Franciæ anno 1375.die 10.Maij.quod eſt notandum.

Areſtum. Areſtū contra reginam vt garniret.

34 Primò, limita quando inſtrumentum eſſet nullum. Nam quod nullum eſt, nullam habet executionem: vti expreſſim ſcribit Roma.conſil.42. viſis.Hippoly. conſi. 38. quoniam.& conſil. 49.dominus.nu.40.& in rubr. de fideiuſſ. nu.104.cum ſeq.per l.quartam.§. condemnatum.ff.de re iud.vbi condemnatū eum accipimus,qui ritè cōdemnatus eſt: ſic obligatū, qui ritè obligatus eſt.d.§.condemnatum. vbi plenè doct.Poſtquam ſententia nulla non meretur executionem. per d.§.condemnatum.& Barb.conſil.44.Scribitur.col.6.q.2. in 1.volu.ſic nec inſtrumentum, quod ſententiæ æquiparatur:vt ſuperiùs ſcripſi. Ideo fundamento inutili exiſtente, quicquid inde ſequitur,vertitur in ruinam,& ſic executio,teſte Bald.in ca.cum inter.col.2.de re iudic.& quando tolluntur exceptiones,non videntur ſublatæ illæ,quæ auferunt illam qualitatem, vt nō eſt ſigillatum,nō eſt publicum,& aliæ ſimiles.vt Bart.ſcribit in l.1.§.denique.ff.quod vi aut clàm. refert Pan.in c.item cùm quis.col.2.de reſtit.ſpoliat.

Inualidum inſtrumentū exequi non ſolet.

35 Et dicetur nullum,quando non eſſet à notario ſubſcriptum.l.hac conſultiſſima. C. de teſta. & Hiere.32.in c.ſi.agri ementur pecunia,& ſcribentur in libro, & imprimetur ſignum, & teſtes adhibebuntur.Idem tenet Specul.in tit.de inſtru.editio.§.breuiter.circa fi.Ang.conſ.220.circa fi. Iaſ.in l.ſi quando.not.4.C.vnde vi.Dec.in rub.de fide inſtru.vide quæ ſuperiùs ſcripſi art.1. gloſſ. *oppoſitions.*

Inſtrumentū non ſubſcriptum,eſt nullum.

36 Idem quando alio modo eſſet nullum,vtpote ſi non eſſet adiecta dies, quo inſtrumentum confectum eſt,vel aliæ ſolennitates requiſitæ in inſtrumento omiſſæ eſſent,quas deſcripſi glo.in l.generali.C.de tabula.lib.10.& Barba.in repet. rub. de fide inſtr.vbi etiam eum ſequitur Dec.

37 Idem ſi fuerit factum à notario apoſtolico,etiam non habebit executionem,quia nō poteſt in cauſſis temporalibus cōficere inſtrumentum in hoc regno. teſte Ioan. Fabr.in l. ſecundum.C. de donat.hoc expreſsè docet Io.Pyrrhus.in tit.de executio.inſtr.in c.14.& 18.& Idem dicit Au-

38 frer.fuiſſe ordinatum in ſtilo parlamenti.in 7.parte rub.de fide inſtr. in hæc verba:† Prohibemus omnibus ſubiectis noſtris laicis,ne habeant paſſari, vel recipi facere cōtractus eorum per notarios apoſtolicos,vel imperiales,aut epiſcopales,in materiis temporalibus, & prophanis,alioqui nulla fides adhibeatur:reputabunturque nulli,& nullius efficaciæ ſeu virtutis.Idem habetur in ordinationibus regiis linguæ Occitanæ.art.21.ergo ſi nullius efficaciæ reputantur in temporalibus,in illis non habent executionem.& ita fuit iudicatum in magna camera inquæſtarum,& in mente curiæ retentum,anno 1534.die 24.Martij ante Paſcha.

Inſtrumentū à notario apoſtolico conſcriptum nō habet executionem. Ordinatio Regia de notariis apoſtolicis. Areſtum.

39 Fuit etiam prohibitum dictis notariis apoſtolicis, ne inuentaria conficiant, areſto Senatus anno 1421.die 11.Ianuarij.& die 19.Iulij cōtra Ioan.de Boullim tabellionem.[Si tamen ſic obligatus nil dicat contra obligationem conuentus coram iudice laico,condemnari ad garniendum debet. Et ita pronunciatum fuit contra Iacobum Huſſon pro D. Franciſco Diſque Archidiacono Carnotenſ.& conſiliario Curiæ.Quia iudex non debet ſupplere in his quæ facta ſunt, vt patet in tit.C.vt quæ deſunt aduoca.]

Inuentarium non recipitur à notariis prędictis factum. Areſta. Inſtrumentū procuratorij à notario apoſtolico factum an in curiis ſecularibus recipiatur.

40 Imò vidi recuſari procuratorium factum à notariis apoſtolicis,cùm in curia ſeculari produceretur: & ſic fuit iudicatum in Senatu, confirmando ſententiam præpoſiti Aurelia. & idem in magno ſapientum conſil.Neapol.vt teſtatur Matthæ.de Afflict.in conſtit.Neapol.in rub. de fide & authorita.inſtru.q.11.

Procuratorij inſtrumentū factum ſub ſigillo curiæ eccleſiaſticæ an recipiendum.

41 Item aliud inſtrumentum procuratorij fuit à curia parlamenti reiectum, quia factum ſub

sigillo curiæ ecclesiasticæ,& fuit pronunciatum,quòd sufficienter is,qui illud procuratorium deferebat,veniret prima die.& hoc anno 1317.die 29.Martij,contra habitantes villæ Dindræ:vt in stilo parla.Aufrer.scribit,aresto 127.Item nota,quòd procuratio plus his verbis dicens etiam instrumentum appellatorium non esse receptibile,eò quòd fuisset receptum per notarium Apostolicum,quando emissa erat appellatio ad parlamentum , vel ad aliam curiam secularem. Et Boër. q.242.ad tertiam fortiùs addit in decis. Burde. notarium regium non posse obligare contrahentes clericos ad coërtionem ecclesiasticam ex defectu potestatis. Et sic iudicatum ibidem asserit. Sed ego contrarium seruari vidi,& iudicari. [Etiam non potest fieri præsentatio in parlamento ratione huius procuratorij,in curia ecclesiastica facti,vt censuit Senatus in caussa mota inter procuratorem regium,& quendam nuncupatum Fabri,anno 1492.die 4.Iulij.]

Arestum.

41 Prohibitum etiam est,ne personæ ecclesiasticæ efficiantur notarij regij , vel curiæ secularis, sub pœna ibi dicta : cui prohibitioni conuenit tex.in c. sicut. ne cleric.vel mona.vide Ægidium Bellamera consil.41.Dominus.col.3.& Ias.in l.1.ff.de iust.& iure.

43 Idem seruatur in Hispania quoad notarium apostolicum,teste Moder.Hispano in repetit.c. per vestras.fol.2.col.2.de dona.inter vir.& vxor.& in decis.Neapol.q.245. Magnifici.facit l.testamenta.& l.consulta.C.de testam.

Notarius apostolicus vbique instrumentum conficit iure.

44 Istud tamen est contra ius,teste Luca de Penna in l.fi.col.29.vers.ex his infertur.C.de loca. prædio.ciuil.lib.11.nam notarius authoritate apostolica factus potest conficere instrumentum in terris imperij,& tabellio creatus à Papa , vel ab alio habente specialem potestatem ab eo , potest vbique etiã in Francia,in Anglia,& in Hispania conficere instrumentum:vt docet Spec.in tit.de instr.editione.§.restat.versic.& nota quòd tabellio.vt refert Ias.consil.168.in caussa. col.7.versic. ad primum.in 4. vol. quamuis hodie quidam seculares totam penè vsurpent iurisdictionem spiritualem,in animarum illorum perniciem.

45 Idem dicũt in notariis curiæ spiritualis, vt instrumentum ab illis factum nõ habeat executionem : ideo executionem in vim illius instrumẽti factam abusiuam iudicauit Senatus Burdeg.

46 Plus statuens, vt seruiens qui illud instrumentum executus fuerat in personã compariturus

47 citaretur,vt refert Boër.in decis.Burde.quæst.295.compotus.nu.24.† Addens creditores in vltimo loco reponi,qui cedulas habent,vel hæc instrumenta sub sigillo curiæ spiritualis confecta, post Masuer.vt ipse citat in tit.de executio.versi. & quid est residui , quæ tamen non video planè iuribus fundari,seu iustis rationibus.Sed semper vsurpatur iurisdictio ecclesiastica.

Notarius imperialis non recipitur in regno.

48 Etiam instrumentum factum per notarium imperialem non haberet executionem in hoc regno,nec valeret factum in Francia,cùm extra locum in quo fuit creatus , & in quo non habet potestatem creans,non possit instrumentum conficere:vt expressim firmat Bertrand. consil. 157. visis dubiis.in 3.vol.secundùm nouam editionem.[Imò lege regni Hispan. cautum est,quòd notarius imperialis non conficiat ibi instrumenta:alioqui bona eius confiscantur,& ipse exilio perpetuo damnatur,vt refert Ioan.Lupus in d.cap.per vestras.col.4. nu. 20. de donat. inter virum & vxorem.]

Instrumentum tantùm à notariis regiis factum est exequendum.

49 Nec refragatur quòd executio fiat vigore sigilli , non verò ratione notarij : ideo videtur quòd quodlibet instrumentum sic sigillatum habeat executionem, vt hîc,siue à notario apostolico fuerit conscriptum,siue regio:quia per sigilli appositionem est approbatum. Vsus tamen inualuit , vt instrumentum conscriptum à notariis regiis in hoc regno habeat hanc executionem per suprà adducta,& istum vsum nuper approbauit totius curiæ consensus,& hoc conclusit de inceps faciendum anno 1534.die 24.Martij.in processu inter Claudiam Laurẽtiam,& Annam Bolaude, videlicet quòd instrumentum à notariis curiarum ecclesiasticarum non habebit de cætero executionem,quamuis aliàs in forma fuerit probante conscriptum,etiam si esset sigillatum,licèt sigillum regium illis ad hoc apponi non debeat.

Instrumentum confectum extra prouinciam conficientis non est exequendum.

50 Idem dicerem,si instrumentum esset confectum à notario regio,sed erat factum extra prouinciam,in qua non erat notarius, vtpote duo notarij regij Aureliæ dati confecerunt hîc instrumentum Paris.dico non habere executionem , tum quòd creati in vna prouincia , extra prouinciam non sunt notarij,sed priuati sicut magistratus.l.3.ff.de offi.præsid.ideo illa scriptura non dicetur publica,sed priuata:& instrumentum priuatum non habet executionem, vt inferiùs dicetur:nempe suis terminis quisque contentus esse debet, nec supra iuris mensuram affectet augeri. c.si quis episcopus.7.q.1.quod si fecerit,puniendus est,& irritum est, quod fecit.ca.episcopus. & c.placuit ibidem.nulli enim extra territorium impunè paretur.c.fi.de constit. in 6. l. fi. de iurisd. omn.iud.nullus etiam alterius tabellionis debet inuadere terminos, sed suis contẽtus esse debet. cap.1.in 3.quæst.1.Ecclesiasticus ordo confunditur,si sua cuique iurisdictio non seruetur.ca.peruenit.in fi.11.quæst.1.

Notarius extra locũ non conficit instrumentum etiã de partium consensu.

51 Dicit tamen Pyrrhus in tit.de execu.instru.art.22.notarios Paris.Aurelianen.& Montispessulani. posse etiam extra territorium conficere , sed ego non vidi illorum priuilegium, & puto quòd ratione sigilli hoc fiat,& non potestatis : quia nisi expressa potestas fuerit data notario , vt per totum regnum conficiat,non valebit extra territorium in quo præest,confectum, si tamen in loco in quo est notarius instrumentum conscriptum fuerit, vbique valebit , & exequetur , sicut dixi superiùs,art.1.

52 Imò etiam cum consensu & prorogatione partium non poterit notarius conficere instrumentum

mentum extra locum, in quo præpositus est: quia iuramentum præstat de exercendo officium suum fideliter in loco, vbi præponitur.c.ad audientiam.de præscript.doct.rubr.de fide instrum.in Decretal. & in ca. primo ibidem. ob id efficitur testis in ipso loco publicus, sicut olim synodalis testis in c.episcopus.in synodo 35.quæst.6.& fides eius ibi dicitur publica,& ipse seruus publicus. l.generali.C.de tabula.lib.10.sicut argentarij olim,quibus comparantur.teste gl.in l.si quis.§.1.de edend.l.argentarius.& l.quædam.ibidem.& quia extra locum non est notarius, vt dixi.plura alia scribit Lucas de Penna in l.duumuirum.col.1.& seq.C.de decurio.lib.10.

53 Si tamen esset à Rege creatus notarius,non adiecto certo loco,in toto regno posset instrumenta conficere, per ea quæ superiùs adducta sunt, quod non solet Rex facere in regno ratione confusionis tollendæ.

Notarius factus in regno non adiecto loco, vbique instrumentum conficit.

54 Imò statuit Ludouicus 12.art.62.quòd certus tantùm esset in regno notariorum numerus, vt est statutum in rubr.*des notaires*,art.2.

55 Seruiens verò & apparitor,qui ista ignorat, exequetur,quòd si postea hoc probetur coram iudice, executionem iniustam *& tortionnaire* (vt practicè loquar) pronunciabit condemnando partem ad expensas,damna,& interesse,ad cuius petitionem dicta executio facta fuerit.

56 Si tamen à duobus notariis factum esset, & non subscriptum nisi ab vno, non esset tunc exequendum:& viator qui hoc exequeretur,puniretur:quia ei apparet de vitio. gloss. in cle.vna. §.dudum.vbi Bonifac.no.de iureiuran.& Boë.nominatim ita decidit in decis.Burdega. q.21. an vnus.& sic seruiens exequi instrumentum nō debet,quando apparet ei instrumenti vitium,quod est verum,vbi duo requiruntur notarij,vt hîc.Paris.secus vbi vnus tātùm notarius sufficeret cum testibus,vt de iure regulariter.

57 Item hæc executio fieri debet per seruiētem regium,sicut instrumentum per notarium regium,& ita fieri consueuit,& si fieret per alium,fortè tractaretur executio,si pars aduersa opponeret: & ideo anno 1523.die 20.Iulij,fuit factum præceptum à Senatu,Seneschalis,Bailliuis, & aliis:vt commissiones suas dirigerent seruientibus regiis,& non apparitoribus Baronum,aut aliorum dominorum.[Imò Curiæ placuit,vt is apparitor executionem, vel *exploicts* facere non possit, si non interfuerit in ostensionibus Hilariorum cum aliis, & vt vulgò dicitur, *aux monstres de Caresme-prenant,auec les autres:& de ce y aye certification*,anno 1492.]

Regius seruiens executionem instrumenti facit,&c. Arestum.

58 Secundò limita, quando instrumentum esset cancellatum:nam cancellatio parit liberationem.l.Labeo.ff.de pactis.l.indutum.C.de solutio.Bart.in l.si.rem ratam haberi.ff.& in l.1.& 2.de his quæ in testa.delent.Docto.in l.nostram.per illum text.C.de test.& l.fi.C. de edict.diui Adria. tollen.vbi Iacob.in penul.not.hoc expressim firmat: ideo non fiet executio pro debito, à quo est liberatus debitor per cancellationem,nec auderet nuncius,si sapit,hoc inductum instrumentum & cancellatum exequi.d.l.inductum. & suprà pleniùs de cancella. instr. petenda,tractaui artic. 1. *oppositions*,circa fi.

Cancellatum instrumentum non est exequendum.

59 Tertiò non procedit in instrumento confessionis: vt si quis in instrumento confessus sit se habuisse decem à Titio,quæ illi promittit restituere, si non restituat, ratione huius confessionis non exequetur:quia non dicitur instrumentum debiti,sed confessionis, quod non habet executionem:teste Hippol.sing.135.quæro de notabili,dicens hoc esse singulare, allegat Angel.in l. si fideiussor.in princ.C.de fideiuss.& verè est singulare,si esset verum.

Instrumentum confessionis an sit exequendum.

60 In practica tamen contrarium seruatur,postquam enim instrumentum est sigillatum,etiam super confessione,exequendum est:quia est obligatorium,de quo iste tex.loquitur,& conueniūt verba,ergo & dispositio.l.4.§.toties. ff. de damno inf.aliàs pauca exequerentur instrumenta, & quòd exequi debeant,tenuit Angel.sibi contrarius.in l.fi.col.2.C.de edict. diui Adria. tollen. refert.& sequitur Alexand.consil.93.repetitus.in fi.volu.6.Imol.& Feli.in c.fi.de fide instrument.& istam esse tenendam asserit idem Hippoly.singul.484.Si vera.nec iste tex. loquitur de instrumēto debiti, vel confessionis exequendo, sed de instrumento regio signato sigillo. Si igitur instrumentum confessionis sit regio signatum sigillo, exequetur vt hîc, vel si alio authentico sigillo signatum fuerit.

61 Ista tamen confessio facta manus munitione tanquam erronea reuocari potest,si per errorem facta fuerit.Bar.in l.non fatetur.ff.de confessis.Bal.in l.error. col. 4. C. de iuris & facti ignor. & ibi Ias.nisi fuerit per partem acceptata.Hippoly.sing.452. instrumentum. & in regno impetrat quis literas regias,etiam post partis acceptationem,vt sibi liceat illam reuocare confessionem,& tunc iudex prouisionis condemnationem. Facit etiam post istarum literarum impetrationem, si petatur:alioqui pars posset semper allegare errorem,& sic prouisionem impedire,quæ non debet impediri cautione data:si incontinenti non appareat de errore.

Erronea confessio reuocari potest,& quomodo.

62 Quartò si instrumentum contineat pœnam ratione matrimonij contrahendi per patrem in instrumēto appositam,instrumentum tunc non erit executorium:quia illa promissio est nulla, & contra ius facta,per c.gemma.de sponsal.& l.Titia.ff.de verb. oblig.Fede.consi.194.in dubiis. ideo contra ius executio fieri non debet,intellige vt ibi scribunt doct. Apparitor tamen,qui hæc non intelligit,executionem non omittet,& facta pignorum captione audietur pars in iudicio super sua oppositione, in qua ista adducere poterit. Et si non appareat ex instrumenti inspectione de his,sed in longum protrahi posset cognitio,tunc per modum prouisionis compelletur interim debitor garnire,vt superiùs dixi.

Pœna promissa ratione matrimonij an sit executoria.

Instrumentum contra tertium non est exequendum.

63 Quintò fallit quoad tertium, contra quem instrumentum non èxequetur, quia nõ est obligatus in hoc instrumento, de quo loquitur art. præcedens, & ideo alius qui non est in hoc instrumento nominatus, & obligatus, nõ patietur executionem: vt docet Imol. in cle. 1. col. 3. de re iud. Præposit. in cap. ex ratione. col. 27. de appel. Fel. in cap. cùm super. col. 6. de re iud. Iaf. in l. iurisgentium. §. prætor. col. 2. & l. si vnus. §. ante omnia. ff. de pact. & in l. Imperatores. de transf. Dec. in ca. super eo. per illum text. de offic. delega. no. 5. Nam si remota sit appellatio in vna caussa, non censetur remota quoad tertium. Bar. in l. 1. §. interdum. ff. à quib. appel. non licet. facit gloss. in l. creditor. ff. mand. Ita nec in isto casu contra tertium non nominatum in instrumento fiet executio, vt superiùs scripsi.

64 Ratio, quia sicut illud instrumentum sigillatum non prodest tertio, ita non debet eidẽ nocere. per reg. secundùm naturam. ff. de re. iur. docet Areti. consi. 86. diligenter. in fi. quia res inter alios acta aliis non prodest, nec nocet. per rub. C. res inter alios acta. & l. quia. ff. de iureiur. Iaf. in l. certi condictio. §. quoniam. col. 4. ff. si cert. pet. & Franci. Marc. q. 61. in 2. parte suatum decisio. vide quæ dixi superiùs in glo. 10. art. primo.

An duplex executio fieri possit, & quando.

65 Sextò perdit officium regula, quando semel esset facta executio, quia non poterit iterum fieri, cùm actus de primo intelligatur. l. boues. §. hoc sermone. vbi scripsi de verb. sign. ff. Anchar. consi. 40. visa petitione.

66 Fallit quando executio pro toto debito non esset facta, tunc continuando primam executionem, altera fieri poterit, & cùm altera fit executio, fieri debet mentio de parte executionis iam facta. text. in cap. veniens. 2. in princ. de testib. & ibi doct. quamuis Imbert. in institutionib. forensibus dicat tunc demum posse alia capi bona, quando euidenter apparet iam capta non æquare debitum: alioqui non. per not. in authenti. ei qui. C. de bonis authorit. iud. possidend. in forensi tamen iudicio vidi seruari, quod suprà dixi. vnde solent esse cauti creditores in Montepessulano, quando exponunt clamorem, vt pro tota summa non exponant, sed facta illius executione, si reliquum debitor non soluat, exponetur alius clamor de residuo debito, & iterum in debitorem fiet executio in vim noui clamoris: quæ practica non sic exercetur in hoc instrumento sigillato.

Interpellatio an sit necessaria ad executionem.

67 Septimò ante interpellationem fieri non debet executio, nec ante requisitionem debitori factam. Bar. in l. cum qui. §. si iurauero. ff. de iureiuran. Iaf. in l. quod te. si cert. pet. ff. & l. si ex legati caussa. col. 2. de verb. oblig. Antho. de Cana. in tracta. de executio. instr. q. 40. facit l. quidam Hyberus. ff. de seruitutib. vrba. prædio. in practica seruatur id, quod suprà dixi, artic. 1. in gloss. *oppositions*. in princ. videlicet quòd fiat parti præceptum de soluendo à seruiente: & si debitor recuset, executio fiet, etiam si alia interpellatio antea facta non fuerit.

Præceptum ad soluendum vbi à viatore fieri debeat.

68 Notandum quòd istud præceptum debitori domi facere apparitor debet, non in via, vel palatio, seu in templo: quia ibi fortè non habet debitor pecuniam, quam soluat, vel aliam rem, & sic factam executionem audiui iudicari in Senatu sæpiùs iniustã, & abusiuam cõtra illũ qui in palatio, vel alibi, quàm domi, vbi degebat debitor, ei præceperat, vt solueret, & postea capiebat mu-

Arestum.

69 lam, vel aliã rem debitoris, seu illius personam. †Item anno 1545. die 11. Maij fuit executio nulla pronunciata, *& tortionaire*, & pars condemnata ad expensas, damna, & interesse, quod fuit taxatum ad decem libras, eò quòd fuerit factum præceptum alicui in naui existenti, & dum tempore belli fugeret: & postea executio in eum facta, & bona in dicta naui capta, nempe dicit Dominic. in c. cùm personæ. de priuileg. in 6. quem refert Dec. cõsi. 214. in caussa. col. 2. quòd ex simplici & transcursiua litera instrumenti non præsumitur quis informatus, sicut quando portatur domum, & ibidem perlegitur, sic & quando præceptum in via publica fit, vel alibi extra domum, & maximè, quãdo debitor diceret apparitori, vt domũ veniret, vbi habebat pecuniã, tunc venire tenetur, intellige si domus erat in illa ciuitate, vbi fit executio, tunc illa erit nulla si nõ fiat domi requisitio, & idẽ in prehensione personæ habetur in cõsuet. Bitur. rub. *des executions*, art. 16. in no.

Extraneorũ res arestari possunt.

70 Contra tamen extraneum potest fieri arestum super bonis suis, equo, vel alia re, etiam sine præcepto, donec is cõparendo confessus fuerit debitum, aut negauerit contenta in schedula, vel instrumento, & elegerit domicilium, ac cautionem de soluendo pręstiterit. Ita fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1517. die 23. Maij, contra D. Marinũ de Mõtcheneu hospitij regis primum magistrum: & inferiùs fusiùs hãc pertractabo, si per otium liceat, materiam art. 6. [Etiam si extraneus sit obligatus personaliter, potest capi in hac ciuitate, & hanc prehensionem bonam indicauit Senatus anno 1517. die 23. Maij contra Renatum *d'Aux*.]

Arestum.

Conditionale instrumẽtum vel in diem an sit exequẽdum.

71 Octauò non procedit in instrumento conditionali, quia pendente conditione non est simpliciter debitor: ideo in eum executio fieri non potest: quid enim interest debitor quis non sit, an nondum conueniri possit? verba sunt Iurisconsulti in l. Fulcinius. §. si in diem. ff. quib. ex caussis in possess. eatur. Sic consulit Corne. consil. 112. viso themate. column. prima. in primo volumi. facit l. hoc iure. ff. de verb. oblig. Bald. in l. cum testamento. C. de testa. manumiss. & in l. si quidem. col. 2. C. de exceptio. l. si caussam. de executio. rei iudi. vlt. col. Guido Papæ in decis. Delphina. quæst. 15. secundum.

72 Siue sit conditio expressa, siue tacita, quia vtraque actũ suspendit. gl. in l. item quia. §. 1. ff. de pact. & l. 2. §. fi. si certum peta. vbi Iaf. & Purpur. Feli. in c. ex parte. 2. limita. 10. de offic. deleg. vide Ioan. de Ripa in l. in illa. col. 3. ff. dç verborum obligat. [Vnde instrumentum dotis obligatorium, si non

si non fuerit secundum matrimonium, non poterit exequi, quia dos non erit sine matrimonio.l. 3.ff.de iure dotium.]

73 Idem in instrumentis in diem, vt ante diem exequi non possint. Alexan.consil.95.in caussa. volu.1.aliàs plus debito creditor consequeretur, si ante diem executio fieri posset, quia plus soluitur tempore.§.plus.Instit.de actio.l.vna.C.de plus petitio. Dec.consil.421.Plene.col.2.quia nondum venit dies.l.cedere diem: vbi scripsi.ff.de verb.sign.nisi promissio pura limitaretur per conditionem, quia tunc interim teneretur garnire, vtpote si debitor promiserit centum soluere, si appareat ea non soluta, vel debita, interim quo non ostenditur non solutum, vel non debitum, instrumentum exequetur, & pignoratio fiet: & ita vidi sæpiùs iudicari in forensi iudicio, quod est signandum.arg.cle.1.in fi.de præbend. Instrumenta in diem ante diem exequi non possunt.

74 Purificata tamen conditione, & euento die, fiet executio, ac si ab initio purum fuisset debitum, dummodo liquidatum fuerit condemnationem purificatam. Corne consi. 320.videtur.col. 3.in primo vol.debet tamen pars ostendere iudici purificatam esse conditionem, per tex.singularem, in l.hoc iure.ff.de verb. oblig. secundùm Ias.ibi.quam legit cum l.in illa 1.ibidem.sed hodie iudici hoc non ostenditur, sed pars executionem facit sua culpa, quæ si malè fecerit, & ante conditionem vel diem, condemnabitur ad interesse, damna & expensas.

75 Præterea si quis obligatus fuerit ad soluendum decem Titio, seu alteri portitori præsentis obligationis, non tamen tenebitur debitor soluere portitori obligatorij, nisi is reddat literas obligatorias, & cautionem indemnitatis præstet. Cautũ est Aresto dato die 18. Decemb. anno 1526. quod probatur in l. dissolutæ. C. de condictio. ob caussam. & ibi pulchrè Bald. quam cautionem coram iudice præstare solet, & ad hoc se obligat, potest etiam si extra iudicium illi soluatur portitori se obligare coram notariis. [Item anno 1551. die 14. Decemb. contra Seneschallum de Abeuille fuit pronunciatum, malè iudicasse, & maiorem & Scabinos dictæ ciuitatis, eo quòd condẽnauerant quendam per modum prouisionis ad garniendum illi, cuius fuerant anchoræ venditæ, licèt is, qui vendidisset non fuisset dominus: sed vendiderat nomine domini, & cedula facta erat ad soluendum domino, vel illi, qui eas tradebat, & postea dominus in vim cedulæ eas petebat. Et portitori cogitur quis soluere, quando ex permissu creditoris agit, quod præsumitur, si instrumentum obligatorium obtineat, quod tamen potest creditor prohibere. l. aliud.ff.de solutio. Iacob.Curt.in lib.coniectur.3.cap.18.] Portitori obligatorij quãdo debitor soluere teneatur. Arestum.

76 Poterit etiam hic obligatus bonis cedere, & tunc cessabit executio. Bal.in l.1.C.qui bo.cedere possunt. & Ias.in §.fi.de actio.in Institu.hoc enim instrumentum iuris beneficium cessionem non tollit: vt not.docto.in c.Odoardus.de solut. Obligatus instrumento sigillato bonis cedere potest.

77 Si verò ciuitas fuerit obligata, fiet executio: vt declaratur in l.4.§.actor.ff.de re iud. & anno 1525 die 11. Decemb. fuit dictum contra gubernatores de Laon, qui debebant redditus magnę Carthusien. quòd debita reddituum restantia imponerentur super ciuibus dictæ ciuitatis Laodi. intra festum Purificationis virginis Mariæ, alioqui dicto die elapso contra gubernatores executio fieri poterit. Et in illorum bona propria, salua tamen dictis gubernatoribus actione ad recuperandum à ciuibus, si semel ipsi soluerint, vt habetur in stilo parlamenti, aresto 415 Ciuitas quo modo exequi possit. Arestum.

78 Et sic compelli potest ciuitas ad imponendum collectam suis habitatoribus: vt docet glos. singula. de iure ciuili, in l.1.§.quod si nemo.in verbo, proconsul.ff.quod cuiusque vniuersita.no. altera est in c.cum dilecta. in fi. de rescript. & imponetur collecta pro quantitate patrimonij.l.rescripto §.fi.ff.de munerib.

79 Et qui de nouo venerunt ad habitandum, non tenentur pro debito præterito, teste Bald.in d.l.1.vt refert.Matthæ.de Afflic.in constitu.Neapol.l.1.rub.de contumac.vbi etiam allegat Bald. in l.etiam.col.4.C.de executio.rei iud. affirmantem.

80 Non licere priuato imponere collectam, cùm sit minus publicum authoritate & vtilitate, & meri imperij: ideo in hoc regno impetratur à principe, vt hoc ciuitati liceat, & sine principis Collectæ nõ imponuntur nisi Regia authoritate, vel curiæ.
81 concessione, vel priuilegio, non solet imponi collecta. † Licèt de iure ciuitas possit collectã pro necessitatibus suis imponere: vt probatur in l. omnes.C de operi.public. & l.per Bithyniam. C.de immunita.nemi.concedendi.lib.10.sed non pro donatione facienda, sed pro publica authoritate Imperij, vel regni: vt scribit plenè de Ripa in l. 4. in princ.ff.de re iu.quod non seruatur in hoc regno, in quo ciuitas si non habeat hoc ex priuilegio, imponere non potest collectam, etiam pro necessitate ciuitatis, alioqui omnes Scabini & Consules Franciæ diuites statim fierent.

82 Nonò limita in exemplo, per quod fieri non potest executio, quod etiam non probat. authen. si quis in aliquo. C.de edend c.2.de fide instru. & hic tex. loquitur de literis obligatoriis, & exemplum non dicitur obligatorium: ideo hic tex.debet intelligi de literis originalibus.l.probatorias.C.de diuers.offic.lib.12.Iacob.Rebuff.in l.prohibitum. de iure fisci.lib.10.C.facit l.vna.C. de mandat.princip.scripsi non valere insinuationem nominationum de exemplo factam, literarum nominationis, vel gradus.in tracta.nominationum.q.14.nu.122. Et quia exemplum non solet esse sigillatum, vt requirit iste tex.in c.fi.col.penult.de fide instru.Hippoly.consil.16.num.17. & seq. Et quoad hoc copia instrumenti apud Gallos tanti est, quanti apud Græcos κοπία, quod si sigillatum esset, iam non exemplum diceretur, sed instrumentum authenticum, si requisita in hoc instrumento interuenirent, nec est inconueniens duo eiusdem actus habere instrumenta.l. vnum.ff.de test. [Interdum etiam solet dari exemplum, quod originali æquipolleat, vulgo *valant* Exemplum non est exequendum, & quanti sit momenti.

 l'original

l'or. ginal pour luy valoir & seruir ce que de raison. & illud conceditur iudicis authoritate, quando illius authoritate se tueri cupit, vtpote si agatur deinceps de euictione:& ita condemnauit Senatus D. Guido de Touteuille ad dandum hoc exemplum D.Bertino de Stibili, die 7.Septembris, anno 1501.quod est notandum.]

Instrumentũ carẽs sigillo non est exequendum.

83 Decimò fallit, quando non esset sigillatum, etiamsi instrumentum esset à duobus notariis regiis confectum, & subscriptum:quia executio per illud fieri non debet.Dec.cons.458. visis.per hunc text.quia in primis oportet quòd constet instrumentum esse tale, videlicet sigillatum sigillo regio:sicut oportet, quòd constet testamentum à milite factum. §.planè.de testa.milita. in Instit,gl.& Barba in cle.vna.col.5.de sequestra.possessio.& fruct.Boeri.in §.27.de iurisdict.omnium iud.in consuetud.Bituricen.Dec.in c.consuluit.1.per illum text.de appel.

Arestum.

84 Imò executio facta in vim instrumenti non sigillati fuit declarata nulla à Senatu anno 1352.die prima Decemb.pro Huberto Maletto, contra Thomam Parui.

Sigillo perdito an executio tollatur.

85 Si tamen fuerit semel sigillatum, licèt sigillum fuerit perditum, vel fractum, poterit fieri executio per dictum Innoc.in c.inter.col.2.de fide instru.vbi dicit, quòd licèt sit perditum sigillum priuilegij, vel alterius instrumenti publici, non per hoc corruit fides eius, quia authoritas notariorum restat, quæ in hoc sufficit. Panor.in c. innotuit.col.4.de electi.& ibi Rauen.dicit,nos debere esse cautos,quando nobis fiunt collationes beneficiorum,vt fiant per manum publicã:ne
86 destructo postea sigillo, illæ collationes corruant. † Et hoc intelligerem quando in instrumento esset facta mentio sigilli, & quòd aliàs fuisset sigillatum:vel si apparet aliquod signum sigilli,fortè chordæ pendentes,vel alia signa,aliàs non haberet executionẽ,quia deficiũt verba cõstitutionis,eo quòd non est sigillatũ.& cui deficiũt verba,& dispositio.c.indẽnitatibus.§.supradicta.de elect.in 6.ideo sufficit semel sigillatum fuisse.per verba tex. *Que lettres obligatoires faictes, & passees sous seel Royal,seront executoires.* sed istæ sic fuerunt,scilicet sub sigillo factæ:ergo licèt nõ remaneat sigillũ,dum tamẽ modò sic fuerit factum instrumentũ,valebit, & executionem habebit: & quia actus intelligitur de primo sigillo.l.boues.§.hoc sermone.ff.de verb.sign.vbi plenè scripsi.

Executio extra regnum non fit.

Debitor an cogatur in strumẽto sic sigillato obligari.

87 Vndecimò fallit extra regnum, sumendo argumentum hìc à contrario,quia text.exprimit, vt exequetur in toto regno, ergo extrà non,quia extra regnum non potest disponere.arg.c.fi.de constit.in 6.& argumentum à contrario est fortissimum.in l. 1.ff.de offic.eius.

88 Quæro an debitor, cui mutaui decem, vel mihi tenetur ad aliam summam, cogatur mihi facere instrumentum sic sigillatum? videtur quòd non:quia debitor in plus grauari videtur, cùm ab executione possit hoc casu incipi.Et huius est sententiæ Imol.in l.si pupillus.ff.de nouatio.nec hoc cogitauerat debitor, ideo ad cogitatum non extenditur. cap. veniens.& cap.Quintauallis, de iureiurand.Contrarium tenet Benedict.de Barzis in tract.de garentigia.q.5.primæ partis.tum quia debitor tenetur instrumentum debiti facere, & creditor instrumentum liberationis.l.dissolutæ.C.de condict.ex lege. & in bona forma, & iuxta consuetudinem,quæ in hoc attendi debet. l.vel vniuersorum.ff.de pignora.actio.& in plus grauari non videtur debitor ob sigillum, sed efficaciùs obligatur, & ideo cogi potest sic obligari, & eius fideiussor.l.hi qui accessionis.vbi doct. ff.de fideiusso.vide Bar.in d.l.dissolutæ.& in l.si finita.§.eleganter.ff.de damno infe.& in l.si contendat.de fideiussor.ff.& hoc seruatur proculdubio in hac patria, vbi est sic consuetum fieri.

89 Imò non poterit fideiussor sic obligatus exceptiones ordinis(vt priùs conueniatur reus iuxta authenti.præsente C.de fideiussor.)opponere.vt superiùs dixi,non facta executione,tum quòd hìc nulla exceptio opponatur non facta executione: tum etiam, quia hæc exceptio est ordinis, quæ non opponitur in executione.l.ita demum.C.de procurator.Benedict.vbi suprà.q.14.secundæ partis. sed postea pignoritate facta à seruiente hoc opponi poterit, si non erat renunciatum illi beneficio.d.authen.præsente.

Rigoribus sigilli rũ quãdo debitor obligari possit.

90 Hoc maximè considerandum putarem, quòd si consuetum esset ista instrumenta sic fieri, tunc putarem debitorem cogi posse, cùm notarius omnes clausulas consuetas in instrumento inserere possit.c.cum Ioannes.de fide instrum.Secus si non fuerit consuetudo,nec tenebitur se rigoribus sigillorum obligare debitor, nisi ita consuetum fuerit:quod est notandum pro locis vbi rigores illi exercentur: videlicet quando est communiter consuetum, vt rigoribus parui sigilli, ac conuentionum Nemausi debitores se obligent: & hoc solent notarij in omnibus obligatoriis instrumentis describere in Montepessulano, Nemausi,& ferè in lingua Occitana: diuersum est in hac consuetudinaria patria, vbi non permitteretur, quòd se obligarent rigoribus sigillorum alterius resortus,ne iurisdictiones tollantur vni,& alteri tribuantur.

Instrumentũ locationis prioris anni an pro secũdo anno exequi possit.

91 Duodecimò instrumentum factum pro conductione primi anni, non proderit pro tacita locatione secundi: quia pro hoc secundo anno factum non est. teste Bald.in l.legem.C.locat.vbi sic inquit: Nam vbi requiritur instrumentum,requiritur visus.l.1.ff.de his quæ in testa.delent.& sic tacita reconductio non erit sub forma scripturæ, sicut ex prima,& ideo non habet executionem paratam, sed ex primitiuo rigore concedo, ergo tacitè renouatur,sed non scribetur tacitè: quia scriptura debet videri, & legi,& non sufficit intellectus separatus à carne,id est negligentia, pura sine corporalibus organis,& idem quando debet fieri in scriptis censet ibi Bald.quem sequitur Feli.in cap translato.col.1.de constit.& Antonius de Canar.in tracta.de executio.instrumen. q.44.& Albert.in tracta.de forma & solennita.actus. rubr.ex quibus consistat forma & solennitas.fol.24.col.2.versi.octauo fallit. Nam licèt de iure fiat tacita relocatio,non tamen tacita obli-

gatio

gatiõ executoria, nec ſcriptura facta eſt pro hoc ſecundo anno. ergo non extendetur ad illam locationem tacitam, niſi illud tacitum de neceſſitate veniret. Ancha.conſ. 119.pluribus.vbi dicit inſtrumentum etiam garentigiatum non habere executionem in caſu tacito, videlicet quando maritus promittit dotem reſtituere ſoluto matrimonio, ſi vergat ad inopiam, non poterit peti, licèt alio modo dos repeti poſſit.l.ſi conſtante.ff.ſoluto matrim. quia de illo caſu non fuit cogita-
92 tum, nec expreſſum.Bald.in l.iuriſgentium.§.quod fere.in fin.de pact.ff. † Tamen hodie fit executio.per text.in l.item quæritur.§.qui impleto.ff.locat.vbi pignorum durat obligatio:ergo & executio.item ius fingit locationem, ideo iſta ficta locatio tantum operari debebit, ſicut vera.l.ſi pater.ff.de adoptio.& ſi ius velit principale eſſe, videlicet locationem, ergo & acceſſoriam obligationem etiam executoriam. argum.l.cum principalis. ff. de regul.iur.& opinio Baldi de rigore iuris procedere poſſet, ſed in actu practico vbi æquitas conſideratur, non ſeruatur, niſi in tertio. Nam ſi tutor meus locauerit ad tres annos, & interim finita eſt tutela, & bonorum diuiſio facta, & bona mihi adiudicata: tunc finita conductione non cenſetur relocatio ſine nouo meo conſenſu: ſicut non cenſetur facta locatio quoad fideiuſſores, vt teneantur pro tacita reconductione ſine nouo conſenſu.l.item quæritur.§.qui impleto.ibi, ſi non alius pro eo in priore conductione res obligauerat, huius enim nouus conſenſus erit neceſſarius.ff. locat. Et hoc etiam in vim conſuetudinis Pariſien. permittentis locatori procedere per pignorum captionem contra eum, cui locati titulo rem tradidit. Sed tradidit dominus anteriore anno hoc titulo: ergo conſuetudo locum habebit. Tutius tamen eſſet ad vitandas opiniones, vt notarius in inſtrumento inſerat, quòd etiam pro tacita relocatione executio fieri poſſit: vel quòd pars coram iudice citetur ad dicendum cauſſas, cur executorium inſtrumentum non erit pro ſecundo anno, & poſtea iudex per-
93 mittet. † An poſſit executio fieri ad illum quod à tempore moræ creuit, vide per docto.in l. vinum.ff. ſi certum petat. & Anto. in d.tracta. q. 55.quod non per prædicta: quia non eſt inſtrumentum de hoc, nec ſigillum, de quibus iſte text.loquitur.

Praxis vt inſtrumentum locationis primi anni ſit pro ſecundo executorium.

Ad illud quod per moram creuit non fit executio.

94 Decimotertiò non eſt executio in armis militum.glo.ſing.in l. nepos Proculo.ff.de verb.ſignific.qui arma alienare ſua militi graue crimen eſt. l. qui commeatus.§ fi.ff. de re milit.nam qui ea alienat, capite punitur.l. 3. §.miles.ff.eod.tit.plenè de Ripa in l.obligatione.num.43.ff.de pigno.vbi vide.

Executio in armis militũ non fit.

95 Item in libris ſcholaſticorum. per illam gloſſ.in d. l. nepos. vbi etiam ſcripſi poſt Iaſ. in §. item Seruiana.num.65. Inſtit.de action.imò ſi arma militum, vel ſcholarium libri capti fuerint: ſoluent ad cautionem illius, cuius ſunt, reddi, conſtituendo ſe emptorem iuſtitiæ, vt ſcripſi inter ſcholaſticorum priuilegia.in priuileg. 113.vbi abundè videre licet.

In libris ſcholaſticorum non fit executio.

96 Item bona tutoris pro pupilli debito maximè finito officio capi non debẽt, nec in illis executio fieri, ne officium eis ſit damnoſum.l.ſed ſi quis.ff.quemadmo.teſta.aper.& ne res illius, qui
97 nihil debet vendatur. † Niſi tutor ſe proprio nomine obligaſſet: vt ſic fuit condemnatus Troſart hoc anno 1540.& die 21.Martij ante Paſcha: quod eſt notandum cõtra habentes officia, ne ita ſe obligent, aliàs eis imputetur, ſi finito officio conueniatur: & quaſi fatuus eſt, qui ſe obligat tam nomine tutoris, vel procuratoris, quàm ſuo, quia dum non erit tutor, ſuo nomine exigi
98 illa pecunia ratione obligationis poterit. † Niſi minor non teneretur: quia ſi minor impetrat literas regias ad annullandum obligationem, quæ fuit annullata, etiam non tenebitur is, qui pro pupillo ſe obligauit: vt ſuperiùs docui: [& in tracta. de reſt. releua.in 2.tomo, comment.ad has conſti.]

In bonis tutoris vel procuratoris nõ fit executio. Areſtum.

99 Item in re dotali executio fieri non debet, etiamſi debitum ſit commune viri & mulieris, tum quòd alienari dotalis fundus non poſſit.in rub.ff.& C.de fund.dotal.non alie.niſi in caſibus deſcriptis in l.quinque legibus. & ibi gl.de bonis damnator.ff. ideo vxor iſti executioni ſe opponere poterit.Bald.in l.ob maritorum.in fi.C. ne vxor pro marito.Bald.nouel. in tracta.de dote.in 7.parte priuilegio.15.Guido Papæ in deciſio.Delphinal.q.447.Pone vxor.Et Albert.in tract.ſtatu.q.60.partis ſecundæ.& in 3.parte q.4. & ſeq.

In dote non fit executio.

100 Sed hodie pro parte debiti durante matrimonio contracti executio in vxorem fiet, vbi ſunt communes in bonis & quæſtibus, & in debitis eſſe debent, prout ſuperiùs dixi.

101 Item non debent capi boues aratorij, vel mulæ, aut equi, ligones, aratra, aut alia inſtrumenta ad culturam neceſſaria. Alioqui accipiens infamiam incurrit, & in quadruplum punitur, ac iudicis arbitrio mulctatur. l. executores. cum authen. ſeq. C. quæ res pignor. obliga.poſſunt. Berrachi.in tract de gabel. in 2.parte, 8.partis.quæſt.15.facit quod habetur Hierem.c.vlt.vbi trucidatis vniuerſis ciuibus Nabuſardam princeps militum de pauperibus terræ reliquit vinitores, & agricolas, & ea quæ in miniſterio fuerant. Et apud Phryges ſi quis bouem aratorem occidiſſet, aut inſtrumentum quodpiam ad agriculturam aptum furtò ſuſtuliſſet, morte mulctabatur. [vt refert Ioan.Stobæ.in ſermo.42.de legib.]

Aratorij boues & alia ruſticorum inſtrumẽta capi nõ debeãt etiam pro tributis.

102 Imò etiã pro tributis & aliis capi iſta inſtrumenta non debent, nec pro aliis denariis regiis, nec pro cenſu annuo domino debito, nec pro alio quocunque debito, etiam volentibus ruſticis:
103 quia vtilitas publica diſpendium pateretur. † Vt extat ordin.regia Caroli 8.quæ eſt in rub. de exceſſib.offi.ordina.13.in ſtilo parlam.& in antiqua compilatione.licèt in noua omiſſa illa ordinatio regia fuerit, quæ ſic eſt ſcripta: Omnia animalia ad laborandum, & cultiuandum, ſeu colendum terram ordinata, & deputata, nec nõ inſtrumenta, & vtenſilia neceſſaria ad laboragium,

Ordinatio Caroli de bonis ruſticorũ non vendendis.

deinceps

deinceps obligari non poterunt, neque pro pignore capi, vel pro executione qualicunque, etiam pro denariis regiis, vel dominorum directorum, aut mercatorum, aut aliàs quomodocunque, supposito etiam quòd laboratores id vellent, & consentirent, quod tamen iudices malè seruant.

Bona in vno loco capta an in alio vendi possint.

104 Præterea si in loco vbi bona per executionem capientur, villa, vel locus mercati nō fuerit, bona tunc prædicta portabuntur ad villam mercati loci propinquioris, in quo facta fuerit executio prælibata: per dictam ordinationem, quam ad verbum supertranscribere volui, cùm eam in libris nunc excussis non inuenerim. Scribit etiam Hippol. in l. vna. nu. 238 C. de rap. vir. & in l. lege. §. constitutum. nu. 3. ff. de sicar. Benedict. in c. Raynutius. in verb. & vxorem. num. 905. de testa.

105 Etiam si rustici nil aliud possiderent, secundùm Pet. & Alber. in d. l. executores: quia propter vtilitatem publicam meliùs est vnum perdere debitum, quàm si cultura destitueretur. l. 1. C. de agricol. & censit. lib. 11. vbi plenè Lucas de Penna.

Quamuis Hippol. sibi contrarius teneat contrarium in rubr. ff. de fideiussor. q. 27. num. 202. quem sequitur de Ripa in tractatu de peste. fol. 75. & seq. vbi etiam dicit illam gloss. in practica seruari: & passim omnia eorū bona venduntur, quamuis nos Galli ratione ordinationis regiæ deberemus primam tenere: sed multi periuri iudices illam non seruant, nec illam seruare cogunt, sed omnia illorum bona vendi permittunt. contra text. in cap. fin. de treuga. ibi rustici euntes, vel redeuntes, vel in agricultura existentes, & animalia quibus arant, & semina portant ad agrum, congrua securitate lætentur, sed dolere eos oportet nunc importuna destructione, & executione in eos quotidie facta.

Bona clericorum mobilia in executione nō capiūtur.

106 Item non fiet executio in bonis clericorum mobilibus, vel mouentibus: vt extat ordinatio prima regia Philippi Pulchri olim Frāciæ Regis, in rub. *des biens des Prelats & clercs nōmariez*. art. 1.

Ratio est quia ista mobilia adhærent personæ clericorum, ideo priuilegio personæ vti debent. text. in c. ecclesiarum seruos. 12. q. 2. glo. in c. fi. de vita & honest. cleric. Et sic excommunicatus est, qui malitiosè vestes clerici lacerat adhærentes clerico, sicut si personam offenderet. c. si quis suadente, vbi scripsi post gloss. ibi. 17. q. 4. & quia sine illis mobilibus clericus viuere commodè non posset, quia accessoria corpori sequuntur illorum personas. l. si captiuus. §. expulsus. ff. de capti. c. similiter. 16. q. 1. dixi in l. verbo victus. cum l. seq. ff. de verb. signific.

Arestum. Bona clericorum etiā extra clerici domum ex sētētia capi non debent, etiāsi clericus nil aliud habeuet.

107 In tantum quòd fuit pronunciatum anno 1543. die vlt. Iunij executionem malam & perperam factam, eo quòd in animalibus clericorum & gregibus per triēnium locatis, & caussa stercorationis colono traditis facta esset. quia ius commune & ordinatio loquitur generaliter, tam in bonis mobilibus, quæ in sua domo clerici habent, quàm in aliena, & sic de quibuscunque. l. 1. §. generaliter. ff. de lega. præstand.

108 Amplia etiam si non haberent nisi illa bona mobilia, in illis non fiat executio, quia fame perire non debent. per l. si longius. §. fin. de iud. ff. & l. fin. C. vbi pupil. educari debeat. nec nudi more belluarum incedere. ca. 1. de restitut. spol. in 6. sed debent moneri à iudice ecclesiastico sub excommunicationis pœna vt soluat. [Imò quomodo bona temporalia capiuntur & saysiuntur, debent reseruari pro victu & alimentis clerici, eadem ratione: & sic fuit dictum in curia pro clerico Andega. anno 1610. die 3. Febr.

Praxis contra clericos immobilia nō possidentes.

109 Prius tamen debet dari supplicatio curiæ, vel iudici, cum relatione seruientis dicentis se non inuenisse bona immobilia. & tunc curia permittit, vt prosecutio fiat coram iudice ecclesiastico, & pars censuris contra istum clericum vti possit: ita vidi seruari in iudicio forensi.

Censuris quādo vtendum sit contra clericos.

110 Sed non debet iudex laicus permittere non vocato clerico, & non audito, si cōpareat, quia fortè indicabit bona immobilia: aliàs abusiuè concessū iudicauit Senatus anno 1533. die 15. Iulij.

Arestum.

111 Et etiam inquisitio diligens debet fieri bonorū immobilium. An clericus aliqua habeat, & si ante inquisitionem permittātur vti censuris, perperam cōcessum cēsuit Senatus anno 1519.

112 die 10. Maij. & anno 1533. die 29. Iulij. † Debet tamen hoc casu ipse clericus ex tempore literas tonsuræ ostendere: alioqui nulla dilatio dabitur, & repelletur, vt etiam fuit decisum eodem anno, die prima Decembris: quia postquam allegat se clericum, oportet quòd probet, & incontinenti ad impediendum executionem. l. actor. C. de probat. l. non ignorat. qui accusa. non poss. [Ideo executio perperam fieret, si post arestum latum fieret monitio ad soluendum iudicatum & ante curiæ permissionem, vt iudicauit Senatus anno 1510. die 1. Martij, & anno 1513. die 14. Decembris, nisi executoriæ literæ essent (vt dicunt) imbaumatæ, tunc non seruiunt nisi de probatione. vt in c. si autem. & c. plerunque. de rescri. Ideo clericus moneri poterit post annum, vt censuit Senatus anno 1519. die 2. Augusti. etiam debita clericorum non decent capi, quia mobilia quoad executionem istam reputuntur, licèt de iure secus, vt dico in l. mobilium. ff. de verb. signifi. Vnde fuit condemnatus ad expensas, dāna & interesse is qui debitum cuiuspiam clerici per executionem acceperat, anno 1513. die 19. Decembris. Fortius censuit Senatus Paris. pro Ioan. Aubigeois contra fratrem magistri Diaconis *porchier*, mobilia non esse exequenda D. Aubigeois, qui fuerat factus clericus post condemnationem, & ante executionem, refert Ioan. Gallus in quæstio. per aresta, q. 57. Item dictum.]

Arestum.

Pro alimētis an fiat executio in bonis clericorū mobilibus.

113 Etiam si clericus fuerit condemnatus pro alimentis alteri dandis, in mobilibus suis non fiet executio, ob id audiui arestum in Senatu, anno 1536. die 28. Nouemb. pro clerico, qui fuerat condemnatus ad dandum prouisionem puellæ, quam grauidam fecerat, vt eius mobilia pro illa caussa non exequerentur: sed censuris in eum vtendum esse curia censuit: quia non sunt aufe-

renda

renda alimenta à clerico, vt aliter alatur. Nec est discooperiendum vnum altare, vt aliud cooperiatur.l.assiduis.C.qui potior.in pigno.habeanr.

114 Imò in clericum condemnatum à curia suprema ad expensas, fuit prohibita executio in mobilibus ratione expensarum processus. nam illud arestum debet exequi prout de iure, & secundùm ordinationes.arg.l.si duo.ff.de acq. hæred.l.rectè:vbi Iacobinus.ff.de iud.scripsi in præfa.ad l.vnam.C de senten.quæ pro eo quod interest. Pro expensis etiam in curia factis in bonis mobilibus, clerico rum non fit executio.

115 Vbi docui illum Regem dici, qui de iure est, & illum non recognoscere superiorme qui de iure non recognoscit.c.per venerabilem.qui filij sint legitim. & ad hoc multos ibi adduxi authores, inter quos fuit dominus Igneus, qui postea sine ratione dicit me voluisse eum notare:vt ibidem scripsi.

116 Item per ordinationes linguæ Occitanæ prohibentur mobilia capi clericorum, saisiri, etiam quando episcopatus, vel abbaria vacauerit:& patet in ordinatio.patriæ Occitanæ.artic.26. nisi in casibus permissis à iure, vel consuetudine à Papa approbata. Bona mobilia clericorũ in ressortu Tholosano capi non debent.

117 Imò fuit dictum contra iudicem Andegauen.qui propter delictum prætensum dominum Christophorum Campaniæ presbyterum, & alios consocios in carceres propter vim publicam intruserat, in hoc bene iudicasse:sed quia bona mobilia clericorum saisierat, vtpote duos equos, cum quibus discedebant, malè processisse, anno 1527.die 23.Maij.quia bona mobilia clericorum non debent capi, vt hîc. Arestum. Bona clerici mobilia carceribus detrusi an capi possint.

118 Imò etiam ab episcopo capi bona clericorum mobilia non possunt, vel ab alio iudice ecclesiastico:vt fuit iudicatum in hoc Senatu contra episcopum Parisien. pro domino Ioanne Michaële, anno 1400. quia hoc iuris est, quo iure episcopus adstringitur, licèt diceret tantùm per ordinationes esse prohibitum, sed suprà dixi hoc esse & iuri conueniens. [Bona mobilia dicuntur pisces capti ex viuatiis, sed intra viuaria inter immobilia reputantur, ideo capi poterunt.arg. l.longe. ff. de diuers.& temp. præscript.& temporale reputatur, vt docet Otho Senonensis in sua summa de interdic.in interd. vti possid.] Arestum. Episcopus vel alius iudex bona mobilia clericorũ non capit.

119 Fallit si haberet aliqua bona negotiationis caussa, tunc ea capi possent, nec aliquod in eis clericus habebit priuilegium. c. quanquam.de censi. in 6. cle. præsenti. illo tit. Albert. in authen. statuimus. col.2. C.de episcop.& cler. Iacob. de bellò visu, in repetitio.§.contrahentes.num.106. de foro compet. in 6. Plenè Aufrer. in tracta. de potesta. secula. super eccles.& perso.in secunda regula.in 32.limitatio. Bona negotiatoris clerici capi possunt.

120 Secundò fallit quando non viueret clericaliter, vtpote si esset mercator, armiger, vel la-
121 nio:tunc etiam bona mobilia caperentur: vt in ordina. patet, ibi viuant clericaliter. † Et clericaliter viuere dicuntur, quando exercent ea, quæ concernunt statum clericorum, & non laicorum, vt scripsi in glossa nobilitatis. §. cùm verò. de collat. in concorda.& ita fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1540. postulante domino Iacqueleto aduocato in suprema curia egregio: vt bona clerici non viuentis clericaliter etiam mobilia capi possint.[Et ita etiam fuit iudicatum cõtra Planci. procuratorem & grapherium in camera computorum, & executio facta contra eum in mobilibus, approbataque fuit anno 1551.die 8.Maij.] Clericaliter viuẽtis bona non debent capi, & quãdo sic dicatur viuere. Arestum.

122 Tertiò flectitur regula in locationibus domorum, & pro pensionibus debitis ex illa caussa: nempe vidi etiam mobilia clericorum à dominis domorum Parisiens. capi, & aliàs fuit decisum
123 in Senatu, maximè anno 1511.in mense Iunio, aut circà.† Alioqui clerici non inuenirent domos, quia sic locatores fraudare possent, & nulli vellent ei locare: ideo priuilegiatus non vtetur priuilegio contra priuilegiatum locatorem. authent. quas actiones.vbi glossa & Barto. C. de sacrosanct. eccle. hoc est eis vtile, vt sint, qui ei domos locent. [Quartò si tanquam hæres patris conueniretur. Ita censuit Senatus anno 1534.contra Rodulphum de Clermont.militem:quia licèt clericus gaudeat priuilegio, non tamen tanquam alius, l. quæsitum.ff.de in ius vocand.gloss. in l.his nulla.de iud.] Pro pensione clerici cõductoris bona eius capi possunt. Arestum.

124 Aduertendum est, quòd si aliquid ex pensionibus debeatur, cuius debiti dies non cessit, vtpote debebatur redditus in festo natiuitatis: tunc poterit ille redditus capi pro executione rei iudicatæ, si ratione fundi aut domus deberetur: quia instar fructuum pendentium habetur. Et fructus pendentes pars rei sunt.l.fructus.ff.de rei vendicatio. Bald. in cap.1.in fin.princip.de pace
125 tenend.& eius violator hoc asserit, & Soc. consil.100. in primo volumi. † Et sicut res immobilis capi potest, ita fructus illi adhærentes: secus si iam essent collecti, & recepti. Aresto ita cautum est die 19.Decembris. anno Domini 1513.vt Imbert.refert in institution.foren.pag.158. & seq.alia super dicta ordinatio. prima Philippi scripsi, & quando domus clerici capitur, & saysitur, tenetur ipse ab eadem domo migrare, vt per commissarios regatur. poterit tamen clericus bona mobilia ab illa domo separare, & alibi ponere: vt censuit Senatus contra protonotarium doct. Normanum pro Guilielmo Thuret anno 1537. Redditus clerici & fructus an capi valeant. Arestum. Arestum.

126 Vxor tamen thesaurarij Meigret, quæ dum maritus erat in legatione apud Germanos, receperat sericum, & se obligauerat ad trecentas libras, mortuo marito fuit condemnata ad garniendum, seu muniendum: licèt allegaret se fecisse nomine viri, qui tenebatur ad hoc, & vir constituerat eam procuratricem ad contrahendum nomine mariti vsque ad quadringentas libras.anno 1533.die 16.August. Vxor condẽnata ad garniendum. Arestum.

127 Item anno 1539.die 11.August.fuit annullata sententia prouisionis, qua fuerat condẽnatus quidam Recipiẽs mu

tuum nomine alieno an condemnari debeat.

quidam ad garniendum ducentos aureos, quos nomine domini *d'Angest* mutuo acceperat, & suo proprio nomine schedulam creditori conscripserat : & dominus *d'Angest* dictum mutuum approbauerat. Sed fuit dictum per Senatum, quòd is qui recepit mutuum intra tres menses faciet diligentiam erga dominum *d'Angest*, ad soluendum dictam summam, quòd si intra tres menses D. *d'Angest* non soluerit, condemnauit Senatus eum, qui fecit schedulam suo nomine proprio ad garniendum dictos ducentos aureos, cautione (vt moris est) data saluo iure repetendi à domino *d'Angest*, id quod dederit prouisionis gratia.

Arestum.

Ad garniendum non tenetur qui impetrauit literas annales.

128 Ad hæc qui literas annales vel quinquennales impetrauit interim non debet condemnari etiam ad garniendum : vt fuit in Senatu pronunciatum anno 1537. die 4. Febr. & 27. April. per ea quæ not. doct. in l. quotiens. C. de precib. imperato. offerend. alioqui literæ ei nihil aut parum prodessent: vt scripsi in tracta. de literis dilatoriis annalibus, vel quinquennalibus.

Calculi errore pendente prouisio fit. Arestum.

129 Diuersum est in eo qui calculi errorem allegat, vt interim garnire debeat, prout censuit Senatus contra dominum Buliol regium consiliarium anno 1538. die 27. Ianuarij alioqui quilibet allegaret, vel allegare posset calculi errorem ad impediendam prædictam executionem : vt not. doct. in l. vnica. C. de errore calculi. Etiam contra Trossard. anno 1540. die 21. Martij. exceptis tribus art. super quibus erratum esse liquidò constabat. Alios casus in quibus prouisio fieri debeat, scripsi in tracta. de senten. prouisio. ibi licet videre. hactenus de hoc secundo artic.

Idem *article* LXVI. Ibidem.

Et quant à celles qui sont passees sous autres seaux authentiques, elles seront aussi executoires contre les obligez, ou leurs heritiers, en tous lieux où ils seront trouuez demeurans, lors de l'execution, & sur tous leurs biens, en quelque part qu'ils soyent assis ou trouuez, pourueu qu'au temps de l'obligation ils fussent demeurans au dedans du destroit & iurisdiction, ou lesdits seaux sont authentiques.

GLOSSA PRIMA.

Articulus 3.

1 HIc articulus declarat ordinationem Ludouici suprà descriptam art. 1. vbi fuit dictum, quòd in omnibus executionibus garniri manus debet, si factæ sub sigillo Regio sint literæ, vel authentico [& in eo loco, in quo erat authenticum.] Nunc hic textus declarat, vbi sit authenticum, & vbi executio fieri debeat: dicens, quòd obligationes sigillatæ sigillo authentico, id est, instrumenta obligatoria, erunt executoria contra obligatum, vel eius hæredes, vbicunque illi sint tempore executionis residentes, vel bona illorum reperta: dum tamen residentes fuerint tempore obligationis contractæ in loco, vel in iurisdictione, vbi sigillum erat authenticum. Et si dubitetur an sigillum sit ibi authenticum, inspiciendum locum & habitationem dicit: locus enim ideo inspicitur. nam si in loco tali sigillum sit authenticum, & is qui se obligat in tali loco sit residens, tunc illud obligatorium erit exequendum vbique, & ita nihil corrigit de artic. primo, si bene intelligatur. posteaquam sigillum erat authenticum in tali loco, obligatus instrumento sigillato illo sigillo tenetur, & sic executio in eum fiet: quia rectè & ritè conceptum fuit obligatorium instrumentum.

Requisita antequam instrumentum exequatur.

2 Quid dicatur sigillum authenticum declaraui suprà eodem articulo primo, in verbo, *authentique*. Requiruntur tamen antequam executio fiat, sequentia. Primò quòd illud sigillum sit authenticum in loco, vbi instrumentum fit, alioqui executionem non haberet, ibi, *ou lesdits seaux sont authentiques*, & articulo primo dicitur, *dedans les fins & limites où il est authentique*.

3 Secundò quòd instrumentum sit illo sigillo sigillatum authentico, vt hîc, ibi, *passees sous autres seaux authentiques*. nam si instrumentum non esset sigillatum, non exequeretur, vt superiùs dixi.

4 Tertiò quòd tempore quo fuit instrumentum factum, contrahentes fuerint residentes in loco, vbi instrumentum est authenticum ibi, *Pourueu que au temps de l'obligation, ils fussent demeurans au dedans du destroit, & iurisdiction, &c.* nempe sicut iudex loci non habet iurisdictionem, nisi in suos residentes, & subditos. l. final. ff. de iurisdict. omnium iudic. ita hoc sigillum non habet vim obligandi subditos, si non resideant in sua iurisdictione tempore contractus: & ideo vult, quòd resideant in dicto loco. facit l. si fundus venierit ex consuetudine eius regionis, in qua negotium gestum est, caueri oportet pro euictione. ff. de euictio. aliud postea est iuri consonum: nam postea quàm quis obligari potest, & est iure obligatus, quocunque se conferat, semper est obligatus.

5 Quia actiones personales sequuntur obligatum, sicut lepra leprosum. gloss. sing. in l. 3. ff. pro socio. quam not. iuris interpretes. in §. omnium. Instit. de action. ideo in illum iure obligatum fiet. executio, etiamsi nunc resideat alibi quàm in loco obligationis. nam si puella apud competentem iudicem condemnata fuerit, postea ad viri matrimonium alterius iurisdictioni subiecti peruenerit, prioris iudicis sententia in mulierem exequi poterit. l. penult. ff. de iurisdict. om. iud. ita & hoc instrumentum, quod vim sententiæ habet executioni dabitur.

Ou leurs heritiers.

GLOSSA SECVNDA.

1 ISta alternatiua (*ou*, aut) denotat ordinem, vt primò fiat executio in debitorem principalem si sit. Si verò mortuus sit in hæredem, nam viuentis non est hæres. l. qui superstitis. ff. de acquiren. hæred. & ideo non est in electione debitoris executionem facere in

re in alterum, sed executio in debitorem eo viuo fieri potest, eo autem mortuo in hæredem vt hic. de alternatiua multiplici scribit text. in l, 3. ff. de eo quod cert. loco. vbi Bartol. & Ias. & ego in §. statuimus. 2. in verbo aut saltem de colla, in concorda. vide Chassa. in consuetud.

2 Burdung. in rubr. *des censes*. §. 6. gloss. *contre le principal*. † Et sic hæredis appellatione venit etiam hæredis hæres primo mortuo, vt contra eum executio etiam fieri possit, si non fuerit facta contra hæredem primum. l. fina. C. de hæredib. instituend. & hæredes in infinitum continentur. l. hæredis. 1. ff. de verb. signifi. vbi abundantiùs scripsi. Hæredis nomine & hæredis hæres continetur, & in eum executio fieri poterit.

3 Et sic habes quòd sigillatum instrumentum est executorium non solùm contra principalem debitorem, sed etiam contra illius hæredes, quòd obligatio hæredum virtualiter in instrumento continetur, sic loquitur Imol. in l. 1. col. 3. ff. de his quæ in testa. delent. argum. l. si pactum. ff. de proba. & l. 1. C. si cert. pet. tum quòd actiones actiuæ & passiuæ in illos transierunt. l. 1. ff. ad Trebel.

4 Tum quòd vna persona hæres & mortuus censeantur. per text. in authent. de iureiur. à moriente præstito. colla. 4. l. hæres. ff. de vsucap. l. hæredem. vbi Dec. ff. de reg. iur.

5 Adhæc quòd hæres succedit defuncto cum sua caussa, suísque vitiis. l. vitia. C. de acquir. poss. l. Pomponius. ff. eo.

6 Item quòd sententia possit executioni dari in hæredem, est tex. in l. miles. §. fina. ff. de re iud. & hoc instrumentum sigillatum vim sententiæ habet, vt suprà sæpiùs dixi: ergo hoc instrumentũ sigillatum contra hæredem sic erit executorium, maximè cùm sit expressè statutum in hoc text. Sententia exequi contra hæredem potest & instrumentum.

7 Nam certum est, quòd quando ius exequendi erat in esse productum, antequam res trãsiret ad hæredem, vtpote quia obligatus erat, vel condemnatus principalis: tunc illud ius exequendi formatũ transibit ad hæredem, vt hîc. & in l. si superatus. §. 2. ff. de pign. l. si mater. §. 1. & l. iudicatis. ff. de exceptio. rei iud. Bart. in l. 3. q. 4. versicu. circa hoc. C. de pigno. Secus est, si ius exequendi non esset natum: quia illud quod non est, non potest transire in hæredem. argumen. §. si seruus. Institu. de capit. diminutio. Ius exequendi quando in hæredes trãseat.

8 Etiam si statutum esset pœnale, tamen adhuc locum habebit in hęrede: etiamsi apposita esset dictio tantùm, quia de mente promissoris fuit excludere factum extraneorum, non hæredum. per l. stipulatio ista. in princ. ff. de verbo. obligat. Francisc. Cremen. sing. 157. vnus socius. & Hippoly. sing. 475. non est tibi nouum. Vnde si liceat mihi ex conuentione vendere pignus, & hæredi permittetur. l. si necessarias. §. de vendendo. ff. de pignora. actio. quæ est singu. secundùm Iason. in §. item si quis postulante. num. 51. Instit. de actio. & in l. nam postea. §. 1. ff. de iureiuran. & in l. diuortio. §. interdum. 3. nota. & in l. si mora. col. 2. ff. soluto matri. & in l. 2. §. item si in facto. col. 2. ff. de verbo. obliga. & Iacob. in l. prima in fin. si certum petatur. Corne. consil. 221. in hac consultatione. col. 2. in 4. vol. idem tenet Bal. in l. si seruus. ff. de condict. furti. & Alexand. consil. 119. Attentis. vol. 6. licèt contrarium teneat Iacob. sibi contrarius in l. si pactum. ff. de proba. per l. non solum. §. tale. ff. de liber. legat. & gloss. in §. omnes. si de feudo defuncti contentio sit inter do. & agnat. vassal. dixi in l. in vsu iuris. ff. de verb. sign. nunc cum illis contentus ad alia pertranseo. Statutũ pœnale an hæredem comprehendat.

9 Imò etiamsi minor hæres esset, fieri executio in bonis, quæ peruenerunt ad eum ex isto obligato, poterit per text. iuncta gloss. in l. pupillus. §. sed & si creditor. ff. de author. tutor. & in l. 1. C. quando decreto opus non est. Quia priuilegium hæredis debitori succedentis non extinguit, nec impedit ius executionis: vt Bartol. & Iason probant, in authent. quas actiones. C. de sacrosan. eccles. & Salic. in l. tertia, quæst. 5. & 7. C. de pignor. nec ius obligationis ex persona hæredum immutatur. l. 2. §. ex his. ff. de verbo. oblig. sequitur Anton. Neguzant. in tracta. de pigno. in 4. parte. num. 17. cum seq. In minorem hæredem fit executio.

10 Amplia etiamsi statutum vel ordinatio dicat debitorem prehendi posse, vt etiam hæres eius tunc capi possit teste Bartol. in l. postulante. ff. ad Trebel. quia debitor est. per l. debitor. ff. de verb. signific. Chassa. in consuetud. Burdung. rubr. *des censes*. §. sexto. in glossa vltim. & hæres compelli potest, vbi eius defunctus poterat. l. hæredem. & l. quod ipsis. ff. de regul. iur. Iacob. in l. 1. in fin. si cert. pet. Gomes. in §. fuerat. num. 35. de actio. in Instit. Dec. consi. 536. in caussa. col. 1. debet tamen priùs citari, & discuti an sit hæres, & pronunciari hæres, alioqui non valeret, si antè caperetur: vt Bal. docet in l. per diuersas. quæst. 10. C. mandat. & in tractatu statutorum. in verbo, capere, quæst. 9. Perus. in cap. ex ratione. col. 23. q. 2. de appel. An hæres capi possit ex obligatione defuncti.

11 Tamen quando debitor obligauit personam & bona sua, ratione huius obligationis nõ poterit capi hæres, licèt debitor potuisset: vt firmat Bar. in l. si decesserit. ff. qui satisda. cogan. tum quia conuentio est merè personalis, quæ ad aliam personam non transit, sicut priuilegium personale. cap. priuilegium de regulis iur. in 6. & quia hæres non est ad hoc obligatus. Ratione obligationis defuncti an hæres capi possit.

12 Nec potuit defunctus hæredes ad carceres obligare, qui non deliquerunt, nec contraxerũt: & illa obligatio carceris censetur extincta per mortem debitoris quoad hæredes, teste Bęnedic. de Barzis in tracta. de garentigia. q. 9. partis primæ, & maximè in hoc regno Frãciæ, nempe inferiùs concedit text. executionem faciendam super omnibus bonis hæredis, *sur tous leurs biens*. ergo in persona non disponit: vnde quod non expressit, dispositioni iuris relinquitur, & de iure in personam non fit executio, vt dictum extitit.

13 Et differentia est, quando lex vel ordinatio concedit ius capiendi debitorem, vt tunc etiam hæres capi possit: tum quia debitor est, tum quia lex semper loquitur. l. Arriani. C. de hæret. Quod non est in conuentione, quæ est personalis, ideo non transit in hæredem. Ias. in d. l. si decesserit. col. 3.

col.3.ff.qui satisda. cogant. facit l.3. & seq.§.quamquam.ff.de censib. & ideo is qui conuenit, vt non facta solutione præstita die possit in carceres coniici, si non soluat tali die iuxta conuentoinem, capi potest: quia est in mora & sic in culpa. Sed hæres, qui in ius alterius succedit, iustam habet ignorantiæ caussam, an debeatur.l.qui in alterius.ff.de reg.iur.ideo non est in mora, & sic nec in culpa, vnde in carceres detrudi non debet.

Hæres creditoris executionem facere potest.

14 Amplia etiam, vt executio fieri possit in fauorem hæredis creditoris per hoc instrumētum sigillatum:tunc ratione correlationis, quia hæres debitoris cōpelli potest,& hæres creditoris debitorē etiam compellet:tum quòd actiones etiam actiuè transeāt in hæredem. d.l.1.ff.ad Trebel. hoc expressè docet Boër.in deci.Burdeg.q.10.Cessionatius in fi.plus addens quòd postea tenebitur docere an sit hæres vniuersalis, vel particularis, aliàs diceretur malè processum.cùm nullum

Arestum.

15 haberet ius in ipso debito: & ita asserit iudicatum esse Burdegalæ. † Quod putarem esse verum, quando pars aduersa oppugnaret, aliàs non oportet probare se hæredem:hoc autem iudicium non datur, nisi postulatum fuerit.l.4.§.hoc autem.vbi Bar. & de Ripa.ff.de damno infec. Et per ordina.potest fieri executio ante aliquam probationem, & in fauorem hæredis creditoris, & contra hæredem debitoris:vt inferiùs dicetur artic.9.licèt sit hodie correctum.

Solennitas in executione bonorum minoris an maior esse debeat, quàm in bonis aliorum.

16 Notandum est tamen quòd in bonis distrahendis per istam executionem non seruatur maior solennitas in bonis mobilibus pupilli, quàm in bonis maiorum:quia creditor non vendit nomine pupilli, sed iure suo. Et sic pater quando facit testamentum filio, non tenetur maiorem solennitatem adhibere in testamento filij, quàm suo:vt docet Bar.in l. Papinianus.§.sed nec impuberis. ff. de inoff.testa. & doct.in l. lex Cornelia.ff. de vulgati subst.ita nec in hoc casu maior adhibetur solennitas: quia non statuitur in hoc diuersum ius in bonis maiorum & minorum, ergo idem seruabitur, quod probat tex.in l.si pupillorum.§.1.ff.de reb.eorum.& ita de consuetudine seruari asserit Guido Papæ in decisio.Delphin.q.31.secundum, in fi.nisi in discussione, quę adhuc fieri in rebus minorum debet, vt scripsi inferiùs artic.11.glo.*faire perquisition*.vbi adduxi curiæ supremæ arestum.

Cessionarius an executionem facere possit.

17 Item in fauorem cessionarij executio fieri potest: dummodo fiat ex persona cedentis: & hoc cessionarius dicere tenetur, licèt fiat ad vtilitatem cessionarij. l. seruo.§.fi.ff.ad Trebel. Angel. & Imol. in l.ille à quo.§. vtrum. ibidem. & maximè quando apposita esset illa clausula in instrumento cessionis, quòd cedens ponit cessionarium in locum suum: tunc per omnia instar cedentis reducitur.teste Bart.in l. in prouinciali.ff.de noui operis nunciatio.vnde cùm cessionarius dicatur creditor, illi executio fiet: vt asserit Bal.in l.1.in fi.C.de actio.& oblig.& in l.per diuersas. q.10.ff.mand.nam hoc est concessum, vt lites breuiores reddantur, & sumptus litium vitentur, igitur hæc ratio habet etiam locū in cessionario,& sic dispositio, cùm respiciat caussam & nō personam:& sic consuluit Rom.consil.38.in casu.& consil.142.quod cessionarius de cessione tamen priùs discutere oportet citato debitore.Bal.in d.l.per diuersas.q.10.C.manda.& ita dicit obtinuisse in practica Hipp. sing.26. licet ex forma vbi multa allegat. Et Imbert.in insti.forens.in 1.parte

18 pag.mihi 21.ac Boër. in decis. Burdeg. q. 10. cessionarius. † Ego tamen vidi cessionarium non ostensa aliqua cessione facere executionem, & nisi petatur, non tenetur eam ostendere:quia postquam facit hoc nomine cedentis, & portitor instrumenti cedentis nomine hoc posset:vt superiùs dixi, sic & procurator, & iste cessionarius,& in practica non curatur, etiamsi faceret executionem nomine suo:cùm vtiles habeat actiones:& seruiens ista non curat, sed exequitur ob id si opponatur coram iudice, hic cessionarius, si executionem nomine suo fecerit, probabit cessionem præcessisse, & ita seruatur.

In fiscū executio fieri valet, & in eum qui bona dedit.

19 Amplia vt etiam hæc executio contra fiscum,& fisci successorem fieri possit:vel in eum:cui fiscus bona dedit.l.1.C.de hære.vel actio.vend.l.cum qui bona.ff.de iure fisci.Ias.consil.88.in præsenti.3.vol.quia fiscus nō vult, nec intēdit iuri tertij præiudicare.l.2.§.si quis à principe.ff.ne quid in loco public.scripsi plenè in regula cancellariæ de non tollendo ius quæsitum:& princeps, concedendo bona, obligationes concedere videtur.l.princeps bona.ff.de ver.sign. vbi abundè scripsi.

Executio in plures hæredes fit, nisi tēpore inuentarij pendente.

20 Amplia siue sit vnus, siue plures hæredes. per hunc text. *heritiers*, quia actiones pro hæreditariis portionibus in eos transierunt tam actiuæ, quàm passiuæ. l.1.C.de hæred.vel actio.vend.l.1. ff.si cert.petat. & quamuis loquatur in plurali hic text. tamen idem erit in singulari,& sic in vno. per l.3.negotia siue vnum, siue plura.ff.de nego. gest.& superiùs scripsi.

21 Primò fallit intra tempus conficiendi inuentarium, id est intra tres menses, tunc executio in hæredem fieri non poterit.l.fi.§.donec.& §.& si præfatam.C.de iure deliber.vbi docto.& Bald. in l.ait prætor.§ si quis.ff.de procura. sequitur Boër. in decis. Burdega.q.10.cessionarius.vbi allegat.Ias.in §.fuerat.nu.61.Instit. de actio. si tamen ex consuetudine daretur rescisius tempus, post illud tempus consuetudinis elapsum, executio in eum fieri poterit: quia cessante caussa, debet cessare effectus.l.quod dictum.ff.de pact. c. cum cessante. de appellat. vnde cùm in hac patria de consuetudine non dentur nisi quadraginta dies, ad inuentarij confectionem, postea in hæredem executio fieri poterit.

Executio in tenētem bona quando fieri possit.

22 Secundò limita in successore singulari, id est in possidente aliqua bona, contra quem non fiet executio.l.2.vbi Bald. C. si aduer. credit.præscript.opponat.gloss.in l.ea lege.de condictio.ob causam.Ias.in l.quædam.§.nihil.ff.de edend. in 4.not.

23 Item nec sententiæ executio contra tenentem bona fieri potest: vt consuluit Ias. consil.88. in præsenti.

in præsenti.in prin.vol.3.& Soci.in tracta.fallen.reg.135.executio. Quia actiones personales non sequuntur bona aliqua.l.1.§.si hæres.ff.ad Trebel.vbi doctores dicunt fatuos creditores, qui petunt executionem sententię,vel instrumenti garentigiati contra possidentes bona debitoris obligati,nisi venirent per actionem hypothecariam discussa personali: tunc concludent quòd possessores bona teneantur dimittere, vt distrahantur, nisi debitum soluere malit.iuxta l.distractio. cum auth.seq.C.de pignor.alibi dixi.

24 Tertiò perdit officium regula contra tertium, in quem executio fieri non potest ratione huius instrumenti:vt asserit Corne.cōsil.221.in hac col.2.vol.4. vbi plus dicit,quòd licèt sit prohibita appellatio quo ad principalem, & eius hæredem,non tamen quo ad tertium. Idem consuluit Francisc.Curtius consi.149.Præsupponitur.nu.6.volu.2.& suprà dixi in verb.*appellations*,in fi.art.1. & ideo quando capiuntur bona existentia in domo obligati, tertius poterit se opponere: & tunc bona capta seruiens custodiæ tradere debet, *en garde par iustice*, & idem isti tertio opponenti assignare.vt per doct.in c.veniens.de testib.vbi plenè tractant. [Idem in recredentia habetur in art.1.glo.14.in fi.tit.de sent.execut.] Tertius an executionē patiatur.

25 Quartò flectitur regula,quando statutum, vel ordinatio loquitur de vna persona,tunc non transit in hæredem.teste Soci.consil.120.cùm in præsenti.col.penul.in 1.vol.& consi.231.in præsenti.in 2.volu.vbi si hæc iura vel statuta loquerentur de executione facienda contra contrahentem,non haberent locum contra hæredem. Sed hîc exprimitur hæres: ob id non est dubium de hærede in hoc regno,vt superiùs dixi. Ordinatio loquens in vna persona non habet in alia locum, nec quando concerneret delictum.

26 Quintò quando concerneret delictum.l.vna.C.ex delict.defunct.Anchar. consil. 244.quia quæstio.vt si executio fieri possit contra vsurarium, non fiet contra eius hæredē. hodie per istum tex.fieret etiam executio,si instrumentum obligatorium adesset, & respiceret debitum,cùm hîc expressè sit cautum,non tamen in eo quod sapit delictum, quia pœna suos authores tenere debet.l.sancimus.C.de pœnis.

27 Sextò facit in hærede conuentionali,qui fit in cōtractu matrimonij,vel societatis,seu pacti, in quem de iure non fiet executio.iuxta l.licet.C.de pactis.quia talis institutio habet vim donationis.gl.in d.l.licèt.& ideo in eum non potest fieri executio,quia hæres propriè non est,nec iure hæreditario succedit.& hoc expressim docet Masuer.in sua practica.rub.de executio.§.item quæ Hæres ex conuentione an exequi possit ex cōtractu defuncti.

28 dicta sunt.vbi dicit intelligendum de hærede ex testamento,non de conuentionali.† Certum est,quòd hæreditas non potest dari in contractu l.hæreditas.C.de pactis conuentis.aliàs quis decederet ab intestato,& nō haberet,vnde testaretur.& sic libera testandi facultas auferretur.cōtra l.stipulatio hoc modo.ff.de verb.oblig.Alexand.consi.38.ponderatis.col.2.vol.3.etiā quia non potest quis donare.quod non habet.l.qui superstitis.ff.de acquirend.hæred.l1.C.de pact.sed hæreditas est successio in vniuersum ius,quod habuit defunctus tempore mortis.l. nihil. vbi dixi de verb.signifi.ff.& sic ante mortem non potuit dari,nec hæreditas dari potest,quæ non est: sed superstitis non est hæreditas.d.l.qui superstitis.igitur in milite tantùm cōcedemus. per d. l.licèt.C. de pact.vbi doctores dubitant de ratione,etiam quia sic dando hæreditatem frustrarentur creditores,non habentes hæredem,quem conuenirent, si de omnibus bonis esset facta conuentio: & ideo asserit Panor.non valere:secus si de parte in consil.18.casus,quædam domina. in primo vol. probatur in l.fi.C.de pact. Hæreditas in contractu dari non potest.

29 Vbi concluditur non valere donationem omniū bonorum præsentiū & futurorum:secus si quis donet tātùm præsentia.vt ibi abundè probāt doct.& Dec.cōs.613.domina Catharina.col.2.

30 Liquere tamen priùs debet illum esse hæredem,antequam in eum executio fiat.per glos.in l.si cùm dotem.§.transgrediamur.ff.soluto matrimonio.§.planè.Instit.de testa.milir.

Quia antequam sit certum an sit hæres,& an sit hæres sub beneficio inuentarij,& an bona sufficiant,nō fiet executio:vt fuit decisum in hoc Senatu anno 1527.die 21.Martij.& not.Bald in l. per diuersas.q.10.C.manda.aliàs appellari potest.teste Corne.consi.221.in hac.volu. 4. Hodie tamen contrarium est declaratum inferiùs art.9.vbi dicetur: ideo variantibus temporibus variantur statuta humana.c.non oportet.de consanguinita. Arrestum.

31 Septimò non procederet ordinatio, quando lex in promissore loqueretur,tunc hæres non comprehenderetur,quia non est promissor.teste Soci.consil. 392. præsens consultatio. in 2.volu. quod est repetitum consi.24.in 3.vol.Dec.in l.hæredem.ff.de reg.iur. sed hæc limitatio non procedit,vbi hæres exprimitur,vt hîc. Promissoris nomine hæres non venit.

32 Vltimò limita in hærede sub beneficio inuentarij, tunc in illum executio fieri non poterit vltra vires hæreditatis.l.fi.& ibi Salic.in §.si verò.& ipse in fi.C. de iure deliberan.quem sequitur Soci.in l.si decesserit.col.2.ff.qui satisda.cogant.

33 Ideo in Francia consuetudinaria nullus sub beneficio inuentarij hæres esse potest sine prin-

34 cipis concessione:ideo impetrari solēt literæ regiæ,in quibus hoc eis permittitur. † Requiritur tamen quòd nullus alius consanguineus defuncti velit esse hæres simpliciter: nam si vnus testatoris cognatus simpliciter esse hæres velit: tunc impetrans non gaudebit isto principis beneficio in præiudicium creditorum,aliàs esset fraudare creditores.d. l. fi. §. & si præfatam. & hoc solet in literis regiis exprimi sic,*Pourueu,&c.que si aucun du lignage dudit deffunct se appert, que simplement, & sans benefice d'inuentaire se vueille porter pour heritier, il y sera receu.* Nam sicut lex Ælia Sentia permittit domino, qui soluendo non est, vnum seruum suum cum libertate instituere,si De hærede sub beneficio inuentarij vt sine regis concessione nō fiat, & requisita.

nemo alius ei hæres extiterit.l.qui soluendo.1.ff.de hæred instit.§.1.quib.ex caus.manumit. licet: ita & hîc permittit princeps,vt sub beneficio inuentarij hæres sit,dummodo nemo alius ei hæres simpliciter fuerit.

Post immistionem non prodest inuentarij confectio.

35 Secundò requiritur quòd bonis non se immiscuerit hæreditariis,alioqui se gerẽdo pro hærede obligatus est creditoribus,cum quibus adeundo quasi contraxit.§.1.Instit. de obligat. quæ ex quasi contractu. ideo princeps non concedet has literas,& si concederet,non verificarentur, nec interinarentur à iudicibus regni:itaque solet hoc princeps excipere, *Pourueu toutesfois qu'il ne se soit immiscé esdicts biens,ne d'iceux apprehendé aucune chose comme heritier simple.* per d.l.fi.ibi,si quidem recta via adire maluerit hæreditatem,& spe certissima hoc fecerit,vel se immiscuerit,vt non postea eam repudiet,nullo indiget inuẽtario,cum omnibus creditoribus suppositus est,&c. Nam sicut contractus,qui sunt de iure gentium.l. ex hoc iure. ff. de iustit. & iure. princeps tollere non potest.l.2.C.de precib.imperato.offeren.vbi glo.& doct.ita nec quasi contractus tollere solet,nec contra illos rescribere:& si rescriberet literæ non comprobarentur.

Cautionem hæres conficiens inuentarium dare tenetur.

36 Tertiò dare cautionem sufficientem tenetur , de adimplendo voluntatem defuncti vsque ad valorem bonorum in inuentario contentorum:vt solet describi in literis, *aussi qu'il sera tenu de bailler caution suffisante d'accomplir le testament d'iceluy defunct,iusques à la valeur des biens contenus audit inuentaire.*

Impetrationes literarũ sub beneficio inuentarij non sunt necessariæ de iure.

37 In patria tamen iuris scripti non vidi has literas impetrari:quia dicunt frustra precibus impetrari,quòd iure communi conceditur.l.vna.C.de thesaur.lib. 10. & hoc verum est,sed ista patria multùm fauet sigillo.

38 Vltimò istæ literæ intra annum à die mortis computandum impetrari solẽt, nisi iusta caussa adsit , & postea non : quod probatur in d.l.fi.versic.sinautem.ibi tunc eis vnius anni spatium à morte testatoris numerandum damus ad huiusmodi inuentarij consummationem : sufficit enim præfatum tempus,etsi longissimis spaciis distant.Alia dicam in tracta. de rescriptis , & literis regiis,in literis sub beneficio inuentarij,vide etiam quæ inferiùs scripsi in artic.3 de sent. prouisionali.gloss.3.

En tous lieux où ils seront trouuez demourans lors de l'execution

GLOSSA TERTIA.

Intra Regnũ executio fit, non extra.

1 INtellige si intra regnum remaneant , & habitent,aliàs non fiet executio. Extra enim territorium ius dicenti non paretur impunè.l.fi.ff.de iurisdict.omnium iud.nec potest iste tex.statuere, quòd fiat executio Romæ, vbi statuens nullam haberet iurisdictionem,nec falcem immittere vult in alienam iurisdictionem.per c.nouit.de iudic.& sic instrumentum sigillatum authentico etiam sigillo potest contra debitorem vbicunque existentem executioni mitti,dummodo debitor tempore obligationis fuerit in loco,in quo instrumentum erat authenticum,vt hîc.

Monitio & executio an vno die fieri debeant.

2 Secundò intellige,si mandatum sit seruiẽti,vt debitorem moneat ad soluẽdum intra decem dies,alioqui pignora capiet,non poterit vno tempore monere,& exequi.teste Bald. in c. de caussis.col.6.de offi.delega.quia non seruaretur ordo temporis.teste Ioan. Andre.in Nouel. in c. cùm plures.illo tit.in 6.facit l.si conuenerit. ff.de pignora. actio. vbi glo. quòd in casu isto non procedit:quia text.hîc non requirit monitionem ante executionem:licèt monitio fieri debeat,vt superiùs dixi,sed non per istum tex.ideo hîc non ponitur ordo iuris,vt in casu Bald. sed recusans soluere,non obstantibus executionibus est cogendus : itaque non debet apparitor capere pignora, nisi priùs debitorem moneat:& ipsi præcipiat,vt soluat, & statim facta recusatione bona debitoris capi poterunt:& præceptum ob hoc debitori fit,vt sciatur an debitor soluere paratus sit,& an hoc velit,qui si soluat expensas,& alia executionis incommoda vitabit,& ita seruatur.

Iudex ad garniendum non ad soluẽdum condemnat.

Arestum.

3 Tertiò intellige , quòd non potest debitor cõdemnari pendente processu ad soluendum.sed ad garniendum:vt fuit dictum anno 1513.die 3.Martij in hoc Senatu Paris.& vide infrà eodem. art.8.[& idem censuit anno 1516.die 3.Martij cõtra Ægid.*des Rois*,pro Ludo.Christeigne.]alioqui esset decidere processum principalem:ob eam rem solet iudex pendente processu , quando videt materiam prouisionalem,condemnare ad garniendum,vt vides:vel ad soluendum per modum prouisionis in quibusdam casibus : vt scripsi in tracta.de sent. prouisional. nisi in contumaciam,vt superiùs dixi:vel nisi plenè appareat de debito,& reus nil in contrarium,quod probatione egeat,alleger. argu. l.si is à quo. ff.vt in posse.lega. [Sed meliùs est vt ad garniendum condemnet,& hæc condemnatio ad garniendũ fit ex literis, non verò inquiri debet per testes, sicut in recredentia,vt iste iudicauit Senatus anno 1526.die 10.Ianuarij inter Ioannem & Ludo.Senesue ex vna,& Ioan.Griffart ex altera.]

Executio die feriata an valeat.

4 Quartò intellige,vt executio ista non debeat fieri die feriata in honorem Dei , aliàs non valet.l.fi.C.de feriis.Alexan.& alij in l.1.§.nunciatio.ff.de noui oper.nuncia. & in consil. 53. quæritur col.1.in 5.volu.

5 In Francia tamen,si contra istam executionem procurator regius nihil dicat , executio non retractabitur,quia partis non interest , cùm ipsa debeat,& sic parte petente non iudicaretur nulla:vt fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1528.die 15.Maij.& in hoc casu bonum est habere procuratorem regium fauorabilem & loquentem,aliàs si in curia mutus sit,pars non obtinebit.

Arestum.

6 Ista autem executio bene poterit fieri diebus feriatis introductis ob necessitates hominum.

per

per text.in c.fi.de iud.vbi doct.& c.quod ad consultationem.de re iudic. Guido Papæ in decisio. Delphinal.q.115.An executio.vbi dicit pignorationem fieri posse die feriato, extra tamen diem dominicum:secus in licitatione,& incantibus, vt dicunt,l.fina. C.de fer. ego verò putarem idem esse in omnibus diebus feriatis in honorem Dei, cùm peccatum mortale quis in omnibus festis opus seruile faciendo incurrat : quia non seruat Dei præceptum : vt plenè scripsi in scholastico. priuil. 1.ergo in illis omnibus diebus feriatis ratione honoris Dei hoc procedet, vt nec pignoratio quidem fieri debeat:& ita seruatur in hac patria.

7 Quintò si quispiam sit condemnatus ad soluendum redditus, & ab illa sententia appellet, solet curia,si petatur, pendente appellatione super principali appellantem condemnare per modum prouisionis ad soluendum dictos redditus vnà cum reliquis, quæ arreragia dicunt:dummodo videat instrumentum de hoc authenticum:vt fuit dictum anno 1516.die 8.Aprilis.idē scripsi pendente nullitate.in tracta.de sent.executo.art.7.gloss.10. Pendēte appellatione sol ui redditus an debent. Arestum.

8 Sextò si hic obligatus resideat in alia iurisdictione,instrumētum non exequetur, nisi ex permissu iudicis, in cuius iurisdictione nunc residet : & debet ostendi instrumentum obligatorium ante executionem ordinario magistratui illius loci,vbi fit executio.per text.in authen. de colla. §.eos.colla.9. nisi stilus curiæ aliter se habeat:vel in literis Senatus:vt scripsi in proœ.cōcorda. in glo.summas.versic.trigesimo.literæ.& in tract.de literis rogatoriis.vide inferiùs in glo.sexta.in 2. Tomo consti.reg. Litteræ ostēdi debent iudici alterius iurisdictionis.

Et sur tous leurs biens,en quelque part qu'ils soyent.

GLOSSA QVARTA.

1 QVid veniat appellatione bonorum,plenè scripsi in l.bonorum.ff. de verb. sign. non receptam hic,videre enim quilibet poterit ibi.

2 Postquàm igitur hic text.loquitur de bonis, non excludit personam,ita vt non possit in eam fieri executio, & persona prehendi, si ad hoc sit obligata : vt superiùs scripsi,in gloss.*ou leurs heritiers.* & inferiùs pleniùs explicabitur, artic. 11. quando vna & altera via quis contra vnum vti possit. Capi persona an possit & bona.

Assis ou trouuez.

GLOSSA QVINTA.

ET sic loquitur tam de bonis mobilibus quàm immobilibus per hoc verbum, *assis*, comprehenduntur bona immobilia:dicimus enim domum sitam in tali loco.c.2.de religio.domib. & c.constitutus.ibidem.

Bona verò mobilia inuenta, vel reperta dicunt vulgò, *trouuez*.l. si Barsatoram.C.de fideiusso. Quidā solent dicere ista duo differre:nempe inuenire est cum inquisitione ; reperire fortuito, & sine inquisitione.Lucas in l.inter chartulas.C.de conueniend.fisci debito.lib.10.quem Fel.sequitur in c.2.col.3.de rescri.tamen Valla in lib.elegant. ista verba dicit nihil differre,& nos solemus multoties promiscuè vti. l. veteres. ff. de actio. empt. alibi fortè dicetur fusiùs in titu.de verbor. signifi. Inuenire & reperire an differant. Ouidius in Metamor.tu non inuenta sed reperta es.

Pourueu qu'au temps de l'obligation ils fussent demourans au dedans.

GLOSSA SEXTA.

1 HIc prædicta modificat,videlicet vt instrumenta authentico notata sigillo, executionem contra obligatum & eius hæredem habeant : vbicunque residebunt illi tempore executionis, ita tamen vel dummodo tempore obligationis conceptæ resideant in loco, vbi sigillum erat authēticum:& sic ista dictio *pourueu*,idem significat quod si modo,dummodo, vel ita tamē, de quibus scripsi in l.maiore.ff.de verb.sign.& in §.1.in gloss.ita tamen.de manda. aposto.in concorda.Franciæ.

2 Et sic habes declarationem ad illam conclusionem traditam per Bart. in l.à Diuo Pio.§.1.in fi. ff. de re iud. vbi dicit instrumentum garentigiæ secundùm consuetudinem Thusciæ factum, posse vbique executioni mandari,nullius expectata requisitione:cùm notariis à statutis concedatur iurisdictio præcipiendi partibus vt contenta in instrumento obseruent.Quod præceptum ex statutis executioni mandari potest,sicut sententia definitiua. Intellige secundùm istum textum, quando tempore obligationis debitor habitasset in illo loco, vbi iure conficitur hoc instrumentum sigillatum.

3 Nec ordinatio extendit vires suas quoad executionem ad non habitantes. Ob id si habitent tempore contractus in vno loco,instrumentum non est executorium,bene probabit in alio loco, sed non habebit executionem. Igitur executioni mandari non potest vbique : secus si semel ritè factum sit:vt de sententia scribitur in l.Lucius.§.rogatus.ff ad Trebel.& d.l.à Diuo Pio.§.1.& superiùs scripsi.

4 Sic dicitur de eo qui ritè fecit testamentum in portu Sarracenorum coram duobus testibus, vt valeat etiam vbique,teste Barba.in clc.caussam.col.64.& seq.de elect. allegat Bald. in l.secunda.C.quemadmod.testamen.aperiant. sic valeret testamentum factum hìc coram duobus notariis vbique:quia maior solennitas hìc non requiritur,& iure confectum est : ideo vbique seruandum esset. Testamētum in portu Sarracenorum factū coram duobus testibus an vbique valeat.

5 Et puto oriri actionem ex istis ordinationis articulis ad exequendum contra quemlibet: quæ vocabitur condictio ex lege, vt in rubr.de condictione ex lege, & in l. vna. ff. Et sic erit Literæ annexæ quando requirantur.

actio personalis, quæ potest vbique intentari cum suo priuilegio. l. fi. versic. pe. C. de præscriptio. 30. vel 40. annorum. cùm hæc instrumenta sigillata vim habeant in toto regno: vt dictum extitit suprà eodem articulo primo: ideo vbique exequi possunt.

6 Et ideo infert Bald. in fi. q. 7. C. de edict. diui Adria. tollend. Quòd in executione cõtractuum non requiruntur literæ alicuius iudicis: quia ipsum instrumentum habetur pro literis: & hoc seruatur in patria consuetudinaria: in patria verò iuris scripti literæ, quas vocant de pareatis, annecti solent: vt tradit Ias. in d. §. 1. & ego etiam vidi in literis clamoris sigillorum, & aliis executoriis.

7 Sed si instrumentum sigillatum haberet tantùm executionem ex statuto, vel consuetudine certi loci, extra illum locum exequi non teneretur iudex, qui tale statutum vel consuetudinem non habet, quia in executiuis statuta illius loci, in quo fit executio, attendi debent. Bartol. in l. cunctos populos. C. de summa trinita. Si igitur isti non habeant consuetudinem exequendi instrumentum, non exequentur: vt notaui in d. §. 1. suprà. Sed quia ista ordinatio est in regno generalis, ideo vbique in regno fiet executio: secus in prouincia, vel in alio loco vbi non est talis consuetudo, vel lex recepta.

Du destroit.

GLOSSA SEPTIMA.

Districtus quid sit.

Districtus à distringendo dictus est, & est locus propriè subiectus ad crimina, vel excessus, teste Bald. in cle. ne Romani. col. 94. de electio. vbi per illum text. dicunt doctores, districtum idem esse quod territorium in quo iudex distringendi potestatem habet. quod sequitur Panor. Feli. & Dec. in c. licet caussam. de probatio. licèt ibi Bald. dicat, quòd districtus intelligatur etiam in mari: quia ad mare se extendit, vt etiam ibi quis distringi possit. Sic & territorium dici potest: quia insulæ Italiæ pars sunt Italiæ, & cuiusque prouinciæ. l. insulæ. ff. de iud. scripsi in l. pupillus. §. territorium. ff. de verb. sign.

Et iurisdiction où lesdicts seaux sont authentiques.

GLOSSA OCTAVA.

Qvid sit iurisdictio, quotuplex sit, & quid veniat appellatione iurisdictionis, latè scribit Bart. & alij post eum. in l. imperium. ff. de iurisdict. om. iud. ideo non discutio nunc: sed ibi vide, si te delectet, & quomodo sciri potest, quòd obligatus degebat in illo loco tempore contractus; vide quid dicatur in art. seq.

Idem artic. LXVII. Ibidem.

Et à ceste fin tous notaires & tabellions seront tenus mettre par leurs cõtracts, sur peine de priuation de leurs offices, & d'amende arbitraire, les lieux des demeurances des contrahans.

GLOSSA PRIMA.

Articulus quartus.

Svperiùs artic. proximo dictum extitit instrumentum obligatorium sigillo signatum authentico, habere executionem contra obligatos degentes in loco, vbi erat sigillum authenticum: ideo vt sciatur, an obligatus resideret tempore obligationis, hîc præcipitur notariis, vt habitationes contrahentium describere habeant in illo instrumento contractus, sub pœna priuationis suorum officiorum, & mulctæ, quam emendam arbitrariam text. vocat: ideo notarius in suo instrumento scribet, Titius in tali loco degens, *demeurant en tel lieu, &c.*

Arestum.

2 Approbat hic text. aresta in hoc Senatu prolata, primum anno 1538. die 2. Iulij, alterũ requirente D. Remundo aduocato tum regio, quibus præcipiebatur notariis, vt describerent habitationes contrahentium, in instrumentis eorum: & si partes habitationes duas haberent, principalem, anno 1539. die 14. Aprilis. & postea hæ ordinationes fuerunt publicatæ eodem anno in mense Septembris.

3 Ratio est vt sciatur, an sigillum sit ibi authenticum: secundò vt etiam dignoscatur, an notarius ibidem instrumenta conficere possit.

Tertiò an illi qui obligati fuerint, potuerint ibi obligari, fortè quia non erant subditi.

Quartò an seruata fuerit consuetudo loci contractus, videlicet Parisiis est consuetudo, vt duo notarij conficiant instrumenta, si instrumentum factum ibi fuerit ab vno, non valebit. Et ideo oportet apponere locum habitationis contrahentium, & vbi confectum est instrumentum: vt sciamus an requisita in illo loco seruata fuerint: de iure requisita in instrumento, describit gl. in l. generali. de tabul. lib. 10. C. & Bart. in l. si quis. §. si initium. ff. de edend. & Barba. in repeti. rubr. de fide instrument.

Notarij & tabelliones quo modo differant.

4 Item hic text. exprimit *tous notaires*, intelligi debet de regiis, quia non potuit legem imponere notariis apostolicis: sed quamuis dixerit *notaires & tabellions*, quia ex communi vsu loquendi notarios regios vocamus *notaires*. creatos verò à Papa, vel ab aliis viris Ecclesiasticis, *tabellions*. Quia sic vocat Papa in c. cum P. tabellio. de fide instrumento. tamen sæpius hîc vsus confunditur, & parum à iure tenetur. Sed hîc ideo expressit *notaires & tabellions*: quia in iure multis nominibus notarij appellari solent. per gl. in rub. & in l. generali. C. de tabul. lib. 10. etiam vt clariùs exprimeret velle omnes ligare notarios, & tabelliones regios, & hoc additur ad solẽnitates dictæ gl. l. generali. vt inseratur habitatio contrahentium, licèt de iure hoc non esset expressum ibi.

Contracts.

Contractz.

GLOSSA SECVNDA.

1 Generaliter hîc accipi contractus, etiam pro distractu potest, iuxta l.omnem obligationem.de iud.ff.& Ias.in §.omnium.de actio.in Institutio.plenè D.Traquel. in tracta.de legib.connubialibus in glo.*contracter*, cùm eadem sit ratio in illo, licèt propriè contractus pro vltrò citróque obligatorio sumatur: vt plenè scripsi in l. Labeo.2.ff. de verb.signifi.ad ibi scripta te bone lector, nunc reiicio. Quid nomine contractus veniat.

2 Et si notarij in vno loco habitare scripserint, & tamen alibi habitabat, poterit contrarium probari facta executione, & parti hoc dicenti incumbit onus probandi.vt l.2.ff.de probatio. ideo notarius debet dicere:talis Aureliæ habitor, vt dicebat, &c. ne postea falsi accusetur.

3 Nam tunc creditur notario. Et si pars falsò dicat se ibi habitare, cùm non habitet, valebit instrumentum, ac si habitaret: per ea quæ notat Barba.in cle.si.col.19.versi.& per istam.glos.de rescrip.quia decipientibus iura non subueniunt, sed deceptis. l. si non decipiendi. ff. ad Velleia. Et quia instrumentum non annullatur hîc, ob id valebit, per ea quæ not. Bart.in l.cùm lex.ff. de pignor.Bald.& Ias.in l.non dubium.C.de legib.

4 Et dum iste tex. dicit, *par leurs contractz*, debet intelligi, id est inter contractus, vel melius in contractibus, quod vulgò dicitur, *en leurs contractz*, sed vsus est verbo, *par leurs contractz*, quasi perfectè per omnes contractus hoc scribi debeat, sicut scripsi in l.vrbana.§.pernoctare ff.de verb.sig.

5 Aduertendum est, quòd expressio loci est necessaria, propter etiam varias consuetudines, & statuta, quæ in variis seruantur locis.cap.primo, de consuetudi.in 6.nempe apud Parisien.extat talis consuetudo. Consuetudo Parisien. de pensionibus domorum.

item il est loisible à vn proprietaire d'aucune maison par luy baillée à tiltre de loyer, de faire proceder par voye de gagerie en ladicte maison pour les termes à luy deuz, pour ledict louage, sur les biens du conducteur, estans en icelle maison.

In alio fortè loco non erit talis consuetudo. Bonum igitur erit contrahentium habitationes in instrumentis describere: verùm quia hæc consuetudo est in curiis frequentissima, & iuri conformis, ob id plena manu eam attingere curabo. Tu lector boni consule.

6 Igitur in iure trita est regula, quòd inuecta & illata pro pensione domus sunt tacitè obligata, ob quam obligationem potest dominus ea includere bona: si non soluatur illi pensio. l. est differentia.ff.in quib.caus.pign.vel hypothe. tacitè contrahit. l. certi iuris. C. locat. Et apud Pictones seruatur, quod locator possit retinere res conductoris pro pensione: vt in stilo eorum patet rubr. *le reconuention & retention*. Paris. locatores bona conductorum capere per seruientem possunt, & vendere, si pensionem conductores in termino non soluerint: vt suprà visum est. Inuecta & illata sunt obligata pro pensione domus.

7 Practica includendi ponitur per text.& ibi Bald.in l.cum domini.ff.loca. videlicet quòd dominus locator ad suam domum conductam adeat, secúmque tabellionem, qui res conductoris ibi repertas scribat, ducat. Et si conductor facta descriptione non soluat, poterit dominus domus propria authoritate bona scripta capere, tanquam post descriptiones possessa. l. Inquilino. ff. de dam.infect.Ioã Fabr.& Ias.in §.item Seruiana.de actio.in Institut. & Ias.in l.item quia.ff. de pact. Sed illa practica non seruatur in Francia, nec etiam in patria iuris scripti: quia dominus nihil facit sine iudice: & hæc descriptio caussa dissidij, & fortè moris esset: sed in Montepessulano exponit ex morem dominus contra conductorem obligatum: si verò non sit obligatus, res inuectas retinet per arestum tamen, quod fit per seruientem authoritate iudicis. Praxis in locatoribus exequendi.

8 Sed ex hac consuetudine seruata potest conductor bona in domo reperta ex locationis instrumento sigillato per seruientem capere, & cõductori diem octauam, vel aliam ad vendendum ea bona secundùm consuetudinem cuiuslibet regionis præstituere, intra quam si debitor nõ soluat, vendentur res captæ: si se opponat, auditur opponens, & à iudice venditio permittetur, si iusta oppositionis caussa non probetur.text. in l.præses. C. locar. vbi pensio domus locatæ debet sine mora exolui, cùm contractus sit bonæ fidei, & vsuræ à tempore moræ debeantur.

9 Item suadetur hæc consuetudo per tex.in l.excepto.& seq.C.locat.vbi in locationibus debet seruari consuetudo regionis: ergo hæc consuetudo obseruabitur, volens vt pignori incumbatur.

10 Præterea postquam possunt inuecta de iure capi, & includi, vt suprà dixi, ergo etiam poterunt vendi, & executio in his fieri, vt hîc. Maximè quia de locationibus scribuntur communiter instrumenta, quæ solent sigillarj: ergo non solùm ratione sigilli executio fieri poterit, sed etiam locationis priuilegio.

11 Item conductor non soluens potest expelli ante terminum.l.æde.C.locat.& c.propter.in fi. illo tit.& finita conductione propria authoritate, etiam si conductor neget illum esse dominum, & antequam de hoc sit liquidum.ita singulariter consuluit Areti.consil.21.si diligenter.col. pen. allegat Bald.in l.2.C.de seruitutib.& aqua.Pyrrhus in cõsuetu. Aurelia.rub.de executio. art. 1.licèt in hoc regno sine iudicis authoritate expelli non sit consuetum, & probata locatione, sed solent cogi conductores post vnum terminum lapsum soluere pensionem debitam, & non expelli: si tamen conductor nihil in domo conducta haberet, posset tunc expelli, alioqui domino non esset consultum pro terminis sequentibus, & sic seruatur, & tutius est quòd in instrumento locationis apponatur illa clausula, quòd si in vna solutione termini defecerit, nulla sit conductio, possitque dominus propria authoritate eam domum ingredi: vide in vltima amplia.infrà nu.30. Conductor non soluens quando expelli possit.

Instrumentum non sigillatum an exequendum.

12 Primò amplia quòd possunt capi conductoris bona,& procedi,vt hîc,etiam si instrumētum locationis esse factum in patria, in qua non viget hæc consuetudo, vtpote in Montepessulano quidam locauit mihi domum,quam hîc Paris.habebat:& instrumentum illic confectum extitit, super hac locatone,postquam domus locata est Paris.sita,procederet vt hîc.Et quia contraxisse, vnusquisque in eo loco intelligitur, in quo vt solueret se obligauit, l. contraxisse. ff. de actio & oblig.Et sufficit quòd sit conducta, vt dicitur in artic.ibi, *baillée à tiltre de loyer.* in consuetud.Paris.nec refragitur tex.ordina. quia loquitur in re non priuilegiata:sed hîc loquitur in conductione,quæ à iure est priuilegiata,vt superiùs dixi:quod intelligerem verum,postquam iudex ad supplicationem domini executionem concessisset:alioqui non solet fieri, vbi non est instrumentum obligatorium: sed conuenitur debitor ad videndum declarari instrumentum esse executorium contra eum,&ad dicendum caussas cur executorium non erit.

Secundus cōductor an exequi possit.

13 Secundò amplia,tam in primo conductore, quàm in secundo: ideo si ego conductor alteri locauerim, secundus non soluit mihi, ego potero bona secundi capere, & executionem vt hîc facere,cùm alteri possit conductor locare sine præiudicio domini.l. nemo. C. locat. Nam idem priuilegium datur contra primum,quod contra secundum,& econtrario. Bar. post gloss. in l.vectigalia.§.fi.ff.de publica.& vectigal.& scribitur in consuetud.Borbo.eo. tit.art. 122. & Birur.arr. 42.rub.de executio.Bart.in l. solutum.§.solutam.ff.de pignor.actio.tamen dominus domus debet primò exequi contra conductorem sibi obligatum:qui si nihil habeat, poterit ad secundum venire: & ita seruatur,& sic conciliatur quod scribitur in l.si in lege.§.primo.ff.loca.dicens res posterioris conductoris non obligari domino primo:quod sic debet intelligi, nisi in subsidium,sed suo locatori bene obligantur principaliter.

Clerici an pro pensione domus exequi possint.

14 Tertiò extende, siue conductor fuerit clericus,siue laicus:vt est declaratum in consuetud. Blesen.artic.258,quia si clerici locent alicui, possunt vti executione,vt hîc disponitur, ita erit, si clerici conducant, vt etiam in bonis inuectis possit fieri executio: quia quod quisque iuris in alium statuerit, ipse eodem iure vtatur. per cap. cùm omnes. de constitut. & per ea quæ scripsi in proœ.ordina.in gloss.prima.

15 Item quando clerici volunt vti consuetudinibus & statutis laicorum quoad commoda,debent etiam secundùm vnam opinionem seruare ea,quoad onera.Bald.in l.1.in fin.C.de contrah. emp.dixi suprà eo.art.2. & loquitur consuetudo Parisien. art.3. ibi, *de quelque estat ou condition que ce soit.*sed alibi dixi in tract.nominat.in q.8.nu.5.an sub illa clausula clerici comprehendantur.

16 Restringe vt breuiarium clerici,aut psalterium,vel Horæ nostræ Dominæ capi non debeār, cùm sint arma sacerdotum, & clericorum,gloss.in l.nepos Proculo.ff.de verb.signific.vbi scripsi. cap.conuenior.23.q.8.facit cap.quæ ipsis.38.dist.nec calices;nec bona ecclesiæ.ita expresè tenet Ioan.Fabr.in d.§.item Seruiana.col.3. & superiùs artic.2. dictum extitit. [nisi essent proprij calices sacerdotis.]

Executio in bonis doctorum an fieri possit.

17 Quartò amplia, etiamsi esset doctor, vel alius priuilegiatus, quia consuetudo generaliter loquitur: ergo generaliter intelligitur.l.1.§ generaliter.ff.de lega.præstand.& in consuetud. Paris. eo.artic.3.ibi, *de quelque estat ou condition que ce soit.* statutum enim vel consuetudo sic loquens cōprehendit etiam personas priuilegiatas, quando in illo casu specialiter non reperiuntur habere priuilegium: vt probat text.solennis.in l.fraudem.§.fin.& ibi Bald ff.de testa.milit. Dec.consil.5. in caussa.col.2,postquam volunt priuilegiatum vti hac consuetudine, si locauit:ergo etiamsi cōduxit,debet habere locum,quod hîc dicitur.

18 Non poterunt tamen libri doctorum vel scholarium capi pro pensione locationis,per illam glo.sing in d.l.nepos Proculo.secundùm Barba.in tract.de præstan card.in 5.quæst.secundæ partis prin.col.7.nu.26. Ias.in §.item Seruiana.nu.4.Instit.de actio quando illi doctores essent legentes,aut regentes actu, per ea quæ scribunt doct.in l. Centurio. ff de vulg.Bart.in l.medicos.C. de professo.& med.lib.10.vide tamen Guido.Papæ in decis. Delphinal.q.88.sed quæro,&c.

Libri scholasticorum quando retineri possunt.

19 Tamen pro expensis factis ad alendum scholasticum, vel pro infirmitate,aut in funeribus, aut in aliis necessitatibus poterit hospes libros retinere, donec sit sibi satisfactum:vt asserit Bald. in l.in restituenda.C.de petitio.hære. & in l.fi. C.commodat.& Ias.in l.si non sortem.§.si centum. col.vlt.ff.de condict.indeb.Petrus de Vbal.in trac.de duob.fratrib.in 11 parte.q.vlt.dico in priuile. scholast.19. ne cum aliena locupletentur iactura.l. nam hoc natura. ff.de condict.indeb.quod bene seruant Parisien.

Conductio sine scriptis priuilegium habet.

20 Quintò extende,siue locatio & conductio fuerit facta in scriptis,siue non:vt in consuetud. ducatus Borbo.artic.117.declaratur:quia tantum valet actus sine scriptis, quantum cū scriptura. l.pactum quod bona fide. C.de pact. nisi in casibus, in quibus requiritur de necessitate scriptura, traditis per glo.meliorem iuris in c.vno.§.fi.de censib.lib.6.Bar.in l.item quæritur.§.qui impleto. ff.loca.& in consuetud.Parisien.artic.1.Sufficit quòd aliquis titulo locati tradiderit domum, non loquitur de instrumento publico. ergo,&c. Et tunc conductio poterit testibus probari, vel antipochis factis à domino de soluto, vel per scripturam priuatam, aut aliàs prout de iure:& ita scribitur in consuetud.Birur.art.37.in rub.de executio.in no.

Species in conductione an promitti pro pensione possit.

21 Sextò amplia, siue locatio fuerit pro pecunia certa.siue in specie soluenda:& hoc probatur ponderando consuetud.Parisien.ibi,*pour les termes à luy deuz pour ledict loüage.*sed species est ita debita, si sit promissa,sicut pecunia.l.si merces.§.vis maior.ff.loca.ergo & in specie locum habebit, quia

quia dicit tex.in l.vna.C.de suffra.qui promiserunt,promissa restituāt. Bald.ita firmat in l.ædem. C.locat.

22 Nam inuecta & illata,in hoc casu, videlicet quando solui debet species, etiam sunt tacitè hypothecata: vt docet Roma.sing.233.allegat.l.Pompo. scribit si gratuitam. ff. in quib. caus.pig. vel hypothec.tacitè contrah.& glo.in §.itē Seruiana.Instit.de actio.& ibi Ias.nu.11. hoc expressè tenet post Bal.in l.1.C.locat.& idem Ias.in l.item quia ff.de pact.tamen super hoc cogitādum est: quia locatio sine pretio fieri non debet.§.1.de locatio.in Instit. igitur pretium interuenire debet, & non species.vt glo.& docto.ibi asserunt,nisi esset locatio partiaria. de qua in d.§.vis maior. vel nisi priùs conuentio esset in pretio facta, & postea species promissa esset pretij nomine. l. pretij caussa.C.de rescindend.vend.tunc quia species est subrogata in locum mercedis, eodem iure in specie vti licebit.l.si eum.§.qui iniuriarum.ff.si quis cautio.

23 Septimò amplia siue fuerit is,qui locauerit,siue eius hæres,vel hæres conductoris, nā postquam res conductoris obligatæ sunt,actiones actiuæ & passiuæ transeunt in hęredē.l.1.ff.ad Trebel. ergo illæ res inuectæ per prædecessorem poterunt capi, etiam bona hæredis intra domum existentia,quia ad hoc sunt obligata, postquam bona sunt intra domum conductam: vt in consuetud.Paris.patet ibi,*sur les biens estans en icelle maison*.Imò non fiet discussio contra alios hæredes, anno 1513.vel 14.die 4.Februarij pro Galoppe contra vnum hæredem. Hæres conductoris exequi potest. Arestum.

24 Octauò procedit,etiam si illa inuecta essent in area,porticu,vel diuersorio iuncto domui,& non intra domum.l.3.ff.in quib. caus.pign. quia idem iudicabimus de connexis sicut de principali.l.proinde.l.si seruum.ff.ad legem Aquiliam. & sentētia extenditur ad connexa.l.si cùm tibi. C de iudic.& inuecta & illata in stabulum iunctum domui,sunt pro pensione domus tacitè obligata.l.eo iure.§.stabula.ff.in quib.caus.pig.vel hypothe.tacitè contrah.Bar. in l.cætera.§.hoc Senatus.ff.de lega.1. Bona iuxta domū etiam capi possunt.

25 Nonò extende etiam si illæ res nouiter repertæ non essent ibi collocatæ, vt essent ibidem perpetuò:nam licèt ista requirantur,vt sint tacitè obligatæ,non tamen vt executio fiat in illis.per l.in prædiis.§.videndum.ff.in quib.caus.pig.vel hypothe.Bart.in d.l.si inducta. C. eo. tit.quia hìc dicit,*des biens estans dedans*.ita extant illa,quæ ibi nunc sunt.Ergo non requiretur, vt ibi perpetuò sint,sed quod intra domum sint tempore executionis: quia qualitas iuncta verbo debet intelligi secundùm tempus verbi.l.in delictis.§.1.ff.de noxa.actio. Executio fit in rebus domi inuentis.

26 Decimò amplia etiā si dominus nesciuerit illa esse illata.d.l.certi iuris.C.locat.quia hæc cōsuetudo non requirit domini scientiam,sed quòd res sint intra domum,ad hoc vt capi possint.

27 Vndecimò extende etiam si sit datus fideiussor, licèt cesset hypotheca, non tamen executio.l.pe.ff.quib.mo.pign.vel hypoth.soluit.Nam vtilius est exequi,quàm contra fideiussorem agere,sicut dicimus esse melius pignori incumbere,quàm in personam agere.§.furti autem actio.de obligat.quæ ex delict.nascunt in Institu. Executio fiet etiam si conductor dederit fideiussorem.

28 Duodecimò amplia in mercibus,quæ etiam sunt tacitè hypothecatæ,& ideo in executione capi possunt:vt gl.asserit in l.ff.in quib.caus.pig.tacitè.& Bar.in l.cum tabernam.in prin.ff.de pig. Iason in d.§.item Seruiana col.10. secus si fuissent venales, cùm non sint ibi vt perpetuò remaneant.l.venditor.ff.de pignor. Alexand.in l.si constante.in 3.q.3.partis,in princ. ff.solu.matrimo. quem sequitur Anto.Neguzantius in tract.de pignor.& hypothe.in 4.membro 2. partis. nu.133. & seq.ego verò puto executionem etiam in his fieri posse:quia consuetudo requirit tātùm, quòd sit res conductoris,& intra domum inuecta,quæ sunt in re venali, ergo satisfit consuetudini. Et ita seruatur Paris.licèt illæ de iure non sint tacitè obligatæ:tamen executio in illis fiet,vt superiùs dictum extitit.

29 Vltimò etiam vidi contra conductorem concludere, qui bona sua clanculo extra domum detulerat,vt illa reportare,& restabilire(vt dicunt)haberet:quòd si interdiu fecerit, concluditur, vt soluere pensionem habeat præteritam:& si vlteriori tempore remanere debet in conductione quod compellatur(vt dicunt practici) *à garnir la maison des biens meubles, & exploitables pour les termes aduenir*.Et nullus in hoc debito declinat: & hæc practica fundatur in l. 1. & per totum ff. de Saluia.interd.& Specula.in tit.de loca.§.postquam.versic.ad hęc si colonus.Cepol.cautel.81.quādo quis vult.& plenè Ias.tractat.in §.item Seruiana.de actio.in Institu Et Anto.de Fano in tracta. de pign.in primo membro.8.partis.licèt non ita planè docto.explicent, quia non nouerant istam praxim:& expressum est in consuetu.Bitur.art.38.rubr.de executio.in nō. Quid concludi & peti debeat contra cōductorem qui res suas extra domum detulit.

30 Et si conductor nolit deferre mobilia pro vno anno, vel pro terminis sequentibus, poterit è domo expelli,authoritate tamen iudicis cum summaria cognitione, & cōdemnabitur nihilominus ad soluendum id, quod iam pro pensione debet: vt est ibid. art. 81. in consuetud. Bitur. tractatū,quod vbique in hac Francia consuetudinaria seruatur. [Idem in eo qui censum domino debet,vt vidi sæpiùs,& concluditur contra illum hoc, vt ampliùs priuetur iure & vtili dominio, quod forsitan in re habet. & hoc instigāte do.proprietario,cui assignatur istud ius,vt dicantici affirmāt.]Si verò finito locationis tempore cōductor migrare nolit,præcipitur ei vt egredi habeat, *& vuyder*,& citatur ad videndum ei ampliùs præceptum fieri,quo die eueniente si multa alleget, dominus domus solebat concludere in caussa saysinæ & nouitatis, vt manuteneatur in possessione domus,nō obstātibus deductis à parte aduersa,probatur in l.si conductioni.& ibi doct.C.loca. Executio in hospites aduenas pro alimentis non fit, sed bona eorum retinentur.

31 Primò limita in hospite,qui vna tantùm nocte in taberna fuit hospitatus, vel duabus, sine

aliqua,vt fieri solet,conuentione. nam licèt pro salario hospiti sint bona illius aduenæ hospitãtis tacitè obligata,& ea pro alimentis,quod escotũ Bald.vocat *l'escot*, hospes retinere possit.in l.cert. q.2.C.locat.Sequitur Rauen.in alpha.litera B.in fi. Tamen nõ habet locum, quod hîc dicitur,vt videtur tenere Pyrrhus in consue. Aurel.eod.tit. capit.7. & hoc videtur probare tex. consuetud. cùm dicitur,*de ce qui est deu dudict loüage des termes passez*.in extero hospitante non exigitur ratione temporis,quod ibi inhabitauit, sed tantùm ratione alimentorũ, quæ licèt sint fauorabilia,vt licet videre per Bart.in tract.de aliment. tamen non datur hoc priuilegium executionis,per istũ tex.sed retentio equi,vel alterius rei fieri poterit,& arestatio:vt dicitur. & hoc seruatur ,vt etiam authoritate propria hospes res aduenarum retinere pro solutione salarij, prandij,vel cœnæ possit, *pour l'escot*.

Deterioratio domus an exigat executionem.

32 Secundò limita pro deterioratione domus.Nam quamuis inuecta & illata sint pro deterioratione domus obligata.tex.fin.in l.2.ff.in quib.caus.pig.taci.cõtrah. Bar.in l.solutũ.§.solutam.in fi.ff.de pignora.actio.imò fideiussor datus pro pensione domus,teneretur pro deterioratione,per illum tex.& l.amissi.§.fideiussor.ff.de fideiussor.quem reputauit sing.ibi Ludoui.Bolo.in secundis interpreta.facit tex.in l.si ab vno.ff.vt legat.no.caueat.Cepol.cautel.127.ille qui fideiussit,Roma. sin.152.quæro.Hippol.in rub.de fideiussor.q.8.vbi latè disputat.Ibi vide.tamen cùm consuetudo Paris.locatur in contractibus,non habebit locum in deterioratione,vt firmat Boër. in §.3.de cõsuetud.feud.in consuetud.Bitur. antiq. & sic non fiet executio ex instrumento locationis nisi in illo instrumento etiam conductor esset pro deterioratione obligatus.

Promissio an habeat executionẽ.

33 Tertiò fallit quando conductor migrat cum suis bonis permittente domino,& promittit illi soluere dictam pensionem debitam:tunc illa promissio non habebit executionem:tum quia mobilia non habent sequelam,tum etiam quia debitum est nouatum.arg.l.4. §.si ex conuentione.ff. de re iud.ita inueni in magno consuetud.lib.2.eo.tit.versi.item nota.& facit l.fi.sumendo argu.à contrario.ff.in quib.caus.pig.& ibi glo.& consuetud.Parisien.dicit, *des biens estans dedans lesdictes maisons*:si ergo non sunt intra domum, non procedit quod hic dicitur.posset tamen fieri executio ratione instrumenti obligatorij,si conductor esset sic obligatus.

De locatione constare debet.

34 Quartò restringe,quando non constaret de locatione,priùs enim de ea constare debet:quia executio super ea fit.arg.l.non ignorat.C.qui accusare non possunt. & §. planè. de testa.milita. in Institu.Barb.consi.12.illud.col.10.n.4.vol.Bar. in l. si non inducta. C. in quib. causis pign. tacitè contrah.vbi dicit inducta non esse tacitè obligata,quando non constat esse inuecta, sed postquã de his constiterit, in his inuectis præfertur dominus quibuscunque creditoribus. l. 1. ff. in quib. caus.pign.

Inuecta in prædium rusticũ an sint tacitè obligata.

35 Quintò modera,in locationibus prædiorum,aut rerum rusticarum:quia sicut inuecta & illata ad illud prædiũ rusticum non sunt obligata tacitè.l.eo iure.ff.in quib.caus.pig.quod intellige ignorante locatore:secus si sciat inuecta esse.glo.& doct.in d.§.item Seruiana.vbi gl.dicit esse rationem: quia sancta rusticitas omnia palàm habet. vide ibi per doct.hodie fit executio etiam in his ratione instrumenti regio sigillo,vel authentico signati,vt dictum extitit suprà art.1.& 2.

Bona alterius quàm conductoris an pro pensione domus capi possint.

36 Sextò limita,quando illa bona non essent conductoris, tum non dicuntur tacitè hypothecata.l.si aduersarius.C.ad Velleianum.Bart. & alij in l. item quia. ff. de pact. cùm non possint expressè obligari à non domino.l.1.§.1.ff.de pignor.ergo nec tacitè obligabuntur.l.rem alienam.ff. de pig.actio.glos.in l.certi.C.loca.& est declaratum in consuetud. Paris.ibi, *sur les biens des conducteurs*:ergo super alienis bonis non fiet executio,quæ si fiat,perperam facta iudicabitur.[Nec possunt capi bona tertij,quamuis is,à quo tertius acquisiuit,se obligasset,vt censuit Senatus die vltima Iulij anno 1515.quia mobilia non habent sequelam,vt statim dicetur.]

Capi res extra domum non possunt.

37 Septimò perdit officium regula, quando executio fieret in rebus, quæ sunt extra domum apud quendam tertium, quia tunc non possent includi per dominum domus: ergo nec capi pro executione.per text.cõsuetud.Paris.ibi,*des biens du conducteur estans dans icelle maison*.probat etiam tex.in l.prædiis.ff.in quib. caus.pig. tacit. contrah. sed posset agi Saluiano interdicto. vt l. 1.C. de Saluia.interd.Specula.in tit.de locat.§.postquam.versi.ad hæc si colonus.& doct.in d. §. item Seruiana.

Mobilia non habent sequelam.

38 Res enim mobiles ex consuetudine non habent sequelam. vulgus dicit, *meuble n'a point de suyte*,id est non potest creditor eas persequi apud alium,quàm debitorem,teste Boër.in §.fi.de cõsuetu.hypothecæ,in consuetud. Bituri.tum quòd illorum bonorum sit vilis & abiecta possessio.l. si rem.ff.de acquir.possessio.& plus sumptuum fieret in persecutione,quàm valerent,quod reprobat lex Mediterraneæ.C.de annonis & tribut.lib. 10. & quia pignoratitia actio est personalis.l.si creditor.ff.de pignora.actio.l.fi.C.de distractio.pig.l.2.quib.mo.pig.vel hypoth.sol.

39 Quod non procedit, quando illa bona venissent ad detentorem iure hæreditario, vel alio titulo lucratiuo in fraudem,teste Boër.in d.§.fi.& Neguzantio in tract.de pigno. in 2.membro,7. partis.nu,6.

40 Secundò etiam,quando illa mobilia essent expressè obligata.l.si tibi.& l. debitorem. C. de pign.facit l.est differentia.ff.in quib. caus. alioqui si conductor,non habens nisi mobilia alienaret ea omnia,dominus pensionem amitteret,quod tamen non respicitur,quando res publicè licitantur:quia fortè non sunt expressim obligatæ, nec solent hæ mobiles expressè obligari. [Tertiò si saysitæ verbo fuerint res, eò quòd apparitor non potuit ingredi cubiculum, vbi res erant, tunc

præferetur

præferetur hic priùs alteri, qui verbo & re illa bona per viatorem accepit, quia vigillauit, ob id suam meliorem conditionem fecit. l. pupillus. ff. quæ in fraudem cred. sic iudicauit Senatus anno 1539. in mense Iunio: Boguier & Rebours aduocatis postulantibus. Et nota quòd saysina fit verbis tantùm. l. re coniuncti. ff. de lega 3. sic & in saysina facta ab apparitore, seu, vt dicunt, saysimento.]

41 Octauò fallit, quando conductor esset persona, quæ non posset expressè obligari, tunc etiam inuecta non erunt tacitè obligata: vt asserit gloss. & doctor. in d. l. item quia. Bald. in d. l. certi iuris. col. vlt. vnde dicunt Bart. & Imo. in d. l. si constante, quòd res inuectæ & illatæ à minore non sunt tacitè obligatæ: tamen in consequen. actus permissi. quòd inducatur tacita hypotheca in rebus minoris, firmat gloss. in l. fin. Cod. de legit. tuto Bald. Angel. & Paul. l. item quia. ff. de pact. & istam communem dicit Ias. & moderni. in d. l. si constante. & credo quòd ista opinio seruaretur in praxi: & de hoc non dubito, quando iure esset obligatus, videlicet instrumento sic sigillato, cùm authoritate tutoris. Nam cùm seruiens non habeat caussæ cognitionem, bona eius caperet, & distraherentur, si non opponeretur: & oppositio non valeret, si minor ibidem inhabitasset, & hanc deberet pensionem. Minor an exequi valeat.

42 Nonò fallit in nominibus debitorum, quæ non sunt obligata pro pensione domus, licèt instrumenta sint illata & inuecta in domum conductam. per l. Caius. & ibi Bald. ff. de legat. 2. Gomes. in d. §. item Seruiana. col. 6 de actio. in Institut. Nomina debitorum an sint tacitè obligata.

Solent tamen nomina & immobilia capi pro executione, si nihil aliud inueniatur, vt inferiùs plenè scribam in artic 11.

43 Decimò ante terminum elapsum non possunt capi pignora conductoris, quia non est adhuc debitum. Et hoc probat Parisien. consuetudo, *Pour les termes à luy deuz.* & ibi, *pour les termes escheuz à cause dudit louage.* Ergo si adhuc non debeatur quicquam, non potest capi pro executione pignus. Si tamen conductor esset suspectus, potest cogi, vt idoneè caueat de soluendo. per gloss. in verbo reuerentiam. in l penult. m. C. de operis libert. Quam sequitur Iacob. in l. in omnibus. ff. de iudic. & Ias. in l. pecuniam. ff. si certum petatur. quod est verum, si factus fuerit suspectus post locationem: secus si tempore locationis talis esset l. si ab arbitrio. ff. qui satisda. cogant. Ante terminum elapsū non fit executio.

44 Vndecimò pro expensis necessariis factis ad reparationem domus conductæ de consensu locatoris poterit retineri pensio locationis: vt plenè scripsi in l. nemo potest videri. & l. impensæ. ff. de verbo. signific. & habetur in consuet. Bitur. artic. 40. in not. ista sunt, quæ volui adducere pro consuetud. Parisien. & iure frequentissimo locationum. [Vltimò si colonus vel inquilinus non habeat vnde funeretur, ex inuectis & illatis cum funerandum Pompo. scribit. & si quid superfluū remanserit, hoc pro debita pensione teneri. l. at si quis. § 1. ff. de relig. & sumpt. funer. Pensio retinetur pro expensis in re locata factis.

Sur peine de priuation de leurs offices.

GLOSSA TERTIA.

Comminatio est non pœnæ inflictio glo in c. vnico. de sagitta. & c. sicut tuis. de Simo. & in c. Salonitanæ. 63. dist. Ob eam rem non erit notarius ipso iure priuatus. Sed priuatur, si huic legi non appareret, & pro qualitate delicti, & contemptus puniri posset: vt scribunt doct. in l. vna. ff. si quis ius dicenti non obtempera. & duodecim pœnas scripsi in tracta. nominatio. q. 19. contra illos, qui contra legem faciunt, & legi non parent. Comminatoria verba.

Et d'amende arbitraire.

GLOSSA QVARTA.

1 Etiam si non dixisset (*arbitraire*) esset arbitraria, nempe quando non est certa pœna expressa, intelligitur arbitraria. l. 1. ff. de effracto. & in vanum torquent animum suum quidam casus, in quibus iudex potest arbitrari enumerantes cùm regula sit ibi, quod in omnibus casibus regulariter possit iudex arbitrari, nisi lex suum protulerit arbitrium, & declarauerit. l. 1. ff. de iure deliber. Et non debemus numerare casus, vbi est regula, sed exceptiones, & modificationes sic. Omnia arbitrio iudicis relinquentur quæ non sūt à iure expressa.

2 Itaque olim ante leges conditas omnis animaduersio criminis, in arbitrio iudicum relicta erat: vt docet Alexan. in lib. genial. vlt. c. 10. de emenda. & mulcta plenè scripsi in l. aliud est fraus. §. inter. & l. si qua pœna. de verb. signifi. ff.

3 Et cum pœna hîc expressa sit, non punitur ob id notarius de falso: quia expressa pœna tacitam excludit. arg. l. cùm prætor. ff. de iudic. Notarius solennitates omittens an falsi puniri possit.

4 Sed bene in testamento cautum est, quòd si notarius solennitates omittat, falsi pœna puniri debet. l. iubemus. in fin. C. pe testa. diuersum ergo hîc, quod est verum: quia ibi scripta est pœna, & agitur de graui præiudicio, videlicet de testamentis, & de omnibus bonis in testamento dispositis. Secus in contractibus.

5 Bene tamen fateor, quòd si notarius instrumentum inutile tradat, ad id quod interest tenetur. l. fi. C. de magistra. conueniend.

6 Item falsi tenetur, qui nomen meum scriptum in meo libro vel alia re delet, & suum apponit. per text. in l. Paulus. ff. de falsis. hoc expresè tenet gloss. in l. 1. §. qui rationibus. in verbo falsi. ibidem. & ibi Hippol. dicit sibi aliàs euenisse. Deles nomē meum & sui scribens falsi tenetur.

7 Idem si insignia arma mea vasis & lancibus meis affixa, vel aliis supellectilibus quis de- leat,

leat, mutet, & sua opponat: quia est eadem ratio. dicit text. in l. iurisgentium. § adeò. ibi eadem ratione. ff. de pact. quod est verum, quando hoc fraudulenter faceret per l. primam. ff. de furtis.

Les lieux des demeurances des contrahants.

GLOSSA QVINTA.

Pars mētiens habitationē quomodo puniatur.

1 TEnetur notarius describere vbi morentur & degant contrahentes tempore, quo instrumenta conficit: quid si obligati mentiantur, aliam dicentes sibi habitationem, respon. teneri pœna stellionatus, siue arbitraria, imò si dicant se habitantes in illo loco, etiamsi non essent, ratione mendacij exequetur in eos instrumentum, vt hîc. Quia quis perdit priuilegium per mendacium. l. sed hoc. §. fi. ff. de re iud. scripsi in glo. dispofuerit.

Afferens bona esse nulli obligata punitur.

2 §. si quis verò. de colla. in concorda. † Sicut si quis asserat bona, quæ vendit nulli esse obligata, & tamen reperitur contrarium: & ipse sciebat, dicitur species furti, & secundùm aliquos ratione mēdacij incarcerari poterit. Et ad hoc solet instare procurator regius. † Sed si notarius

3 contra veritatem scribat, & contra partis assertionem, falsi tenebitur. l. 1. ff. ad legem Corn. de fal.

Fideiussores habitationes dicere debēt.

4 Iste articulus etiam arctat fideiussores, vt notarij scribant etiam illorum habitationes, quia largè contrahere dicuntur: vt plenè declaraui in l. Labeo. 1. ff. de verb. signifi. post Christo. Porc. in rubr. de iust. & iure. in Institu. hîc multa quæ tangunt officium notariorum describerem, sed materiam prosequor propriam, si velis eam videre, recurre ad Speculatorem in tit. de notario. & in tit. de instrumen. editio. per totum.

Idem *articl* LXVIII. ibidem.

Et si contre l'execution desdites obligations il y a opposition, sera ordonné que les biens prins par execution, & autres, s'ils ne suffisent, seront vendus, & les deniers mis en ses mains, non obstant oppositions ou appellations quelconques par prouision, en baillant par le creancier bonne & suffisante caution, & se constituant acheteur des biens de iustice.

GLOSSA PRIMA.

Articulus 5.

1 IN præcedenti articulo docuit text. notarios circa instrumentorum confectionem, vt habitationem contrahentium in instrumento describant. hîc verò docet iudices quid pronunciare habeant, quando pars se opponit executioni: & ista verba iudex proferre debet, postquam audiuerit partem opponentem, si oppositio non sit iusta: vt inferiùs dicetur.

Iudex ad oppositionem partis quid debeat statuere, & post appellationem

2 Secus ergo in appellatione, nam illi putat deferendum: quia de vno loquitur iste text & sic alterum excludit. c. nónne. de præsumptio. l. cùm prætor. ff. de iudic. & ita seruatur. Nam si pars, eo quòd seruiens oppositionem non recipit, appellet, apparitor ab executione desistet: vt suprà dictum extitit.

In duplis & pecunia minuta creditor solutionem recipere debet.

Arestum.

3 Quid si debitor offerat debitum in denariis, duplis, vel liardis, an creditor teneatur recipere decem libras, aut aliam summam in illa moneta, fuit valde disputatum in palatio, demum in Senatu iudicatum creditorem teneri recipere, anno 1534. die 2. Martij. per l. Paulus respon. 1. à contrario. ff. de solutio. vbi creditor non est cogendus recipere nummos in alia forma, si ex ea re aliquod damnum passurus sit, si ergo non est passurus damnum, cogitur recipere. l. vnica. C. de colla. æris, libr. 10. Et non videtur inferri parti damnum, cùm vna pecunia tantùm valeat sicut alia: vt expressè decidit patruus meus in l. fin. C. de veteris numismat. potesta. libr. 11. dicens quòd si debitor velit soluere in pecunia minuta, & creditor velit sibi solui in aurea, aut argentea: tunc si in instrumento non sit expressum, in qua pecuniæ solutio fieri debeat, dabitur electio debitori, cùm tantum pecunia minuta valeat, sicut magna. nam tantum valent 45. solidi, quantum aureus: & tantum duodecim denarij, sicut solidus: & tantum valent nouem libræ turonenses in pecunia minuta, sicut in aureis: & tantum valet libra auri, quantum

Pecunia minuta quando recusari possit.

4 70. aurei. l. quotiescunque. C. de susceptori. præpos. & archa. libr. 10. † Et postquam minuta pecunia sicut aurea approbatur à principe, non potest recusari, aliàs recusans puniri extra ordinem potest. l. 1. C. de veter. numismat. potesta. lib. 11. scripsi in l. etiam aureos. ff. de verb. signi.

5 Si verò in contractu moneta certa fuerit promissa, vtpote promisi decem ducatos, vel aureos; tunc non posset debitor, aliud inuito creditore soluere. l. 2. §. primo. ff. de reb. cred. notat Bart. & doctor. in l. cùm quid ibidem: secus si quis promiserit decem libras turonen. vel Parisien. cùm recipiant æstimationem: quia libra turonen. non est certa pecunia, vt aureus, sed viginti solidis æstimatur ob id in minuta pecunia etiam in denariis fiet solutio. facit quod scribit Guido Papæ in decis. Delphinal. q. 493. si fiat monetæ, plenè Albert. Brunus in tracta. de augmento. pecuniam tamen Angliæ, vel alterius regni recipere non tenetur: vt scribit patruus meus in d. l. fi. de veteris numisma. potesta. nisi à principe fuerit approbata ad certum valorem, tunc ad illum valorem non debet recusari.

Sera ordonné, que les biens prins par execution.

GLOSSA SECVNDA.

1 LOquitur de rebus mobilibus per verbum, *prins*: quia immobilia in hoc regno capi non dicuntur, sed sayfiuntur, vt suprà dixi: & inferiùs dicetur in illis quomodo procedendum erit.

2 Et sic requiritur hîc sequentia. Primò quòd bona capta sint ibi, *prins*. Si tamē pars se opponeret, ne bona caperētur, idem erit: sed hîc dicit *prins*: quia seruiens non recepit oppositionem

nem antequam ceperit bona, vt dictum artic. primo extitit.

3 Secundò quòd sint capta ratione executionis debiti: secus si caussa depositi, vel alia, ibi, *prins par execution.* Ergo de illa qualitate constare debet. arg. l. cum actum. ff. de neg. gest.

4 Tertiò requiritur, quòd oppositio adsit, ibi, *y a opposition,* nempe si debitor non se opponat, eius bona vendentur sine hac sententia: quid enim ad iudicem, si partes sint concordes? l. 1. §. inde. ff. de noui oper. nuncia. & hoc iudicium non datur, nisi postulatum fuerit. l. 4. ff. de dam. infect.

5 Quartò quòd oppositio fiat contra executionem, ibi, *contre l'execution.* Secus ergo si pars se opposuerit, eo quòd capit bona non sua, vel quia frangit lectos exequendos: nam nunc vidi seruientem condemnari ad id quod interest: ideo apparitor debet requirere debitorem, vt det lectum: qui si dare nolit, debet per fabrum lignarium lectum disiungere, per text. in l. lectos. ff. de periculo & commod. rei vend. & idem in aliis bonis, quæ sic iunguntur. Disiungi lectus pro executione capius debet, non verò frangi.

6 Quintò quòd denarij dabuntur creditori, si cautionem dederit, ibi, *en baillant par le creancier caution.* Et de hoc dixi in art. 1. de senten. executo.

7 Sextò quòd bonam & sufficientem cautionem det parti, *bonne & suffisante caution*: quid ista verba significent, abundè elucidaui in d. artic. 1.

8 Septimò quòd recipiendo pecuniam se constituat emptorem bonorum iustitiæ. Ex his requisitis iudex sententiam suam profert.

9 Audi quid iudex pronunciat. Primum, quòd bona capta executionis nomine vendentur, ibi, *que les biens prins par execution seront vendus.*

10 Secundum, quòd si non sufficiant ad integrum debitum persoluendum, alia capientur, & sic vendentur: vt dixi suprà artic. 1. probatur hîc *& autres s'ils ne suffisent.*

11 Tertium, quòd bonorum sic venditorum denarij ponentur in manibus creditoris, ibi, *& les deniers mis en ses mains,* id est. dabuntur creditori & tradentur.

12 Quartum, quòd hoc fiet non obstantibus oppositionibus & appellationibus partis, ibi, *non obstant opposition ou appellation quelconque.*

13 Quintum, quòd hoc fiet per prouisionem. non ergo simpliciter dicet iudex, sed addita qualitate *par prouision*: alioqui bona caussa esset appellationis, & sententia annullaretur. Et sic summatim vides hunc articulum elucidatum.

14 Et intellige ibi, *sera ordonné*, per iudicem, qui de oppositione cognoscit: pronunciabit enim bona capta per modum prouisionis esse distrahenda. Et si appellatur, ea non obstante vendentur: & pecunia ex rebus venditis redacta dabitur parti cum cautione. Ita statuitur hic: secus ergo si per arbitrum, vel notarium sic pronunciaretur, vel per iudicem ecclesiasticum, & quia hîc loqui videtur tantùm de suis iudicibus, id est regiis: quibus legem imponit. [Sed si pars per prouisionem peteret bona sibi restitui, dando emptorem iustitiæ, & iudex hoc decernat, malè & perperàm statutum decreuit Senatus, anno 1515. die 26. Februarij pro Episcopo Aurelianen. tanquã commendatario abbatiæ sancti patris de Valle, contra quendam mercatorem Parisi.] Arestum.

15 Imò etiamsi literas impetrauerit postea debitor moratorias, seu *de surceance*: tunc etiam ad garniendum condemnabitur, non obstantibus istis literis: vt fuit dictum anno 1516. die 21. Martij ante Pascha, quod est bene notandum. Superiùs dixi art. 2. in fin. de literis annalibus & quinquennalibus, vbi fuit contrarium dictum: verùm hîc intelligi debet, quando impetrantur post condemnationem. Condemnatur ad garniendum nõ obstantibus literis annalibus Arestum.

16 Item literæ status non impediunt prouisionem: vt fuit dictum contra dominum *Morlet du Maceau*, Generalem Franciæ, tunc legatum ad partes Heluetiorum pro Iacobo *de saint Blancé*, qui dictus *Morlet* recognouerat literas suas, & fuit condemnatus per procuratorem ad garniendum: cui concessa dilatio longa fuit ad certiorem eum faciendum anno 1525. in mense Ianuario in Senatu [Dico in tract. de literis dilato. in 2. Tomo.] Prouisionem nõ impediũt literæ status. Arestum.

Et autres s'ils ne suffisent.

GLOSSA TERTIA.

1 ET sic alia bona post primam captionem & executionem capi possunt, si primò capta non sufficiant, vt hîc: & si mobilia non sufficiant, possunt immobilia saysiri, perficiendo executionem. l. à Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. Bona capta si non sufficiãt, alia capi debent.

2 Et illa bona esse capta apparitor debet postea parti significare, & notificare debitori, qui nõ fuit præsens, dum caperẽtur, & illum citare, si bona sint mobilia, vt practicè loquar, Practica super rebus mobilibus captis distrahendis.

3 *à voir apprecier les biens prins.* † Qui debitor si non compareat, dicet iudex bona æstimanda per primum æstimatorem, vel probum virum ad hoc expertum: qui domum æstimat, & suæ æstimationis literas concedit, quibus habitus postea venitur ad executionem mobilium. in immobilibus est alia praxis, de qua inferiùs loquemur.

Seront vendus.

GLOSSA QVARTA.

PEr licitationem, & vltimò offerenti dabuntur & iudicis authoritate. l. prima. Cod. de fide instrumen. & iure hastæ fisca. libr. 10. priùs tamen facta æstimatione vt suprà dixi: & in his iudex non debet facere gratiam, sed plus offerenti tribuere: vt inferiùs dicetur. [Et hæc praxis elicita est ex l. fi. ff. de requi. reis. ibi, ne aut mora deteriora bona fiant,

fiant, aut aliquo modo intereant, venire debere, pretiúmque eorum in deposito esse diui Seuerus & Antonin. sanxerunt.]

Et les deniers mis en ses mains.

GLOSSA QVINTA.

Ses mains, ad cuius manus referri debeat.

1 ID est, in manibus creditoris. l. ex facto. iuncta glo. in verbo sua, id est rogantis dicit, sic sua, id est creditoris. ff. ad Trebel. de hoc pleniùs scripsi in l. pupillus. §. final. ff. de verb. signific. ideo hîc alia non scribo, nisi quod vulgus loquitur sæpiùs ista phrasi.
2 † Idem est dicere, *en ses mains*, quod in sua potestate: quia is qui in sua manu habet quicquam, id in sua potestate habere dicitur: vt scripsi in §. 1. in gloss. manibus, rubr. de regia ad præla. nomin. in concorda. Franciæ. & abundantiùs in l. mulieris. §. 1. ff. de ver. signific.

Denariorum nomine quid veniat.

3 Quæro quid denariorum nomine veniat? Respon. Budæ. in tract. de asse lib. 2. dicens denarium fuisse argenteum, & denis assibus valuisse, postea in lib. 5. dicit denarium nunc appellamus caroleum, nummum argenteum, qui antiquum sextertium nummum valet.

4 Hodie verò ex communi vsu loquendi Franciæ denariorum, *deniers*, nomen est generale, omnem significans monetam, vt hîc: quia omnis moneta in denarios conuerti potest: & denarius omnem æstimat pecuniam: ob id puto istum vsum loquendi introductum. vide text. in argumen. in l. ita. ff. de fideiussor.

5 Item etiam denarius est minima moneta, qua vtimur, vulgò *denier*, vel *tournois* vocatur. scripsi abundè in l. etiam aureos. ff. de verb. signific.

6 Item est denarius numerus perfectus, de quo Cælius pulchra scribit in lib. antiqua lectio. 12. c. 14. & ego in §. 1. glo. decem de mandat. aposto. in concorda. Franciæ.

Iurare creditor an teneatur.

7 Si tamen debitor vellet stare iuramento creditoris, an hoc debeatur vel an fuerit ei solutum, non tradetur illi pecunia, donec iurauerit, si pars illud antea allegauerit: sed interim in manibus scribæ, seu graphatij deponentur pecuniæ, vel in manu alterius personæ idoneæ, non creditoris.

Arestum.

8 ita fuit dictum in Senatu anno Domini 1526. die 1. Aprilis. † Etiam vidi dubitari, si lator instrumenti sigillati executionem petat à debitore, qui solutionem allegat factam principali, cuius iuramento vult stare, vt portitor instrumenti debeat curare principalem venturum ad iurandum, licèt allegaret obligationem instrumenti esse factam portitori, *ou au porteur de ces presentes, &c.* tamen, admitti captis bonis debet. Vide quæ scripsi superiùs art. 1. in gloss. *Et sans preiudice d'icelles.*

Nonobstant oppositions ou appellations quelconques par prouision.

GLOSSA SEXTA.

Iudicis sententia super bonis captis.

1 ET sic debet iudex pronunciare, videlicet quòd per modum prouisionis vendentur pignora: & pecunia ponetur in manus creditoris, tradendo cautionem per eum: & si pars appellet, exequetur sententia non obstante appellatione: tamen si dicatur postea bene appellatum, condemnabitur creditor ad restituendum res venditas, vel æstimationem illarum, & ad damna & interesse cum expensis. l. cùm ex caussa. ff. de appella. l. ei

Opponens & appellans ante executionem nó audietur.

2 cuius. de appella. recipiend. l. chirographis. §. 1. ff. de administra. tutor. † Et quamuis hic text. alternatiuè loquatur, tamen accipiendum erit coniunctiuè, videlicet quòd non obstantibus oppositionibus & appellationibus res vendentur: & pretium creditori hoc casu dabitur: sed ideo apposuit alternatiuam, quia post sententiam non solet quis opponere sed appellare: vt in rub. ff. & C. de appel. ideo dicit quòd licèt opponeret vel appellaret, vel vtrunque faceret, adhuc executio fiet, per ea quæ scripsi in l. sæpe. per illum text. ff. de verb. significa. & Bart. in l. certi condictio. §. quoniam. ff. si certum petat. Nam sub simplicibus hoc comprehenditur mixtum. l. 2. ff. de verb. oblig. videte tamen quæ in alio scripsi, in glo. 10. *appellations*, art. 1. suprà eo.

En baillant par le creancier.

GLOSSA SEPTIMA.

Gerundium en baillant quid significet.

1 ID est, si creditor tradiderit cautionem, ita exponitur hoc gerundium in l. si tu ex parte. iuncta gloss. ff. de acqui. hæred. scripsi in tract. de senten. executo. art. 1. in gloss. *en baillant*, vbi abundantiùs tractaui: videre ibi licet.

Si plures sút creditores an quilibet cautioné præstet.

2 Item si plures essent creditores, etiam debent dare cautionem: quia indefinitiuè loquitur hîc text. *par le creancier*: ergo quilibet, siue fuerit vnus, siue plures. Nam edictum licèt regulariter scriptum sit, si tamen plures interuenerint, locum debet habere: vt Pomponius scribit in l. 1. §. item hoc edictum. ff. quod falso tutor. autor. gestum est. Et plures hæredes vnius creditoris vnam tantùm cautionem dabunt, sic & plures creditores vnius debiti, quia loco vnius habentur. l. 2. §. ex his. & l. in executione. ff. de verborum obligat. de hac cautione multa scribo in tracta. de senten. executo. artic. 1, in gloss. *bonne & suffisante caution.* [Sic quando plures sunt partes, omnes vnum procuratorem constituere debent. l. si quis cum procuratorio. §. vnius. ff de procur. & l. iam tamen. §. si tamen. iudicat. solui. & ita iudicauit Senatus anno 1512. die 23. Iulij, vt expensæ & litis anfractus vitentur. c. dispendia. de rescrip. in 6.]

Executio nó debet differri, si cautio offeratur.

3 Notandum est quòd executio instrumenti garentigiati differri non debet: si creditor offerat cautionem. teste Socin. in l. pecuniam. col. 2. ff. si certum pet. quem sequitur Curtius Iunior in l. penul. nu. 47. C. de pact. dicens nouam & singul. decisionem.

Cautela pro executionibus facienda.

4 Quòd si caussa sit executiua, & opponantur aliquæ exceptiones, tunc cautela est, quòd creditor offerat fideiussorem de restituenda ea re cum omnibus damnis, & expensis: tunc iudex debet

bet facere executionem non obstantibus omnibus exceptionibus oppositis, & ex illis decisionibus sumpta est lex ista regia, & Franciæ practica, nempe dicit Bald. in c. nihil. de electione. Quod lege non cauetur, in practica non habetur: de qua dico in l. vt Alphenus. ff. de verb. sign.

5 Et si debitor condemnatus ad garniendum sine caussa recipere cautionem recuset, ne soluere aut garnire cogatur: tunc iudex ex officio recipere poterit illam cautionem, vt calumniis partium obuietur: iuxta l. in fundo. ff. de rei vendic. aliàs esset in potestate debitoris executionem tollere: quod non est permittendum, vel tenebitur debitor soluere sine cautione: vt fuit iudicatum anno 1526. die 12. Aprilis post Pascha. vbi fuit pronunciatum, quòd si quis fuerit condēnatus ad garniendum intra decem dies cautione præstita, si non garniat intra illud tempus oblata sibi cautione, poterit compelli ad soluendum in vim illius condemnationis, etiam cautione non data. per l. vnam. ff. si quis ius dicenti non obtempera. vbi plenè iuris interpretes. [Et facit tex. in l. si constante. §. quotiens. ff. solut. ma. quod notandum esse censeo.] non potest tamen iudex condemnare aliquem per prouisionem, nisi cautione data, aliàs sententia est nulla: & sic visum fuit Senatui Parisien. anno 1540. die 15. Februarij in processu pendente inter M. Anthonium Chambon examinatorem Castelleti, & Hugonem Possepin.

Debitor si nolit cautionem recipere quomodo prouidetur. Arestum.

Arestum vt in prouisione cautio decernatur.

Bonne & suffisante caution.

GLOSSA OCTAVA.

Bona cautio dicuntur & sufficiens fideiussores idonei, non verò pignora: vt scripsi in tract. de sentent. executo. artic. 1 in eodem verb. hic non repetetur. nam plura ibi tractaui notatu digna in forensi iudicio: & de certificatoribus etiam an teneantur, si fideiussor non sit soluendo: & quid si creditor non possit inuenire bonam cautionem. ibi videbis quid faciendum sit.

Bona cautio quæ dicatur.

Et se constituant acheteur des biens de iustice.

GLOSSA NONA.

1 Data cautione creditor constituit se emptorem bonorum iustitiæ, quasi ab ipsa iustitia, & iuris authoritate illam denariorum summam habuerit. Ob id si postea creditor succumbat, sine alio processu & facto ei præcepto de restituendo quod accepit, si non
2 pareat, statim prehendi potest illius persona. † Quia quodammodo videtur delinquere, & curiam contemnere, qui non soluit pretium, vel non restituit depositum sibi authoritate curiæ
3 datum: per ea quæ dicunt Bald. & Sali. in l. acceptam. per illum text. de vsur. C. † Vbi firmant etiam clericum depositatium authoritate iudicis secularis cogi posse ad restitutionem, per executionem ab ipso iudice etiam seculari, à quo habuit depositum. Sequitur Aufrer. in tractat. de potestat. secular. super eccles. regula 2. fallen. 14. & facit l. qui restituere. ff. de rei vendic.

Emptor bonorum iustitiæ authoritate capi potest, & tutor bonorum.

4 Itaq; iste creditor sic obligari solet, vt postea restituere cogatur, si à iudice hoc pronunciatum fuerit, videlicet executionem perperā factā. Non solet tamen clericus capi, sed cogi per captionē temporalitatis in hoc regno: quia tangi persona eorum non debet. c. vnico. de cleric. coniuga. in 6.

5 Et per hoc patet quòd etiam custos bonorum authoritate curiæ datus, tenetur restituere bona ei data à curia, sicut hic emptor iustitiæ. nam præcepto ei facto de reddendo ea, quæ curiæ recepit authoritate, si illa non reddat, capi potest: & hic emptor bonorum authoritate curiæ vocatur vulgò *acheteur des biens de iustice*. de quibus in consuetud. no. Bitur. rub. de executio. artic. 18.

6 Aduertendum est, quòd aut quis authoritate iudicis debitum coactè soluit, videlicet per sententiam, etiam non seruato iuris ordine latam, tunc soluens non poterit illud repetere. per tex. singularem in l. vlt. in fi. ff. quod metus caus. quem no. Roma. sing. 511. & Ias. in l. iubere. nu. 5. ff. de iurisd. omnium iu. ac Fransqui. in l. si pacto. col. 1. C. de pact. Si verò cogatur indebitum soluere vt hîc, repetetur ratione obligationis factæ ab eo, qui recepit indebitum. Aliàs si quis simpliciter indebitum authoritate sententiæ solueret, illud repetere postea non posset. per l. 1. C. de condict. inde. quod est bene notandum hîc, vt obligetur semper creditor ad restituendum, si per iudicem dictum fuerit, & caueat vt liberè non soluat, ne ei opponatur postea sententia.

Soluens authoritate sētentiæ quando repetat indebitum.

7 Nec admitteretur iste creditor ad cessionem, nec posset iuuari literis annalibus, aut quinquennalibus, vel aliis dilatoriis literis, propter iudicij authoritatem, quominus restitueret: vt superiùs scripsi. & in tractat. de dilatio. annali. vel quinquennalibus. Ias. dicit multa esse ob iudiciorum authoritatem introducta in l. siue apud acta. ff. de transact.

Cedere bonis an possit is, qui curiæ authoritate quicquā recepit.

8 Item fideiussor iudicatum solui tenetur soluere sine nouo processu: & executio in eum fieri potest facta rei principalis condemnatione, quia fingitur condemnatus cum principali. Et quia hæc est natura istius fideiussionis l. fin. in fin. C. de vsur. rei iudica. l. 1. ff. iudica. sol. hoc docet Collecta. in cap. 1. col. 2. de re iudic. & in cap. constitutus. de fideiussor. gloss. in cap. 1. de iniuriis. lib. 6. Et si principalis fuerit condemnatus, eo tamen non discusso, in carceres coniicietur etiam fideiussor, vt fuit prolatum arestum anno 1533. in conuen. iuridic. apud Turonen. habitis. nos vocamus *aux grands iours de Tours*. quod est verum in ciuilibus, in criminalibus autem non potest quis obligari ad soluendum iudicatum: quia pœna suos authores sequi debet. l. sancimus. C. de pœnis. Ideo hoc anno 1546. die 26. Februarij in camera criminali, quam Tornellam vocant, fuit pronunciatum fideiussorem iudicatum solui bene appellasse, eo quòd appellauerat, ne in carceres coniiceretur post rei condemnationem in crimen condemnati, seu ad aliquam emendam, si tamen ageretur ciuiliter, puto quòd obligari fideiussor posset: cùm paria sint agere ciuiliter

Fideiussor iudicatum solui tenetur sine nouo processu soluere.

Arestum.

In criminalibus fideiussor non obligatur ad soluendum iudicatum.

ciuiliter pro crimine, vel aliàs ciuiliter. vt no. doct. in rub. de iudic. in c [illegible] illo tit. in 6.

Arestum.

9 Nec in sententia ferenda contra debitorem, citari debet fideiussor, quia iudicium cum eo non agitur, vt docet Bald. in l. duobus. §. qui iurauit. versic. igitur. ff. de iureiurand. & sententia tunc nocet in consequentiam non citato. text. in l. sæpe. ff. de re iudic. Ias. in dicta l. duobus. §. ergo. plenè Hippoly. in repet. l. de vnoquoque. ff. de re iud. non tamen tenebitur fideiussor ad augmentum post iudicatum. & ideo non tenetur ad fructus receptos post iudicatum. per l. primam. ff. de in litem iurand. d. l. fi. de fideiussor. Cepo. cautel. 127. quidam fideiussit. Hippol. in rubr. de fideiusso. q. 8. & vide eum q. 25.

Fideiussor captus p[er] chensione vtitur contra principalem.

10 Imò si capiatur fideiussor pro debito, potest pars per eundem iudicem facere capere reum principalem incidenter, licèt aliàs non esset eius iudex competens, quando esset reus & fideiussor iudicij: vt asserit Bald. in l. cum eorum. col. 1. C. de senten. & interloc. omnium iudic. & in l. fin. §. vlt. col. 2. nu. 6. C. de vsur. rei iudic.

Debitor non potest retinere bona sua constituẽdo se emptorem iustitiæ. Arestum.

11 Quæro quid si debitor, cuius bona capiuntur à viatore, velit constituere se emptorem iustitiæ, & bona sua retinere an possit? Resp. non. Quia garnire debet, & deponere bona, vt vendantur, sed in suis manibus non venderentur, igitur non admittetur: & nunquam sic fieret executio, imò interim possidens debitor illa bona consumere posset: & ita fuit iudicatum in Senatu anno 1515. die 26. Febr. & in hac ordinatione dicitur, quòd bona debent vendi, & sic non debent dari

12 debitori. † Nisi de consensu creditoris. Tunc si partes sunt concordes nihil ad iudicem. l. 1. §. inde. ff. de noui oper. nuncia.

13 Ipse etiam debitor plus offerens reciperetur dum venduntur bona sua, sicut quilibet alius.

Emere quis potest bona sua.

14 Quia nihil prohibet quominus bona sua emere publicè possit. Et ille est vnus casus, in quo iure quis rem suam emit: per quem limitatur l. suæ rei. ff. de contrah. em. & l. neq; pignus. de reg. iu.

Debitor quãdo venditionem rei suæ impedire possit.

15 Vbi Deci. scribit, quòd si post certum tempus res vendi possit, vt in licitationibus: si elapso dicto tempore res non sit vendita, impediri venditio potest, si debitor offerat debitum. allegat Card. in cle. 1. § nos igitur. q. 7. de iureiur. quod dicit sing. notandum.

Bona capta si fuerint combusta cuius periculo pereunt.

16 Quæro bona capta fuerunt tradita durante oppositione alicui Titio mercatori, cuius domus cum bonis captis combusta est, cuius periculo amittantur? Resp. periculo debitoris. l. pignus. C. de pig. acti. vbi sic dicitur, pignus in bonis debitoris permanere, ideoq; ipsi perito in dubium non venit: quia res perit regulariter periculo domini: vt ibi.

17 Si tamen postea creditor qui executionem fecit, succumbat, & dicatur executionem esse perperam factam, tenebitur creditor ad interesse, quod continebat æstimationem illarum rerum amissarum. gl. & doct. in l. non omnis. §. si pupillus. ff. si cert. pet. & tex. in l. Titius. vbi Ias. de præscr. verb. ista non sufficiant.

Idem artic. LXIX.

Et où les creanciers n'auront commencé par execution, mais par simple action, si l'exploit est libellé, & porte la somme pour laquelle on veut agir, y aura gaing de cause par vn seul defaut, auec le sauf, selon la distance des lieux, en faisant apparoir par le creancier du contenu en sa demande par l'obligation authentique comme dessus.

GLOSSA PRIMA.

Articulus 6.

1 IN articulo proximo suprà statutum fuit quomodo iudex pronunciare debeat super executionis oppositionibus: nunc verò instruit eum, quando pars per viam simplicis actionis procedit, petendo in iudicio id, quod sibi debetur: & statuit, quòd debitor non compareat ratione huius contumaciæ & defectus, creditor caussam lucrabitur. Nam iudex condemnabit debitorem etiam absentem ad garniendum requisitis in hoc text. interuenientibus, de quibus inferiùs dicetur in fine.

2 Creditores dicuntur non tantùm ij, qui pecuniam crediderunt, sed omnes quibus ex aliqua caussa debetur. l. creditores, & l. creditorum. cum l. seq. ff. de verb. signi. vbi exactiùs scripsi. Ibi videre potes lector beneuole, si te non pigeat. Et licèt hic text. loquatur in plurali *creanciers*: idem tamen in vno, vt proximè dixi.

N'auront commencé par execution.

GLOSSA SECVNDA.

1 NEmpe omnium actionum instituendarum principium ab ea parte edicti proficiscitur quæ prætor edicit, de in ius vocan. §. fi. de pœna temerè litig. in Instit.

Quando ab executione incipiendum sit.

Et sic patet ab executione incipere quem posse contra l. primam. C. de executio. rei iud. ibi nimis properè Marcelle iudex pignora capi, ac distrahi iussit ante rem iudicatam. facit l. si nulla. ff. de re iud. & Innocen. in c. tua. de cohabita. clerico. Oportet enim debitorem primò conuinci, & sic deinde ad solutionem pulsari. l. vnica. C. de sequestra. pecuniæ.

2 Imò si iudex incipiat à præcepto, id quod agit, nullum est, quia latum parte absente & caussa non cognita. l. prolatam. C. de sentent. l. de vno. ff. de re iud. Bald. in l. nec quicquam. §. vbi. col. 3. ff. de offic. proconsf. l. hæres. in fi. ff. de iud. Soci. in tracta. de citatio. arti. 21. & quia parti deliberatoriæ tolluntur dilationes, & coram tali iudice cogitur respondere. ideo præceptum est iniustum. teste Ioan. Fabr. in d. §. omnium. col. 2. Instit. de pœna temerè litigan. Bar. consi. 80. quæritur.

3 Respondeo ab executione posse incipi, si instrumentum sit garentigiatum, vel regio signatũ sigillo. de quibus suprà in præfa. scripsi: cùm ista instrumenta vim rei iudicatæ habeant ratione sigilli,

sigilli, quod vim approbationis habet: vt ibidem dictum extitit: tamen si bene consideretur, non incipitur ab executione, quia iam confessus erat contra quem fit nunc executio: & si post sententiam non dicimus incipere ab executione: sic nec post instrumentum sigillatum, quod vim sententiæ habet.

4 Si verò iudex aliter præcipiat, videlicet cum hac clausula, nisi caussam oppositionis allegare in contrarium volueris, & in casu oppositionis talem assignauimus diem decimam, aut aliam: tunc illud præceptum valet, & habet vim simplicis citationis, si pars se opposuerit: vt testatur Bar. in d. l. 1. C. de executione rei iudicatæ. & in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de noui ope. nunciatio. iuncta l. non solùm. §. sed vt probari. ibidem gloss. sing. in c. ex parte. primo. in glos. vlt. de verb. signific. quam not. Alex. consi. 225. ponderatis. nu. 7. in 6. vol. Barba. consi. 26. vbi opus. col. 1. in 3. vol. Bal. consi 463. quatuor. col. 2. in 4. vol. & consi. 177. ad audientiam. in 3. vol. Iacob. in l. ad peremptorium. col. vlt. ff. de iudic. Præceptum resoluitur in simplicē citationem.

5 Et fuit inuenta hæc practica pro faciliori exitu iudiciorum, secundùm Corsetum in sing. incipien. citatio. in primo. & Bald. in l. scire oportet. in principio. ff. de excusa. tuto. & in l. ius alimentorum. ff. vbi pupillus educari debeat. l. actione. col. 2. C. de transact. & in rubr. Comminationes vel epistolas. col. 2. Salic. in l. 1. in fi. illo tit. Iacob. de Bello visu in repetitio. §. contrahentes. c. Romana. in verb. trahere. de foro compet. lib. 6. Et hac practica vtuntur iudices maximè in Francia, nempe literas obtinemus à iudicibus, vt fiat præceptum parti: & in casu oppositionis dies illi assignetur coram iudice præcipiente: vel supplicatio datur iudici, vt præcipiat parti, iudex respon. fiat, & in casu oppositionis assignetur dies. Practica præcipiēdi quare inuēta, & de practica Franciæ.

6 Intellige comparente reo, & petente sibi libellum offerri die assignata, tunc vim simplicis citationis habebit præceptum, secus si nihil reus dicat, quia tunc etiam habebit vim præcepti: vt asserit Bald. in l. 2. col. 3. C. de episcopa. audien. d. l. ea quidem. glos. & docto. in c. 1. de milite vasa. l. ait prætor. § quid tamen. ff. de minor. Aret. in l. actione. ff. de transaction. Alex. in l. de pupillo. §. meminisse. ff. de noui operis nuncia. Barba. consil. 26. vbi Christus. col. 1. & consil. 57. illud. col. 5. in 3. vol. Petrus de Ferra. in sua practica, in forma libel. in noui oper. nuncia. in verb. nouum opus. in fi. alioqui dicitur opponens in culpa, quæ non debet ei prodesse. c. ex tenore. de rescriptis. Non comparēte reo præceptū in initio caussæ factum valet.

7 Secundò declara, quando tale præceptum fieret post sententiam, & sic post caussæ cognitionem, quia tunc vim præcepti habebit. Bart. in l. defendente. ff. de autho. tutor. Angel. in §. curare. de actio. in Instit. Ias. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. col. 3. ff. de offic. proconsul. quia non fit in initio caussæ, nec sine cognitione illius: ideo hoc videtur superfluum, quicquid doct. dicant. Casus in quibus valet præceptum.

8 Tertiò intellige, valere præceptum, quando fieret contra illum, contra quem ex pacto potest fieri executio propria authoritate sine iudice: vt l. creditores. C. de pignorib. facit gloss. in §. serui. in verb. transitu. Instit. de liber. Alber. in d. §. vbi decretum. col. 1.

9 Quartò declara, quando tale præceptum fieret gratia scandali vitandi: vt si sit inter duos contentio, potest iudex præcipere vni, ne transeat ante domum alterius. l. æquissimum. ff. de vsufruct. Alexand. in d. §. meminisse. Barba. d. consl. 57. illud. col. 7. in 3. volu. Imol. in l. quod iussit. per gloss. ibi. ff. de re iud. & in l. filiusfa. §. domini. de lega. primo. Curtius consil. 61. super eo artic. in fi. Scandali vitandi caussa toleratur præceptum.

10 Nam multa tolerantur gratia scandali vitandi, quæ aliàs non permitterentur, quæ tradit Feli. in c. nihil. de præscriptio. gloss. in c. cùm teneamur. de præbend. glo. in c. 1. 62. distinct. & Barba. consi. 11. col. 9. in primo volu. & consil. 58. col. 7. in 2. volu. & in tracta. de præstant. Card. in q. 1. col. 11. pen. partis. Curti. consi. num. 71.

11 Quintò intellige, hoc præceptum etiam fieri posse, quando res breui esset tempore peritura. l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de noui oper. nuncia. Hippol. in l. qui cædem. ff. ad l. Cornel. de sica. Roma. in repetit. l. si verò. §. de viro. fallen. 40. solut. matrimo. Præceptum fieri potest, si res sit tempore peritura & fauore publico.

12 Sextò valet præceptū fauore publico, quia iuribus derogatur propter publicam vtilitatem. l. si quis in graui. §. hi quoque. ff. de Senatuscons. Silleia. text. in l. iubemus. prima. C. de sacrosanct. eccle. & l. 1. vt nemini liceat in emptio. specie. se excus. lib. 10. C. & l. iubemus, de nauibus non excusan. l. 11. Lanfranc. in tract. de interpreta. sta. col. 6. conclu. 9. multa alia addidi in d. §. hi quoque.

13 Septimò quando res esset notoria, posset hoc fieri præceptum, teste Barba. consil. 57. illud. volu. 3. vbi tenet valere præceptum factum patri notoriè remanenti in Iudaismo, de exhibendo filias suas, & tradendo matri Christianæ, per c. fi. de conuersio. infidel. & iudex sine caussæ cognitione procedere tunc potest. allegat. c. afferte. de præsumptio. & Innoc. in c. tua. de cohabita. cler. & dixi hoc etiam procedere posse in patre hæretico, quod hodie seruire posset, propter multos hæreticos in dies insanientes. Pro re notoria præcipitur.

14 Octauò si in vim talis præcepti quis soluat, non poterit postea repetere. text not. in l. vlt. §. fi. ff. quod metus caussa. Ias. in d. §. vbi decretum. nu. 8. in 4. limita. glo. in summa. 2. q. 1. faciunt ea quę scribunt iuris interpretes in l. 1. C. de condictio. indeb. & superiùs limitaui. Soluens in vim præcepti non repetit.

15 Nonò seruienti iustè præcipienti est obediendum, vt si præcipiat capiendo aliquem, vt ei Titius sit auxilio, dicendo (*ayde au Roy*) tunc non succurrens potest arbitrio iudicis puniri, maximè si ille delinquens euaserit: eo quòd non est ei præstitum auxilium. arg. l. liber homo. in 2. ff. ad l. Aquiliam. Masue. in pract. in rub. de pœnis. in versic. si seruiens. Allego text. in l. 2. §. 1. ibi. omnia ciuilia dirigant auxilia. C. de his qui latro occulta. & ibi Ioan. Fab. Seruiēti præcipienti *ayde au Roy*, an quilibet auxilio esse debeat etiam clericus.

16 Fallit quando ille cui præcipitur esset clericus, quia postquam non est subiectus iudici seculari,

culari, iuuare illius seruientem non tenetur. c. si diligenti. & c significasti. de foro compet.

17 Item non decet clericum capere delinquentes, sed eos potiùs leuare, liberareque debet, dando immunitatem, per totum tit. de immunit. eccles. Ergo non tenentur clerici iuuare ad apparitoris præceptum: alioqui si traderent homicidam ante degradationem curiæ seculari, efficerentur irregulares. c. ad audientiam. vbi Soci. de homicid. ideo clerici antequam aliquem iudici tradant seculari, debent priùs protestari. iuxta c. fi. ne cler. vel mona. in 6. quòd iudex ad pœnam sanguinis non procedat, & eam rogare.

18 Idem si esset laicus, sed alterius fortè iurisdictionis: & seruiens Parisiis illi præciperet, nisi nomine Regis hoc faceret: cui omnes subsunt Galli, & in Gallia habitantes: vt scripsi in arbo. feudo. tunc seruientem iuuare debet, nisi vt sequitur.

19 Idem si iste laicus esset quidam magnus dominus, qui non posset honestè officio seruientis fungi, tunc etiam iuuare non teneretur. arg. l. vnic. C. ne liber inuitus actum reip. gerere cogat. & ibi docto. Nam expedit mihi potiùs mori, quàm quis gloriam meam euacuet. Teste diuo Paul.

Iudex non potest honesto viro præcipere vt aliū suspendat.

20 Quia sicut iudex non potest præcipere honesto viro, quod suspendat alium: vt docet Bar. in l. pen. ff. de pign. actio. Et Floria. in l. ita vulneratus. ad legem Aquil. Bald. in c. pastoralis. §. quia verò col. 2. de offi. delega. Bene. in verb. mortuo. in primo num. 100. c. Raynutius. de testa. Hippol. in l. 1. in prin. num. 28. ff. ad legem Cornel. de sica.

21 Ita nec seruiens potest præcipere seruilem actum honesto viro: vt firmat Iacob. de Bello visu in sua practica. rubr. de inquisitio. fol. 44. num. 20. dicens in eum casum vbi seruiens vel iudex capit aliquem, qui eum adiuuet, tenetur illi soluere: & habetur in ordinationibus Regis Philippi pulchri. artic. 4. per l. venditor. §. si constat. ff. communia prædio.

Equi vel asini ad negotia regia quādo capi possunt & ad condēnatum defendum ad patibulum.

22 Potest tamen apparitor ad iudicis mandatum accipere asinum priuati, vel equum, vt portet condemnatum ad mortem. teste Bar. ibidem in d. l. penul. soluto tamen pretio. teste Luca de Penna in l. fi. col. fi. C ne rustica. ad vllum obsequium vocent. libr. 11. & tunc si inueniat equum conductitium, debet eum capere. & quando pro negotiis Regis capiendi sunt equi, statuit Rex, vt primò conductitij equi capiantur, & eis deficientibus, alij: caueant tamen iudices, vel seruientes, ne equos mercatorum transeuntium, vel pauperum, sed diuitum capiant, nec equos personarum Ecclesiasticarum, vel scholasticorum. Hoc est statutum per sanctum Ludo. Franciæ tum Regem: vt est in stilo parla. in ord. reg. rub. de taliis. ar. 1. & 7. ac 8. quod iudices seruare debent.

Cogi ad sepeliendū mortuos peste an quis possi. & medeci infectis.

23 Sic nec iudex, nec seruiens poterunt præcipere, aut cogere etiam vilem ad sepeliendum mortuos peste, vel alia contagione, nec ad seruiendum illis; inciuile enim esset damnare ad opus, quod salua salute exerceri non potest. l. aut damnum. §. quicunque. ff. de pœnis. D. de Ripa, in tra. de peste. in 3. parte. q 6. fol. 67. & seq. hoc nominatim scribit.

24 Fallit quando aliquis esset ad mortem condemnatus prætextu homicidij, aut aliàs secundùm eum. quod est rationabile, vel nisi se obligauerit ad seruiendum pestiferis: sicut tonsores Parisiis, Tholosæ, & in Montepessulano. nam si expensis ciuitatis ea caussa est aliquis effectus magister, ille tenetur, nec liberaretur dando alium: quia electa est industria personæ, vel si aliàs se obligauerit ciuitati: arg. l. inter artifices. ff. de solutio.

Seruiēs inobediētes denunciare debet.

25 Decimò seruiens tenetur procuratori regio denunciare, aut graphario, siue scribę curię inobedientes, & rebelliones eisdem factas, vt iustitiæ pareatur: & inobedientes puniātur, alioqui puniri debet, & officio priuari, teste Masuet. in rub. de pœnis. ver. item seruientes. dicens non sufficere, si alij reuelasset. argum. l. indicasse. ff. de verb. signific. & Bart. in l. lex Cornel. §. fi. de iniur. & famo. libel. ff. hodie sufficit, si procuratori regio, aut magistratui denunciet, quod aliquando falsò & ex calumnia hoc pessimum hominum genus faciunt.

Præceptum nullum non resoluitur in citationem.

26 Vndecimò quando illa citatio seu præceptum esset ipso iure nullum, non haberet vim simplicis citationis: nec posset iustificari, quod nullum esset: nec effectum parit, id quod est nullum. l. quædam mulier. ff. famil. ercisc. & l. iure nostro. de test. tutel. Bald. expressè in l. ad peremptorium. in fi. ff. de iud. Soci. in d. tract. citatio. art. 21. in fi.

Pro decimis soluēdis pręcipitur. Præceptū incertæ quantitatis nō valet.

27 Duodecimò valet præceptum, quando agitur de materia concernente animam: vt in decimis, quando fit præceptum, vt soluantur sine mora. Cardi. in c. 1. de caussa posse. & in cle. 2. q. 23. de iud. [Monitorium tamen regulariter iudicis ecclesiastici resoluitur etiam in simplicem citationem, vt plenè consulit Petrus Paris. consi. 113. monitorium. in 4. vol. nec debet iudex ecclesiasticus ferre excommunicationem in aliquem, si intra tale tēpus non satisfaciat, si ille offerat cautionem, & non sit in culpa vel offensa. c. Romana. §. caueant. de sent. excomm. in 6. Feli. consi. 6. venerabilis. col. 1. Materiam monitoriorum scribit Ioannes Neuiza. in Sylua nuptial. & D. Phil. Probus in addi. ad Ioannem Monach. in cap. fi. de constit. in 6.]

28 Decimotertiò non debet fieri præceptum incertæ quantitatis. l. 1. C. de senten. quæ sine certa quantita. proferunt. Anchara. consil. 60. duplici. in fi. vide eundem consil. 297. efficacibus. & consil 52. pro clariori.

Requisita vt præceptum valeat.

29 Postremò ad hoc vt hoc præceptum valeat, requiritur, quòd non sit simplex, id est sine clausula, nisi caussa oppositionis. *& en cas d'opposition, &c.*

30 Secundò requiritur, quòd fiat à iudice, nec valeret ab apparitore sine iudicis commissione: vt superiùs dixi, & scribunt doct. maximè Boët. in repetitio. l. consentaneum. C. quomodo, & quādo iudex

31 Tertiò

31 Tertiò in rem non valeret, vel impersonaliter: vt pręcipio ne ibi ædificetur. nam is etiam, cuius interesset opponere poterit. l. sæpe. ff. de re iud.

32 Quartò quòd ad partis requisitionem fuerit concessum, & tunc non valet: si verò ex officio, ad vtilitatem publicam valebit. Barba. consil. 56. in 2. vol. nisi in vim simplicis citationis: vt superiùs scripsi.

33 Vltimò etiam sine caussæ cognitione solet fieri in his, quæ caussæ cognitionem requirunt, & tunc in citationem reuoluitur. Angel. in §. curare. col. vlt. de actio. in Instit. Anchara. consil. 52. pro clariori. Alia, ne prolixitate vtar, reiicio ad d. l. primam. C. de executio. rei iud. vbi doctores parum tractant: sed quia est materia vsu veniens, ob id eam ampliori stilo quàm doctores hactenus pertractare volui.

Mais par simple action.

GLOSSA TERTIA.

1 ET hoc est de iure communi, secundùm quod instrumenta etiam authentica, non habent executionem paratam: sed ab agendo incipiendum est. l. extat decretum. ff. quod met. caus. ibi, si quas petitiones habes, actionibus experiaris: & scripsi superiùs in præfatio. — *Instrumentum etiam dotis vel minoris, de iure non habet executionem, nisi in casibus inferius descriptis.*

2 Etiam minoris instrumentum non habet executionem de iure. per l. si minor vigintiquinque annis, cui fideicommissum. ff. de minor.

3 Imò etiam nec fauore dotis. l. si cùm dotem. §. eo autem. ff. solut. matri.

4 Practica ergo iuris communis est, vt quando quis habet instrumentum authenticum contra aliquem, vt illum conueniat, & simplici actione procedere hoc casu dicitur: vt in text. & si ille neget, probabitur debitum per illud instrumentum: & condemnabitur debitor, demum lata sententia fiet executio. sed hæc via longa est, attamen à iure approbata, in l. 1. C. de executio. rei iud. Masuer. in rub. de execut. §. item virtute. & communiter doctores practici ita asserunt. — *Practica instrumentorum in patria iuris scripti.* — *Libellus an in executionem detur.*

5 Et quando via ordinaria prædicta proceditur, offertur libellus. Secus si per viam executionis: nec lis contestatur hoc casu. Bart. in l. intra. ff. de re iudica. Alex. in l. si cùm dotem. §. eo autem tempore. col. 2. ff. solut. matri. Antonius de Cana. q. 4. & 7. & inferiùs in tract. de sent. executo. fusiùs dicetur.

6 Hodie tamen si in executione multa allegentur, solet iudex decernere, vt in scriptis tradantur, prout vidi sæpiùs fieri, & tam actor quàm reus sua præbet scripta, etiam in executoriis.

7 Quæro si quidam habens instrumentum executorium, ab agendo inceperit, postea habito consilio velit viam executiuam capere, an possit? videtur quòd non: quia vbi plures sunt actiones, vna electa, ad aliam conuolare prohibet iurisconf. in l. quod in hæredem. §. eligere. ff. de tributo. actio. Bart. & alij in l. edita. C. de edend. — *Qui via egit ordinaria, ad executionẽ procedere potest.*

Contrarium videtur verius: nempe licet renunciare isti actioni motæ expensarum facta restitutione parti, & tunc ab exequendo incipere: nam quilibet potest renunciare citationi, & iuri pro se introducto. l. si quis in conscribendo. C. de episc. & cler. ideo illi actioni seu instantiæ renunciabit per l. postquam liti de prædio motæ renunciasti. C. de pact.

Nec refragatur d. l. quod in hæredem. §. eligere, quia loquitur quando duæ actiones cõpetunt: tunc vna electa altera tollitur. diuersum est, quando via actiua & executiua competit: quia tunc electa altera non tollitur. l. miles. §. qui iudicati. & l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iud. nam ideo ago, vt veniam interdum ad executionem, ergo non renunciatur executioni, nec tollitur per actionem: secus si plures competerent actiones: licèt quidam hanc differentiam non intelligant: & hoc etiam tenui suprà art. 2. nu. 10.

8 Notandi sunt tamen casus, de iure communi habentes executionem: vt quis etiam de iure videat, quid sit agendum. — *Casus de iure habentes executionẽ.*

Primus est, quandò iuramentum est interpositum: vtpote quis iurauit seruare contenta in contractu, vel in instrumento, tunc illud habebit executionem. teste Bart. in l. 2. in fi. ff. de iureiurand. & miratur ibi idem Bart. quare hæc consuetudo hunc modum non inuenerit. tradit Bart. in l. 1. C. illo tit. Et sequitur Paul. in l. post rem. ff. de re iud. Alexand. & Ias. in l. ait prætor. §. si iudex. ibidẽ Alex. in d. l. si cùm dotem. §. eo tempore. ff. soluto matrimo. Benedict. in repetit. ca. Raynutius. in verbo, testamentum, in 3. nume. 32. cum seq. de testa. de Petrucia in tracta. de viribus iura. in 22. effectu.

9 Ratio est: quia iuramentum habet vim sententiæ, quæ habet executionem. l. 4. §. si ex conuentione cum similib. ff. de re iudi. ergo & iuramentum: vt probat Ias. in §. item si quis postulanre. col. antepe. & seq. in Instit. de actio. vbi respondet fundamentis partis contrariæ. & idem Ias. consil. 9. circa primum. in 1. vol. & consi. 85. punctus ibidem. — *De iuramento habente executionẽ.*

10 Restringe quando iuramentum esset remissum. Ias. in l. nam postea. in §. fi. ff. de iureiur. tum quia essent plura specialia, contra l. primam. C. de dot. promissio. tum quòd iuramentum habet illum effectum, & quando est remissum, non est iuramentum: ergo non habebit istum effectum: quamuis iuramentum remissum: aliàs habetur pro iuramento præstito. l. remittit. cum §. præcedenti. ff. de iureiur. — *Iuramẽtum remissum an habeatur pro præstito, & quando in actu est improbato.*

11 Secundò restringe quando iuramentum esset appositum super contractu nullo, vel à iure improbato: tunc non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum, regula, Non

est obligatorium.de reg.iur.in 6.Anto.vbi suprà,q.20.Plura scripsi in repetit.l. si quis pro eo.ff.de fideiussor.multominus executorium erit.

12 Tertiò restringe,quando iuramentum esset ex interuallo post contractum appositum.Bald. in l.1.C.de reb.cred.& Francisc.Cremen.sing. 142.volo dare.quia sicut pactum nudum ex interuallo appositum non vestit contractum,nec producit actionem.l. iurisgentium. §. quinimo.ff. de pact.in l.bonæ fidei.C.illo tit. sic nec iuramentum. istud tamen reprobatur per Ias. in d.l.2.sed ibi in additionibus respondi Ias.

13 Quartò restringe quando iuramentum apponeretur super eo , quod est de præterito,secus si super futuro,quia tunc non haberet executionem.Bal.in d.l.2.glo.& doct.in l.iurisiurandi.C.de re.cred.de Petruc.in 22.effectu iuramenti.dixi in interpreta.d.l.si quis pro eo.de fideiusso.

14 Quintò limita quoad tertium. Ias.in d.l.2.in fin.vbi dicit non habere executionem contra tertium,qui non iurauit,nec iuramentum detulit,nec delationi consensit.

15 Sextò non procedit in iuramento necessario, quod tendit ad probationis supplementum.l. admonendi.ff.de iureiur.c.fi.illo tit.hodierna tamen praxis non recepit istam executionem ratione iuramenti:nisi iuramentum sit sigillatum regio sigillo,vel alio authentico, & sic ratione sigilli executio fiet,non iuramenti,& ita seruatur:& quia ratione iuramenti,appositi in instrumento iudices Ecclesiastici solebant cognoscere,etiam contra laicos. c. fi. de foro compet. in 6. ideo fuit prohibitum aresto,vt alibi dixi , ne notarij regij laicos iurare facerent in contractibus , & in suis instrumentis hoc inserent iuramentum. [Quod probatur per §. quia verò multæ. in authen. de iudicib.colla.6.]

Instrumentum depositi est exequendum.

16 Secundus casus est in instrumento depositi,hoc de iure executionem habet.l.pe.vbi Bart.& alij.C.depo.ponderando dictiones illico.& modis omnibus restituere compellatur , & ibi quàm celerrimè,& quàm citiùs recuperare.Sequitur Mathesilla. not.5. nota quòd contractus. Alex. & Iacob.in l.fi.col.2.C.de edict.diui Adria.tollen.Ias.in l.1.col.1.C.de eden. & d.l.2.de iureiurand. ff Roma.consil.174.amplissimè.col.2.Soci.in c.1.in 6.prin.art.fallen.11.de mut.petitio.& consil. 167.non inutilis in fi.volu.2.& Ioan.Compe.in tracta.de dote in vlt.parte.q.111.Ideo exceptiones requirentes altiorem indaginem non possunt in deposito opponi ad impediendum depositũ, sed postea reseruantur:vt docet pulchrè Bald.consil.236.viso instrumento. in 5.vol.& Iacob.in l. fi.col.1.C. de edicto diui Adriani tollend. & iudex solet in Francia per modum prouisionis condemnare depositarium ad restituendum,non obstantibus hisce exceptionibus:quæ facta rei depositæ restitutione discutientur , si altiorem indaginem requirebant secundùm praxim nostram, etiamsi instrumentum non sit authenticum,etiam si per testes vel confessionem probatum fuerit depositum.Ias.consil.85.punctus in 1.vol.

Depositum an ordinem requirat iudicij,& infamet.

17 Quamuis Bal.& Sali. in l. pe. dicant ordinem iudicij in hoc etiam deposito seruandum : & hoc esset tutius testatur Anth.de Cana.in d.tra. de exec. q. 7. per l. qui depositum. C. de pos. vbi condemnatus depositi efficitur infamis, & non cum proceditur per executionem. Sed non facit quia dum agitur via ordinaria,& depositarius infitiatur depositum , tunc infamat , alioqui non. Hercu.in d.§.si iudex.

Arestum.

18 In depositario iustitiæ,quem practici vocant , quando authoritate iudicis pecunia est apud eũ deposita, is etiam per incarcerationem personæ suæ tenetur ad restituendam pecuniam apud se consignatam,vel aliam rem,licèt is alteri tradiderit.ita fuit iudicatum anno 1516.in mense Ianuario.de quo deposit.scripsi superiùs art.præced.

19 Intellige verũ depositũ executionem habere,secus in confesso : vtpote si maritus confessus sit se habuisse,quod non habuit:vt censuit Alex.in d.§.eo autem tempore.l. si cùm dotem.col.2. solut.matri.ff. & idem in quocunque alio sic confesso.nam oportet in primis de deposito constare,arg.§.planè.de testa.mili.in Insti.& l.non ignorat.C. qui accusa.non possunt. quod non seruaretur in forensi iudicio,vt superiùs dixi art. 2. quamuis primam sententiam teneat Boër. in decis. Burde.q.295.compotus.nu. 8. nam si caussa depositi confitear me habere tuos libros , etiam illa confessio in instrumento sigillato facta executionem habebit.

Instrumentũ testamenti est de iure exequẽdum.

20 Tertius casus in instrumento testamenti , quòd habet executionem quoad missionem in possessionem,si instrumentum non reperiatur rasum,nec cancellatum, nec in aliqua parte vitiatum,tunc hæres in possessionem mittetur.l.finali.C.de edict.diui Adria. tol. Angel. in §. illud. in verbo decreto per illum textum in authentic.de hæredi.& falci.collatio.1.Corne.consi. 172.volumi.4.& l.ait prætor.§.si iudex.ff.de re iudic. & ista est communis sententia : licèt quidam contrarium teneant in dicto §.si iudex.per illum tex. vbi actum fuit actione ex testamento,ergo non habet executionem in aliis,quàm quoad missionem. tum etiam , quia ex testamento dantur tres actiones.l.1.C.communia de lega. quæ in vanum darentur , si instrumenta testamenti haberent in omnibus executionem paratam.& pro hoc facit tex.in l.minor 25.annis,cui fideicommissum. ff.de minor. vbi debitum ex quo constat per instrumentum testamenti non habet executionem paratam.

21 Si tamen quis velit tenere , testamenta habere in omnibus & per omnia executionem , sic potest probare,quis non potest emancipare filium ad vnum actum,sic ad vnum actum testamentum non exequetur,& in aliis non.l.1.§.in filij.ff.ad Treb.Bal.in l.seruum C.qui testa.face.poss.

Item actiones & eius qualitates in hæredes transeunt : Ergo erunt executoriæ apud hæredem, sicut

sicut apud defunctum erant.l.ff.ad Trebel.& superiùs dictum extitit.

22 Item vna res,vel vnum testamentum non habet diuerso iure censeri.l. eum qui ædes. ff. de vsucapio.vt quoad vnum sit executorium,quoad alia non.

Nec obstat d.§.si iudex.ibi fuit actum ex testamento, ergo non habet executionem.Resp.non sequitur. nam potest quis dupliciter agere, vt hîc,videlicet via executiua, & ordinaria etiam ex sententia:vt probatur in l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iud. & ex instrumento sigillato regio etiam sigillo:vt superiùs dictum extitit.

23 Nec refragatur quòd tres dentur actiones,quia hoc est verum,quando via ordinaria agitur, secus si executiua:vt testatur Bened.in repet.c.Raynutius.in verbo,si absque.in 2.nu.149. & seq. de lega.in rub.de testa. Tres actiones legatario quando dentur.

24 Item quòd debeat fieri executio in hoc regno,patet. tum quia testamentum communiter, est regio signatum sigillo,quod habet executionem : tum etiam quoad legata executio fieri debet per l.si in fraudem.C.de legat.& l.si testamentum.ff.de petit. hæred. & pro hoc facit gloss. in verbo decreto.§.illud.in authen.de hæred. & falcid. col. 1. & hoc. vidi seruari in forensi iudicio, quando instrumentum est sigillatum regio, vel alio authentico sigillo. Alioqui non si sit factum per vicarium,vel notarium apostolicum : sed iudex per modum prouisionis etiam in eo contenta cautione data pronunciat soluenda:seruiens verò sine hac sententia non exequetur in testamento non sic qualificato descripta,sed procedetur vt in d.l.si.quoad missionem.

25 Fallit quando peteretur prouisio & executio in limine sententiæ : nam cùm possit iudicari super processu ordinario,tunc non soluentur interim legata:nec fiet prouisio. Et ita fuit iudicatum in Senatu hoc anno 1540.vt dico in tract.de sent.præiudicialib seu prouisio.in præfa. Arestum.

26 Secundò fallit,quando is qui dicit testamentum falsum, peteret prouisionem legati in testamento relicti:tunc quia videtur esse sibi contrarius, etiam oblata cautione illi non dabitur.l.si testamentum.ff.de petit.hæred.non enim fructum consequi debet ex eo, quod impugnare nititur per regulam iuris.Alios casus vide in præfa.ad tract.de senten.prouisional. num. 67. & seq.in 3.casu.

27 Quartus casus est,quando conuentum est inter partes, quòd instrumentũ etiam non sigillatum, nec authenticum haberet executionem contra bona debitoris. tum quia ius exequendi iudicis authoritate,& partium conuentione æquiparantur.l.pe.C.de pign.actio.& l.cùm creditorem.C.de furt.& ibi glo.tum etiam quia lex & pactio contrahentium æquipollent.l. si. C.de reb. alien.& pro hoc est tex.non omnibus notus, & tamen notandus in l. cùm quasi.§. si plures.ff.de fideicom.liber.vbi Plombi.& Alber.illum tex ad hoc ponderant.& Barba.in rub.de re iud.in cle. col.16.Facit l.si conuenerit.ff.de re iudic.gl.in l.2.C.commu.vtriusque iudic. Ratione conuentionis instrumentum est executorium.

28 Quamuis Bald.in consil.261.licèt in 3.vol.contrarium tenuerit hac ratione:quia non possunt partes renunciare ordini iudiciorum: quod est verum quando esset introductus in fauorem publicum,secus si introductus fuisset in fauorem partium.vt c.si diligenti. de foro compet.etiam quando partes vellent quòd sententia esset sine ordine iudiciario, hoc non possent facere : sed quòd instrumentum exequatur etiam sine sigillo,hoc possunt partes conuenire:quid enim aliud agit prætor,quàm vt controuersiam eorum dirimat?quibus si sponte cesserint, debebit id ratum habere.l.1.§.inde quæritur. ff. de noui oper. nuncia. vnde audiui executionem interdum factam per breue,quod vulgò *breuet* dicunt,non contradicente parte bonam, debet tamen cauere apparitor,ne hoc breue exequatur sub pœna expensarum,damnorum,& interesse, si pars vtraque non consenserit,quod rarò fit. Breue non est executorium.

29 Item iuramentum habet executionem : vt suprà dixi.& tamẽ partiũ conuentione defertur. l.iusiurandum.quod ex conuentione.ff.de iureiur.ergo & hoc casu executio fiet de partium conuentione:hoc tamen nunquam vidi obseruari.

30 Item in sententia arbitri, vt ex consensu partium fiat, & tamen habet executionem facta homologatione.l.non distinguemus.§.de officio.ff.de arbit.l.cum antea. C. illo tit. Ioan. de Ana. consil.50.in quæst.Bar.in l.3.de pig.C.& iste est quintus casus,videlicet quòd sententia arbitri de iure communi habet executionem.dicam fusiùs in tract.de arbit.art. 1.in 3.tomo. iste casus non seruaretur in forensi iudicio sine sigillo,& nisi prout est in ordinatione,de quo ibi scripsi. Arbitri sententia executoria.

31 Sextus casus est, quando promissio esset facta coram iudice, & in iudicio, vel contractus. Imol.per illum tex.in c.ad reprimendum.in vlt.not.ibi.de offic.ordina. nam obligatio facta apud acta,quando est liquida habet executionem.gl.in l.generaliter.C.de episc. & cler.l. eum pro quo, vbi Alex.& alij.ff.de in ius vocand.decis.Neapol.387.sit vno. Contractus coram iudice factus de iure executionem habet.

32 Item confessio iudicialis,quando fit non oblato libello,habet executionem.l.vna.C.de confess.l.post rem.ff.de re iud. Antho.q.4.sed scripsi quomodo intelligatur in l.si debitori. in intellectu illius legis nouo,quem publicè in studio Tholosano præsente magno scholasticorum,& aliorum literatorum numero protuli.ff.de iudic.nam calor iudicij multa calefacit. l. siue apud. C. de transactio.Et aliquando vrit,videlicet hæreticos.

33 Septimus casus est in fideiussore soluente,tunc is habebit executionem contra eum,pro quo soluit,teste Bald.in l.vlt.per illum tex.in fi.ibi, statim. C. de vsur. rei iudic. & executio in vim instrumenti obligatorij fieri potest, etiam si instrumentum principalis debiti non extendatur: dummodo instrumentum fideiussoris sic fuerit sigillatum per gloss. sing. in l. sciendum. ff. de verbo. Fideiussor quando executionem habeat contra principalem.

verbo.oblig.ita expressim firmat Iacob.in auth.si quis in aliquo.col.2.de edend.C.

34 Intellige in fideiussore iudicij. glo.in c.vno de iniuriis,in 6. Spec.in tit. de exec. sent. §. sequitur.versic.quid si sententia.Bal.in l.3.in fi.qui satisd.cog.ff.& Bart.in l.1.iudic.solui.

35 Nisi mutatæ essent personæ.Guido Papæ in suis decisio.q.26.fuit inter dominos Nam tunc vocanda esset primò illa noua persona, & summaria petitio offerenda: & de causa summariè cognoscendum esset:vt docet Spec.in tit.de exec.sent.§. breuiter. & idem Guido Papæ q. 21. de iure.

Fideiussor contractus executionem non habet.

36 Diuersum est in fideiussore contractus,qui non habet executionem, & in eum non potest fieri executio,nisi ratione sigilli:vt tex.scribit in l.græcè.§.1.ff. de fideiussor. & l.præsenti. §. adiicientes.C.de his qui ad eccles.confug.Ang.in l.si cùm pecuniam. C. de priuileg. fisci. Hippol. in rubr.de fideiusso. q.53. & bonum esset, quod super his ordinatio fieret, vt etiam iste casus esset executorialis,& alij in quibus de iure non recipitur appellatio.

Calculatio conclusa executionem habet.

37 Octauus casus est in computatione facta inter partes,quam compotum finale vocant, nam illud non solùm probationem,sed etiam executionem habet,postquam rationes fuerint dispunctæ,& conclusa summa,*arrestée*,teste Bar.in l.2.col.pe.de iure fisci.lib. 10. & in Francia visis rationibus & dispunctis,in eo quod superest fit executio,nisi error allegetur:vt scripsi in l.cognoscere. §.dispungere.ff.de verb.sign.& firmat Boër.in decis.Burdeg.q.295.compotus,&c.

Præceptum à notario factum executionem habet.

38 Nonus quando notarius facit præceptum parti,vt intra decem dies soluat,& apponit illam clausulam,monitus & condemnatus per nos fuit,&c. Tunc habebit etiam executionem, vt expertus sum Caturci contra debitorem meum,qui ad patriam confugerat:& hoc expressim docet Iacob.in d.l.fi.notab:3.C.de edict.diui Adria.tollend.Superiùs in præfa.scripsi.

39 Decimus contra conductorem cuius bona sint inuecta & illata in domum conductam: vt superiùs dixi art.4.

40 Vndecimus ex priuilegio consuetudine Franciæ ciuitates,maximè Paris.hoc iure vti solet, vt bona suorum debitorum forensium sistere, seu arestare possint in illa ciuitate priuilegiata existentium.Priuilegium Paris.datum sic dicit:

Item que lesdictz Preuosts des marchans, manans & habitans, bourgeois de nostredicte ville de Paris, puissent proceder, & faire proceder par voye d'arrest, pour leur deu sur les biens de leurs debteurs forains, & des debteurs de leurs debteurs. Et auec ce par arrest de corps de leurs principaux debteurs forains des villes, esquelles les habitans d'icelles ont semblable priuilege: & en vsent & peuuent vser contre leurs debteurs forains.

Arestari res mobiles extranei debitoris an & quando possint, & quare.

41 Eodem iure vtuntur Aureliani:vt patet in consuetud.eorum,tit.de execut. ex loca.ca.9. & Bituriges, vt in eorum stilo est videre,eo.art.vlt.& probatur hæc praxis in l.fi.C. vbi in rem actio exerceri debeat:vt si inueniam equum,vel aliam rem debitoris forensis,possum ea sistere & arestare per seruientem, qui interim illam rem custodiendam hospiti, vel alicui idoneo habitatori tradet,concedet debitori,vel alteri sine iudicis decreto:seruatur etiam Tholosæ,& in Montepessulano,vt ibidem vidi:& si debitor se opponat,res custoditur,& vulgò dicitur.*sera receuë l'opposition la main de iustice demeurant garnie.*pendente lite,& assignatur breuis dies, & aliquando hora ad dicendum oppositionis caussas:& fit defensio ei,qui custodit,ne alteri traderet habita,donec fuerit per iudicem decretum.Et ferè practici in tota Francia,Italia,& Hispania,hoc iure vtuntur,& tota Vasconia,& patria Burdegal.vt per Boër. q. 218. si quis transiens,in suis decis. Et quia hoc est frequentissimum:ideo aliqua ad huius rei notitiam hîc duxi inserenda.

42 Ratio huius consuetudinis generalis est ad vitandum sumptus, & expensas, quæ fieri possent ad prosequendum debitorem alibi commorantem: nempe aliquando plus exponeretur ad prosequendum debitum,quàm valeat.contra l.mediterraneæ.C. de anno.& tribut. lib. 10. & illa quæ ibi scribit Bar.

Item qui promisit in aliquo loco soluere,si ibi non inueniatur,poterit in alio loco,vbi nunc inuenitur conueniri:& sic sua res arestari.l.vnic. C.vbi conue.qui certo loco dare promisit.

Et quia melius est in tempore occurrere,quàm post exitum,& recessum rem persequi.l. 1. C. quando liceat vnicuique sine iudic.se vind.& in l.ait prætor.§.si debitorem.ff. quæ in fraud.cred. vbi à debitore fugiente creditor potest auferre pecuniam debitam propria authoritate. Multò magis poterit sistere & arestare,vt hîc facit l.generali.C. de decurio.lib.10. vbi non solum pecuniam debitam, sed etiam rem propriam possum auferre propria authoritate à debitore fugiente. sic consuluit Alex.cons.64.& si celeberrime.col.2.in 3.volu.& in stilo Blesen.art.vlt. rubr. *de ceux qui peuuent faire adiourner.* Et licèt in hoc regno in forensi iudicio non soleat capi debitor fugitiuus, vel eius res auferri authoritate priuata sine iudicis mandato: tamen hoc aresto passim ferè vtitur tota Francia.imò etiam si ius cessum habeam,hoc aresti priuilegio vtar, & dabitur à debitore cautio de stando iudicatis,vel de soluendo:vt fuit pronunciatum anno 1538. die 28.Maij in magna camera post prandium. alioqui dominus non habebit rem suam, imò etiam domicilium eligere tenebitur:vt scripsi in tracta.de domicilij electione. & hoc aresto potest vti ciuis, vel hîc degens contra debitorem ex quocúque contractu,siue celebratus fuerit hic,siue alibi. tum quòd rationes superiùs expressæ locum habeant,& quod consuetudo non distinguat: licèt cõtrarium teneat Pyrrhus in consuet. Aurelia.rubr.de execut.ex loca.c.9.

Arestum.

Requisita vt res extranei arestari possint.

43 Notandum est quòd antequam possit res forensis arestari requiruntur sequentia.

Primò

Primò quòd debeatur ciui,aut habitanti Parisi.aut alibi,vbi est similis consuetudo,vel priuilegium:quia si sine debito res arestaretur, puniretur creditor ad interesse,damna,& expensas:quod debitum oportet,vt creditor probet per instrumentum publicum. teste Barba.cons. 9. col. 10. in 2.vol.idem tamen dicerem, si probetur per scripturam priuatam per testes, vel alio modo à iure approbato.de quibus in rub.C.de probatio.per Bal Scripsi in §.fi.de reg.iur.ad præla.nominatio facien.in concor. Nam sufficit iudici probare forensem debitorem esse.Ergo quocunque modo à iure approbato, & huic materiæ conuenienti. vnde vidi ad ostensionem chirographi permitti hoc arestum,imò aliquando si nihil iudici ostendatur ad partis assertionem, *à la charge* (vt dicunt pragmatici)*des despens,dommages & interests contre la partie,qui fait arrester.* Sed hoc non valet,quia pars fortè nihil habebit:ideo post executionem & captionem bonorum non esset prouisum isti, ob id vidi annullari per Senatum hoc arestum & decretum,ad solam partis assertionem:si tamen postea probaretur debitum,putarem sufficere.

44 Idem dicerem in habitantibus in suburbiis,vt habeant etiam hoc priuilegium arestandi res forensium:quia suburbani in fauorabilibus appellatione ciuium veniunt.l.ædificia.ff.de verbor. sign.vbi scripsi.imò qui in vico proximo est ortus,censetur ciuis illius ciuitatis, cui vicus ille respondet.l.qui ex vico.ff.ad municipal.gloss.in l.filios C.de munici.& origina.lib.10.Ioan.de Platea in fi.C.de exactio.tributo.ibidem. tamen in eis non vidi seruari, vt hoc vterentur priuilegio, nisi in suburbanis tantùm. *Suburbani & habitantes Paris. hoc aresti priuilegio vtuntur.*

45 Idem dicerem in habitantibus & habentibus domicilium in hac ciuitate, vt eodem priuilegio vti possunt, si vltra annum ibidem habitauerint:vt probatur ibi, *manans & habitans,*iuncta alia consuetudine.quæ vult vt annum degant : de qua alibi.& sic scholares possent vti hoc priuilegio.& res suorum debitorum hîc inuentas arestare:quia priuilegiis ciuium gaudent,& in fauorabilibus tanquam ciues habentur:vt dixi in scholastic.priuil.125.

46 Secundò requiritur,quòd bona exteri sint reperta in ciuitate priuilegiata ad hoc:vt patet in tex. *sur les biens de leurs debteurs forains.* probatur in l. fi. C. vbi in rem actio. Idem putarem, si in suburbiis bona inuenirentur.per l.secundam.vbi scripsi.ff. de verb. signif.& superiùs dictum extitit.Interdum vidi arestum concedi etiam extra ciuitatem,dummodo sint res in iurisdictione ciuitatis.

47 Tertiò requiritur quòd ille,cuius bona arestantur,sit forensis, siue exterus, nullum habens domicilium, vel habitationem in hac ciuitate ibi, *forains.* & dicitur forensis quoad hoc priuilegium,qui non habet bona in iurisdictione,seu bailliua,vel seneschallia,vel gubernamento,per gl. in l.fi.C.de præscript.longi temporis.& ea quæ notat Ioan.Fabr.in §.1.de vsucapio.in Instit. vnde Aurelianus est forensis hîc Paris.[Etiam bona clerici foren.arrestari possunt, vt superiùs dixi : & ita censuit Senatus anno 1525.die 13.Martij pro quadam vidua contra Abbatem:fuit tamen dictum non posse bona clericorum arrestari, donec elegerit domicilium, sed donec tantùm recognouerit,licèt in laicis illud arestum fieri soleat,donec recognouerit,& domicilium elegerit.] *Forēsis quis dicatur.*

48 Poterit etiam alia vti practica creditor contra debitorem exterum,videlicet vt interdicatur forensi alienatio bonorum immobilium, & fiat sequestratio mobilium , si sit de fuga suspectus. tex.in l.de pollicitationibus.in fi.& ibi Bart.ff.de pollicita.Bald.sequitur in l.per diuersas.quæst.9. C.manda.& in l.si fideiussor.§.fi.& ibi Ias.qui satisda.cogan.Roma.consil.241.spectabiles.col.3.& Alex.cons.103.nu.6.in 2.vol.tamen hoc non solet in Francia fieri. *Praxis contra debitorē exterum.*

49 Sed hodie practica Franciæ habet,vt si quis dicat rem arestatam suam esse,dabitur per modum prouisionis illi,qui eam priùs possidebat.facto præcepto de non alienando.& data cautione de restituendo parti,si fieri debeat,& postea plenè cognoscetur an res sit possessoris necne. *Practica Franciæ super re arestata.*

50 Si verò creditor non dicat rem arestatam suam,tunc prouisio adiudicabitur debitori domino illius rei,data cautione de stando iuri,& eliget domiciliū:postea iudex procedet, & non solet remittere eum ad suum iudicem, & hoc in mobilibus : in immobilibus verò non fit prouisio, si debitor concludat in casu nouitatis,manuteneri in re sua.

51 Quartò requiritur,quòd illæ res,quæ arestantur,pertineāt ad forensem, siue ad extraneum, *à l'estranger*, ibi,*sur les biens des debteurs forains:* ideo non possem arestare res pertinentes ad domi-
52 num illius forensis. † Præsumitur tamen quòd pertineant ad illum,postquam ea habet, & possidet.l.siue possidetis.C.de probat.Meliùs in l.fi.de rei vend.plenè doctores in c.cum ecclesia. de causa possess.& sic contra quendam generum fuit pronunciatum,qui aresto se opposuerat,dicens equum suum,qui tamen inuentus fuit in possessione soceri,nec aliter probauit:ideo permissum à Senatu fuit,vt venderetur equus:& pretium daretur creditori:quia cōiunctio personarum facit præsumere fraudem.Bart.in l.si castrense.ff.de re milit. & in l. si donatione. C. de colla. vbi Ias.& alij. *Pertinere res debēt ad extraneum antequam arestentur, quod præsumitur si ab eo possideantur. Arestum.*

53 Item intelligo siue pertineant in totum,siue in partem,siue ratione alicuius iuris : quia verbum pertinet latissimè patet:nam & eis rebus petendis aptum est,quæ dominij nostri sunt, & de his,quas iure aliquo possideamus,quamuis nostri dominij non sint.l.verbum illud pertinere,ff.de verb.sig. vbi plenè scripsi.quod facit pro illis, qui exponunt clamores in curia parui sigilli Montispessulani pro iure ad eos pertinente,vt non debeant succumbere,si probent partem tantùm ad eos pertinere.Patruus meus Iacob.Rebuff.in l.omnes. C. de colla. fund. patri. lib. 11. imò etiam verbum pertinere quandoque verificatur in possessorio.Feli.in rub.de rescr.col.3. *Pertinere res quando dicantur, & quis hoc probare debeat.*

54 Quærо quis debeat probare ad se pertinere, vel debitori, vel creditori: Resp. Quando res per apparitorem capiuntur in domo debitoris, præsumuntur esse illius, & ideo si creditor, vel alius alleget illas res esse alterius, vel suas, hoc probare habet ratione præsumptionis, quæ transfundit onus probandi in eam: iuxta ea quæ notant doctores in l. in bonæ fidei. C. de iureiurando.

Et ideo si executio fiat contra maritum, & in domo sua, si vxor se opponat, allegans illas res captas suas esse: hoc probare vxor debet: quia mariti esse præsumuntur, postquam in sua domo inuentę sunt, per tex. in l. 2. vbi Petrus de Bella pertic. & Bald. C. ne vxor pro mariro. etiam si vxor maneat cum viro propter præeminentiam, præsumuntur esse mariti. l. si ego. §. dotis. ff. de iure dot. Poterit tamen debitor probare res esse alterius, quamuis inuentæ sint in sua possessione, si probauerit contractum fortè depositi, vel commodati, vel alium quemcunque. Alber. in d. l. 2. quod est notandum.

Exterus cautionem præstare debet.

55 Quintò requiritur, quòd forensis præstet cautionem sufficientem, scilicet fideiussores, & de stando iuri in hac ciuitate, in qua arestum fit, & eligat domicilium: & tunc relaxabuntur ei suæ res, & restituentur. & sic cautio de iudicio sisti præstabitur, qua tollitur arestum: teste Anchara. cons. 85. ex theoricis. tamen Corneus cons. 136. visis. col. 2. in 4. vol. dicit debere satisdare de iudicio sisti, & de iudicato soluendo: & ista dari solet in Francia: prehensio enim suspecti de fuga fit, vt præstetur satisdatio: vt nota. in l. si creditores. ff. de priuil. credit. Et ideo dato fideiussore relaxatur. l. si pecuniæ. ff. vt in possess legat. Bart. in l. si finita. §. Iulia. de damno infect. Soci. cons. 93. quoniam. col. 2. in 3. vol. & idem in hoc aresto dicerem.

56 In Monrepessulano ex statuto potest ciuis vel ibi degens suum debitorem exterum in carceribus detinere, donec præstiterit cautiones de iudicio sisti, & iudicatum solui. in d. ciuitate. ita aliàs exercui tanquam prior collegij *du Vergier*, contra Ludouicum Bonaure Alesti ciuem.

57 Et sic requiritur cautio sufficiens, videlicet cum fideiussoribus, vt dicam in tract. de senten. execut. art. 1. & ideo per iuratoriam cautionem non esset prouisum, vnde non admitteretur: vt not. in rub. ff. qui satisdare cogan. & in l. 1. ibidem.

Creditor arestum petere debet, & praxis super hoc.

58 Sextò requiritur, quòd creditor petat, & requirat arestum fieri: hoc enim iudicium non datur, nisi postulatum fuerit. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infe. & ideo solet creditor supplicationem iudici offerre, in qua narrat debitum, & debitorem extraneum habere res in ciuitate, & adiungit instrumentum, vel chirographum illi supplicationi: & concludit, vt liceat procedere per arestum. & iudex concedit. postea hoc traditur apparitori vt exequatur. ista est praxis, quam notes, quia seruiens non solet arestare res alterius sine mandato iudicis.

59 Et non solùm creditori hoc conceditur, verùm etiam eius procuratori. per glo. valde sing. in l. 1. in glo. 2. C. vbi quis decurial. vbi creditor potest capere debitorem fugitiuum propria authoritate, & etiam eius procurator multo magis arestare res debitoris poterit: vt dico infrà.

60 Etiam die feriato in honorem Dei concedi solet. per gloss. in l. fin. ff. de feriis. vbi potest debitor capi die feriato, multò fortiùs arestum fieri, quia periculum est in mora. vt Ias. not.

Procuratori creditoris concedi solet arestatio rei. Arestari res possunt etiam die feriato: & an creditor iurare debeat.

61 per illum tex. in l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de noui oper. nunc. † Et in aliquibus locis requiritur, quòd creditor iuret sibi verè, & fideliter debitum: & hoc apud Bituriges seruatur ex stilo, & tenetur iurare, licèt habeat instrumentum: quia potest ei solutum esse, vt aliquid stilus addat iuri communi. c. 2. de proba. vbi ad probationem non valet consuetudo, vt quis iuret post plenam probationem: sed quòd iuret sibi adhuc deberi: & non esse solutum, non venit contra d. c. 2. vt superiùs dixi: & iuramentum illud coram iudice est præstandum, non coram seruiente. Sed illud iuramentum non præstatur in hac ciuitate Parisiensi, ideo tu qui habes stilum iurandi, iures: is verò qui illum non habet, non tenetur. nam sufficit illi ostendere instrumentum non rasum, nec cancellatum. arg. l. fi. C. de edict. diui Adria. tol. vel chirographum.

Rem meam arestare possum contra deferentem.

62 Item hoc aresto vtimur etiam contra forensem rem meam habentem, & hac transeuntem, vt etiam rem meam sistere, & arestare possim: & hæc fuit prima opinio posita in l. fi. C. vbi in rem actio exercer. deb. vbi possum conuenire deferentem rem meam, vbi repertus fuerit: tum quia ratione rei sitæ potest quis conueniri vbi est res. d. l. fi. quæ loquitur generaliter. Ergo de quacunque re mobili, & se mouente debebit intelligi, tum quia hæc actio rei vendicationis procedit ex possessione. l. non aliàs. §. 1. ff. de iud. ergo habebit locum contra hunc forensem possidentem. & hanc opinionem sequitur gl. in l. sed & si susceperit. §. vlt. ff. de iud. & gl. in c. fin. de foro compet. & Compostel. in c. dilectus. 2. de rescript. Hostiens. & Soci. in c. sanè. de foro compet. & ista opinio communiter in iudiciis seruatur. teste Alber. in d. l. fi. & est magis communis secundùm Ioan. de Platea, in l. cùm neque. C. de incolis. lib. 10. & in hoc regno seruatur teste Pyrrho in consuet. Aurelia. in co. rit. cap. 19. & seruatur in practica secundùm Alber. & Iacob. in l. si legationis. ff. de iud. Sequitur Ang. & Ias. in l. si fideiussor. §. fi. qui satisda. cogan. Ioan. Lupus in repet. c. per

Arestum.

vestras. §. 18. fol. 65. col. 4. de dona. inter vir. & vxor. & secundùm istam opinionem fuit iudicatum Burdegalæ: vt refert Boër. in decis. suis. q. 218. si quis transiens.

Debitorem etiam debitoris bona arestari possunt.

63 Præterea non solùm bona debitoris sisti possunt, & arestari, sed etiam debitorum ipsius debitoris bona per priuilegium istud. ibi, *sur les biens de leurs debteurs forains, & des debteurs de leurs debteurs, &c.* Et pro hoc tex. in l. hæres. in fi. ad Trebel. ff. & traditur per totum tit. C. quando fiscus vel priuatus debitoris sui debitores conuenire possit.

64 Practica

64 Practica est, quòd si forensis habeat debitorem hîc Parisiis, vt ego faciam sistere pecuniam, quam illi debet in manibus iustitiæ: & conueniam illum ad certum diem, ad videndum declarari arestum factum bonum esse: si compareat, interrogatur sub iuramento, an debeat, & quantùm debeat tali N. debitori alterius,, vel interrogari solet debitoris debitor, an habeat res talis debitoris, & quas: & si respondeat se habere res, vel debere, fit eidem præceptum, ne illas res cuiquam sine iudicis decreto tradat, hoc postea notificatur principali debitori, & dicitur ei dies: quo die si compareat, petitur quid velit dicere, quin debitoris debitor teneatur illam pecuniam, vel res eius debitoris tradere, *& en vuyder ses mains.* si iustam caussam non allegauerit, iudex decernit res creditoris tradendas, *& qu'il en vuydera ses mains,* quæ res vendentur; vel si sit debitum, pecunia ponetur in manu creditoris: ad cuius petitionem arestum fuit latum cautione data: si debitoris debitor non compareat, dicetur, quòd res ipse tradet: id est, *qu'il en vuydera ses mains.* Ita vidi seruari. Et dicit Masuc. in sua practica rub. de execu. §. item si creditor. quòd postquam creditor fecit arestare illud, quod debetur suo debitori, sufficit quòd ille secundus debitor notificauerit suo creditori: quo probato, secundus creditor non poterit eum compellere, vt soluat ipsi, nisi amoto aresto. & allegat Cy. ita dicentem in l. 2. C. vbi in rem actio exerce. debeat. & Bart. in l. 1. quæst. 11. ff. de noui oper. nunc. & citabitur dictus debitor debitoris ad petitionem primi creditoris, vt in manu curiæ illud, quod debet secundo debitori deponat, & quod tempore aresti debebat: & compelletur per iudicem. ita Masuer. & sufficiet isti debitori ostendere se hoc fecisse ad ordinationem iudicis. & erit liberatus: vt docet Bar. in l. creditor. in fi. princ. ff. de solut.

Practica contra debitorem debitoris.

65 Imò etiam si esset obligatus soluere ad diem sub certa pœna, & cum iuramento, si tamen pecunia sequestretur, & arestetur apud eum per iudicem, excusatur, & à periurio & à pœna. tum quia iussus iudicis excusat à periurio. in c. venientes. de iureiurand. l. non videtur. §. qui iussu. ff. de reg. iur. Lucas de Penna in l. vna. col. 4. C. vt nullus ex vica. lib. 11. tum quia etiam iussus excusat à mora. per d. l. fi. & ita tenet Petrus de Ferra. in sua practica, in forma sequest. gl. audiat. dicens excusari etiam si alij soluerit iudicis præcepto. per l. Paulo Callimaco. §. fi. ff. de legat. 3. & l. liberto. §. Lucius. ff. de annuis lega. Bar. in l. creditor. in princ. ff. de solutio. Lucas de Penna vbi suprà. col. 3. Ias. in l. si quis maior. nu. 20. C. de transactio. Chassa. in consue. Burgund. in rub. *des droits.* §. 7. gloss. *suppose.* nume. 43. vbi dicit id excusare à mora, quod à periurio. per cap. breui. de iureiurand.

Excusatur à pœna debitor post arestum.

66 Fallit si creditor offerat debitori, cui facta est inhibitio, cautionem indemnitatis: tunc debitor non obstante inhibitione, tenebitur soluere. l. pe. in fi. C. depos. l. is à quo. ff. de rei vend. Ias. & alij in l. non solùm. §. morte. col. 14. nu. 28. ff. de noui oper. nuncia. Alex. plenè in l. hæres. col. 2. ff. ad Trebel. quod est verum in deposito, secus in aliis: quia tunc inhibitio à iudice facta tenet: ob id non tenetur soluere is, qui debet ante sublatam inhibitionem: secus si facta tantùm fuisset denunciatio à parte tunc cautione data cogeretur soluere: vt videtur loqui l. si fundum. C. de rei vend. & d. l. hæres. in fi. ff. ad Trebel. ibi, & debitoribus denunciare.

Solutio debiti arestari quando fieri possit.

67 Posset etiam cum cautione indemnitatis debitor restituere, si in fraudem fuisset factum arestum, & malitiosè: vtpote quia primus debitor nihil omnino debebat illi, qui sistere fecit debitum, & etiam si ille non prosequeretur illud arestum: tunc coram iudice poterit fieri prosecutio, vt tollat arestum, vel vt cautione data soluere possit: non tenetur tamen soluere cautione data, non sublato aresto, ne in mulctam incidat, & processum sibi comparet.

68 Secundò fallit in libris scholasticorum, & armis militum, quæ non licet sistere, & arestare, quando milites vadunt ad bellum: vt per gl. in l. nepos Proculo. ff. de verb. sign. Ias. in §. item Seruiana. de actio. in Insti. & si arestentur per modum prouisionis, decerni solent ista capta dominis cum cautione etiam iuratoria, vt superiùs dixi.

Libri scholasticorum & arma militum arestari non debent.

69 Ad hæc permittitur aliquando sistere personam debitoris principalis, non debitoris secundi: vt patet in hoc priuil. Paris. ibi, *Et auec ce par arrest de corps de leurs principaux debteurs forains des villes, esquelles les habitans d'icelles ont semblable priuilege, & en vsent, & peuuent vser, contre leurs debteurs forains.* Et sic non passim arestari persona debet. imò in eisdem consue. Paris. sic dicitur, *Par ladite coustume aucun n'est receuable à proceder ou faire proceder par voye d'arrest sur les biens d'autruy, sans obligation, condemnation, delict, ou quasi delict, chose priuilegee, ou qui le vaille.*

Persona quando arestari possit.

70 Notandum est tamen, quòd quando persona est in fuga, tunc est licitum eam capere, & arestare personam fugitiui debitoris mei. ista est regula communis tradita in l. generali. per illum tex. C. de decurio. lib. 10. gl. in l. extat. ff. quod met. caus. gl. in §. 1. Instit. de actio. & etiam pro delicto. l. 1. ff. de custo. reorum. & pro testimonio ferendo. l. si quando. C. de testib. & aliis in multis casibus, quos lector facilè inueniet.

Arestari persona quando possit.

71 Et si persona arestata appellet ad senatum, prosequendo appellationem, non dicitur frangere arestum, vt pulchrè docet Guid. Papæ, in statuto si quis per literas. in verb. appellatione. col. 27. vers. an quis, &c. Quia interim censetur esse in iudicis superioris protectione. c. dilecti. 1. de appellat. Innoc. & alij in c. vt debitus. illo tit. Bar. in l. de pupillo. §. si quis ipsi. ff. de noui oper. nunc. secus si aliò accederet, & non prosequeretur appellationem.

Prosequens appellationẽ arestum frangere non videtur.

72 Primò amplia non solùm in fugitiua, vt capi possit, sed etiam in præparato ad fugam. gloss. & ibi Bald. in l. penult. C. de pigno. actio. Alex. in l. diuortio. in princ. col. 3. ff. solut. mat. Hippol. singul. 43. debitor. quia tantum operatur fuga, quando est in procinctu, quantum

Præparatus ad fugam capi potest.

operatur, quando est in actu: vt asserit Panor. in c. cùm non ab homine. col. 4. de iud. Fel. & alij in c. 1. illo tit. Ioan. Sanxon. in consue. Turonen. rub. *des droits de basse iustice.* artic. 12. Aliàs super hoc scripsi pleniùs, & Ias. in §. 1. Instit. de actio. ac de Ripa in c. 1. de iud.

Suspectus de fuga capitur.

73 Secundò amplia etiam in suspecto de fuga. gl. in l. quæsitum. ff. de pig. Bal. in l. si quis in tantam. col. pe. C. vnde vi. facit tex. in l. Pedius. in prin. ff. de incen. ruina & naufrag. vbi satis censetur raptum in naufragio illud, quod in trepidatione naufragij raptum est. Alex. d. conf. 64. & si celeberrimè. in fi. in 3. vol. facit c. ad abolendam. de hæret. vbi idem statuitur de suspitione hæresis, quod de hæresi. & idem de suspitione futuræ litis, sicut de præsenti. in l. 2. C. de transact. & quando sit suspectus, & an causa sit sufficiens, relinquitur arbitrio iudicis. l. si fideiussor. §. fi. ibi, si hoc iudici sederit. ff. qui satisda. cogan. Soci. consi. 99. circa primam. in 4. vol. Quamuis doctores in hoc valde se torqueant. Nam hodie in Francia non solet capi sine iudicis ordinatione, nisi sit in procinctu fugæ.

74 Tertiò amplia non solùm in debitore principali, sed etiam in eius hærede. Bar. in l. postulante. ff. ad Trebel. Ioan. Crotus in repetit. l. nemo. col. 4. & seq. ff. de legat. 1. intellige tamen vt dixi suprà eodem art. 3. gl. *ou leurs heritiers.*

Hæres capit debitorem suspectum etiam intra tempus conficiendi inuentarium.

75 Quartò extende vt etiam hæres intra tempora conficiendi inuentarium possit capere debitorem fugitiuum: vt docet Ang. in l. 1. §. hæc stipulatio. ff. si cui plusquam per legem falci. Et sic limitatur l. fi §. donec. C. de iure delib. probat de Ripa, in cap. 1. num. 88. de iud. & Ias. in l. vinum. col. 3. ff. si cer. pet.

Clericus de fuga suspectus an capi possit.

76 Quintò amplia etiam in clerico fugitiuo, vel suspecto de fuga, vt etiam propria authoritate à laico capi possit. Bar. in l. si quis in seruitute. ff. de furt. Panor. & alij in c. cùm non ab homine. de iud. Aliàs esset generale scandalum in mentibus laicorum: & esset quædam tyrannidis potiùs quàm iustitiæ executio, secundùm eum, quem sequitur Hippol. sing. 43. debitor fugitiuus. Quod intellige in clerico fugiente vt possit authoritate propria capi, & adduci ad iudicem ecclesiasticum non laicum: secus in suspecto de fuga, qui non poterit capi, nisi ex iudicis ecclesiastici commissione. teste de Ripa in lib. 1. de legib. resp. 13. laicorum hodie sine mandato episcoporū à laicis iudicibus capiuntur clerici in Francia, & episcopis suis remittuntur: vt alibi scripsi. alia in hac materia nunc scribere non intendo: quia ista materia est satis superque tractata à Ias. in §. 1. de actio. in Instit. & de Ripa in c. 1. de iud. etiam quia parùm vsu venit in Francia, sed arestatio debiti frequentissimè, ob id latiùs tradidi eam superiùs.

77 In Francia tamen non solet persona debitoris arestari, si non sit obligatus debitor in personam: vt patet in consuet. Bitur. rubr. de executio. art. 7. & solet tunc arestari persona vsque ad solutionem inclusiuè, in bonis secus: vt superiùs expressum extitit. potest etiam arestari persona, quando est priuilegium vt fit in Montepessulano, vel donec schedulam recognouerit, vt sæpiùs vidi.

Hæredes sunt saysiti etiam de bonis arestatis.

78 Vltimò nota quòd hæredes debitoris, cuius bona sunt arestata, dicuntur saysiti, etiam antequam respondeant pro debito, dum tamen præstent cautionem, & ita vidi seruari. quod etiam in regestris curiæ scriptum inuenitur.

Si l'exploict est libellé, & porte la somme pour laquelle on veut agir, y aura gain de cause par vn seul defaut, auec le sauf, selon les distances des lieux.

GLOSSA QVARTA.

1 QVando citatio est libellata, si reus non compareat, ex solo defectu actor lucratur caussam. vnde tex. hic elucidat citationem esse tūc libellatam: vt terminis tex. vtar, quando continet summam, pro qua creditor agere cupit, & ex qua caussa petat. Et sic magnum commodum est in citatione inserere caussam, ob quam reus citatur, vt ad recognoscendum schedulam, ad iurandum, vel ad restituendum librum ei commodatum, vel restituendum, & dandum pecuniam mutuam: quia tunc si reus certus non compareat, amittit caussam ex contumacia sola, & prima, reseruata tamen pro distantia locorum comparitione, quæ dicit, *defaut, sauf huictaine, ou quinzaine.* vbi si reus compareat intra illud tempus audietur.

Citatio continere caussam debet.

2 Et hoc conuenit iuri disponenti citationem debere continere caussam. l. 2. §. legatis. & ibi ponderat Iaco. ff. de iud. vt paratus reus veniat responsurus. c. fi. 5. q. 2. glo. in c. si quis episcopus. 3. q. 2. præterea. de dilatio. c. licet. de accus. gl. & Perus. in c. cum contumacia. de hæret. in 6. Specul. in tit. de citatio. §. 1. versic. item quòd in ea. & ibi Ioan. Andre. multos citat tex. & Bald. in sua practic. eodem titul. quæst. 3. Aufrer. in stilo parlamenti. in 1. parte rub. de adiornand. hæred. mortuo. §. primo. Soci. pulchrè consi. 10. insignis doctor. & consilio sequen. in quarto volum. Boër. plenè in repetitio. l. consentaneum. folio 15. C. quomodo & quando iudex. Nam in citatione talia exprimi debent, per quæ pars instrui possit super quibus conueniatur. clem. fi. vt lite penden. & si deficiat caussa, censetur nuda & indiscreta citatio, ideo valere non videtur, quia certa esse debet. l.

Citatio iudicum ecclesiasticorum in laicos emissa caussam continere debet.

3 2. §. circa. de doli exceptio. ff. Bal. in d. pract. q. 3. † Ideo statuit Ludo. duodecimus olim Franciæ Rex inter suas ordinationes publicatas anno 1512. artic. 45. rubr. *que les laics ne seront conuenus pardeuant les iuges d'Eglise.* artic. vlt. Quòd de cætero iudices ecclesiastici, dum citant laicos exprimant caussam in citatione: vt citati possint perpendere, an cognitio spectet ad eos: tamen in practica non sunt ipso iure nullæ citationes sine caussa, sed est vtile caussam & libellum insere-

re, vt

re,vt hîc. Aliæ multæ sunt vtilitates, quas hîc poterit quilibet addere: & ego scribo in tract.de citatio.in ord.reg.in 2.Tomo.

En faisant apparoir par le creancier du contenu en sa demande, par l'obligation authentique comme dessus.

GLOSSA QVINTA.

1 ID est, si creditor faciat apparere iudici: vt exposui in gloss. *en baillant caution.* in tracta. de sentent.execu.art.1. Et sic non sufficit citationem caussam continere,& esse libellatam: sed actor debet petitionem probare instrumento authentico, vel sigillato regio sigillo,aut aliàs,prout de iure.

2 Requisita ergo in hoc articulo cernas: primum requiritur quòd sit aliquis creditor & debitor: alioqui executio fieri non posset ex non ente.ibi, *creanciers*,& ista sunt correlatiua creditor & debitor:ideo vnus sine alio esse non potest.l.1. & 2.C. de cupressis.lib.11.scripsi in l.creditores.ff. de verbo.signifi. Requisita ad hunc articulum.

3 Secundò requiritur, quòd creditor incipiat ab agendo, & non ab exequendo, ibi, *n'auront commencé par execution*, *mais par simple action*: quæ actio est ius persequendi in iudicio, quod sibi debetur, non verò exequendi.§.actio Instit.de actio.& l.nihil.de actio.ff.& sic duobus modis potest pars procedere,videlicet per viam simplicis actionis, vt in patria iuris scripti olim:secundo ab executione,vt prosecutus plenè fui in præfa.suprà.

4 Tertiò requiritur, quòd in citatione petitio fuerit inserta, & caussa, & sic *libellée*: vt dicit hic text. ibi, *si l'exploict est libellé*: vt superiùs dictum extitit, & sic in citatione debet inseri: Citetis talem N. ad dandum, tradendum, & restituendum decem aureos quos caussa mutui debet. de quo in c.præterea.de dilatio.& superiùs dictum extitit.

5 Quartò quòd creditor in termino compareat,alioqui circunduceretur edictum.l & post edictum.§.circunducto.ff.de iud.& quòd contumaciam petat,& vtilitatem defectus,& quòd iudex, eum reum contumacem decernat:& in contumaciam illius ad garniendum per modum prouisionis condemnet, vel executorium instrumentum declaret:vt inferiùs artic. 8. & ista est vtilitas huius defectus,quam *gain de cause* vocat hic text. Nam contumax pro præsente habetur.l.properandum.§.1.C.de iud.sed si reus esset præsens, non condemnaretur nisi ad garniendum:vt suprà dixi artic.prox.ergo nec ratione contumaciæ in plus damnabitur,quàm si præsens fuisset.

6 Quintò quòd defectus non detur simpliciter,sed saluo si debitor compareat intra octo dies, vel aliud temporis spatium, quòd iudex arbitrari debet pro locorum distantia:nisi per consuetudinem vel stilum fuerit dies statuta. probat hic text.ibi, *sauf la distance des lieux*.facit c.cùm sit Romana.de appellat.

7 Sextò quòd in termino actor probet contenta in sua petitione vera, fortè mutuo actor petit decem aureos, requiritur quòd in primo termino actor petat decem sibi debita, si aduersarius dicat sex tantum debita esse: non condemnabitur reus, nisi ad illa sex:si verò reus non compareat, ostendet actor debiti instrumentum. ibi, *en faisant apparoir par le creancier du contenu en sa demande*:alioqui posset aliquis petere quod sibi non esset debitum, & sic facere condemnari per eũ contumacem ad id quod non debet:quod reprobat l.properandum.§.1.C.de iud.vbi doctor.

8 Septimò quòd probet hoc per instrumentum authenticum.ibi, *en faisant apparoir par l'obligation authentique.*

9 Idem tamen puto, si ostenderit instrumentum sigillatum, cùm etiam dicatur authenticum: vt dixi suprà eo.artic.1.per verba text.ibi, *commme dessus*,alia elicere poteritis per vos.

10 Sed an habeat locum iste text.si chirographo, vel aliis literis non authenticis creditor probaret debitum.Respon.non:sed tunc deberet saltem summariè probare contenta in schedula.vtpote per testes, qui cognoscant scripturam esse illius,vel per comparationem literarum, vel aliis modis à iure comprobatis:de quibus in l.comparationes.C.de fide instrumen.Et in authẽt.de instru.cautel.& fide.colla.6.scripsi in tracta.de chirographo, & schedula.recognitio. & iste text.dicit, *par obligation authentique.* sed scriptura priuata non est authentica obligatio, ergo de ea non loquitur iste text. etiam hîc loquimur de his, quæ habent executionem, quam chirographum non habet.

Idem artic. LXX.

Si l'exploict n'est libellé par deux defaux, y aura pareil profit, pourueu que par le premier soit inseree la demande & conclusion du demandeur, & qu'il informe comme dessus. Articulus 7.

GLOSSA PRIMA.

1 SVperiùs proximo articulo dictum fuit, quem obtinere in caussa, si reus semel deficiat, quando citatio libellata fuit,& caussa in ea expressa:nunc verò statuit, quando caussa in citatione non est expressa,quòd duo defectus requiruntur:requiritur etiam quòd in citatione ad primum defectum sit inserta petitio,& conclusio.sed quid nomine expletorum veniat scribit Bened.in repetit.c.Raynutius.in ver.condidit.n.19.de testamentis.ex vsu communi loquendi executiones seruientum summarias, & aliorum executorum iustitiæ contineri:vnde ab explendo dici *exploicts*,arbitror:quia explent & complent literas, & iudicũ voluntatem quæ parum essent sine executione, sicut parum est habere iura sine executione. l.2. §.post originem. ff. de orig. iuris.c.vbi periculum.§.præterea.de ele.in 6.ita parum est habere ci- E xpletorum nomine quid contineatur.

tationem & alias literas à iudicibus, nisi expleantur & compleantur à seruientibus, & complentur dum exequuntur, & illæ executiones expleta vocantur. sed hic largiùs accipitur tam pro literis iudicis citatoriis, quàm pro relationibus apparitorum: quia in citatoriis literis bonum est exprimere id, quod petitur, vt suprà scripsi.

2 Quod facit ad quæstionem de domino, qui habet censum annuum cum expletis voluntariis contra suos subditos, vt non possit nisi in casibus à iure permissis collectas, & alia onera imponere: sed dominus expletare poterit, id est executionem in subditos facere in casibus, vbi à citatione incipiendum esset, vt suprà dixi: quod est notandum contra dominos, qui habent subditos ad voluntatem: & in quibus casibus possit dominus taliam imponere suis subditis, docet Alexand. in additio. ad Bart. in l. placet. C. de excusa. muner. lib. 10. vbi addidi & ad dictio. Albert. in verb. dominus.

Requisita in hoc articulo.

3 Requisita in hac practica sunt, primum quòd citatio decreta fuerit, & citatus debitor, alioqui *exploict* non diceretur: vt proximè scripsi.

4 Secundum quòd in prima citatione non sit incerta petitio, vel in seruientis relatione. ibi, *si l'exploict n'est libellé*, aliàs haberet locum §. præcedens, & sufficeret vnus defectus: vt ibi dictum extitit.

5 Tertium requisitum est, quòd creditor accuset contumaciam: vt dixi in præcedenti artic. & iudex decernat illum contumacem iterum citandum: alioqui authoritate priuata non citaretur iterum pars: vt docto. scribunt in l. ad edictum. & l. seq. ff. de iud. & in l. consentaneum. C. quomodo & quando iudex.

6 Quartum quòd actor petat coram iudice summam quam intendit petere, & concludat illum absentem condemnari ad talem summam, videlicet ad decem, quæ ei mutuauit. ita probat iste tex. ibi, *la demande & conclusions*. petitio enim sine conclusione non valeret, cùm semper conclusio attendatur. l. si voluntate. C. de rescind. vend. gloss. & docto. in l. 1. ff. de edend.

7 Quintum quòd in secunda citatione inseri debet petitio, & conclusio: videlicet, citetur talis ad purgandum contumaciam suam, & ad dandum & restituendum decem aureos, quos caussa mutui debet tali, vel ad audiendum instrumentum declarari executorium: & tunc iudex proferet sententiam iuxta conclusionis formam. in l. vt fundus. ff. communi diuid. c. licet. de symo.

8 Sextum requisitum est, vt reus iterum deficiat: & tunc iudex decernet eum contumacem, & vtilitatem defectus actori adiudicabit, condemnando reum ad garniendum decem petita per modum prouisionis: vt in præced. artic. dixi. probat hic text. dum dicit, *pareil profit*. & sic duo defectus requiruntur, quamuis olim quatuor interuenire esset solitum: vt articul. 24. & 26. in ordina. reg. no. est videre: & in rub. *des congez, defaux, & contumaces*, artic. 6.

9 Septimum quòd actor probet id, quod petit sibi per instrumentum authenticum deberi: & si alterum deficiat, non habebit ex secundo defectu hanc vtilitatem: vt dictum extitit in proximo artic. Et quamuis in art. 2. suprà rub. *des adiournemens* dictum extiterit, quòd omnes citationes debeant esse libellatæ, tamen ibi non annullat, si non sint: imò dicit hoc statutum in fauorem actorum: vt pars veniat prima die parata ad respondendum sine alia dilatione. probat text. ibi, *pour en venir prest defendre par ledit defendeur au iour de la premiere assignation*. & sic isti ordinationi potest pars renunciare: ideo non censetur hic artic. contrarius illi: imò si non citetur pars ad contradicendum instrumento sigillato, vel alteri authentico producto, non valebit sententia: & sic fuit annullata in Senatu anno 1540. die 30. Decembris.

Arestum.

10 Hic articulus non tradit practicam, quomodo prouidebitur, si reus compareat: sed dic eo quòd non disponit aliquid, quod vult procedi ordinario iudicio, videlicet vt actor petat debitum in primo termino: quod si reus confiteatur, condemnabitur ad soluendum data sibi dilatione arbitraria: vt in l. debitoribus. ff. de re iudic. & scripsi in interpretatione l. si debitori. ff. de iud. vel si opponat aliquas caussas, ob quas non se teneri soluere dicat, si longum habeat tractum vt falsi exceptio, iudex ad garniendum interim reum condemnabit per modum prouisionis, vel instrumentum declarabit executorium iuxta petitionis modum.

Practica quando reus comparet.

11 Si verò debiti partem confiteatur, ad soluendum partem condemnabitur. l. quidam. ff. si cert. petat. si verò neget totum, probabit actor per instrumentum. & sic ordinariè procedetur. per text. in c. quoniam contra falsam. de proba. & in l. prolatam. vbi glo. C. de sent. & interlo. omn. iud.

12 Si autem debitor in primo termino non comparuerit, sed in secundo, condemnabitur ad expensas contumaciæ: quibus non refusis, non audietur: quia sunt præiudiciales. l. sancimus. C. de iud. si eas refundat, audietur: quo audito, si caussa tractum habeat, condemnabitur per modum prouisionis ad garniendum. ita vidi fieri in forensi iudicio.

Arestum. Debitoris debitor sine expensis condẽnari solet.

13 Item quando debitor nihil habet, potest conueniri debitoris debitor ad soluendum sine tamen expensis: & ita fuit dictum in Senatu anno 1528. die 15. Maij. in hoc approbando sententiam præpositi Parisiensis, qui debitoris debitorem condemnauerat sine expensis, nisi calumniosè, vt alibi dixi, se haberet vltimus debitor.

Idem artic. LXXI.

Articulus 8.

L'heritier ou maintenu estre heritier de l'obligé adiourné par exploict libellé deüement faict & recordé, pour voir declarer executoire l'obligation passée par son predecesseur, s'il ne compare, sera par vn defaut auec le sauf, selon la distance du lieu, ladicte obligation declaree executoire par prouision, sans preiudice des droicts dudit pretendu

tendu heritier au principal. Et si l'exploict n'est libellé, ce sera par deux defaux, pourueu que par le premier soit inseree la demande & libellé du demandeur, comme dessus.

GLOSSA PRIMA.

1 SVperiùs articul. 3 dictum extitit instrumentum obligatorium exequendum etiam contra hæredem obligati: nunc docet praxim legitimam antequam fiat executio contra hæredem, vt videlicet citetur visurus declarari executoriam obligationem contra eum, qui si non compareat, pronunciabit iudex instrumentum obligatorium executorium, si prima citatio fuerit libellata, aliàs duæ requiruntur citatiònes: vt sequitur.

Hæredis appellatio non solùm ad proximum hæredem, sed & ad vlteriores refertur. nam hæredis hæres, & deinceps appellatione hæredis continentur. l. hæredis. vbi scripsi. ff. de ver. signific. hìc ergo intelligitur de quocunque hærede, siue ex testamento, siue ab intestato, & de quocunque successore obligato ad debita defuncti. l. quod in hærede dicimus, idem erit & in cæteris successoribus. ff. de tribut. actio. ratio est: quia personales actiones defuncti etiam passiuæ transeũt ad hæredes pro portionibus hæreditariis. l. 1. ff. ad Trebellianum. l. 1. C. si cert. petat. l. 2. de hæred. actio. & l. penult. ibidem. Hæredis nomine quid contineatur.

2 Et hæc practica est notabilis, vt citetur hæres visurus declarari obligatorium instrumentum executorium contra eum: & si velit exceptiones opponere, audietur: dummodo illæ exceptiones non requirant altiorem indaginem: alioqui per modum prouisionis declarabitur obligatio executoria contra eum. Si verò non compareat, etiam condemnabitur: vt in sequenti dicetur artic. Praxis no. contra hæredem obligati etiam pupillum.

3 Etiam hæc practica habebit locum contra pupillum hæredem, nempe tutor citari poterit, visurus declarari instrumentum esse executorium contra pupillum. nam ætas non infringit ius creditoris. l. sub prætextu. C. de hæred. actio.

4 Notanda sunt ex hoc text. sequentia requisita. Primò requiritur quòd reus sit hæres, vel assertus hæres: & in hoc casu sufficit partis assertio: vt hìc patet *(maintenu)* licèt aliàs regulariter non sufficiat dicere, nisi probetur: vt in rubr. ff. si quadr. pauper. fecisse dica. & in l. 1. scripsi in repetitio. l. diuus. in princip. ff. ad senatusconf. Sylleia. & hoc est introductum, quia ad interesse tenebitur actor: vt artic. seq. inferiùs dicitur, si non reperiatur hæres is, contra quem facta est executio. Requisita in hoc articulo.

5 Secundò, quòd si vel dicatur hæres debitoris. ibi, *estre heritier de l'obligé.* nam hæres creditoris non oportet, quòd ista obseruet, sed ab executione procedere debet: vt scripsi artic. 3. nec locum habebit iste text. si esset hæres alterius quàm debitoris: vt inferiùs dicetur in gloss. *de l'obligé.*

6 Tertiò, quòd prædecessor illius, cuius est hæres, fuerit obligatus instrumento authẽtico: alioqui in hæredem non fieret executio, si fieri non posset contra prædecessorem: quia non debet esse hæres deterioris conditionis, quàm debitor principalis, sed eòdem iure vti debet. l. qui in ius. ff. de regulis iuris.

7 Quartò, quòd hæres obligati citatus sit, in hoc text. probatur ibi, *adiourné par exploict.* Nam in vnoquoque negotio is, cuius interest, citari debet. l. de vnoquoque. ff. de re iud. l. nam ita. de adoptio. ibi, æstimabunt iudices, adhibitis etiam iis, qui contradicerent, id est, qui læderentur.

8 Quintò requiritur, q̃ illa secunda citatio sit libellata: vt practicè loquar, id est, caussa inserta sit in citatione, videlicet ad videndum delarari instrumentum talis summæ mutui, vel vẽditionis executorium, & probatur hìc. *par exploict libellé.* Et superiùs dixi artic. proximo de hac citatione.

9 Sextò, quòd illa citatio & eius executio sit ritè, & iure facta. ibi, *deüement,* nempe eum citatum dicimus, qui ritè citatus est, arg. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. & quoties quis non ritè citatus est, pro non citato habetur. l. quoties. ff. qui satisda. cogant.

10 Septimò, quòd illa executio à seruiente sit facta coram duobus testibus. ibi, *deüement fait & recordé.* nam licèt de iure nuncio credendum esset, extra tamen aliquos casus: vt in c. cùm parati. vbi docto. dicunt de appel. Bart. in extrauag. ad reprimendum in verbo, per nuncium. tamen cautum est lege regis Ludo. 12. de primo publicat. art. 56. quòd in magnis caussis, & vbi potest pars ex solo defectu lucrari caussam, debet habere seruiens in executione citationis duos testes, aut saltem vnum. Seruienti quando credi debeat.

11 † Nec debent esse duos seruiẽtes: quia hoc expresse prohibitum est in stilo parlamenti. rubr. de offic. & propriet. a. commissa. ordina. 4. tum quia apparitores sunt regulariter personæ viles. Bart. in d. verbo, per nuncium. & deierarent pro modico dolio vini. teste Hostiens. in summa de contumac. §. qualiter. versi. contrà. tum etiam quia vnus pro alio fas atque nefas committeret, nec veritatem diceret. arg. l. 2. §. initium. ff. de orig. iur. adhæc quia seruiens semper vellet ducere secum suum socium, vt vnus alterius caussa lucraretur: & hoc est etiam prohibitum in stilo Aruerniæ art. 1. ru. de citatio. Apparitores an debeant esse inuicem testes.

12 † Testes enim vulgò *recordz* vocãtur, quia recordari, & meminisse illorum, quæ coram eis facta sunt, debent. vt abundè dico in tract. de cita. arti. primo. vnde testes etiam à testando dicuntur, quia restari de his quæ viderunt solent. l. testium. C. de testib. Quamobrẽ testes, recordz, vocẽtur.

13 Octauò, quòd hæres citetur visurus declarari obligationem & instrumentum obligatorium à suo prædecessore factum, executorium. ibi, *pour voir declarer executoire l'obligation passee par son predecesseur.*

14 Nonò requiritur, quòd reus citatus non compareat. ibi, *s'il ne compare*, & licèt contumax habeatur pro confesso. per c. vltim. de confessis. in 6. requiritur tamen iudicis declaratio per c. cùm secundum,

secundum, de hæretic. lib. 6. & in c Rodul. de rescript & in c. cùm non ab homine. de iud. vbi plenè regulam tradit cum limitatio. Feli.

15 Decimò requiritur, quòd prædictis concurrentibus iudex pronunciet instrumentum obligatorium executorium contra hæredem, vel hæredes, si plures sint: quia sine pronunciatione iudicis non fiet executio per istum text.

16 Item pronunciare debet iudex non simpliciter executorium, sed saluo, quòd si hæres intra decem dies compareat (*le defaut sera rabatu*) quod circunducere edictum Latinè dici scribit Budæ. quem reprehendi in l. qui neque. ff. de verb. signific.

Illud *sauf*, debet per iudicem arbitrari pro locorum distantia: vt superiùs dictum fuit. & hic text. dicit. *selon la distance des lieux*. c. cum sit Romana. de appel. 16

Ad hęc iudex per prouisionem non simpliciter instrumentum pronunciabit executorium ibi, *Ladicte obligation declaree executoire par prouision*.

Præterea dicet iudex sine præiudicio iurium hæredis in causa principali, & ista sententia erit tunc executoria: alioqui non iudicaret secundùm hanc ordinationem sine ista expressione, & malè iudicare intelligeretur, quia contra huius legis regiæ formam.

Hærede cōparéte quomodo sit procedendum.

17 Vltimò, si hæres obligati compareat, quid sit faciendum, nihil dicit iste text. sed puto iure summario procedendum, & illum hæredem interrogandum an sit hæres, & quota ex parte, vt in l. 1. de ætate. ff. de interrogat. actio. qui si confiteatur se hæredem esse, & insolidum, interrogabit eum iudex, quid allegare velit contra hoc instrumentum, cur non debeat esse executorium, si fortè alleget solutionem, & eam statim probet: non pronunciabit iudex instrumentum executorium, sed eum absoluet cum expensis: si verò longam petat dilationem, ad solutionem, vel aliam exceptionem probandum, tunc iudex declarabit illud instrumentum executorium, & ad garniendum summam in instrumento contentam condemnabit, sine tamen præiudicio iurium hæredis in principali. nam tenebitur interim cautione data sibi, & hæres garnire summam in instrumento contentam, & postea poterit solutionem, vel aliam iustam exceptionem probare: quod si hoc fecerit, in principali obtinebit, & dicetur malè executum, condemnando creditorem ad restituendum id quod recepit cum expensis, damnis, & interesse: & ab ista vltima sententia bene appellabitur, hoc in effectu est practica comparente obligati hærede, quæ est notanda.

De l'obligé.

GLOSSA SECVNDA.

Casus in quibus executio contra hæredem fieri nō potest.

1 ERgo in hæredem patris obligati potest executio fieri: secus si debitum sit patris, & quis velit executionem facere contra hæredem matris, nempe hoc es non permittetur, quia non est hæres obligati, tum etiam quia vxor pro marito non tenetur, nec eius hæres: vt per totum tit. ne vxor pro marito, C. ob id dicitur hîc, *l'heritier de l'obligé*.

2 Vnde si quis neget se obligari hæredem, in eum non fiet executio, donec de illa qualitate appareat: vt in glo. seq. dico.

Si tamen maritus & vxor fuerint insolidum obligati, poterit fieri executio contra hæredes vtriusque: vel contra alteros tantùm ratione obligationis: vt scribitur in decis. Neapol. q. 372. fuit lata. & superiùs dixi art. 3.

3 Imò etiam si quis caussa obligati sit hæres, non tamen ipsius obligati, non fiet in illum executio: vtpote si in cōtractu matrimonij datum fuerit castrum puellæ, & dictum fuerit à parte donante illud castrum in dotem, quòd primogenitus illud castrum habere debeat, si postea moriatur pater obligatus, & conueniatur primogenitus, negabit se obligari hæredem, nec in eum fieri executio poterit: vt firmat Masuer. in tit. de subhasta. versi. item quæ dicta sunt. quia talis conuentio habet vim donationis caussa mortis: vt dicit gloss. in l. licet. C. de pact. conuen. tamen mihi videtur habere vim contractus: & ideo iste non est hæres, & sic non habebit locum iste text.

4 Item si mulier fuerit obligata etiam hoc instrumento sigillato, non poterit fieri executio contra eam, si nupserit: quia iam bona dedit in dotem viro qui est dominus rei dotalis l. dote. C de rei vend. sed poterit ipsa conueniri de stilo: vt superiùs dixi, quomodo prouideri debet.

5 Secundò non procedit iste text. in actione reali: nam si defunctus detinebat rem, quam hæres non tenet, nec possidet, sed extraneus: tunc actio realis dirigetur non contra hæredem, sed contra possessorem: quia actiones reales possessorem sequuntur. l. 2. C. de hæred. actio. §. omnium. de action. in Instit. ideo iste text. dicit, *l'heritier de l'obligé*.

6 Tertiò non habebit locum in hærede singulari, id est in succedente in vna re, videlicet in legatariis, isti enim actione personali conueniri non possunt: quia personalis actio non sequitur singularem successorem. l. 1. §. si hæres. ff. ad Trebel. l. fi. C. de hæred. actio.

7 Quartò etiam non haberet locum, si creditor successisset debitori: quia tunc pro ea parte pro qua succedit, confunditur actio. l. si debitori. C. de pact. & pro aliis partibus alij hæredes sic conueniri poterunt, vt hîc statuitur. l. 1. C. de hæred. actio. l. 1. de anno. & tribut. lib. 10.

8 Quintò non potest declarari executorium instrumentum in bonis hæredis, si hæres sub beneficio inuentarij hæreditatem adierit. l. fi. C. de iure delib. Sed solet iudex declarare instrumentum obligatorium simpliciter executorium: postea debent inquiri bona defuncti, & in illis fieri executio potest, si non sint alia bona defuncti, in bonis hæredis executio fit, si non fecerit inuentarium:

tarium:quia omnes actiones passiuæ in eum transeunt.vt d.l.1.ad Trebel. vide gloss.sing.in d.l.fi. §.in computatione.in verbo confundantur. limitat statutum disponens, vt executio instrumenti fiat contra hæredem, vt non habeat locum, si hæres fecerit inuentarium, & illam glo.sing.scribit Euerard.in locis legalibus,in loco à ratione legis scriptæ.col.4.intellige vt non possit fieri executio, vltra quàm fuerit in inuentario descriptum, sed quatenus patientur facultates, executio fieri poterit:vt ibi.

9 Sextò fallit in eo,qui esset scriptus hæres, sed hæreditati renunciasset:nam licèt dicatur solo nomine hæres, tamen non cum effectu : & sic in eum non fiet executio:quia verba cum effectu accipi debent.l.1.§.1.ff. quod quisque iuris. Et habere sicut peruenire cum effectu accipiendum est.l.nomen.§.fi.ff.de verb.sign.vbi penè probaui.

10 Septimò limitatur per text.in l.penult. ff. de tributo. actio. Alias limitationes elicietis ex l. hæredis.ff.de verb.sign.& ex illis,quæ à nobis ibi scripta sunt.

Pretendu heritier au principal.

GLOSSA TERTIA.

1 HIc patet quòd assertus hæres condemnatur, sed contra debet in primis de qualitate apparere. nam si miles fecerit testamentum, debet constare,quòd sit miles.§.planè.de testa.milit. in Instit.Ergo videtur quòd prætensus hæres non potest citari.Respon.posse aliquem, antequam appareat esse hæredem citari : quia poterit comparere, & dicere se non esse hæredem, vel renunciasse successioni, & bonis defuncti, & tunc nihil fiet præiudicij comparenti,quia obtinebit expensas : & non declarabitur obligatio executoria in illum : sed dabitur curator bonis,vel alius verus hæres conuenietur. Sed eo quòd non comparet, ratione contumaciæ declaratur executorium instrumentum in eum:quia quiliber debet allegare priuilegium, & ius suum, alioqui illud perdit.l.si quis ex aliena vbi Alex.in additio.ad Bart.ff.de iudic.& sic non est inconueniens, quòd etiam assertus hæres, licèt hæres non sit,conueniatur:quippe non fiet executio in eum,hoc non probato,si ipse illud neget. Assertus hæres quando condemnari possit.

2 Et sic executio,quæ debet fieri contra hæredem, non potest ex abrupto fieri,sed debet priùs citari,& liquidari quòd hæres sit.vt nor.Bart.in l creditores.col.6.C.de pignor.& Bald.in l.per diuersas.q.10.manda.ff.Innoc. Anto.& doctor.in c.quia. Gu.de iud.tamen nos Galli habemus hîc practicam nostram, & ius, quod nobis & à nobis seruandum est, ex quo iure executio sine hac citatione fieri potest:vt dicitur articul.seq.si tamen hæc citatio fiat, non declarabitur instrumentum executorium,donec hæredem esse appareat,si hoc alleget comparens.

3 Quid si post istam declarationem fiat in eum executio, qui se opponit hæres prætensus, & probatur non hæres, an debeat in expensis,damnis, & interesse condemnari:quod non videbatur, postquam non est hæres, sed contrarium est verum:quia reus condemnatur in expensis ratione contumaciæ.l.sancimus.C.de iud.vbi Ias.& alij. Itaque postquam fuit contumax, expensas debet, sed non nocebit eidem in principali. nam expresse hoc dicit iste text.ibi, *sans preiudice des droicts dudict pretendu heritier au principal.* Nam executio non fiet contra istum non hæredem,licèt ratione contumaciæ expensas soluat. Ratione cõtumaciæ expensæ etiam ab eo qui hæres non est, debentur.

4 Quæro,si defunctus instituat hæredem alibi commorantem, vbi debeat conueniri.Respon. vbi defunctus debuit.l.hæres.ff.de iud. Practica cõtra hæredem bona mobilia vendentẽ.

5 Quid si testator non reliquit nisi bona mobilia, quæ hæres extraneus vendit, & postea creditores illum sequi non poterunt, quomodo eis prouidebitur?Respon.creditores poterunt petere vt sistantur & arestentur bona illius defuncti,donec cautionem præstiterit de iudicio sisti, vbi defunctus debuit,& de iudicatum soluendo : vt inueni in nouis consuetud.Bitur.rubr.de executio.artic.14.imò si vnus sit hæres in mobilibus : alter verò in immobilibus,dabitur electio creditoribus, vt alterum conueniant : quamuis ex consuetudine hæres mobilium debita soluere teneatur,condemnabitur tamen hæres immobilium salua sibi actione contra hæredem mobilium: vt iudicatum fuit in hoc Senatu anno 1536.die 2. Augusti.& in mente curiæ retentum. Arestum.

Et si l'exploict n'est libellé, se fera par deux defaux.

GLOSSA QVARTA.

1 ET sic requisita superiùs artic. proximo requiruntur, & hîc antequam iudex possit declarare instrumentum executorium aduersus istum hæredem in hoc vltimo casu:ideo ea vide ad intellectum huius finis text.

2 Ista practica est iuri conformis. Nam dicit Bald. in l. per diuersas. quæst.10.C. mand.Quod si ex forma statuti instrumentum garentigiæ habeat executionem contra hæredem defuncti, oportebit tamen quòd priùs citetur hæres, & liquidetur,an sit hæres,& an talis sit persona,contra quam possit fieri executio, & debet declarari : vt hîc probat Fel.in cap.quia Gu col. penult.de iud. Practica iuri conformis vt hæres citetur.

3 Idem si fieri possit executio contra tertium detentorem,vt sic procedi debeat teste Bart.in l. 1.§.necessario.ff.si ventris nomine mulier in possessionem missa sit.Bald.in l.1.in fin.C.de executio.rei iud. vbi si lata sit sententia contra possessorem, & quidam tanquam colonus rem detineat à quodam tertio, contra illum non fiet executio. nisi citato eo cuius est colonus.per d.§.necessario.alia dicam in tracta.de senten.executo.his nunc contentus.

Idem

Idem artic. LXXII.

Articulus 9. *Et pourra neantmoins le creancier, si bon luy semble, faire executer les obligations, ou condemnations contre le maintenu heritier, sans preallablement faire faire ladicte declaration de la qualité d'heritier, de laquelle suffira informer par le procés, si elle est demenee à la charge des despens, dommages, & interest, si ladicte qualité n'est verifiee.*

GLOSSA PRIMA.

Executio instrumenti obligatorij vel sententię quando ante declarationē fieri possit.

1 Ddit hic artic. ad præcedentem, videlicet, vt hæres non solùm possit citari visurus declarari instrumentum executorium contra eum, verùm etiam sine declaratione poterit fieri executio in hæredem, vel in assertum talem: vt probat iste text. Et sic per istum text. potest executio instrumenti obligatorij sigillati fieri contra hære-
2 dem ante declarationem. † Et idem in sententia lata contra defunctum, vt exequi possit contra hæredem per verbum text. *condemnations.* licèt de iure non possit fieri executio contra hæredes damnati, nec pro hærede victoris, nisi præcedente summaria cognitione: vt nominatim scribit Ioannes Faber, in l. fin. C. de executio. rei iud. per c. quia. Gu. & ibi Innoc. & docto. de iud. ideo præcedens praxis est tutior, vt asserit & bene Ioann. Constant. hîc & pro ea consuluit Barba. consil. magnaminus. nu. 7, & seq. in 4. vol.

Cautela pro hærede in quem executio fit ante declarationem.

3 Vnde quidam durum hunc artic. asserunt, dicentes absurdum esse antequam sit aliquis hæres declaratus: quòd in eum fiat executio, nempe si is qui executionē facit, non est soluendo postquam vendiderit bona mea, nihil ab eo exigere potero, si nihil habeat: ergo executio nō debet fieri ante declarationem. Ego verò puto hoc non esse iniquum. quia si capiantur bona Titij hæredis asserti, is poterit se opponere: & si non recipiatur, appellare, & apparitor cessabit ab executione: & quamuis seruiens capiat aliqua bona, non tamen omnia: & quamuis caperet omnia, non tamen vendentur non audito Titio opponente: qui si in oppositione neget se hæredem, iudex dilationem concedet actori ad probandum illam qualitatem, quam si non probauerit, restituētur ei bona ratione executionis capta: & actor condemnabitur in expensis, damnis, & interesse, & sic de-
4 bet tolli hoc absurdum, & nihil vel parum præiudicij aderit. † Si verò sit hæres, iustam tamen exceptionem alleget: & iudex per prouisionem dicat executorium instrumentum, illa bona nō distrahentur, nisi cautione data: vnde postea à fideiussore, si reus nō sit soluēdo, exigetur: & ideo non inuenio tam absurdum, sicut cæteri putant: imò iustè statutum est, vt capiantur bona istius hæredis obligati, ne fortè pendente processu ea celet, & occultet, ac fortè consumat. [Hodie tamen rex Henric. 1. istum articulum abrogauit, & nullo modo habere locum vult, vt patet in edicto ipsius publicato anno 1549. in mense Februa.

Contre le maintenu heritier.

GLOSSA SECVNDA.

Praxis notabilis contra hæredes debitoris.

1 Ractica igitur §. præcedentis est, vt hæres obligati citetur visurus declarari instrumētum contra eum executorium: si tamen pars hac praxi non vtatur, poterit recta via executio fieri contra assertum hæredem, caueat tamen, quòd si is, in quem facta est executio, non reperiatur hæres: exequens condemnabitur ad expensas, damna, & interesse executionis factæ, & ad mulctam: vt in arti. sequent. ideo præcedens practica tutior est.

2 Itaque primò fiet executio per seruientem: & demum manu munita recipietur hæres opponens, qui apparitor diem assignabit, in quo si hæres prætensus compareat, & dicat se hæredem non esse, oportet quod creditor probet illum hæredem, antequam iudex declaret executionem perficiendam, vel executorium instrumentum contra illum, & antequam bona capta vendantur, alioqui grauat hæredem.

Cautio danda hæredibus debitoris.

3 Si tamen declaret in aliquo casu executionem perficiendam esse, & bona vendenda: tunc hoc debet fieri cautione data, ne hæres sit deterioris conditionis, quàm principalis debitor. contra l. hæredem. ff. de regulis iuris. Et ne facta executione, & venditis bonis is, qui executionem fecit, fortè pecuniam consumat, & postea nulla alia bona habeat ad farciendum damna, & expensas: & sicut hæres si eo petente fieret executio, cauere teneretur: vt suprà articul. 3. dictum extitit: ita si fiat contra hæredem is, qui executionem prosequitur, cauere illi debet. quia melioris non est conditionis is, qui in locum defuncti succedit, quàm defunctus foret, si exequeretur. text. in authent. de iureiu. à moriente præst. colla. 4. & quod ipsis, qui contraxerunt, obstat & successoribus eorum obstabit. l. quod ipsis. ff. de regulis iuris. & cùm quis in alicuius locum successerit, non est æquum ei nocere hoc quod aduersus eum non nocuit, in cuius locum successerit. l. inuitus. §. cùm quis ibidem.

Si duo litigēt super hæreditate in quem fiet executio.

4 Vidi dubitari, si duo litigent de hæreditate Titij super interdicto vti possideris, in quo quilibet dicit se hæredem esse & possessorem: in quem interim fiet executio? Respond. in illum, qui bona defuncti possidet, quia est hæres cum effectu. l. filiusfa. §. 1. ff. de tributo. actio. vt suprà dixi, qui licèt succumbat, tamen de hoc non tenetur: quia erat æs alienum, quod in primis est detrahendum. l. Papinianus. §. quarta. ff. de inoff. testa.

5 Si verò vterque possideret bona defuncti, tunc contra vtrunque, pro rata tamen parte bonorum, quæ possidet, & hæredem se dicit. l. 1. C. si cert. pet.

6 Si autem neuter possideat: sed res sit manu sequestri, seu commissarij: tunc declarabitur executorium in commissarium, super bonis tamen, quæ defunctus habebat: & ita seruatur.

7 Quarto

7 Quæro pendente lite inter duos de hæreditate, cui soluetur? Respon. debitor in iudicio debet offerre, & consignare, & soluere ei, qui hæres apparebit: nam quando est contentio inter duos super fundo, colonus potest dicere se vtrique non daturum fructus, offerre tamen se daturum illi, qui obtinebit, debet: gloss. & docto. in l. litibus. in fi. C. de agricol. & censit. lib. 11. & Bal. in l. Lucius. ff. famil. ercisc. Duobus cōtendentibus cui interim fiet solutio.

8 Facit quòd Cardi. Alex. not. in c. 1. col. 9. quo tempore miles inuestitur, petere debeat scribit, quòd si duo domini contendunt de Baronia, vasallus potest differre post annum inuestituram, dummodo intra annum offerat, se velle inuestituram recipere ab eo, qui est verus dominus, & protestetur quòd per eum non stat. facit quod pulchrè etiam decidit D. Boër. in decis. Burdeg. q. 106. inter duos. vbi idem dicit in emphiteota, & aliis debentibus redditus: quod est notandum. Dominis litigantibus cui homagium fieri debeat.

A la charge de despens, dommages, & interests, si ladite qualité n'est verifiee.

GLOSSA TERTIA.

1 ET sic vult dicere text. quòd si creditor non probet illum hæredem esse, in quem facta est executio, condemnabitur in expensis, damnis, & interesse prouenientibus ex illa captione bonorum indebitè facta per seruientem, quod est notandum: quia aliquando ista plus ascendent, quàm debitum principale. Si non probetur hæres fit executio cōtra exequentem.

2 Sed non dicitur hìc, in quo processu debeat probari hæc hæredis qualitas an in principali, vel an in prouisione: sed simpliciter dicit text. *de la qualité de l'heritier, de laquelle suffira informer par le proces.* Respond. intelligi debere de primo processu. arg. l. boues. §. hoc sermone. ff. de verb. signifi. vbi plenè scripsi: quia iudex non debet condemnare aliquem tanquam hæredem, si non sit: ideo in prima oppositione si reus neget se hæredem, tenebitur actor hoc probare antequam declaretur instrumentum contra illum executorium, vel executionem perficiendam: alioqui grande præiudicium pararetur debitori prætenso: vt superius dictum extitit.

3 Quomodo probatur quis hæres? Responde, per testamentum, in quo est institutus, vel per testes in testamēto descriptos: in quo fuit nominatus hæres à testatore. iuxta l. iubemus. C. de testa. Hæres quomodo probetur.

Item si gesserit se pro hærede. l. pro hærede. ff. de acquir. hæred.

Vel si probetur quòd adierit hæreditatē: quia tunc cum debitoribus quasi contrahere videtur. l. apud. §. fi. ff. quib. ex caus. in poss. eat. & §. hæres. de oblig. quæ ex quasi contract. nascuntur. in Inst.

Item si dicat illum hæredem ab intestato: id est successorem, debet probare illum consanguineum proximum, & bona illi delata possidere, vt patet per tot. tit. ff. de suis & legit. hæred. & aliis legitimis modis, quos scripsi in glo. vlt. rub. de nominatio. regia. in concord.

Idem artic. LXXIII.

Et aussi d'vne amende enuers nous & la partie, que nous voulons estre imposée par la calomnie des Demandeurs en matiere d'execution s'ils succombent, comme aussi contre les obligez, qui n'ont fourny calomnieusemēt, & sans cause au contenu de leur obligation dedans le temps sur ce par eux promis & accordé. Articulus 10.

GLOSSA PRIMA.

1 IS qui executionem facit contra hæredem assertum, si non probet illum hæredem esse, debet condemnari ad expensas, damna, & interesse: vt in art. præcedenti dictum extitit: hìc verò addit quòd etiam ad mulctam, quam emendam dicimus, condēnetur.

2 Quæret aliquis ad quam emendam condemnari debet? Respond. arbitraria est, postquam non exprimit, quam velit imponi. per text. in l. 1. ff. de effracto. non potuit hanc emendam taxare, sed pro calumnia cuiuscunque imponi debet. Emenda quādo non taxatur, arbitraria est.

3 Et hìc calumnia ponitur pro malitia & tergiuersatione: quam litigantes quidam adhibere solent in caussis: quamuis calumniari propriè sit falsa crimina intendere. text. in l. 1. ff. ad Turpil. & glo. in procem. Instit.

Calumniari etiam dicitur, qui facit actum à iure prohibitum. Bald. & Alex. in l. si idem. §. sed si mutuę. ff. de iurisd. om. iud. scripsi in l. si calumnietur. ff. de verb. sign. [Aliàs incipit, Si caluitur.]

4 In euidenti calumnia dicitur esse qui facit contra formam iuris, vel statuti, sed consuetudinis, aut contra euidentiam facti. Bar. consi. 64. super puncto, quem refert Purpura in q. 4. rub. de accessor. n. 123. [Et euidens calumnia dicitur illa, quæ apparet ex actis, vel legitimis præsumptionibus. l. licet. ff. de lega. 1. Bar. in l. fi. ff. de public. iud. docui in d. l. si caluitur. Euidens calumnia quæ dicatur & præsumpta.

5 Præsumpta est, quæ ex aliquibus colligitur coniecturis, quæ tollitur per oblationem probationum in promptu, teste Panor. in c. super eo. in fi. de offic. deleg. Abundè scripsi de dolo vero & præsumpto in l. latæ culpæ. ff. de verb. sign.

6 Ex prædictis ergo patet calumniam probari actoris, si non probauerit illum hæredem, in quē executionem fecit: & ideo succumbet, ista vult dicere text. in fi. ibi, *s'ils succumbent.* Calumnia quomodo probetur, & excusetur.

7 Nisi excusetur, quia erat creditoris hæres, & ostendit instrumentum obligatorium, sed erat solutum prædecessori, & reus solutionis instrumentum apud se habebat: tunc qui in alterius locum succedunt, iustam ignorantiam habere censentur. l. qui in alterius. ff. de reg. iur.

8 Idem si testes sunt mortui, quibus probare poterat illum hæredem esse. gloss. sing. in c. 1. in fi. de electio. in 6.

9 Excusabitur à calumnia aliis etiam modis, vtpote si agatur de facto alieno, vbi ignorantia est tolerabilis. l. fi. ff. pro suo.

Procurator an succūbens in executione ad mulctā teneatur.

10 Vnde procurator si hanc executionem fecerit, non condemnabitur ad mulctam, si error interuenerit: nec dominus eius excusatur, sed ad expensas, damna, & interesse tenebitur, si istam executionem fieri mandauerit.

11 Intelligerem, quòd si reus succumberet pro parte, quòd non tenetur ad mulctam: quia non censetur calumniari, nisi in totum succumbat. per not. in cap. Raynutius. & c. Raynaldus. de testa. vnde si probauerit eum hæredem pro parte, licèt executio fuerit ad totum debitum facta, excusari vidi à calumnia: nisi appareret ex sua confessione, vel aliàs, quod si sciebat alium hæredem, & tunc ad expensas, damna, & interesse tenetur, non verò ad mulctam, si de calumnia non appareat.

Comme aussi contre les obligez qui n'ont fourny calomnieusement, & sans cause au contenu de leur obligation, &c.

GLOSSA SECVNDA.

1 QVemadmodum igitur mulctari creditor debet, qui indebitè executionem contra prætensum hæredem facit, si non probetur hæres: ita & debitor, qui non soluit tempore præstito sine caussa, die fortè in obligatorio instrumento descripto: sed requiritur calumnia antequam debitor ad mulctam condemnari possit: & de hac mulcta debitoris non soluētis loquitur art. 95. in ordina. no. public. anno 1539.

Calumniari an præsumatur debitor non soluens tempore præstituto.

2 Et calumnia præsumitur, & probatur, quando sine caussa debitor non soluit: vt hîc patet, & re ipsa: vt dicitur in l. si quis aliter. ff. de ver. oblig. ergo si per bellum non licuit, aut pestem, aliámve caussam calumniosè non censetur facere: & sic non condemnabitur ad mulctam.

Item non dicitur debitor calumniosè facere, si cùm non haberet pecuniam, nec aliam rem mobilem, offerat rem immobilem meliorem, vel plures res in creditoris electione relinquens quam capere velit in solutum: tunc iudex hoc arbitrari debet cautione euictionis data, vt probat text. in §. quod autem. in authent. de fideiussor. collat. 1. & in authent. hoc nisi. de solutio. doct. in l. 2. §. si cert. pet.

Vide articulos sequentes, de calumnia loquentes.

Calumniosè recusans punitur.

3 Si calumniosè quis proposuerit recusationem contra iudicem: pro quolibet facto, & articulo recusationis proposito in curiis supremis, condemnatur proponens in viginti libris, in curiis verò inferioribus in decem. artic. 14. in ordina. nouissimis. & in artic. 39 ex edicto Regis hodie ad sexaginta libras turonenses, & ad expensas, damna & interesse condemnatur. quod fuit dictum anno 1545. die 1 Aprilis, ante Pascha.

Arestum.

4 Item punitur pars denegans factum super quo interrogatur, pro quolibet facto ad decem libras, si calumniosè denegauerit.

Casus de calumnia loquētes in ordinatio.

5 Item arti. seq punitur eadem pœna, qui calumniosè factum proposuit, & arti. seq. qui proponit factum reprobatorium contra testem, pro quolibet facto in curiis supremis proposito ad viginti libras: cuius dimidia pars fisco applicatur, & parti altera, & in curiis inferioribus in dimidia, id est, ad decem libras. & arti. 80. opponentes proclamantibus, si succumbant, condemnari debent ad emendam sexaginta librarum, in curiis supremis: in inferioribus in viginti libris Regi applicandis, & aliis 20. applicandis partibus. & idem art. 88. quod omnis temerè litigans condemnari debet ad expensas, damna & interesse ratione calumniæ prouenientis. & artic. 100. dicitur, quòd si pars calumniosè affirmauerit condemnatum maiores fructus recepisse, quàm pars confessa fuerit, condemnabitur ad emendam. & artic. 92. qui impetrauerit literas ad articulandum facta noua calumniosè, condemnabitur in curiis supremis ad sexaginta libras: in curiis autem inferioribus ad viginti libras, Regi, & ad decem libras parti. de hac calumnia vide quæ plenè scripsi in l. si calumnietur. ff. de verb. signific.

Idem artic. LXXIIII.

Articulus 11.

Que toutes executions où y a commandement de payer, ne sera besoing pour la vallidité de l'exploict de criées ou autre saysie & main mise de personne, ou de biens, faire perquisition de biens meubles, mais suffira dudit commandement deüement fait à personne ou à domicile.

GLOSSA PRIMA.

Praxis in rebus debitis vel pecun a exequendi.

1 IN omni executione quæ siue in vim instrumenti obligatorij, siue literarum de debitis, siue in vim sententiæ prouisionalis, rei iudicatæ, vel alterius executioni fit, oportet in primis per istum text. quòd apparitor præcipiat debitori, vt summam debitam, vel aliam quantitatem seu rem creditori persoluat: quòd si non faciat, tunc seruiens res mobiles debitoris capiet, eique diem ad vendendum illas constituet: vel si agatur de quantitate: vt de tritico, vino, vel aliis rebus debitis: tunc post præceptum debitori factum res illæ debitæ si inueniantur, capientur: vel aliæ res mobiles, vt suprà dictum extitit. art. 1. & dies constituetur coram iudice, ad æstimandum illam quantitatem vini, aut frumenti debitam, per probos viros, cæterùm si se opponat debitor, vel appellet, venditio differtur: donec oppositio fuerit à iudice decisa, vel appellatio: sed res remanebunt captæ in manibus commissarij teste Imbert. in Institut. Forens. in 1. parte, pag. 19. & non inuentis mobilibus, nuncius capit, siue saysit immobilia: quod saysimentum parti intimat, & diem præstituit ad locum publicum, vbi res immobiles licitantur pro more: sed alio nunc iure vtimur, vt infrà dicam. Si tamen pars dixerit se non habere pecuniam, non debet pars adire officialem, qui præcipiat isti sub pœna excommunica-

tionis,

tionis,vt soluat:sed priùs fiet discussio immobilium, aliàs malè iudicatum senatus pronunciauit, anno 1518.die 7.Maij contra quendam nuncium Niuernen.qui sic fecerat. Arestum.

Item si aliqua bona specialiter sint obligata,illa priùs capi debent,quàm alia:alioqui executio iniusta dicetur per nota.in l.æde.C.locat.

Ne sera besoing pour la validité de l'exploict de criees ou autre saysie & main-mise.

GLOSSA SECVNDA.

1 Differentia videtur fieri hîc inter *main-mise, & saysie*, vnum tamen pro altero frequentiùs ponitur. & dicitur hîc declaratiuè *main-mise par saysie*:quia dum apponitur manus regia super aliqua re, saysitur:& promiscuè his vtimur vocabulis:& sic quoad executionem non requiritur discussio bonorum debitoris:sed capi possunt bona debitoris mobilia, vel immobilia saysiri,& postea plus offerenti dari.

2 Quid si quis non se opponat istis proclamationibus factis per ciuitatem de his bonis captis? Resp.perdit debitum,etiam ius hypothecæ amisisse videtur.l.si eo tempore.C.de remissio.pig.restituetur tamen si absens fuerit ex iusta caussa.per d.l.si eo tempore.ibi,præsentes:& minor,ac ecclesia.vt abundè scribit Boër.in decis.Burdeg.q.112.an tempus.& q.141.sed quid.vbi plura allegat aresta.ibi vide.& gl.in § præterea.1.de prohib.feudi alienat.per Feder. Bal. & alios. in l.fi.C. de in integ.restit.

Non se opponens proclamantibus quando ius suum amittat.

3 Etiam fiscus succedit cum onere,quamuis bona vacantia accipiat,per l.quidam.§.quoties.ff. de legat.1.& l.in facto.§.fiscus.de condit.& demonstra.l.2.C. ad legem Iuliam de vi publica.licèt quidam contra teneant,quibus respondeo in l.hæredis.2.ff.de verb.sign.

Fiscus succedens ex confiscatione ad quæ debita teneatur.

4 Itaque dominus directus,quem fondiarium vocant, non perdit censum suum sed redditus, & reliqua sic,vt dicunt quidam de consuetudine, qua dicitur, *le seigneur foncier ne pert son cens,dit chef de cens:ou capital,ou menu cens:mais la rente qui regarde l'edifice est perdue.* doct.in l.1.& 2.C.de iure emphyt.l.habere.ff.de euict.[Dixi in tract.de præconiis in 2.Tomo.]

Dominus directus censum nô perdit confiscatione.

5 Imò si maritus & vxor debeant decem:& quilibet fuerit obligatus in solidum,si publicentur bona,ob delictum vnius,contra alterum executio in solidum fieri poterit ratione obligationis in solidum,maximè quia vno cessãte,alter tenetur.arg.§.affinitatis.de nupt.in Instit.l.Stichum.ff.de solutio.& Dec.in l.vna.C.de plus petitio.

De personne ou de biens.

GLOSSA TERTIA.

1 ET sic innuit hic tex.quòd si persona capta sit,vel bona,non disputabitur de validitate: & sic persona capi pro debito potest, quod est verum, quando debitor erat obligatus in personam,aliàs capi non posset,per gl.sing.in l.3. §. tutores.in verbo, vinculis.ff.de suspect.tuto.quam singularem dicit Bal. in Margarita:in verbo carceratus.quæst.10.& in verbo finis.quæst.43.& in tracta.de carcerib.fol.2.Alex.& Ias. in l.à Diuo Pio.§.in venditione.col.2.de re iud.& Ias.in §.1.nu.50.Instit.de actio.Soci.in tract.de cita.art.20. quæst.24.pro hoc est etiam tex.in l.nemo.C.de exacto.tribut.lib.10.Alex.not.in consil.159.circa. in fi.vol.2.& habetur in stilo parlamenti in rub.de oblig.& solut. [Et hoc cautum fuit lege Papyria ne quis,nisi qui noxam meruisset, donec pœnam lueret, in compedibus aut in neruo teneretur,pecuniæ debitæ bona debitoris,non corpus obnoxium esset,ita nexi soluti,cautúmque in posterum ne necterentur,teste Liuio ab vrb.condita.]

Capi quando debitor possit & detineri pro debito.

2 Etiam de consuetudine regni non capitur persona bonis non discussis: si non sit obligatum corpus debitoris,alioqui sic.teste Ioan.Fab.in §.pe.in fi.de iure perso.& in §.fi.col.pe. de actio.sequitur Chassa.in consue.Burgund.rub.*des rentes*.§.3.nu.9.& Pyrrhus in consue.Aurelianen.rubr. de exec.facit tex.in c.ex rescr.& ibi Ioan.Andr.de iureiur.& quod not.Bar.in l.alia.§.1.col.2.ff.solut.mat.& in l.Titio centum.§.Titio genero.de condit.& demonstra.

3 Imò non solùm est necessaria ad personæ prehensionem excussio bonorum debitoris,sed etiã fideiussoris eius:cùm facultates quoad effectum solutionis censeantur aggregatæ bonis debitoris.l.si plures.ff.de fideiussorib.quem notat Hippol.sing.3.ad hoc,&c. Et quamuis olim multi dubitarent an persona capi possit,quando quis est in ea obligatus, antequam bona discussa sint:tamen videmus hîc discussionem non esse necessariam:vt etiam consuluit Pan.consi. 42. in quæst. in 2.vol.ratione conuentionis,quæ valet: nam sicut potest quis in multis casibus detineri in carcere pro debito,donec satisfecerit. l. 1.C.qui bonis cede. possunt.l. cum eo. vbi Albert. ff. ad legem Iuliam pecul. ita & per pactum hoc fieri poterit. Angel. expressim in d. l. nemo Bartol.

4 & alij in d.l.si decesserit.ff.qui satisd.cog.† Tamen anno 1528.die 15.Decemb.in hoc Senatu fuit reprobata consuetudo ciuitatis Suession. per quam propria authoritate licet capere debitores extraneos,& ad carceres ducere, caussa fortè maioris scandali & tumultus vitandi:sed hoc licebit per iudicem.

Reprobata consuetudo capiendi propria authoritate. Arestum.

5 Hodie fit præceptum obligato de soluendo:qui si non soluat,& obligatum sit corpus,capitur etiam sine alia bonorum discussione,& ad carceres ducitur. & si sit clericus debitor, ad carceres iudicis ecclesiastici trahetur:si laicus,ad carceres iudicis laici:& ita seruari vidi in practica,maximè hoc seruant curiæ parui sigilli,& conuentionum Nemausi.

Praxis contra obligatũ ad corpus.

6 Item quia hæc obligatio facta de persona & bonis est facta in fauorẽ creditoris,ob id eodem

fauore vti sibi licet.l.quod fauore.C.de legib.Boër.in repetit.l.consentaneum.in 5. & 6. conclus.
7 C.quomodo & quando iudex. Guido Papæ sing. 105. si aliquis. † Imò ex consuetud. Franciæ quamdiu obligatus habet bona, non potest excommunicari: quia anima non est obligata, & si excommunicetur, absoluetur sumptibus creditoris. ita vidi obseruari in curiis Franciæ. & die 3. Maij anno 1537. fuit dictum, malè iudicatum per bailliuum Carnotensem, qui permiserat vti censuris, non facta discussione bonorum. [Aliud arestum scribitur in stilo parlam. aresto 404.] licèt Bal. contrarium teneat in c. dilectis. de appel. tamen secundùm ordinationes patriæ Occitanæ ante bonorum discussionem potest quis excommunicari. diuersum est in hac consuetudinaria patria. [Et si quis fuerit excommunicatus, adhuc poterunt capi eius bona per iudicem secularem: quia excommunicatio non est solutio. & ita consuluit Guido Papæ consi. 99. Ioannes Borreli.]

Excommunicari debet pro debito habens bona ante discussionem. Arestum.

8 Vel si bona capta fuerint, adhuc persona capi poterit, vt in ordinatio. linguæ Occitanæ. art. 45. & executio fuit pronunciata iusta in hoc Senatu, in qua & persona, & bona capta erant. anno 1537. die 10. Aprilis, quando persona & bona erant simul obligata, alioqui non: vt dictum fuit superiùs.

Bonis captis an persona capi etiam possit. Arestum.

9 Sed communis practica est, vt quando clericus, vel alius non habet immobilia, quòd iudex secularis permittat censuris vti contra illum debitorem, & quòd possit excommunicari, facta certioratione iudici seculari debitorem nihil habere, quod seruiens referet. Ego vidi arestum, quo permissum fuit vti censuris: quamuis clericus declarasset se habere immobilia: sed interrogatus vbi essent, non declarauerat, anno 1534. die 6. Iulij, quia de his quæ non sunt, & non apparēt, idem est iudicium. l. duo sunt Titij. ff. de testa. tutel.

Vti censuris permittitur contra clericum habentem immobilia. Arestum.

10 Item debitor ob debitum carceratus, non liberatur à carceribus, licèt velit dare fideiussores idoneos, sed debet præcisè soluere. glo. sing. in l. vlt. in glo. fi. ff. si cer. pet. per l. 4. §. ait prætor. de re iudi. ne obligationes oriantur ex obligationibus, vt ibi.

11 Nisi fuisset carceri mancipatus propter timorem fugæ, tunc fideiussoribus datis erit relaxandus à carceribus, iuxta l. si fideiussor. §. fi. qui satisd. cogan. Bal. in margar. in verbo debitor. q. 25. vide Dec. consil. 73. præstantissime. & 75. & pro tenui.

In carceribus detentus an liberetur dando fideiussores.

12 Amplia hunc text. vt quando debitor sic obligatus priùs fuerit captus, bona etiam illius capi de iure possunt. recte Bar. in l. consentaneum. col. 5. vers. venio, & assumo. C. quomodo & quando iudex. per tex. in c. fi. vlt. vt lite non contestata. idem tenent Bal. & Pau. in l. qui legati. C. vt in poss. legato. & in l. 1. in fi. vbi Ias. ff. si quis ius dicent. non obtemp. l. ignorare. in fi. C. de restitut. & l. fi. ff. si cer. pet. & in l. inter eos. §. creditum. ff. de solut. tum quia carcer non soluit debitum. Bal. in c. dilectis filiis. col. 2. de appel. per illum tex. tum etiam quia illa remedia ad vnum finem tendunt, videlicet ad solutionem: ergo permissa censetur, teste Bar. in l. edita actio. C. de eden. vbi concludit duo remedia ad vnum finem tendentia posse cumulari, post Dinum in reg. nullus pluribus. de reg. iur. in consue. Bitur. nouis art. 17. rubr. de exec. & hæc sequuntur communiter doct. in d. l. edita. [Vnde dicit Vlpia. in l. item. 6. in fi. ff. quib. mod. pig. vel hypothe. soluit. his verbis, in satisdatione autem non vtimur. Atticilini sententia, qui putabat, si satisdetur alicui certę pecuniæ, recedere eum à pignoribus debere.]

Bona an capi possint, si persona detinetur.

13 Ideo solent ponere notarij in instrumento, vno remedio per aliud non cessante. de quo per Boër. in repetitio. l. consentaneum. Co. quomod. & quando iudex. quæst. 5. in fi. & sic patet quòd non debet persona capi non discussis bonis, quando corpus debitoris obligatum non est: quia prehensio & captura est remedium subsidiarium, ad quod peruenietur tunc demum, quando aliud remedium non competit. §. quod autem. in authent. de fideiussor. collat. 1. Roma. sic firmar. consil. 241. spectabilib. col. 2. & Alex. consil. 159. circa. in fi. vol. 2. Patruus meus in l. nemo de exact. tributo. lib. 10. Feli. in c. quod ad consultationem. col. 7. de re iud. Boër. in §. 13. de iurisdict.

Clausula in instrumentis contra debitores ponenda.

14 omnium iud. in consue. Bituri. & in stilo parlamenti. rubr. de oblig. & solutio. † Vbi sic statutum est, Non detinebuntur aliqui pro debito, nisi sint specialiter obligati ad hoc, &c. Et sic est primus casus, in quo pro debito quis carceribus detineri potest, quando esset expresè ad hoc obligatus: vt superiùs dixi, maximè in curiis rigorosis, vt in curia parui sigilli Montispessulani, & conuentionum Nemausi.

Statutum ne nullus pro debito detineatur.

15 Vnde fuit latum arestum per quod clericus obligatus ad personam, fuit remissus ad carceres iudicis ecclesiastici, donec soluisset: cognitio tamen super verificatione literarum regiarū super rescisione contractus fuit remissa ad Præpositum Paris. anno 1544. die 14. Februar. in audientia caussarum criminalium quam vulgus Tornelā vocat. [Tamē anno 1331. in mense Iulio fuit condemnatus præpositus Danchiæ, vt remitteret Ioan. Gressillon clericum captum ab episcopo Suessionen. ad eundem, licèt præpositus diceret illum clericum fregisse carcerem præpositi, ob id ipse præpositus acceperat clericum in carcere episcopi, quod non erat licitum: nam propter carceris effractionem, non priuatur clericus clericali priuilegio, vt not. in c. cum non ab homine. de iud. & spoliatus erat episcopus, & sic restituendus. c. in literis. & per totum de resti. spolia.

Clerici literę coram iudice sæculari verificentur, ipse tamen in carceribus detineatur episcopi. Arestum.

16 Secundus, quando quis promisisset in licitatione, & vt dicunt, *En derniere enchere*, tunc carceri mancipari poterit pro solutione pecuniæ ibi promissæ, etiam si alio non sit obligatus modo: vt fuit pronunciatum anno 1519. die 23. Ianuar. nempe is qui sic promittit, stultè agit, & quasi ridet iudicem, & alios volentes illam rem emere, ob id puniri debet, vt statim soluere cogatur: ideo ad istam auctionem & licitationem non admittitur quis, nisi pecuniam præsentem det, etiam

Arestum.

etiam si vellet constituere redditus:& sic fuit dictum & præceptum factum commissariis, ne aliquos recipiant licitatores, nisi pecuniam præsentem darent anno 1536. die 19. Martij. nam cui data est potestas vendendi, non est data potestas habendi fidem de pretio, & sic solutionem expectandi: vt doct. scribunt in l. singularia. ff. si cert. pet.

Arestum.

17 Tertius casus est in suspecto de fuga. l. ait prætor. §. si debitorem. ff. quæ in fraud. cred. Ias. in §. 1. de actio. in Instit. & doct. in c. 1. de iud. & superius scripsi, art. 6.

18 Quartus ratione priuilegij, vel statuti: vt in Montepessulano potest forensis capi, etiam si non sit personaliter obligatus; vt superius scripsi. idem est in debitis ex causa nundinarum Lugdunen. nam debitor etiam capi poterit, si non soluat, ac si esset personaliter obligatus, & hoc ex priuilegio nundinarum, quod in tribus casibus exerceri in praxi solet, primò quandò debitum est pro facto nundinarum: & quando creditor & debitor sunt mercatores frequentes in nundinis, & (vt dicunt) *marchans frequentans les foyres*: & si solutio sit destinata ad nundinas, his concurrentibus dicunt conseruatorem nundinarum cognoscere posse, non aliàs [facit gloss. in l. 1. C. de instito. actio.] de hac materia tractant doct. in tit. ff. & C. de nundinis, per totum. idem in aliis nundinis sic priuilegiatis.

Conseruator nundinarum in quibus iurisdictionem habeat.

19 Quintus casus est, pro debito publico quis capi potest per tex. & ibi Rebuff. & Ioan. de Plate. in l. nemo. C. de exactor. tributo. lib. 10. [§. publicorum. in authen. de manda. princip. colla. 3.] & ideo pro collectis & impositionibus capi debitores solent. quod priuilegium non habebit conductor, seu vt dicunt, firmarius fisci. quia ex mutatione personæ mutatur conditio rei. Bar. in l. per procuratorem. ff. de acqui. hæred. hoc expressim docet Guido Papæ in decis. Delphinal. q. 208. iuxta materiam. Solet tamen Rex hoc concedere suis firmariis, vt etiam per personæ apprehensionem compelli possint debitores fiscales, & quòd conductores aliis fisci priuilegiis contra debitores vti possint: & ita solet fieri in hac patria, & ita exercetur in curia generalium iustitiæ. facit l. hi qui. C. de conuenien. fisc. debito. & Franci. Marc. in decis. suis q. 199. in 2. parte.

Pro debito publico capi quis potest.

20 Sextus, si is, qui non est obligatus in persona, in carceribus alia ex caussa fuerit, poterit ibi recommendari ex caussa authoritate iudicis pro alio debito. teste Bar. in l. fi. ff. ad legem Iul. pecu. alibi addidi quando hoc fieri possit in l. fi. ff. quod metus caussa.

Recommendari captus an possit pro debito.

21 Septimus, quando est custos bonorum authoritate curiæ, & iudicis, quem depositarium iustitiæ vocat Bal. in l. acceptam. C. de vsur. & superiùs dictum extitit.

22 Octauus, qui vendunt bona publicè, si assueti sint retinere illa, possunt in carceres detrudi, si illa bona à partibus recepta adhuc non vendita non restituant, vel si vendita sint, pretium habitum non reddant: vt est in consue. Bitur. in rub. de executio. artic. 31. in no. quod est iuri consentaneum. vt l. 1. de æstimato. actio. vbi doct. Et in l. si tibi rem. & l. si gratuitam. in fi. ff. de præscrip. verb.

Vendens publicè bona per carceres cogi potest vt pretiū vel rem reddat.

23 Vltimus casus, quando appareret notoriè debitorem non esse soluendo, tunc non facta discussione bonorum capi poterit. l. 1. C. de capien. fisci debit. lib. 11. vbi doct. per glo. sing. in l. fi. ff. de reb. cre. requiritur tamen quædam declaratio, & iudicis permissio in hoc casu, teste Rom. consil. 163. Constituto. & consil. 241. col. 2. vide Petr. Iaco. in sua pract. in rub. de cessio. bono. in fi. Et hoc seruatur in Fràcia: vt quædam adhibeatur discussio summaria: quia de hoc notorio oportet quòd constet. cle. appellanti. de appel. & quòd iudex hoc permittat.

24 Item quando reus, & fideiussor sunt ad corpus obligati, & renunciatio facta est. authen. præsente. C. de fideiuss. si reus sit captus, etiam fideiussor capi poterit: nec captura rei liberat fideiussorem, vel è contrario: sed solutio. sic Bal. in c. contingit. col. 5. de dolo. per l. hæres à debitore. §. quod si stipulator. vbi Bar. ff. de fideiuss. doct. in l. creditor in 2. ff. si cer. pet. Imò si fideiussor ab illa prehensione appellaret, non iuuaretur reus quominùs interim caperetur. per gl. in l. creditor, in princ. ff. manda.

Reo capto fideiussor capi etiam poterit.

25 Et ista prehensio poterit fieri non statim, sed post vnius prehensionem seu capturam, aliter capi poterit. teste Ang. in l. nemo. col. 2. C. de exact. tribu. lib. 10. Quem refert & sequitur Hippol. in rub. de fideiuss. q. pen.

26 Imò etiam pendente lite contra reum principalem non impediunt executio. contra fideiussorem, & contra, vt asserit Alex. in additio. ad Bar. in l. creditor. § quod si stipulator. ff. manda. & Bal. in l. fi. C. de fideiussor.

Executio fieri quādo possit in fideiussorem, si facta sit in principalem.

27 Fallit quando per primam executionem esset plenè satisfactum creditori, Ang. in l. qui restituere. col. 2. ff. de rei vend. requiritur tamen quòd actualiter sit satisfactum. Ias. in d. l. 1. ff. si quis ius dicen. non obtemper.

28 Secundò fallit, quando consuetudo, vel stilus curiarum esset in contrarium: is enim tūc esset seruandus. c. ex literis. de constit. c. fi. de consue.

29 Tertiò non procedit, quando conuentio esset in contrarium. Nam pacta seruari debent: vt præcipitur in l. iurisgentium. §. prætor ait. ff. de pact.

30 Quartò quando primus captus soluisset, tunc alius non capitur: quia debitore soluente fideiussor est liberatus, vel è contrario, quoad primum creditorem. l. si familia. & ibi doct. de iurisd. omnium iud. & superiùs dictum extitit, quòd bona fides non patitur, vt bis debitum exigatur. vt in l. bona fides. ff. depos. & est regula iuris.

Cancellatione pendente in carceribus detinetur persona in personā obligata.

31 Quintò, quando quis ageret ad rescisionem contractus, seu obligatorij instrumenti: tūc non

fiet executio pendente cancellationis iudicio. Bertrand. consi. 43. Etiam in primo vol. secundùm nouam impressionem: contrarium tamen est verum, & obseruatum: aliàs semper pars ageret ad cancellationẽ instrumenti, vel schedulæ: nam sicut quando allegatur instrumentum falsum, condemnabitur debitor interim pendente falsi quæstione ad garniendum per modum prouisionis, l. 2. C. ad legem Corn. de fals. & ita pendente cancellatione: vt superiùs dictum extitit. art. 1. & 2. tamen si expresse inhibitiones fuerint à iudice, ne pendente cancellationis caussa debitor caperetur, his inhibitionibus obediendum esset, donec aliter prouideatur, vel opponere se pars poterit, & si oppositio non recipiatur appellare. [Hodie tamen fideiussores non tenentur ad garniendum ante discussionem principalis, vt iudicauit Senatus anno 1533. die 16. Martij, etiam si tanquam principalis obligatus esset. anno 1534. die 7. Maij. nisi renunciatum esset authen. præsente. C. de fideiuss.]

Mulier an pro debito capi possit. Arestum.

32 Vltimò de iure nulla honesta mulier pro debito prehendi potest, nec capta detineri, etiam si personaliter fuerit obligata. per tex. in auth. sed hodie. C. de offic. diuerso. iud. Ias. in l. plerique. ff. de in ius vocan. & ibi Soci. ac Dec. in l. fœminæ. ff. de reg. iur. & sic extat arestum in stilo parlam. aresto 171. item anno Domini, &c.

33 Excipiunt quidam debita nundinarum Campaniæ, pro quibus si mulier suo nomine obligata fuerit in persona capi poterit: vt est in magno consue. rub. *de l'execution des lettres.* lib. 2. fortiùs pro debito fiscali, nec seruatur illa auth. sed nouo iure in hoc. & pro administratione tutelæ. Bar. in l. si quis sub conditione. nu. 18. ff. de testa. tut. doct. in auth. matri & auiæ. C. quando mulier tut. offi. fungi debeat. etiam pro emenda ex quocunque delicto descendente. Boër. in decis. Burdeg. quæst. 349. quæritur an ciuiliter. nec in his iuuatur Velleiano, nec etiam si rogauerit aliquem, vt mutuaret filio suo, pro quo soluere promisit, quæ postea impetrauit literas regias, ab vtilitate quarum reiecta fuit, & ad garniendum condemnata in Senatu anno 1545. die 26. Nouembr. quia in rem suam intercessisse videtur quo casu non iuuatur Velleiani exceptione. l. aliquando. ff. ad Velleia. & in casibus descriptis in l. 1. ibidem. per glo. & hodie mulier obligata ad corpus in carceribus detineri solet ex obseruatione iudiciorum, quicquid in contrarium dicatur. [Et quædam Saturnina religiosa de Lampamone fuit condemnata ad tenendum carcerem in manibus episcopi Buthenen. donec obedierit arestis curiæ. Aufre. teste in stilo parlam. aresto 210.

Arestum.

Faire perquisition des biens meubles.

GLOSSA QVARTA.

Ordo iuris in executione hodie sublatus.

1 HIc corrigitur l. à Diuo Pio. §. in venditione. ff. de re iud. vbi sic dicitur, in venditione itaque pignorum captorum facienda, primò quidem res mobiles, & animalia capi pignori iubentur, mox distrahi: quarum pretium si suffecerit, bene est: si non suffecerit, etiam soli pignora capi iubentur, & distrahi, &c. de iure sic fiebat executio: vt in d. §. in venditione scribitur: verùm quia in his executionibus multoties infiniti processus oriebantur, allegabant enim debitores se habere bona mobilia, & se mouentia, & tamen seruiens acceperat siue saysierat bona immobilia, ob id petebant executionem nullam pronunciari: & qui cadebat à syllaba in hac executoria materia, cadebat debito: ideo prouidè statutum fuit hîc, apparitorem posse capere bona mobilia, vel immobilia, & illa bona, ex quibus facilè inueniet pecunias, vt sibi breui soluatur. vide Petrum de Ferra. in forma executio. sententiæ diffinitiuæ. versi. sed quid dices. & hîc tolluntur infinitæ doctorum opiniones positæ, tam in d. §. in venditione, quàm per Fel. & alios in c. quod ad consultationem. col. 8. de re iud. vbi quidam transgressionem ordinis positi in d. §. in venditione annullare processum asserunt. sed hîc vides liquidò declaratum, quòd non annulletur in hoc regno, & de stilo parlamenti Gratianopolitani hoc ante istam ordinationem seruabatur: vt refert Guido Papæ in decis. Delphi. q. 281. in statuto, &c. Ad quem fortè respectum habuit author huius ordinationis.

In rebus minoris fit perquisitio mobilium.

2 Sed etiam hodie solet fieri perquisitio in rebus minoris: vt fuit aresto decisum anno 1545. in mense Decembr. die 10. in magna camera: & obseruatur decisio l. magis puto. § ne passim. ff. de reb. eo. & solennitates ibi descriptæ: nec debet credi tutori asserenti nulla bona mobilia adesse, sed perquirere oportet: vt in d. aresto patet. [Etiã de iure nõ sufficit, quòd apparitor referat nil inueniri in bonis talis minoris, & se fecisse diligentiam, sed requiritur iudicis pronunciatio, decernentis discussionem esse sufficientem. per tex. in l. stipulatio. §. habet. vbi Bar. & alij. ff. de no. oper. nuncia. quod est notandum. & pars cuius interest poterit ab hac pronuntiatione appellare, si grauari se videat.]

Solennitates requisitæ in licitationibus rerum minorum. Arestum.

3 Et hodie senatusconsulto Parif. cautum est, cum qua solennitate res minorum immobiles vendi debeant, quod ad verbum subiicio, ne super his deinceps dubitetur, sic: *Et au surplus a ordonné & ordonne nostre dicte court, que au pays de Lyonnois, & autres circunuoisins de droit escript, estans du ressort d'icelle court, l'on gardera d'oresnauant en matieres de criees les solennitez, que l'on a accoustumé garder en pays coustumier, signamment quand il sera question de crier, & subhaster heritages de mineurs. A sçauoir que apres le commandement de payer qui sera faict à vn tuteur; & il ne paye, & declaire n'auoir biens des mineurs, dont il sera tuteur, pour satisfaire au payement: sera enioinct & ordonné par le iuge dudict lieu, audict tuteur apporter vn estat sommaire de la recepte, & despense, qu'il aura iusques alors faite, pour les mineurs, pour apres cela veu par le iuge ordonner, si lon procedera par saysie, & sur les heritages, & choses immeubles desdicts mineurs. Et quand les criees seront ordonnees estre faites, les encheres seront mises & attachees par*

huictaines

huictaines, pour le moins à l'entree & porte de l'auditoire du lieu, & siege où se poursuyuront les dictes criees, à ce que les dictes encheres puissent venir à la notice de chascun, pour l'encherir, si bon semble. & sera ceste presente ordonnance publiee à Lyon, & autres lieux circunuoysins du ressort de la dicte cour, à ce que aucuns n'en puissent pretendre cause d'ignorance. Quod arestum fuit latum anno 1545. die 27. Ianu. [quod elucidatur in tract. de præco. in 2. tomo comment. ad consti. reg.]

4 Quæro si duo prædia capta saysitáve fuerint, an simul vendi debeant? Resp. non, sed separatim: quia poterit esse, quòd vnus emet prædium vnum, & nollet vtrumque emere. Sæpe enim cõfines fundos etiam supra iustam æstimationem interest nostra acquirere. l. si cui fundus. ff. de lega. 2. & ita censuit Senatus Paris. anno 1383. etiam poterit esse, quòd vnum sufficiet ad debitum soluendum. diuersum est in pari boum, seu equorum, vel mularum, tunc simul vendi possunt, & vno pretio: quia istæ res faciliùs iunctæ quàm separatæ, inuenient emptorem, & maiori pretio æstimabuntur. l. ædiles. in 2. §. si fortè, vsque ad fi. ff. de ædilit. edict. idem in mobilibus seruatur: quia bona magni valoris interdum iunguntur cum bonis minimi valoris, & sic venduntur. vnde vidi libros nouos, dum licitantur, iungi cum veteribus, & antiquis, & ita æstimabantur & vendebantur, nec volebant eos separare, vt inutiles venderentur cum vtilibus.

Duo prædia capta simul vendi non debent.

Arestum.

Mais suffira dudit commandement deuëment fait à personne, ou à domicile.

GLOSSA QVINTA.

1 ET sic requiritur quòd seruiens præcipiat debitori, si inueniatur domi, alioqui vxori, vel alteri præcipiet domi, & postea capiet bona. Quæro si capiendo bona ratione sententiæ, quæ in rem transiuerat iudicatam, debitor se opponat, & velit allegare sententiæ simulationem, vtpote latam pro vsuris, & stare vult de hoc iuramento creditoris, an hîc iurare teneatur? Respondeo non, quando exceptio allegata competebat ante sententiam, vel tempore sententiæ, quia illud iuramentum succedit in locum probationis testium, vel instrumentorum. l. in contractibus. §. illo. C. de non numera. pecu. glo. & doct. in l. generaliter. in princ. de reb. cre. C. quæ probationes ante sententiam fieri debent, & non pòst: & imputetur parti, cur hoc non allegauit. nec potest istam exceptionem, vel aliam peremptoriam paucis exceptis, post sententiam allegare. l. peremptorias. C. sent. rescin. non posse. Si verò allegetur exceptio, quæ post sententiam orta est, vtpote quòd transegerit post sententiam, vel pactus fuit non petere: tunc iurare creditor tenebitur: quia hæ exceptiones probari etiam post sententiam possunt tanquam de nouo ortæ. l. eleganter. §. si post. ff. de cõdict. inde. l. post rem. ff. de transactio. l. 1. C. de iuris & facti ignor. Petr. de Ferra. in practica sua in forma exec. sent. diffinitiuæ versic. rursum quæritur. & exceptiones, quæ post rem iudicatam opponi solent, scribit gl. & doct. in d. l. 1. & ego ipse scripsi in tracta. meo de exceptionibus.

Contra sententiam quæ exceptio opponi possit.

2 Item propter alternatiuam, *ou à domicile*, sufficit seruienti si domi faciat præceptum vxori, vel alij domestico ibi inuento, postquam ab illis requisierit debitoris præsentiam, & eam habere non potuerit, postea capiet bona: vt hæc alternatiua aliquid ad ius commune addat: vt not. in l. 4. §. prætor. ff. de damno infec. per Bar. & de hac alternatiua scripsi in §. statuimus. 2. in gl. aut de col. in concorda.

3 Et sic requiritur hîc, quòd primò ab apparitore præceptum debitori fiat, ibi, *ou y a commandement*, aliàs executio non valeret: vt superiùs dictum extitit. art. 1.

Requisita in hoc. text.

4 Secundò quòd fiat præceptum de soluendo, ibi, *de payer*: secus si fieret præceptum de comparendo: tunc enim haberet locum art. 6. suprà eo.

5 Tertiò quòd fiat illud præceptum in vim executionis instrumenti, vel sententiæ, ibi, *en toutes executions*, alioqui si fieret simpliciter sine caussæ cognitione resolueretur in vim simplicis citationis: vt suprà dixi art. 6.

6 Quartò quòd debitor non soluat ad præceptum viatoris, alioqui non posset postea aliqua res debitoris capi, & tamen dicitur in hoc tex. *saysie & main mise*: quæ fiunt in recusationem solutionis.

7 Quintò quòd præceptum sit ritè & debitè factum, & quando dicatur debitè factum text. respondet, *à personne ou à domicile*: & superiùs in hoc art. declaratum extitit.

8 Sextò quòd post præceptum res sit capta, ibi, *saysie, ou main mise*. ante præceptum capta non ritè capta esset: vt superiùs hoc eo. art. expressum est.

9 Septimò quòd istius præcepti, & gestorum facta sit relatio per seruientem, alioqui non dicitur expletum: vt in tex. *l'exploict*.

10 Octauò quòd validum sit tam præceptum, quàm executio, & relatio. ibi, *pour la validité de l'exploict*: ergo si non valeat præceptum cum relatione, non seruabitur quod hîc scribitur. vnde si seruiens referret se inuenisse partem in templo audientem missam, vel vesperas, & ei præcepisse ibi, vt solueret, & partem nihil dixisse, vel dixisse vt expectaret, aut alia verba, ob id iuit domum, & cepit bona mobilia, illam executionem nullam pronunciabit iudex, quia executio non est ritè facta. sic nec expletum: vt scripsi art. 1. super eo. tamen art. seq. dicitur de hoc disputari non debere. vide tex. seq.

Idem artic. LXXV.

Et encores ne sera disputé de la validité ou inualidité dudit commandement, quand il y aura terme certain de payer, par les obligations, ou par les sentences, jugemens ou condemnations deuëment signifiez.

Articulus duodecimus.

GLOSSA VNICA.

1 ET quia olim de apicibus iuris in his executionibus disputabatur, de quibus dixi art. præce.& declarantur in l.à Diuo pio.ff.de re iud.vt primò res mobiles,quàm aliæ caperentur,& aliæ solennitates ibidem descriptæ:tamen ex quadam æquitate decernit hîc, vt iuris reiiciantur subtilitates. per c. dilecti.de iud. & quòd non disputetur de illo præcepto facto,quando terminus ad soluendum erat debitori præstitutus,& quòd solùm æquitas consideretur hîc.

2 Requiritur tamen,quòd primò fiat præceptum de soluendo : alioqui si priùs caperentur bona,malè capta pronunciauit Senatus anno 1527.die 2.Aprilis ante Pascha.quod nos argu.à contrario sensu huius tex.& articuli præced.dicere possumus ibi, *dudit commandement*:etiam solet facere seruiens præceptum parti:vt soluat decem,ad quæ est obligata ad soluendum in die Paschatis:& quia tempus lapsum est:ideo præcipit,vt soluat,alioqui capi pignora, quamuis quidam dicant præceptum non esse faciendum,si sit certus terminus soluendi:sed contrarium dicit tex.

Arestum.

3 Sed si illud præceptum sit factum die feriata,vel alia,seu domi,vel alibi, frustra opponet debitor:quia sufficit contra eum, qui in termino debet soluere, qualecunque præceptum : cùm & terminus & dies interposita interpellet pro homine.l.magnam.C.de contrah. & commit. stipul. scripsi plenè in l.habere.ff.de ver.sign.& hoc vult dicere hîc text.dicens,*& ne sera disputé de la validité,ou inualidité dudit commandement*:ergo *faut commandement*.sed licèt sit inutile, non de hoc disputabitur, eò quòd iam fuit ostensa sententia : vt inferiùs dicetur. & requiritur quòd obligationes, & sententiæ debitè significatæ fuerint parti, vt inferiùs dicetur per hunc text. ibi, *deuëment signifiées*.

Requisita in hoc text.

4 Et sic primò requiritur in hoc art.quòd aliquis sit debitor : nam si detineret rem ad quã esset condemnatus,manu militari esset ei res auferenda.l.qui restituere.ff. de rei vend. & non haberet locum iste tex.loquens *des obligations*.

5 Secundò quòd debeat in certo termino,id est,in festo beati Ioãnis,Magdalenes,vel alio die. ibi, *aura terme certain de payer*:alioqui si non esset certus terminus:tũc opus esset præcepto valido, sumendo argumentum à contrario.idem tamen dicerem,si non esset certum tempus,ab homine, sed à iure,vt in obligationibus,in quibus dies nõ ponitur,præsẽti die debetur.l.in oblig.ff. de iud.

6 Tertiò quòd si debitor instrumenti obligatorij,sententiæ,aresti,aut alterius condemnationis videlicet præcepti facti in confessum.de quo scripsi in l.si debitori.ff.de iud. & sic *sentences*, refertur ad iudices,*iugemens*,ad aresta,*condẽnations*,ad præcepta in cõfessũ:vt nihil sit in tex. superfluũ.

Supplicationes ostendi parti debent & significari,ac sententiæ, & quomodo.

7 Quartò quòd illa sententia,seu obligatio sit debitori ostensa.ibi, *signifiées*, nam & supplicationes,quæ dantur Senatui,& omnia,quę præiudicium parti afferunt,ipsi ostendi debent:ideo solet Senatus dicere,fiat & parti significetur.probatur in l.vno.ff.de re iud.

8 Quintò quòd debitè fuerit sententia ostensa.ibi,*deüement*.licèt aliquis verbo diceret me condemnatum,non dicitur debitè significare : sed is qui obtinuit sententiam per se vel per procuratorem coram notariis, vel testibus debet dicere debitorem esse condemnatũ à tali iudice ad decem aureos:& ipse debet ostendere debitori dictam sententiam, requirens vt adimpleat quæ in sententia,vel obligatione contenta sunt. & ista notitia potest fieri sine apparitore : & tunc pars,si velit,appellat : & ab illo tempore decendium ei computatur. per c.concertationi. de appel. in 6. Sed si pars non appellet,elapso termino iuris,pars debet sentẽtiam tradere seruienti ad exequendum:& ille præcipiet parti ad soluẽdum, & in eius recusationem capiet pignora, & de hoc præcepto apparitoris loquitur hîc tex.non de significatione sententiæ : quia ostensio sententiæ facit vt postea non curetur an præceptũ sit validũ,vel ne:quia debitor ab eo tẽpore,quo sciuit sententiã cõtra eum latam,debebat prouidere,vt solueret:quod si non fecit,in culpa fuit, igitur sufficit præceptũ apparitoris etiã inualidũ:& hoc vult dicere tex.si tamẽ quis condẽnatus ad soluendum, appellet,poterit pars aduersa durãte appellatione petere,vt garniat, & iudex cõdemnabit appellantẽ ad garniẽdum,nec aliquid dicitur ob hoc innouare.doct.in c.cum appellationibus.& c.non solum.de appel.in 6.& ita vidi seruari, quod est vtile in praxi contra calumniantes & litigiosos.

Practica viatoris postquam bona mobilia cepit.

Quæro bonis mobilibus captis pro executione,quid debeat facere seruiẽs,qui ea cepit? Resp. Terminũ debet assignare parti cuius bona sunt capta ad vidẽdum illa venundari,& dari plus offerẽti:& postea pretium tradetur creditori cautione data.l.1.§.fi.C.de iure do.impe.l.pen.si vend. pig.agatur.l.1.si in caus.iud.sed deducentur priùs expensæ licitationis gratia factæ,vt ibi not.

9 Secũdò nullo reperto emptore prouidere debet iudex,quod creditor iusto pretio emat dicta bona tanquã alter extraneus:& si quid superesit vltra debitũ,restituetur debitori:vel si quicquam de debito supersit,ius saluũ remanet creditori ad illud consequendum.l.2.& vlt.C.si in caus.iud.

Creditor post oblationem in licitatione an possit renunciare oblationi.

10 Vel si creditor obtulerit aliquid, & postea apparuerit onus reale hypotheca fortè, poterit ante decretum renunciare oblationi,& vt dicunt,*auant le denier à Dieu*.

Vel poterit amicus creditoris aliquam pecuniam pro illis bonis promittere,cum onere soluẽdi cẽsum rei tantùm,non alia onera,quæ si appareant volo,dicet amicus,istud pretium oblatum esse nullum, nec in aliquo mihi obesse posse:& ita seruat praxis eorum,qui sibi prouidere volunt.

Datio in solutum quomodo fieri debeat.

11 Vel iudex potest decernere,quod creditori res insolutũ dẽtur,quas si simpliciter accipit,pro toto debito accepisse videtur:ideo bonũ est:vt pars declaret pro qua quantitate accipit : vt sit ius ei saluum pro residuo.l.si ex maiore.C.de except.l.fi.in fi.C. de iure dot. impet. Cynus in l. ordo.

C.de

C.de execut.rei iud.Bart.in l.à Diuo Pio.§.si pignora.ff.de re iud.

Et quando bona dantur in solutum creditori,debet creditor sibi illa adiudicari facere, secundùm æstimationem expertorum, quæ antè fieri debet: & proillo pretio per probos æstimato iudex creditori decernet.text.in d.l.1.C.si in caus.iud. & hoc debet iudex decernere, quando non inuenitur iustus emptor,vel nullus.l.2.vbi Bal.C.illo tit. Sic fuit iudicatum Neapoli, vt in decis. Neapol.q.358.in caussa patet.

12 Tertiò potest prouideri:nam creditor possidere potest bona capta,& fructus recipere,donec eidem integrè solutum fuerit,& fructus illos cum debito compensabit.l.1.in fi.ff. de pig.l.1.C.de distract.pig.& singulis annis curare debet, vt fructus recollecti æstimentur deductis impensis,vt postea clarum sit,quæ receperit,quidve dederit.

13 Quartò potest etiam debitor in carcerem detrudi:vt suprà declaraui art.prox.

14 Vltimò hoc præceptum de soluendo non est necessarium,quando fit arestum contra exterum,siue forensem;quia dum fieret ei præceptum,fortè occultaret equos, & alia bona sua mobilia.ne ergo detur locus fraudi,valet arestum etiam non facto præcepto de soluendo.sic fuit dictũ contra dominum Marinum de Montechenu magistrum hospitij Regis,anno 1527.die 23.Maij. & fit arestum vsque ad debitoris confessionem, & vt dicunt practici, *iusques à ce que ledict debteur ait confessé,ou nyé sa cedule,& esté à droit*. Adde hîc quæ plenè scripsi superiùs art.6.

Præceptum non est necessarium, contra extraneum. Arestum.

15 Ex prædictis patet,quòd creditori ratione instrumenti sigillati vel sententiæ,quintuplex datur remedium.

Quinque remedia creditori dantur ratione instrumenti sigillati, vel sententiæ.

Primum,quòd res debitoris quasi in pignus teneãtur.d.l.à Diuo Pio.§.si pignora.ff.de re iud.gl. sing.in l.1.C.de prætor.pig.quam notat Bal.in Marguarita,in verbo pignus. q. 4. & Lanfranc. in repet. c. quoniam contra.in ver.interlocutiones.col.16.de probat.

16 Secundum,quòd si velit creditor, vt ei adiiciantur bona pro quantitate debiti, hoc ei concedetur,si alius vltra non offerat.d.§.si pignora.& §.fi.in auth.de fideiusso.Bal.in l.ordo. col.2. C. de exec.rei iud.vide Purpu.in l.2.§.mutui datio.nu.117.ff.si cer.pet.

17 Tertium quia in licitatione creditor poterit rem captam emere,sicut alius extraneus, teste Vincent.Hercula.in d.§.si pignora.in fi.per tex.in l.2.C.si in caus.iud.quando constat emptorem non inueniri,alioqui secus:vt consuluit Soci.consi.37.quidam Nicolaus.col.2.vol.4 hodie si plus quàm alius dederit,recipietur,& præferetur.

18 Quartum,quòd si debitor procuret,quòd emptor bonorum captorum non inueniatur,poterit creditor dominium à principe per literas regias iusto pretio sibi decerni petere:vt docet Bal. in l.ordo.col.1.de exec.rei iud.& superiùs dictum extitit:& sic declaratur rub. C. de iure domin. impetrand.

Declaratio ad rubr.C.de iure domin. impetrand.

19 Quintum,quòd iudex in solutum potest dictam rem captam adiudicare creditori.teste Bar. in d.§.si pignora.& Bal.in l.2.C.si in caus.iud.Salicet.in l.ordo.& l.fi.de exec.rei iud.Soci.d. consi. 37.in 4.vol.

20 Et quando res datur in solutum, cautela est,quòd protesteris,& in instrumento adiudicationis facias inscribere, quòd per illam dationem in solutum non intendis recedere ab hypotheca, neque ab fideiussorum obligatione: alioqui si res euinceretur,& debitor non esset soluendo, creditor esset in periculo:vt pulchrè docet Bart. & alij in l. si quis aliam.ff.de solutio.Cepol.Cautel.147.est magna quæstio.

Cautela pro eo qui rem recipit in solutum.

21 Sextum remedium est,quòd si aliquis debitor post condemnationem velit subterfugere.& bona sua abscondere,seu ad alium rei suæ dominium transferre, vel est inobediens curiæ,adeò vt commodè aliter non possit cogi:tunc poni poterunt in domo illius debitoris viatores, donec soluerit,quos vocant comestores,& custodes,quia breui poterunt comedere omnia domus bona,& quidam etiam cineres furarentur.dicit glo.in l.Iulia.ff.de act.empt.& in casu criminis assignati hi diabolici apparitores (malos dico) domibus solent, & in executionibus priuilegiatis sigillorum: nempe isti nuncij & seruientes omnia temerare consueuerunt.l. defensionis.& l prohibitum. & de iure fisci. aliàs regulariter apparitores domibus aliquorum debitorum nòn debent deputari. Sed supradictos casus ex quibusdam curiæ libris descripsi, quos notes.[Alioqui scribit Petrus Iacob.in sua praxi. tit. de statu curiarum. vers. Item quandoque iudices seruientes sine iusta caussa in domibus subditorum ponunt, quos vocant comestores,quod ius venit à dæmone meridiano, vel fortè magis ab Aquilone.]

Seruientes qui odio in domibus poni possunt.

22 Vltimum est, quòd creditor potest post factum præceptum debitori suo sistere & arestare id quod debetur suo debitori, vsque ad quantitatem debiti concurrentem,& petere vt debitum consignetur in manu curiæ, & hoc facilè iudex concedet: vt superiùs scripsi:& est in consuetud. Bitur:nouis,rub.de executio.art.23.relíqua suprà dicta sunt.

Hos duodecim legum regiarum articulos quàm breuissimè, & vtilissimè potui tibi elucidaui,alios executionum caussam, vel prouisionum tangentes prosequor in tractatu de sentent.executo.& in tractatu de sentent. præiudicialibus, seu prouisionalibus,& in aliis tractatibus.superiora autem, beneuole lector,scripta nostra si æquo animo (vt alia mea soles) susceperis, alia primo quoque tempore offerre tibi mea exoptat vrgens affectio: in quibus si tuas benignas præter animi spem offenderem aures, quæso, boni consule. Deo opt. max. eiusque matri Virginis gratias agens,hîc finem impono. Amen.

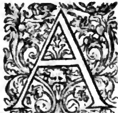
Spes mea Christus.

TRACTATVS

DE CHIROGRAPHORVM ET CEDVLARVM RECOGNITIONE INCIPIT.

Totius tractatus summa.

AD huius tractatus, & materiæ elucidationem, in primis præfari oportet de scriptura, quotuplex sit. Secundò, an scriptura priuata probet, & quando. Tertiò, quando executionem habeat. Quartò, de hypotheca. Quintò, an exceptio numeratæ pecuniæ opposita executionem prohibeat. Vltimò, quàtum attinet ad materiæ huius praxim elucidabimus legum regiarum articulos huic materiæ congruentes. [Et sic procedit iurisconsu. in l. 1. ff. de suspec. tutor.]

Scriptura duplex, publica, & priuata.

1 Primò igitur dicemus scripturam esse duplicem: quædam est publica, altera priuata, probatur in l. scripturas. C. qui potiores in pignore habeant. Publica, est solennis ritè ordinata scriptura, per authenticæ personæ manum publicæ caussa memoriæ facta. c. quoniam contra. de probatio. ita scribit Specula. in tit. de instru. editio. §. 1. & de hac publica scriptura loquitur text. c. 1. & 2. de fide instru. & abundè scripsi in præfa. ad tracta. de literis obligat. suprà. & hæc scriptura vocatur instrumentum publicum: de quo plenè idem Spec. in eo. tit. §. nunc dicendum. vbi sex modis dici publicum instrumentum scribit. ac Barba. & alij in rub. de fide instru. post gloss. in l. generali. C. de tabula. lib. 10.

2 Scriptura autem priuata est omnis scriptura, quæ non est à publica, sed à priuatis personis, id est non publicis confecta: & de hac loquimur in isto tracta. vnde dicit Card. in d. c. 2. de fide instrumento. omnem scripturam dici priuatam præter scripturam notariorum, & actorum iudicialium, & hoc modo priuata capitur magis largè, vt comprehendat omnem non publicam, etiam authenticam, teste Innoc. in c. 1. de fide instru. sed hîc accipimus scripturam priuatam, non publicam, nec authenticam, sed aliam quamcunque priuata manu factam.

Iudicis scriptura priuata est.

3 Ex quo infertur, quòd scriptura iudicis, etiam si habeat testes inscriptos, censetur priuata: quia scribere non est iudicum officium, sed tabellionum. teste Imol. in c. 1. col. pen. de fide instru. per c. quoniam. de probatio. Bal. in c. cùm à nobis. in fi. de testib. dicens siue scriptura fiat in iudicio, siue extra à iudice, poterit per testes reprobari: quia non est publica.

Regis scriptura an probet.

4 Secundò, literæ manu propria Regis etiam Francorum scriptæ, licèt is sit publica persona, etiam in his quæ ad suum pertinent officium, quia ad eius officium non spectat scribere, priuatæ dicentur, & propterea non faciunt fidem sigillo, vel aliis adminiculis iuuentur: vt consuluit Bal. nominatim consil. 464. quædam scriptura. col. 1. in 1. vol. per l. fi. C. de conuen. fisc. debitorib. lib. 10. & ideo fiscus scripturas per tabelliones, vel alios officiales ad hoc deputatos. l. 1. C. de apoch. public. eo. lib.

5 Fallit si consuetudo contrarium dictaret, vt in Scotia: tunc illi scripturæ Regis, licèt non sit publica, consuetudine dictante stabitur. per c. cùm dilectus. in fi. de fide instr. & sic literæ signatæ *du cachet du Roy*, in arduis non faciunt fidem: sed requiruntur literæ authenticæ. & quando consuetudo vel statutum disponit, quòd credatur libris mercatorum, etiam in fauorem scribentium, debet intelligi de pertinentibus ad artem principaliter: & sic in his quæ tāgunt negotiationem, non in aliis: vt scribit Ioan. And. in addi. ad Spec. in tit. de instru. editi. §. nunc dicendum. & Roma. consil. 205. in puncto. col. 1. refert Ias. consil. 103. in hoc passu. col. vlt. vol. pri.

Scriptura sacerdotis parochialis priuata est & notarij.

6 Tertiò infertur, quòd literæ factæ à sacerdote parochiali etiam curato, non sunt publicæ. per c. cùm esses. de testa. nam oportet vt publicentur. l. publicati. C. de testa. ergo non sunt publicæ: igitur erunt priuatæ.

7 Nec est inconueniens priuatam scripturam à publica persona emanare: quia in hoc, id est quoad scribendum non est publica, sed priuata. per tex. in l. 3. de offi. præsid. ff. vbi magistratus est publica persona in suo territorio, extra verò territorium est priuata: & sic extra officium, cui aliquis est præpositus, dicitur priuatus: quod est notandum: ideo rector vniuersitatis dum instruit pueros in suo collegio, vel alibi, & eos verberat, hoc non facit tanquam rector, sed tanquam priuata persona.

Priuata scriptura à publica persona emanare potest.

8 Quartò inferunt, quòd scriptura quam facit notarius tāquam priuatus, quæ non habet publicam formam positam, in gl. l. generali. C. de tabula. lib. 10. sed solùm habet à notario subscriptionem, dicitur priuata: quia notarius de ea non est rogatus: nec solēnitas publici instrumenti adhibetur, quod oportet in §. nos. in auth. de tabellioni. collat. 4. nam notarius pro se scribens, non potuit rogare seipsum. differentia enim est inter rogatum, & rogantem. arg. ca. vlt. de institu. nec potuit in sua causa esse iudex, & publicam adhibere formam. l. vna. C. ne quis in sua caussa iudicet.

quod

quod tenuit Innocent.in c. 1. de fide instrumen.text.glo.& ibi Bald. & Angel.in d.l.scripturas.& in rubr. C.de fide instrument.col.3.versicul.sed dubitatur nunquid notarius.Feli.in d.cap.2.col.1. Roman.consil.204.pro discutienda.in princip. Alexan.consi.168. viso puncto. in 2.volum.sequitur Hippol.in rubric.de probatio.fol.33.col.3.in paruo volumi.ideo si duo notarij tanquam amici & non tanquam notarij aliquid pro eorum negotiis familiaribus scripserint, dicetur scriptura priuata.teste Bald.in cap.à nobis.in fin.de testi.sic consuluit.d.Petr.Pau.Pari.consil.80.difficultas. col.1.in 4. vol.

9 Si tamen formam publicam seruauerint etiam in suis actibus, dicitur publica secundùm Bald.consil.43.quædam scriptura, in primo volum.& consil.467. quædam scriptura.in 5.volum. non solent tamen in forma publica scribere sua instrumenta, sed si recipiant mutuum, vel aliam rem confitentur recepisse, & scripturam conficiunt, quæ tunc priuata est, & vocatur chirographum, vel cedula.

10 In dubio præsumitur, quòd tanquam notarius conscripserit, quando inter alios conficit scripturam: quia præsumitur illud quod communiter fieri consueuit.l.excepto.C. de locat.l.domini. de agrico.& censit.lib.11.hæc expresè tenet Lanfranc. in repetit.c.quoniam contra.col.86.vers. secundò requiritur in verb.interlocutiones. de probatio.

11 Quintò, scriptura facta ab episcopo dicitur priuata, quia nullo iure cauetur, quod vim habeat publicæ scripturæ: tex.in c.cùm à nobis.vbi Bal.expresè.in fi.de testa plus dicit, quòd omnis scriptura regulariter est scriptura priuata: vt not. in l.quædam.§. nummularios.ff.de edend.& ibi gloss.ideo si episcopus propria manu scripserit cautionem vsurarij, vel eius testamentum, vel collationem beneficij: illi scripturæ non credetur in præiudicium alterius, quia est scriptura priuata: vt asserit ibidem Bal.& instrumenta domestica, sine aliis adminiculis non probant.l.instrumenta. C.de probatio & ideo collationes episcoporum, vel aliorum collatorum, non recipiuntur sine testibus, nec cum illorum domesticis: censuit Senatus Parisi.anno 1527.die 7.Iunij, vt scripsi in rubr.de colla.in concorda. Episcopi scriptura priuata dicitur. Arestum.

12 Sextò omnes scripturæ mercatorum, mensulariorum, ac aliarum personarum, quibus scribendi officium non est commissum, priuatæ sunt: vt asserit Bart. & alij in l.admonendi.ff.de iureiur.gloss.Bald.& Sal.in l.in bonæ fidei.C.de reb.cre.tex.in l. emptor.in fi.ff.de pact.& ideo scriptura publicanorum priuata est, & illi non plenè creditur. teste Ias.consil.103.in hoc passu.vol.3. nam quantæ audaciæ, quantæque temeritatis sint publicanorum factiones, nemo est qui nesciat. l.quantæ.ff.de publica. & vectigal. Mensulariorum & mercatorũ scripturæ an sint priuatæ.

13 Secundò præmittendum est, quòd hæc scriptura priuata triplex est, scilicet chirographum, seu schedula, epistola, & liber rationum.prima vocatur chirographum, siue schedula.chirographum dicitur manualis scriptura, ἀπὸ χειρὸς, quod manũ significat, & γράφω scribo, quòd sit scriptura, quam aliquis sua manu scripsit.l.seruum filij.§.cum qui.ff.de lega.1.& iurisconsic communiter vocant, vt in l.emptor.in fi.de pact.ff.& aliis in infinitis locis. Scriptura priuata triplex.

14 Inde chirographarius, qui scripsit se debitorem sua scriptura, & chirographarius creditor, cui ex chirographo debetur.l.bonis.ff.de priuileg.credit.Nebrissen.in dictione ad leges.vbi scribit differentiam inter chirographum, & syngraphum, vbi in chirographo tantùm quæ gesta sunt scribi solent, in syngrapho etiam contra fidem veritatis pactio scribitur. hoc non probat iuribus, nec ego vidi hanc differentiam à iure seruatam, vel probatam.eam tamen probat Ascon. Pedia grauis & Classicus autor. Chirographarius quis.

15 Itẽ hoc chirographum à iuris interpretibus cedula vocatur: & in hoc aduertere debemus, quòd sceda: vel, vt alij volunt, cum aspiratione scheda, est foliũ chartæ, siue papyri, nondum compactum & ligatum: vt Plinius ait li.13.c.12.sed ratio deprehẽdit virium vnius schedæ reuulsione plures infestante paginas: alij schedam putant tabellam siue pagellam phylitaceam, hoc est tiliaceam qua pro chartis priscos vti solitos historiographi & poëtæ tradiderunt.hodie Græcum vulgus vocat schedas tabulas eas.quibus supputatores numeris scribendis vtuntur, vt mox litu spongiæ leniter aboleri possunt, Gallicè *des tablettes*, & ad huius similitudinem notarij vocant scripturam schedam, cui addere & diminuere est liberum, donec concludatur: vnde partibus dari solẽt, vt hoc fiat: & postea concluditur, & recitatur.gl.in l.fideicommissa.§.1.de leg.3.Paul.in l.contractus. C. de fide instrumento. schedulas verò Quintilianus, & alij quamplures pro libris monumentisque literarum capiunt, teste Catel.Cotta.in 2.parte memora. in ver. librorum, & sic schedulas generaliter accipiemus hîc, tam pro chirographis, quàm pro aliis scripturis priuatis: & cõmunis vsus scribendi detraxit s, & h, & scribit cedulam. illum insequar scribendi communem vsum: quia in populari ratione nostra versatur materia, populariter loqui necesse erit, vt dicit Cicero, & terminis practicantium vtar, quia materia exigit: communis tamen loquendi vsus distinguit cedulam à libro rationum, & aliis scripturis priuatis, & vocat *cedule*, sicut de iure etiam acceptilationem *quictance*, & sic diuersa habent nomina. Scheda & cedula quid sit.

16 Præterea cedula vocatur à iuris interpretibus apocha, quæ datur à parte parti. vt si scripsero me recepisse decem à Titio caussa depositi, & postea dum illam scripturam Titio, hæc apocha vocatur, & dicitur de recepto.l.si accepto latum.§.1.ff de acceptilatio.ibi, inter acceptilationẽ & apocham hoc interest, quòd acceptilatione omnimodo liberatio contingit, licèt pecunia soluta non sit: apocha non aliàs, quàm si pecunia soluta sit.glo.in l.vlt.§. Titius. ff. de condictio.indeb.& Apocha quid sit, aliter quàm docetores.

glo.in l.plures apochis.C.de fide instrum.§.si quis vult.in authent.de instru.cautel.& fide. colla.6 & de ista hic loquimur.& hanc ex communi vsu vocamus cedulam.secundùm Panor.in c.2.col. 2.de fide instrum.& ibi Gard.& Itali vulgò apodissam vocant.teste Salicet.in l.plures. apochis.in princ.C.de fide instrument.

Chirographum, cedula, apocha & apodissa an differant.

17 Et sic chirographum, cedula, apocha,& apodissa sunt synonyma,secundùm eos. ego verò puto chirographum generaliter accipi pro manuali & priuata scriptura, maximè pro ea scriptura,quam quis facit de pecunia mutua, in qua confitetur se habuisse, & promittit reddere: idem in cedula. sed apocha est, in qua creditor confitetur se recepisse pecuniam sibi debitam,quam si non receperit,non contingit liberatio:secus in acceptilatione, in qua creditor confitetur se recepisse pecuniam sibi debitam, quam si non receperit, tamen pro accepta habet:& sic liberatur debitor.l.si acceptolatum.& pro hac sententia est text.in [l. Lucius.2.§.tutelæ iudicio.ff.de admin. tutor.& in] l.quicunque.C.de apoch.pub.lib.10.ob id si recipiam pro quadrante pensiones meæ domus decem,& hoc scribam:illa scriptura apocha vocatur, quamuis contrarium dicant docto. in d.l.plures apochis. C. de fide instrum. Antipocha verò seu antapocha dicitur chirographum, quod debitor creditori conficit:vt docet Cæli.in lib.7.c.21. vulgò *contrecedule*.

De epistola.

18 Alia est scriptura, quæ appellatur epistola, quæ ab absente absenti mittitur.de qua in l.Publia.§.fi.ff.depos.& l.quintus.illo titul. docto.in l.admonendi.de iureiuran.& ferè quæ dicuntur in cedula locum habere possunt in epistola: vt ibi per doctor. & differentiam inter epistolam & librum rationum scribit Mathessila.not.79.not. doctrinam.

Liber rationum an probet.

19 Alia est scriptura priuata, quæ vocatur liber rationum:de qua in l.rationes & instrumenta. C.de probatio.l.si quis ex argentariis.§.rationem.ff.de edend.tradit Bart. & alij in d.l.admonendi.& in l.nuda ratio. de donatio.ff.

Septem modis supplétur scripturæ priuatæ.

20 Et hæ scripturæ priuatæ supplentur septem modis,vt probent.tria prima supplementa sunt in confectione,videlicet maior solennitas, maior authoritas,& contrahentium subscriptio: alia tria supplementa sunt post confectionem,videlicet iudicialis examinatio, loci deputatio:& temporis obseruatio,septimum loci consuetudo.hæc prosequere,vt per Bald.in rub.C.de fide instru. col.antepen.vsque ad fin.& liber rationis pro scribente non probat, sed pro tertio.vel contra tertium facit semiplenam probationem inspecta qualitate scribentis, & aliis consideratis,quæ scribunt doct.in l.quædam.§.nummularios.ff.de eden. & in d.l. admonendi.& Ioan.de Ana.cons.53. visis & consideratis.Aufrer.in decisio.Tholosa.q.49. & Boër.in decis. Burdeg.q.105.an possessio.

Scriptura priuata tribus fit modis.

21 Tertiò notandum est, quòd hæc scriptura priuata fit tribus modis: interdum quis sibi ipsi scripturam facit, dicendo alium esse suum debitorem:& illi nulla adhibetur fides:ideo dicit Imperator exemplum perniciosum esse, vt ei scripturæ credatur, qua vnusquisque sibi annotatione propria debitores constituit: vnde neque fiscum, neque alium quemlibet, ex suis subnotationibus debiti præbere posse oportet l.exemplo.C.de probat.l.fi.de conueniend.fis.debitorib.lib.10.

22 Secundò quis alij facit scripturam priuatam, de eo fortè quod recepit: & hæc contra scribentem probat.l.Publia.in fi.ff. deposi. & inferiùs abundantiùs tractabitur.

23 Tertiò interdum quis sibi & alij facit scripturam:vt est liber rationum,de quo superiùs scripsi,& inferiùs etiam dicetur.

Cognoscere scripturam quid sit.

24 Item quia de cognitione scripturæ hic tractabitur, cognoscere chirographum est relegere, & recognoscere l.cognoscere.ff. de fide instrumen. vbi abundè scripsi, *recognoistre* hic dicimus & iurisconsul.interdum vocat approbare literas. in l.si procuratorem. ibi,hoc enim casu eius approbatis.ff.de procurator.

Aduertendum est duo potissimè in hoc tractatu esse expedienda. Primum,an scriptura priuata probet,& quæ:& præsertim hoc in patria iuris scripti proderit. Secundum,an,& quæ scriptura executionem habeat:& hoc erit magno emolumento quoad ordinationem regiam, quam infrà describam.primum per conclusiones breui elucidabitur,quarum prima est:

Scriptura recognita probat.

25 Chirographum, cedula, siue apocha in iudicio recognita plenè probat.l.Publia. 3.ff.depos. l.cùm antiquitas.C.de testa.siue sit epistola, liber rationum,vel alia scriptura.l.cùm de indebito. §.fi.ff.de probatio.Alex.consil.191.visa scriptura.col.1.in 2.vol.Barb.cons.53.à Ioue.in 3.vol.quia indignum est,quod quis sua voce dilucidè protestatus est,vt hoc infirmare valeat.c.per tuas.in fi. de probatio.l.generaliter.C. de non num.pec.

26 Intellige quando expressè eam confiteretur:secus si tacitè,scilicet tacendo. Bald.in c.1.col. pe.de fide instr.refert Fel.in c.2.col.3.illo tit.hodie in contumaciam partis iudex condemnat partem absentem,ac si præsens esset, saltem ad garniendum in vim illius tacitæ confessionis,non tamen prodesset contra tertium, sed tantùm contra confitentem Bald.in l.scripturas.C.qui potio. in pig.habeant.Alex.in l.2.§.fi.ff.si cert.pet.& consil.25. viso instrumento. col. 2.in 2.vol.quod est repetitum.lib.3.consi.90.Corne.consi.128.visis scripturis.in 1.vol.vide alias limitationes per Bal. in l.Deo nobis.in 5.not.C.de episcop.& cleric.

Debitū confiteri videtur recognoscés chirographum.

27 Secunda conclusio, Per recognitionem chirographi probatur etiam debitum adeò quòd confitens chirographum esse scriptum à se: etiam de debito plenam facit fidem.authent.qui propriam.vbi glo.& doct.C.de non num. pec.l.si scripturas.qui potior.in pigno.habeant.

Testiū probatio cum comparatione probat.

28 Tertia conclusio, Scriptura probata à testibus dicentibus eam esse Titij scripturā,facta cōparatione cū aliis Titij scripturis:si cōueniat comparatio cum approbatione testiū, plenè probat l.compara

l.comparationes.vbi docto.C.de probat.tex. in §.si quis igitur.ibi,ex vtroque fidem percipias.de instru.cautel.& fide.col.6.Bar.in authen.& si contractus.de fide instru.Alex.consi.171.n.5.& seq. in 4.volu. & pro ista comparatione facienda poterit compelli debitor negans suam esse scripturam,ad scribendum aliam.§.si quis igitur.in authen.de instr.cautel.& fide.col.6.& ibi Ang.quem sequitur Hippo.de Marsi.in l.de minore.§.tormenta.col.pen.ff.de quæstio.& Soc.in l.qui agnitis. in 2.nota.per illum tex.ff.de except.

29 Quarta conclusio, Chirographum subscriptione duorum vel trium testium munitum, & ab ipsis testibus postea recognitum,plenam facit fidem.l.nuda.vbi Bar.ff.de dona.& in d.auth.& si contractus.C.de fide instru. Alex.consil.123.discussis.col.2.in 1.vol.& consil.76.ponderatis.in 3.vol.& consil.118.viso processu.in 4.vol.vbi assignat rationem hanc:videlicet,quia testes in hoc casu non possunt decipi,cùm recognoscant sua signa,& possunt rationem exprimere,quia viderunt eam à partibus scribi, vel subscribi:& sic probabunt,quia in his subscriptionibus facilè non erratur:vt etiam consuluit Areti.consi.64.diligentes.col.2.ac seq.per d.l.scripturas.& Soci.consi.284.in caussa.col 6.vol.2. Chirographum à testibus recognitum plenè probat.

30 Quinta conclusio, Cedula manu debitoris scripta, vel subscripta, & ab eo negata,si fuerit trium subscriptione testium munita, licèt testes non fateantur nec diffiteantur scripturam,vtpote quia absunt,vel mortui sunt,si facta comparatio vndique bene respondeat,tam ad scripturam, quàm ad testium subscriptionem, semiplenè probabit:vt asserit Bar.in d.authen.& si contractus. circa finem.adiicitur enim comparatio respondens & conueniens,quando literarum consuetudo est ferè per omnia, aut in maiori parte. nam si in totum esset similitudo,quod est difficile, plenè probaret.per §.si quis igitur.ibi,tamen non per omnia similis. in auth.de instr.cautel.& fide,colla. 6.Aret.d.consi.64.si verò pro maiori parte est similitudo, semiplenè probat. Curtius,& moderni in d l.admonendi.facit quod dicit Bal.in l.curatoris.col.2.versi.tertia conclusio.C.de negor.gest. Scriptura testibus munita si non fuerit recognita an probet.

31 Sexta conclusio est,Scriptura priuata manu debitoris scripta,& à testibus tribus subscripta, qui cum parte eam scriptam à debitore negent:tunc facta comparatione facit talem qualem præsumptionem:quæ minus est quàm semiplena probatio:si verò comparatio fit facta tam literarum debitoris, quàm testium, & bene correspondeant vndique, facerent semiplenam probationem. Sal.in l.in bonæ fidei contractibus.C.de reb.cred.ratio est,quia sicut comparatio contra debitorem probat,ita contra testes,cùm non sit diuersa ratio.teste Purpura.in d.l.admonendi.num.175. cum seq.de iureiurand.ff. Scriptura negata probata per comparationem an probet.

32 Septima conclusio, Cedula debitoris manu scripta, & in iudicio ab ipso negata,si duorum tantùm testium subscriptione munita fuerit, qui subscriptiones eorum recognoscant,& debitoris scripturam esse dicant, probat semiplenè:vt docet Bart.in d. auth.& si contractus,quia tres & non pauciores testes requiruntur.in d.l.scripturas.cum authen.ibi posita.qui si non interueniunt, non probant nisi semiplenè.

33 Octaua conclusio,testes de scriptura deponentes,illam dicentes esse scripturam Caij, semiplenè probant:vt superiùs dictum extitit: si autem deponant de veritate contentorum in chirographo,videlicet quòd viderunt mutuare, plenè probant quando sunt testes ad actum sufficientes.Bart.in d.auth. & si contractus. Corne.consil.58.in hac consultatione.col.1.cum seq.in 3.vol. quia dum deponunt de tenore contractus, videlicet se vidisse, non decipiuntur:sed quando dicunt esse scripturã talis, tunc possunt decipi:quia potest esse alterius: simillima tamen huic scripturæ,& ideo non plenè probant. §. ideo.in authent.de instru.cautel.& fide.Soci.in consil.274.in caussa.in 2.vol.& Fel.in c.2.col. 2.de fide instru. Duo testes de actu deponentes plenè probant, secus si de scriptura.

34 Imò posset esse tanta fides testium,vel comparationis literarum, quæ faceret plenam fidem. teste Bart.& aliis in d.l.admonendi.ff.de iureiuran. vt quando essent honesti viri,& prouidi.c.nisi.de præben.& literis præditi,qui in hac scriptura decipi facilè non possent.Purpur.in d.l.admonendi.num.177.cum seq. Comparatio an faciat plenam fidem.

35 Nona conclusio, Scriptura priuata,quæ nec testibus,nec à parte,nec literarum comparatione comprobatur, non facit quidem semiplenam probationem, sed aliqualem præsumptionem. Bart.in d.l.admonendi.de iureiuran. Adde quòd etiam si essent nullæ scripturæ,adhuc non probant,si non recognoscantur,nec plenè,nec semiplenè. Soc.consi.33.prosequendo.col.2.& consil. 41.antequam.col.4.in 1.vol.operantur tamen effectum deferendi iuramentum purgatorium.per ca.si.de iureiurand.quod probat Soci.consi.104.post reditum.in 1.casu.lib.1.vbi tradit,an debeat ex ea puniri falsi.facit text. in l. instrumenta. C. de probatio.ibi, si non aliis quoque adminiculis adiuuentur. Bart. in l. nuda ratio. ff.de donatio. Feli.in c.2.col.1.de fide instru.per illum text.ibi, alicuius firmitatis existit. si tamen reperitur apocha ex antiquo facta, licèt nullo adminiculo sit suffulta,probat semiplenè.teste Specul. in tit. de instrum.editio. §. nunc dicendum.versic.quid si producens.sequitur Ias.in repetitio.d.l.admonendi.col.85.de iureiurand. refert Hippol.in singul. 436.latè satis. Scripturæ nõ recognitæ non probant,sed operantur effectum.

36 Decima conclusio, Cedula manu tertij facta, à partibus non subscripta, sed trium testium subscriptione munita, asserentium se de partium voluntate subscripsisse,si fuerit à dictis testibus recognita:plenam facit fidem.gl.in c.2.de fide instr.& ibi. Ioan.de Imol.& Ias.consil.129.in casu. vol.1.Si verò testes illam non recognoscant,vtpote quia absunt,vel mortui sunt,si cõparatio subscriptionis testium fiat,semiplenè probat:vt docet Io.Baptista in d.l.admonendi.col.25.de iureiur. Scriptura à tertio facta quando probet.

Si autem

Si autem comparatio non interuenerit. Roma. in d. l. admonendi, dicit nullam fidem facere: tamen iudex examinabit qualitatem personæ, quæ scripsit, quæ si fuerit honesta, & alia verisimilia interuenerint, faciet semiplenam fidem: vt suprà dictum est, & scribit Deci. consil. 510. in casu, col. 1. vbi dicit non esse credendum asserenti se de mandato alicuius scripsisse, allegat Bal. in rub. de fide instru. col. antepenul.

37 Vndecima, Chirographum manu tertij factum, nullam habens subscriptionem partium vel testium, nullam facit fidem, per text. in c. 2. ibi nullius firmitatis, de fide instr. alioqui esset in potestate tertij obligare alium: quod reprobant iura eo inscio, & inuito, cum consensus debeat interuenire in obligatione. Ang. in §. 1. Instit. de oblig. si tamen appareat mandatum fuisse alicui, vt scriberet: illa scriptura obligat, ac si fuisset per mandantem. no. in l. diuus. §. Senatus. ff. de fal. non tamen creditur illi tertio, quòd scripserit de mandato talis. Imol. consil. 91. in caussa. col. 1. quod est bene notandum, teste Hippol. sing. 471. sæpe.

38 Duodecima conclusio, Cedula manu tertij facta, & trium testium subscriptione munita, si à duobus ex tribus fuerit absente vel mortuo tertio recognita, semiplenè probat. argu. l. 3. §. tu magis scire potes. ff. de testib. Ioann. Baptista in d. l. admonendi. & Alex. consil. 118. viso processu. col. 2. in 4. vol. Aret. consil. 54. diligenter. col. 4.

Priuata scriptura sine die non probat.

39 Decimatertia conclusio, Scriptura priuata non continens diem, nec tempus, vbi tempus est de substantia probationis, non probat: vt not. in l. cùm tabernam. §. idem quæsiit. ff. de pignorib. & quando requirat diem dicemus infrà. alia multa vide in d. l. admonendi. & d. c. 2. hæc breui scripsi; vt lectores ad fastidium multitudine verborum non inducam, plura si vellem scripturus.

Cõuentio vt scripturæ priuatæ stetur valet.

40 Nota valere conuentionem factam inter partes, vt stetur, & fides adhibeatur scripturæ priuatæ, de quo scribit Bal. in l. de quibus. ver. item per pactum. col. 2. ff. de legib. Alex. in l. 1. §. fi. ff. de verb. oblig. sicut dixi de pensione, vt possit ex conuentione partium exigi bullis etiam non expeditis: sed ex simplici signatura. in tracta. de pacific. possessorib. num. 137. in 21. conclu. & hoc maximè quando agitur de scriptura iam facta, quia tunc non datur occasio delinquendi. Alex. consil. 113. viso & diligenter. libr. 4. & Dec. in c. 2. col. 3. de fide instru. etiam vt habeat executionem: vt inferiùs dicetur num. 104.

41 Fallit quando non esset solenniter confecta, quia non esset subscripta & à partibus, testibus, vel alio eorum nomine: vt firmat Rom. consil. 205. in puncto. per l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudic.

42 Superest secundum attingere, videlicet an scriptura priuata habeat executionem: & de iure communi certum est non habere, cùm publica executionem non habeat: vt probat l. minor 25. annis per fideicommissum. ff. de minorib. vt abundè scripsi in præfatio. ad tractatum de liter. obli.

Praxis scripturæ priuatæ.

43 Itaque de iure oportet, quòd creditor, qui chirographum habet, cõueniat debitorem suum: & petat ab eo debitum: quia si illud neget, producet actor scripturam priuatam debitoris, quam si confiteatur, probat, & debet per iudicem condemnari: si autem neget, suprà dixi quam fidem faciat: hæc practica elicitur ex dictis Bart. & Imol. in l. nuda. ff. de donatio. & in authen. & si contractus. C. de fide instrumen. authent. contra qui propriam. de non numera. pecunia. Bal. expressè. consil. 275. factum tale est, in 3. vol. & hac praxi vtebatur olim patria, quæ iure scripto regitur. sed alio iure hodie vtimur, nempe scriptura priuata à parte recognita, habet executionem paratam per ordinationem, quam statim subiiciam inferiùs.

44 Practica ergo no. & plana ex his Franciæ legibus est, vt tu, qui habes cedulam alicuius, citare facias eum visurum recognoscere, siue (vt dicunt) confiteri, vel negare suum chirographum: & si confiteatur se scripsisse, vel alium suo mandato, tenebitur munire manum. & garnire summam contentam in cedula: si verò reus illam neget, datur dilatio actori ad probandum, nec condemnatur reus ad garniendum, vel soluendum, donec probatum fuerit eum scripsisse, vt habetur in stilo parlamenti rub. de actio. personal. §. item si sub literis.

Recognitiones à cõsuetudine inuẽtæ.

45 Et de hac recognitione loquitur tex. in c. relatum. in princ. de iure patro. & tex. in c. 1. in fine. de foro competent. libr. 6. vbi dicit gloss. esse de consuetudine Franciæ inuentas has recognitiones, quod etiam probat Roma. conf. 373. in casu proposito. & col. 1. & Dec. in c. 1. in 4. no. in prima lectura. de iudic. sed hodie videre legem regiam inferius descriptam, quæ huic conuenit consuetudini: vt videlicet quilibet possit citari *à recognoistre ou nier sa cedule*: quæ recognita executionem habet, vt dictum extitit: sed quod fit de iure probat. l. cognoscere. vbi scripsi. ff. de verb. signific.

Rationes quare scriptura recognita habeat executionẽ.

46 Ratio istius consuetudinis & legis regiæ est, quia censessus pro iudicato habetur. l. vna. C. de confessis. & iudicatum habet executionem. l. à Diuo pio. §. primo. & seq. ff. de re iudica. sic & ista confessio. item in confessum nullæ sunt partes iudicis. l. proinde. in secundo. §. fin. ff. ad legem Aquil. & dicit Bald. in l. cum te. C. de transactio. quòd idem operatur confessio, quod publicum instrumentum factum in contractibus: ideo nulla probatio requiritur. l. 1. & per totum. ff. de confess.

Item caussa vitandi circuitum, qui est vitandus. l. dominus. ff. de condictio. indebit. cle. auditor. de rescript. & vt celeriùs lites expediantur, quod interest reipublicæ, l. properandum. C. de iudic. cap. finem. de dolo.

Consuetudo valet vt scri-

47 Item valet hæc consuetudo, sicut si disponeret, quòd cedulæ iudicatorum haberent executionem, teste Bald. in consilio 140. proponitur. in fin. in primo volumine. Soci. consilio 41. Antequam

quam in tertia quæstione, volum.primo.& etiam valet statutum. Corne.consil.297.in præsenti. in tertio volumine.Barbat.consil.86. illud.col.6. in tertio libr. maximè quando est recognita coram principe.Petr.Beluge in specu.principum.rubric.26.§.Iesu Christi.fol.134.vide Bald.quid in literis principis.consil.44. dominus Baillardinus, in primo volumi.in consil.275.factum tale est. in 3.vol.& multò fortiùs,hæc lex regia firma rationabilis atque iuri consona erit. — ptura execu- tionem habeat.

48 Amplia, etiamsi illa scriptura non esset solennis,fortè quia in ea non interuenerat dies,nec subscriptio:tunc si pars recognoscat se illam scripsisse, tenebitur garnire:vt in hac ordinatio.habetur.& hoc etiam asserit Bart.in l.alia.versi.sed pone.col.secunda. C.de his quib.vt indig.dicens: quòd licèt instrumentum siue cedula non sit sufficiens ad probandum: tamen partis confessio rata manet, etiamsi confessio non fiat absolutè,sed per relationem ad instrumentum. nam veritas est tam in instrumento, quàm in confessione: solennitas verò est in confessione, licèt non in instrumento: ergo valet confessio. argument.l.primæ.§.debitum.ff.de consti.pec.& scriptura sic recognita est maior quolibet instrumento, etiam publico, & quibuscunque testium depositionibus,teste Bald.consil.192.proponitur.col.3.versi.sed superest,in secundo volu.quod patet:quia post recognitionem condemnatur is,qui eam recognouit ad garniendum. — Scriptura sine die recognita tantùm executionē habet.

49 Intellige quando solennitas respicit instrumentum, secus si negotium principale:vtpote si pars confiteatur scripturam priuatam, in qua nudo pacto promisit,vel rem sacram,aut aliud prohibitum polliceri: tunc non procedet manus munitio. l. Inter stipulantem.§.sacram.ff.de verbo. obligat.& de quadruplici solennitate scribit Bald in l.iurisgentium.§.quòd ferè.ff.de pact.& glo. in c.si fortè.de electio.in 6.doct.in l. sciendum. de verb.obliga. — Quadruplex solennitas.

50 Secundò amplia, etiamsi quis recognosceret subscriptionem tantùm, vel scripturam, licèt negaret debitum, adhuc procedit quòd hîc dicitur: vt garnire teneatur. quod probatur in tex. ordina.ibi, *apres le seing cogneu.* ergo non requiritur cognitio contentorum in cedula: sed sufficit recognitio suæ scripturæ: & ideo iudex solet illum condemnare ad garniendum, saluis suis defensionibus: & sic vidi seruari. hoc scribit Raphaël de Perlionibus in repetitio.l. inter chartulas. nu.10.de conueniend.fisc. debitorib.lib.10. — Recognoscens scripturas & debitū negans soluere cogitur.

51 Tertiò amplia,siue fuerit scripta à debitore, siue tantùm subscripta: quia tantum operatur subscriptio,quantum scriptura etiam cum subscriptione. l. fideiussor.§.pater.ff.de pignorib.l.sicut. §. non videtur.quib.modis pig.vel hypoth. soluit.l.si ego.§.dotis.ibi, vt is subscribat, quas res acceperit,de iure dot.l.si per epistolam de acquirend. hæredit. l. si ita stipulatus.§.Grisogonus.de verborum obligatio. §. primo. Institut.de emptio.l.cùm antiquitas.C.de testament.gloss.& Bartol.in l.emptor.§ Lucius.ff.de pact.c.si quis presbyterorum.cum glo. de rebus eccle.non alienan. Petr.de Ferrar.in sua practic.in forma opposi. contra instrumenta.in fi.Ias.in authen.si quis in aliquo.col.secunda.C.de edend.Bertach.in tract.de episc.in prima parte, libr.tertio.versi.sciendum. & Dec.in c.quoniam.col.24. de probatio.siue sit subscriptio generalis,siue specialis.gloss.in l.1.§. inter filium.ff. de fals. — Subscriptio paris est virtutis scriptura.

52 Et ideo dixi per dictum §. pater.aliquem teneri ad recognoscendum chirographum, quod scripserat,licèt non subscripsisset:quia tantum operatur scriptura, quantum subscriptio,& econtratio.in l.subsignatum:vbi scripsi.ff.de verb.signifi. — Scripturam non subscriptā recognoscere quis cogitur.

53 Ex hoc infert Angel.in d.§ Grisogonus.quòd si statutum dicat,quòd scriptura manu debitoris facta habeat executionem paratam, habebit etiam locum in scriptura à tertio facta,& à debitore subscripta:quia scribens videtur etiam in effectu scripsisse,secundùm Alexan.& alios in d. §.Grisogonus.& facit text.in l.Sticho.§.seruus.ff.de statuliber.& l.diuus.§.planè.§.subscribere.de fals.Alex.consi.47.ponderatis his.col.2.lib.2.sequitur Barba.consi.58 omnipotentem.col.11.vol. 3.& in c.si quis presbyterorum.col.2.de reb.eccles. non alienand.licèt contrarium tenuerit Ias.in authen.si quis in aliquo.col.3.C.de edend.

54 Secundò facit,quod voluit Bald. in authentic.contra qui propriam.col.1.C.de non nu.pec. vbi concludit authentic. illam non solùm habere locum in negante suam cedulam à se scriptam: sed etiam in negante cedulam à se subscriptam.facit l.1.ff.de constitut.princip.sequitur Angel.in §.idem iuris.col.17.vers.quid si est scriptura. Institut.de exceptio.dicens Baldi opinionem veriorem. licèt Salicet.contrarium teneat.in d.authent.contra qui propriam,alioqui sequeretur absurdum:quòd si quis faceret scribi per alium,& se subscriberet,vt episcopi,abbates,& alij magni viri, quòd nunquam tenerentur:quod esset valde absurdum. — Negans subscriptionem punitur.

55 Fallit quando scriptura requireretur pro forma, quia tunc subscribens non haberetur pro scribente: vt docet Areti.in d.§.Grisogonus. col.3. per illum text. & Ias.in l. emptor.§.Lucius.ff. de pact. & hoc expressum tenet Albert. Brunus in tractatu de forma & solennita.actus. rubr. ex quibus consistant forma & solennita.vers.idem quæro an subscribens:quod non est in hoc regno, ideo subscribens solet ad garniendum(vt prædixi)condemnari. — Subscriptio quando non operetur executionem.

56 Secundò limita,quando subscriberet se,vt testis.l.Caius.ff.de pignora.actio.l.Titia.§.Lucia. ff.de legat.2.l.si pater.C.de fideiussorib.Bart.in l.sicut.§.non videtur.quib.mod.pig.vel hypothec. soluit. dicens idem esse, quando subscribit se vt notarius, quia non facit se ad obligandum, sed attribuendum robur scripturæ:& actus vltra intentionem operari non debet.iuxta l.non omnis. ff.si certum petatur.sic firmat Bartol. & alij in l.quæ dotis.ff.solut.matri.facit text.in cap.ex literis. de transactio.Ias.in d.§. Lucius. quia diuersis ex caussis apponitur subscriptio.de quibus per Specula.in

cula.in titul.de probatio.§.videndum.versicu.opponitur autem.alias limitationes tradit Socin.in tracta.fallentiar.reg.385.subscribens.& Fel.in c.quoniam contra.col.19.de probat.

Scriptura meo mãdato scripta habet executionem.

57 Quartò extende, etiamsi alius suo mandato scripserit, quia tunc habetur, ac si debitor scripsisset.l.diuus Claudius.§. itẽ. ibi, videri enim ipsius domini manu scripta: cuius volũtate ea scripta sunt.ff.de fals.l.si ego.§. dotis.de iure dotium.Pano.& Imol.in cap.cum inter.de re iud.col.4. numero 7 C.de edend.Ias.in l.edita.col.4.numero 7.C. de edend.& in d.§.Grisogonus.col.3.vbi dicit facere ad statutum, quo cauetur, quòd quis non admittatur ad excipiendum contra propriam scripturam: in qua continetur promissio pecuniæ, quòd tale statutum habebit locum, etiamsi scriptura non sit manu propria scripta, sed alterius manu, de eius tamen mandato: sic & hic habebit executionem, etiam scripta per alium, & recognita per eum, cuius mandato fuit scripta, si pars confiteatur suo mandato scriptam, licèt dicat postea soluisse, vel aliud alleget: tamen garnire tenebitur saluis suis exceptionibus, nisi suam incontinenti probaret exceptionem.

Signũ recognoscẽs garnire tenetur.

58 Idem si illiteratus nesciens scribere apponeret aliquod signum, quod postea recognosceret esse suum.probatur in artic.2.ibi, *signee du seing manuel*, in stilo Bitur.argument.l.optimam.C.de contrahend.stipulat. Melius in dicto §. Grisogonus. ibi assignante, &c. & infrà dico, ne illiteratus melioris sit conditionis quàm literatus. argum.l. Seruius .ff. quod vi aut clam.c.eum qui, de præbend.in 6.

Recognitio per procuratorem facta nocet domino.

59 Quintò amplia, siue recognoscat per se, siue per procuratorem ad hoc habentem expressum mandatum: nam qui per alium facit, perinde est ac si ipse faceret.l.1.§. videor.ff.de vi & vi armat.per l.certe.§.3.de precario.regul.qui per alium.de regu.iu.libr.6. licèt periculosum sit recognoscere per alium: tamen iudex condemnat ad garniendum post recognitionem factam per procuratorem.

Exterus recognoscens condẽnatur.

60 Sextò amplia, etiamsi exterus acciperet hic mutuo pecunias, & faceret cedulam, quam postea hic recognosceret. nam habebit postea executionem, sicut contra ciuem: quia consuetudo respiciens actum factum in loco consuetudinis ligat etiam extraneos. text.in c.contra mores. 8.distinctio.& cap.illa.12.distinctio.si fundus.ff.de euictio.cùm contrahens censeatur tacitè contraxisse secundùm loci consuetudinem, vbi contrahit: licèt consuetudo adhuc non esset præscripta. Areti.consil.11.procedendum.col. vltima, per text.in l.final.C.de fideiussorib.Bart.& alij in l. 1.C.de summa trinita.latè Roch. Curtius in repetitionib.c.fin.in 12.quæst.de consuet.hodie nulla de hoc extat dubitatio, cùm legem habeamus de hoc regiam, quæ in hoc regno est obseruanda, & quibuscunque ibi degentibus.

Sigillũ recognoscẽs suũ condẽnatur.

61 Septimò amplia, etiamsi quis recognosceret cedulam suo sigillatam tantum sigillo, licèt non sua manu scriptam. nam apocha signata sigillo debitoris plenè probat contra eum.glo.in l.2. C.de reb.alien.non alienand.Paul.in d.l.admonendi: & vulgò dicimus, *recognoistre ou nyer son seing*. signum autem quandoque pro sigillo accipitur.l.ad testium.ff.de testa.l.fi.in fin. & ibi gloss.C.de bonis authorit.iudic.possiden.& sic habebit locum manus munitio, post recognitionem sui sigilli, facit d.§.Grisogonus ibi assignante: & ibi docto.& in decisio.Tholosa.q.311.item, &c.si aduerato, &c.dixi in l.subsignatum.ff.de verb. signific.

Arestum.

62 Non tenetur tamen quis recognoscere sigillum, quando probat per alium interpositum, vtpote quia illud perdiderat, vt censuit Senatus pro comite de Longa villa contra dominum de Alba petra: vt refert Aufrer.in aresto 111.item pro comite: ideo inuenta est hæc clausula, quæ in fine sigilli apponi solet. & in fidem promissorum iussimus has literas sigilli nostri appensione cõmuniri.Bal.in l.2.per illum tex.C.de reb.alie.non alienan. quæ si falsa fuerit, non oblig.

Casus in quibus non habet executionem cedula.

63 Primò limitatur, quando esset in cedula promissa res quæ non posset tradi & in quam non cadit manus munitio, nec commercium.l. sed Celsus.ff.de contrahen.emp.vt liber homo, campus Martius, res sacra, religiosa vel publicis vsibus destinata, & aliæ prohibitæ ibidem.& in l.inter stipulantem § sacram. ff. de verb. oblig. in illis enim casibus iudex non condemnabit partem ad garniendum, alioqui perperam faceret: & ab eo appellandum esset: & illa sententia non esset executoria: vt scripsi in tracta.de senten.executo.artic.vlt.

Prouisio rei non liquidæ executionẽ non habet.

64 Secundò limita, quando promissum in cedula non esset liquidum, sed incertum, tunc non procedit prouisio: vnde qui promitteret damna, vel id quod intererit restituere, antequam appareat condemnari non debet ad prouisionem.& hoc probatur ibi, *que appert*.& in §.planè de testa. mili.in Instit.hoc probat Soc.consil.41.antequam.in 1.vol.posset ergo reus vti cautela.l.statuliber rationem.ff.de statuliber.videlicet deponere vnum solidum, se offerens reliquum præstare, & satisdare de soluendo illud, quando apparebit eum plus debere: vt scripsi in tractat. de literis obligato. artic.1.gloss.*oppositions*.

Scriptura aliam referẽs quando habeat executionem.

65 Tertiò limita, quando illa cedula referret aliam, vt si in cedula contineretur se recepisse centum ex caussa, quæ in alia cedula continetur: tunc non fieret manus munitio, nisi alia scriptura producatur.per tex.in auth.si quis in aliquo, ibi, nulla ex hac memoria fiet exactio.C.de eden. Roma.consil.305.quoad septimum.in vltima quæst.quod est verum: quando substantia refertur ad aliam, secus si ad aliud, sine quo munitio fieri posset: vt si confiteretur centum aureos restantes ex obligatione tali: tunc iudex condemnabit, ac si nulla fieret relatio.hoc no.in d.authen. si quis.& Bauer.in §.nihil.col.5.cum seq.de test.in Inst.

Sine caussa cedula non valet.

66 Quartò restringe quando cedula esset sine caussa facta.l. cùm de indebito.§.fi.ff. de probatio.l.2.§.

tio.l.2.§.circa.ff.de doli excep.ideo si simpliciter quis confiteretur debere centũ tali, ex hac scriptura iudex non decerneret prouisionem, antequam caussa probata sit. [Nec condemnabit ad garniendum, vt iudicauit Senatus pro Dapestegni appellante à præposito hospitij regis, contra Dominum de Chasteau-moreau, anno 1527. die 10. Decembris.] & tũc bonum esset interrogare reum qua ex caussa debet, quod si confiteatur ex caussa rationabili, & legitima, garnire tenebitur, aliàs non: vt latè tradit Rapha.de Perlioni. in repetit. l. inter.nu.22.col.5. & seq. C.de conueniend.fis.debitori.lib.10.Dec.in c.2.de fide instru.col.3.cùm etiam sine caussa non plenè probet: vt scribit Roma.consi.292.pro habenda.in fin.& consi.373.in casu. Sed hodie si scriptura sit recognita, in dubio condemnatur recognoscens: & facto garnimento (vt practici dicunt) opponere poterit suas exceptiones, & defensiones: vt probat Fel.latè, in c.si cautio.de fide instrument.

67 Est etiam Tholosæ consuetudo, quòd instrumenta debitorum valent: quamuis ibi non cõtineantur caussæ, pro quibus pecuniæ debentur: vt in consuetudine Tholosana. tubr.de fide instrumento.artic.2. Sed an generalis caussa sufficiat: vt si dicat, confiteor ex omnibus caussis me debere, non videtur: indiscretè enim confiteri censetur: vt d.l. cùm de indebito, in fin. ff. de probatio.& diuersitas caussarum obscuram reddit cedulam.l.ita fidei. ff. de iure fi.nisi essent quædã caussæ antea nominatæ, vt caussa mutui, vel aliæ: vel nisi inspecta qualitate personæ fiat consideratio: vt si quis cautionem scribat primario collegij, vel conuictor suo hospiti, in qua ex omnibus caussis confiteatur illi debere decem: tunc intelligetur ex omnibus caussis victus & doctrinæ, vel ex omnibus caussis victus. & ita censuit Senatus de quadam cedula facta hospiti de triginta libris, quæ vix legi poterat, tamen ad garniendum condemnauit confitentem ex omnibus caussis anno 1544. die 2. Decem.& an & quando confessio vel obligatio probet sine caussa, vide Fel.& alios in c.si cautio.de fide instrumen.& Hipp.in l.1.§. præterea.n.93.& seq.ff.de quæstio.& in rubr.de probat.fol.12.in paruo vol.ac sing.249. obligatio sine caussa.

Consuetudo Tholosana vt sine caussa scriptura valeat.

Arestum.

An appellatione instrumentorum veniat priuata scriptura, vide Soc. conf.41.antequam.col.5. in 1.vol.scripsi in tracta.de liter.oblig.in præfat.nu.3.

68 Quintò limita, quando recognouisset extra iudicium, tunc non procedit, quòd hîc dicitur in text. legis regiæ: quia garnire non teneretur, nisi coram iudice hoc sit recognitum. nam multa
69 valent propter calorem iudicij, quæ aliàs non valerent. † vt confessio absente parte facta valet in iudicio. l. certum.§. si quis absente parte.ff. de confess. Item confessio sine caussa in iudicio facta valet.gloss.in l. 1.in fin.ff. de interrogato.acti.& alibi dixi.ideo si quis confessus fuerit dictam cedulam coram duobus notariis: probabit, sed non fiet ob hoc executio: idem si in chirographo confitebatur se debere, sed non promittebat soluere, tunc non condemnabitur ad garniendum: sed audietur scribens, vt infrà dicam.

Recognitio in iudicio fieri debet.

70 Item scriptura semel in iudicio producta, & in actis registrata facit plenam fidem, licèt non
71 reperiatur originalis: vt asserit Bald.in l.fi.C.de fide instru.† Adde quòd licèt ex statuto, vel consuetudine, vt est Parisiis, duo notarij requirantur in aliquo actu, tamen valebit actus, licèt duo notarij non interueniant, si is actus fiat apud acta. teste Hippol. in rubr.de probat.fol.3.col.2. vbi hoc anno legendo illum tit.in decretalib.dixi.facit text.in l.1.in fi.cum l.seq. ff.de appel.facit
72 etiam singular.decisio Angel.in §.sin autem.col.2.de satisda. in Insti. † Vbi dicit quòd contra mandatum factum apud acta, non potest aliquid opponi: ideo sis cautus, vt constituas tuum procuratorem coram iudice sedente pro tribunali, & aduersario præsente: vt postea nihil opponi possit.doc.in l. 1.C.de satisda.

Actus ab vno notario valet: licet ex lege vel cõsuetudine duo interuenire debeãt.

Contra procuratorium apud acta factum opponi nil potest.

73 Sextò limita, quando is, qui eam cedulam recognouisset, non posset obligari, vtpote furiosus, prodigus, cui est bonis interdictum, vel infans. Nam hi garnire non tenentur, qui obligari non possunt. l.in negotiis.ff.de re.iur.l.is cui bonis. de verbo. oblig. & text.ordinatio.loquens de debitore recognoscente debet intelligi de habili.l.1. & ibi multa addidi. C. de sacrosanct.eccles.& inferiùs abundantiùs dicetur.artic.1.

74 Septimò derogatur, quando quis recognouisset chirographum tacitè: nunc enim non haberet locum, quod hîc dicitur: vtpote si in libello producto coram iudice narraret quis cedulam iam dictam, & sic tacitè eam recognosceret: tamen per illam tacitam recognitionem non condemnabitur ad garniendum: vt consuluit Soc.consi.41.antequam.in 3.dubio.vol.1.faciunt quæ not.Ias.& alij in l.cùm quid.ff.si cert.petat. Aliæ limitationes colligi ex sequentibus poterunt, & vide casum, in quo non tenetur quis recognoscere in tract.de senten.executo.art.1.in gloss.

75 Primò quæro, qualiter fiat recognitio? Respond.per debitoris confessionem in iudicio factam, dicentis se scripsisse illam cedulam, de qua agitur l.generaliter. C. de non num.pec. Primò citabitur pars ad recognoscendum suum chirographum, vel ad negandum: si dixerit illud scripsisse, condemnabitur ad garniendum, vt in arti.seq.dicetur.

Recognitio quomodo fiat.

76 Item recognitio potest fieri per testes, qui fuerunt præsentes, quando pars scripsit & hi viderunt ipsam partem illud chirographum scribentem: & ipsi sunt inscripti, aut subscripti dicto chirographo.vt in §.si quis igitur vult.in authen.de instru. cautel.& fide.colla.6.Innoc.in c.2.col. 2.de fide instrum.

77 Præterea per comparationem literarum.l.comparationes.C.de fide instrum.doct.in l.admonendi.ff.de iureiuran.Hipp.in rubr.de probat.fol.35.versic.vlterius.col.1.& seq.& aliis iustis modis per iudicem exquirendis.

78 Secun

Reus interrogatus an scripserit, respondere tenetur.

78 Secundò quæro, an omissa lege Regia, vel consuetudine, iudex possit interrogare reum, an scripserit dictam cedulam? Respon. sic: poterit enim producēs cedulā petere ex officio à iudice, vt interroget eum, contra quem fit productio, an talem apocham scripserit, & huiusmodi interrogationi reus tenebitur respondere teste Bald. in auth. contra qui propriam. in fi. C. de non nu. pec.

Quando interrogari reus possit.

79 Tertiò quæro, quando poterit fieri ista interrogatio, etiam omissa consuetudine? Respond. vbicunque iudicem mouerit æquitas, & sic etiam ante litem contestatam. in l. vbicunque. ff. de interroga. actio. Roma. consi. 373. in casu proposito. col. 1. Dec. in cap. 1. in 4. not. in prima lectura. de iud. & in hac patria communiter fit ante litem contestatam, & antequam super principali procedatur, vt prouisio & manus munitio fiat statim facta recognitione.

Appellare non licet à præcepto de respondēdo.

80 Quartò quæro, nunquid ab hoc præcepto patri facto, vt respondeat an scripserit ipse vel alius suo mandato, possit appellari? Bald. consil. 335. à mandato. in 4. vol. firmat non posse: quia reus non grauatur, cùm de facto suo interrogetur, & possit, si velit respōdere: ideo sine grauamine illato, vel comminato non potest appellare. c. cum cessante. de appel. & si appellet, ad mulctam condemnabitur tanquam temerè appellans.

Recognitio creditoribus non nocet.

81 Quintò quæro, dum fit discussio bonorum alicuius, producitur cedula mille aureorum, quam debitor recognoscit: an ista recognitio præiudicet creditoribus? Respon. non, nisi de debito aliter appareat: vt firmat Socin. consil. 78. visis actis. in 4. vol. per text. in l. 2. ff. quæ in fraud. cre. Bart. in l. post contractum. col. vlt de dona. alioqui esset in potestate debitoris præiudicare tertio: quod non est dicendum. per l. rem alienam. ff. de contrahend. empt. & per hoc daretur materia calumniandi. contra l. conuenire. ff. de pact. dotal.

82 Limita, quando ille tertius haberet caussam à scribente. l. repetita. ff. de fide instrumen. l. ex sextante. §. Latinus. de exceptio. rei iud. Henric. Boic. in cap. si instrumenta. de fide instrumento.

83 Etiam quando scriptura esset à tribus testibus masculis subscripta: nam tunc videbitur cessare præsumptio fraudis. l. scripturas. C. qui potior. in pigno. habeantur. & ibi Barto.. & alij. Pet. de de Ancha. consil. 28 rationes. & Ioann. de Ana. consil. 40. in quæstione. Ias. in d. §. Grisogonus. & Deci. c. 2. col. 1. ratio est: quia sicut non statur dicto solius deponentis viua voce, ita si conficiat scripturam: tamen si dictum suum probaretur per tres testes, valeret: sic erit quando scriptura est per tres testes approbata. Bologni. in additio. ad Ioan. de Ana. d. consi. 40. quando essent testes non suspecti: vt in d. l. scripturas, scribitur.

Scriptura priuata sine subscriptione an valeat.

84 Sextò quæro, an valeat scriptura priuata sine subscriptione? Breuiter respondeo quòd non, nisi cedula sit scripta propria manu: & appositum sit in ipsa nomen scribentis proprium, vt in quorum fidem hanc præsentem cedulam propria manu ego Petrus Rebuffus scripsi, &c. vel fuerit scriptum, ego Petrus Rebuffi confiteor recepisse talem summam à tali: quamuis illa scriptura non sit subscripta, recognita tamen executionem habebit. l. cùm antiquitas. circa fin. C. de testa. & Bald. in proœm. ff. circa fi. facit l. ad testium. §. si quis ex testibus. ff de testa. vbi idem dicit Bartol. in literis mercatorum, quæ non habent effectum, nisi sint subscriptæ, vel propria manu scriptæ, etiamsi illorum sigillo essent signatæ. sequitur Hippol. in rub. de probat. fol. 33. versi. prædicta. & Bertach. in tracta. de episcop. in 1. parte versic. subdendum est: dicens idem in consiliis doctorum, quæ non valent, nisi fuerint subscripta, etiam si propria manu doctoris fuerint scripta. probat Felin. in d. c. 2. Alex. & alij in d. l. admonendi. quia scriptura non videtur completa, nec conclusa, sine subscriptione, nisi aliter probaretur per testes secundùm eosdem.

Cōsilia doct. non subscripta nō valēt.

85 Septimò quæro, an in scriptura priuata requiratur dies & annus, videtur quòd sic: quia non debet esse maioris authoritatis in probando, quàm publica. Sed publica requirit annum & diem antequam probet, per text. in authen. vt præpona. no. Imperato. coll. 2. l. generali. C. de tabula. libr. 10. ergo & priuata.

Dies & annus an in scriptura priuata requiratur.

86 Item probatur: quia si non apponeretur dies, non potest probari an præscriptum sit debitum, vel an mandatum per literas datum sit præstitum ante iudicium, vel pòst: nec potest videri venire in iudicium, qui post iudicium acceptum venit. l. non potest videri. ff. de iud. & huius sententiæ fuit Butr. in prima consti. C. quòd requiratur dies.

87 Item vltra eum potest probari per l. scripturas. C. qui potior. in pig. habeant. vbi ratione hypothecæ requiritur dies, vt cognoscatur prioritas. ergo, &c.

88 Contrarium tamen est communiter verum per text. in l. cùm tabernam. §. idem quæsiit. ff. de pigno. vbi videtur non idcirco obligationem pignorum cessare, quòd dies vel consules adhibiti, vel tabulæ signatæ non sint. text. similis. in l. summa. §. idem Labeo. 2. ibi non diem & consulem, ac liquidum exquirendum ff. de aqua pluuia arcend. gloss. in c. dicenti. § sancimus 25 quæst. 2. Ioan. Fabr. in §. item verborum. col. 2. Institut. de inutilib. stipula. Alexand consil. 70. viso processu. col. 3. in 1. vol. & consi 42. in caussa. in fi. in 3. vol. Dec. & alij in d. c. 2. de fide instrumen. ratio est: quia scriptura priuata regulariter non facit fidem, nisi contra scribentem. d. l. Publia. & ideo sufficit qualitercunque fuerit scripta: & imputet sibi scribens quare diem non apposuit. argumen. l. veteribus. ff. de pact. Bonifac. Vital. in §. fi. in proœm. Clement. Lanfranc. in repetit. c. quoniam. in verb. instrumentorum productiones. in fi. de probatio. & si esset recognita, haberet locum manus munitio, vt hîc. nec me mouet, quòd in scriptura publica requiratur annus & dies: sed hoc est, quia in illa solennitas est à iure introducta, quæ non procedit in hac scriptura priuata, nisi ratione hypothecæ, & in seq. casibus.

89 Primò

89 Primò fallit quoad præiudicium tertij, vt si procuratorem in scriptura priuata constitui,talis constitutio tenet quoad meum præiudicium, & constituentis, sed non ad præiudicium illius,cum quo litigare intendo:quia fortè tempore constitutionis procurator erat excommunicatus:& sine die hoc non potest probari: ideo non valebit, vel procuratorium allegari poterit esse factum post litem contestatam.And.& Dominic.in c.abbate.de reg.iur.lib.6 Petr.de Bella pertica in l.generaliter.col.3.C.de non numera pecu.Alexand.consil.132.in caussa.col.1.in 4.vol.

90 Secundò fallit in §.quantum.in authen.quib.mod.natura. efficiunt. legit. col. 6. Alex. in l. prætor.col.1.ff.de eden.vbi idem dicit, in libro rationum vt requiratur dies. & in d. §. quantum. est speciale in caussa matrimonij,quia agitur de maximo præiudicio, vtpote de seruitute perpetua,prout latè not.Neuisa.in sua sylua nup.Dec.in d.cap.2.nume.14.Iaf.consi.129. in casu. col.1. volumine 1.

91 Tertiò limita in testamentis & vltimis voluntatibus, in quibus etiam si fiant inter liberos, requiritur tempus.authen.quod sine.C.de testa.alioqui non valent:& quia ius est nouissimum,illi est standum.prout consuluit Alex.consil.126.discussis.col.2.in 1.vol.Corne.consi. 307. vestrum. col.2.in 3.vol.vbi decidit,quid si testetur ad pias caussas.& Alex.consi.4.attentis.col. 4. in 7.vol. quia pluries testamentum mutari potest: & vltimum valet: ideo de tempore debet apparere, vt sciamus esse vltimum.§.posteriore.Instit.quib.non est permissum facere testamen.l. sancimus.C. de testa.Guido Papæ consil.55.omissa.col.2.Panor.consil.98.in quæstione.vol.2.

92 Quartò fallit,quando tempus esset de substantia actus,& posset infringi tempore:vt quādo agitur de prioritate hypothecæ,d.l.scriptura C.qui potior.in pigno.habeant.Bal.in prima constitutione C.in §.quibus.col.2.doct.in d.c.abbate.sequitur Barba. in proœ. clem. § sanè. col. 26. & seq.& consil.27.vbi Christus.col.3.in 3.vol.& in repet.rub.de fide instru.col.79.versic.5. si ita esset,in paruo vol.

93 Quintò derogatur in libris rationum,per tex in l.1.§.editiones.ff. de edend. & ibi doct. sic consuluit Alexand.consi.84.in caussa.col.1.in 7.vol.

94 Notandum quòd in quibus casibus requiritur tempus in priuata scriptura, debent exprimi non solùm anni,mēses,dies,sed etiam nomen in Imperatoris imperio;& Regis in regno. per l.2.§. diem.ff.quemadmodum testa.aperiant.§.quantum.in authen.quib.mod.nat. efficiunt. legit.& in authen.vt præpona.no.Impera.in prin.Bal.expresè & alij in d.authent.quod sanè.sequitur Alex. consil.76.ponderatis.col.3.versic. incipe. in 3. vol. sed hoc non seruaretur in praxi. nam si annus, mensis & dies adessent hoc sufficeret:quia non est moris nomen Regis in priuata describere scriptura,maximè in cedula: & ideo minimè mutanda sunt, quæ semper certam interpretationem habuerunt.l.minimè.ff.de legib.

Nomen Regis an sit in cedula apponendum.

95 Octauò, an requiratur appositio loci in cedula?dicendum est quòd non:vt probatur in l.1. C.de apoch.public.lib.10.gloss in c.abbate sanè.de re iud.in 6.& hoc expresè tenet Mathesil.in no.45.not.quod tempus.vbi dicit tempus & locum non esse de substantia scripturæ priuatæ. per d.§.idem quæsiit.l.cum tabernam.ff.de pignorib. quia vb que potest quis & recipere, & promittere,diuersum est in publica:quia in vno loco posset esse notarius,vel promissor,& in alio non:& etiam in publica requiritur locus,vt sit facultas reprobandi scripturam de falso.per glo.in d.c.abbate.per l.optimam.C.de contrahen.& committend.stipula gl.in c.dicenti.§. sancimus.25.q.2.& hæc ratio cessat in scriptura priuata.l.damus.C.ad leg.Cornel de fals. Barb. in d. §. sanè. col. 2. in proœ.clemen.Alex.plenè in l.de pupillo.§ qui nunciat.col.2.ff.de no. oper.nunc. Lanfranc.in repe.c.quoniam contra.in verb.instrumentorum productiones.in fi.de probatio.

Locus an sit in scriptura priuata scribendus.

96 Si tamen quæstio pēderet ex loco,vtpote,quia pars vna affirmat certo loco aliquid factum, alia negat: & tunc oportet, quòd locus probetur per scripturam, vel testes, supplendo id quod scripturæ deficit.l.eum actum.ff.de nego.gest.l.matrem.C.de probatio.Bal.consil. 354. quæritur. in 3.vol.

97 Nonò quæro,quid si scribens non vult eam cognoscere,quomodo succurratur?Resp.habetur pro recognita.probatur per c.fi.de confes lib.6.siue interrogatus noluerit respondere,siue nō comparuerit.Aufrer.in stilo parlamenti in 1.parte rubr.de defectu super actio.personal.versi.item aduerte.docet Corne.consi.296.in præsenti.col.1.in 3.vol.hoc etiam probatur art.2.

Nolens recognoscere quomodo cogatur.

98 Decimò quæro quando habetur pro recognita,vtpote per contumaciam, an cogatur debitor munire manum? videturquòd non, nam quando fuit contumax debitor non cognouit: vt tex.requirit legis regiæ:ergo non cadit manus munitio,nec garnimentum. Secundò tex.loquens in cognitione,debet intelligi in vera,& non in ficta.l.3.§ hæc verba. ff.de nego. gest. Tertiò consuetudo vel statutum loquens in casu vero,non habet locum in casu ficto.d.§.hæc verba.& l.1.ff. ad leg.falcid.

Recognitio per contumaciam parat garnimentum.

Contrarium tamen seruat practica,ista ratione: quia tantum debet operari fictio in casu ficto, quantum veritas in casu vero.l. si filiusfa. ff. si certum pet. sed si pars verè recognouisset scripturam,deberet fieri manus munitio,ergo & quando fictè recognouit. videlicet per contumaciam, vel alio modo.nec obstant suprà adducta:quia quandoque consuetudo loquens in casu vero, vel statutum extenditur ad casum fictum:vt est text.in d.l.1.§.1.& ibi plenè Alex.& Vincen.ff.ad legem falcid.& hoc quando æquiparantur per viam regulæ.per c.cum dilectus.& c.ad audientiam, de cleric.non resident. vel quando habent eandem rationem, seu eundem effectum producunt.

Alex.consi.178.in occurrenti.col.vlt.& in 2.vol.item interpretatione passiua bene extenditur statutum ad casum fictum,vt ibidem dicitur. Et postquam text.loquitur de cognitione generaliter & indefinitè,debet intelligi de quacunque,cùm indefinita æquipolleat vniuersali.l.si pluribus.ff. de legat.2.c.vt circa.& ibi gl.magistra de electio.lib.6.quia quod per te stat,tibi est imputandum: vt dicitur à contrario in regula,in iure ciuili.ff.de reg. iur. alioqui contumax nunquam solueret, nec garniret.& sic nullus comparere vellet.Et hoc intelligatis, quòd ex sola contumacia non tenetur cõtumax garnire:sed postquam defectũ iudex cõtra absentẽ cõcesserit,in defectum cõdemnabit deficiẽtẽ ad garniẽdũ.& ita fuit in iudiciis.probat Hostiẽ.in sũma de dolo & cõtumacia.

Literæ credentiæ sunt duplices.

99 Vndecimò an hic tex.habeat locum in literis credentiæ confessatis, & recognitis,videlicet quòd habeant executionem paratam?Resp.quòd non : quia actus agentium non debent operari vltra eorum intentionem.l.non omnis.ff.si cer.pet. & literæ credentiæ dicuntur magis commendatitiæ quàm obligatoriæ:ideo non obligant scribentem.l.fi.C.quod cum eo.l. eleganter. §. fi.de dolo.ff.l.si verò non remunerandi.§. cùm quidam mandat. & istæ literæ sunt in duplici differentia,generales & speciales:generales,vt latori præsentium in his,quæ vobis dixerit,plenam dabitis fidem:speciales,vt præsentium nuncio latori,de intentione mea plenè informato, in nostro negotio plenam dabitis fidem.Bar.in l.Lucius.ff de fideiusso.& in istis etiam si recognoscantur,siue sint generales, siue speciales non habet locum manus munitio : quia tantùm mandatur, vt tali credatur:non ergo mandatur,vt mutuet eidem,aut contrahat.Ergo non tenetur mandans.

Epistola an & quando executionẽ habeat.

100 Imò etiam si mandaret,vt illi mutuaret, per illam epistolam non caderet manus munitio, antequam appareret alterum recepisse:quia non apparet debitum,antequam alter receperit:ergo non cadet manus munitio not.in l.si verò non remunerandi.§.si quis mandauerit.in fi.ff.manda. vide Bar.in l.si pupilli.§.1.ff.de nego.gestis.Bal.in l.multum interest.col.4.C si quis alteri vel sibi. & in rubr.de consti.pecu.col.3.vnde si per epistolam rogaueris quendam,vt Titio latori det centum aureos:nisi appareat Titium recepisse,non tenebitur garnire is, qui epistolam conscripsit:vt plenè scribit Hippol.in rub.de probatio.versic.quid autem in literis credentiæ.& de literis Cambij ibidem fol.præced.tract.versi.vlterius quæri potest.ideo sis cautus, quando ad mandatum alicuius numeras pecuniam,vel concedis rem alicui,vt ab illo apocham recipias,in qua confiteatur se recepisse id,quod sibi mandatum erat.

De cedula vacua & *blãc signé.*

101 Duodecimò quæro si quis recognosceret cedulam,in qua tantùm se subscripserat:& nihil erat scriptum, quando subscripsit, sed fuisse datam ad commendationem faciendam, non ad obligandum asserebat,an teneatur garnire post recognitionem?Respon.teneri per artic. sequen. ordina.regiæ. nam postquam apparet eum debitorem, garnire debet facta condemnatione, sed postea poterit hoc opponi. nam non obligatur etiam princeps apponendo sigillum cedulis vacuis,quas vulgari sermone *blanc signé*, vocamus, vel *blanc scellé*, licèt iurium interpretes vocent eam cedulam vacuam.Ang.& alij in l.si ita stipulatus.§.Grisogonus.ff. de verb.oblig.nec intelligitur pars confirmasse ea,quæ postea scribuntur in papyro vacua.Fel.in c.quoniam. col. 19. ver-

Subscribens antequam legat an obligetur.

102 sic.limita quintò.de probatio.Imò nec obligatus subscribens,nisi legerit contenta in scriptura præcedente,cui se subscribit.tex.not.in l fi.& ibi Bal. C.plus valere quod agitur.Bertach.in d.tract.de episc.li.3.in 1.parte.vers.sciendum.dicens pluries se consuluisse.& Ias.in d. §. Grisogonus.& Barb.consi 58.omnipotentem.col.11.in 3. vol. quod potest prodesse innocentibus aduocatis,qui aliquando subscribunt,antequam aliquid de contentis videant,tutius est tamen videre.

103 Debebit tamen subscribens,vel sigillans cedulam vacuam probare, hoc modo datam,vel se legisse:nam contra conscribentem,quòd scienter se subscripserit,præsumitur:ideo fieret executio secundùm Alex.consi.147.ponderatis.col.3.in 2.vol.sequitur Purpura.in d.l. admonendi.nu. 178.vers.quarta conclusio. vnde hoc casu iudex per modum prouisionis ad garniendum condemnaret,reseruatis in principali suis reo defensionibus.

Executio sine condemnatione fieri potest.

104 Postremò notandus est casus valde sing.in quo possum sine iudice & sine libello mandare executioni, quod conuentum extitit : videlicet si conueneris cum debitore tuo, vt soluat quod debet in festo Paschatis:& si non soluerit id temporis,quòd possit fieri executio contra eum,ac si iudicatum esset, & ac si esset condemnatus debitor:tũc poterit fieri executio contra debitorem, atque si ob eam rem iudicatum esset.per tex.sing.in l.cùm quasi.§.si plures.ff.de fideicommissa.liberta.& ibi Bar.& Alber.facit l.si conuenerit.de re iud.& gl.in l. 2. C. communia vtriusque iudi. debet tamen constare,quòd ille scripserit:& sic conueniendus esset debitor,vt recognosceret coram iudice:& iudex tunc eum condemnaret.nunc inseram text.ordina.regiæ, quam breui elucidabo : quia istæ præfationes sustulerunt materiam descriptam in tex. legis Regiæ, & supplebunt ea,quæ hic longiùs scribi potuissent.

François. artic. XCII. des publ.1539.

Articulus primus.

Que toutes parties,qui seront adiournees en leurs personnes,en cognoissance de cedule, seront tenus icelles cognoistre,ou nyer en personne,ou par procureur specialement fondé,par deuant le iuge seculier,en la iurisdiction duquel seront trouuez,sans pouuoir alleguer aucune incompetence : & ce auant que partir du lieu, où lesdictes parties seront trouuees:autrement lesdites cedules tenues pour confessees par vn seul defaut,& emporteront hypotheque du iour de la sentence,comme si elles auoyent esté confessées.

1 In pri

1 IN primis quæret quispiam ad huius artic. intellectum, quis teneatur suum recognoscere chirographum, *sa cedule?* Respon. hic tex. ordina. regiæ, quòd omnes tenentur, sic, *toutes parties.* & sic vtramque comprehendit partem, videlicet actorem & reum: etiam si pars fuerit valetudine corporis affecta, dummodo sanitas mentis in ea fuerit, sicut testamentum facere potest. l. 2. ff. de testament. & probat hoc verbum *toutes*, qui totum dicit, nihil excludit. l. Iulianus. ff. de legat. 3. & verbum *parties*, de qua inferiùs scribam. [Hic articulus extractus fuit ex aresto curiæ prolato anno 1357. die 4. Iulij, in quo fuit dictum clericos cogendos recognoscere chirographa coram iudicibus regiis, sub pœna (vt dicunt) temporalitatis saysiendæ seu capiendæ.

.Quilibet suum recognoscere tenetur chirographum.

2 Notandum est, quòd solent practicantes in hac Parisiensi ciuitate hac vti praxi. Primò porrigunt supplicationem iudici contra partem, in qua narrant mutuum, vel aliam caussam debiti. Secundò illi supplicationi adiungunt cedulam, & petunt à iudice, quòd talis, qui mutuum recepit, vt apparet per suam cedulam, veniat ad confitendum dictam cedulam, vel negandum. Tertiò iudex concedit supplicanti, vt citetur illa pars: & interdum ad partis requisitionem solam, appatitor citat partem, & hoc frequenter fit.

Praxis curiæ super recognitione cedulæ.

Quartò citatur, & in citatione mittitur exemplum, quod copiam vocant: & ad illum effectum citatur, vt veniat ad confitendum, vel negandum, &c.

Quintò si compareat pars citata, cõfiteri tenebitur, aut negare quod scripsit: si eam se scripsisse negauerit pars, petit diem ad verificandum illam scripturam. sic *à verifier deüement ladite cedule estre escrite de sa main,* quod fit vel per testes, vel per comparitionem: vt superiùs dictum extitit.

Sextò si non comparuerit ob contumaciam, pro recognita habebitur, & confessata: vt in hoc tex. dicitur, & inferiùs dicetur non ipso iure per hanc ordinationem: sed requiritur iudicis pronunciatio.

Septimò si pars scripsisse confiteatur, & nihil contra cedulam dicat (quod rarum est) quominus soluere debeat, ad soluendum condemnatur: si verò dicat se scripsisse seductus dolo, aut metu, condemnabitur ad garniendum pendente processu: saluis suis exceptionibus, quas in processu principali probare poterit, hæc est summa processus in hac materia recognitionis.

3 Ex quo infertur, quòd non solùm is qui scripsit, sed & qui subscripsit, recognoscere tenetur. l. sicut. §. non videtur. ff. quib. mod. pig. scripsi suprà eo, & in l. subsignatum. ff. de verb. sign.

4 Secundò hæres defuncti scripturam recognoscere etiam tenetur, & vxor viri, vt docet Ioannes Gallus in q. per aresta. q. 146. per arestum, &c. & per Aufrer. aresto 157. vbi Regina Hierusalem, & eius filij fuerunt condemnati ad recognoscendum sigillum patris in literis appositum: videre tamen aliud arestum ibidem aresto 3. & in additio. ibidem [Et facta recognitione erit executoria, vt censuit Senatus contra Priorem S. Martini de Campis Paris. vt refert Aufrer. in stilo Parlament. aresto 172. Item nota quòd pro emenda.]

Arestum.

5 Tertiò etiam episcopus recognoscit, sed postea remitti solet, & clericus, & alius quiuis ad suum competentem iudicem facta recognitione, *auant la garnison:* vt fuit pronunciatum pro episcopo Aurelianen. D. de Ganayo anno 1519. die 8. Iulij contra Abbatem de Beaupré & religiosum, cui erat facta cessio à suo abbate [vt patet in stilo parlam. aresto 405.] ratio inferiùs dicetur. & is iudex competens ad quem fuit facta remissio, condemnabit in primo termino debitorem, qui cedulam recognouit ad garniendum cautione data, nisi suam oppositionem legitimam docuerit: vt est in consue. Bitur. rub. de execut. art. 11. vbi limitatur, quando chirographum non erat liquidum, vel erat conditionale: & adhuc cõditio non erat purificata: vt est in l. cedere diem. de verb. sign. ff. Et ita lex regia statuit, vt recognoscere teneatur, sed non garnire: ergo iudex competens non condemnabit ad garniendum, si pars ad suum petat remitti iudicem, & ita seruatur: licèt quidam iudices contrarium faciant, ne circuitus fiat per l. dominus. ff. de condictio. indebit. hæc tamen ordinatio non permittit, nisi [recognitionem: sic fuit dictum contra Abbatẽ *des Seaux*, vt recognosceret, quia nolebat recognoscere coram Præposito Parisiensi prosequente dom. de Conty, anno 1500. die 27. Nouemb. Vide Aufre. 9. in stilo parla. aresto 205. Item in eodem parlamento. Si tamen agatur de crimine commisso à clerico in laicum vulneratum, tunc iudex secularis condemnat clericum ad garniendum, & cogit vt iudicatum faciat, & soluat, vt scripsi in tit. de sen. prouisio. art. 1. glo. 4. in fi. inferiùs.]

Episcopus & alius clericus recognoscere tenetur, sed remittitur ad suũ iudicem.
Arestum.

6 Quartò etiam dominus tenetur cognoscere sui institoris chirographum, vel negare, vt docet Imbert. in Instit. forensib. lib. 1. §. rursus. Sed refragatur glo. in §. si quis autem. in verb. eos tutores. in authen. de triente & semisse. colla. 3. dicens non tenetur gerens alterius scripturam negans, cùm nec alienas literas possit cognoscere, vt suas. Imò etiam quandoque vix suas cùm aliter iuuenis, aliter senex scribat. §. 2. in auth. de instrum. cautel. & fide. colla. 6. cui respondet Imber. hoc moribus nostris antiquatum esse. Ego verò puto illam glo. loqui in eo, qui negat scripturam sui institoris, vel negotium gerentis, vt non incidat in dupli pœnam. per auth. contra qui propriam. C. de non nume. pec. quia iustè excusatur in aliena scriptura: sed hîc loquimur, quòd quælibet pars tenetur confiteri, vel negare, ob id si ignoret an sit institoris scriptura, poterit eam negare, & liberum erit actori eam probare, & verificare: & ita seruat curiarum praxis: nec posset pars dicere se non teneri confiteri, vel negare, cùm non sit sua scriptura, quia ad recognoscendum tenetur: vt prædixi.

Institoris scripturam dominus recognoscit.

Exemplum chirographi vel instrumenti an concedi parti debeat.

7 Quid si facta recognitione debitor petat exemplum chirographi? Resp. non solet de stilo dari, sed ei tantùm legi debet in iudicio, & exhiberi. idem in literis obligatoriis, ne falsi materia excogitetur: & nequis arma contra se paret. l. nimis graue. C. de testib. iudex tamen ex caussa potest hoc concedere, si æquum & iustum decernant.

8 Quintò hic text. loqui videtur in reo citato. ibi, *adiournez en leurs personnes*. ergo videtur non habere locum in actore: tamen quia tex. dicit *toutes parties*, etiam videtur includere actorem tam ratione generalitatis, *toutes*, quàm verbi, *partie*, pars siue *partie* intelligitur tam de actore, quàm reo: ex consuetudine loquendi, etiam de iure. c. fi. de iudic. & c. 1. de foro compet. dico in l. nomen. §. 1. ff. de verb. sign. vnde si reus produceret acceptilationem actoris, vel alteram scripturam contra eum, etiam is tenebitur cognoscere: vt probat hîc tex. *toutes parties*. &c. & sic quilibet generaliter tenetur.

Inhabiles recognoscere non tenentur.

9 Primò limita in inhabilibus, quia illa verba ordinationis, *toutes parties*, debent intelligi de habilibus. per l. 1. C. de sacrosanct. eccle. dixi abundè in interpreta. authen. habita. C. ne filius pro patre. in verb. omnium iudicum. & in tract. de lite. oblig. art. 1.

Infans, amens, furiosus, & alij non recognoscunt.

10 Ex quo infertur, quòd infans non tenetur recognoscere scripturam per eum factam, cum sit inhabilis: tum quia fari non potest, tum quòd intellectum & sensum non habeat. l. si infanti. C. de iure delib. l. in negotiis. ff. de reg. iur. multa scripsi in tract. de pacif. possessorib. in 4. limita.

11 Secundò amens, & furiosus, cùm non sint habiles, ad cognoscendum, cogi non debent: quia nullum negotium gerere possunt. d. l. in negotiis. ff. de reg. iur. & quamuis ista verba *(toutes parties)* generalia sint (vt prædixi) tamen inhabiles non comprehenduntur: & eadem verba describuntur videlicet *toutes parties*, in rubr. *des arbitres*. art. 1. vbi etiam dixi in furioso non habere locum, demête, & pupillo, qui sine authoritate tutorum vel curatorem compromiserunt: vt non valeat illorum compromissum, nec pœnæ adiectio. l. diem. §. coram ff. de arbit.

Generalitas restringitur.

12 Et sic generalitas ista restringitur, teste Floriano in l. pe. ff. de iuris & fact. ignoran. & Panor. in c. cùm sit. nu. 11. de foro compe. Bauer. in §. 1. col. 19. de testa. in Instit. & Euerard. in locis legalib. fol. 7. & seq. in loco à generalitate.

Ebrius an recognoscere teneatur.

13 Tertiò idem in ebriis, vt tempore ebrietatis cognoscere non cogantur: quia id temporis iacent sepulti, & nesciunt quid loquantur. c. sanè. 15. q. 1. Ieiuni ergo ipsi recognoscere tenebuntur: vt in testimonio loquitur tex. in c. 1. de testib. Alij autem quolibet tempore, cùm non sit à iure certum præstitutum tempus ad recognoscendum. Si tamen iste allegaret se ebrium id temporis, quo illam cedulam conscripsit, hac allegatione non obstante, facta recognitione condemnatur ad garniendum: quia hæc exigit probationem: ideo interim garniet.

14 Quartò procedit in fatuo, & frenetico, vt supradicta ratione, non recognoscant. c. cùm dilectus. de successio. ab intesta. Ias. in l. furiosum. C. qui testa. facere possunt. Bal. & alij in l. humanitatis. C. de impuber. nam hic tex. primò requiritur quòd ille qui recognoscere debet, sit pars: sed infans, furiosus, & prædicti non possunt dici partes: vt in rubr. qui legitimam personam standi in iudicio habent: ergo non comprehendentur in hoc tex vt recognoscere teneantur.

Mandans scribi recognoscit.

15 Quintò si non scripserit, nec subscripserit, sed eo mandante fuerit cedula facta, adhuc recognoscere cogitur c. cum inter. vbi glo. in verbo, sua. & ibi Fel. col. 3. de re iud. Pyrrhus in consu. Aurelianen. rub. de exec. crimina. c. 22 quia per alium faciens, perinde est ac si faceret, per reg. iur. facit pulcher tex. in l. libellorum. versi. item subscribere debetis, qui dat libellum, se professum esse, vel alius pro eo, si literas nesciat. ff. de accusa. & superiùs dictum extitit.

Sigillũ suum quis recognoscere teneatur.

16 Sextò idem puto in sigillo, vt si quis suum chirographo apposuerit sigillum, vt illud cogatur recognoscere, teste Corset. in sing. incipient. epistola. in 1. etiam si non apposuisset nisi signum suum: vt vulgò dicunt, *sa marque*, quia nesciebat scribere: tunc etiam habebit locum iste tex. vt recognoscere eum oporteat: vt superiùs scripsi, & facta recognitione ad garniendum condemnabitur. [Tamen citatus ad recognoscendum sigillum prædecessoris, non tenetur respondere coram consiliariis supplicationum, quia non erat obligatio personalis, sed hypothecaria de qua non possunt ipsi cognoscere. vt docet Aufret. in stilo parlam. in arest. 4.]

Citatus esse debet, vt quis recognoscere teneatur.

17 Secundò requiritur in text. quòd is, à quo recognitio petitur, sit citatus: probatur in hoc articul. ibi, *qui seront adiournez*. igitur ante citationem extra iudicium fortè requisita pars recognoscere non tenetur: quod patet per verba ordinationis. ibi, *qui seront adiournez*. ergo *qui ne seront adiournez ne seront tenus*.

18 † Poterit tamẽ iudex inuentæ parti in iudicio ad alterius partis requisitionem præcipere vt cognoscat: quia illud præceptum vim citationis habet. l. 2. C. quomodo & quando iudex. Corset. in sing. incipient. citare in 2. & Barba. in c. ex literis. nu. 15. de rescrip. nisi breuem peteret dilationem ad deliberandum, qui in hoc casu non solet denegari.

Citatio vt quis recognoscat, quomodo fieri debeat.

19 Tertiò requiritur quòd citatio facta fuerit in persona debitoris, nec sufficeret fieri domi: vt in tex. ordinationis habetur. ibi, *en leurs personnes*. & sic datur limitatio ad l. 1. ff. de liber. agnoscen. videlicet quòd citatio vel in persona, vel domi fieri possit: quod est verum, nisi in ordinatione, vel lege exprimerétur, quod fieret in persona: vt hîc dicitur: quia à verbis legis nõ est recedẽdum, si non constet de contraria mente. l. si non aliter. ff. de legat. 3. si tamen se domi occultaret, & appareret ibi esse, tunc citationes domi factæ sufficerent, ne dolus sit eidem commodo: quod esse non debet. c. ex tenore. de rescr. sed duæ citationes tunc requirerentur antequam haberetur pro confesso, vel cedula pro recognita.

20 Quartò

20 Quartò requiritur, vt quis sit citatus expresse ad recognitionem, vt hic, *en recognoissance:* itaque si simpliciter fuisset citatus, non sufficeret: quia per text. ordinationis requiritur expressio in citatione: vt ad recognoscendam cedulam citatus fuit. per hæc verba ibi, *ea recognoissance de cedule.* nam citatio caussam continere debet. l. 2. §. legatis. ff. de iudic. & ibi ponderat Iacob. vt reus paratus veniat responsurus. c. si. 5. q. 2. glo. in c. si episcopus. 3. q. 2. l. 1. ff. de edend. & tunc reus non habet dilationem ad deliberandum quam aliàs haberet, authent. offeratur. C. de litis contesta plenè hoc tractaui in rub. de citatio. [in ordi. reg. 2. tomo.] Citari expresse debet ad recognoscendum.

21 Quintò requiritur, quòd sit citatus ad cognoscendum cedulam: ibi, *de cedule.* quid ergo si fuerit citatus ad cognoscendum epistolam, vel literas credentiæ, vel librum rationum, cùm ista differant. idem videtur eadem ratione, teste Panor. & aliis. in c. 2. de fide instrum. post Bart. in l. admonendi. ff. de iureiuran. videte Areti. consil. 5. videtur. vbi dicit, an appellatione scripturæ priuatæ veniat liber rationum. putatem tamen ex mente huius text. & ordinationis idem dici posse: & si conditor huius ordina. fuisset interrogatus super hoc: verisimile est, quòd de his omnibus ita respondisset, argumen. l. Titius. §. Lucius. ff. de liber. & posthu. & quia eadem ratio videtur: sed ordinatio locuta est de cedula: quia frequentiùs cognoscitur, quàm alia scriptura, tamen in aliis etiã locum habebit per authen. cassa. C. de sacrosanct. eccle. glo. in cle. 2. de rescrip. quod intelligunt, si illæ literæ obligatoriæ fuerint: vt est inter aresta Aufre. aresto 341. & videatur arestum 420. idem. tamen etiam si non fuerint obligatorię, sed coadiuuent, potest pars compelli ad recognoscendum etiam acceptilationem, quam quictantiam vocant: & ita seruatur in praxi. Tex. in cedula loquēs an iā alia scriptura locum habeat. Arestum.

22 Sextò requiritur, quòd citatus cognoscat, vel neget, aliàs procedetur, vt inferiùs scribitur. illa tamen confessio non præiudicabit tertio ad prioritatem, aliàs esset in potestate debitoris pręiudicare tertio contra l. scripturas. C. qui potior. in pign. habeant. Dec. in c. secundo, col. 2. de fide instru. post Panor. & alios ibidem. & superiùs scripsi. Recognitio partis tertio non præiudicat.

23 Sed potest iste conficeri suam esse scripturam, saluis suis exceptionibus: & illa recognitio non præiudicabit ei quo ad suas defensiones: ideo solent sic citati recognoscere, saluis meis defensionibus, siue exceptionibus recognosco, quas allegare postea poterunt, coram iudice suo ad quem remittantur facta recognitione, etiam ante garnimenti sententiam. Recognitio saluis suis defensionibus fit.

24 Item non cogitur quis scripturam confiteri, sed potest eam negare, si illam non scripserit. ibi, *recognoistre, ou nier:* aliàs eam negare debet sub pœna dupli. auth. contra qui propriam. C. de non nume. pec. c. per tuas. de probatio. & si negata fuerit, probari poterit per testes, per comparationem literarum, & per alias probationes: vt in toto tit. de instru. cautel. & fide col. 6. & in l. comparationes. C. illo tit. doct. in d. auth. contra qui propriam. & superiùs abundantiùs dixi in præfatio. in 1. quæst. nu. 31. cum seq.

25 Igitur tenetur recognoscere etiam ante tempus solutionis, si fuerit ad hoc citatus, sine tamẽ præiudicio suo, & sic non debet condemnari ad garniendum tunc: vt fuit dictum anno 1526. die 17. Aprilis in magna camera. facit l. in omnibus bonæ fidei. ff. de iudic. sed tantùm recognoscit, quia interim mori, vel se absentare posset: & tunc pars non habebit hypothecam antequàm veniat dies, vel conditio: quia non potest esse hypotheca ante debitum: vt scripsi in l. creditores. ff. de verb. sign. & habetur inferiùs art. seq. Recognoscere quis tenetur etiam ante tempus solutionis. Arestum.

26 Septimò in tex. ponderatur, quòd pars recognoscere debet, vel per se, vel per procuratorem specialem, ibi, *en personne, ou par procureur specialement fondé:* & sic non sufficeret procurator generaliter constitutus, etiam cum libera, quia est hîc expressum: & sic est vnus casus requirens speciale mandatum. alios scripsi in concor. rub. de elect. derogat. in fi. vt in recognitione scripturæ requiratur speciale mandatum. Speciale mãdatum in recognitione requiritur.

27 Octauò quæritur, coram quo quis teneatur recognoscere? Respon. tex. ordin. coram iudice seculari. ibi, *pardeuant le iuge seculier.* ex quo infertur, quòd coram notario etiam caussæ, vel scriba, recognoscere non tenetur: & cùm hîc non exprimat iudicem regium, sufficit quòd sit iudex secularis, etiam non regius, & ideo iudex baronis, vel alius, in illo loco iurisdictionem ordinariam habens, poterit cogere ad recognoscẽdum, etiam exterum, alioqui tex. dixisset *nos iuges,* vel aliud verbum: & vbi lex hoc non dicit, nec ego addam. arg. text. in l. de pretio. ff. de public. ergo & de regio, & de alio iudice seculari iurisdictionem ordinariam in loco habente loquitur iste tex. Coram quo iudice recognitio fieri debeat, & in quo loco.

Et si plures sint iudices in ciuitate seculares, coram altero tenetur, qui ordinarius iudex sit ciuium: vt infrà dicam. & si ambo ordinarij fuerint, locus erit præuentioni. l. si quis postea. de iudic. ff. & sic in consequens fieri ista recognitio in iudicio debet: quia alibi ius dicere nõ potest; vt aresto curiæ cautum extitit, & alibi dico, vide quæ plenè scripsi in §. cum verò. in tit. de colla. in concorda.

Hodie cautum est lege regia, vt coram Seneschallis & Bailliuis fieri etiam ista cognitio possit: tamen illa recognitione facta hi tenentur remittere ad præpositos, & ad alios iudices inferiores proprios partium, in rub. *des Seneschaux, Baillifs.* ordi. 27. art. 16.

28 Item hæc ordinatio loquitur, vt recognitio fiat coram iudice seculari. ibi, *le iuge seculier.* Ergo non procedit coram iudice ecclesiastico: nec potuit conditor in alienam messem falcem imponere. c. nouit. de iudic. nec coram conseruatoribus etiam laicis fiet ista recognitio: quia tantùm ordinariis iudicibus competit; vt censuit Senatus anno 1531. die 26. Aprilis. & hoc probat iste tex. ibi, *par deuant le iuge seculier, en la iurisdiction duquel seront trouuees:* ergo loquitur de Iudices ecclesiastici nõ cogunt ad recognoscendum nec conseruatores.

iudicibus in illo territorio iurisdictionem habentibus, & territorium, quod non habent conseruatores, vel alij delegati: & ideo recognitio ista coram illis non fiet, nec coram iudice appellationis: vt fuit in magna camera pronunciatum anno 1527. die 10. Maij. pro Francisco Dobin appellante contra Petrum Richardet: & citatus exterus coram istis recognoscere non tenetur, nisi caussa coram illis agitaretur, tunc partes ratione caussæ recognoscere tenebuntur: alioqui incompetentia contra prædictos allegabitur coram iudice appellationis, vel alio non habente territorium: nisi quando non posset haberi copia ipsius ordinarij iudicis: vt censuit Senatus anno 1527. die 10. Maij. quia multa propter necessitatem fiunt, quæ aliàs non fierent. l. 1. ff. de offic. consul. c. si quis propter. de furt. Petr. Girard. sing. vlt. facit pulcher tex. in l. 1. C. in quibus caussis col. lib. 11. adeat iudicem, cuius primum habere potuit præsentiam, &c. [Imò anno 1525. die 19. Martij. placuit Senatui cedulam coram iudice ecclesiastico recognitam non habere hypothecam, quia ista hypotheca datur in vim harum ordinationum, & recognitionis: igitur non erit alio modo hypotheca nisi de iure, quod non est sublatum per hanc ordinationem.]

Arestum.

29 Potest tamen fieri ista recognitio de iure coram iudice ecclesiastico. c. Romana. §. si. capiendo argu. à contrario sensu. de foro compet. in 6. quamuis hæc ordinatio suum deneget auxilium istis: vt si laicus coram istis ad recognoscendum conueniretur, non teneretur coram illo recognoscere per istam ordinationem, sed allegare incompetentem iudicem posset: quod non faceret in alio iudice ordinario, etiam non suo: vt superiùs dictum extitit: clericus autem de iure recognoscere tenebitur coram hoc iudice ecclesiastico suo. fuit tamen cõdemnatus à Senatu ad garniendum laicus, qui coram officiali Lingonensi recognouerat suam cedulam, anno 1527. die 27. Maij. sed ista ordinatio id temporis facta non erat, nec publicata.

Repertus in territorio iudicis secularis recognoscere tenetur.

30 Nonò requiritur quòd recognoscere habens reperiatur in iurisdictione iudicis secularis, coram quo conuenitur, aliàs extra iurisdictionem illius iudicis regulariter citari non posset ad cognoscendum coram iudice non suo. argu. d. l. c. 1. §. penul. & seq. de foro compet. in 6 & sufficit quòd fuerit inuentus, vel repertus. ibi, *trouuees*. sufficit etiam quòd sit inuentus in aliqua parte iurisdictionis, licèt non in illo loco, in quo iurisdictio exercetur per istum tex. ibi, *& la iurisdiction duquel seront trouuez*. & sic inuentus in quolibet loco iurisdictionis iudicis citari poterit ad recognoscendum: vt hic. vide Fel. in ca. Rodulphus. de rescrip. & si citatus fuerit aliquis extra iurisdictionem, si compareat potest allegare incompetentiam, & si iudex pronunciet sine præiudicio respondendum, malè iudicat: vt censuit Senatus anno 1545. die 2. Iunij. [Etiam citatus ad recognoscendum non reperitur in iurisdictione Seneschalli Pictauen. appellans fuit receptus, & citatio annullata, quia oportet quod sit repertus anno 1529. die 4. Maij.]

Incompetẽs iudex quando allegari possit.

31 Decimò is qui conuenitur ad recognoscendum, non potest iudices allegare incompetentes. ibi, *sans pouuoir alleguer aucune incompetence*, etiam si vera esset: & sic tollitur incompetentia quoad scripturæ cognitionem, eò quòd non præiudicatur, alio modo recognoscenti, cùm non condemnetur ad garniendum ab illo iudice, sed ad suum forum remittitur: illa tamen recognitio valet, adeò vt postea coram suo iudice non possit negare illam scripturam, si sit semel recognita. facit c. 1. §. si. de foro compet. in 6. vnde quando fiunt contractus, quorum probatio ex consuetudine fit per sigilla iudicum secularium, tales literæ sigillatæ ita probant contractum coram iudice competenti contra clericos, siue contra laicos, & sicut instrumenta laicorum tabellionum, vt scribit Ioan. And. & Perus. in cap. seculares. de foro compet. in 6. doct. in cap. at si clerici. illo titul. in decretal.

32 Posset fortè allegare incompetentiam, si conueniretur coram iudice parui sigilli in Montepessulano, vel conuentionum Nemausi, coram quibus non conueniuntur qui illi curiæ non sunt obligati: ideo non potest pars allegare aliquam incompetentiam ratione iurisdictionis non suæ: sed si ciuis posset allegare istum iudicem ad hoc incompetentem, etiam poterit & citatus ad cognoscendum coram illis. nam si ciuis conueniretur coram Balliuio Palatij, vel iudice sancti Germani, posset allegare illos iudices incompetentes. idem erit & in extero citato coram illis ad recognoscendum, sed si conueniretur coram iudice ordinario, non posset ciuis quicquam allegare: ergo nec exterus quoad recognitionem. & sic non teneretur recognoscere citatus coram iudice lutorum Tholosæ, vel in Montepessulano coram iudice vindemarium: sed allegaretur incompetentia, nec obstat iste tex. dicens, *sans alleguer aucune incompetence*, verum est quando citaretur coram iudice habente iurisdictionem, & territorium; vt dictum extitit: & hoc declarat tex. iste, *en la iurisdiction duquel seront trouuez*.

Citatus coram Senatu an recognoscere teneatur, & coram iudice appellationis.

33 Item citatus coram Senatu recognoscere fuit coactus Remundus de Saulx. instante vicecomite de Vilemur, anno 1554. die 7. Martij.

34 Et etiam recognoscere quis tenetur coram iudice à quo appellauit: licèt ex consuetudine quorundam locorum sit in omnibus caussis exemptus, non tamen quo ad hoc, si erat iudex ordinarius ciuium: vt alibi de hoc dixi in tracta. de appellationibus. in ordina. reg. inferiùs.

Arestum. Exemptus per appellationem recognoscit.

Vndecimò quando quis istam recognitionem facere teneatur? Respondet ordina. regia tunc faciendam esse, quando quis citatus est, *& ce auant que partir*, videlicet antequam discedat à iudicio: alioqui si discederet post citationem cedula haberetur pro recognita. facit ca. meminimus. c. suggestum. & c. ad hæc. in 4. de appel. vbi reus qui post citationem in caussa appellationis recedit, etiam ad curiam, habetur pro contumace; & iudex contra illum procedere potest: si tamen

egrediatur

egrediatur caussa curandi corpus,& soluendi debitum naturæ, & postea iudice sedente reuertatur,idem esset ac si non discessisset.per l.cùm antiquitas.C.de testa.doct.in c.1.de iud.iuncta l.diuus.ff.de in integ.restit.

36 Imò sic citatus non poterit allegare literas status,vt super hac recognitione supersedeatur: prout fuit dictum in hoc Senatu anno 1525.in mense Ianuario contra domi. Morlet *du Mazeau* generalem Franciæ pro domino de Semblançay:vt scripsi in tract.de literis status,in ordina.reg.

Quando quis recognoscere teneatur.

37 Et ideo solet iudex istum citatum cogere ad recognitionem per arestationem equi,& aliorum bonorum,quæ habet in illius iurisdictione:non obstantibus oppositionibus, vel appellationibus,donec recognouerit,vt est statutum in consue.Bitur.rub.de exec.art. 10. per tex. in l. cum eo.ff.ad leg.Iul.pecul.vel cedula habetur pro recognita:vt in seq.dicetur.

Literæ status ad impediendum recognitionem non prosunt.

38 Imò etiam recognoscere tenebitur, antequam dies solutionis vel conditio euenerit:tamen garnire tunc non tenebitur:sed quia debitor interim mori posset,ob id ista recognoscit : quæ tamen recognitio non grauat,ideo etiam ante tempus fieri potest:vt superiùs dixi.argu. l. in omnibus.ff.de iud.

Arestum.

39 Duodecimò istam recognitionem tenebitur citatus facere, antequam à iudicio discedat:vt in text.patet:ibi,*auant que partir du lieu où lesdictes parties seront trouuées*.ergo non dabitur dilatio ad recognoscendum:alioqui iste tex.non procederet. sed distinguendum est, quod aut exemplum chirographi missum est cum citatione,vel ad hoc citatus est:& tunc cùm reus sit certus, vel esse debeat,dilationem non habebit.per not.in l.1.ff.de edend.& in authen.offeratur. de lit.contesta. C. si verò citatus ex tempore fuerit non visa copia cedulæ, breuem poterit petere dilationem, quam iudex denegare non solet:& ita potest conciliari vtraque opinio.

Dilatio ad recognoscendum quando detur.

40 Decimotertiò si pars non compareat,vel comparendo recognoscere nolit, aut differat, de iure potest cogi:vt superiùs dixi,vel habetur scriptura pro recognita : vt probat hic tex. *autrement lesdictes cedules seront tenues pour confessées*.nam ista dictio *autrement*, significatur per dictionem aliter,vel alioqui,quæ non solùm facit orationem cõditionalem,sed etiam continet in seipsa dispositionem contrariam præcedenti decisioni : & exponitur *autrement*, si prædicta non fuerint. teste Bar.in l.1.col.3.ff.de condit.& demonst.Perus.in ca.mandato.col.2. de præb. in 6. scripsi in gloss. concorda.in verbo alioquin.§.monasteriis.de nomina.regia.

Scriptura in cõtumaciam pro recognita habetur,& de dictione alioqui.

41 Vltimò quæritur, quis sit recognitionis effectus? Responde, quòd hypothecam habebunt tales literæ recognitæ à tempore recognitionis:vt in tex.probatur.ibi,*& emporteront hypotheque*.

Sed nonne superfluus est hic effectus : quia cedula hypothecam inducit à die, quo est confecta.l.scripturas.C.qui potior.in pig.habeant.Resp.hoc intelligi debet,quando est recognita:& sic per hunc defectum habetur pro recognita,vel quando est tribus testibus subscripta:vt ibi, & art. seq.dicetur.

Effectus recognitionis in hypotheca consistit.

42 Poterit etiam iudex declarare bona sita in loco,vbi cedula recognoscitur esse hypothecata, antequam remittat partem:vt fuit iudicatum Pictauis in Iuridicis conuentibus anno 1541. licèt hoc non sit necessarium:quia authoritate legis hypotheca fit per istam legem. [Item iudex facta recognitione potest recognoscentem condemnare ad garniendum, etiam si stilus curiæ in contrarium sit,vt Senatus iudicauit pro Ioan.Thynot.Bolognien.contra Augustinum Vuillent.anno 1528.die 12.Ianuarij.

Arestum.

Tertius effectus est, vt cedula recognita plenè probet contra recognoscentem. ita Modest. scribit in l.si procuratorem.ibi,literis eius approbatis.ff.de procura.]

43 Primò limitemus non procedere in furiosis,& personis inhabilibus,suprà expressis, in prin. huius art.

44 Secundò limitetis,quando ex illa cedula non nasceretur obligatio. Imbert. in institutio.forensib.vbi allegauit Ioan.Gallum in quæstio.per aresta.in fi.in arestis additis ad Ioan.Gallum, & incipit,*entre maistre Helie,&c*.& superiùs dixi. & maximè quando citatus diceret se fecisse expensas,quas deduci petit,tunc debet fieri illa deductio.arg.l.si non sortem.§.si centum.ff. de condict. indebit.

Hypotheca quando ex priuata scriptura non interueniat.

45 Tertiò quando scriptura,vel subscriptio non diceretur esse illius,qui eam subscripsit,vtpote quia suum non scripsit cognomen,teste Corset.in sing.verbo,epistolam.

46 Quartò facta recognitione, iste iudex non poterit condemnare recognoscentem, si reus non fuerit eidem iudici subditus, sed ad suum iudicem remittet, nec quidem potest eum condemnare ad garniendum, maximè clericum, qui à sæculari iudice non condemnabitur : & ita audiui sæpiùs iudicatum in Senatu Parisiens. per capitulum,sæculares.de foro competen. in 6. & Ioan.Pyrrhus hoc docet in consuetud. Aurelianen. rubr. de executio. instrumentorum.capitulo 20. quamuis contrarium teneat Aufrer. in quæst. 116. quem sequitur Benedi. in capitulo Raynutius. in verbo, & vxorem. numero 416. de testamen. sed primæ sententiæ adhæret Imbert. in

Iudex quando recognoscentem non subditũ condemnare possit.

47 libro primo institut. forens. §. commodissimè. † Ego verò puto opiniones sic conciliari posse,quòd si agatur de sola recognitione cedulæ coram iudice seculari, quoad hoc ille secularis erit clerici iudex competens:facta verò recognitione est functus officio suo,& ideo ad suum iudicem est clericus remittendus:& ita fuit olim remissus episcopus Carnoten.me præsente à Senatu ad suum iudicem. Si verò materia quæ tractatur coram iudice seculari non tendat ad recognitionem,sed ad contractus fortè rescisionem,tunc pendente lite super rescisione, condemnabitur

Conciliantur sententiæ contrariæ, quando clericus coram secular. garnire teneatur.

etiam clericus in vim prouisionis ad soluendum id,quod in instrumento continetur,nec tunc remittitur: & ita in hoc Senatu fuit condemnatus episcopus Maleacen.ad soluendum mille libras suo fratri,in quibus constante instrumento erat obligatus,cujus instrumenti rescisionem & cancellationem episcopus petebat,anno 1541.die vltima Iunij.quia pendente rescisione, quis contractum seruare debet: igitur qui de rescisione cognoscit,quovsque eidem appareat contractum rescindendum, seruari faciet. & ita vbicunque iudex secularis cognoscit principaliter de materia,si interueniat recognitio, clericum vel alium condemnabit: quia est semper ad hoc iudex.si verò principaliter de recognitione agatur coram iudice incompetente,ea facta clericus, vel laicus ad iudicem suum remittetur,coram quo prouisio petetur: quod notandum esse censeo:licèt ner o hactenus plenè attigerit:vt iurisconf.ait in l.quod meo.§.penul.ff.de acquiren.possess.alia, vt prolixitatem vitem,missa nunc faciam:& satis erit hic art.nunc explicatus.

[Quintò cedula approbata ab ipso scribente facit, vt quis condemnari ad garniendum debeat,vt superiùs dictum fuit,secus si verificatio facta per testes fuerit:& ita censuit Senatus anno 1543.in mense Februario,inter officiales Lugdunen.& do.Dece.

Sextò si contractus sit vltrò citróque obligatorius,vt esse debet.l.Labeo.2.§.contractum.ff.de ver. sign.& non fuerit adimpletus ex altera parte,saltem per probationē.l.Iulianus.§.offerri.ff.de actio. empti. non inducit condemnationem ad garniendum, vt quis sic debeat condemnari, quia partes vidētur ab eo resilire.l.1.& seq.C.quādo liceat ab emptio.disced.& ita censuit Senatus anno 1544.die 15.Febrtua.inter magistrum Renatum Chaudiere,& magistrum Ioannem des Landes.]

François. artic. XCIII.

Articulus secundus. *Si aucun est adiourné en recognoissance de cedule, & compare, ou conteste denyant sa cedule, & par apres elle est prouuee par le creancier, l'hypothecque courra, & aura lieu du iour de ladite denegation & contestation.*

Declaratio artic. 2. & summa.

EX hoc text.sequentia habentur.*(Si aucun)* id est si aliquis, & per hoc verbum comprehenditur mulier: verbum enim si quis, aut aliquis tam masculos quàm fœminas complectitur.l.1.vbi abundè scripsi.ff.de verb. signific. & quia hæc lex est regnicolis generalis.

Secundò habemus in hoc text. *est adiourné en cognoissance de cedule.* non sufficeret ergo simplex citatio:vt in art.præced.scripsi.

Tertiò in hoc tex.est, *compare ou conteste denyant sa cedule*, vix potest quis comparere, & negare cedulam,nisi contestetur:& ideo melius fortè esset *compare & conteste*,& sic copulatiuè:comparēdo enim contestatur denegando cedulam.l.1.C.de lit.contesta.c.vno.eo.vel sæpe coniuncta pro disiunctis,& disiuncta pro coniunctis accipiuntur.in l.sæpe.ff.de verb.sign.

2 Quartò in tex.est, *& par apres elle est prouuee.* & sic oportet quòd cedula negata probetur. sed quomodo?Resp.per comparationem testium, vel alio modo poterit: alioqui nullius effectus erit cedula negata non probata:vt not.doct.in l.generaliter.C.de non nume.pec. & intellige siue statim fuerit probata,siue postea longo interuallo.per hoc verbum,*par apres*,id est post negationem: & sufficit quandocunque probetur,ante tamen instantiæ triennij peremptionem.l.properādum. C.de iud.& de quo prosit hæc hypotheca inferiùs dicetur. [Et de hac approbatione loquitur tex. in l.si procuratorem.ff.de procura.ibi,literis eius approbatis.]

A quo probari cedulā negatā oporteat.

3 Quintò à quo probanda sit scriptura negata tex. Resp. *par le creancier*, à creditore. sed quare non à debitore, nam creditor videtur habere præsumptionem pro se, cùm scripturam debitoris habeat?Resp.debitor negatiuam facilè probare non posset: quia factum negantis per rerum naturam nulla est directa probatio.c.quoniam de probat. & postquam est negata, non est præsumptio quòd illius sit negantis:ideo non oportet,quòd ipse hoc probet: sed qui illud affirmat, hoc probare habet, & sic creditor. l. ei qui.ff.de probat. & l.actor.C.eo.& sic neganti se scripsisse non imponitur hîc pœna dupli,vt dicitur in auth.contra.de non numer.pec.vnde dixi in proximo supra ordi. non habere locum pœnam illius auth. in hoc regno, sed pœna est arbitraria contra negantem,quæ interdum est maior.

Quando incipiat hypotheca.

Vltimò iste articulus statuit à quo tempore locum habeat hypotheca. & dicendum est, quando quis confitetur chirographum, ab eo die incipiunt bona debitoris creditori obligata esse, si statim facta citatione confiteatur:sed quando debitor negat suam scripturam, & postea creditor eam probat, hypotheca currit à die negationis, & sic à die contestationis. per istum text. [Quia non solet deterior fieri conditio eorum qui litem contestati sunt, sed plerumque melior. l. non

4 solet. ff.de regul. iur.] † Et hoc est per fictionem translatiuam de tempore ad tempus:fingit enim conditor hypothecam à die negationis,ac si illo die recognita fuisset:& hæc fictio est à iure approbata, & sic fingit interdum ius, per fictionem enim postliminij aliquem fuisse in ciuitate fingit qui non fuit.§.si filiusfa.quib.mod.ius patr.potesta.soluit.& retro pecuniam fuisse solutam, per l.solutionem.ff.de solut.& retro occisum,qui hodie moritur.in l.huic scripturæ. & l.ait lex.ad legem Aquil.ff.vt plenè docet Bar.in l.si is qui pro emptore.col.4.versi.quintò principaliter quæritur.ff.de vsucap.& ego ipse scripsi,dum iura interpretarer ciuilia apud Bituriges. & legendo in primo meo ingressu illam legem,si quis.quod est vtile ad sequentia.

5 Primò est, quòd scriptura debitoris etiam ab ipso recognita, & postea producta contra

tertium

tertium possessorem, vel alium creditorem habentem pro se publicum instrumentum, non valet, nec illi præiudicat, nisi sit trino teste notata: quia tunc si sit prior instrumento, prævalebit publico instrumento. casus in l. scripturas. C. qui potior. in pigno habeant. & quomodo intelligatur. ibi plenè doctores probant.

6 Secundò habens hypothecam ex scriptura priuata tempore anteriorem, præfertur alteri habenti hypothecam posteriorem, etiam ex publico instrumento: si secundus creditor confiteatur scripturam priuatam manu debitoris scriptam, vel subscriptam: vt docet Bald. consil. 198. ad intelligentiam. volu. 1. quod est repetitum vol. 5. consil. 466. sequitur Ancha. consil. 28. rationes cum sequent. per dictã l. scripturas. & hoc ratione præsumptionis: quia publica censetur credibilior, ad quam presumptionem non est recurrendum confitente aduersario, & sic habita veritate: non tenebitur tamen respondere aduersarius habens publicum instrumentum super cedula. nam qui accusare & agere volũt, probationes habere debent. l. qui accusare. C. de edend. nec enim debet parare arma contra se. l. nimis. C. de testib.

7 Tertiò scriptura priuata hypothecam continens, non subscripta trino teste, sed ab eis recognita, præfertur scripturæ publicæ posteriori tempore, secundùm Ioan. de Cacialupis in repetitio. l. admonendi. ff de iureiurand. quia non refert an testes sint scripti, vel subscripti, dum tamen viua voce coadiuuent scripturam, vt firmat Bart. in d. l. scripturas. & Bald. d. consi. 466. Nec obstat d. l. scripturas, requirens testium subscriptionem: quia intelligitur in testimonio vocis mortuæ: secus in testimonio vocis viuæ probat Soc. consi. 274. in caussa. col. 2. cum seq. in 2. vol.

Testes subscripti an esse debeant. & quomodo deponere possunt.

8 Vbi dicit quòd quando testes deponunt de veritate contentorum in instrumento, plenè probant: vt quando testes dicunt vera esse, quæ in illa scriptura continentur, & reddunt rationem, quia viderunt, & fuerunt præsentes, quando contractus, & hypotheca facta fuit. aliquando verò testes dicuntur deponere de scriptura, vt quando deponunt, quòd illa cedula fuit scripta modo, & forma, loco, & tempore, prout in ea continetur, & tunc non probant: quia potuit sic fieri, tamen ab alio, vel sine caussa, aut aliàs non bene.

9 Quartò cedula manu tertij facta & subscripta à partibus & trino teste notata, qui recognouerunt eam, plenam facit fidem, etiam contra tertium. d. l. scripturas. quia paria sunt subscribere, vel scribere: vt infrà dicam. & ita fuit iudicatum Neapoli: vt patet in decis. 104. dubium contingit. & si princeps mandet, vt pro rata soluatur creditoribus fugitiuorum, cessabunt priuilegia. sed hypothecarij præferentur chirographariis, tam simplicibus, quàm priuilegiatis vt no. in l. assiduis. C. qui potior. in pigno. habean. Bald. in rub. de rescript. col. 15.

Subscriptio partium cũ testibus probat sicut scriptura.

10 Verumenimuero quia in his executionibus plerumque solet executio non numeratæ pecuniæ opponi, ideo hic dicam illius praxim, tam patriæ iuris scripti, quàm consuetudinariæ.

De exceptione nõ numeratę pecuniæ plura nota.

11 Primò præmittendum est quòd aliquando quis sine scriptura, & coram testibus confitetur se recepisse pecuniam à Titio: & nunc si non receperit, & creditor petat, poterit repelli per doli exceptionem. l. 2. §. circa. in fin. ff. de doli exceptio. quia dolo facit, qui petit, quod non numerauit: vt ibidem dicitur. & Ias. in l. qui pecuniam. in fi. ff. si certum petatur. videtur teneri. gloss. in l. si non singuli. C. illo titul.

Confessus recepisse sine scriptura iuuatur doli exceptione.

12 Poterit etiam dari exceptio non numeratæ pecuniæ secundùm Salice. in l. si ex cautione. in 10. oppos. C. de non numera. pecu. per l. aduersus. in versicul. quasi credita. illo titul. idem tenet Barto. in d. l. si ex cautione, dicens siue confiteatur in scriptis, siue sine scriptis, habet locum hæc exceptio. quod sequitur Felin. in cap. si cautio. col. 16. versicul. fallit tertiò in confessione. de fide instrument. facit text. vltra cum. in l. non figura. ff. de action. & obligat. ibi, placuit non minus valere quod scriptura, quàm quod vocibus lingua figuratis significaretur. & l. pactum quod bona fide. de pact. C.

Exceptio nõ numeratę pecuniæ habet locum etiam in confessione facta sine scriptura.

13 Aliquando confitetur quis in scriptis se habuisse, & recepisse pecuniam, quam non habuit, illam tamen spe numerationis per stipulationem promittit reddere, si non receperit, & petatur ab eo, poterit opponere exceptionem in factum. l. cum vltra. Cod. de non nume. pecu. Sali. in dicta l. si ex cautione. oppos. 10. & vide distinctionem in l. cum vltra. per Petr. & Bald. quando possit opponere exceptionem in factum, vel non numeratæ pecuniæ, in praxi ferè idem in his concludit reus.

14 Interdum confitetur quis in scriptis habuisse pecuniam sibi verè debitam, & dicit quòd de illa pecunia est contentus, & accepto fert. & quictat (vt ita loquat) debitorem, tunc si spe futuræ numerationis hoc agat, poterit exceptionem non numeratæ pecuniæ intra triginta dies opponere, postea non. per text. in l. in contractibus. §. super cæteris. C. de non numer. pecu. sic consuluit Federic. consi. 128. creditor post Bald. consil. 199. Petrus in 1. volumine. rationem huius temporis diuersam scribit Porc. in §. 1. in gloss. extendatur. de liter. obligatio. in Institut. quia lex præsumit debitores egentes faciliùs inclinari ad confitendum, vt creditori complaceant, & pecunias suscipiant, quàm creditores, qui non sunt adeò egeni. Imò optant, vt pecunia apud debitores diutiùs permaneat, vt possint vsuras conculcare, & viam ad inferos sibi parare. dicit Cy. in d. §. super. vel hoc est fauore liberationis.

Confitẽs sibi debitũ recepisse iuuatur exceptione.

15 Intellige de iure ciuili, secus de iure canonico: quia non debet quis locupletari cum aliena iactura. regul. locupletari. vbi expressè Ioan. Andr. de regul. iur. in 6. & omne quod non est ex fide, peccatum est. cap. fi. de præscript. sic decidit Aufrer. in decisio. Tholos. q. 418. item, &c. an si

Praxis regni quoad exceptionem nõ numeratę pecuniæ.

 creditor.

creditor.hoc etiam in quatuor casibus limitat Speculator,in titul.de confessis.§.nunc videndum. versicul. cæterum. hodie seruatur, nam in foro ciuili creditor impetrat literas regias, quòd non obstante confessione sua & lapsu temporis 30. dierum, vel alio, si possit probare pecuniam non numeratam admittatur ad petendum debitum:& Rex illi concedit:& sic vidi seruari in curiis secularibus,& in curiis ecclesiasticis, sine literis ipso iure auditur.

16 Postremò præmitto quòd interdum quis confitetur spe futuræ numerationis in scriptis se habuisse pecuniam, quam non habuit,si creditor confisus de illa cedula pecuniam ibidem contentam petat, debitor prætensus opponit exceptionem non numeratæ pecuniæ: de qua hîc loquimur,& in toto tit.C.de non num.pecu.& infrà dicam.

17 Regula est, quòd licèt quis sit confessus recepisse mutuam pecuniam, quam non recepit, poterit tamen exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere.per totum tit.C.de non num.pec. & Institut.de litera. obligatio.

Ratio cur hæc exceptio detur.

18 Ratio est:quia debitores necessitate obstricti de facili confitentur spe futuræ numerationis mutuum,ideo huic facilitati succurritur per non numeratæ pecuniæ exceptionem:ne illicita fiat extorsio.l.illicitas. ff. de offic. præsid.& quia est contra ius gentium,quòd quis repetat,quod non dedit:& quòd cum iactura aliena quis locupletetur.l.cùm amplius.§. is natura debet.ff.de reg.iu. l.bona fides.depositi.Bald.in l. 1.C.eo.de non num.pecu.

19 Amplia,siue confiteatur in scriptis,siue sine scriptis.Bartol.& alij in d.l.si ex cautione. & suprà dixi.

In instrumētum publicū opponi potest hæc exceptio.

20 Secundò amplia, siue confiteatur in instrumento publico, siue in scriptura priuata. gloss. & doct.in d.l.si ex cautione. contra Petr. licèt opinio Petri possit saluari, quando in instrumento publico quis promittit stipulatione interposita:& tunc exceptio in factum datur,per d.l.cùm vltra,vel quando instrumentum publicum dicit Titium habuisse : vt infrà dicam in 7.limitatione, vbi dicam obseruari Petri opinionem.

21 Tertiò amplia,etiamsi quis diceret,hanc confessionem facio non spe futuræ numerationis, quia pecuniam habui & recepi, adhuc poterit hæc opponi exceptio. teste Bald. in l. si ex contractu.C.de non nume.pecu.& Imol. in cap.si cautio. col. 2. de fide instrument. quia qua fragilitate inducitur ad confitendum,inducitur & ad alia verba adiiciendum,& renunciandum.l.doli.§.diuersum.ff.de nouatio.quod est verum,quando in scriptura priuata:secus si in publica ponerentur illa verba,quæ habuit & recepit Porcus in d.§.primo.col.5.vide infrà in 7.limitatione:& Alexan. consil.179.visa. in 2.volum.

Etiam dato pignore opponitur hæc exceptio.

22 Quartò extende, etiamsi debitor dedisset pignus: quia pignus dedit, vt pecuniam reciperet, quam si non recepit, non tenet pignus.l.1.Cod.de non nume.pec.quia multi darent corpus & animam, vt pecuniam haberent.Legimus enim de nonnullis, qui diabolo non veriti fuere,hæc dona facere.

Iuramētum nō tollit hāc exceptionē.

23 Amplia, etiamsi confitens iurasset se recepisse. per l.fin. C.de non numer.pecu.sing.secundùm Ias.in l.si conuenerit. col.3. ff. de iurisdict. omnium iudic. & in l.qui pecuniam.col.prima.si certum petatur.& Iaco.in l.secunda.§.mutui autem.in fin.illo tit. sequitur Alexand.consi.28.visis.in 2.q.in 1.vol.& consil.89.viso puncto.in fin.libr.2.& consil.27.visis.num.26. in 4 libr.de Petrucia in tractat.de virib.iura.in 4.effectu.

24 Quia sicut confessio habet tacitam conditionem,si pecunia numeretur:ita & iuramentum. d.l.fina. etiamsi renunciaret cum iuramento : tunc habita dispensatione iuramenti & impetratis literis regiis admittetur ad opponendum istam exceptionem, aliàs adiri non solet. argumen. l. non dubium.C.de legib.& ita seruat practica:licèt Bald. teneat in d.l.final.non requiri dispensationem,quando confitens iurat se recepisse:quia iuramentum habet conditionem tacitam,si mihi fidem seruaueris.l.quæro.§.inter locatorem.vbi scripsi.ff.locati.& creditor non numerans post confessionem habitam non seruat fidem debitori.Ergo non tenetur debitor. l.final.ff.qui satisda. cogant.& ibi glo.secus si iurasset pecuniam verè numeratā : quia tunc absolutio à iuramento requiritur.secundùm Bald. ibi,quem sequitur Felin.in d.c. si cautio.col.10.ampliatio.1.ego puto in vtroque casu absolutionem petendam,& ita praxis seruat:& hoc est tutius.

Cautela ad tollendū hāc exceptionē.

25 Fallit quando creditor iurasset omnia in instrumento contenta esse vera deferente debitore:quia tunc non poterit opponi exceptio non numeratæ pecuniæ, nec alia tanquam res sit iureiurando decisa.argumen.l.primæ. C. de iureiuran.ita sing.limitat Francis.Cremen.sing.152.volo dare nouam. Allegat Bald. in repet. l.2. ff. de iureiurand.Nec obstat d.l.fin.C.eo.quia loquitur in iuramento asserrorio,hîc in decisorio:quod est notandum,vt scias vti,vt in fi.instrum.dicas,quòd debitor detulit creditori iuramentum, & creditor iurauit omnia contenta, in instrumento esse vera:tunc nihil poterit opponi.vide Bald.in l.fi.in fi C.eo.

26 Attamen eadem facilitate qua iurat debitor, eadem deferet iuramentum spe futuræ numerationis creditori,vel creditor cautus faceret apponere illam clausulam:ideo arbitror,quòd ex æquitate succurritur isti,& per literas regias relevabitur is,qui sic esset obligatus,si probet pecuniā sibi numeratam non fuisse,vt fraudibus & malitiis obuietur.

Renuncians huic exceptioni adhuc iuuatur ea.

27 Sextò extende, etiamsi renunciasset exceptioni non numeratæ pecuniæ.gloss.singul.in d.l.si ex cautione,secundùm Bal.in marg.in ver. renunciatio.in 10.q.& Feli.in c.si diligenti.Correla.5. limita.1,de foro competent.& in d.c.si cautio.vbi limitat. ibi sequitur Vital.de Camba.in tracta. clausula.

clausula.in fol.302.col.3.Aufrer.in decis.suis,q.374.Alex.consf.179.visa.in 2.vol.& Corne.consil. 52.quotidianus.col.2.in 1.vol. Bald.consi.196. quædam mulier.in 3.vol. Tùm quia inducerentur creditores ad delinquendum. nam postquam haberent cedulam, & hanc renunciationem, nollent mutuare: quod fieri non debet. l. conuenire. ff. de pact. dotal.l.iurisgentium.§.si paciscar.de pact.Tum quia eadem fragilitate, qua inducuntur ad confitendum,inducerentur ad renunciandum.arg.l.si mulier 2.ibi ex consequentia suæ fragilitatis.C.ad Velleia.Alex.d.consf.179.visa scriptura.in 2.vol.tanta est enim fragilitas debitoris inquirentis pecuniam,quòd facit instrumentum qualitercunque creditor vult.nam dicitur communi adagio:Qui submergitur,non respicit,quid bibat,nec debitor quid faciat:imò obligaret corpus suum,vxoris,& filiorum,& animam aliquando.quod est deterius.Angel.in §.idem iuris.col.18.cum seq. de exceptio. in Institu.

28 Item quia renunciatio huius exceptionis non potest facere efficacem obligationem, quæ est ante biennium inefficax. ergo non tenet renunciatio.Bald.in d.l.si ex cautione,col.3. Operatur tamen illa renunciatio præsumptionem iuris, & de iure,contra quam non admittitur probatio in contrarium,nisi per confessionem.Hippo.Marf.sing.222.exceptio non numeratæ pecuniæ, vbi allegat Bald.in consi.sed corruptè,tu illum videto.in Francia semper debitor post scripturam priuatam oportet quòd probet non numeratam, quia præsumptionem confessionis & scripturæ habet contra:vt sæpius dixi.

Renunciatio huius exceptionis quid operatur.

29 Septimò, etiamsi debitor faceret pactum expressum de non opponendo exceptionem non numera.pec.adhuc tamen illam opponere poterit:vt firmat Spec.in tit.de obliga.& solut.§.1.versic.sequitur.& Bald.in l.in contractibus.in prin.3.q. C.de non num.pecu.

30 Et ratio est, nam propter eandem fragilitatem induceretur ad faciendum pactum, sicut ad confitendum, vel renunciandum. Operatur tamen hunc effectum etiam renunciatio, quòd transfert onus probandi in debitorem. Sali. in d. l.si ex cautione.in 1. & 2.quæst.sequitur Imol.in cap.fin.de solutio. & Antho. in additio. ad Huber.de Bonocurso. rubric. de peremptio. exceptio. fol. 60.col.3.quod reprobat Decius in dicta l.qui pecuniam.in fin.prima tamen sententia tenetur communiter.

Pactum de non opponẽdo an tollat nõ numeratæ pecuniæ exceptionẽ, & quid operetur.

31 Octauò, etiam si confiteretur in iudicio,non in figura iudicij nec iudice sedẽte pro tribunali,sed coram notario,& in instrumento garentigiato.Bald.in d.l.in contractibus.in vlt.q.Albert.in d.l.si ex cautione.col.2.in fi. licèt contrarium dicat seruari Bergami.

32 Quia istud præceptum venit in consequentiam confessionis, mutui, vel dotis: vnde quatenus tenet principale,tenet præceptum accessorium,& non vltra:vt asserit Bald.in dicta l.in contractibus.in fin.princ.quia est eadem ratio,siue fiat in iudicio,siue extra iudicium,teste Bald.de liter.obligat.in Instit.col.vltim.ergo erit eadem iuris decisio.l.illud.ff.ad legem Aquil.scripsi in tractat.de liter.oblig.arti.1. Secus si fuerit per viam contentiosæ iurisdictionis:quia tunc cessat præsumptio,quòd confessus est, vt gratificaret creditori:& ideo cessabit exceptio,secundùm Feli.in d.c.si cautio.col.11.versic.amplia secundò.per text.& ibi glo. in l.vna.C.de confessis.Bald.consil. 447.contrahentes.vol.1.

Confitens sine figura iudicij exceptionem opponit.

33 Nonò amplia, etiamsi confiteatur maiorem pecuniam recepisse, quàm receperit: nam in parte non recepta exceptio ista competet. per l.maiorem. C.eo. quod iuris enim est de toto, & de parte.l.qui solidum. in princ. ff.de legat. 2.l.quæ de tota.ff.de rei vend. & hoc casu debet probare debitor partem non fuisse numeratam: quia est præsumptio contra eum postquam receperit partem,quòd totum receperit: & quomodo probetur illa negatiua,tradit glo.ibidem in d.l.2. C.eo.probari per confessiones, & per numerationes diuersis temporibus factas,secundùm varias quantitates:ad hoc & illam sing.dicit Bal.in Marga in verb. negatiua.in 9.q.& Ludo Roma.consf. 445.consultatio.col.1.& Barba.consil.37.quia omnia.col.4.in 4.vol.& Feli.in cap.tertio loco.col. 3.de probatio.

Confitens maiorẽ pecuniam quã receperit exceptionem opponit.

34 Decimò extende, non solùm in pecunia strictè accepta, id est in nummis, sed etiam in omni re quam quis confitetur recepisse, & non recepit: pecuniæ enim verbum largissimè accipitur.per l.fin.C.de constitut.pec.l.pecuniæ.vbi scripsi. ff. de verbo.signific.c.totum.1.q.3.expressè hoc tenet Azo in summa.C.de non num.pec.in princip. Albert.& alij in l.generaliter.in princ.C. eo.per d.l.in contractibus.in princ.& §.sed quoniam.vbi de deposito loquitur text Bart.& alij in l. talis scriptura.ff.de legat.1.

Exceptio nõ numeratæ pecuniæ in aliis rebus locũ habet.

35 Licèt in rebus in quibus consistit mutuum hæc exceptio vocetur non numeratæ pecuniæ: in aliis verò rebus exceptio rei non traditæ:vt docet Porcus in d.§.1. de liter.obliga.in Institu.tamen in mutuo habet biennium ad opponendum hanc exceptionem: in aliis rebus statim sibi præiudicat, si non opponat.l.generaliter. C.de non numer. pec.gloss.in l.si ex cautione.illo titul. Henric.Boic.in d.c.si cautio. ratio est: quia in mutuo & dote sæpiùs contingit cautionem emitti spe futuræ numerationis,quàm in aliis contractibus:ideo longius tempus datur ad excipiendum, in aliis contractibus statim præiudicat: quia non sic de facili fit cautio spe futuræ caussæ,sed ratione præteritæ,vel præsentis:& ea quæ ratò, &c.l.nam ad ea.ff.de legib. Alberic. & Bald.in l.generaliter.col.3.C.eo.& etiam quia debitores magis alliciuntur ad pecuniam habendã. & sic confitentur faciliùs spe futuræ numerationis, cùm per eam omnes ferè aliæ res haberi possunt.l.1.ff. de contrahend.emptio.quod non est in aliis rebus:tamen si etiam post biennium ego probem me non habuisse rem, iudex me absoluet:& ita in curiis seruatur ex æquitate,quæ rigori præfertur.l. placuit.

Exceptio rei non traditæ quando cõpetat.

placuit.C.de iudic.impetratis tamen literis regiis in hac patria.

Statutum vt nulla possit opponi exceptio an excludat hanc.

36 Vndecimò extende, etiamsi esset statutum in ciuitate, quòd contra instrumenta publica non possit exceptio opponi, nisi solutionis,& simulationis,& nulla alia, adhuc poterit exceptio ista opponi:quia illa confessio facta in instrumento dicitur quædam simulatio. Bart.Bald.& alij in l.3.C.de postuland.Bald.in l.pecuniæ.C.de solutio.Ias.in d.l.qui pecuniam.col.1.si cer.pet.ff.scripsi in tracta.de liter.obligat.art.1.

Campsor an istam exceptioné opponere possit.

37 Duodecimò, si mensarius nummularius siue campsor promisit soluere pro confitente: adhuc ista exceptio locum habebit: quia campsor licèt ex persona sua non possit opponere, quòd sibi non fuit numerata: tamen ex persona illius, pro qua promisit, potest.gl.& Sal.in l.frustra.C. de non num.pecu.per text.in l.tam mandatori. illo titul. quia postquam principalis non tenetur, non debet teneri eius fideiussor.l.1.& l.Græce.ff.de fideiussorib.

Fideiussore dato an hæc exceptio cópetat.

38 Decimotertiò amplia, etiamsi is qui confiteretur dedisset fideiussorem.per d.l.tam mandatori.& ibi doct.& facit l.1.C.illo tit.quia quando reus est tutus ratione obligationis non natæ, vel natę inefficaciter, vt hîc:tunc eodem modo est tutus fideiussor, sicut principalis.l.si testamento.§. fi.& l.si quis pro eo.§.si nummos.ff.de fideiussorib.Bald.in l.penult.C.eod.& in tract.de exceptio. abundè scripsi.

Maritus dotis non numeratæ exceptionem opponit.

39 Decimoquartò extende ad maritum, qui confessus fuerit se habuisse dotem ab vxore, vel à patre vxoris, seu alio spe futuræ numerationis, vt possit exceptionem non numeratæ dotis opponere.l.1.& per totum.C. de dote cauta non numerat. quia præsumitur confessus ex facilitate, & matrimonij contrahendi cupiditate. nam qui optat matrimonium contrahere facilè confitebitur: vt appetitum suum compleat. Porcus, vbi suprà. & etiam in matrimoniis contrahendis multa solent interuenire mendacia, & deceptiones:vt patet Genes.29.c.de Iacob, qui in matrimonio fuit deceptus, dando ei Liam, licèt seruiuisset pro Rachel filia Laban. pro elucidatione illius titul.C.de dote cauta.multa addidi in rubric.illius tituli.C.quæ alibi fortè, si operæ pretium fuerit, extendam.

Hæres istam exceptionem opponit, & alius cuius interest.

40 Decimoquintò amplia etiam in hærede, qui intra biennium poterit hanc exceptionem opponere.l.si intra.C.eo.& ibi latè docto.& idem in omnibus illis quorum interest quocunque modo, siue conueniantur vt possessores bonorum: siue ipsi contra alios possidentes actionem moueant.l.si cui.C.eo.Angel.plenè.in d.§.idem iuris. col.5. in 2.q.debet tamen ex persona rei opponere, non ex propria: quia debitori & non opponenti debeat pecunia numerari: quod nota causidice ad concludendum in libello.

Exceptio ista cópetit quamuis dicam recipio.

41 Decimosextò, etiamsi cedula fuerit facta per verba præsentis temporis: vt promitto restituere decem aureos ad mensem, quos recipio.ita tenet glo.1.in l.si ex cautione.C.eo. Azo,& ibi doctò.Instit.de liter.obligatio.in princip.& istam opinionem vidit communiter obseruari Alber. d.l.si ex cautione. col. 1. quia eadem est ratio, sicut quando interponit verba præteriti, & verba præsentis temporis, quæ aliquando pro verbis futuri, vel præteriti accipiuntur:vt plenè scripsi in l.verbum oportebit.ff.de verb.signi.& illa verba recipio, intelliguntur si numeretur:alioqui recipere non possum.

42 Vltimò etiamsi dederim alicui cum caussa, quam non adimpleuit:vt in l.3.C. de postulan. potero excipere, vel experiri ad cancellandum: vt ibi scribitur.& aliæ extensiones poterunt suppleri ex dictis per Feli. & alios in cap.si cautio. de fide instrumento. ista tamen non sic inuenietis ad praxim reducta.

Contra confessionem in vltima volútate factam nó opponitur hæc exceptio.

43 Primò vitiatur hæc regula in confessione facta in vltima voluntate:quia contra ipsam non opponitur hæc exceptio non numeratæ pec:per glo.sing.in l.1.C.de falsa caussa adiecta legat.quã singu.dicit Bald.in titul. de pace constant.in versicul.vasalli. & in Margar. in verbo, exceptio. q. 23.ac Barba in repetitio.c.Raynutius.col.3.& ibi Benedic.in verb.in extremis.num.14 de testa.& Barba.consil.60.illud.col.9.& col.21.in 3.vol. Ias.in l.qui pecuniam.col.1.ff.si certum petat.& in repetitio.l.admonendi.col.57.num.158.de iureiurand.Hippoly.in pract.criminal.§.diligenter.nu. 119.& in rub.ff.de fideiussorib. num.42.& consi.5.in caussa.num.16.& consi.109.Spiritus.num. 3.ac consi.113.in præsenti.num.12.

44 Ratio est, quia spe futuræ numerationis non videtur confiteri, cùm potius cogitet de morte, quàm de cupiditate pecuniæ: ideo præsumitur quòd verè receperit.& sic non potest opponi hæc exceptio per hæredem: quod est verum, vt creditor teneatur probare numerasse:poterit tamen hæres probare confessionem fuisse erroneam:vt docet Porcus in d.§.1 quod est notandum.

Confitens in testaméto si reuocet testamentum, an teneatur ex confessione.

45 Et ideo si quis confiteatur se debere centum in testamento,& postea reuocet testamentum, centum poterunt peti, quia dicitur quidam quasi contractus, qui non reuocatur sublato testamẽto.l.hæredes palam.§ fi.ff.de testament.

Nec obstat quòd deambulatoria est defuncti voluntas vsque ad mortem.l.3.§.fin.& l.sequent. ff.de adimend.legar.Respon.loquitur in legatis, & aliis mortis caussa donationibus:secus in contractibus, ita tenet Perr.& Alexand.in l.generaliter.in fin.C.eo.nisi probaret se confessum animo donandi & legandi:quia tunc sicut principale reuocatur, id est testamentum, sic & legatum.per l. cùm principalis.ff.de regul.iur. vel nisi probet se errasse, existimans verum esse,& tunc per literas regias audietur.

Contra in-

46 Secundò limitatur, quando in instrumento inuentarij hoc quis confiteretur:quia tunc non

posset

possset excipere non esse numeratum, quòd aliquis in inuentario conscribi passus est, l. final. Cod. arbitr. tutel. neque enim sic homo simplex, imò magis stultus inuenitur, vt in publico inuentario contra se scribi aliquid patiatur verba sunt Impera. in d. l. fina. nec poterit probari contrarium. vide quæ ibi addidi, & Matthæus de Afflict. & decis. Neapol. 324. agitur caussa. nu. 14. cum seq. in Francia tamen impetrando literas regias releuaretur probando errorem, & confessionem falsam, & hoc principis beneficio, qui tam benignè se offert petentibus, & subditis, vt nolit aliquem ex his decipi & molestari indignè.

Inuentarium nõ opponitur hæc exceptio.

47 Tertiò restringe post biennium, Institut. de liter. obligat. quia debitores pecunia egentes consueuerunt confiteri ad voluntatem creditorum spe futuræ numerationis, & ideo propter bonum publicum, & in fauorem debitorum iura statuerunt, debitores vsque ad biennium posse excipere de pecunia non numerata: & tunc creditoribus incumbit onus probandi numeratam. d. l. asseueratio. & Alberic. in d. l. si ex cautione. in fine. latè ad ambas partes Angel. in § idem iuris. col. 3. de exceptio. in Institut. post biennium verò tenetur debitor probare non numeratam: quia non est verisimile quòd tanto tempore tacuisset, si pecuniam non recepisset.

Post bienniũ quando hæc exceptio opponatur.

48 De æquitate tamen canonica potest hæc exceptio semper opponi per mille annos: ne quis cum aliena locupletetur iactura. teste Dyno in regul. locupletari. & ibi latè Boër. in addition. de regulis iuris. lib. 6. sequitur Angel. consil. 156. videtur prima fronte: & Ias. in dicta l. qui pecuniam. vbi dicit habere locum in terris subiectis ecclesiæ quoad temporalia, vt in ciuitate Auinionensi: & exceptio doli etiam in terris imperij opponi post biennium poterit: quia dolo facit petendo quod non numerauit. quod est notandum in actu practico, teste Angel. in d. §. idem iuris. col. 5. versic. ex quo nota tu causidice, &c. & ista opinio seruatur in hac Francia, sed debitor probat non numeratam: vt dictum superiùs fuit.

49 Et post biennium non tenetur creditor nec iurare, nec referre. l. in contractibus. §. illo. C. eo. ita tenuit Henric. de Pyro Colonien. Institut. de litera. obligatio. in glossa scriptura, per dictum §. illo. ex æquitate tamen si pars vellet eum constituere iudicem, teneretur officio iudicis iurare: prout dixi in tract. de literis oblig. in art. 1. gl. 11. & sic censuit Senatus, anno 1544. die 30. Ianuarij post prandium, in magna camera.

Iurare an teneatur creditor post biẽnium. Arestum.

50 Poterit etiam debitor, si videat creditorem assertum nolle dare pecuniam, agere super cancellatione instrumenti, vel chirographi, dicens pecuniam non fuisse vnquam numeratam: & sic instrumentum esse apud creditorem sine caussa, & ideo cancellandum esse, vel chirographum. ista practica probatur in l. dissolutæ. C. de condict. ex lege. Bartol. in authentic. cassa. C. de sacrosanct. ecclesiis, in fine: vel poterit petere, quòd cedula sibi restituatur. gloss. in d. l. dissolutæ. & Angel. in d. § idem iuris. col. 4. & sic frequentiùs agitur in ressortu Tholosano: vt scripsi in tracta. de liter. obliga. artic. 1.

Agere ad cãcellationem, an possit debitor, si pecunia non ei numeretur.

51 Quartò limita in tutore, qui confitetur se habuisse pecuniam pupilli, tunc etiam ante biennium non potest exceptionem non numeratæ pecuniæ opponere. Ias. & alij in l. singularia. in 5. speciali. ff. si cer. per. & hoc intellige quando pecuniam caperet palàm & bona fide. vt in l. non existimo. ff. de administ. tutorum. Alioqui incideret in pœnam, vt ibi & gloss. in l. actione. & in l. si tutor ff. de tutel. & ratio. distrahend. & diceretur prædo. Socin. consil. 159. in præsenti. col. tertia. versiculo quarto deprehenditur. in secundo volumine.

Tutor cõfitens pecuniã pupilli habuisse hanc non opponit exceptionẽ.

52 Quæro, quando dicatur tutor palàm, & bona fide contraxisse? Bartol. in l. frater à fratre. col. antepenult. versi. 3. quæro quid in contractu. ff. de condict. indeb. dicit palàm fieri, quando contractus fit præsentibus amicis & consanguineis pupilli. per l. transactionem. C. de transact. & in hoc non valeret consensus bastardi. Barba. cons. 41. col. 6. & seq. in 4. vol. quod facit ad intellectum statuti requirentis consensum consanguineorum.

Palàm quando dicatur fieri.

53 Item dicitur palàm & bona fide, quando iudicis præsentia interuenit: vt docet Alex. consi. 20. ponderatis. col. 1. in 3. vol. & Barba. cons. 53. præclarè. col. 12. in 2. vol. sequitur Ias. in repet. l. admonendi. col. 7. ff. de iureiuran. & in dicta lege frater. & in l. pacta nouissima. 3. nota. C. de pactis. & in tit. qui feud. dare possunt in principio. refert Purpura. in d. l. admonendi. Cotta in secunda parte memor. in verbo, palàm.

54 Quintò fallit, quando confessio mutui facta esset ex alia caussa: vt debebas ex caussa venditionis decem, recognouisti te illa debere ex caussa mutui, licèt verè non sit mutuum, tamen non opponitur exceptio non numeratæ pecuniæ. l. aduersus. C. eo. Felin. & alij in d. cap. si cautio. in vltima limita. col. 14.

Confitens caussa mutui quod aliũde debet, exceptionem istã nõ opponit.

55 Ratio diuersitatis est: quia quando confessio emanauit ex sola caussa mutui, lex præsumit confessionem factam ex facilitate petentis, & cupiditate complacendi creditori, vt ipsum inuitet ad illi subueniendum, & pecuniam mutuandam: secus quando emanauit ex caussa locationis, vel venditionis: quia nulla præsumitur hîc facilitas. nam si tibi locare, vel vendere non possum, alteri dabitur porrigenti pecunias: sed hodie facilè non inueniuntur mutuantes pecuniam sine commodo. Porcus in d. §. 1. col. 6. & hoc casu debitor etiam ante bienniũ tenetur probare. Alber. in d. l. si ex cautione. col. 3.

56 Ideo quia ibi ex caussa præterita fit cedula, tunc magis fit, vt declaret obligationem de præterito fuisse, & sic statim inducit consensum de præsenti: nisi debitor probet prætextu falsæ caussæ factum esse. l. 2. §. circa. ff. de doli except. vbi verò fit cautio spe futuræ numerationis, non habet consensum

consensum de præsenti, sed demum secuta numeratione voluit obligari: & ideo creditor habet probare numerationem, vel biennij lapsum. doct. in d.l.aduersus.hodie in Francia debitor semper probat, quia habet scripturam contra se, & ideo hoc casu poterit probare primam caussam non esse veram, videlicet se nunquam debuisse ex caussa venditionis, vel alia, & ideo non teneri.

Soluens partem non opponit executionem ad reliquam partem.

57 Sextò limita, quando ex interuallo soluisset partem debiti, tunc non potest pro alia parte opponere.l.cum fidem. C. eodem.quia videtur fidem cautionis agnouisse, nisi protestaretur.Bal. ibi, & Anto.Tremol.in additio.ad pract.de Bonacurso. rub.de perempto.exceptio.versi.exceptio non numeratæ pecuniæ. de æquitate tamen impetratis literis regiis vidi aliquem recipi ad probandum se non recepisse alteram dimidiam partem: vt etiam superiùs scripsi:cùm sit bonum argumentum totius ad partem.l.quæ de tota.ff.de rei vendi.

58 Item si promisit ex certa scientia, tunc nihil opponit, quia donare videtur:secus si per errorem.probatur in l.cùm de indebito.§.si autem pro parte.ff. de probatio.etiam hoc casu succurretur probato errore.quia qua facilitate confitetur, eadem opponeret hanc clausulam.

Notarius si asserat numeratã pecuniã excludit hãc exceptionẽ.

59 Septimò modera, quando notarius arrestaretur in instrumento publico numerationem factam fuisse per hæc verba, Personaliter constitutus Titius confessus est habuisse decem aureos, quos in mei præsentia habuit, & recepit ex caussa mutui:secus si diceret, confessus est se habuisse, quia tunc exceptionem opponere poterit, de primo est tex.in l.1.ibi, præsens aspectus.probet. C.de can.frumen.vrb Rom.lib.11.gl.in l.si pluribus.ff.de solut. Roma.sing.636.Scis quod.& Fräcisc.de Crema.sing.44.pone dicitur.Fel.& alij in dicto cap. si cautio.& ista est communis opinio. poterit tamen pars falsum illud instrumentum allegare. & probare producendo testes, qui interfuerant confectioni instrumenti, & aliis legitimis modis, si illam pecuniam non receperit.

Cautela pro notariis.

60 Aduertat notarius ad hoc, vt nunquam scribat partem recepisse:nisi numeratio fuerit facta eo præsente, & vidente:sed debet scribere Titium confessum fuisse se recepisse, alioquin incidit in crimen falsi, quia affert testimonium de eo, quod non vidit. gloss.in l.si ex pretio.in verb.conscriptum.C.si certum petat.scribens Iudæos dixisse Pilato, scribe quòd Christus dicit se Regem Iudæorum, non quòd sit Rex.

Notarius quomodo instrumentum cõficere debeat.

61 Porcus Institu.de litera.obliga.col.2. inquit, cùm scholasticus iniuriam rectori intulisset in absentia notarij, qui postea fuit vocatus, vt conficeret instrumentum:scholaris tunc dixit notarium debere scribere, quòd rector dicit se iniuriam passum fuisse à scholari: non enim scribere debet notarius, quòd iniuria in sua præsentia facta fuerit. per l.tutor.§.fin.ff.de vsur.Bal.in consil. 28.in quodam instrumento, in primo vol.

Geminata confessio excludit exceptionem nõ numeratę pecuniæ.

62 Octauò non procedit, quando esset confessio geminata:glo.in l.in contractibus.§.sed quoniam.in verb.penitus.in princ. C. eod.quam sing. not. Rauen.in verb.geminatio.& Ias.in dicta l. qui pecuniam.sequitur Bald.& Angel.in dicto §.sed quoniam.& Ioann.Andr.in addit.ad Specul. in tit.de dona.inter virum & vxorem.in rub.ad fi.Petrus de Bella pertic.in l.cùm fidem.in fin. C. eod Panor.in dicto cap. si cautio.per Bald.in dicta l.generaliter. & in l.cùm fidem.& ibi Barbat.in additionibus ad eum: illo titu.& in l.in contractibus.§.1 quia geminatio multum operatur.in l. balista.ff.ad Trebel.Corset.in suo tractatu de geminatis.Hippoly.in consi.113.in præsenti caussa. Roma.in l.si verò.§.de viro.fallen.31.ff.solut.matri.

Cõtrarium tenet Fel.in d.c.si cautio, quia eadem facilitate induceretur quis ad cõfitendũ bis, & sæpe, sicut semel, etiã ex interuallo, quia semper confideret de numeratione sibi facienda:ideo ob istam confessionem geminatam non obligabitur, nisi alia interuenerint, secundũ eum. & istud est æquius, & in praxi obseruatur: dummodo debitor possit probare sibi nihil fuisse numeratum.

Promissum in caussa trãsactionis non reiicitur exceptione.

63 Nonò fallit, quando quis promisit dare caussa transactionis pecuniam non debitam, tunc non iuuatur hac exceptione: quia subest caussa, vtpote quia à lite disceditur.l.si transactionis.C. de non num.pecu.nec ea caussa solutum repetitur tanquam indebitum.l. in summa ff.de condict. indebit.& l.2.C.illo tit.Alex.consi.191.visa scriptura.in secundo vol.& ista seruatur.

Statutum an hãc exceptionem tollere possit.

64 Decimò restringe, quando statutum, vel consuetudo tolleret exceptionem non numeratæ pecuniæ, quia cùm sit de iure ciuili. Instit. de litera.obligat.ergo poterit tolli per aliud ius ciuile.l. eas.ff.de capit.diminuti.l.nec ex prætorio.ff.de reg.iur.

Stilus Bituricen.an tollat hanc exceptionem.

65 Intellige quòd potest tolli per statutum, vel consuetudinem quoad forum seculare.l.3.in fi. ff.de constit.pecu.& in stilo Biturigum cautum est.rubr. de executio.exceptionem non numeratæ pecuniæ non habere locum ad impediendum executionem in casibus executioni dispositis: ergo in aliis casibus non dispositis executioni, poterit exceptio non numeratæ pecuniæ opponi. nam qui in vno prohibet, in alio concedit. l. cùm prætor.ff.de iudic.c.nonne.de præsumpt. Item quod non mutatur, quare stare prohibetur.l.sancimus.C.de testament.hîc non mutatur ius:ergo stare non prohibetur, nisi in casibus dispositis executioni.

66 Præterea disponit ille articul. 4. vt executionem non impediat, seu manus munitionem exceptio non numeratæ pecuniæ:ergo facta manus munitione non prohibet opponi.& istud est verum, licèt quidam ignari practici indistinctè dicant exceptionem non numeratæ pecuniæ Biturigibus non habere locum, sed ibi non probatur:vt etiam luscus videre potest.

67 Insuper ille articul.in versic.*aussi quant, &c.* aliud disponit, videlicet exceptionem hanc non habere locum in instrumentis obligatoriis executionem habentibus, ad hoc vt creditor teneatur probare se numerasse, & sic solum transfert onus probandi in debitorem opponentem: cùm creditor

creditor pro se habeat instrumentum sigillatum regio sigillo, vel aliud executionem habens. Si verò pars aliud haberet instrumentum, quod non haberet executionem, sumendo argumentum à contrario sensu, quod est validum. l. 1 ff. de offic. eius cui est manda. iurisdict. etiam in statutis. Corset. in sing. incip. argumentum. tunc hæc exceptio opponi posset: & creditor teneretur pro-
68 bare numerasse, insequendo ius commune. d. l. si ex cautione. † Licèt de consuetudine in hoc regno Franciæ regulariter debitor teneatur probare pecuniam non numeratam, etiam ante biennium: quia creditor habens etiam cedulam pro se habet saltem præsumptionem: ergo ius probandi transfertur in debitorem: & ita seruatur in hac consuetudinaria patria, quicquid in contrarium dicatur. Consuetudo regni transfert onus probandi in debitorem.

69 Sed quoad forum episcopale siue ecclesiasticum non valet statutum, seu stilus tollens hanc exceptionem: quia cùm agatur de peccato, videlicet, vt quis agat ad id, quod non dedit: ecclesia hoc non admittit. c. nouit. de iudic. ecclesia enim cultrix & auctrix iustitiæ non patitur contra iustitiam aliquid fieri. cap. vno. de aliena feud. Item quia est contra libertatem clericorum: nam aufert eis ius commune, & contra rationem naturalem, & mentem contrahentium. Bald. in ca. cùm omnes. col. penult. de constitut. Henric. Boteus in tracta. de synodo episcopi, conclusione 9. tertiæ partis. Stilus curiæ ecclesiasticæ tollēs exceptionem nō numeratæ pecuniæ non valet.

Si verò transferat onus probandi in debitorem, bene valet: vt docet Albert. Brunus in tracta. statuto. in versicul. excipere. quæst. 8. & ita statuitur in stilo curiæ ecclesiasticæ Bituri. rubr. de ordin. iudicia. articul. 6. vbi sunt hæc verba: Item statuimus exceptionem non numeratæ pecuniæ non esse admittendam ad hoc, vt creditor habeat onus probandi, si interuenerit stipulatio, seu solutionis promissio: in his tantùm duobus casibus transfert onus probandi: videlicet quando interuenit stipulatio, & solutionis promissio, in aliis non transfert. ergo habebit locum ius commune: licèt quidam procuratores ignari indistinctè intelligant exceptionem non numeratæ pecuniæ non habere locum in curia ecclesiastica, allegantes stilum hunc. & articul. qui hoc non probat: vt lippis patet, & tonsoribus. dicit gloss. in l. quidam cùm filium. ff. de verborum obligatio. & hodie seruamus, vt dixi, quòd exceptio non numeratæ pecuniæ non probatur à creditore, postquam habet instrumentum, vel chirographum pro se: debitor autem pecuniam dicens non recepisse, hoc probare tenetur, nec admittitur ad probandum, donec garnierit: sed facta recognitione, condemnatur ad garniendum, data ei postea dilatione ad probandum pecuniam non fuisse numeratam.

70 Notandum est, quòd licèt statutum, vel consuetudo tolleret hanc exceptionem: tamen in foro conscientiæ creditor non esset tutus. teste Innoc. & Panor. in c. plerique. de immunit. ecclesia. & Bald. in l. si ex cautione. in fi. C. de non numera. pecu. In conscientia nō potest tolli hęc exceptio.

71 Item creditor, qui promisit mutuare, non cogitur inuitus, licèt chirographum acceperit, sed illud restituere sufficit: vt docet Bart. in l. si fideiussor creditori. ff. de fideiussorib. quia sicut debitor non tenetur accipere, ita nec creditor mutuare ratione correlationis. l. fin C. de indic. viduita. tollend. Dec. & alij in d. l. qui pecuniam. nisi debitor pateretur interesse: vt ibidem dicitur: quia tunc saltem non mutuando teneretur ad id, quod partis interest. Mutuare nō cogitur creditor qui chirographum habet sed illud reddere sufficit.

72 Item licèt exceptio non numeratæ pecuniæ non possit post biennium opponi, tamen potest implorari officium iudicis: vt habetur in additio. ad Panor. in c. si. de solutio. quod dicit esse sing. Hippoly. Marf. sing. 277. licet suprà. vel allegari exceptio simulationis, etiam si renunciatum fuisset huic exceptioni. gloss. in l. emptione. C. plus valere quod agitur. & ibi multa cumulaui. sequitur Hippoly. sing. 327. exceptio. superiùs scripsi: & videte quæ dixi super hoc in l. actionis verbo. ff. de verbo. signific. Exceptio ista licèt post bienniū opponi non possit, tamen officium iudicis implorari potest.

73 Aduertendum est, quòd qui propriam scripturam in iudicio abnegat, vel numerationem inficiatur, conuictus in duplum punitur, nisi sacramento illato confiteatur: tunc enim non punitur, nisi ad expensas circa probationes factas actoris iuramento declarandas. text. in auth. contra qui propriam. C. de non nume. pec. quæ plena dupli non seruatur in hoc Franciæ regno: sed iudex pro facti qualitate hunc inficiantem conuictum ad mulctam condemnabit pro arbitrio suo: & pro qualitate personæ & facti imponendam. per ca. fraternitas. 12. quæstione secunda. Alia si lubet, bone lector, perlegere licebit per totum titul. C. de non nume. pecu. ista tamen interim sic digesta non aspernaberis, quæ Deus optimus maximus scribenda mihi dictauit, cui immensas ago gratias. Amen. Negans suā scripturam dupli pœna non punitur.

REVER

REVERENDO IN CHRISTO PATRI ET DOMINO NICOLAO PELLEVE, AMBIANENS. EPISCOPO,

omni virtutum genere instructissimo

Petrus Rebuffus S.

MVltis atque magnis tuis beneficiis tibi antea deuinctus, egregie atque amplissime Senator, cogitabam quibus modis referrem gratiam; quinetiam obligatione, aut in solidum (vt Iurisconsultorum more loquar) aut pro parte liberare possem: initio quidem aliquis locus relictus videbatur: quia tamen me in dies postea magis, atque magis tua munificentia ornare non cessasti: adeò vt semper aliquid accesserit ad cumulum tuorum erga me meritorum: factum est, vt iam putem deinceps non tecum contendendum beneficiys: nulla namque aut perquam exigua, mea erga te sunt, sed vis (vt coniector) vestigia Philippi Macedonum Regis sequi, qui cùm Philonis Thebani hospitio receptus esset, multisq́ ab eo officiys affectus, is autem cùm vicissim à Philippo nihil muneris accipere vellet: ne me (inquit Philippus) beneficentia superatum hac laude spolies, quòd hactenus à nemine beneficiys victus fuerim, & maximè cùm summo loco nobilíque genere ortus sis: quorum proprium est liberalitate vti, ex quo persoluendi debiti spem nullam penitus superesse satis noui: sed quoniam liberalis ingenuíque animi est cui plurimum debeat, si vires in rependendo desint, significationẽ tamen non ingratæ voluntatis officiosæ non prætermittere, τῆς γὰρ εὐεργεσίαις δεῖ χάριτας ἀπονέμειν. Quare hoc non aliunde petitum munusculum, sed industria nostra comparatum, & ingeniy velut propriy agri fructum donare, ac offerre, præsertim cùm tibi conuenire videam. Tractatum itaque de sententiys præiudicialibus dicendum censui, vt sit beneuoli, & non immemoris animi argumentum aliquod: & sanè aptius ad hanc rem nihil visum est his nostris lucubrationibus in ea potissimum disciplina, in qua tu & plurimum excellis: & ab omnibus magnopere laudaris, præter cæteras quæ in te egregiæ sunt, & eximiæ animi dotes, bonarúmque artium peritiam: quibus omnibus cum maiorum tuorum nobilitatis præstantia in vestro amplissimo Senatorio ordine præluxisti. Hanc igitur quantamcumque partem industriæ nostræ grato animo excipias, rogo. Chartea hæc nostra remuneratio apud ingenuos virtutis cultores, qualis es tu, auro gratior esse solet, præsertim cùm nunc aliud præstare facilè nequeam. Vale.

TRACT

TRACTATVS

DE SENTENTIIS PRÆIVDICIALIBVS, SEV PROVISIONALIBVS.

1 AD intellectum huiusce frequentissimæ in palatiis materiæ, possum verè præfari id,quod in simili doct.in rub.ff.de in litem iurand. inquiunt,quòd in palatiis & practica ista materia,non in scholis dicitur,& maximè in hoc solenni Paris.palatio,in quo turba doctissimorum virorum,maximè pragmaticorum versatur: qui hanc materiam exactiùs, ac perfectiùs tractare potuissent,si commodum publicum in animo tantùm habuissent. Sed videns eam necessariam, in vsuque forensi frequentissimam, & neminem hactenus eam,ne à limine quidem salutasse, volui hæc pauca in ordinem redigere: vt deinceps iuuenibus hæc incognita materia nota fiat. Frequens prouisionis materia.

2 Et in primis discutiendum est,quòd prouidere est præmeditari,& antè,vel à longè, & futurum aliquod,antequam factum sit,videre: vt inquit Lucas de Penna in l. si vltra. de decurio. lib. 10.C.& in l.prohibitum.col.2.C.de iure fisci. ibidem. inde venit prouidentia, quæ est quædam prudentia circa futura.gl.in procæ.Instit.§.quorum. & idem Lucas asserit in l. 1. C. de agricol. & censit.lib.11.& ista prouidentia est duplex. Quid sit prouidere.

3 Quædam diuina,quæ moderatur & temperat vniuersa: vnde Origenes super Genes.2.c.dicit,multa sine voluntate geri, nihil tamen sine eius prouidentia:de qua plenè loquitur Bercor. in verbo Prouidentia.& Floren.in 4.parte summæ.tit.2.c.2.§.3.

4 Ideo diuina prouidentia multos diuersi erroris hæreticos esse permittit: vt cùm interrogant nos ea quæ nescimus,sic discutiamus pigritiã,& diuinas scripturas capiamus.sic ait D. Augusti.in c.si.24.quæst.vlt.de hac etiam tractant Theologi.ad illos reiicio,vt mea sim sorte contentus. Hæreticos quare Deus permittat.

5 Altera est humana,qua homo interdum suæ personæ discretè prouidet.Deutero.32.vtinam saperent,& intelligerent,& nouissima prouiderent:& iurisconf.ait summa prouidentia legitimis tutelas delatas.in l.1.ff.de legi.tuto.& alibi inquit,principali prouidentia fieri debere, id est principis prouisione in l.si arrogator.ff. de adoptio. inde princeps dicitur prouidentissimus: quia super alios negotiis publicis,& sui regni prouidere debet.in l.vnum ex familia.in fi.ff.de lega.2.vbi gl. dicit prouidentiam respicere arma, sed dicite prouidentiam in omnibus rebus esse posse: & ideo non debemus tantùm restringere ad arma. & viri prouidi dicuntur solertes, & prudentes cap.nisi essent viri prouidi. de præb.& iurifcon.ait: nec quicquam obstat vni tantùm ex hæredibus prouideri.l.auus.ff.de pact.& idem iurisconf.in l. 1. in princ. de tigno iuncto. quod lex prouidenter efficit,& in l.qui foueas.ibi,neque scierit,vt prouidere potuerit.ad leg.Aquil.ff. Prouidentia ad quæ referatur. Reprehenditur glo.

6 Et cùm lex dicit,prouideat iudex,intelligitur ex officio.l.cùm satis.§.caueant.vbi doct.C. de agrico.& censit.lib.11.quod intelligerem verum,quando actio non competebat,aliàs intelligitur, prouideat ordine iuris seruato,iuxta ea quæ not.doct.in l. vinum. ff. si cer. pet. ac si dictum fuerit iustitiam administret.l.illicitas.in princ.ibi,ne quis iniquum lucrum, aut damnum sentiat,præses prouideat.ff.de offic.præsid. Prouideat iudex, quid significet.

7 Interdum prouidetur alicui de dignitatibus, beneficiis, aut officiis ecclesiasticis, de qua prouisione loquitur totus titulus de elect.de præb.& alij similes, etiam ego ipse de hac prouisione scripsi in rub.de colla.in concord.& ibi adieci hodie beneficiis prouideri per quinque casus,& vocatiuum non esse in vsu ob malitiam nostram,vtpote quia nullus vel admodum pauci vocantur tanquam Aaron:ne illi quidem quos æquus amauit Iupiter, aut ardens erexit ad æthera virtus.prouisio itaque per vocatiuum nunc dormit,& quandoque suscitabitur,si viri sancti eam excitauerint orationibus.

8 Et prouisio hominis facit cessare prouisionem legis: nempe maritus potest intendere actiones paraphernales,vxori competentes,si vxor illi tradiderit instrumenta:nisi ipsa vxor aliter prouiderit.l.fi.C.de pact.conuent.l.maritus. de procur. & consanguineus pro consanguineo agit,nisi alteri fuerit datum mandatum.l. exigendi.ibidem. hoc limitarem non procedere in illis casibus, in quibus non licet iuri renunciare:tunc prouisio hominis non tollet legis prouisionem:vt in tacita hypotheca.probant doct.in l.2.C.de iure emphyteo. & Ioan. Crotus in repet. l. si constante. col.35.ff.solu.matri.versic.secunda sit conclusio.sequitur Gomes.in §.fuerat.col.15. nume.29.de actio.in Instit.& in quibus casibus liceat dispositioni iuris renunciare, abundè tractat Fel.in c. si diligenti.de foro compet. Prouisio hominis facit cessare legis prouisionem cum limitatione.

Prouiſio latiſſimum verbum.

9 Item prouiſionem dicunt Canoniſtæ eſſe verbum latiſſimum.gl.& doct. in cle.fi. de elect. & in c.ſi compromiſſarius.eo.tit.lib.6.& Cardi.in cle.cauſſam.quæſt.4.& cle.in pleriſque. quæſt.16. illo tit.ob id continet electionem,collationem,nominationem,& poſtulationem,& omnem modum,quo eccleſiis prouidetur,vt nominatim ſcribit Cardina.in clement.1.§.fi.de præbend.in c. cùm in illis.§.1.de præbend.in 6.ſcripſi in §.præfatique ordinarij.in verb. prouiſionem. de colla. in concor.

Mandatum de prouidendo cur ſic dicatur.

10 Inde dicitur mandatum de prouidendo,quod factum eſt,vt imperranti prouideatur.c.mādatum de præb.lib,6.Fel.in c.in noſtra.correla.32. de reſcr. & plenè habetur in rub. de mandat. apoſtolicis in concord.ſed cùm iſta ſit iuri pontificio peculiaris, & ſatis à nobis in concor. Franciæ abundè materia tractata, ob id nunc alia exprimere ſuperſedemus, ad illam de qua agitur materiam noſtra retia vertentes.

Præiudicium pro prouiſione capitur.

11 Alio modo accipitur prouiſio,ſic nempe ferè dicanici vocant prouiſionem illud, quod iuriſconſulti præiudicium dicunt,quaſi præcedens iudicium, ſiue examinationem. Cicero in oratione prima in Verrem ſcribit, primam cauſſam tui amici ſubleuabis, de quo non præiudicium ſed planè iudicium iam factum putatur.Et in oratione pro Cluentio, vnde iuriſconſ. ſæpiùs præiudicia pro cognitionibus cauſſarum accipiunt quas ob legitimas rationes præcedere oportet, ſi fortè cum aliis concurrant.

Præiudicialis ſententia.

12 Et iſta poteſt dici interlocutoria ſententia præiudicialis: vt per Claudium Cantiunculam in topica iuris.in argu.à præiudiciis.ſcripſi in interpretatione l.Imperatores.ff.de priuileg.cred.

Ob id titulū huius tracta.deſcripſi de ſententiis præiudicialibus,ſeu prouiſionalibus,vt à quolibet intelligi poſſit.Cicero lib.ſecundo de diuinatione ſic ait, Medicus morbum ingraueſcētem ratione prouidet,inſidias Imperator,tempeſtates gubernator:& ſic iudex debet prouidere,vt alimenta diſtribuantur,& neceſſaria lite durante, & de hac loquitur iſte tractatus, de quo inferiùs dicetur fuſiùs.vnde ſi operæ à liberto petantur,quoties contenditur,an libertus ſit,redditur præiudicium,id eſt condemnatur libertus per modum(vt practici dicunt)prouiſionis: vt operæ præſtentur interim cautione data,& durante proceſſu.tex.egregius.in l.ſi.ff.ſi libertus inge.eſſe dicat. ſic dicens,Quoties de hoc contenditur,an quis libertus ſit,ſiue operæ petantur, ſiue obſequium deſideretur,ſiue etiam famoſa actio intentetur,ſiue in ius vocetur,qui ſe patronum dicit,ſiue nulla cauſſa interueniat, redditur præiudicium: ſed & quoties quis libertum ſe quidem confitetur, libertum autem Caij Seij ſe negat.ibidem præiudicium datur:ecce pulchrum tex.de hoc præiudicio.facit tex.in l.quoties. ff. de probatio.ibi, licèt in præiudicio patronus eſſe videatur,& quia iſta materia eſt ita frequens in forenſi Galliæ iudicio,ſicut alia,quæ ſit in corpore iuris, & tamen per iuris interpretes adhuc parùm tractata, quia eis incognita:ideo hæc pauca duxi adſcribenda. Vos quæſo lectores,hæc boni conſulite.

Quæ in hoc tracta. continentur.

13 Primò quid ſit prouiſio.Secundò,vnde dicatur.Tertiò,quo iure introducta ſit.Quartò,quā ob cauſſam. Quintò,quis poſſit eam petere. Sextò,quando peti poſſit. Septimò, quanta eſſe debeat.Octauò,coram quibus tractanda ſit.Nonò,quo tempore concedi poſſit.Decimò,quid proſit iſta præiudicialis ſententia.Vndecimò,in quibus caſibus concedi ſoleat,dicemus.

Et ſic caſus quos frequenter in curiis vſuuenire vidi,inſeram. vltimò ordinationes regias cum aliqua elucidatione inſcribam:quibus viſis,ſatis materiæ prouiſum erit noſtræ.

Prouiſio quid ſit.

14 Primò quæro, quid ſit prouiſio. Reſpondeo, eſt pronunciatio præiudicialis iudicis, diuini cultus,ſeu alimentorum ratione,aut alia neceſſaria,& iuſta cauſa facta.

Pronunciare quid ſit.

15 Primò dico eſſe pronunciationem,quia pronunciaſſe & ſtatuiſſe ſolemus,dicere eos,qui ius habent dicendi,vel cognoſcendi.l.pronunciatum.ff.de verb.ſign.vbi abundè ſcripſi. ... in repet.l. quod iuſſit.in præfa.ff.de re iudica. & antequam fiat prouiſio, requiritur quòd à iudice pronunciatum fuerit faciendam eſſe,alioqui non fiet ſine ſententia iudicis.

Sententia prouiſionalis definitiuam ſuperat.

16 Præiudicialis ideo dixi,quia ſi fieret per ſententiam definitiuam,non eſſet prouiſio, nec valeret ſententia definitiua,ſi plenè non eſſet de cauſa cognitum.l. 1. C. de exec. rei iud. ideo hæc prouiſio in hoc ſuperat ſententiam definitiuam,vt non obſtante appellatione exequi poſſit:vt inferiùs dicetur.

Iudicis ſententia requiritur.

17 Iudicis dico ad differentiam arbitri, qui hanc prouiſionem non concedit: etiam quia ſine iudicis pronuntiatione non ſit hæc prouiſio ipſo iure,vel per ordinationem.l.ait prætor.§.1.de iure delibe.ff. ideo iudicis requiritur miniſterium & iudicem hîc intelligo pro magiſtratu habente iuriſdictionem,vt inferiùs dicetur.

18 Item dicitur ratione alimentorum fieri,vt videbitur de filio infrà eodem articulo primo,ne interim filius fame pereat:hæc fiet illi prouiſio,& aliis ibidem deſcriptis perſonis: vt inferiùs per totum videbitur abundantiùs.

Quando prouiſio fieri debeat.

19 Præterea quia alia ex cauſſa neceſſaria,& iuſta prouiſio fieri debet,vt in cauſſa medicaminū & in aliis:vt inferiùs dicetur per totum,ideo dixi in definitione alia neceſſaria, & iuſta cauſſa: & tunc fieri debet quādo perſona,vel res periret,aut in magno periculo eſſet,ſi ſibi non prouideretur.l.de pupillo.§.ſi quis riuos.ff.de noui oper.nunc.& ſic iſta ſufficient ad primam quæſtionem.

Prouiſio vnde dicatur.

20 Secundò quæro, vnde dicatur prouiſio? Reſpondeo à verbo prouideo. nempe ſicut bonus medicus prouidere ſolet infirmis,& pater filio:ita & bonus iudex, qui etiam dicitur ſubditorum pater in rub.C.de ratioci.oper. public.& de patribus ciuitatum. & in l.3.C. de his qui ſponte publica mu

blica munera subeunt.lib.10.& quia in praxi versamur,practicantium terminis vtar.& cùm oratio in populari ratione versetur:ideo populariter loqui necesse erit : vt Cicero docet faciendum in lib.de finib.bonor.& malo.3.in princ.

21 Tertiò quæritur,quo iure inuenta sit prouisio ? Responde,iure ciuili,& vsu practicantium, naturali tamen habita ratione,per tex.in l.si neget,qui maritus fuisse dicitur, matrimonium esse contractum,eò quòd eam quæ se vxorem fuisse dicit,ancillam esse probare paratus sit, alimenta quidem liberis præstare interim compellendus est.& per totum ff.de liberis agnoscen.l. si de instituta.§.de inofficioso.ff.de inoffi.testa.l.qui de inoffic.ibidem.ibi, quoties si verè filius esset,hæres esset,aut bonorum posses.vt interim & possideat,& alatur. [l. 1.§. sed si sub conditione.ff.vt lega.vel fideicom.nom.caueat.]cum aliis multis iuribus,quæ inferiùs adducentur, & postea eam ius canonicum approbauit,vt in c.ex parte.& c.olim.cum similibus. de accusat. faciunt quæ dixi in pręfa.ad l.vnam.C.de sent.quæ pro eo quod interest profer.in interesse,quo iure sit inuentum, & demum praxis foren.istam adeò materiam auxit,vt inferiùs liquidò apparebit,vt vix perfectè intelligi possit sine ea,nisi legas,quæ inferiùs scribam:quæ magis in palatio profiteor me didicisse, quàm in scholis,& in docto. libris:sed hîc coniungam iura cũ praxi, vt bonum temperamentum fieri possit. *Quo iure prouisio inuenta sit.*

22 Quartò quæro, quam ob caussam prouisio fieri debeat?Respondeo ob iustam & necessariã caussam,& maximè quando imminet periculum, si non fiat:vt dixi suprà in definitione:hoc etiã docet tex.in l.ait prætor.§.in caussæ. ff. de iure deliberand. vbi sic dicitur, in caussæ cognitione hoc vertitur,an iusta caussa sit,vt diminuere prętor permittat,ergo & funeris caussa diminui permittet.item eorum,quæ sine periculo non possunt præteriri,vescendi gratia, æquè diminui permittit:sed vbi vrget,ex aliis quoque permittere caussis eum oportere : vt ædificia sarciantur, ne agri inculti sint:si qua pecunia sub pœna debeatur, vt restituatur:ne pignora distrahantur:ex aliis quoque iustis caussis prætor aditus diminutionem permittit : neque enim sine permissu eius debet diminutio fieri, scilicet hæreditatis:& nisi per modum(vt aiunt practici)prouisionis : & inferiùs fusiùs explicabitur:& quoties æquitatem desiderij naturalis ratio, aut dubitatio iuris moratur,iustis decretis res temperanda est.l.cùm ampliùs.§.quoties.de reg.iur.ff.vidi tamen prouisionem denegari,quando res licitatur, *& en matiere des criées* à Senatu anno 1541.die 10.Maij. *Quare sit introducta prouisio.* *Prouisio cessat in licitationibus.* *Arestum.*

23 Quintò quis possit istam prouisionem petere ? Respondeo is, cuius interest ex aliqua iusta, vel necessaria caussa.dicta l.ait prætor.& l.si neget.ff.de liber.agnoscend. *Petere prouisionem quis possit.*

24 Et sic iudicium non datur,nisi postulatum fuerit.l.quarta. §. hoc autem iudicium. ff. de damno infecto.nisi de diuinis agatur,in quibus iudex ex officio prouisionem facere poterit:& quoniam respicit vtilitatem publicam:vt dixit Lucas de Penna in l.2.C.de lucris aduocat.lib.12.Bar. & de Ripa in dicto §.hoc autem iudicium.in istis etiam casibus iudex sine requisitione procuratoris Regij prouidere non solet : ob id procurator Regius hoc petere debet : & ad illius petitionem prouisio fiet.ideo scribit D.Iacobus cap.quarto in episto.Litigatis,& belligeratis,& non habetis,propter quod non postulatis.petatur igitur prouisio,& dabitur.[Vnde anno 1551.die 2.Iulij in magna camera audiui legatum factum Cordigerib. seu fratribus minoribus adiudicatum de Goyero petente illud legatum non quidem nomine Regio, sed tanquam amicus spiritualis monasterij illud petebat,& obtinuit. Vide igitur quòd licèt minoritæ legatum petere nõ possint, tamen amicus spiritualis eorum nomine petet,qui postea illis distribuet.]

25 Sextò dubitari vidi, quando peti possit ? Respondeo, quidam dicebant ante litem tantùm contestatam,& non pòst,cùm exceptiones dilatoriæ postea opponi non possint.l.ita demum.C.de procurato.cap.exceptionem.de exceptio.ego verò teneo peti posse tam ante litem contestatam, quàm pòst,cùm non pereat sicut dilatoria litis contestatione. nec sit de exceptionibus dilatoriis, de quibus scripsi in tracta.meo de except.post doct.in c.exceptionem.de except. *Quando prouisio petatur.*

26 Imò etiam prouisio in caussa appellationis peti poterit,& decerni : vt nuncupatim Aufrer. docet in stilo parla.eod.tit.in prima parte.§.item dicunt.ita fuisse in parlamento iudicatum,asserens in facto Richardi de Fauons contra Raymundum de Ausello anno 27. & meliùs esse tunc prouidere,quàm si persona, vel res periret : quia meliùs est in tempore occurrere quàm post exitum vindicare.l.1.C. quando liceat sine iudice se vindicare. & huius est sententiæ subtilis [redacted] in suis comm.ad consu.Paris.in tit.de feud.§.42.n.28.[nisi appellatio posset statim decidi.] *Prouisio in caussa appellationis peti solet.* *Arestum.* *Arestum.*

27 Cauti tamen practicantes solent prouisionem in principio litis sub contestatione petere, quippe cùm filius hæreditatem petit,dicit.peto hæreditatem patris mei,vel peto me manuteneri in possessione bonorum patris mei , vel diuisionem hæreditatis. & si ista caussa tractum longum, aut dilationem habeat,interim postulo prouisionem:& sic solent dicere practici Franciæ *où la cause prendroit traict , ou delay,ie demande & requiers prouision à moy estre faite,&c.* si tamen non fuerit sic petita,poterit postea vsque ad finem litis exclusiuè peti. *Cautela petendi prouisionem.*

28 Imò etiam in executione, si opponerentur executiones, quæ altiorem requirerent indaginem,& reciperentur,iuxta l.ille à quo.§.si de testamento.ff.ad Trebel.posset prouisio peti,cùm sit fauorabilis : & eadem ratio seu maior in hoc casu locum habere videtur, ne interim fame fortè moriatur vulneratus,vel filius,vel res pereat:& ita vidi seruari. *In executione an prouisio petatur.*

29 Septimò quæro,quanta esse debeat prouisio?Respondet Masuer.in rubr.de possessi. §. item & recredentia dicens adiudicandam esse quartam partem eius rei, quæ petitur.argum. l. antiqui. *Quanta adiudicari debeat.*

ibi,quartam partem superstiti filio assignauerunt.ff.si pars hæred.peta.& consuetudo & stilus curiarum est,quòd fiat prouisio de quarta redditu um parte.arg.l.sed & si restituetur.§.si.ff.de iud.& d.l.antiqui. & hoc Masue. dicit seruari etiam in patria iuris scripti. & Aufrer. in stilo parlam. eo. tit.in prima parte.§.sed quæ.

Aresta de prouisione etiam decimarum.

30 Ego tamen vidi semper prouisionem concedi arbitrio iudicis, & sæpiùs de minori, quàm de maiori parte prouisum : & in sexta parte fructuum factam in hoc Senatu Annæ de Turre asserit Franci.Marc.in suis decis.quæst.149. in prima parte, & sic pro modo facultatum fit, argument.l.final.C.de alend.liber.& personarum considerata qualitate, & conditione. l. quæro.ff. de iure dotium.l.cùm alimenta.de aliment.& cibar.lega. item curato petenti integras decimas. adiudicata à Senatu fuit quarta pars decimarum per modum prouisionis, vt viuere interim posset: quia dicebantur decimæ infeudatæ,anno 1539.die 17.Iulij:vt plenè scripsi in tracta. de congrua portione.

Arestum.

Iudex quis prouisionem concedat.

31 Octauò quæro,coram quibus iudicibus ista prouisio petatur? Responde,coram illis iudicibus, ad quos materiæ principalis cognitio spectat:quia regulariter is potest de accessoriis cognoscere,qui de principali regula,cùm principalis.ff.de reg.iur.l.quoties.C.de iud.& ideo de hac prouisione cognoscet is,qui de principali.

Clericus remitti nó solet ante solutam prouisionem.

32 Seruatur tamen in hoc regno contrarium, quòd iudices laici prouisionem adiudicare possent læso,vel vulnerato, etiam à clerico soluendam:nec is remittetur ad suum iudicem ecclesiasticum in caussa principali, donec executio facta fuerit super prouisione, & sic hæc prouisionis materia maximè coram iudicibus secularibus exercetur,cùm ipsi sic vsi fuerint,& ab ordinationibus concedatur.[Et si iudex ecclesiasticus ad aliam prouisionem clericū condemnaret, abuteretur,& potest tanquam ab abusu ab eo appellari,vt censuit Senatus anno 1524.die 15.Decēbr. Plus dicens posse etiam cogi clericum per iudicem laicum per personæ prehensionem ad hanc prouisionem soluendam : sed in carceribus iudicis ecclesiastici detinebitur, non laici,donec soluerit. Imò dicunt regales iudicem ecclesiasticū non posse condemnare laicum ad prouisionem clerico faciendam, licèt non debeat esse melioris conditionis iudex laicus, quàm ecclesiasticus, tamen curia Paris.dixit abusum fuisse officialem Paris.in eo, quòd purum laicum condemnauerat ad prouisionem clerici anno 1524. die 14. Febr. Si tamen quis erat clericus tempore delicti commissi,& postea duxit vxorem,vel viduam,tamen inspicietur tempus delicti commissi. l. cum quædam puella.ff.de iuri.om.iud.Bar.in l.1.ff.de pœn.& sic poterit cogi per officialem,vt censuit Senatus anno 1524.die 2.Martij contra magistrum Nicolaum Cheualier aduocatum.]

Quo tempore concedi soleat prouisio.

33 Nonò hęc materia prouisionalis quo tempore concedi soleat? Respondeo,quolibet tempore.arg.l.si tem.§.quolibet tempore.ff.de euictio.feriatis etiam diebus.l.1.ff.de fer. quod non procedit in feriis in honorem Dei introductis:quia in illis omnis iudiciorum strepitus conquiescere debet.l.fi.C.de fer.docto.in c.fi.illo tit.scripsi in scholastico priuileg.4.

Arestum, vt procurator regius executionem tempore feriato factam cassari petat.

Arestum.

34 Nisi vterque citatus die dominico vel festo comparuisset, & iudex condemnasset:nam tūc pars condemnata, quia comparuit, & nihil dixit comparendo,appellare ob hoc non posset : & quia non est grauata, nec iniuria volenti & comparenti facta est.l. prima. ff.de iniur. & ideo non fuit recepta pars tanquam appellans à Senatu anno 1543.die 4.Februarij:sed fuit cōdemnata ad mulctam:quia licet die Dominico citata fuerat,tamen non cōparuerat : ideo fuit ad diem Lunæ expectata,& illo die condemnata,vnde grauata nō erat.Notate bene, quòd in his executionibus diebus festis factis contra debitorem,si ob hoc solum appellet : sua vix recipi solet prouocatio, si procurator regius non petat executionem sic factam cassari,& appellet eò quòd die festo iudicatum extitit.& ipse solet hoc petere,vt dies festi integri maneant.per l.fi.C.de fer.sed pars nō grauatur quandocunque executio fiat, quando debet : sed procurator regius grauatur,eò quòd non seruantur dies festi,& publicè interest,ob id appellare solet, quod est notandum. nam ita in forensi iudicio vidi seruari:& sic hoc casu bonum est habere procuratorem fauorabilem.

Quid prosit hæc prouisio.

35 Decimò quid prosit hæc prouisionalis sententia? Respondeo tantum prodesse quantum alia quælibet sententia,donec per aliam sententiam reuocata fuerit.tex.in l.adoptiuum.§.primo ff.de in ius vocand. ibi patroni quidem hîc accipiendi sunt qui ex seruitute manumiserunt:vel si quis præiudicio pronuncietur libertus esse,cùm alioqui non fuerit.prodest etiam ei, cui fit,vt interim alatur, & ne fame pereat : vel res interim conseruetur, & vt hoc etiam non obstante appellatione fiat, & in hoc aliam etiam definitiuam excedit sententiam. [Debet tamen iudex in prouisione pronuntiare instrumentum obligatorium, vel chirographum, in quo si contineatur tempus ad soluendū,non debet condemnatio per prouisionem fieri, nisi ad tempus expresſū in obligatione, vt condemnet iuxta conuentiones partium:nam contractus ex conuentione legem accipiunt.l.contractus. ff. de reg.iur.Si tamen quis debeat mihi centum hodie, & is debitor cùm eum inquietarem,me absente coram notariis confessus fuerit,se debere illa centum quæ promittit soluere,singulis quoque annis decem, & illud instrumentum ad me mittat, ego non obstante hoc instrumento potero petere prouisionem de tota summa, acceptando tantum instrumentum ad probationem, non in alio, alioquin posset debitor ad voluntatem suam differre solutionem,& esset in sua potestate,quando solueret contra iura.l.3. ff. de eo quod certo loco. & debitorum pactionibus creditorum petitio nec tolli nec mutari potest. l. debitorum. C. de pact. & sicut plus tempore soluitur,ita minùs.l.si cui.in fi.ff.de verb.sign.quod non potest debitor facere.]

63 Vltimò

36 Vltimò notandi sunt casus, in quibus tum de iure, tum de consuetudine & stilo curiarum solet fieri prouisio, vt à diuinis faustum fiat initium, ab eis inchoabimus.

Casus in quibus solet fieri prouisio.

37 Primus casus est, quando de diuino cultu agitur ne interim diminuatur, vel pereat, solet prouideri. per c. ex parte. de constitut. & dicit text. in c. peruenit. 2. de appellat. ibi, interim verò alicui personæ honestæ vices eius in ecclesia præfata committas, & ei de beneficiis illius assignes, vnde possit congruè sustentari. ecce quomodo pendente etiam appellatione fit prouisio fauore ecclesiæ, & diuini cultus, tam ecclesiæ, quàm personæ, quæ ecclesiæ seruire debet durante prouisione: iudex enim pendente lite per modum prouisionis seruitium ecclesiæ sic faciendum esse pronunciabit, per illum text. (Facit c. 1. in fi. ibi, interim autem sub cura prioris idem monasterium gubernetur. ne sede vacante.)

In diuinis fit prouisio.

38 Nec de iure à sententia lata ad pias caussas licet appellare. teste Bald. in l. prima. C. de sacrosanct. eccles. & Alex. in additioni. ad Bart. in l. Mela. ff. de alimentis & cibar. legatis. quamuis contrarium teneat Roma. in repetitio. authen. similiter. in §. priuilegio, in materia iudiciali. coll. 11. C. ad legem Falcid. quæ possunt sic conciliari: quòd ne caussa pia pereat, vel periculum patiatur, iudex per modum prouisionis debet illi succurrere: & si ab illa sententia fuerit appellatum, non obstante appellatione sententia ista executioni mandabitur: quia fiet seruitium ecclesiæ non obstante appellatione, tamen non præiudicatur appellationi, quin possit eam appellans prosequi, & quousque decisa fuerit appellatio sententia prouisionalis seruabitur, & non vltra: hoc modo conciliantur sententiæ contrariæ: & sic iudex quando de cultu diuino agitur, per modum prouisionis condemnare debet, ne cultus pereat diuinus, aut minuatur: & si simpliciter iudex condemnaret, sententia non mandaretur executioni, sed propter superioris authoritatem eidem esset differendum.

Appellari non potest à sententia lata ad pias caussas. Iurium conciliatio.

39 Secundus casus est in funeralibus, in quibus propter vtilitatem publicam, ne insepulta cadauera iaceant, & fœtore homines inficiantur, illico procedendum est. l. sunt personæ. & l. ne corpora. ff. de religiosis & sumptibus funerum. expedit enim reipublicæ non minus mortuos humari, quàm viuentes conseruari: vt scribit Bald. in l. fin. col. 2. C. de nego. gest. ob id si hæredes nolint expensas pro funere præstare, iudex per modum prouisionis solet eos condemnare; salua repetitione, si opus sit: quæ repetitio fieri poterit actione funeraria. l. si quis. §. hæc actio. ff. de religios. & sump. funer. & l. si quis sepulchrum ibidem.

In funeralibus prouidetur. Vide de multiplici funere Laz lib 3. de repub. 10. cap. 18 pag. 410.

40 Huc accordat quod Alexander refert in libr. genial. 2. c. 7. in fi. apium herbam sic vocatam, apud veteres funeralem fuisse, & ex apij corona defunctorum tumulos coronari consueuisse, atque in ludis funebribus apio ornari victores: inde Græco adagio vsurpatum est τοῦ σελίνου δεῖται, id est apio opus est, vt in mala valetudine, & rebus excisis, & deploratis, & quoties vitæ periculum imminet, apio opus esse maiores nostri dicebant: hæc prouisio potest probari in l. fin. ff. de mortuo inferend. quæ sic habet, si in eo monumento, quod imperfectum esse dicitur, reliquiæ hominis conditæ sunt, nihil impedit, quominus id perficiatur: & sic oppositio & appellatio non impediunt executionem, etiam si videamus strictam iuris rationem, appellationibus deferentem: quæ maximè praxi Gallica quasi Saphyrico lapide illustratur.

De apio herba funerali.

41 Alij tamen vocant in factum funerariam: & ita Specula. in tit. de sepul. §. 1. versic. porrò qui funus. & quòd funeraria sit quædam adiectio sicut actio de peculio. dicit Azo in summa de religios. & sumpt. funer. post glos. in d. §. hæc actio.

Actio in factum funeraria vocatur.

42 Sed ego dicerem esse nomen actionis, quæ funeraria dicitur, per d. §. hæc actio. & vtcunque vocetur, non est vis. Vnde hæc actio datur funeranti ad recuperandos sumptus, quos exposuit in sepeliendo mortuum. l. si quis sepulchrum. § prætor. ff. de religio. & sumpt. funer. & in hac actione non auditur condemnatus appellans, ne debitoris cadauer sepeliatur, vt dicit Specul. in titul. de appella. §. in quibus. vers. octauo. quia est res corruptibilis, & citò peritura, & ob id non capit dilationem. l. fina. de appella. recipiend. Benedict. in c. Raynutius. verb. mortuo. in 1. num. 55. & seq. de testament. igitur per modum prouisionis iudex sepeliendum cadauer pronunciabit, & sepelietur non obstante appellatione, & sine eius præiudicio: sic debent intelligi prædicta, postea is qui appellauit, appellationem prosequi poterit, sed corpus iam erit sepultum, & expensæ factæ à condemnato.

Non auditur appellans in actione funeraria.

43 Quæro, quot requirantur antequam hæc competat actio funeraria? Spec. & ibi Ioan. Andr. in additio. ad eum in d. tit. de sepult. in versi. porrò. tradit octo requisita: quæ omnia habuit à Rofred. in tracta. libello. in 3. parte rub. de actio. in factum funeraria, & quia ibi procedit satis obscurè, & hæc materia parum est à nostris tradita, ideo breui aliquibus additis, quæ in praxi versantur tractabo.

Requisita in actione funeraria.

44 Primò requirũt ipsi quòd aliquis sit mortuus: quia viuens non sepelitur. ca. fraternitatem, de sepul. sed hoc est indubitabile & ferè ridiculum inspecta materia: sed aduertendum est, quòd non debet condemnari quis vt viuus sepeliatur: cùm sepultura sit mortuorum. per tot. tit. de sepul. & ne sic sepultus desperet: quod non est permittendum: quippe anima est cunctis rebus præferenda. l. sancimus. C. de sacrosanct. eccles. quod facit contra eos, qui id moliri satagunt: quia in iure ista pœna, licèt aliæ variæ scriptæ sint, non reperitur.

Viuus sepeliri non debet nec condemnari.

45 Secundò quòd in funus mortui fiant sumptus, nam si ad aliam caussam fieret, hæc actio non competeret. d. l. at si quis. §. hæc actio. & l. si quis sepulchrum. ff. de religio. quia non posset vocari

funeraria, si ad aliam caussam sumptus facti essent. & careret nomine, & sic effectu. l. à nullo. C. de ser.

46 Tertiò quòd sumptus facti sint animo recuperandi. d. l. si quis sepulchrum. §. prætor. nam si quis pietatis caussa faceret, non repeteret, dicta l. at si quis §. sed interdum. & in dubio non præsumetur factũ caussa donationis. l. cùm de indebito. ff. de proba. nisi aliud suaderet persona, & caussa. l. quod in vxorem. C. de nego. gest.

Sumptus funeris qui dicantur. 47 Sumptum intelligere debemus, siue fiat pro mortuo sepeliendo, siue custodiendo: vtpote si in vesperis mortuus fuerit, solet custodiri noctu: & datur custodibus dicentibus officium mortuorum præmium aliquod: siue sumptum fecerit in ducendo mortuum peregrè, vt si voluerit sepeliri in loco remoto, fortè in loco maiorum suorum, siue fiant vt presbyteri cantent, vel dicant psalterium de nocte, vel de die, vel vt missas celebrent, [quas testator testamento celebrari iusserit, vt hoc anno 1554. in mense Aprilis vidi. nã in domicella domina de la Barde, quæ testamento suo cauit decem millia missarum pro anima sua, & in remissionem peccatorum celebrari, & corpus suum fuit traditum sepulturæ in conuentu fratrum Minorum, in sacello diui Francisci,] vel si quid impensum est in marmore, vel tumulo, vel erga pauperes vestiendos: & breuiter quicquid est impensum in candelis, & aliis necessariis circa corpus, seu cadauer dicitur impensa funeris, quæ potest repeti hac actione. & hæc probantur in d. l. at si quis. ff. de religio. & sumpt. funer. in §. funeris. & §. sumptus. & per totam legem.

Nudi sepeliendi sunt homines, & quare. 48 Tamen expensæ quæ fiunt in preciosis vestibus, fortè, vt sic vestiti sepeliantur, non repetuntur, cùm homines vestiti sepeliri non debeant: vt docet Alber. in d. §. funeris. per tex. ibi, non autem oportet ornamenta cum corporibus condi: nec quid aliud huiusmodi, quod homines simpliciores faciunt. quia in die iudicij nudi erimus, & in illo statu quo erat Adam ante peccatum, in c. nemo per ignorantiam. de consecra. dist. 1. quia nudi egressi sumus, & nudi reuertemur. Iob. 1. & c. sicut. 47. distinct. possunt tamen aliquam vestem vilem, seu linteum album cadaueri relinquere, quo communiter operiuntur, ad ostendendum, quòd in indumento virtutum, & bonorum operum mortui sunt repræsentandi domino: vt firmat d. Archi. vbi supra.

Episcopi & sacerdotes nudi non debent sepeliri. 49 Et ciliciis episcopi adornantur, in signum pœnitentiæ: & ipsi episcopi & sacerdotes non sũt sepeliendi sine vestimentis: quia vestes sacerdotales significant ipsorum virtutes, & bona opera. cap. 1. 43. dist. c. nullus. & ibi not. 13. q. 2. cum quibus præ cæteris, quia lux sunt mundi, domino sunt repræsentandi: & in his etiam fieret prouisio, imò dicit lex, Sanctius est de suo testatorem funerari, quàm aliquos legata consequi. d. l. at si quis. §. sed & si res. ff. de religios. & sump. func. & in §. sed pone dicitur, de suo enim expedit mortuos funerari: & si de his controuersia fiat, iudex prouidebit etiam appellatione pendente vt hic.

Pro qualitate & dignitate funerales fiant sumptus. 50 Quartò requiritur, quòd funerales fiant sumptus pro qualitate personæ, & dignitate eius, qui funeratus est, & pro modo facultatum. d. l. at si quis. §. æquum. & illud planè verum est, quod Labeo scribit, si odores & vnguenta seruus emerit & ad funus erogauerit, quòd ad dominum suum pertinebat videri in rem domini versum. firmat iurisconsul. in l. & ideo. §. illud. ff. de in rem vers. Item non est credendum testatori, si vltra iustam expendi iubeat sumptuum rationem: vt ibi, & ideo si statueret vt sepeliatur cum veste bombicina, & cum suis anulis aureis, eidem non esset obtemperandum: vt asserunt doct. in l. 1. §. fi. ff. ad leg. fal.

Contra disponẽtes noctu sepeliri. 51 Nec fortè esset credendũ etiam disponenti se velle noctu sepeliri: quia interdiu preces populi consequentur: & quia laudabilis ecclesiæ ritus est, vt interdiu sepeliantur homines. [Et crederem illum de hæresi suspectum, qui disponeret sine lumine & candelis sepeliendum, quia hoc est etiam contra bonos mores, vt docet Petrus Paris. in consil. 92. Pro primi. col. 2. num. 4. in 4 vol. quod potest hodie prodesse, cùm multi ecclesiasticos ritus & ceremonias contemnant, quos Deus contemnet. Nec potest quis immutare communem ecclesiæ stilum. Ideo non potest disponere quòd sepeliatur cantando, Te Deum laudamus. quia non est ritus talis ecclesiæ, & liberum esset cuilibet sic ecclesiæ consuetudinem immutare, quod est reprobatum in c. nolite. & aliis cap. seq. 11. dist. & ab omnibus seruandum est quod Romana fuerat ecclesia. c. fi. ibidem.] De hoc diuerso humandi ritu & consuetudine multa scribit Cicero in lib. Tusculan. quæstio. 1. & Alex. in libr. genial. 3 cap. 2. & cap. 7. & bonum esset pompam superfluam tollere super his, vt alibi dicam, videte l. quidam. ff. de conditi. institu. & quæ iuris interpretes scribunt. ego ipse dico in l. cùm in testamento. ff. de verb. sig.

Impensas modicas faciens quando eas repetat. 52 Aduertendum est tamen, quòd si quis fecerit impensam funeris tam modicam quæ potiùs in contumeliam cedat mortui, quàm honorem, non potest illam repetere. d. l. at si quis. §. iudex. & ibi Bolog. in secundis suis interpreta. hoc not. & Vincent. Hercula. in d. §. fi. quod est notandum contra auaros: & aliàs consului contra quendam, qui sepelierat doctorem præbẽdarum cum duabus candelis, & aliis modicis sumptibus, vt nihil possit repetere. arg. l. in rebus. §. possunt. ff. commo. nisi ipse, qui fecisset, esset adeò pauper vt aliud exponere non potuisset, tunc faciendo quod potuit, eidem nihil debet imputari. l. in iure ciuili ff. de reg. iuris.

De conuiuio nuptiarum. 53 Idem refert Alber. in d. §. iudex. in dispensatore ad conuiuiũ fortè nuptiarum. quod faciunt solẽne regulariter pater & maritus: vnde si pater parcè exponat, non repetit expẽsas: quia potiùs est in vituperium conuiuij quàm in honorem: ideo tu non procedas ita miserè, si credas Alexãd. in l. quæ vtiliter. ff. de neg. gest. sed hoc est voluntarium, ob id pro volũtate fieri solet: & superflua omnia

omnia reiicienda sunt:& tantus ciborum apparatus bonis viris displicet, dicentibus legem sumptuariam renouandam.

54 Quintò quòd habeatur ratio temporis:plus enim expenditur in hyeme propter ignem maximè,quàm in æstate.vt d.§.æquum,& ibi gl.hoc asserit.& Rofred.in d.rub.de actio.in factum funeraria.sed nostrates plus expendunt tempore æstatis in conuiuiis,quàm hyemis propter vinum, & plura fercula,quæ id temporis dantur,quàm in hyeme:ideo ista conuiuia,quæ fiūt gratia mortuorum essent rescindenda,& bona pro illorum anima pauperibus distribuenda,vel filiis & consanguineis reseruanda,& sic non deuoranda,vt fieri solet.

55 Sextò quòd actio alia non competat:quia si fuerit promissa impensa funeris reddi per stipulationem,hæc non ageretur.§.si quis.l.at si quis.& §. Labeo. & ibi glo.hoc dicit, expressum enim facit cessare tacitum.l.cum filio.§.filio.ff.de vulga.

56 Septimò requiritur,quòd fiat protestatio maximè à consanguineis, quòd animo repetendi tales sumptus faciant.d.l.at si quis.§.sed interdum.ibi,oportebit igitur testari quenquam quo animo fuerat,ne postea patiatur quæstionem.& §.seq.& l.quod in vxorem.de nego.gest.C.

57 Octauò hæc actio datur contra hæredem,bonorumve possessorem,cæterósque successores. §.fi.ibidem.an detur contra successores in beneficiis, vide Panor. in disputa.incipient. Sempronius clericus,& Deci.consil. 157. quæritur vbi concludunt, quòd consanguinei, qui succedunt clerico in suis bonis,tenentur ad funeris expensas:secus si nihil habeat:quia tunc successor in beneficio tenebitur ad illas,teste Panor.in c.præsentium.de pig.vide Barba.& alios.ista tamen actio non datur contra illū,qui non succedit defuncto ex sua dispositione, sed alterius.arg.l. cohæredi. §.cùm filiæ.ff.de vulga.sic consuluit Bertrād.cōsi.309.viso casu.col.2.primo vol.ex prima editione,nisi in subsidium:vt dixi in beneficiaro. Successor in beneficio quando tenatur ad expensas funeris.

58 Notandum est quòd hæc actio est in multis priuilegiata, primò quia interdicta est appellatio,ne cadauer sepeliatur.l.fi.ff.de appella.recipien.c.ex parte 1.de sepul.Spec.in tit.de appellat.5. in quibus.versi.octauo intellige,vt suprà dixi, quòd fiet executio non obstante appellatione, tamen appellationem prosequi poterit post executionem per legem regiam. Priuilegia actionis funerariæ.

59 Secundò non habet locum nunciatio noui operis contra facientem fossam, vt mortuus sepeliatur.arg.l.de pupillo.§.si quis riuos.ff.de noui oper.nunc.de Ripa in tracta.de peste.§.68.versi. sed suboritur.dic vt prædixi.

60 Tertiò non potest in ius vocari,qui funus ducit.l.2.ff.de in ius vocan.nec ante nouem dies, vel quadraginta pro more regionum.tex.in auth.vlt.C.de sepul.viola.c.quia alij.13.q.2.& si quadraginta dies in Francia dentur viduis, ne exire teneantur extra domum : consequens est, ne id temporis in ius vocari queant:vt fuisse decisum Chassa.in Catalogo gloriæ mundi,in 2.parte asserit,Pessulani verò nouem dies,de quibus in d.auth.vlt.tantùm habent. Intra nouem vel quadraginta dies an vidua conueniatur. Arestum.

61 Quartò si quis funere domestico impeditus non venit ad iudicium, debet ei exceptio dari. l.sed & si quis.§. præterea. ff. si quis cautio. tutiùs est tamen vt mittat procuratorem, si expensas contumaciæ vitare velit.vel excusatorem in criminalibus:vt in l.quæsitum.ff. de re iud.scripsi in tract.de excusa.& exon.in 2.Tomo.

62 Quintò qui exequias prohibet excommunicando infirmum agonizantem, aut alio modo, priuatur suo debito.& aliàs punitur:vt in auth.item qui.C.de sepul.violat.Iacobi.in l.interdum.ff. de iud.De Ripa in tract.de peste fol.65.& in c.cum M.nu.147. de constit. & quamuis in Francia non seruemus istas pœnas iuris priuantes aliquem re sua:tamen plus solent interdū in hoc regno puniri facientes contra ius,quàm pœnis iuris,pro delicti atrocitate:vt sæpiùs vidi. Pœnæ iuris priuantes nō seruantur in regno.

63 Sextò hæc actio est perpetua hæredi cæterisque successoribus,& in successores datur.l.si filiusfamilias miles.in fi.ff.eo.de religio.& sump.fune.

64 Septimò competit hæc actio funeraria contra hæredem,etiam prohibentem expensas fieri: licèt regulariter aliæ non competant.d.l.at si quis.§.item Labeo.quem tex.sing.nota.Roma.consi. 428.in terminis.col.3.& Corse.sing.incipien.expensa.1.vbi scribit quinque casus,in quibus impēsa contra voluntatem facta repetitur:quod ego arbitrarer procedere quando expendisset iuxta patriæ consuetudinem in caussis piis:secus si in conuiuiis.vt doct.not. in d. l. quod in vxorem. C. de neg.gest.quod facit contra tutores, qui computant pupillis pro conuiuiis mortuorum multa, vt nihil debeant repetere:quia hoc fieri non debet:nisi consuetudo haberet,quòd presbyteri alerentur,& alij laborantes in sepultura defuncti,nam si seminant spiritualia, dignum est vt metant carnalia,iuxta diui Pauli sententiam. Expensa contra prohibētem repetitur.

65 Octauò præfertur creditor funeris omnibus aliis creditoribus.per l.pe. ff. de relig. & sump. fuer.ibi, impensa funeris semper ex hæreditate deducitur. quæ etiam omne creditum solet præcedere,cùm bona soluenda non sunt.& sic omnibus tacitis hypothecis,hæc impensa præferri debet,etiam doti,& anterioribus,sed & expressis hypothecis,per gl.in d.l.pe.Bar.& alij in l.1.ff.solu. matr.pulchrè Anto.Negusant.in tract.de pig.in 2.membro 5.partis.num.28.in 13.fallen.& hoc propter vtilitatem publicam.l.2.ff. de priuil. cred. etiam fortiùs quòd habenda est priùs ratio huius expensę,quàm legatorum,licèt essent priùs facta legata:tamen pro exequiis faciendis possunt res legatæ vendi,quando aliæ non sufficiunt.d.l.at si quis.§. sed & si res legatæ. vbi dicit tex. sanctiùs esse de suo testatorem funerari,quàm aliquem legatum consequi:etiam præfertur omni æri alieno.l.fi.in computatione.C.de iur.delib.vbi doct.hoc tradunt.

Marito contra vxoris hæredes funeris impensarum datur actio.

66 Nonò quòd hæc actio datur marito contra hæredes vxoris, vel contra illos, ad quos res reuertitur soluto matrimonio. per l. in cum. cum l. sequenti. ff. de religios. etiamsi maritus promisisset totam & integram dotem reddere, adhuc poterit retinere ex dote expensas funeris. Curtius consi. 13. statuto Genuæ. col. fi. facit quod notat Bald. in l. fi. C. ad legem fal. & sic maritus de suo non tenetur vxorem funerari, nisi lucretur dotem: vt Tholosæ æquissimum enim est visum veteribus mulieres quasi de patrimoniis suis, ita de dotibus funerari. d. l. in cum. & doct. in l. quod in vxorem. C. de neg. gestis. & idem quando lucratus esset dotis portionem, pro portione tenetur. l. Celsus. ff. de religios. cum l. seq. & Guido Papæ consi. 127. de hoc anno Domini.

Rapiens cadauer quomodo puniatur.

67 Decimò qui per vim cadauer rapuit, & sic impediuit quo minus sepeliretur, pœna legis de vi publica tenetur. l. qui cœtu. ff. de vi public. cuius pœna est deportatio. l. qui dolo. §. fi. illo titu. & bonorum confiscatio. §. pen. de public. iud. in Instit. ad hæc tenetur pœna sepulchri violati: cuius pœna describitur in l. si quis sepulchrum. C. de sepulchr. viola. imò si sacerdos parochialis corpus eius, qui alibi elegit sepulturam, violenter rapuerit, vel funus spoliauerit, tenetur restituere totum quod accepit, & perdit quartam canonicam: vt docet Hostien. in c. cùm liberum. de sepul. quem citat Ioan. Sanson in consue. Turonen. in rub. *des successions de gens roturiers*, art. 11. circa finem. hodie cùm ista pœna deportationis non soleat imponi de consuetudine Franciæ, arbitrio iudicis pœna relinqueretur: vt firmat Alber. de Gand. in tract. de malefic. rub. de falsar. col. 2. vtilitates sepulturæ scribit Florentius in 3. par. summæ, tit. 10. c. 1. §. 3.

Et an religiosi caussa funeris possint ire cum cruce per parochiam curati? scribit Oldra. consil. 82. an fratres. vide per Anchar. consi. 189. & casus in quibus aliquis sepultura carere debeat, per Hostien. in summa de sepul. & in cap. 2. de raptor. Chassa. in consue. Burgund. in rubr. *des iustices*. §. quinto. glo. *du prince*.

Contrahere cum testatore mortuo quis fingitur.

68 Vndecimò qui propter funus aliquid impendit cum defuncto contrahere creditur, non cum hærede. l. 1. de religio. & sump. funer. & sic lex fingit mortuum contrahere, vel cum, qui expendit quicquam pro eo: quod memoriæ commendandum est. vide quæ scripsi in l. verba contraxerunt. ff. de verb. sig.

[Duodecimò vtilitates sepulturæ scribit Floren. in 3. parte summæ. tit. 10. c. 1. §. 3. & diuersos humandi ritus Alexand. lib. genial. 3. c. 2.]

Executio testamétorum per prouisionem fit.

69 Tertius casus prouisionalis est, videlicet executio testamentorum: & hoc iustè & sanctè statutum est: quia nihil magis hominibus debetur, quàm vt supremæ voluntatis liber sit stilus. l. 1. C. de sacrosanct. eccle. & expedit reipu. vt testamenta executioni mandentur. l. vel negare. ff. quemadmodum testa. aperiantur. hoc expressè habetur in stilo parlam. eo. tit. de prouisione. in 1. parte. §. 1. & in magno consuetudinario, eo. tit. §. 1. & 2. facit tex. in l. nulli. §. sin autem. ibi, sine vlla cunctatione. C. de episc. & cler. licèt perperam ibi glo. exponat pro dubitatione: ego verò exponerem sine dilatione, sine mora: vt intelligit Specul. in tit. de instrumento. editio. §. nunc verò aliqua. q. 41. quid si hæres, & per totum illum §. vbi tradit materiam executionis voluntatis vltimæ, ibi vide multas quæstiones, & vtiles.

Prouisio executoribus fit lite pendente.

70 Vnde si consanguinei dicant testamentum nullum, & executores testamenti contrarium: pendente nullitate fit prouisio executoribus, pro soluendis legatis piis, & pro litis persecutione. ita fuit dictum pro executoribus Decani Paris. Lullier. anno 1512. die 17. Februarij.

Aresta vt legatariis data cautione soluantur.

71 Quæ solutio fiet legatariis, recepta ab eis cautione de restituendo, si fieri debeat, vt latum etiam fuit arestum anno 1350. die 5. Febr. quod probat lex 1. & per totum. ff. si cui plusquam per leg. falc. licuerit.

Executores non habent possessionem rerum immobilium.

72 Non sunt tamen recipiendi executores in interdicto vti possidetis, vel in casu nouitatis: vt vocant practici, super bonis immobilibus defuncti: vt fuit pronunciatum anno 1374. die 1. Decembr. sed bene sunt saysiti de rebus mobilibus: quamuis hæredes offerant dare pecunias vsque ad valorem legatorum, & funeralium, ex decisione Senatus pro executoribus viduæ Nicolai *l'Anglois*, anno 1325. die 1. Martij. [Ideo executores in soluendis legatis vocare debent hæredes, pro expensis funeralibus, & legatis piis, vt iudicauit Senatus anno 1522. vltima Iulij pro Comito de Briene.]

Arestum.

Testamentum non rasum nec cancellatum executioni datur.

73 Intellige, quando constaret testamentum non rasum, nec cancellatum esse. arg. l. fi. C. de edicto diui Adriani tollend. tunc si executores contendant ratione executionis alicuius testamenti contra bona detinentes, fiet ipsis executoribus prouisio pro persecutione caussæ. vt in d. stilo, parla. continetur: vbi dicit ita interuenisse arestum pro Beatrice de Sabur. contra aduersarios. imò anno 1544. die 9. Decembr. fuit seruitoribus Paulmier clerici grapherij prouisum: quamuis dictum esset testamentum scriptum à quodam notario apostolico: tamen quia famulis legata relicta erant pauperibus: ideo ad pias caussas data censebantur. l. 1. C. de sacrosanct. eccle. & gl. in l. si quis Titio. de legat. 2. ff.

Arestum.

Testamentum nullum quando sit exequendum.

74 Secundò intellige, quando testamentum erat validum: nam si esset nullum, executor datus in eo non esset executor: & sic non deberetur ei prouisio, nisi ex iudicis officio. arg. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. tex. in l. 2. §. quemadmodũ testa. aperiant. vbi iurisconf. sic ait, testamentum autem illud propriè dicitur, quod iure perfectum est: sed abusiuè testamenta quoque ea vocamus, quæ falsa sunt, vel iniusta, vel irrita, vel rupta: [Vnde anno 1553. in mense Martio ante Pascha prouisio fuit denegata do. d'Estree, eò quòd testamentum erat factum coram duobus notariis in

riis in ciuitate Ambiã. vbi non erat consuetudo, vt omnes actus coram duobus notariis facti valerent, sicut est consuetudo Parisi. nam tunc denegata non esset prouisio. & testamentum rite conceptum in vno loco vbique valet, sicut factum in portu Sarracenorum coram duobus testibus valet vbique. Bart. in l. 2. C. quemadmodum testa. aper. Bald. in rubr. ff. de rerum diuisio. scripsi in l. portus. ff. de verb. signific.]

75 Tamen anno 1300. die 16. Decembr. fuit facta prouisio executoribus testamenti magistri Dominici de Alex. & plena bonorum distributio: quamuis dictus Alex. fuisset alienigena, & exterus: & sic testamentum dicebatur nullum: sed contrarium est verum: nempe testari non prohibetur exterus: vt est scriptum in thesauro Regis signato 95. numer. 55. vbi reperitur charta Regis signata anno 1360. & eodem anno 1. die Martij fuit latum arestum de bonis exterorum, quid de eis fieri debeat: vt inueni in quibusdam recollectis cuiusdam aduocati antiqui. Ex alienigenæ testamento prouisio.

76 Item si testamenta executioni mandari debeant, non obstante aliqua temporis præscriptione, tamen post centum annos non poterunt exequi: quia ista præscriptio censetur semper excepta. per text. iuncta gloss. in §. pen. in verbo, nulla temporis præscriptione. in authent. vt de cætero non fiant commutation. collar. 5. sic consuluit Alex. cons. 60. omisso. in fi. vol. 1. Post centum annos non exequuntur testamenta.

77 Quæro, ad quem spectet testamentorum & voluntatis vltimæ testatoris executio? Respon. primò competit ei, quem testator elegit: secundò competet hæredi. l. si quis sepulchrum. §. funus. ff. de relig. & sumpt. funer. & in authent. de ecclesiasti. titu. §. si quis ædificationem. versi. sin autem intra. coll. 9 hæred enim totius summa caussæ authoritas commissa est. l. fi. C. de fideicom. Executio testatorum ad quos spectet.

78 Et hæres dicitur dominus testamenti, quia potest tabulas vendicare. l. 3. ff. quemadmodum testa. aper. nota. in l. locum. §. si ipse. ff. de tabul. exhibend. ratio colligitur in l. qui pecuniam. ff. de statu lib. & ideo executor à testatore deputatus exequetur. teste Archi. in c. episcopus. 88. distinct. & in c. de laicis. 12. q. 2. & §. si quis autem pro redemptione. in auth. de eccle. tit. coll. 9. Dominus testamenti hæres dicitur.

79 Imò dicunt quidam fideicommissariis etiam executionem competere, si hæres recuset. d. §. si quis autem pro redemptione. de ecclesi. titu. colla. 9. qui hoc non probat: sed verum est, quòd legatarij possunt petere, vt executio fiat. teste Archid. in cap. episcopus. 88. distin. & fideicommissarius vniuersalis restitutione sibi facta exequi poterit, sicut hæres, quia in locum hæredis est. l. 1. ff. ad Trebell.

80 Tertiò recusantibus hæredibus & executoribus; vel negligentibus, episcopus exequetur. l. nulli. C. de episcop. & cleric. c. nos quidem. de testa. Aufrer. decis. 112.

81 Quartò si episcopus negligit, competit metropolitano potestas exequendi. §. si autem hæc facere. in auth. de ecclesiasti. tit. col. 9. sub §. si quis autem pro redemptione. ibidem.

82 Quintò competit etiam principi seculari. per l. hæreditas. ff. de peti. hæredi. ibi, principali, vel pontificali authoritate compelluntur, ad obsequium supremæ voluntatis: & hodie solent procuratores & aduocati regij prosequi hanc testamentorum executionem, maximè in parlamentis, & contra laicos non soluentes legata pia: vt sæpius vidi: & compellit etiam ad hoc curia suprema episcopos, & alios clericos: cùm vix allegetur ibi exceptio incompetentiæ ad fines non procedédi: vt scribo in tract. meo exceptio. in exceptione, dilator. [Et anno 1509. die 17. Decembris fuit in Senatu pronunciatum, clericum teneri reddere rationem executionis coram Præposito Parisiensi. & anno 1383. 1. Februarij, decreuit Curia in negligentiam executorum, qui iustam non fecerant executionem, nec reddiderant computa, vt quatuor consilarij audirent computa illorum, & non reciperent vltra quàm recepissent duo ex illis executoribus.] Parlamenta exequuntur testamenta.

83 Sextò prętori. d. l. si quis sepulchrum. §. prætor. & seq. quia prætor tuetur voluntates defunctorum. l. 1. ff. si quis omissa caussa testa. competit etiam rectori prouinciæ. d. l. nulli. in fi. & fidelibus iudicibus locorum. d. §. si quis autẽ. & §. si quis ædificationes. l. quintus in fi. ff. de annuis legat.

84 Etiam si hæres sit persona priuilegiata, clericus, vel alio forte priuilegio potiatur. l. neque. §. fi. ff. de fideicommissa. hæredita. Lucas de penna in l. vna. col. pen. de expen. ludo. lib. 11. C.

85 Quæro, quando puniatur hæres non implens voluntatem defuncti? Respondeo, de iure grauiter peccat. not. in c. vltima voluntas. 13. q. 2. qui iniustè infert mortuis damnũ notabile: vnde tales dicantur gentium necatores, & ab ecclesia sunt abiiciendi. c. qui obligationes. & c. seq. 13. q. 2. hæc probat Florent. in secunda parte summæ tit. 1. c. 21. §. 3. plus dicens eos qui non soluunt legata piis locis concessa committere sacrilegium: quia amico aliquid subtrahere furtum est, ecclesiam verò defraudare sacrilegium. c. gloria. 12. q. 2. Heres voluntatem defuncti non implens est puniendus.

86 Vnde legimus quendam Romoricum Caroli magni militem, apud Baionam ægrotantem, cuidam consanguineo commisisse, vt post mortem eius militis suum venderet equum, & omnia bona sua, & clericis ac pauperibus distribueret: quod recusauit consanguineus executor, imò in vestibus & cibis argentum consumpsit militis: sed facto contigit, vt post triginta dies Romoricus iam mortuus appareret noctu consanguineo, hæc proferens verba: quoniam res meas commendatas pro redemptione animæ meæ tibi consumpsisti, & retinuisti, atque sicut disposueram, non fecisti, ob id in pœnis tartareis triginta diebus cruciatus fui: tu in eum locum infernalem, vnde egressus sum, die crastino descendes, vbi perpetuò cruciaberis: quibus dictis recessit. & cùm mane consanguineus ille suum sociis narraret somnium, subitò clamore facto in aëre veluti leonum, luporum, & vrsorum, raptus fuit consanguineus militis à dæmonibus, & ad inferos vt creditur delatus, & demum à sociis quæsitus die 12. in monte altissimo cadauer collisum inuentum Exemplar terribile contra non implentem testatoris voluntatem.

extitit: qui mons ab illo loco quatuor dietis distat, vt mutuatus sum à Bened. in repet. cap. Raynutius. in verbo, si absque. in 2. de legat. num. 208. de testa. qui Floren. in 2. parte summæ titul. 14. cap. 4. refert.

De notario non exequente vxoris dispositionem.

87 Ipse ego vidi, & audiui anno 1521. in mense Iulio, seu circa, in ciuitate Biliterrensi quēdam notarium à præceptore sacerdote, quem suis pueris constituerat monitum, vt voluntatem vxoris suæ defunctæ impleret, alioqui ei reuelatum noctu asserebat præceptor, quòd malè se haberent notarij res, & præceptor monuit eum me præsente, vt illa compleret, quæ vxor sua iam defuncta disposuerat: quod facere maritus non curauit. iterum à spiritu vxoris monitus sacerdos, vt illum maritum notarium exequi voluntatem vxoris curaret, alioqui breui notarius moreretur. Cui non credidit, imò eum irridebat: ideo fato quodam ante decem dies vna nocte per vmbram verberatus in tantum fuit, quòd ante triduum dicens mihi se damnatum, obiit, & sic fortè ad inferos delatus extitit: ego de his oculatus sum testis, & quia vidi, testimonium perhibui. videtis in quantis malis positi sint, qui voluntates defunctorum non exequuntur, sed bona illorum retinent.

Hæres non implens defuncti voluntatem an priuetur eius hæreditate.

88 Secundò quòd hæres negligens voluntatem testatoris implere, priuatur hæreditate, si steterit per annum, & monitus fuerit: si verò ageretur de breuiori tempore anni, tunc duæ monitiones requiruntur. c. nos quidem. de testa. §. si quis autem non implens. de hæred. & falcid. colla. 1. & in authent. hoc amplius, & ibi Ias. plenè: C. de fideicom. §. si autem. de ecclesiast. tit. colla. 9. Bened. vbi suprà tradit limitationes sex: & ille annus computatur à die monitionis factæ per episcopum, vel alium. teste Panor. consi. 110. in caussa. vol. 2. & Ancha. consi. 395. ore tenus. vbi dicit, quando constitutio synodalis dat sex menses, an coniungantur cum anno: & an episcopus possit prorogare tempus datum per testatorem. vide Bald. consi. 207. occurrit. in 3. vol. & quando testator disposuit hæredem priuari bonis, si suam voluntatem non impleuerit: à quo tempore incipiat currere annus docet Bald. consi. 15. in 4. vol. vide multa quæ addidi ad dictam l. nulli. & ad dictum cap. nos quidem. de testam. & hodie in hoc regno in forensi iudicio nunquam vidi seruari hæredem non implentem voluntatem defuncti, etiam post monitionem, & processum, sed solent condemnari ad mulctam ratione diffugij vel calumniæ.

89 Tertiò hærede negligente, vel executore adimplere voluntatem defuncti per sex menses: poterit episcopus etiam non expectato anno, interdicere quicquid fuerit eidem relictum cum fructu & emolumento, vt ex his voluntas impleatur. d. c. nos quidem. & ibi doct. Floren. in 3. parte summæ. tit. 10. c. 3. §. 5. Angel. in summa sua in verbo, executorum, §. 23.

90 Quartò non seruans voluntatem defuncti est infamis infamia facti, & contra conscientiam facit. l. militis. C. de religios. & sumpt. fune. sing. secundùm Guliel. de Ludo. sing. 124. lex est contra gloss. &c.

Executor negligēs perdit commodum testamenti.

91 Quintò executor perdit commodum, si quod habet ex testamento, si negligat voluntatem defuncti implere. l. si quis sepulchrum. §. funus. ff. de religios. & sumpt. fune. c. Ioannes. & ibi nota. de testa. hodie, vt dixi, non priuatur etiam executor, sed ad emendam condemnatur: quæ aliquādo maior est, quàm rei emolumentum pro quantitate calumniæ.

Alia in materia executorum vltimæ voluntatis vide per Spe. in d. tit. de instrum. editio. §. nunc verò aliqua. per totum. & per docto. in cle. religiosus. de testa. & Ioan. And. ac alios in cap. Ioannes. ibidem.

92 Quartus casus est in filio, cui debet fieri prouisio pendente lite. vt dico plenè articul. 1. glo. *alimens*, infr. eodem.

Infirmitatis impēsæ prouisionem requirunt etiā contra hæredes.

93 Quintus casus est in dote: de qua inferiùs scripsi. artic. 3. in glo. 1.

94 Sextus est in medicamentis. gloss. *medicamens*. infr. artic. 1.

95 Septimus casus est in expensis infirmitatis, vt iudex debeat condemnare per prouisionem illum in cuius valetudine impensæ factæ sunt, quia impensæ infirmitatis & funeris æquiparantur. in l. legatum. C. de religios. Bald. in l. restituenda. C. de petit. hæred. Alexand. & Iason. in l. fin. §. in computatione. C. de iure deliberan. & summa videtur ingratitudine affici, qui alimentorum expensas, ac valetudinis à se in iudicio petere permittit. has enim prosequi ignominiosum reddit protrahentem, & soluere differentem: & intellige faciendam prouisionem tam in expensis factis pro aduersa valetudine, quàm etiam faciendis: quia etiam maior ratio intelligitur in faciendis, quàm in factis.

96 Etiam si mortuus fuerit æger, adhuc creditor eas iustè petet, & cōdemnabit iudex per modum prouisionis hæredem ad impensas procurando ægro factas: etiamsi quis inuitum ægrotum curauerit, hoc in medio concludit. gl. sing. in c. prouidendum. 83. distin. quam notat sing. Barb. in consi. 54. in fi. vol. 2. & Roma. sing. 123. & Corse. in sing. incipient. expensas. & Iason in §. tripli. de actionib. & Instit. vt ipse medicus salarium petere possit, quamuis valetudinarium, inuitum, medicinas sumere nolentem curauerit: sic dicerem in alio seruiente infirmo, & impendente procuratione illius quia non auditur infirmus perire volens. l. non tantum. ff. de app. & sunt aliqui adeò auari, vt mortem potiùs opponere non dubitarent, quàm aliquid in eorum vtilitatem exponere. & illi helleboro indigent: vt interdum quosdam vidi.

Custodiæ ciuitatis prouidetur.

97 Octauus casus prouisionalis est, quando agitur de custodia ciuitatis, castri, aut alterius loci: tunc si immineat bellum, fit prouisio, nempe si procurator fisci aliquem ad custodiam ciuitatis, vel ad dandū decem pro custodia conueniat, & is dicat se priuilegiatum: iudex per modū prouisionis

sionis condemnabit eum ad garniendum, nisi statim ostenderet priuilegium: quia melius est intacta castra seruari, & villas, quàm post caussam destructam seu perditam remedium quærere. l. fi. C. in quibus caussis rest. in integ. non est necessaria. Et melius est in tempore occurrere, quàm post exitum vindicare. l. 1. C. quando liceat vnicuique sine iudic. se vindicare: alioqui potest dici post captam ciuitatem illud Vergilianum, Tardi venêre subulci. Et Imperator scribit, sera prece tibi subueniri desideras. in l. 2. C. de iuris & facti igno. & in l. 2. de hære. vel actio. vend. dicit, serò desideras tibi succurri post destructam ciuitatem: ideo provideas antè.

98 Vnde etiam si non imminebat bellum, nec periculum, tenetur quis ad excubias, postquam est ad eas obligatus: vt fuit in hoc Senatu dictum contra electum Matisconensem anno 1528. die 22. Aprilis post Pascha.

Arestum pro excubiis faciendis.

99 Item quando agitur de regimine ciuitatis, quod politiam vocant, vidi etiam iudices per modum prouisionis condemnare, & postea exequi, nempe futuris prouidere debemus. in proœmio Institut. in princ. facit c. fi. de consti. l. leges. C. de legib. [Vnde concessum fuit Præposito & Scabinis Parisiensib. à Rege Henrico 2. vt sententiæ respicientes politiam non excedentes sexdecim libras Paris. executoriæ essent, non obstantibus oppositionibus & appellationibus.]

In regimine ciuitatis & politia prouisio fit.

100 Primò amplia, siue immineat bellũ, siue pestis, cùm quoddã bellũ inter Deum & homines dicat esse Bart. in l. naturaliter. col. pe. ff. de vsucapio. sed in hoc bello Deus est victor. nam tempore pestis non minus est periculi, quàm tempore belli: ideo condemnari debet per prouisionẽ quis ad custodiam ciuitatis id temporis, allegans se priuilegiatum, nisi ostendat statim priuilegium: vel notorium priuilegium fuerit vt doctoris, scholastici, & sacerdotis, vel clerici: & hæc sententia prouisionalis, non obstante appellatione, exequi debet, alioqui interim incendi posset ciuitas: & hoc pestis tempore maximè quis Deo commendare se debet, & confessus ac paratus esse, si sapit.

Pestis tẽpore fit prouisio.

101 Secundò amplia etiamsi propter seditionem, vel aliud periculum peteretur fieri condẽnatio: vnde si iudex præcipiat alicui tempore seditionis, vel imminentis periculi, hoc debet per prouisionem facere, & non obstante appellatione exequi: quia idem est sicut de tempore belli: vt no. Boër. in suo tractatu de seditio. & probat. l. fi. de appel. recipiend. ff.

Seditio prouisionem requirit.

102 Idem censuit Senatus pro refectione fossatorum ciuitatis Aurelian. vt omnes ciues Aurelian. illis qui fecerant fossata in illa ciuitate etiam tempore pacis per prouisionem soluerent, & hoc anno 1522. die 15. Martij. [Idem est in denariis regis impositis vt lite pendente per modum prouisionis solui debeant cum non debeant differri ratione publicæ vtilitatis, & hoc quotidie solet pronunciari in curia generalium.]

Fossata Aurelianen. ab omnibus facta. Arestum.

103 Nonus casus est in monacho accusante abbatem suum, nam pendente lite debet eidem fieri prouisio pro alimentis, & litis prosecutione: si ille religiosus nihil habeat: quia abbas volũtariè non aleret illum prosequentem eum. probatur in l. fi. C. de ordine cogn. & ibi Pe. de Bella pertica. Et doct. in c. ex parte. & c. olim. de accusat. & licèt ille tex. d. l. fi. loquatur in seruo: tamẽ de seruis ad monachos bonum est argumentum, quando materia congruit per l. Pedius. §. fi. ff. de arbit. & l. cùm prætor. §. fi. de iudic. Bar. & alij in l. cum fundus. §. seruum. ff. si cer. pet. Bauer. plenè in repetir. l. cum filiosfamiliâs. de leg. 1. ideo habebit etiam locum in monacho, in primis tamen licentiam sui prælati habere debet, & postea prouisionem petere. teste Francis. Marc. in decis. Delphi. q. 126. in 1. parte, quæ hodie peti vix potest, quãdo religiosus cõtra suum experitur abbatem, quia etiam frustra peteretur, cùm nunquam abbas & illam concederet. & vidi prouisionem sæpiùs monacho concedi à suo superiore post condemnationem factam, quæ statim fieri solet.

Monacho abbatem accusanti prouidetur.

104 Decimus casus est in seruo litigante de statu suo contra dominũ, vt eidẽ prouideri debeat, vt hîc; & cùm in hoc regno non habeamus seruos, ideo hæc decisio ad monachos, & alios religiosos, atq; ad filiosfamiliâs extendetur, cùm æquiparẽtur, vt suprà dixi: & quid in monacho accusato, an debeat ei fieri prouisio. vide Spe. distinguentem in tit. de inquisi. § vlt. ver. item pone abbas.

Seruo prouidetur.

105 Et quando adiudicatur prouisio monacho, dimidia pars prouisionis & pensionis illius dari debet in anni principio, residuum in medio, vt viuere possit: & hoc censuit Paris. Senatus contra abbatem Altisiodoren. anno 1515. die 5. Iunij. in magna camera post prandiũ, [vt refert Aufrer. in stilo parla. arresto 372.] quod est notandum. & dixi de scholasticis, quando pensio debeat eis solui in scholast. priuileg. 54 vbi plenè tractaui, nisi aliter dictum fuerit in sententia.

Solui quãdo prouisio debeat seu pẽsio. Arestum.

106 Vndecimus casus est in canonico regulari litigante contra suum superiorem. Alber. in d. l. fi. C. de ordin. cognitio. Iacob. in l. vix certis ex caussis. ff. de iud. quia isti cùm nihil habeant, interim lite pendente fame perirent, ideo per modum prouisionis prouideri eis debet de alimentis.

Canonico regulari fit prouisio.

107 Idem iuris videtur in omni religioso, cùm ea sit ratio: vt in simili concludit Soc. consil. 99. sereniss. & cons. 101. visis. in 3. vol. intellige si religiosus pro vtilitate monasterij accusaret, vel reformationem monasterij peteret. c. ex parte. de accusa. secus si propriam caussam prosequeretur. nam si tunc non habeat vnde viuat, & dicat se valde iniuriatum, tunc maior cautela est, quòd supplicet sibi de expensis prouideri: & iudex ei non negabit: vt firmant domi. de Rota decis. 799. sciendum. in antiq. & Ægid. de Bella mera decis. 159. in casu. nam solent interdum abbates, & superiores religiosorum vltra modum in religiosos sæuire: ideo compellunt eos ad appellandum. vnde interim pendente appellatione debet iudex his religiosis prouidere, sicut patri filius: vt scripsi suprà in definitione.

108 Imò si aliquis interim illos alat, potest monachus petere ab Abbate, vt isti satisfiat: & ita cõ-

Arestum ad

demnauit

recuperãdas expensas victus pendẽte lite.

demnauit Senatus Abbatem Suessionensem, ad soluendum alimenta, quæ mater naturalis præstiterat suo filio religioso, à monasterio sine caussa ab Abbate expulso anno 1534. die Decẽbris. facit c.olim.2.de restitut.spolia.vbi doct.scribunt, diuersum esse in apostata. Nam tunc eidem esset prouidendum iuxta c.nouimus.in fi.de ver.sig.cum pane doloris, & aqua angustiæ in carcere.

Clerico pauperi quando prouidetur.

109 Duodecimus casus est in clerico paupere, qui agit pro vtilitate ecclesiæ, vt interim prouideri ei debeat: teste Panor.in c.cùm pro caussa.de procur.non enim dispendium habere debet, vnde meretur præmium.cap.peruenit.de fideiuss.c.sanè.de renunc.secus si accuset, quia accusantium illaudabilis est intentio. cap.si quis episcopus. 2.q.7.Specul.ita tenet in tit.de inquisit.§.vlti. vers.item seculari. Anto.& Henric.d.c.ex parte.vide Oldra.cons.38.thema tale: Quidam.

Suspenso fit prouisio.

110 Decimustertius casus clerico suspenso à beneficio, debet interim fieri prouisio de fructibus illius ad vitæ subsidium, si nihil aliud possideat.text.in c.præter.& ibi Præposit.col.2.dist.32. cap.studeat.in fin.50.distinct.ne interim fame pereat.hodie parum est in vsu ista suspensio à fructuum perceptione in hoc regno Franciæ: sed suspendi clerici solent à diuinis, vel excommunicari: & isti excommunicati recipiunt fructus, ac si excommunicati non essent: & idem dixi quando fructus beneficij primi anni episcopus, vel alius recipit, vt de alimentis isti prouideri, vt inferiùs dicetur, debeat.

Fructus primi anni non capiens prouisionem habet.

111 Decimusquartus casus est, in canonico, cuius fructus primi anni, vel secundi, quo receptus est Fabricę ecclesię deputati sunt vel archidiaconus recipit: & sic patitur eclipsim illo anno, cum nihil recipiat.iuxta tex.in c.si propter.de rescr.lib 6.& c.si tibi concesso.de præb.eo.li.vt durante illo anno sterili debeat ei saltem de alimentis prouideri, si nihil aliud habeat, ne interim fame pereat. & ita dixi aliàs contra canonicos Bituricenses omnes pecunias & reditus secundi anni recepti nouiter canonici recipientes, exceptis decem denariis, quos singulis diebus isti canonico relinquunt, ex quibus non potest commodè viuere: ob id debet eidem prouideri, si nihil aliud habeat: & statuta illa abusiua sunt reformanda: & an ista eclipsis debeat habere locũ in permutantibus, vide per gloss.& Perus. in d. c. si propter. & Benedict.in repet.c.Raynutius.in verb.si absque.in 2.de substi.fideicommiss.n.32.cum seq.de restam.igitur iudex debet illum condemnare, qui fructus recipit: vt interim prouideat de alimentis, videlicet dando tertiam beneficij partẽ, vel quartam pro qualitate personæ, & valore beneficij, & hoc per modum prouisionis: quæ sententia non obstantibus appellationibus executioni dabitur, & hoc est æquum iuri, & rationi cõsonum. Audiui aliàs datum esse arestum contra archidiaconos recipientes ex quodam abusu inueterato & vsurpatione fructus beneficiorum primi anni, vt reseruare congruam portionem debeant beneficiatis. nam extrauagans relinquit in hoc casu mediam saltem partem beneficiato, vbi non est taxata decima Papalis: vt patet in extrauag.suscepti.de elect.in extra.Ioan.22.

Cautela cõtra archidiaconos capiẽtes fructus primi anni.

112 Cautela itaque est pro his, qui in Normania vel aliter obtinent beneficia: vbi est talis passim non consuetudo sed vsurpatio, ac corruptela, vt ab illis statutis seu consuetudinibus abusiuis ad Senatum tanquam à notorio abusu appellent, qui hunc abusum reformabit, tuendo ecclesias regni: habent etiam alium quidam prælati damnabilem vsum, vt fructus litigiosorum beneficiorum recipiant, & tunc omnia beneficia faciunt litigiosa, vt fructus sic recipiant: ideo theriaca appellationis vtendum esset contra hoc præsens venenum, & illis mortiferum: & puto hos abusus ex damnabili vsurpatione maiorum processisse, sicut quædam alia.

Accusato fit de suis bonis prouisio.

113 Decimusquintus casus est, quando aliquis accusatur de crimine, ex quo bona confiscatur. & interim extraordinarij iudices quidam capiunt bona ipsius, & saysiunt: tunc isti debet fieri prouisio, vt ex illis bonis pendente saltem processu alatur: & iudex aliquam pecuniam pro alimentis eius capi in singulos annos iubebit.argum.l.ait prætor.in fin.& l. filius.ff.de iure deliber.& istum casum interdum in forensi iudicio vidi, licèt de iure istius accusati bona non debeant capi, nec saysiri ante sententiam.l.prohibitum.C.de iure fisc lib.10.imò controuersia pendẽte inquietari, facultatesque describi fas non est.l.defensionis.ibidem, & ista iura seruant curiæ supremæ, & ordinarij regni iudices, & altera praxis cùm suo extincta auctore erit.

Cuius bona capiuntur, prouisionem iure petit.

114 Decimussextus, si aliquis promisit sub pœna omnium bonorum suorum quicquam facere, & non fecit: & sic dicatur incidisse in pœnam, ac omnia bona sua perdidisse, si capiantur eius bona, pendente lite fiet illi prouisio, & ex illis bonis aletur.arg.l.pupillus.ff.de priuil.cred.& idem in similibus casibus, quando agitur de omnibus bonis alicuius, & ipsius bona sic capiuntur.

Collegiato & bursario prouideri debet.

115 Decimusseptimus collegiatus, seu bursarius de facto à collegio expulsus, debet pendente processu ali, & prouisio illi fieri si sit pauper.Bolog.in repetit.authent.habita.C.ne filius pro patre. nisi post tempus finitum expelleretur: si tamen in hoc caussæ cognitio requiratur, quæ posset protrahi in longum tempus, tunc interim fiet eidem prouisio, vt scripsi super statutis collegij *du vergier* Montispesulani, vbi finito quinquennio si collegiatus velit, & affectet studere in iure, in quo minimè studuit: poterit hoc faciendo per alium quinquennium: ergo non poterit expelli, si velit studere in iure canonico, si priùs, vt fieri solet, studuerit in iure ciuili: quamuis contrarium in illo collegio quidam velint seruare, non intelligentes illa statuta.

Extraneo mercatori prouisio fit.

116 Decimusoctauus si bona mercatori extero Lugduni, vel alibi capiantur, seu arestentur: pendente lite illi mercatori fiet prouisio, vt ex his bonis alatur. si aliunde facilè non possit ali.arg. l.si neget.ff.de liber.agnosc.& l.sed & si. de carbo.edict.nisi diceretur mercatorem vel aliũ illa bona surripuisse, vel in his deliquisse: quia delictum omne excludit priuilegium.l.1.C.vbi senatores, vel cla

vel clariſſimi:& niſi alia bona haberet:& pauca bona eſſent ea quæ ſiſtere,vel capere fecit creditor,& areſtare:& hoc iudex conſiderare debet.

117 Decimus nonus,ſi extraneus inops litigat ſuper bonis,quæ ſua prætēdit, vel communia:ſi ſit præſumptio pro eodem, fiet illi prouiſio: & dicitur habere præſumptionem, quando ſententiam habuit pro ſe,licèt ab ea fuerit appellatum, vel habet inſtrumenta in promptu.l.ſi inſtituta. §.de inofficioſo.ff.de inoffic.teſta. Hoſtienſ.in ſumma de accuſatio.§.1.verſicul.ideoque regulari. col.penult.Bald.in l.fin.C.de ord. cognitio. Areti. in c.ſi quis teſtibus.col.3.verſic.2.concluſio.de teſtib.Ioan.Lupus in repetit.cap.per veſtras,de donat.inter virum & vxorem.§.3.fol.75.in magna impreſſ. declaro infrà artic. 1. gloſſ. *alimens.* vbi quando quis obtinuit ſententiam ſuper bonis, fiet prouiſio,vix antè. Inopi prouiſio fieri debet.

118 Vigeſimus in domino, ſeu in fiſco,cum quo priuatus litigat, tunc ſi de omnibus bonis ſit quæſtio, & ille non habeat aliunde, quid porrigere denri,debet ei fieri prouiſio.d.c.ex parte.Bald. in l.1.in fi.princip.ff.de iuſti.& iure.& per hoc dignoſcitur magna Regis Franciæ iuſtitia, ex qua ſi pauper litigat contra eum, ipſe fecit ſibi miniſtrare expenſas.teſte Bal.in l.magis puto.§.ne paſſim.ff.de reb.cor.Iacobi.in l.vix certis.in fi.ff. de iudic. Boër.in §.24.de conſue.feud.Ioan. Lupus in d.§.3.& per Sanſon in ordin. Turonen.artic.1.circa finem.ego tamen non vidi in forenſi iudicio hoc fieri: quia fortè non fuit petitum: vel quia hodie Regis officiales plus regiis rebus vigilant,quàm ſuis,& pauperibus. Rex pauperi litigāti contra eum prouidet.

119 Vigeſimus primus ſuper datione tutelæ fit prouiſio,vt in artic.3. gloſſ. *dation de tutele.* infrà eodem dicetur.

120 Vigeſimus ſecundus in inuentarij confectione.glo. in verb. *confection d'inuentaire.* d.artic.3.

121 Vigeſimus tertius caſus,quòd electus,vel poſtulatus pauper,debet habere de bonis eccleſiæ expenſas ad proſecutionem electionis vel poſtulationis. per c.vt præteritæ.vbi docto.de elect. c.cupientes.in fi.illo tit.in 6.ſic conſuluit Oldra.conſil.27.thema tale eſt:& vide Albert.in d.l.fin. inde iudex etiam eccleſiaſticus poteſt hanc prouiſionem ſtatuere: & capitulum pro negotio electionis ex bonis epiſcopatus poteſt petere expenſas,& ſolent tunc decerni à curia parlamenti, ſupplicatione data:vt dicit Franc. Marc.in deciſ.Delph.q.9.quæritur an capitulum.in 1.parte. Electo vel poſtulato lite pendente prouidetur.

122 Vigeſimus quartus pendente quæſtione ſuper teſtamento,debet prouiſio fieri legatariis,& illis per modum prouiſionis legata ſolui.l.ſi in fraudem. C. de lega.& l.ſi teſtamentum.ff.de peti. hæred.quod eſt verum,ſi teſtamentum non ſit raſum,nec cancellatum.iuxta l.fi.C.de edicto diui Adria.tollen.aliàs contra: etiam non fiet prouiſio, ſi iuſta exceptio ex teſtamento oriatur:vtpote, ſi quis petat decem aureos,quos ei promiſi, ſi legerit:oportet quòd probet antè ſe legiſſe.arg.l.ait prætor.§.1.ff.de iure delib. & aliàs ſuper hoc conſului,ideo alia hîc non ſcribam. Legatariis fit prouiſio.

123 Idem in fideicommiſſo,vt etiam donec conſtet,debeat pretium apud fideicommiſſarium in cauſſa depoſiti eſſe.l.ſi magiſtratus.ff.de priuileg. credi. quid enim aliud eſt dicere,niſi quod ei prouiſio fiat pendente lite?

124 Vigeſimus quintus in ſententia interdictionis bonorum prodigis, aut furioſis: vt ſcripſi artic.3.gl.***de interdiction de biens***,& glo.ſeq.infrà eodem.

125 Vigeſimus ſextus in penſionis ſolutione, quæ non retardatur propter litem: ſed per modum prouiſionis condemnatur illius debitor, teſte Gomeſ. in compendio vtriuſque ſignaturæ. nu.84.& hoc quando eſt ritè impoſita:& ſufficit, quoad hoc,ſi appareat fuiſſe impoſitam à Papa, & prima facie videatur ritè impoſita, licèt petatur reformari, vel falſam reſignationem eſſe,aut aliud allegetur, de quo non poteſt ex tempore apparere:tunc lite pendente per prouiſionem debitor condemnabitur ad garniendum, quod ex penſione debetur: ſicut in redditibus ſcripſi in tract.de pacifi.poſſeſſio.n.137.in 21.concluſio.penſio,& quando Papa committit penſionis cauſſam ſolet dicere,Cognoſcat talis N.ſine penſionis retardatione.teſte Gomeſ.vbi ſuprà. Penſio per modum prouiſionis ſoluitur.

126 Vigeſimus ſeptimus in l.pen.ff.de aqua quoti.& æſti.vbi glo.declarat.& doct.ac Bar.in l.1. §.1.col.2.ff.de itinere actuque priua.vbi concludunt,quòd ſi agatur de ſeruitute,illi qui eſt in poſſeſſione,debet per prouiſionem lite pendente, ſiue agat, ſiue conueniatur,prouideri & caueri de non impediendo eum vti ſeruitute:ſi verò nō poſſidet,debet cauere ſe non vſurum lite pēdente: & hoc iudex pendente proceſſu pronunciabit:quod eſt notandū:ſed non vidi iſtū caſum ſeruari. Seruitutem poſſidenti prouidetur & quomodo.

127 Vigeſimus octauus,vt ædificia ſartiantur pendente lite ſuper hæreditate, vel re ſequeſtrata,reparationes neceſſariæ per modum prouiſionis fiant:iubet prætor.in l.ait prætor.§.ſi ff.de iure deliber.vbi etiam dicit aliis iuſtis cauſſis fieri debere:quæ iuſtæ cauſſæ ex iudicis arbitrio deſcendunt:qui iudex debet arbitrari prouiſionem, quando res dilationem non recipit.l.fi.ff.de appell. recipiend. vtpote quia erat peritura res.l.de pupillo.§. ſi quis riuos.ff. de noui oper.nunciat.vel ſi is,qui petit prouiſionem fame perire poſſit.l.ſi longius.§.fi. ff.de iud. vt ſuprà,in quæſtio.4.ſcripſi, & inferiùs in vlt.caſu abundantiùs dicetur. Sarciri ędificia & reparationes fieri lite pendēte iubet iudex.

128 Vigeſimus nonus in famulorum ſalariis prouidetur, de quibus ſcripſi in gloſſ. *ſalaires* in dicto §.artic.3.inferiùs.

129 Trigeſimus eſt, ſi petam partem interrogari iuramento medio ſuper quibuſdam articulis quos probare non valeo:& cùm ſit bonus vir,ſpero quòd confitebitur,ſed recuſat reſpondere:iudex condemnabit illum per prouiſionem ad reſpondendū:qui ſi appellat,hac non obſtāte appellatione,& ſine illius præiudicio, quia poſſet mori pendēte appellatione:& periret probatio alteri Articulis lite pendente reſpondere quis cogitur.

parti

parti, ideo respondere cogetur. arg. l. quoniam. C. de hæret. & iudex debet eum per modum prouisionis condemnare ad respōdendum: & hoc ex bono & æquo venit: & ius est ars boni & æqui. l. 1. ff. de iust. & iure. docet Fel. in c. fi. in prin. col. 5. vt lite non conte. & hoc vidi seruari in Senatu.

Duobus litigantibus super officio vni prouidetur.

130 Trigesimus primus quando suo sunt electi in doctores regentes, vel ad aliud officiū in quo necessariò requiritur, vt vnus administret: tunc si appareat à maiori parte vnum esse electum, licèt contra electionem, vel contra personam opponantur aliqua, si oppositum altiorem indaginem requirat: tunc solet per prouisionem adiudicari officium vni, ne interim scholastici lectionibus destituantur: vel ne interea ciuitas destituatur administratore: & ita vidi seruari in palatio. faciunt quæ doct. scribunt in ca. constitutis. de appel. potest tamen electus postea probare simoniam, vel alia, quæ opponit contra prouisionem habentem. sed rarò post prouisionem in his fit persecutio, nisi aperto iure quis munitus fuerit.

Attestationes per modum prouisionis decernuntur. Arestum.

131 Trigesimussecundus quòd attestationes, quas inquestas vocant, possunt vt fiant per modū prouisionis decerni, & recipi: & postea cùm factę fuerint, si recipiātur: poterit pars reprobare testes, & producens eos saluare: vt probatur in c. fi. vt lite non contest. ita fuit dictum anno 1517. die 14. Augusti, inter Stephanum Henry, & vxorem suam ex vna, & Præpositum & Capitulum Suessionen. ex altera. vnde iudex appellatione pendente, quamuis ab eo appellatum sit, poterit examinare testes moribundos, & de quibus timetur: vt plenè decidit Fel. in c. fi. col. 5. in princ. vt lite non contesta. & superiùs in 3. casu dictum fuit.

Lite pendente cōtractus seruari debet. Arestum.

132 Trigesimustertius quando agitur super rescisione contractus, interim condemnatur pars per prouisionem petens contractum rescindi ad seruandum contractum: & vt practici dicunt, *entretenir le contract pendant le proces*, data cautione de eo, quod recipitur interim lite super rescisione pendente. ita fuit pronunciatum in hoc Senatu, anno 1523. die 3. Iulij contra Ioannam Pourel, viduam Ioannis Texier, scribæ siue grapharij electorum, *des esleuz*. & quotidie sic fit: vt abundè scribo in tractatu de rescisione contractuum.

Mulier inhonestè viuens expelli per prouisionem debet.

133 Trigesimusquartus, si accusata fuerit mulier, quòd incontinenter viuat, probando scandalum imminere toti viciniæ ob suam impudicitiam: locator petet, vt durante locatione, migrare habeat: iudex super hoc facto informationes conficiet, & si sibi de hoc constet per modum prouisionis, debet condemnare illam, vel quemcunque alium sic inhonestè viuentem, & afferentem scandalum ad migrandum: & hæc sententia exequetur non obstante appellatione: quia ipsa expelletur de domo non obstante locatione. per l. si qua. C. de spectacul. lib. 11. vbi Rebuff. expressè hoc tradit. & in l. penult. de pascuis ibidem. & ita censuit Parisiens. Senatus anno 1542. die. 11. Septembris, quo anno propter bella fuit continuatum parlamentum: & idem in meretricibus condemnatis ad migrandum extra ciuitatem seruari debet, vt in ordinat. sancti Ludouici pater in rubr. *que les ribaudes communes soyent boutées hors des bonnes villes*. dixi in l. Masurius scribit. ff. de ver. sign. & facit rub. ff. de migrand. imò fortiùs pronunciauit Senatus, mulierem incontinentem non recipiendam ad licitationem locationis domus, etiamsi maius offerret pretium, anno 1544. die 10 Februarij contra *Marion du Tron*.

Arestum.

Arestum.

Arestum.

Ratione publicæ vtilitatis prouidetur.

134 Trigesimusquintus non debet dari prouisio, per quam diceretur tota materia principalis: ob id malè iudicatum fuisse pronunciauit Senatus anno 1539. die prima Decembris ab eo qui per modum prouisionis iudicauerat, quòd impetrans literas quinquennales, vel annales elargiretur pendente processu: quia hoc decidebat totam materiam principalem. facit l. quoties. Cod. de precibus Imperatori offerendis. vbi doctores. alia scripsi in tractatu de literis dilat. annalibus vel quinquennalibus. in 2. tomo. horum commenta.

Feriæ vbi cessant prouidetur.

135 Trigesimussextus in casibus in quibus publicè vtile est, fieri debet prouisio. l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de noui operis nunciat. facit lex, si quis. §. vtrum. ibi, poterit hoc quod in commune vtile. ff. de senatusc. Sylla. vbi plenè addidi.

De congrua portione prouidetur.

136 Trigesimusseptimus in quibus casibus ferię cessant, in illis regulariter vidi per modū prouisionis condemnari, quos scribit text. in l. 1. in fi. cum l. sequent. & 3. ff. de feriis.

Appellatio vbi est prohibita, solet prouideri.

137 Trigesimusoctauus congrua portio curato seu vicario adiudicanda est per prouisionem, quando nihil habeat, vel parum pro victu. vt plenè scripsi in tra. de congrua portio. maximè q. 4.

138 Trigesimusnonus in quibus casibus appellare de iure ciuili non licet, per modum prouisionis sententia regulariter fieri solet, & exequenda erit. l. fi. de appell. recip. & inferiùs dicetur.

Vbi res periret, vel consumeretur, fit prouisio.

139 Quadragesimus considerata qualitate caussæ, si fortè res periret, vel consumeretur durāte lite: vt fructus vel equus pro expensis, tunc fiet prouisio. arg. l. mediterraneę. vbi Bar. C. de anno. & tribu. lib. 10. Panor. in c. 1. col. 2. de dilatio. idem quando tempus finiretur, fortè rectoris electi ad tres menses, secundùm eum. & in c. fi. de iudic. facit l. vna. ff. de glande legend.

Quælibet iusta caussa prouisionem inducit.

140 Vltimus est, dum reperiretur alia iusta caussa, & similis, vel maior prædictis. per text. singul. in §. porro. quæ fuit prima caussa beneficij amittendi in feud. fieri poterit à iudice condemnatio per modum prouisionis. [Vnde statuit Rex Francis. 1. quòd sententiæ latæ à magno eleemosynario, seu eius vicario super hospitalibus, & leprosariis, & ab illis dependentibus, sint executoriæ, si à quatuor consiliariis curiæ supremæ, aut magni consilij signatæ fuerint, vt in titul. *de la reformation des Maladeries*. artic. 2. constat in const. reg.]

Exprimi debet per modum prouisionis.

141 Et debet hoc in sententia exprimi, videlicet per modum prouisionis, *par prouision, ou par maniere de prouision l'auons condemné, &c.* Si verò iudex simpliciter condemnaret, malè faceret: quia ante

ante plenam probationem non debet fieri condemnatio.gl.sing.vbi doct.in c.ecclesia.de constit. quæ tamen condemnatio per prouisionem fit, dummodo summariè appareat, & ideo exprimi debet: quamuis Imbertus noluerit ordina.ad alios, etiam ad pios casus extendere:sed aduertendum est, quòd ad casus in ordinatione nominatos fit executio, etiamsi non fuerit dictum per prouisionem nisi in ordinati.expressum sit, quòd per prouisionem fiet,alij verò casus non debent mandari executioni, non obstante appellatione,nisi iudex per prouisionem condemnauerit: & ideo vsque ad quadraginta libras fit executio in personalibus, quamuis simpliciter quis sit condemnatus:vt in tractatu de senten.executo.patet:secus est in aliis senten.prouisionalibus, in quibus prouisio exprimi debet,vt in hoc tit.patet.artic.1. & per totum. & teneas iudicem tunc prouidere posse, quando persona periret, vel res: vel mora esset magnum periculum,vel damnum allatura.l.si bonæ fidei.ff.de petit. hæredit. quia melius est in tempore occurrere, quàm post exitum vindicare: vt superiùs dictum extitit per text. in l.1.C.quando liceat vnicuique sine iudice se vindic.l.sed etiam.ff. de procuratorib.

142 Et text.in l.fi.ff.de appel.recip.vel non dicit appellationem non recipiendam, quando res dilationem non recipit: quod elucidat Spec.in tit.de appel.§.in quibus.versic.8.quando, purà ne excommunicatus absoluatur,non recipitur appellatio. c. qua fronte. de appel.& c.sacro.in fin.de sentent. excommu. vel ne testamentum aperiatur:ne scriptus hæres in possessionem mittatur,ne frumentum in subsidium militiæ transmittatur:vel ne fiat,quod edicto perpetuo continetur, vel ne pignus à creditore vendatur.contra l.si conuenerit.ff.de pigno.actio. vel ne funus adducatur. ista verba tradit Spec.in dicto §.in quibus. & sic putarem,quòd in quibus casibus prohibetur appellatio à iure, in his iudex per modum prouisionis pronunciare debeat, & exequi,sine præiudicio tamen appellationis:& dictos casus prouisionales superiùs descripsi tanquam magis frequentes,alios tamen nolens excludere. & facit l. cum hi. §. caussæ.ibi,aut si qua alia caussa fuit,vt plures solent incidere, quæ prætori suadent prouisionem admittere.ff. de transact. nec extendimus ordinationem volentem prouisionalem sententiam exequendam, cùm dicimus quando prouisio per iudicem concedi possit,at non posse ordin.extendi.scripsi in tractat.de sentent.execut.art. 16.gloss.7. Casus in quibus non recipitur appellatio.

Verumenimuero quia rectè à prædecessoribus nostris dictum est, & ante omnes à Iuliano sapientissimo,quòd nulla lex,neque senatusconsultum prolatum in repub.Romanorum,videtur ad omnia sufficienter ab initio promulgatum,sed multa indigere correctione, ac suppletione,vt ad naturæ varietatem,& eius machinationes sufficiat.text. in authentic.quibus modis naturales filij effici.legit.in princip.coll.6. itaque in hoc tractatu leges Galliæ iura Romanorum interdum supplentes,interdum corrigentes,quandoque elucidantes, inserere his operæpretium duxi:vt videri ista materia,& tractari abundè tam ex iuribus Romanorum,quàm Franciæ possit.

Charles VIII. Artic. LI.

Item pource,que les prouisions données en matiere d'aliments, doüaires,& medicaments,au moyen des appellations qui sont interiectées, souuentesfoys aduient, que le procés principal est aussi tost prest à iuger,que les prouisions, dont viennent plusieurs inconueniens, parce qu'aucune fois ceux à qui sont faictes les prouisions, en defaut d'estre alimentez & pensez, cheent en griefues maladies:auons ordonné que esdictes prouisions, d'aliments, doüaires,& medicaments, les prouisions données par sentence de Iuge Royal,seront executées, non obstant oppositions ou appellations,& sans preiudice d'icelles. Articulus 1.

GLOSSA PRIMA.

HIc articulus duas habet partes,in prima ponitur constitutionis caussa,in 2.constitutio. secunda ibi,*auons ordonné.*

Caussa igitur constitutionis est, quòd propter appellationes prouisio tantùm differebatur, sicut principalis materia: vnde duræ oriebantur infirmitates,& aliquando mors. & ideo hìc statuitur, quòd materia prouisionalis non obstant. appellationibus exequatur, & hoc proœmium mentem ordinationis ostendere solet, & ex eo colligitur caussa finalis conditoris.l.penult.ff.de iuris & fac. ignor.ibi initium cõstitutionis declarat. & vbi ratio proœmij est amplior,redditur amplius dispositum.ff.de hæredi. instit. l.fin.Alexand. & Ias.in l. cùm hi.§.eam transactionem.ff.de transact.Felin. in cap. pastoralis. in princip. colum.secunda,de offic.delegat. & quamuis in lege vel ordinatione de necessiate non sit apponendum proœmium, tamen non solet describi nisi cum ministerio. cap. secundò requiris. de appellat. Bald. in §. quibus. in prima constitutione Codicis, columna prima. Barbat.consilio primo, columna secunda, in tertio volumine: & proœmium declarat mentem, non solùm in constitutionibus, & ordinationibus,sed etiam in statutis,teste Bartol. in l.prima. ff.ad Macedo. & Barbat.consil.secundo,colum.5.in tertio volum.ac etiam in contractibus & vltimis voluntatibus: vt docet Barbat. consil. 34. difficile. col.2.in 3.vol.& sic ista ordinatio ampliabitur,vel restringetur,aut declarabitur ex isto proœmio: vt in simili dicit Barba.in consi.47.illud in medium.col.2.in 3.vol.quod est notandum pro proœmiis,& præfationibus, quæ in instrumentis solent etiam apponi, & in ordinationibus,vt iudices non debeant iudicare, nisi inspectis proœmiis ordinationum, & aliorum actuum,de quibus agitur,quia mens iudicantium aliquãdo ex ipso proœmio coniicietur,saltem multum iuuabit proœmium ad decisionem dubiæ quæstionis. Proœmium declarat mentem legis & ordinationis.

Donnees

Donnees en matiere d'alimens.

GLOSSA SECVNDA.

Alimentorũ nomine quæ veniant. 1 QVod in genere dixerat, nunc in specie elucidat, incipiens ab alimentis: quia priùs alendus est, qui vult aliqua agere: & alimentorum appellatione veniunt cibaria, vestitus, & habitatio: quia sine his ali corpus non potest. l. legatis. ff. de aliment. & cibа. lega. cum multis aliis ibidem descriptis: nisi de his finiendis tractetur: quia tunc strictiùs sumitur. vt in l. cum hi. §. qui transigit. ff. de transact. de his plenè scripsi in l. verbo victus. de verb. signific. & liberis quidem interim præstare alimenta pater compellendus est, ne hi fame lite pendente pereant. l. si neget. ff. de liber. agnoscend. & sic per prouisionem diminutio ex bonis fit vescendi pupilli caussa. l. pupillus. ff. de priuileg. credito. facit l. qui de inofficioso. ibi, vt interim & possideat, & alatur, & in actionibus præiudicium non patiatur. de inoffic. testamen.

Filio facienda est prouisio. 2 Intellige faciendam esse prouisionem super alimentis, siue agatur contra filium, siue ipse agat super successione bonorum patris, quòd pendente lite debet fieri illi prouisio: vt singulis annis quibus litigabit, detur ei ex bonis patris certa pecunia. per l. si instituta. §. de inofficioso. ff. de inofficio. testam. & dicitur Sapientiæ septimo capit. In inuolumentis nutritus sum, & curis magnis, id est, inter litium inuolutiones, & magnas curas, quæ ex ipsis generantur, nutritus sum, quia per modum prouisionis alimenta mihi data sunt. Bartol. in l. final. C. de alend. liber. & ibi glossa. concludit alimenta lite pendente debere præstari: alioqui si non fieret prouisio per indirectum, priuaretur quis bonis suis, cùm non haberet quicquam ad illa prosequenda, & modico dato cedere cogeretur, vel fame moreretur ob alimentorum defectum l. si longius. §. final. ff. de iudic. vel saltem in aduersam incideret valetudinem: ob id lex prohibet super futuris alimentis transigere, ne modico dato quis multa remittat. l. cùm hi. ff. de transact. l. de alimentis. C. illo tit.

Cõclusio filij petentis bona paterna. 3 Vnde sic debet filius concludere, videlicet, bona paterna sibi adiudicari petendo, vel saltem recredentiam illorum: & si processus dilationem habeat, prouisionem interim lite pendente sibi faciendam. teste Masue. in sua practica rubr. de possessorio. §. item & recredentia. & an debeat fieri prouisio habita ratione bonorum, quæ in regno sunt, vel quæ sunt in illo territorio, iurisdictione, vel ressortu, vel tantùm fiat prouisio eorum, quæ extra iurisdictionem, & extra regnum, fuit in Senatu litigatum, & ad maturum consilium relatum anno 1544. sed cùm debitum respiciat totum patrimonium. l. si fideicommissum. §. 1. vbi doct. ff. de iudic. l. prima. §. si hæres. ad Trebel. videtur faciendam prouisionem inspecto toto patrimonio: licèt iudices in hac prouisione non ita exactè procedant, sed vt filius viuere possit, & bonorum sententiam prosequi decernunt.

Tempore ad deliberãdum dato prouidetur filio. 4 Secundò amplia etiam pendente tempore dato hæredi ad deliberandum, filius ali de hæreditate debet, ne deliberationis dilatione pendente fame pereat. l. filius. ff. de iure deliberãdi. nempe venter dilationem non patitur. l. fin. C. de aliment. pupil. præstand. multa specialia in alimentis inuenies in penu iuris ciuilis. c. vl. per conterraneum nostrum Stephanum Forcatulum Biterren.

In prima instantia vel in secunda fit prouisio. 5 Tertiò amplia faciendam prouisionem filio, siue in prima instantia, siue in secunda: licèt lex, si instituta. §. de inofficioso ff. de inoffic. testamen. loquatur in secunda instantia, & quando filius obtinuit in prima: tamen idem iuris est in prima ex æquitate, ne fame pereat, & ne cogatur ob defectum pecuniarum processum deserere, & litibus renunciare: vt firmant d. de Rota. deci. 2. de iudi. & Matthæ. de Afflic. in decis. Neapol. 10. vxor domini. & decis. sequent. vbi dicit bis sic fuisse decisum in magna curia: & sic seruatur in Francia: licèt glossa, & doctores in dicto §. de inofficioso. teneant contra.

Quæ sint requisita ad prouisionẽ. 6 Vbi dicit Paulus quatuor, antequam prouisio fiat, requiri. Primò, quòd illam petens sit filius. Secundò, quòd sit pupillus: hoc non est verum. nam adiudicatur etiam maiori: vt vidi in Senatu centies. Tertiò quòd obtinuerit, & pendeat appellatio. sed contrarium seruatur. vt dixi. Quartò, quòd sit inops: tamen contrarium seruatur, & vidi semper, dum petitur in prima instantia, prouisionem fieri: si tamen non fuit in prima petita instantia, in secunda peti poterit, & adiudicari: vt superiùs in præfatione scripsi etiam in executione.

Nepoti etiã prouisio fit. 7 Quartò amplia, siue sit filius, siue nepos, pronepos, vel abnepos, in recta tamen linea, & hoc propter eandem rationem. teste Masuer. in rubr. de possesso. §. item & recredentia. & d. §. de inofficioso. loquitur de nepote, quamuis Paul. Castren. intelligat illum §. in filio.

8 Quintò amplia, siue filius sit in potestate, siue sit emancipatus: quia hodie quoad successionem, & alimenta, nulla est penè emancipationis & patriæ potestatis differentia. §. nullam. in auth. de hæred. ab intestato veni. collatione nona. & maximè quoad istam prouisionem: quia vterque alendus est, quando ad succedendum esset habilis, alioqui vix fieri solet.

Patri fit prouisio. 9 Sextò extendo siue sit filius, vel descendens ab eo: siue pater petat successionem filij ordine turbato: debet illi fieri etiam prouisio: quia non minus parentibus, quàm liberis piè relinqui debet hæreditas, & ex ea ali. l. nam & si parentibus. ff. de inoffic. testa. gloss. in c. prædicator. 16. q. 1. c. cùm apostolus. de censib. facit text. in l. scripto. in fi. C. vnde liberi. & ibi gloss. dicit, quòd in solatium filij amissi potest pater succedere filio: & illo casu prouisio ei fieri debet, si alius hæreditatem filij possideret, & eam defenderet.

Tam in petitorio quã in possessorio fit prouisio. 10 Septimò procedit, siue agatur possessorio, siue petitorio: quia vtrobique versatur eadem ratio: ergo idem ius. l. illud. ff. ad legem Aquil. & ista ordinatio non distinguit, nec lex: ergo nec nos distinguere debemus. l. pretio. ff. de public. in rem action. vnde si filius minor à primo genito partem

partem hæreditatis petat per actionem famil.erciscundæ, poterit etiam ad prouisionem interim illo durante iudicio super diuisione, concludere, & petere vt frater bona possidens, ne mora illa ei noceat, teneatur illi assignare aliquid lite pendente, & ei concedetur.

11 Et fiet præceptum fratri, ne interim lite pendente scindat nemora, etiam aliquam partem eum tangentem, vt fuit dictum in hoc Senatu anno 1528. die 12. Ianuarij. [Solet tamen Senatus appellatione pendente prohibere in terminis generalibus non speciatim, sed vt quilibet nemoribus & aliis rebus vtatur, tanquam paterfam. non aliàs.] Nemora scindi non debêt lite super diuisione pendente. Arestum.

12 Octauò intellige etiam si filius esset in vtero: quia ventri fiet prouisio, & in possessionem admitti debet. l. 1. & per totum. ff. de ventre in possessio. mittēdo. nam in fauorabilibus qui in vtero sunt pro natis habentur. l. qui in vtero. ff. de statu hominum. nempe quid fauorabiliùs quàm partum ali? hoc tenet expresse Masue. in rubr. de possess. versi. item recredentia. partus enim iste alendus est, qui non tantùm parenti, cuius esse dicitur, verùm etiam reipublic. nascitur. d. l. 1. §. & generaliter. vide Deci. consi. 245. dicentem an possit donari posthumo, & concludit quòd sic. Scripsi in l. subsignatum. §. attestari. ff. de verb. sig. vbi declaraui ordinationem regiam de donatione facta absenti loquentem, an locum in posthumo habeat, & quomodo is insinuare & acceptare possit donationem. & in dicta ordi. in 2. Tomo. Existenti in vtero prouisio fit.

13 Nonò etiam procedit in legitimatis per subsequens matrimonium, cùm nihil vel parum à legitimis differant. c. tanta. qui filij sint legit. l. cùm quis. C. de naturalib. liber. §. fi. Instit. de nupt. dixi in l. qui in potestate. ff. de testa. Legitimatus an prouideri possit.

14 Decimò potest peti prouisio in qualibet parte litis, etiam post litem contestatam. ita fuit decisum per arestum, vt citat Ioan. Gallus q. 121. item pro dominis: quia semper oneratur filius, cui non fit prouisio: ideo semper poterit fieri ante sententiam definitiuam, & ante conclusionem in caussa iuxta notata in c. cùm dilectus. de fide instru. & sic habetur in stilo parla. rubr. *des prouisions.* in prima parte. §. item dicunt. & suprà in præfationibus scripsi. quæst. sexta. Prouisio in qualibet parte litis facienda est. Arestum.

15 Vndecimò etiam procedit post sententiā, quæ transiuit in rem iudicatā, imò etiam post arestum, & in executione illius prouisionem peti posse cōcludit Aymon Craueta in consi. 164. nobilis domina, quod bene seruatur in forensi iudicio, quando executio aresti posset habere dilationem, vt communiter habet: diuersū est, si statim possit exequi, per dicta in l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebel. sed hodie in executione hoc opus, & labor est, & pauci eam attingere valent. In executione prouisio petitur.

16 Duodecimò etiam si filius longo tempore captus esset à Turcis, & postea reuersus, tunc iure postliminij omnia recuperat iura, etiam si apud hostes susceptus esset: & tunc illi reuerso facienda erit prouisio, per l. apud hostes. cùm l. seq. ff. de capti. nam cum filius reuertitur, duplicem caussam in eo esse oportet, videlicet postliminij, & quòd pater eum recuperet, & ipse ius suum. l. cùm dux. ff. illo tit. & hoc quando agnoscitur filius. Reuerso ab hostibus prouidetur.

17 Decimotertiò extende siue fuerit vir, siue mulier, quia eadem ratio versatur in vtroque, ergo, &c. arg. l. maximum vitiū. C. de liber. præter. vel exhæred. & debet durare prouisio semel concessa, vsque ad finem litis. d. l. si instituta. §. de inofficioso. ff. de inoffic. testa. nam per sententiam fit quæ durat, quousque reuocetur. l. quod iussit. vbi dixi. ff. de re iud. Tam mulieri quàm viro prouidetur, & prouisio vsque ad finem litis durat.

18 Decimoquartò amplia, siue filius mouerit quæstionem, siue ei moueatur, & ipse eam hæreditatem nō possideat, tunc est eadem ratio: ideo fiet prouisio. l. 1. & ibi doct. C. de Carbo. edic. secus si filius, vel nepos hæreditatem possideret, quia tunc rationes prædictæ cessarent: nam possidens hæreditatem fructus hæreditatis percipiet, & sic ex illis interim viuere poterit suo iure, ideo non debet petere quod intus habet. Possessori non fit prouisio.

19 Decimoquintò etiam si super re feudali moueatur quæstio à filio, vel agnatis contra dominum, vel alium possidentem, interim quæstione pendente possessio datur filio, vel agnatis. §. 1. & 2. si de feudo defuncti contentio sit inter domi. & agna. vasalli. etiam si moueatur quæstio super feudo paterno: & maior natu possideat illud, si non sint alia bona nisi feuda: etiam ex his feudis fiet fratri minori prouisio, vel ex emphyteosi prædicta, quia pro patrimonialibus, & instar patrimonialium in regno habentur: vt scripsi in arbo. feudo. facit quod docet Bart. in l. vt iurisiurandi. §. si liberi. ff. de oper. liberto. In feudis & emphiteosi fit prouisio.

20 Postremò si filius sub conditione esset institutus: interim pendente conditione prouisionem petet, vel bonorum possessionem, qualiscunque conditio fuerit. per l. 2. §. si sub conditione. ff. de bono. possess. secundum tabul. & sub qua conditione hodie possit institui, est tex. in l. si pater. C. de instit. & substit. & per ista potest dignosci, quando prouisio alimentorum fieri potest: vertamus quando fieri non debeat.

21 Primò limita, quando ille filius non esset in possessione filiationis, nec habitus pro filio, vel consanguineo illius, cui vult succedere: tunc non fiet sine caussæ cognitione illi prouisio: hoc mutuo habui à Bar. in l. si neget. col. 2. ff. de liber. agnosc. per legem primam. §. si ea. ff. de vent. in possess. mitten. & l. 3. §. caussæ. de Carbo. edict. l. si quis à liberis. §. si vel parens. ibi, si cōstiterit. de liber. agnoscend. c. per tuas. de probatio. igitur pendente lite super filiatione, hoc casu prouisio nō fiet: alioqui posset quilibet malignus pauper mouere quæstionem filiationis diuiti, vt haberet interim istam prouisionem secundùm Bar. vbi suprà, quem sequitur Aufrer. in decis. Tholosana. quæst. 77. an filio. Filio non existenti in possessione filiationis non prouidetur.

Nam oportet probare saltem quasi possessionem filiationis, vel alterius qualitatis intentatæ: vt

docet Bar.in l.vbicunque.ff.de ventre in possess.mittend. Alber.Bal.& alij in l.non epistolis. C.de probatio.Matthæ.de Afflict.in decis.Neapo.25.in caussa petitionis.

Datum in prouisione an repetatur.

22 Quia illas expensas pro prouisione datas non repetit hæres.gloss.in l.2. in fin. C. de Carbo. edict.allega.l.1.§ interest.ff.si mulier ventris nomine.Iason in rubr.illius titul.in fin. cùm iam sint consumptæ,tam per illum,cui facta est,quàm per aduocatos,& procuratores:à quibus esset difficiliùs repetere,quàm clauam olim de manu Herculis eripere, iuxta not. in l. vna. per illum text. C.de suffrag.Masuer.in d.versic.item & recredentia.si tamen is,qui prouisionem recepit,aliunde haberet,ab eo postea repeti posset:& ob hoc datur cautio saltem iuratoria: vt infrà eo. articul. 3. dicetur.

Diuiti filio non prouidetur.

23 Secundò fallit quando filius,vel alius mouens quæstionem successionis esset diues,& posset se alere aliunde.l.Extraneo & sequent.vbi Barto.ff.de ventre in possessio.mittend.l. fin.C. de ordi.cognitio.per Iason.in auth.res quæ.C. communia de legat. Panor. & alij in c. cùm haberet. de eo qui duxit in matrimo.& in c.accedens.in fi.de procura. Alexand. consil.48.viso.in 3. volu.vbi concluditur quòd pater non tenetur alere filium:quando aliunde potest se alere:hoc tamen non seruatur in aliquibus curiis,vbi indistinctè fit prouisio:quia licèt cesset vna ratio,eò quòd est diues:tamen cessare non debet propter hæc ordinationis,& iuris dispositio.per §. affinitatis.Inst.de nupt.nempe hæc prouisio fit non solùm vt alatur filius,sed vt possit litigare, & caussam prosequi, quæ sine magnis sumptibus non fiunt. Vnde in hoc Senatu in successione mercatoris nuncupati (patent)fuit facta prouisio & filio pauperi, & aduocato diuiti. Et sic ista prouisio fit etiam diuiti, cùm petitur.

Arestum quòd etiam filio diuiti prouideatur.

Ingrato filio non fit prouisio.

24 Tertiò fallit quando ille filius esset ingratus, vel aliàs constaret saltem summariè eum esse hæreditate,& bonis priuatum:quia tunc sicut non est alendus,ita nec prouisio facienda,quæ maximè ob alimenta fieri debet.glo.in d.l.si quis à liberis.§. idem iudex in verbo detulerat. ff. de liber.agnosc.quæ dicit,quòd ex quibus caussis potest filius exhæredari,& eidem alimenta denegari,etiam prouisio non præstabitur:vt tenet glo.in l.fi.C.de alend.liber.quam notat Alex.in l.1.col. 3.ff.solu.matri.& sic fuit Tholosæ decisum, teste Aufre.in q.77.quem sequitur Ioan. de Monteferrat.in repetitio.l.si constante.col.58.ff.solu.matri.

Legitimatio & exemptio quando reuocari possint.

25 Imò fortius dicit Bald. in §. filij nati. rubr. si de feudo defuncti content. fuerit. quem refert Roma.sing.222.vltimo.& Francisc.Cremen.sing. 19. tu scis, quòd ex quibus caussis potest filius exhæredari,ex eisdem caussis filius legitimatus poterit in pristinam spurietatem reduci,& exemptio reuocari:quod dicit notandum Bald.in l.2.in fi.C.de libertis & eorum liberis. & Petrus Gerard.sing.1.vbi plenè probat.

Remittenti hæreditatem non fit prouisio. Arestum.

26 Quartò non procedit,quando filius,vel is qui petit hæreditatem vendiderit eam, vel renũciauit illi.nam & si contractum dicat non valere, & eius petat rescisionem: tamen prouisio fieri interim ei non debet, vt fuit prolatum arestum Parif. prout refert Ioan. Gallus in q. per aresta.q. 122.Primò fuit dictum.[Et Aufre.in stilo parla.aresto 65.item nota.quòd per arestum.] nam qui pretio fruitur,non minus habere intelligitur,quàm qui principali re vtitur.l.quia.ff.de vsufruct.& dolo facere videtur,qui petit id,quod remisit,vel quod statim esset restituturus.l.dolo. ff. de doli except.Nempe remittentibus iura sua ampliùs non est dandus regressus.l.quæritur.§.si venditor. ff.de ædili.edic.c.quàm periculosum.7.q.1.& pretium succedit loco rei.l.Labeo.1.ff. de verb.sig. vbi scripsi.

Adoptiuis filiis an prouisio facienda sit.

27 Quintò flectitur regula in filiis adoptiuis petentibus successionem.nempe appellatione filiorum in hac materia non veniunt adoptiui.c.in præsentia.& ibi not.doct.de proba. l. fideicommissum.ff.de conditio.& demonstra.vnde donatio,quæ reuocatur propter superuenientiam liberorum non extenditur ad adoptiuos.l.si vnquam.C.de reuocand.dona.Alex.consil. 40.super primo.col.vlt.vol.4.& filij adoptiui non faciunt deficere fideicommissum.Bar.& alij in l.ex facto.§.si quis rogatus.ff.ad Trebel.per tex.in l.si ita quis.§.is cui.de leg.2.Panor.& alij in d. c. in præsentia. quia verba testatoris,consuetudinis,& contrahentium, debent regulariter intelligi de parẽtibus, vel filiis naturalibus,non de ciuilibus.l.fi.C.de his qui veniam ætat.impetr.Ias.in l.quique. §. prætor ait. col. vlt. ff. de in ius vocand. verba enim debent intelligi in casu vero,non ficto. l.3.§.hæc verba.ff.de neg.gest.l.1.ad leg. falc. & cessio quæ potest fieri à patre filio, intelligitur de naturali, non de adoptiuo:vt scripsi in scholastic.priuileg.177.vbi vide multa de cessione scholasticis faciẽda,& intellectum ad illam ordina.regiam de cessione scholasticis facienda. [Et in tract. de cessio. & transpor.in 2.Tomo commen.const.reg.]

Filij nomine an veniat adoptiuus.

28 Item appellatione filij tunc venit adoptiuus: quando dispositio in aliis filiis verificari non potest.glo.Bal.& alij in l.si quis posthumos.in princ.ff.de liber.& posthum.Fel. in c. 1. num.7. de rescr.ergo filij nomine regulariter non veniet adoptiuus, cùm in singulari casu contineatur:& sic in contrarium erit ius commune.l.ius singulare.ff.de legib.& quando in eis esset eadem ratio,quæ in naturalibus,& legitimis,tunc etiam veniet adoptiuus.l.adoptiuum. ff. de in ius vocand. & hoc tenet Soc.in d.§.prætor.in fi.

29 Sed si esset materia fauorabilis, vtpote si ageretur de alimentis adoptiui sibi in adoptione promissis,tunc etiam illis fieri deberet prouisio, cùm etiam extraneo fieri debeat: vt inferiùs dicam. nam materia alimentorum est prouisionalis, cuicunque debeantur alimenta, etiam si ex prouisione extraneo debeantur. idem si instrumento adoptiuus probaret Titium promisisse eum

tractatu

tractatum vt filium: non tractaretur vt filius, nisi alimenta præstarentur.per l. quidam cum filium.ff.de verb.oblig.ideo prouisio tunc illi esset facienda mortuo etiam promissore, dummodo fuerit in adoptiua familia, secus si fuisset emancipatus à patre adoptiuo: quia tunc extraneorum loco habetur.§.at hi qui.de hæredit.quæ ab intestat.deferunt. ideo petens hæreditatem patris sui olim adoptiui,non audiretur, nec fieret ei prouisio;quia à iure non debet succedere patri adoptiuo contra patris adoptiui voluntatem. §. sed ea. de hæredita. quæ ab intest.defer.nec eidem alimenta debentur: vt ibi dicit gloss. in verb. tantummodo. secus si alimenta promissa peteret ob adoptionem.

30 Sextò fallit in spuriis,& aliis naturalibus,quibus non debentur bona paterna, nec legitima in illis:ergo non fiet prouisio.l.1.& per totum. C. de natural. libe. Bart. in d. l. fi. C. de alend. libet.& hoc extantibus legitimis liberis,& consanguineis.auth. licèt ibidem: nomine enim filiorum non continentur filij spurij.tanquam abusiui.Bal.sic loquitur in c.per tuas. col.2. de probat. & bonorum possessio ex Carbonia. edict.eis non competit.l.fi.C. de Carbo. edict. si tamen fuerint à patre eis relicta alimenta, quod de iure canonico permittitur. ca. cùm haberet. in fi. de eo qui duxit in matrimo.quam polluit per adul.vbi Panor.& alij:in illis prouisio fieri debet, si petatur.[Imò anno 1550. in mense Augusto, fuit iudicatum in camera Domaynij prouisionem esse faciendam filiæ bastardæ cuiusdam Itali, licèt procurator regius illa bona prosequeretur iure Albinagij,quod est notandum.Vide quæ scripsi in tract.de liter.natura.in 2. Tomo commentar.ad constit.reg.]Quid si fuerit legitimatus?decide ex his quæ tradit Decius consil.365.viso.& suprà dixi in amplia.11. Spuriis non est facienda prouisio.

31 Septimò fallit in alimentis præteritis:quia in illis non competit alimentorum priuilegium. l.de alimentis.C.de transact.& sic in illis poterit appellari,& appellatio recipietur,teste Spec.in 2. parte rub.de appella.§.quibus.versi.8.refert Imbertus in insti.foren.pag.195.& pro hac sententia facit quod consuluit Alex.consi.72.viso processu.col.3.in 5.vol.

Contrarium tamen fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1522.die 16.Decembris contra quendam, qui fuerat condemnatus ad sex viginti libras singulis annis pro alimentis exsoluendis, & pro annis præteritis ad octingentas. Curia declarauit executionem in omnibus esse faciendam: aliàs iste non valeret soluere his, à quibus mutuò assumpsit pecunias ad alimenta præterita, nec inueniret aliquem qui vellet illi qui prosequitur prouisionem mutuare,imò haberet ex his rebus, quibus viuere debet,soluere illis,qui ad alimenta præterita crediderunt. igitur rationes etiam in hoc casu locum habent.Imò si is de præterito non teneretur illum alere,præberet materiam differendi, & non aleret eum interim. & sic materia calumniandi & frustrandi induceretur, quæ à iure prohibetur.l.conuenit.ff.de pact.dotal.& superiùs pleniùs dictum extitit,quomodo intelligatur,& hoc etiam probat Fel.in c.cum dilecta.col.20.nu.16.de rescr. In præteritis aliméntis prouisio fit. Arestum.

32 Vltimò fallit, quando collateralis peteret hæreditatem fratris,aut consobrini,tunc non fit prouisio:quia fratris non censetur hæreditas quasi debita,sicut hæreditas patris.l.in suis.ff.de libe. & posthumis. Sic fuit dictum in parlamento pro Ioanne de Castellario contra Mathiam de Hoste: vt refert Aufret.in stilo parla.in 1.parte eo.tit.§.si.quod existimatem verum esse,quando collateralis consanguineus peteret hæreditatem consanguinei ab intestato, tanquam sibi debitam: diuersum est,si eam ex testamento non raso,nec cancellato peteret,tunc esset facienda: vt superiùs scripsi in præfa.in vlt.parte,vel in possessionem mittendus.per l.fina. C. de edict. diui Adria. tollend. Consanguineo collaterali an sit facienda prouisio. Arestum.

33 Item quia consuetudo de prouisione loquens dicit de linea recta, quæ continet ascendentes & descendentes tantùm,non autem transuersales.Bal.consf.321.testamento cauetur.vol.1.per tex.in l.stemmata.ff.de gradib.imò etiam appellatione lineæ venit recta.argu. l. qui liberis.§. hæc verba.ff.de vulga.Bal.d.consi.321.vol.1.& consil.334.in quæstione.col.3.vol. 3. licèt contrarium teneat propter mentem defuncti.idem Bal.consil.339.quæritur. vol.3.primum tenet Dec.consil. 365.viso consil.col.2.& consi.379.requisitus.col.3.& Soci.consi. 33. circa.col.4.versic.confirmatur.in 3.vol.& hoc per tex.in l.iurisconsultus.§.parentes.ff. de gradib. & quando dicitur in statutis,consuetudinibus,vel testamentis,vt veniant bona ad illos de linea,qui veniant. vide Anchar. consi.95.in quæst.col.2.& Barba.in repeti.l.cum acutissimi.col.53.C.de fideicommiss. dixi in declaratione arboris consanguinitatis. Lineæ nomine quid veniat.

34 Postremò in omnibus casibus, in quibus fit prouisio alimentorum extraneo, debet etiam fieri executio,vt hic,videlicet non obstantibus appellationibus, & oppositionibus: nec loquitur hæc ordinatio solùm de sentētia alimentorum data filiis, sed quibuscunque.nam omnis sententia alimentorum regulariter est executoria,per istam ordinationem,etiam si non sit data per modum prouisionis, sed simpliciter.ita fuit pronunciatum anno 1539.die 14. Iulij pro Priore Longemeau,qui obtinuerat sententiam condemnatoriam trium modiorum frumenti pro alendis religiosis:& fuit dicta sententia executoria declarata. Prouisio aliméntorum extraneo facta est executoria. Arestum.

Tamen ista executio non nocebit caussæ principali. l. si iudex. ff. de his qui sunt sui vel alieni iuris.& ibi Petrus de Bella pertica in sua repetitione ad illam legem.& Alberic. in l.fi.ff.de appellat.recipiend.dicit,quòd si sententia alimentorum non sit principalis,sed incidens:tunc alimenta sunt præstanda,& non appellatur. Sententia etiam non lata per prouisionē in alimentis executoria est. Quare inuenta sit prouisio.

35 Et ista prouisio est introducta, tum in fauorem filiorum, ne interim in infirmitatem inci-

dant, faméque durante lite pereant. l. si longiùs. §. primo. ff. de iud. & bonis suis minimo dato renunciare compellantur. l. tum hi. ff. de transact. cùm in fauorem curiarum: vt illis exsoluantur expensæ processus. tex. in l. fi. ibi, ita vt ex iisdem, si aliqua facultas esse nõ poterit, tantum litis sumptus, & alimoniæ homini subministrentur, quantum moderato iudicis arbitrio fuerit æstimatum. C. de ordi. cogni. & hoc etiam seruati in Delphinatu testatur Guido Papæ in decis. Delphi. q. 561. si quis contra alia. de alimentis licet videre à me scripta in l. verbo victus. ff. de verbor. sig. ne plura.

Douaires.

GLOSSA TERTIA.

Doërium quid & an donationi propter nuptias compa retur.

1 DIcet Boër. in §. 4. de consue. matrimo. & doër. in consue. Bituri. dicat doërium æquiparari sponsalitiæ largitati: ego tamen putarem in pluribus æquiparari donationi propter nuptias, quæ est exæquata doti, quoad priuilegia. §. est & aliud. de dona. in Institu. & vocatur dotalitium. in c. ex parte. de foro compe. & in c. plerumque. de dona. inter virum & vxor. & quamuis in omnibus non conueniat doërium & donatio propter nuptias: quia hoc doërium regitur maximè consuetudine, & partium conuentione, est tamen fauorabile, sicut donatio propter nuptias. [Nam sicut dotis repetitio non est fauorabilis, & per prouisionem exequi solet, art. 3. infrà. ita & doërij repetitio, vt censuit Senatus die 3. Martij, anno 1550. etiam contra tertium, qui illud doërium acquisierat do. Molinæo pro vidua postulante, & Boucherat pro appellante, & de tertia parte bonorum vidi factam prouisionem anno 1386. die 21. Iulij, pro vidua Eustachij de Maulin contra fratres & hæredes d. de Maulin.]

Doërium cur inuentum.

2 Nempe doërium eo esse inuentum in hac patria arbitror: nam cùm mulier dat bona mobilia in dotem marito, ea consumere maritus potest durante matrimonio: ideo eo mortuo mulier nullam haberet dotem: vnde consuetudo inuenit, quòd mulier habeat dimidiam partem bonorum mariti pro doërio consuetudinario, quæ erit proprium patrimonium filiis illius matrimonij: interdum maritus constituit super bonis suis centum libras vxori pro doërio: si ipse præmoriatur, illam postea summam vxor habebit pro doërio constituto: & in hoc non requiritur æqualitas, sicut in donatione propter nuptias auth. æqualitas. C. de pact. conuentis.

Donatio propter nuptias potest inter Regẽ & Reginã esse, cõtra Igneum.

3 Et quamuis Igneus in repet. l. donationes. in princ. C. de dona. dicat donationem propter nuptias non posse inter Regem & Reginam consistere, tamen loquitur contra illum tex. quem interpretatur generaliter loquentem, & contra tex. in §. illud. & §. nouimus. in auth. quib. mod. filij effician. legit. colla. 6. & ne Rex sit deterioris conditionis, quàm alij, & quia à iure non inuenitur prohibitum. [Et quando Rex concedit Reginæ aliquod castrum donatione propter nuptias, & pro doërio, eo mortuo poterit filius durante vsu Reginæ ibidem iure regio inter transeundum habitare, & vt vulgus dicit *auoir le giste audit chasteau*. ita iudicauit Senatus, vt refert Aufre. in stilo parla. aresto 285. domina regina.]

Dõner & retenir matrimonij caussa valet. Arestum.

4 Et in istis fuit à Senatu limitata consuetudo, disponens donationem cum retentione non valere: & vt dicunt, *donner & retenir ne vaut*, speciale in contractu matrimonij. ita fuit pronunciatum die 24. Martij anno 1521. & in parua camera decisum pro domino Emundo Fouquesques, & de Laual sua vxore, contra d. Philippum de Saze.

5 In dono tamen Regis mulier non habet dotalitium, vt in registris curiæ patet, & in hoc doërio fit prouisio, vt hîc, & in stilo parla. in 1. par. rubr. de prouisio. & de hoc doërio scribit Chassa. in consue. Burg. *des droicts apartenans à gens mariez*. art. 6. glo. *est douée*.

In extraneũ possessorem non fit prouisio. Arestum.

6 Item si hæredes mariti condemnati fuerint ad restitutionem rerum doërij, tunc fiet executio in eos per prouisionem: sed diuersum est in extraneum possessorem: vt iudicauit Senatus anno 1530. die 28. Nouembris teste Imber. in insti. forens. lib. 1. §. præterea. vbi dicit comprehendi eas sententias, quæ ex actione in personam profectæ sunt: secus si iussus fuerit restituere rem: vt censuit Senatus anno 1519 die 28. Februarij: vbi vide.

7 Adhæc, si ad hoc doërium persoluendum fuerit obligatus maritus, & pater illius, & quilibet insolidum sine diuisionis beneficio: poterit mortuo marito doërium à patre insolidum peti, sine alia bonorum alterius obligati discussione, si personali agatur, secus si hypothecaria. l. 2. C. de pig. & ita iudicauit Senatus pro vidua generalis Pioche contra electum Pioche patrem, anno 1547. in

Arestum.

mense Martio, relatore d. Senetton consiliario egregio. [Etiam cùm hic tex. indefinitè loquatur, quòd sententia super doërio erit executoria, siue sit lata super doërio constituto, siue consuetudinario, quia indefinitè æquipollet vniuersali. l. si pluribus. ff. de legat. 2. c. vt circa. de elect. in 6. & vbi lex non distinguit, nec nos. l. de pretio. ff. de publ. Et ita visum est Senatui anno 1525. die 23. Ianuarij, inter Ludouicum Fretel, & Martinum Paillard, & suã vxorem, in quo aresto fuit etiam dictum sententiam executoriam quoad doërium, sed quoad alia, non.

Præterea anno 1527. die 18. Iulij, pro vidua D. de Genuille habente doërium in dicto loco, fuit dictum cauere teneri solum per iuramentum, nec alios fideiussores præstat, quamuis vsumfructum censeretur habere. Vide doct. in l. 1. C. de vsufruct.

Item anno 1385. die 4. Iulij, fuit dictum in Senatu pro vidua Henrici de Cozenuille, contra fratres eius de Cozenuille ipsam habituram habitationem pro doërio in insula regis quam vulgus vocat *Conciergerie*, *à la charge de ladicte Conciergerie*. id est, quòd domum regis custodiet sicut alius bonus paterfam. Vide quæ scripsi in l. impensæ. ff. de verb. sign.

Et medica

Et medicaments.

GLOSSA QVARTA.

1 LIcèt alimentorum nomine medicinæ cótineantur:vt asserit Bar. in l.si cùm dotem. §.finautem in sæuissimo.ff.solu.matri.& in l.legatis.de aliment.& ciba. leg.& Ias.in l.cùm hi.§.qui transigit.de transact.& sic qui tenetur alere,tenetur etiam ad medicinas:intelligite vt declaraui in l.cætera. ff. de verb. sig. vbi omnia, quibus vtimur curandi corporis gratia verbo victus & alimentorum continentur. si ergo medicinis non vtatur aliqua regio,vt rustici Lemouicen.& Petragor. tunc eis non debentur medicinæ legatis alimentis,per illum tex.in d.l.cætera vbi abundantiùs probaui: tamen iste tex. exprimit gratia vberioris intellectus medicamina,*medicaments.* Alimentorum nomine quando veniant medicinæ.

2 Quæro quæ medicamentorum *medicaments*,vel medicaminum appellatione veniant?Respódeo,omnia necessaria pro curando vulnerato à suo vulnere,tam pro soluendo medico,chirurgo, quàm pro soluendo famulo,ac pro stipendiis mulieris, si quam habet quæ illi tempore valetudinis,seruiat,per l.fi.ibi,iudex computat mercedes medicis præstitas, cæteráque impendia, quæ in curatione facta sunt.ff.de his qui deiece.vel effuder.facit tex. in auth. de mand. princ. §. quod si delinquentes.ibi,ex emolumentis eorum satisfieri læsis procurabis.colla.3. l. qui venenum. ff. de verb. sig. ideo solet ad euitandum istam dubitationem iudex prouidere ægro in pecunia: vtpote condemnat iudex per modum prouisionis delinquentem ad 50.aureos,vel centum,pro qualitate personæ vulnerati, & quantitate bonorum vulnerátis:& fiet hæc prouisio etiam si medicinis non vtatur vulneratus,quia vulnus curari oportet. Medicaminum appellatione quæ contineantur.

3 Et hæc prouisio est etiam in fauorem vulnerantis, vt non teneatur postea de occiso. nam si idoneum habuerit chirurgum valetudinarius,sanus fiet,sin minus ei prouideretur,periret,& demum vulnerans de occiso teneretur, saltem teneretur probare, quòd de illo vulnere non periit, quod esset difficile.l. item Mela.§.& si seruum. ff. ad legem Aquil. ideo hæc practica est æqua & bona tam in fauorem vnius,quàm alterius:quæ etiam probatur Exo.21.c.ibi,si surrexerit, & ambulauerit foris super baculum suum, innocens erit, qui percusserit, ita tamen vt operas Prouisió vtilitaté vtriusque partis respicit.

4 eius,& impensas in medicos restituat.† Notanda sunt in hac prouisione facienda sequentia, primò oportet quòd constet de delicto.l.1.§.item illud.ff.ad senatuscon. Sylla. ibi, liquere igitur debet scelere interemptum,vel vulneratum,seu aliquo modo læsum, aut verberatum: vt scripsi plenè in repet.l.diuus,ff.ad senatuscon.Sylla.

5 Secúdò requiritur,quòd constet illum,vel illos,qui condemnantur ad prouisionem,delictum commisisse,summaria saltem cognitione per informationes habita,nec plenam vel aliam probationem extra informationes requirent in hac prouisione iudices:teste Imber.in instit. foren.libr. 3.§.interdum.in gl.quia grauari non debet,nec puniri, qui non deliquit:sed pœna debet suos autores tenere.l.sancimus.C.de pœnis. Requisita ad prouisionem faciendam.

6 Tertiò requiritur,quòd interrogatus fuerit delinquens,si captus fuerit, vel aliàs præsens, & testes reuocati,& repetiti(vt practicè loquar) *recollez*,nempe in conficiendis informationibus iurare non solent testes,ideo fidem non facerent.per l.iurisiurandi. C. de testib.glo. in §. si duo. de pace tenend.ob id ex integro audiuntur.Si verò delinquens fuerit absens,sufficit quòd testes sint repetiti à iudice,& recollati, licèt pars non habeatur: quia rei contumacia Dei præsentia repletur.l.properandum §.& si quidem.C. de iudic. & adiudicatur prouisio, non obstante rei contumacia. Testes ex integro audiútur ante prouisionem.

7 Quartò requiritur,quòd illa prouisio petatur à parte, si viuat vulneratus:& tunc poterit eam petere etiam eius procurator,seu consanguineus:si verò mortuus fuerit, filij seu hæredes illá petere poterunt,vel vidua,vt Io.Milleus docet in sua praxi criminali.arg.l.4.§.hoc autem.vbi Bar.& alij. ff. de damno infect. Nam fit hæc prouisio tam procuratione vulnerati, quàm etiam pro litis prosequutione:ideo iudex horum rationem habere debet,& sic hæredibus, vel pupillis defuncti prouisionem concedit. Peti à parte debet prouisio.

8 Quintò requiritur,quòd si iudex ex informationibus pro comperto non habeat,quibus alimentis,medicamétisve vulneratus egeat,tunc vocet medicú,qui præsente reo, aut legitimè vocato,vulneris magnitudinem videbit,æstimabitque quanta pecunia ad curandú æger indigeat,& quanto tempore operis carebit,cariturúsve erit,& omnia ista postea iudici renunciabit iuraméto præstito.teste Bar.in l.1.ff.de ventre inspic.l.Theopompus.de dote prælega.Bar.in l.si in rixa.ff.de sica.& si plures habeat chirurgos,vel medicos plures, mittat saltem duos:alioquin vnius stabitur. §.quod autem.in auth.de non alienan.rebus ecclesiæ.col.2.& regulariter in Francia hæc prouisio non decernitur, nisi auditis chirurgis aut medicis, vel simul. nam medicorum nomine etiam in hoc chirurgi venient.l.1.§.medicos.ff.de variis cognit. Medici vel chirurgi ad vulneratum mitti debét.

9 Sextò requiritur,quòd iudex audita medicorum relatione prońunciet,quæ prouisio fieri debeat:nam parti prosequenti pro modo substantiæ personæ accusatæ, & æstimatione iudicis pretium constituitur.l.lex Cornelia.§.fi.ff.de iniuriis.l.fi.C.de ordi.cogn.l.fi. ff. de his qui deiecerunt vel effude.& supra dixi. Quanta prouisio assignanda sit.

10 Septimò,quòd si plures rei sint,quòd quilibet illorum in solidum condemnetur, nam vbicunque plures commiserunt delictum,quilibet insolidum tenetur. l. si familia. ff.de iur.om.iud.l. item Mela.§.sed & si seruú.ad legem Aqui.l.si multi.de publica.& hi sic condemnati possunt cogi Quilibet delinquentium insolidum prouisionem soluere tenetur.

tam per bonorum venditionem,quàm personæ prehensionem, nec accusati à carceribus sunt relaxandi,antequam huic prouisioni satisfecerint.c.pessimum.23.q.vlt.gl.in c.ex parte.de verb.sig. dixi in tract.de sent.exec.art.15.& ideo executio fieri in vnum insolidum potest, & illo soluente alij liberantur:tenentur tamen postea pro rata satisfacere soluenti.doct. in d.l.si familia. vide tamen quæ dixi in l.aliud est fraus.§.si.ff.de ver.sig.vbi plura de mulcta scripsi : si verò fuerint tres simpliciter vel plures condemnati ad centum aureos pro prouisione:tunc quilibet pro parte virili censetur condemnatus,nec vnus pro alio tenebitur.per l.Paulus.ff.de re iud.l.legatorum.ff.de lega.2.docet Boër.in decis.Burdeg. q. 510.si plures.aliàs iudices frustra dicerent,Condemnamus quemlibet in solidum:quod tamen solent facere,ne pro parte tantùm teneantur. l.1.C. si plures vna sententia condem.sunt.Bar.in l.cancellauerat.de his quæ in testam.delent.quod verum dicit Boër.quando prouisio non venit ex delicto.ibi vide multa per eum allegata.

Satisdatio requiritur in prouisione & an iuratoria sufficiat.

11 Octauò solet iudex in prouisione dicere,dummodo ille,cui fuerit prouisio adiudicata,satisdet pro dicto pretio restituendo, si in exitu litis ita fieri debere dictum fuerit : & hæc satisdatio præstatur ob calumniam euitandam per l.3.§.emancipatus.ff.de coll.bono.l.sed & si is. §. an autem.de Carbo.edict.l.1.C.illo tit.quid si vulneratus sit pauper, & non inueniat cautionem, suo tunc iuramento stabitur.vt in rub.ff.qui satisd.cogant.vbi hoc Ias.asserit,quæ prouisio repeti poterit,si in fine appareat istum vulneratum aggressorem fuisse,& prouocasse vulnerantem:alioqui frustra satisdatio præstaretur:& aliàs calumniandi materia pauperi præberetur:fortè pauper prouocare posset diuitem ad eum verberandum, vt interim eum aleret:ob id si aliqua calumnia appareat repetitur,alioqui non.l.1.§.interesse.ff.si mulier ventr.no.l.si.C. de Carb.edi.& fusiùs in filio superiùs dixi.

Procedere in principali quando vulneratus teneatur post prouisioné.

12 Nonò is cui fuit adiudicata prouisio non tenetur procedere in caussa,antequam sit ei soluta prouisio:nisi iudex cognouerit condemnatum fuisse in euidenti calumnia:quia pars potest facere exequi hanc prouisionem,postquam est executoria:& imputetur ei,si hoc non faciat,quia si per eum stat,illi est imputandum.l.in iure.ff.de reg.iur.sic pronunciauit Senatus Burdeg.vt asserit Boër.in decis.Burdeg.q.326.& quo ad secũdam.& sic non obstat ordi.reg.rub. *des causes possessoires*,art.12.vbi non potest pars prosequi petitorium in caussa beneficiali, nisi ex integro satisfecerit sententiæ latæ super possessorio, quia illa ordinatio loquitur in eo qui succubuit in possessorio,nam denegatur ei audientia,donec fuerit iudicatum : sed is qui obtinuit,non vult vt sibi satisfiat,ad hoc,vt pars nunquam agat petitorio,tunc habet locum d.Boër.decis.alioqui in potestate eius,qui obtinuisset,esset prohibere agi petitorio.quod non est dicendum:malitiis enim est obuiandum.l.in fundo.ff.de rei vend.dicam in d.art 12.

Clericus an teneatur ad prouisionem antequã ad suum iudicem remittatur.

13 Decimò solet iudex regius ad hanc prouisionem condemnare etiam clericum reum,& sententiam prouisionis in illum executioni mandare,antequam eum remittat ad suum iudicem : vt censuit Senatus anno 1533.in mense Decembris:quod dicunt verum practici,quando ex informationibus apparet saltem summariè delinquentem commisisse delictũ sine alia probatione:secus si alia requireretur probatio:tunc iudex secularis clericum ad suum officialem remittet:nulla facta prouisione : nec tunc debet iudex laicus repetere testes contra clericũ, nec ex integro illos audire,nec prouisionem decernere , quando clericus petit ad suum iudicem remitti : alioqui cognitionem contra clericum sumeret. quod prohibent iura. in c. at si clerici.& c.si diligenti. de iud.& sic iudicauit Senatus decuria Tholensis quam Tornellam vocant,anno 1543.die 9.Iulij.

Arestum.

Au moyen des appellations qui sont interiectees souuentesfois aduient.

GLOSSA QVINTA.

Caussa impulsiua cessante nõ cessat lex.

SÆpiùs contingit vt processus super principali tãm breui possit decidi,quàm processus prouisionum,& hoc propter tam frequentes appellationes,quæ interponi solebant : ideo statuitur,vt sequitur.

Si tamen in aliquo casu hoc non eueniat,non cessabit propterea huius tex.dispositio:quia hoc est caussa impulsiua,qua cessante non cessat dispositum.l.1.§.sextum.ff.de postu.gl. sing.in l.2.in fi.ff.de dona.secus si caussa finalis esset,quia ea cessante cessat lex.tex.in l.quod dictum.ff.de pact. tex.in ca.cum cessante.de appel.& ibi doct.& quia hîc dicit sæpiùs euenire,non semper.

Que le procés principal est aussi tost prest à iuger que les prouisions.

GLOSSA SEXTA.

Principalis processus quis dicatur.

HIc potest dici principalis processus,qui ad hoc est expressè motus,& priùs: vt not.Bal. in l.1 §.huius studij.ff.de iusti.& iure. vel principalis respectu principij , qui à principio fuit motus.Bart.in l.ambitiosa.col.4.nu.19.ff.de decret.ab ordi. faciend. nempe si filius petat hæreditatem patris,& postea litem videat differri,petit prouisionem : processus ergo principalis est super hæreditate,super prouisione incidenter,& sic de similibus, & de his incidentibus scripsi in repe.l.quod iussit.in gloss.vlt.de re iud.& in l.probrum.ff.de verborum signif.

Vel principalis est,qui totam caussam tangit.Dec.in l.cùm principalis. ff. de reg. iur. ego dico principalem processum præcipuum hîc dici:vt scripsi in l.familiæ.ff.de verb.sign.

Summaria saltẽ cognitio in prouisione requiritur.

Et sic vult dicere iste text. quòd præiudicia & incidentes quæstiones, vt est prouisio , debent priùs iudicari,quàm processus principalis.l.1.& per totum C.de ord.iud.vbi Bar.& alij doct.in c. tuam.de ordi. cog. tamen nunquam prouisio fieri debet : nisi aliquali summaria cognitione præcedente.

cedenre.c.1.& 2.in 8.q.2.& hoc expressim docet Ægidius Bellamera decis. 85. si executor.& superiùs dixi. videre per doct. in l. si quis nec caussam.ff.si cer.pet. notandum tamen esse censeo, quòd si processus principalis possit incontinenti diffiniri : tunc cessabunt istæ prouisiones, quæ pendente lite fiunt, per tex.in l.si is à quo.ff.vt in possess.lega. Prouisio non fit quando principale diffiniti potest statim.

Dont viennent plusieurs inconueniens, parce qu'aucunesfois ceux à qui sont faites les prouisions en defaut d'estre alimentez & pensez.

GLOSSA SEPTIMA.

1 Ista ratio respicit alimenta,& medicamina ob defectum quorum vulnerati in graues incidunt infirmitates,& quandoque moriuntur:ideo statuitur hîc, vt fiat prouisio statim. & sic est primum inconueniens, quòd grauis interueniat infirmitas, & quando censeatur mortuus ex illo vulnere,scripsi plenè in interpretatione l.diuus.ff. ad senatus. Sylla. & Boër. in decis. Burdega.q.323.vulnus. Incõuenientia quando non fit prouisio.

2 Secundum quod fame moriuntur,vel mori possent,si non fieret prouisio.arg.l.si longius.in fi. ff.de iud.ibi,futurum sit vt impunè fraudem patiantur,& egestate Romæ laborent viaticulo suo non recepto.

3 Tertium est quòd licèt non moriantur,tamen multa patiuntur : quæ non parerentur, si illis prouisum esset de alimentis.arg.l.si cùm dotem.§.sin autem in sæuissimo.ff.solu. matri. l.1. & per totum ff.vbi pupil.educa.debeat.

4 Quartum quòd non valentes prosequi caussam principalem, modico dato cedere cogũtur. l.cùm hi.ff.de transact.& hoc etiam probatur hîc.

5 Quintum quòd delicta non puniuntur:quia nullus delictũ prosequitur,postquam pars composuit cum delinquente,puniri tamen delicta interest reipu.per l.ita vulneratur.ff.ad leg. Aquil. & c.vt fame.de sent.excom.

6 Sextum quando statim non fit prouisio, delinquentes audaciores redduntur ad delinquendum,& ad alia delicta perpetrandum : quod iura non permittunt, imò facultatem delinquendi tollunt.l.iurisgentium.§.si paciscar.ff.de pact.l.conuenire. de pact.dotal. & si fiat prouisio, ista omnia cessabunt:ob id iudices eã differre non debent.Vide tex.in l.fi.C. in quib.caus. cessat longi temp præscr.

Cheent en griefues maladies.

GLOSSA OCTAVA.

Grauis morbus dicitur febris continua.l.quæsitum.ff.de re iud.& dicitur grauis, ponderosa, siue quia grauiter nocet, & aliàs vocatur morbus sonticus : de quo plura scripsi in l. morbus.ff.de verbor.signif.& quando dicatur grauis,& quis, relinquitur arbitrio medicorum iudice requirente,quibus in eorum arte credendum est.l.semel.C.de re mili.lib.12.l.si chorus. §.1.ff. de lega.3.quicquid igitur in d.l.morbus,diximus, huc erit transferendum:& ista materia plena dote gaudebit. Grauis morbus quis dicatur.

Auons ordonné, que esdites prouisions d'alimens, doüaires, & medicamens.

GLOSSA NONA.

1 Ex hoc tex.habes requisita antequam prouisio facta exequatur.

Primò quòd agatur super alimentis,doërio,medicaminibus:hoc probat iste tex.dicẽs, *esdites prouisions doüaires*: ergo super aliis rebus non habebit locum hic tex.quamuis de consuetudine etiam prouisio fieri possit in aliis casibus,quos suprà in præfa.congessi,& vbicũque iudicem mouerit æquitas fieri.arg.l.vbicunque.ff de interrog. actio. sed non per istum tex. sed de iuris, & consuetudinis,ac stilorum authoritate,ac per ordinatio.sequentes,& alias. Requisita antequam prouisio exequatur.

2 Secundò,quòd prouisio sit data,ibi *dõnées par sentence de iuge*,id est,prolata:& meliùs quia sẽtentia à iudice proferri dicitur.rub.C. de sent. quæ sine certa quant. proferuntur. & de sent. quæ pro eo quod interest proferuntur. vbi scripsi.& in l.pronunciatum.ff. de verb. sig. facit in l.prolatam.C.de senten.& interlocu.om.iudic.sed Gallicus loquendi modus hoc habet, *données*, vt dicunt quidam:quia sententiæ à iudicibus dari debent,& non vendi.l.1. & per totum C. de pœna iudicis,qui malè iudicauit.facit l.1.ff.de calumnia.capit.non licèt. 11. quæst.3. sed tenete vt dixi, quòd prouisio debet esse dicta & pronunciata à iudice : quia iuris seu ordinationis authoritate non fit.

3 Tertiò,à iudice debet dici hæc prouisio, & sic excludit arbitros, qui iudices regulariter non dicuntur,quia nomine differunt,& sic re.l.à nullo.C.de fer.rub.ff & C.de recep.arbi. nec habent arbitri iurisdictionem,sed notionem.l.ait prætor.ff.de re iud.scripsi in l.notionem.ff.de verb.sig.& sic prouisionem dicere non possunt. Prouisionalis sententia arbitrorum executoria non est.

4 Quartò,quòd illa sententia sit prouisionalis, alioqui si simpliciter lata sit, vix exequetur, vt hoc in tex.*les dictes prouisions données*:quia dum aliqua requiritur qualitas, oportet quòd illa insit: vt pulchrè scribit Bar.in l.non solùm.§.sed vt probari ff.de noui oper.nunc.quod ex sententiæ inspectione probabitur:vt doct.not.in simili in l.pen.ff.de testa milit.

5 Quintò requiritur,quòd illa sententia fuerit lata per iudicem regium ibi,*de iuge Royal*, quod tamen ampliatur per art.sequentem, vt etiam si non à iudicibus regiis prolata sit executioni dari debeat vsque ad viginti libras Paris.quæ valent vigintiquinque Turonen.vt statim dicetur, & sic non exequetur per hunc artic.si lata fuerit à iudicibus dominorum : quia hîc articulus ipsis suum Prouisio lata à iudicibus ecclesiasticis & dominorum non est exequẽda.

denegat auxilium, iudicibus verò regiis impartitur. gl. in l. siue apud. C. de transact. neque etiam si fuerit prolata à iudicibus ecclesiasticis, quia expressit de iudicibus regiis, ergo de aliis negare videtur. l. cùm prætor. ff. de iud. & c. nonne. de præsumptio. sed si non exequatur per istam ordinationem, tamen de iure vel stilo curiarum ecclesiasticarum exequi poterit. & ita seruatur in casibus in quibus non recipitur appellatio de iure.

Sententia quæ nulla est, non est exequenda.

6 Sextò, quòd illa sententia valeat: nempe sententia nulla exequenda non est. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iud. quia sententia nulla non potest dici sententia, igitur non exequetur. Nam si metu lata esset, vel sine aliqua probatione, tunc nulla esset. doct. in l. non minorem. C. de transact. etiam superiùs scripsi.

Sententia nulla exequi solet, si non sit notoria nullitas.

7 Quandiu tamen pendet processus super nullitate, si non sit notoria, exequi sententia solet: vt vidi in forens. iudicio seruari. aliàs quilibet posset dicere prouisionem nullam: vt executionem tolleret, & sic faueretur calumniis hominum, quibus iura maximè obuiant. d. l. in fundo. ff. de rei vendicatione. c. sedes. de rescriptis. Hippo. sing. 77. maliciis, &c. & de his quæ non sunt, & non apparent, idem est iudicium. in l. duo sunt. ff. de testa. tutel.

Prouisions données par sentences de Iuge Royal.

GLOSSA DECIMA.

ISta qualitas, videlicet, quòd is, qui prouisionem protulit, sit Iudex regius, requiritur quòd probetur. l. in delictis. §. si detracta. ff. de noxa. actio. & antequam sententia prouisionalis mandetur executioni: & qui dicit sententiam talem, oportet quòd probet. l. non ignorat. C. qui accusare non possunt: ideo iudex in sententia hoc debet exprimere, vt tollatur omnis calumniandi materia, Nos talis iudex regius, &c. & in hoc, quia est in loco notorium, ei creditur: & hoc solent iudices exprimere seu actuarij seu grapherij.

Seront executées, nonobstant oppositions ou appellations.

GLOSSA VNDECIMA.

Opponere quis prius quàm appellare debet.

ET sic patet, quòd in aliqua executione quis primò se opponere debet, quàm appellare: & si non recipiatur oppositio appellare poterit: vt scripsi in tracta. de liter. obliga. art. 1. & tamen non obstante sua appellatione sententia prouisionalis iure executioni dabitur.

Item quamuis tex. alternatiuè dicat: *ou appellations*: idem tamen erit, si pars opposuerit, simul & appellauerit. nam adhuc sententia prouisionalis executoria erit: siue separatim opposuerit, siue appellauerit, siue cõiunctim vtrumque emiserit. per l. certi condictio. §. quoniam. ff. si cer. pet. quia sæpe compertum est, vt coniuncta pro disiunctis, & disiuncta pro coniunctis accipiantur. in l. sæpe. ff. de verb. sign. vbi abundè scripsi. Si autem pars à sententia prouisionali appellauerit, ab executore exequente: solet apparitor desistere ab executione, donec petitor supplicationem iudici à quo porrexerit, in qua & sententiam & illius executionem, ac partis appellationem narrabit, cõcludens & petens à iudice, vt illam non obstante appellatione executoriam pronunciet: quod faciet iudex vocato appellante: & post illam sententiam declaratoriam, etiam si pars iterum appellet primæ appellationi adhærendo, fiet tamen executio: & ita seruatur.

Praxis post appellationẽ petitori seruanda.

Limitatur, quando quis appellaret ab illa sententia prouisionali tanquam latà à iudice incompetente, tunc non fiet executio, si in principio caussæ incompetentiam allèger. gl. sing. in cle. vna. in fi. de sequestra. possessio. & fruct. plenè scripsi in tracta. de sent. exec. art. 3. vbi abundè scripsi. vide ibi quomodo intelligi debeat, & alios casus.

[Notandum est, quòd ista clausula respicit regem, scilicet, dicere, non obstantibus oppositionibus & appel. nam ista tollere sunt meri imperij maximi, vt per doct. in l. imperium. ff. de iuris. om. iudic. iudices tamen regij supremi cùm ordinatio hoc permittit, & in illis casibus possit vti hac clausula, non obstant. oppositionibus & appellationibus, alius verò iudex non, vt censuit Senatus anno 1515. die 14. Maij, vel anno 1514. die 18. Maij.]

Et sans preiudice d'icelles.

GLOSSA DVODECIMA.

Sententia prouisionalis quando exequi possit post appellationem. & sine eius præiudicio.

1 INtellige, quòd dicta prouisionalis sententia non obstantibus oppositionibus executioni mittatur: & is, qui est sic condemnatus ad decem aureos, vel ad aliam summam cogetur eam præcisè tradere: qua tradita prosequetur, si velit, appellationem: ideo dicit iste tex. *sans preiudice d'icelles*. Nam pars, quæ recepit prouisionem, non poterit allegare, quòd altera pars, quæ post appellationem soluit, videatur acquieuisse sententię: sicut in alia materia, is qui coram iudice appellationis comparet, videtur renunciare suæ appellationi. c. si à iudice. de appella. in 6. & ibi gloss. & doct. Nam regulariter appellatio suspendit iudicatum. l. ad solutionem. C. de re iud. c. venientes de iureiuran. & sic non debet in hoc in aliquo præiudicari parti condemnatæ, quominus facta solutione eius condemnationis ad prosequendam appellationem huius legis regiæ authoritate prosequatur.

Concludere quando appellans, & an litem cõtestari debeat, & quid sit concludere.

2 Et quia hîc non prohibetur deuolutio ad superiorem, ideo recipitur, aliàs prohibita appellatione effectus appellationis tam deuolutionis, quàm suspensionis, censetur prohibitus. teste Pan. in c. ad reprimendum. de offic. ordi. refert Dec. in rub. de appella. in 2. q. nu. 7. alibi in tracta. de appella. super ordi. scripsi in 3. tomo.

3 Et sic habes, quòd ille, qui appellauit tenetur in caussa appellationis concludere, etiam si fuerit processus in scriptis: quia hîc non præiudicatur appellationi quoad deuolutionem: & natura appella

appellationis in hoc regno est,vt appellans concludat malè iudicatũ à primo iudice:& appellatus siue intimatus contrarium cõcludat:& ex illo tempore emẽda Regi acquiritur per ordinationes

Et procurator etiam tenetur sic concludere,vt scribitur in ord.reg.art.23.in rub.*des procureurs* & in ordi.curiæ.17,artic.15.

4 Et concludere in caussa appellationis,est litem contestari:vt dicit Soc.in c.vno.col.vlti.de litis contesta. & sic soluta est doctorum difficultas, an debeat lis contestari in caussa appellationis,quam mouet Bald.in rub.de appella.col.pen.in decret.vbi decidit in summariis,& quando est appellatum ante litem contesta.in caussa appellationis, litem non esse necesse contestari:sed nos Galli in omnibus appellationibus semper tam summariis, quàm aliis etiam si emissa sit appellatio ante litem contestatam,hanc conclusionem facere solemus, Concludo malè fuisse iudicatũ, & benè appellatum, & maximè in parlamentis,quam pro litis contestatione habemus:& fundatur hæc praxis in l.eos.C.de appella.vbi appellans concludere semper debet, dicendo malè iudicatum,& iudex sic pronunciare:verumenimuero qui experientiam caussarum non habent,hanc conclusionem ignorant: extat tamen regula, quòd in caussa appellationis concludere debet appellans,& appellatus, seu intimatus maximè in parlamenti curia, in qua apud actuarium, quem vocamus scribam,vtraque pars concludere debet in processu in scriptis.

5 Primò restringitur, quando processus in audientia decidi posset: tunc non fit conclusio in scriptis: quia frustra fit pèr plura, quod per pauciora fieri potest, sed aduocatus dicit, concludo, &c. postquam verbo recitauerit factum, & grauamina coram præside,& consiliariis:& quia hoc omnibus est obuium non probo.

6 Secundò limitatur,quando pars vellet aliquam requirere prouisionem, vel supplicationem facere, quæ non posset concludendo in scriptis fieri, tunc non tenetur apud actuarium vel grapharium concludere in processu in scriptis: quia concludendo apud scribam, non posset obtinere id,quod petit,ob id ab alio peti debet:& ita vidi seruari.

7 Tertiò non procedit, quando deserta esset appellatio: nam tunc prima sententia est confirmatoria,igitur conclusio superuacanea esset: quia appellatio deserta non est prosequenda.c.cùm sit Romana.& c.duobus.de appel. vbi plenè doctor.& caussam finitam instaurari nulla ratio permittit.l.postquam.C.de pact.vnde non tenetur tunc pars, vel eius procurator concludere:etsi appellans velit, tamen appellatus seu imitatus hoc casu non compelletur: sed in magna camera de hoc disputabitur.

8 Quartò,cùm pars appellationi renunciasset,vel renunciare parata esset,seu sententiæ acquiescere,tunc etiam concludere non tenebitur.l.si reus paratus.ff.de procura.

9 Quintò,quando appellatio non esset recipienda, vel ad fines non recipiendi competeret exceptio:fines enim non recipiendi post conclusionem deduci non possunt, nisi specialiter in conclusione reseruentur: ideo pars non concludit, nisi priùs super exceptione pronunciatum fuerit,ad quod faciendum debent esse cauti procuratores. nam sicut exceptio dilatoria post contestationem non recipitur.c.exceptionem.de exceptio.nec post conclusionem in caussa appellationis:vt plenè scripsi in tract.de exceptio.

10 Sextò, quando appellatus seu imitatus nollet fructus liquidos restituere, nec cautionem super non liquidis præstare: tunc concludere non tenetur appellans in scriptis,sed in magna Camera hoc petitur:vt fuit decisum in hoc Senatu anno 1517. die penult.Iulij [inter fratrem Dionysium de Hallot religiosum ordinis sancti Benedicti appellantem, & Philippum le Begue intimatum.]facit quod scribit Soc.in d.c.vno q.38.de litis contestatione.

11 Septimò,quando grauamen esset euidens:vt dicunt practici,nempe in his casibus non cogitur pars, nec eius procurator concludere in caussa appellationis, etiam in processu in scriptis.in vltimo tamen vidi seruari contrarium, & appellantem concludere solere:& nota hos casus,quos in practica didici,& nunquam alibi legi.

12 Notandum est in praxi, quòd in his casibus, quando fit præceptum parti seu eius procuratori, vt concludat, solet respondere se esse paratum in iudicio concludere: & tunc pars prosequi audientiam in magna Camera debet, quam consequi tam difficile est,quàm (vt adagio dicitur) ire per extentum funem: quod non esset, si iuxta præsentationes partium caussæ expedirentur:nec alio ordine seu rotulo opus esset,quàm illum ordinem per actuarium præsentationum factum seruare. Praxis quando quis non vult concludere.

Françoys Artic. XCI. *des publiees* 1539.

Que les sentences de prouision d'aliments & medicaments, données par les Iuges subalternes,iusques à la somme de vingt liures Paris.serõt executées non obstant l'appel, & sans preiudice d'iceluy,en baillant caution, comme des Iuges Royaulx. Articulus 2.

GLOSSA PRIMA.

1 IN superiori proximo articul. dictum fuerat, sententiam prouisionalem à iudicibus Regiis dictam esse executoriam super alimentis, & medicaminibus: hîc ampliat etiam si sententia lata sit à iudicibus inferioribus,quos subalternos vocat, siue sint iudices regij, siue non:vt statim dicam. Sententia alimentorum & medicaminum est exequenda, siue simul, siue separatim lata sit.

In his caussis medicaminum & alimentorum hoc statuit in priuilegium & fauorem, qui istis tribuitur: vt inferiùs dicetur. Cùm ergo loquatur in alimentis & medicaminibus, non habet lo-

 cum in

cum in aliis: quia priuilegium datum vni, non extenditur ad aliud, niſi à lege extendatur.auth. habita.& ibi dixi.C.ne filius pro patre.

Iudicum regiorũ quidã maiores,qui dã minores.

2 Sed quidam hunc intelligunt articulum in iudicibus tantùm regiis ſubalternis: quia Iudicum Regiorum quidam ſunt maiores habentes iuriſdictionem proximam ad Senatum, & ab illis immediatè ad curiam appellatur:& de his loquitur præcedens articulus,& l.ab executore.ff. de appella.quidam verò ſunt iudices regij minores, vt præpoſiti,& alij,à quibus appellatur ad ſeneſchallum,vel ad bailliuum:de quibus vult hîc loqui,& non de aliis iudicibus dominorum, ſecundùm quoſdam.

Sẽtentia prouiſionalis etiam iudicũ non regiorũ eſt exequenda.

3 Ego verò teneo debere intelligi etiam de aliis iudicibus quàm regiis, tùm quia hæc materia eſt fauorabilis,& iuri conſona, & ſic amplianda: tùm quia hic text.indefinitè loquitur: quæ indefinita æquipollet vniuerſali.l.ſi pluribus.ff.de legat.2.c.vt circa.de elect.in 6.& tantum eſt dicere *par les Iuges ſubalternes*, ac ſi omnes dixiſſet iudices: & ſic ſententia prouiſionalis data à iudicibus regiis ſubalternis,vel aliorũ dominorum exequetur per hunc tex.ibi, *comme des Iuges Royaux*, vult dicere exequendam prouiſionem illorum iudicum,ac ſi eſſent iudices regij:illa enim dictio, *comme*,ſignificat tanquam, velut, quæ dictiones denotant improprietatem,teſte Bart. & aliis, in l. ſi is qui pro emptore. ff. de vſucap. dixi in tractat. meo de fictio.& ſi hîc tantùm de regiis iudicibus intelligere voluiſſet,dixiſſet.per c.audientiam.de decimis. *comme des autres Iuges Royaux*. & in princ.etiam dixiſſet *par nos Iuges ſubalternes*: quod omiſit, vt de omnibus intelligatur, ſiue regiis, ſiue aliis:& hoc videtur etiã docere verbũ: *comme des Iuges Royaux*:nam ſi voluiſſet omnes eſſe iudices regios,nõ dixiſſet,*comme des Iuges Royaux*.quia ſimile nullũ eidem eſt.l.quod Nerua.ff.depo.

4 Intellige hoc eſſe verum,quando ille iudex iuriſdictionem ſuam non exceſſiſſet,alioqui non valeret ſententia: vt ſi ad viginti libras condemnaſſet, & non haberet iuriſdictionem niſi ad decem:tunc illa ſententia non eſſet exequenda.§.& iudicare. in authen. de defenſor.ciuita.colla.3. l.ſi idem.ff.de iuriſdict.om.iudic.vbi doct.

Idem iuris putarem, ſi ille iudex, qui iſtam prouiſionalem ſententiam dixit, non erat iudex competens: tunc ſententia iſta etiam prouiſionalis lata à iudice non competente, non valebit. l.1.& per totum.C.ſi à non compe. iudic. iudica. fuerit.quia conditor in dubio non videtur duo induxiſſe ſpecialia.l.1.C.de dotis promiſ.Bar.in d.l.ſi is qui.ff.de vſucapio.& ſtatuiſſet,ſi voluiſſet non obſtante incompetentia iudicis:vt in rub.de chirogra.recog.art.1.vbi ſcripſi.

Prouiſio in alimẽtis præteritis an fiat.

5 Item prouiſio fieri ſolet etiam in alimentis præteritis, nec dicuntur præterita reſpectu petitionis:& ratio diuerſa datur in tranſactione & prouiſione: quia tranſactio ex voluntate partium fit quæ bene ſciuit an alimenta præterita debeantur: prouiſio verò fit per ſententiam iudicis ſine partium conſenſu: igitur non eſt mirum, ſi etiam prouiſio fieri debeat ſuper præteritis: & quia quis tenetur à tempore moræ ad fructus, & ſic ad prouiſionem. l. cùm fundus. vbi doc. de rebus cred.ff.& patre mortuo non fuit qui aleret filios.& ſi inuentus fuerit aliquis, qui hoc fecerit,ipſe valet repetere expenſas, quas impoſuit in alendo eos:nec præſumitur eas donaſſe.l.cùm de indebito.ff.de proba.ideo prouiſio fieri debet:& quamuis non receperint quicquam de præterito pro alimentis, tamen non præſumuntur quod vento vixerint.l.fi.C. de alimen.pupillo præſtan.vnde coguntur reſtituere quæ mutuo acceperunt,ad ſe alẽdum.igitur prouiſio iure fieri illis etiam pro

Arreſtum.

præterito tempore debet:& ſic fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1522. die 16. Decembris.

Pour les Iuges ſubalternes.

GLOSSA SECVNDA.

Subalternus iudex quis dicatur.

SVbalternus iudex dicitur, qui eſt ſub altero, & ſic dicitur ſecundarius iudex, ſeu municipalis, à quo appellatur ad alterum antequam ad Senatum appelletur, dictus quaſi ſub altero : & in hoc ampliat articulum præcedentem, requirentem ſententiam eſſe latam debere à iudice regio: hîc ſufficit, quòd ſit lata etiam ab inferiore iudice, & non regio, ſed dominorum, & hoc vſque ad viginti libras Pariſ. in his duobus tantùm caſibus alimentorum videlicet, & medicaminum: in aliis verò in ſuis terminis remanebit art.præcedẽs & ſequens: videlicet vt non ſit lata à iudice regio, & ſuperioribus, obſtantibus appellationibus, vel oppoſitionibus non mandabitur executioni.

Iuſques à la ſomme.

GLOSSA TERTIA.

Dictio *iuſques* quid ſignificet.

ISta dictio *iuſques*, hîc ſignificat vſque, & incluſiuè capitur: & tunc regulariter, quando incluſio non eſt contra legem.per tex.in l.fi.ff. de ſenatorib.vel quando oratio affirmatiua præcedit: vt iudex cognoſcat vſque ad trecentos aureos, de trecentis aureis cognoſcet.§.& iudicare. in auth. de defenſorib. ciuita. colla.3.ſecus ſi oratio ſit negatiua.vt non cognoſcat vſque ad viginti aureos, de viginti aureis cognoſcere non poterit.l.ſi oleum.§.fi.cum l.ſeq.ff. de dolo.at cùm hîc affirmatiuè loquatur,ſtabit incluſiuè.

Quomodo aliàs hæc dictio vſque,accipiatur: vide plenè per Bart.in l.patronus.§.1.ff.de leg.3. Bal.in l.à Caligato.C.de nupt.& conſi.110.in 1.vol. & conſi.375.vol.4 & conſi.412.in 5.vol.& in §.& quia.col.7.qui feudum dare poſſunt.& in tract.ſtatu.in ver.vſque.& Ioan.de Platea in l.peculiari.de proximis ſacro.ſcrinio.lib.12.C.ac Alexand.& Vincent. in l.1.in princ.ff. ad legem falcidiam.& Chaſſa.in conſue.Burgund.in rubr. *des iuſtices*.§.6.gloſ.*iuſques à ſept ſolz tournoys*,dicam abundè in l.abſentem.ff.de verb.ſignific.

De vingt

De vingt liures Parisis.

GLOSSA QVARTA.

1 Vltra ergo non licet, cùm taxatio fiat à lege: ergo, &c. cap. cui de non sacerdotali. de præb. in 6. & eo expressit libras Paris. quia ex consuetudine potiùs intelligimus de libris Turonen. & sic requiruntur sequentia in hoc artic. Requisita in hoc articulo.

2 Primum, quòd sententia lata fuerit. ibi, *sentence*. sententia non potest dici antequam sit prolata. l. prolatam. C. de sentent. & interlocut. ergo iste text. non operatur ipso iure, sed requiritur sententia. ibi, *sentences*.

3 Secundò quòd illa sententia fuerit prouisionalis. ibi, *des prouisions*. & sic in sententia requiritur, quòd exprimatur *par prouision*, alioqui non dicetur prouisionalis: vt in præcedenti articul: scripsi.

4 Tertiò requiritur, quòd sit lata super alimentis, vel medicaminibus. ibi, *d'aliments & medicaments*. secus ergo in aliis, etiam in doërio non habet locum hic artic. quia de his duobus tex. tantùm loquitur, ergo alios casus excludit. l. cùm prætor. ff. de iudic. quamuis articulus præcedens de doërio locutus fuisset.

5 Quartò quòd sit à secundariis iudicibus subalternis prolata. ibi, *par les Iuges subalternes*. [Et iure, quia si pendente dilatione lata sit, non valet. nec executioni mandabitur, quia iudicis officium quiescit pendente dilatione. l. siue pars. C. de dila. sic pronunciauit Senatus anno 1519. die 6. Februarij pro Simone grand Iean Coullard, & consortibus.]

Quintò quòd illi iudices sint competentes: vt superiùs dictum extitit.

6 Sextò quòd sententia non excedat viginti libras Paris. quæ vigintiquinque Turonen. constituunt. ibi, *iusques à la somme de vingt liures Parisis*: ergo si vltra, non exequeretur: & sic non est differentia siue iudex nominauerit in sententia libras Paris. vel Turonē. dum modo nexcedat, vt hic. Vtrùm condēnatio vsque ad viginta libras possit exequi in viginti.

7 Quarto, si hic iudex decernat prouisionem alimentorum vsque ad 40. libras esse faciendam: an illa sententia possit exequi saltem vsque ad viginti libras? per hanc ordinationem videtur quòd non: quia sententia videtur indiuisibilis. l. in hoc iudicio. & l. quædam mulier. ff. familiæ erciscun. Aufre. in decisio. suis. q. 215.

Contrarium videtur: tum quia vtile per inutile non debet in diuiduis vitiari. c. vtile. de regul. iur. in 6. & maximè in fauorabilibus, vt hîc: tum etiam, quia si iudex condemnaret ad maiorem summam, quàm se extendat iurisdictio sua, valebit sententia vsque ad illam summam, vsque ad quam cognoscere poterat. teste Ioan. Andrea in regul. ea quæ fiunt, de regulis iuris. in 6. refert Roma. consil. 66. viso. & Purpura. in l. si idem. §. fin. ff. de iurisdi. omn. iudic. facit gloss. in cap. fin. de pœniten. & remissio. in 6. vbi valent illæ indulgentiæ, quas episcopus dare poterat, si maiores cōcesserit: & emphyteusis concessa vsque ad quartam generationem valet vsque ad tertiam. Bal. in authent. si quas ruinas. C. de sacrosanct. eccles. sed quòd sententia in nullo valeat, iudicauit Senatus anno 1520. d'Alligreto pro appellante, & d. Poyetio pro intimato litigantibus: & ratio potissima videtur: quia si ex vno capitulo fuit prolata sententia, non potest in aliquo valere, nisi in totum valeat. d. l. in hoc iudicio. diuersum esset si essent diuersa capitula in illa sententia: vtpote petebat quis decem aureos ex vini venditione, ex frumenti totidem, ex domus locatione idem petebat: iudex condemnauit reum ad soluendum petita in libello, in duobus capitulis, quæ non excedunt viginti libras, exequetur in illis sententia, in alio verò non: quia excedit, & ita conciliantur iura: & hoc voluit dicere Bart. & alij in l. 2. C. de re iudic. Iacob. in l. 1. C. si aduersus rem iudic. Sed in iudicio Senatus agebatur de sententia lata à consiliariis supplicationum in caussa reddituum, quæ decem libras excedebat: quamuis pars in decem peteret exequi, non fuit recepta: vt dixi: quia agebatur tantùm de vno capitulo: & ideo si non valeret in toto, non valebit in parte: quod secus est in diuersis capitulis, nam vnum reiici poterit. facit l. si qui separatim. de appella. ff. Arestum.

Seront executées, non obstant l'appel & sans preiudice d'iceluy.

GLOSSA QVINTA.

Nihil de oppositione dicit: & sic videtur, quòd exequi non poterit, si aliquis se opponat: cùm iste text. hoc non dicat: contrarium tamen teneo, quia hic artic. ad alium refertur præcedentem, quando dicit *comme des Iuges Royaux*. videlicet quòd poterit exequi hæc prouisio à minoribus & secundariis iudicibus facta, ac si à iudicibus regiis facta esset, sed & à iudicibus regiis lata executioni datur: non obstantibus oppositionibus: ergo & ista. Oppositionibus nō obstātibus prouisio exequēda.

Item vult maius hic, scilicet quòd non obstante appellatione possit executioni mandari, ergo & minus, quòd non obstante oppositione, per regu. iuris, cui licèt. de reg. iur. in 6. & ita vidi in forensi iudicio seruari, quòd non obstantibus oppositionibus & appellationibus iudex exequi solet, etiam illam, quæ à iudicibus subalternis dicta est: quia si tollat consequens, videlicet appellationem, ergo & antecedens, scilicet oppositionem, per l. ad legatum. ff. de procura.

En baillant caution.

GLOSSA SEXTA.

Id est, si pars dederit cautionem, gerundium enim in do, denotat conditionem quando verbo futuri temporis iungitur. l. si tu ex parte. iuncta gloss. ff. de acquir. hæredi. vbi hoc etiam notat Bartol. sed hîc iungitur verbo futuri temporis, *seront executées en baillant caution*: ergo hîc conditionem significabit, hoc verbum *baillant*, quod idem est, Gerundia quid denotent.

quod

quod tradendo.vide Ias.in rubr.de actio.in Institut.& dico fusiùs in artic. 1.rub.*des sentences executoires.* in glo.*en baillant.* [Idem si dicatur *en rendant.* vt declarauit Senatus in caussa dom. *d'Arpaion* contra alios anno 1525.die 8.Februa.]

Gerundia enim de sui natura inducunt formam. Bald.in l.falsus.col.2.C.de fur.& forma nihil aliud est,quàm substantia actus.Bald.in l.comparationes.col.2.vers,3.præpositio.C.de fide instru. an sufficiat iuratoria cautio.ibi scripsi: & priùs oportet cautionem tradere parte vocata, quàm ad executionem processum fuerit: & quòd illa fuerit recepta in iudicio:vt dixi,aliàs non valebit executio, sed dicitur iniqua, & eam *torcionaire* Galli vocant:vide quæ alibi abundè docui in d.art. 1.in tracta.de senten.executo. [Hoc non procedit quando datur prouisio à curia suprema, tunc qui eam obtinet,non tenetur cauere,vt scripsi in procem. Cõcordat.in verb.summas.Si tamen arestum sit confirmatorium sententiæ,tunc datur cautio. Vnde cùm anno 1522.die 16.Decemb. quidam fuisset condemnatus à senatu ad dandum,tempore quo lis pendebat super diuisione bonorum,sex viginti libras pro alimentis singulis annis futuris filio,pro præteritis verò octingentas. De Thou aduocatus tunc,nunc autem præses egregius dicebat non debere exequi sine cautione de Villemort. Contrarium censuit Senatus dandam cautionem pro octingentis libris super quibus ipse erat condemnatus, sed pro sex viginti libris in quibus à Senatu fuit condemnatus, non exigebatur cautio.quod bene notabis.]

Comme des Iuges Royaux.

GLOSSA VLTIMA.

1 SI ergo inferior iudex subalternus esset regius,haberet etiam locum hic art.per hoc verbum *comme*, sicut, tanquam,velut:nam si hoc priuilegium concedere vult aliis, etiam non regiis, multò fortiùs suis secundariis vsque ad hanc summam: & quia simpliciter loquitur de iudicibus subalternis, ergo & de omnibus:vt suprà dixi.

Item omnia ferè quæ requiruntur in aliis articulis,requiruntur in ista prouisionali sententia,& quando non potest exequi ferè in aliis articulis,nec in isto,per hoc verbum sicut,*comme*, vel perinde,quæ verba similiter denotant l.1.ff.de furt.l.sicut.C.de actio.& obliga.gl.& doct.in c.ex ore. de priuilegiis vbi aliis etiam modis ponitur:& per doct.in c. abbate sancti Siluani,de verb.signifi. & per Fel.in c.1.col.4.de rescript.

Executio quomodo fieri debet. Quomodo fiet executio?Respõde, citatur pars contra quam lata est sententia,& si non compareat,dabitur defectus: & dicetur sententiam fore exequendam,non obstante illius contumacia:& pars præsens petet sententiam dari executioni, & iuxta illius formam sententiæ. l. à Diuo Pio.ff.de re iudi. vbi iuris interpretes. si verò agatur contra hæredem illius contra quem lata fuit sententia,vel alium tertium; iterum post primam contumaciam citabitur:qui si non compareat, sententia executioni mandari poterit: si verò compareat,tempus ad deliberandum hæres habebit:l.1.ff.de iure deliberandi.ista abundè scripsi in tract.de literis obliga. vbi licebit alia videre:& hîc sistam ratem,quantum attinet ad istum articulum.

Loys 12. Artic.80. *des publiees* 1499.

Articulus 3. *Item & en outre auons ordonné & ordonnons, que les sentences qui se donneront par les Iuges Royaux en matiere de dot:ou repetition d'iceluy de dation de tutele,de confection d'inuentaire,d'interdictions de biens aux prodigues ou insensez, refections de ponts & passages: & aussi quand il sera question de salaires ou loyers de seruiteurs de trois annees, & au dessous, que les sentences prouisionaires de nos Iuges seront executees,non obstant oppositions ou appellatiõs,quelsconques,& sans preiudice d'icelles,en baillant toutesfois par lesdicts seruiteurs caution telle qu'ils la pourront bailler, de rendre lesdictes salaires ou loyers,s'il estoit dit en fin de cause:les autres ordonnances de nos predecesseurs faisans mention d'alimens, douaires,medicamens,& autres prouisions demourans en leur force & vertu.*

En matiere de dot.

GLOSSA PRIMA.

Dos quid sit. 1 SVperiùs artic. 1. statutum fuerat sententiam prouisionalem super donatione propter nuptias, seu doërio exequendam: sed quia dubitari poterat super dote,ob id statuitur hîc prouisionem faciendam etiam tam super dote, quàm repetitione illius:& ideo hoc casu prouideri solet: quia interest reipub.mulieres dotatas esse,& eis dotes conseruari.l.1.ff.solut.matr. vnde mulieri petenti dotem tam super alimentis,quàm litis sumptibus prouidetur.l.penul.ff.vt in possess.legat.Bar.& alij in l.si neget.de liber.agnosc.Specul. in tit.qui filij sint legi.§.1.versi.quid si mulieri.& hoc siue principaliter ageretur de dote,siue incidenter.per hunc text.*en matiere de dot.* sufficit enim quòd agatur de dote.& hoc etiam probat art. 1.suprà,eo.& idem dico in casibus aliis hîc enumeratis.

2 Dos est quoddam ius, in se continens id, quod à muliere,vel eius patre,marito,vel eius patri traditur:vel pro tradito habetur. propter onera matrimonij sustinenda. Bar. in rubr.ff.solut.matr. col.fi.Bald. nouel. & Campesius alias tradunt diffinitiones in eorum tracta. de dote:vbi videto,si lubet: quia in scholis omnes possunt reprobari: sed in praxi non curamus de his subtilitatibus, vtilitates quærentes.

3 Et sunt quidam tradentes differentiam inter dotem & doërium, vt doërium donationem propter nuptias, quæ à marito vxori fit, in dotis recognitionem,& compensationem [illegible]: de quibus scripsi suprà,artic.1.glo.3.vbi dixi doërium maximè regi conuentionibus partium, & locorum

corum consuetudinibus: & ideo conuenit donationi propter nuptias in quibusdam, in aliis sponsalitiæ largitati, prout consuetudines, vel partium conuentiones disponunt: ideo tu qui vis consulere, videas conuentiones, & consuetudines locorum.

4 Primò ampliandus est iste text. siue sententia prolata super dote tota, siue pro dotis parte. nempe text. hic loquens de dote simpliciter loquitur, & intelligitur & de tota, & de eius parte. l. quæ de tota. ff. de rei vendi. c. pastoralis. §. 1. de offic. delegat. appellatione enim rei, & pars continetur. l. appellatione. ff. de verb. signifi. *Prouisio fit etiam si dos petatur, vel pars eius.*

Intelligendum est tamen, quòd si vna res dotis minima repetatur: non fit prouisio: sed possidens fructus rei cogetur restituere, text. in l. vna. §. exactio. C. de rei vxor. action. ideo intellige vt dicam inferiùs, num. 7. & sequenti.

5 Secundò ampliatur hic tex. siue agatur de dote constituenda, siue repetenda, vt hîc, *ou repetition d'icelle*: quia vbique agitur de materia dotis: vnde si pater, vel alius consanguineus fuerit condemnatus ad centum pro constituenda dote filiæ, vel alteri: illa sententia executioni mandari poterit, non obstante appellatione: alioqui lis protrahi posset ad longum tempus: & interim matrimonium differretur, & filia innupta sine dote remaneret: quippe expedit reipub. mulieres dotatas esse. l. 1. ff. solut. matrimonio. ob id etiam in dote constituenda fier prouisio, sicut in exigenda dote, per hoc verbum *repetition*. & probatur in l. vnic. §. cùm autem. & §. seq. C. de rei vxor. acti. ibi, restitutionem dotis à patre mariti vxori illico, & in solidum fieri iubebat. & §. exactio. ibi, illico restituendis. *Etiã in dote repetenda fit prouisio.*

6 Tertiò extenditur prouisionem vxori faciendam, etiam si negetur vxor, dum tamen sit in possessione, & talis reputetur. l. Barbarius. ff. de offic. prætto. l. 3. ad Macedo. Specul. in d. tit. qui filij sint legit. §. 1. & idem habetur in magno consuetudinario rubr. *de donner prouision*. §. 1. libr. 2. quia talis habenda est, in quali possessione reperitur, donec contrarium probetur. c. si iudex laicus. de senten. excomm. in 6. *Etiam si negetur vxor, illi prouisio fieri debet.*

7 Quartò adde procedere quòd bona dotis immobilia repeti possunt illico solut. matri. l. vnic. §. exactio. C. de rei vxor. actio. ibi, cæteris videlicet rebus, quæ solo continentur, illico restituẽdis. *Bona dotis quãdo repeti possint super his duplex praxis.*

8 Ergo si vxor illa petat, dupliciter procedi solet: quia iudex si rem summariè cognoscat ad mulierem spectare, per prouisionem eidem restitui mandabit: & hæc sententia exequetur: vt hîc dicitur, *repetition de dot.*

9 Si verò iudex videat caussam perplexam, quia pars mulieris aduersa multa verisimilia pro se allegabit: tunc iudex per prouisionem interim condemnabit possidentem rem vxoris dotalem immobilem ad dandum singulis annis centum libras mulieri, vel aliam summam iustam, & hoc inspecta quantitate fructuum rei dotalis. probatur in d. l. vnic. vers. sin autem supersederit: vbi vult à die dissoluti matrimonij restituendos fructus mulieri: ergo ista prouisio fiet pro fructibus seu pensionibus.

10 Si verò pecunia fuerit data in dotem, vel alia bona mobilia, tunc repetuntur de iure intra annum. Et interim possidentes dotem debent viduam alere, si non habeat vnde se alat. gloss. in verbo facto, quæ est 2. in l. diuortio. ff. solut. matri. & ibi Ias. & communiter doct. & in c. salubriter. de vsuris. Bald. consi. 91. hæres viri. volu. 2. & consil. 12. quoniam. ibidem. & Alexand. consil. 27. viso themate. col. 2. volum. 4. & consil. 74. viso titul. col. 4. in 5. vol. ideo si mulier alatur ab hæredibus viri, non petitur illa prouisio: sed si non alatur, interim petet alimenta sibi decerni intra annum: & eidem iudex prouidebit pro alimentis: quia de iure intra annum soluendæ sunt vsuræ centesimæ dotis rei mobilis. d. §. exactio. cum §. seq. licèt hoc sit de iure canonico correctum: vt docet Panor. consi. 39. illud de iure. col. vlti. in 2. vol. post Bart. & alios in l. insulam. §. vsuras. ff. sol. mat. tamen hæ dotis vsuræ vt interesse petuntur. gloss. & doct. in c. conquestus. de vsur. Cardi. in cle. vna. q. 6. de vsur. Alexan. in l. diuortio. col. 4. ff. soluto matrimonio. sicut consuluit Bolog. consi. 19. pro tanto & distinguit Matthæ. de Afflictis in decisio. Neapol. 284. an soluto. quod limitat Masuer. in sua pract. rub. de dote, & matrimonio. §. item si fuerit, quando solueretur dos statim soluto matrimonio, mulier tunc nihil poterit petere, sumendo argum. à contrario. d. §. axactio. hoc etiam probat Soci. consil. 126. diligenter. vol. 1. *Ali vidua intra quod tẽpus debeat ab hæredibus mariti.*

11 Imò plus dicit idem Masuer. quòd quando soluenda est dos, solui marito debet in die celebrationis matrimonij, statim non expectato anno: & soluto matrimonio restitui dos sic debet: nec hoc casu habet locum §. exactio. si verò soluta fuerit dos ad certum terminum, sic & finito matrimonio restituetur, & in terminis quibus est data restituetur. allegat Cyn. in l. etiam. C. de iure dotium. ego dicerem, quòd licèt dos soluta fuerit viro in die nuptiarum, quòd hæredes non debent restituere eam intra annum, si velint viduam alere: postquam hoc priuilegium eis hæredibus est à iure indultum. in d. § exactio. ergo eis non auferetur, nisi in contrarium facta fuerit cõuentio: quicquid dicat Masuerius, vel nisi in contrarium fuerit consuetudo: vt est in quibusdam locis huius patriæ. Nam propter moram dotis ista alimenta debentur: ergo si hæredes sint in mora, tenentur ad hæc alimenta: vt scribunt doct. in d. l. insulam. §. vsura. ff. solut. matr. Soc. d. conf. 126. in 1. vol. in fin. & 180. in fin. ibidem. idem si mulier haberet vnde se aleret, intra illum annum non aletur ab hæredibus viri. gloss. in d. l. diuortio. *Dos quomodo solui & restitui debeat.*

12 Et dicitur habere vnde se alat, si multa aliunde habeat bona, vel patrem aut matrem diuitem, & sufficientem ad eam alendam: vt consuluit Aret. consi. 98. quia post. col. secunda. vbi plus dicit, *Vnde se alat quando quis dicatur habere.*

dicit,quòd si dos esset patri restituenda solut.matrimonio,vel fratribus:quòd ipsi interim non alentur,etiam si essent inopes: quia nulla ratio vult, vt alantur:imò etiam ipsa vxor alimenta non petet,si fuerit nutrita à filiis: vt consuluit Bart.consi.128.Franciscus & Bald.consi.86.punctus.in 2. vol. quòd si vidua intra annum luctus nupsit,hæredes primi viri non tenentur eam alere,quia secundus vir tenetur.si tamen retinerent dotem eius, tunc ad id quod interest tenerentur.per c. salubriter.de vsuris.& glo.in d.c.conquestus.ibidem.& d.deci.Neapol.284.

13 Etiam si vxor alleget suas conuentiones,in hac patria vsque ad annum ali debet ab hæredibus viri,si aliunde non habeat: & fiet ei prouisio, nisi bona illico restituantur:teste Boër.in §.4.in glo.magna.de consue.matrimonij & doëtij in consue.Biturig.

Prouisio fit etiam ante quàm fit declaratus hæres.

14 Quintò summariè hæc prouisio tractari & fieri debet, ne fame pereat vidua,& detur afflictio afflicto.contra l.diuus.ff.de offi.præsi.& aliquando adiudicata fuit prouisio mulieri, antequã hæres declarasset se hæredem:saluo tamen ei, vt posset vel gerere se pro hærede, vel renunciare successioni:interim tamen ad prouisionem mulieris capientur pecuniæ, ex bonis hæreditaris iacentis.hoc fuit dictum pro vidua d. Gabrielis de Prie domini de Buzançois, contra Iacobum de Prie defuncti fratrem anno 1525.& die 11.Decemb.quamuis fuisset à fratre denegata,& sic soluendo prouisionem non videtur se gerere pro hærede.l. pro hærede.ff.de acquir.hæredita.

Arestum

15 Sextò ampliatur, siue agatur contra hæredes, siue contra maritum:in quibus autem casibus dos potest repeti constante matrimonio, vtpote propter inopiam viri emergentem.l. si constante.ff.solut.matrimonio.authent. quod locum.C.de colla.Alberic.in l.vbi.in fi.C.de iure dot.gloss. & docto.in l.vna.§.exactio.de rei vxor. actio. quia eadem videtur & maior ratio,& fauor:& quia hic text.generaliter loquitur de dote.& ita fuit pronunciatum in hoc Senatu pro Hugueta Fournoy,repetente dotem à suo marito constante matrimonio,anno 1497.die 13.Februarij.Facit decis.Matthæ.de Afflictis Neapo.284.an soluto.sed si constante matrimonio mulier repetat dotem, & vir probet illam adulterium commisisse, non fiet ei prouisio: quia propter adulterium dotem perdidit.c.plerunque.de dona.inter vir.& vxor.

Arestum

Adultera mulier priuata fuit communitate. Arestum.

16 Et anno 1522.die 23.Decembris fuit quædam vxor adultera vocata Maria Quatreliure, à Senatu priuata communitate, quam inter virum & vxorem habebat, & tradita religioni ibi fustigãda per tres dies Veneris, saluo suo marito:vt si eam vellet reassumere,quòd ei liberum esset. [Et sic mulier perdit & dotem & conquæstus propter adulterium suum,nec valeret consuetudo in contrarium.cap.penultim. de consuet. quia præberet materiam delinquendi.l. conuenire.ff.de pact.dota.]

Mulieri à viro expulsæ prouidetur.

17 Septimò procedit etiam si mulier ageret contra maritum super alimentis,eo quòd eam domo expulisset ob adulterij suspitionem,vel zelotypiam,seu de facto:tamen antequam iudicatum sit super principali facto,illi vxori debet interim fieri prouisio:vt asserit Ioan. Lupus in repet.cap. per vestras.§.39.de dona.inter vir.& vxor.amplia.8. & post Innoc.& alios in c.ex parte.de accus. sic consuluit Soc.consil. 286. visa protestatione. in secundo volumi. & ita fuit decisum Neapoli, vt refert Matthæ.decis. 10.vxor domi. plus dicens,quòd si vxor aliunde possit viuere, posset hoc casu adhuc petere alimenta à viro.allegat Bald.in l.de alimentis.C.de transact.videtur tamen tex. contrarius in l.extraneo.ff.de ventre in posse.mitten.sed in alio casu loquitur vt inferiùs dicetur.

18 Imò bona mariti pro alimentis vxoris sunt tacitè obligata:vt probatur in l. si cùm dotem.§. sin autem in sæuissimo. ff.solut. matri.& Guido Papæ consil.127.& Federic.consil.176.domino Conrado.licèt multi contrarium teneant in d.l.diuortio, sed alibi dixi in l. plebs. §. pignus.ff.de verb.signific.

Prouisio fit etiam mulieri quæ dotẽ non dedit.

19 Octauò procedit etiam si nullam dotem vxor marito dedisset:quia si senex acceperit puellam,vel ignobilis nobilem preciosam redolentem chirotecatã, & in compensationem hic senex constituerit dotem isti puellæ:fiet solut.ma. ipsi mulieri prouisio dotis constitutæ à viro ante matrimonium.arg.l.si voluntate.C.de iure dot.& ibi gl. & hoc docet Card.in d.c.ex parte.& Aufre. decis.87.item & si vir. quod est verum si dos fuerit à marito constituta:sed si pater marito dotem promisisset, & vt euenire interdum solet, eam non exoluisset, tunc nulla post mortem fiet istius dotis non solutæ prouisio, nec restitutio: vt asserit Alex.& alij in l.quod in vxorem.C. de nego. gest.nisi maritus fuerit in culpa,eam non petendo.doct. in l. diuortio. solut.matr.& in rubr.C.de dote cauta non numerata.in l.1.& per totum:quia non potest repeti id,quod datum non fuit:priuatio enim præsupponit habitum.l.decem.ff.de verb.oblig.c.ad dissoluendum.de despon.impub.

Pendẽte matrimonij accusatione prouidetur.

20 Nonò fiet prouisio etiam si matrimonium accusaretur ob consanguinitatem: vel affinitatem: pendente enim accusatione aletur vxor per prouisionem. vt firmat Hostiens. in summa de accusa.§.quis possit.vers.quid ergo si contingat.& Spec.in titul. de inquisi.§.fi. Aufrer.in decisio. Tholosa.q.88.an monachus.

In prima & secunda instantia prouidetur.

21 Decimò amplia sic prouidendum esse tam in prima instantia, quàm in secunda, quia eadem est ratio:ne fame pereat mulier. & aliæ rationes scriptæ in præfa. locum habent. teste Matthæ.de Afflict.decis.10.in deci.Neapol.& dixi superiùs in 1.glo.in filio.artic.1.licèt à multis fuerit dubitatum.

Prouisio an debeat computari in sũma debita.

22 Vndecimò intellige, quòd si vxori petenti centum aureos pro dote fuerit facta prouisio de 25. postea in sententia non habebit nisi 75. & sic prouisio censetur fieri ex suis bonis, si postea obtineat.teste Bal.in l.fi.C.de ordi.cog.sequitur Ioan.Lupus in repet.c.per vestras.in 8.ampliatione.fol.

ne.fol.75.de dona.inter vir.& vxor.arg.l.dotis.in fi.C. de collatio.ego tamen vidi condemnari ad restitutionem totius dotis,non obstante quòd 25.dedisset in prouisione:quia hoc tenebatur maritus dare ex dote tanquam essent fructus, vel vsuræ dotis.per l.vnam.§. exactio.C.de rei vxo.actio.vt superiùs dixi. saltem tanquam interesse.c. salubriter.de vsur.facit quòd doctores scribunt in l.si cùm dotem.§.sin autem.ff.solut.mat.imò Masue.d. rub.de poss.inquit,quòd si illa,cui adiudicatur recredentia succumbat, tenetur omnes fructus, quos percepit restituere: secus in eo cui fuit facta prouisio:& ita seruari in parlamento asserit. Pro cuius sententia facit tex.in l.1.§.interesse. ff. si mulier ventris nom.ibi, nec enim hæc aliàs repetetur, & ibi,nihil præstabit mulier,quæ quasi sine caussa alita est,nec repeti sumptus, docet gl.vlt.in l fi.C.de Carbo. edict.sequitur Boër. in decis. Burdeg q.324.& quia.col. 2.& hoc seruatur in curiis Franciæ ratione moræ, in qua est, qui denegat alimenta,dotem,vel aliam rem,in quam prouisio cadere potest.

23 Vnde dicit Bart.in l.si pignore.ff.de pign.actio.quòd si is,qui ob contumaciam obtinuit expensas,succũbat in principali, non tenebitur tamen restituere illas expensas contumaciæ.nempe quod à quoquam pœnæ nomine exactum est, id eidem restituere nemo cogitur. l. quod à quoquã.ff.de reg.iur.& ibi Mainer.& alij. sic erit in ista prouisione,& maximè in vulnerato & debilitato,qui caruit operis ratione vulneris.vt superiùs artic.secundo.dixi etiam quia reus liberari poterat restituendo dotem,vel id quod debebatur,si non restituerit,ei imputetur:& quia ista prouisio iam est consumpta,tam in litis sumptibus,quàm in alimentis,quæ dicuntur spiritus vadens,& non rediens.

24 Duodecimò prouisio fieri potest, si sententia lata super dote sit definitiua, qua fuit condemnatus maritus,vel eius hæres ad dotem restituendam. & ita fuit pronũciatum in hoc Senatu, anno 1525.die 23.Ianuarij,in magna camera,contra Ludouicum Fatel,appellantem à Præposito Paris.pro Martino Pallad scutifero, & damicella Constantia du Boys vxore dicti Martini. Nam si fuerit condemnatus maritus ad dotis restitutionem, & appellauerit,interim appellatione pendente prouisio peti poterit,& adiudicari debebit pecunia interim mulieri prosequenti, vel res:vt pleniùs scripsi superiùs. Sed si quædam interlocutoria lata fuerit super dote,non sic fiet prouisio, si non appareat rem dotalem esse, si tamen appareat rem dotalem esse potest peti prouisio,etiam ante diffinitiuam. Post diffinitiuam sententiam fit prouisio. Arestum.

25 Decimotertiò intellige procedere quando dotis restitutio peteretur ab ipso marito, seu ab hæredibus mariti: diuersum esset si bona dotalia à tertio peterentur, quæ fuerunt vendita de vxoris consensu:tunc quia non agitur de bonis mariti,sed tertij,ob id non erit in illis bonis prouisio facienda,maximè si vxor alienationi consenserit,renunciando auth.siue à me.C.ad Velleia.ita fuit decisum per arestum:vt habetur in quæstionibus per aresta.q.122. primò fuit dictum.& abũdantiùs dixi in filio,qui alienauerat bona patris suprà artic.1. Contra tertiam non fit prouisio. Arestum.

26 Decimoquartò intellige quòd si vxor duri capitis,vt sunt plures, iniustè habitat separatim à viro,& ibi petit alimenta sibi præstari,non illi fiet prouisio,sed ad maritum redire cogenda est, teste Guido.Papæ consil. 127. de hoc.per capi.literas.de restitut.spolia.nempe cum viro non seruiat,petere dictam prouisionem non potest. argument. l. Iulia.§.offerri.ff. de actio.empti.l.ædiles. 1.in fin.de ædil.edic.sic consuluit Soci. consil. 286.visa protestatione.col.1.volum.2 & consil.64. in præsenti. in quarto volumine. nisi esset vxor valetudine affecta, tunc etiam si non seruiat,alimenta petet.per l.si cùm dotem. §. sinautem in sæuissimo.ff.soluto matrimonio.doctor.in dicta l. quod in vxorem. secus si culpa viri seorsum habitet: quia tunc prouisio illi fiet: vt Guido ipse asserit in decis.Delphinal.quæst.439. an vir. & doct.in l.quod in vxorem.C.de neg.gest.vt superiùs dictum fuit. Mulieri seorsum habitanti an fiat prouisio.

27 Decimoquintò ista prouisionalis sententia executoria est quo ad dotem, & principale, sed non ad expensas:ideo fuit annullata à Senatu sententia seneschalli Borbon.per quam declarauerat sententiam super dote executoriam,tam super principali quàm super expensis,anno 1545.die 18.Februarij:quia hìc nihil dicitur de expensis:& ordinario dixisset, si voluisset.c.ad audientiam. de decim. prout hoc expressit in rub. de sentent.execu.arti.13.& ideo fortè iudices rarò solent in sententiis prouisionalibus condemnare ad expensas,quando alia spectatur sententia. Sententia quo ad expensas nõ est executoria. Arestum.

28 Decimosextò maritus etiam cõstante matrimonio potest petere prouisionem à patre puellæ,qui retinet ei dotem:& pendente lite super d.dote prouisio illi fiet.per c.salubriter.vbi doct.de vsur.facit l.fi.§.præterea.C.de iure dotium. Et Iacobi.hoc expresè asserit in l.cum post.in prin.ff. eodem.nam postquam petere interesse dotis non solutæ potest:ergo & alimenta, quæ cedent locò interesse:quamuis de hoc dubitet Franc. Mar.in 1. parte.decis.298.per l.si donaturus.§.1.ff.de condi.caussa data,superiùs dictum extitit:& quia maritus interim debet supportare onera matrimonij.l.in rebus.& l.vbi.C.de iure dotium.ideo ad ea supportanda iure illi fiet prouisio. Prouisio marito fieri debet.

29 Decimoseptimò etiam extenditur ad mulierem, quæ super fœdere matrimonij obtinuit sententiam, à qua fuit appellatum, vt pendente lite super appellatione possit alimenta per prouisionem petere, exemplo filij.l. si instituta. §. de inofficioso. ff. de inoffic.testa.& suprà abundè
30 scripsi. † Nec dicitur ob hoc attentari quicquam in præiudicium appellationis: & speciale in caussa matrimonij esse asserit Matth.de Afflict.in deci.Neapol.quæst.152.fuit dubitatum,& ita iudicatum fuisse, & quòd durante lite maritus teneatur præstare alimenta vxori,probat Guido Papæ in decisio.Delphinal. quæst. 439. an vir.per l. extraneo. ff. de ventre in possessio.mittendo.dicens Alimenta in caussa appellationis mulier petere potest.

do.dicens plus,quòd ſi maritus non cognoſcat mulierem per biennium,iuſtè mittitur repudium. per l in cauſſis.C.de repud.quod eſt verum,ſi ante conſummatum matrimonium hoc proueniat, ſecus ſi poſt conſummationem.c. laudabilem. & per totum.de frigid.& malefic.& hæc viri frigiditas maxima eſt mulieri clades,& tabes.

Dotis cauſſa quomodo mixti fori. Arrestum.

31 Decimooctauò quamuis dotis cauſſa mixti ſit fori.vt vult glo.& doct.in c.de prudentia.de dona.inter vir.& vxor.Dec.in l.1.ff.ſolut.ma.& Bal.nouel.in tract.de dote.9.parte 16.priuile.plenè de Ripa in d.l.1.num.47. & ſeq.Tamen in regno Franciæ quando agitur de dotis repetitione principaliter,ſolet agi coram iudice ſeculari.& ita cenſuit Senatus anno 1532. die 22.April.

Dos de quibus bonis data cenſetur.

32 Decimononò quando pater dotat filiam, de propriis bonis eam dotaſſe videtur,non de bonis filiæ, ſi hoc non exprimat. per l. final.C. de dotis promiſſ. & idem in donatione propter nuptias,quamuis diuerſum ſit in aliali impenſa.per l.fi.ff.de peti.hæred.plenè de Ripa,& alij in l.1.ff. ſoluto matrimonio.vbi limitant,vt videri ibi poteſt.

In quibus dos ſit priuilegiata.

33 Vigeſimò dos in tribus reperitur priuilegiata, primò ante matrimonium, quia nudo pacto conſtituitur.l.ad exactionem.C.de dotis promiſſio.l.2. vbi gloſſ. & docto.ſolu.matr.& octoginta ſuper hoc priuilegia ſcribit Bald.nouel.in tracta.de dote.in ſexta parte, habetque multa priuilegia conſtante matrimonio, vt fundus dotalis non poſſit alienari.in l. 1. & per totum. ff. de fund. dota.non alienand.& 48. priuilegia conſtante matrimonio tradit d.Bald.in ſeptima parte. habet etiam poſt matrimonium priuilegia: quia mulieri non poteſt obiici compenſatio, nec retentio dotis fieri.l.vnic.§.taceat.C.de rei vxor. actione. glo.& doct.in d.l.1.& Bald. priuilegia dotis poſt matrimonium 38.deſcribit in 8. parte.ibi ergo quiſque videre poterit: ſed ob id deſcripſi remiſſiuè vt facilè quiſque inuenire poſſit: & quia donatio propter nuptias ſeu doërium eſt exequatum doti.§.eſt & aliud.de dona.in Inſtit.& ſic eadem habebit priuilegia:vt ſuperiùs ſcripſi artic.1. glo.3.& quia hæc dotis materia eſt tam abundè tractata,tam per Bald.nouel. quàm per Campeſ. qui edidit etiam tractatum de dote, & dotis exactio. ideo lector beneuole ad illos nunc te reiicio,ſi pluribus aliis ſuper hoc indigeas.

Dation de tutele.

GLOSSA SECVNDA.

Appellatione pendente tutor de iure non adminiſtrabat.

1 ISte eſt ſecundus caſus prouiſionalis huius artic. videlicet, vt ſententia in materia dationis tutelæ lata ſit executoria,non obſtantibus & oppoſitionibus,& appellationibus: quod probat text.in l.1.§.ſi quis.ff.quando appelland. ſit.ita inquiens,ſi quis tutor datus fuerit, vel à teſtatore,vel à quoquam alio,qui ius dandi habet, non oportet eum prouocare: hoc enim diuus Marcus effecit, ſed intra tempora præſtituta excuſationem allegandam habet: quæ ſi fuerit repulſa, tunc demum appellare debebit, cæterum autem fruſtra appellatur:ex iuris itaque diſpoſitione,deſignatus tutor debebat cauſſas excuſationis allegare:& ſi iudex eas repellebat,poterat tutor appellare: & hæc eſt deciſio §.qui autem.2. de excuſa.tuto.in Inſt.& pendente appellatione interim curator pupillo dabatur.l.cum in vna.§.1.ff.de appel.ſed in hoc regno ſi tutor datus appellet,interim non datur curator:ſed ipſe tutor adminiſtrat, ita diſponitur hîc.Et ratio eſt,ne perſona pupilli,& eius bona, interim ſine gubernatore pereant.vnde diuus Seuerus ſic ait,omnem me rationem adhibere ſubueniendi pupillis, cùm ad curam publicam pertineat. l.3. ff.qui petant tutor. & audiui aliàs d.Montoloneum, dum aduocationis officio belliſſimè fungeretur,incipere ab illa l.3.vel à l. 1.ff. de minor.dum vellet pro minoribus,vel pupillis deceptis poſtulare.& alibi multa dicam in rubr.*des aduocatz*.in ordi.reg.

Aduocati quomodo poſtulationē incipere debeant.

Triplex tutela & tutor.

2 Sed dubitandum eſt,de qua tutela intelligatur. Cùm ſit triplex,videlicet teſtamentaria,quæ à patre vel alio poteſtatem habente in teſtamento datur.l.1.& per totum.ff. de teſta.tutel.legitima eſt,quæ à lege defertur:vt in rubr.de legi.agna. tutela.& aliis titulis.& in rubr.ff.de legi.tutor. datiua,quæ à iudice datur:vt in rubr.de tuto.& cura.datis ab his. Reſpond.poteſt de qualibet intelligi,nempe ſi pater in teſtamento, vel codicillis tutorem creauerit, vt poteſt.l.4.ff.de teſta.tutela.is citatus coram iudice, vt ſubeat tutelam,poteſt cauſſas ſuæ excuſationis dicere:quæ ſi à iudice reiectæ fuerint, & eis non obſtantibus fuerit declaratus tutor, vel dictum per ſententiam in modum prouiſionis, quòd remanebit tutor: illa ſententia non obſtante appellatione dabitur executioni: quia ipſe erit tutor durante appellatione, & decernet ei iudex illam tutelam non obſtante appellatione.ita vult hic tex.loquens de materia dationis tutelæ.

Omnis tutor ex inquiſitione ſolet cōfirmari.

3 Et quamuis de iure datus tutor à patre in teſtamento valido, vel codicillis non egeat confirmatione iudicis.l.3.ff. de confir. tutor.l. pater. de teſtamen.tutel.ſecus ſi à matre.l.4.C.eo. tamen de conſuetudine regni nullus adminiſtrat, niſi à iudice fuerit confirmatus, à quo ſumit adminiſtrationem: & hoc videtur probari in l. iure noſtro. ff. de teſtam. tutel.& iudex antequam decernat adminiſtrationem etiam tutori teſtamentario ſolet inquirere, an duxauerit patris voluntas:vel an emerſerit ignorata tutoris improbitas,vel inimicitiæ cum patre: vel ſi cum fiſco aliquē contractum damnoſum immiſcuiſſet, & de aliis. vt in l.de confirmando.& per totum.ff.de confirmando tutor. nam vtilitatem pupillorum iudex ſequi debet, non ſcripturam teſtamenti.l. vtilitatem. ibidem.

Tutor à quo tempore pupillo teneatur.

4 Et ipſe tutor teſtamentarius, vel alius ante iudicis decretum ſibi adminiſtrationem de conſuetudine non tenetur pupillo, licèt de iure ſecus. in l. 1.ff.de adminiſt.tutor.& in l.ſi nemo. de teſta.tutel.

5 In

5 In legitima etiam tutela idem dicendum est, vt tutor à iudice declaratus non obstante appellatione interim administrare habeat.per istum tex. loquentem *de dation de tutele*, siue tutela detur à iure, siue ab homine, haber locum quod hîc dicitur per hunc tex. loquentem de datione tutelæ:ergo à quocunque data fuerit:quia indefinita æquipollet vniuersali.l.si pluribus.ff.de leg.2.

6 Item si nullus sit tutor testamentarius,nec legitimus:tunc iudex dabit tutorem, sed quomodo?Respon. solent citari consanguinei proximiores ex parte patris quatuor,vel sex ad summum, & ex parte matris totidē,si sint.per tex.iuncta gloss.in l.pietatis.in verb.parentibus. C.de suspect. tuto.si fuerint duo vel tres consanguinei tantùm:tunc citantur amici pupilli, vel patris eius, seu vicini ad illum numerum, qui congregati solent iuramento adigi à iudice, vt iurent quem videant ex consanguineis pupilli vtiliorem ad sumendum tutelam:tunc consanguinei referunt iudici talem Titium pupilli consanguineum esse proximiorem,& vtiliorem pupillo,& sufficiētem, & eum talem eligunt:& iudex auditis consanguineis,& amicis & vicinis,dabit istum electum ex consilio parentum & amicorum tutorem:& hoc etiam docet Masue.in sua pract. rubt.de tutore: §.item si nullus.& sic proceditur in quolibet tutore testamentario, & legitimo:ideo omnis tutor in hac patria cum inquisitione datur.alioqui si tutelæ tempore tutores soluendo non fuerint,pupillo iudex tenebitur.per l.tutores.ff.de confirma.tut. Quomodo tutor hodie detur.

7 Sed qualiter ei dabitur tutela? Respon. his peractis iudex istum tutorem datum cogit iurare sequentia.Primò,quòd personam & bona pupilli bene & fideliter reget, & administrabit: quia personę & bonis datur tutor saltem secundario.§.certæ.qui testam.tutor.dar. poss.in Institut.& §. datus.de excusat.tutor.ibidem. Secundò, quòd vtilia pupillo procurabit,& inutilia euitabit,& rem saluam fore pupillo:vt in rub.ff.rem pupil.salu.fore. Tertiò,quòd de bonis pupilli bonum & legale inuentarium faciet.l.tutor qui repertorium.ff. de admin.tutor.l.tutores.2.C.eod. Quartò, quòd de administratis loco & tempore reddet rationem bonam, & reliqua.hæc not. in l. fi. §. omnem.C.de admi.tutor.sed ita solet fieri:& terminis practicantium vtor,quia sic solet dici. Tutor & curator quatuor maximè iurat.

8 Itaque,cùm de consuetudine omnis tutor ex inquisitione detur,non solet satisdare in hac patria:sed sufficit in consanguineis saltem iuratoria cautio.vt scripsi in proœ.ordi.super gl.5.nu.39. etiam mater vel auia si detur tutrix non satisdabit:vt vidi seruari,licèt de iure contra, vt in rubr. de satisdatio.tuto.in Institutio.& in l.1.C.quando mulier tut.officio fungi possit.imò etiam si deuenerit ad paupertatem,de consuetudine,non satisdat.contra l.2.C.de tutore vel curato.qui satis non dedit.sed contutor poterit offerre cautionem,& solus administrabit.l. penult.ibidem,& §.1. de satisd.tut.in Inst.vel requiret vt adiungatur curator huic pauperi.l.pietatis.C.de suspec.tutor. [Vnde hodie si plures fuerint tutores,is qui administrauit,prius conueniendus est.l. 1. C.si vnus ex pluribus admi.quæ sententia licèt sit controuersa à iurium interpretibus in l.1. C. de transact. tamen hæc opinio fuit à Senatu approbata anno 1541.die 12.Decembris in magna classe.]. Nullus tutor satisdat cum fideiussoribus.

9 Item olim solebant se excusare tutores:hodie bene multi,vt bona pupilli furentur,& sibi vsurpent,petere tutelas pupillorum,& affectare solent,& vt eas habeant litigare, contra quos præsumitur:& ideo iudices illos dare non debent:quia non est verisimile, quòd velint tueri pupillos, sed tollere eorum bona.vnde Alber.in l.1.ff.de tute.dicit,tutores hodie non dici tuitores sed tollitores ab effectu,quia tollunt & furantur bona pupillorum. Tutores hodie petūt tutelas, vt bona pupillorum tollant.

10 Ideo iustè hodie adulti recusare possunt curatores, qui idem facere solent:& de iure inuitis non dantur curatores.l.necnon.ff.de tuto.& curato.dat.ab his.§. item inuiti.de curato.in Institut. nisi Rex mandet,vt eidem adulto prouideatur de curatore:tunc Regis voluntas seruari solet, & inuito dari curator.l.1.& ibi docto. C.qui petant tutor.& hoc asserit Masuer.in dicto titu.de tut. §.item sæpe: ideo vidi à consanguineis impetrari literas regias, quibus mandatur iudici, vt tali adolescenti curatorem daret:etiam ad litem datur curator inuito.dicto §.item inuiti.de curato.in Institut. Curatores inuitis quando dentur.

11 Aduertēdum est etiam,vt mater vel alius proximior,qui venit ad successionem pupilli,petat tutorem,alioqui tenetur,& priuatur successione.l.2.& 3.ac l.fi.ff.qui petant tuto.& maximè si intra annum à more testantis numerandum non petierit:& mortuus sit in pupillari ætate pupillus. l.sciant. C.de legi.hæred.l.matres.ad Tertul. sed hodie tutor datur & curator simul, adeò quòd vsque ad iustam ætatem non relinquet administrationem.nam durante pupillari ætate tutor erit, pubertatis tempore erit curator:& ad vitandos sumptus & expensas sic solent dari tutores & curatores:quod est vtile pupillis. Proximiores priuātur successione,si tutores pupillis non petantur.

12 Quæro, quibus iudicibus competat tutores dare? Respon.ius dandi tutores datum est omnibus magistratibus municipalibus,eóque iure vtimur.l.ius dandi.ff.de tut.& cura.datis ab his. & inoleuit generalis Franciæ consuetudo, vt omnes magistratus & iudices ciuitatum dent tutores,& curatores, teste Ioan. Berber. in viatorio iuris in 2. parte rubrica de tutelis. in 2. quæstio.& magistratus siue originis,domicilij,vel bonorum tutorem dare potest:vt in l.vna.C.vbi petant tutores,& cura.tamen communiter iudex domicilij dat tutorem:& eius tutoris administratio porrigitur ad omnia pupilli bona.l.magis puto.§.illud.ff.de rebus eorum.Ioan. Fab. in §. 1. de Attil. tut.in Insti. Qui iudices tutores dare possunt.

13 Hodie in hoc regno nobilibus dari tutores debent à gubernatore, senescallo, bailliuo, vel aliis iudicibus,à quibus immediatè ad Senatum appellatur:aliis verò non nobilibus dantur turo-

res & curatores à iudicibus inferioribus, & subalternis locorum & ciuitatum: vt est cautum in rub.*des Seneschaux*.ordi.25.art.6.in ord.reg.

Sententia dati tutoris est executoria.

14 Dari tamen ab aliis quàm à iudicibus regiis si appellatum fuerit, non administrabunt,per hunc tex.*Juges Royaux*,nec fiet executio non obstante appellatione:licèt hic casus sit fauorabilis, tamen hæc ordinatio non loquitur de aliis iudicibus: fauorabile enim est, ne interim minores consilio destituti,& auxilio pereant:ob id si prouideatur eisdem de tutore à iudicibus regiis quibuscunque,executioni dabitur illa sententia:alioqui pendente appellatione curator dabitur: vt in d.l.cùm in vna.§.1.ff.de appell.sufficit tamen etiam si sint iudices secundarij,& subalterni,dum tamen sint regij,vt patet in d.ordi.*des baillifs*.

Curatoris sententia prouisionalis est executoria.

15 Idem iuris est in sententia dationis curatoris:quia tutoris appellatione venit etiam curator.l. pater.§.conditionem.ff.de conditio.& demonst. quando est eadem ratio, vt hìc.& l.2.§. mater. vers.quod si curatores.ff.ad Tertul.Ratio est:quia cùm hi dentur mero iudicis officio,non intelligitur quis grauari,nisi se excuset:not.in l.scire oportet.ff.de excusa. tuto.ideo ab illo officio iudicis,quo dantur tutores,& curatores,non appellatur,nisi executione præmissa:verba sunt Baldi in rub.de offi.iudic.col.3.nu.7.& nos hodie hoc seruamus per hanc legem regiam: vt tutor datus pendente appellatione administret. [Et poterit compellere omnes & quoscunque pupilli debitores ad soluendum,& rationem administrationis petere, quia ista in consequens veniunt:& cui tutela data est & accessoria ad tutelam.l.2.ff.de iurisd.om.iud.]

Arestum vt sententia per cōtumaciam non exequatur.

16 Limita in tutore dato per contumaciam,qui si appellet,non erit tutor appellatione durante: nec ista sententia in contumaciā lata executoria erit:vt censuit Senatus Paris.anno 1534.die 27. Aprilis,nisi in fraudem se absentauerit in facie citatus, quia tunc pro præsente habetur. l.properandum.§.1.C.de iudic.vide quæ scripsi artic.2.de senten.executo.[Per quem articulum sententiæ datæ partibus absentibus hodie etiam executioni dari solent, & imputetur contumaci quare non comparuit.]

Casus in quibus sententia quoad tutores nō est executoria.

17 Secundò non procedit in sententia lata super excusatione,in qua fuit tutor excusatus: tunc ab illa appellari potest,& non exequetur, quia non est pupillo fauorabilis,& cessat ratio supradicta:vt hìc gl.in d.§.qui autem.de excusa.tut.in Instit. nec est super datione tutelæ:vt hìc requiritur tex.sed super reiectione,ideo cōsanguinei appellare possunt,sed interim dabitur curator pendente appellatione,vel aliàs prouidebitur:vt consuetum est.

18 Tertiò non est executoria sententia per hunc text.qua condemnatus est tutor ad reddendum rationem,& reliqua:quia hic tex.loquitur tantùm de datione tutelæ,non de redditione:ob id nō congruit verbis tex.& vbi verba desunt,& legis dispositio.l.4.§.toties.ff.de damno infect.

Arestum.

19 Quartò ista sententia prouisionalis quoad expensas executioni mandari non poterit,tū quia hoc non est expressum,licèt sint accessoriæ.ita fuit dictum in hoc Senatu anno 1521.die 5. Decembris pro Dionysio le Page appellante à Præposito Paris.contra Gulielmum Leschicant.& vide quæ dixi superius in proxima glos.idem censuit Senatus anno 1540.& die 25.Ianuarij,de expensis factis ratione sententiæ prolatæ super medicaminibus.

Facta executione non taxantur expensæ. Arestum.

20 Nec poterit sententiæ executor taxare expensas post factam executionem:vt fuit dictum in hoc Senatu anno 1526.die 17.Decembris,contra bailliuum de Vermandoys,qui facta executione fuit functus officio.l.iudex.ff.de re iud. [Ideo notes quòd executor aresti vel sententiæ non potest etiam condemnare ad expensas executionis, sed oportet citare partem coram iudice sententiæ,vel aresti,visuram se condemnare ad expensas executionis, poterit tamen executor condemnare in expensis factis coram eo in illo incidenti,si sit partium constitutio, vt visum fuit Senatui anno 1517.die 4.Iunij.]

Gesta à curatore vel tutore dato per prouisionem valent. Arestum.

21 Notandum est quòd gesta ab isto tutore dato per prouisionem valent,donec alius constituatur:ne illusoria sit iudicis sententia.l.si prætor.ff.de iudic.& ne quis decipiatur iudicis seu principis beneficio.l.1.C.de his qui veniam ætatis impetra.bonus text.in l.1.§.item Pomp.ff.quod falso tuto.facit l. Barbarius. de offic. præto.& hæc sententia fuit aresto confirmata hoc anno 1546.in magna camera,die 13.Decembr.

22 Postremò tutor & curator caussam pupilli ex consilio peritorum prosequi debet, & illos appellare solet,si hoc iustum sit.aliàs tenetur.l.si bona.C.de admi.tutor.de lata & leui culpa.l.nomina. & l. quicquid. C.arbi.tutel.& si caussam iniquam prosequatur sine consilio,& succumbat, ad expensas litis suo nomine tenetur.l. non est ignotum.& d.l.si bonam. C. de admi.tutor.Bar.& alij.in l. 4.ff.de re iud. Aufre.in decis.Tholos.q.40.[Et si condemnatus fuerit ad soluendum nomine tutorio,& quando sit in eum executio, ipse declarat se nulla minoris bona habere:tūc executor non exequetur, sed citabit dictum tutorem coram iudice, à quo executio emanata est vt veniat ad declarandum,quæ bona spectent tutori, & ad deferendum inuentarium minoris: quo die,si non compareat,condemnabitur suo proprio nomine ad soluendum. Ita iudicauit Senatus pro do.Isabella de Seaux anno 1524.qui si compareat, hoc euitabit, & fiet executio in bonis pupilli.]idem in consulibus ciuitatum, & scabinis, & administratoribus aliis:ne sub prætextu nominis ciuitatum, vel collegiorum propter suas simultates securè lites suas exercere posse existiment.d.l.non est ignotum.Boër.in consue.Bitur.in §.12.de consue.iuris sta.perso.

De con

De confection d'inuentaire.

GLOSSA TERTIA.

1 Iste est tertius casus,in quo vult sententiam prouisionalem super inuentario exequē-dam:ne pendente appellatione surripi & occultari bona possint,& ne interim pereāt. §.hinc nobis.in auth.de hære.& fal.col.1. & quia confectio est omnibus potiùs vtilitati,quàm damno : ideo hîc statuitur,quòd sententia,vt conficiatur inuentariū,est prouisionalis, & sic exequenda:vnde si dicatur,vt tutor de bonis pupilli inuentariū faciat , sicut tenetur,l. tutor qui repertorium.ff.de admi.tut.l.tutores.C.illo tit.executioni dabitur,& in isto inuentario requiritur iudicis decretum.l.de creationibus.C.de episcop. audient. diuersum est in inuentario facto per hæredem,vbi decretum non interponitur:vt docet Alex. Iacob. & alij in d.l.fi.dicentes esse communem.C.de iure deliberan. Sententia vt conficiatur inuentarium est prouisionalis.

2 Et hoc inuentarium tutoris non proderit pupillo tanquam hæredi defuncti : cùm aliud sit inuentarium hæredis,aliud tutoris:& cùm alia solennitate vnū conficiatur ab altero.Bal.in l.filium quem habentem.col.fi.C.familiæ ercifcun.Iacob.in d. l. fi in princ.posset tamen prodesse ad probationem bonorum,quòd in illa hæreditate nulla alia erant bona , & quòd talia erant. per l.fi.C. arbit.tutelæ.potest etiam iudex statuere vt vnum inuētarium tantùm fiat,ad euitandos sumptus, & expensas,maximè quando is pupillus est hæres,& sic vidi seruari. Inuētarium an remitti possit.

3 Et hoc inuentarium tutoris potest testator remittere,sed non hæredi in præiudicium creditorum.Bald.in l.cum tale.§.Titius.ff.de condit.& demonst.Paulus & alij in l.nemo potest.ff.de leg. 1.Alex.conf.82.perspectis.in 2.volu.& consi.40.in 3.lib.per tex.in d.l.fi.C.arbit.tutelæ.Guido Papæ in tract.suo de forma inuentarij conficiendi:fieri tamen debet bonorum quædam descriptio, ne bona occultentur,vt doct.dicunt in d.l.fi.& ibi addidi.

4 Item sententia confectionis inuentarij est executoria,etiam si pronunciatur hæredem conficere inuētarium debere,prout(si sapit)tenetur.per l.fi.C.de iure deliber.vbi nouem requisita in hoc inuentario conficiendo scribit Iaf.quæ per statutum , vel consuetudinem diminui possunt.l.2.C. quemadmo.testa.aperiantur.Bal.consi.161.in confectione.in 1.vol.Iacob. in d.l. fi. & hoc regno Consuetudo
5 illa solennia sunt valde diminuta. † Reprobata tamen fuit consuetudo & vsus capituli Lingonen.asserentis se posse vacante sede capere bona clericorum ibi decedentium sine hærede , & absque inuentarij confectione anno 1398.in vigilia.S.Thomæ Apost. per arestum huius Senatus. Lingonens. quoad inuētarium reprobata. Arestum.
6 Et si sint plures hæredes,omnes conficere tenētur, nisi omnes vni commisissent.arg.l.si quis.ff. de edēdo.Sali.& alij in d.l.fi.& ad vitandum expensas vni committere est commodius,vel omnes simul facere:& hoc recipit praxis. Plures hæredes vnum in ucntarium conficere vtilius est.
7 Et sic patet & hæredem,& tutorem curatorémq; inuentarium teneri conficere:siue sint tutores legitimi,datiui,vel testamentarij:etiam honorarij tutores tenētur.gl.no.in l.tutor qui repertorium.in gl.2.ff.de administ.tutor.& mox cùm fuerint ordinati inuentarium conficere tenentur.l. tutores,vel curatores.C.de admi.tutor.qui tutores vel curatores antequam inuētarium fecerint, bona pupilli administrare non debent,alioqui tanquam suspecti remouendi sunt , & infamia notabuntur.l.vlti.in.fi.C.arbi.tutelæ. Omnes tutores,hæredes, & curatores inuentarium ante administrationem conficere tenentur
8 Item si dicatur,quòd fideicommissarius vniuersalis inuentarium cōficere teneatur tunc etiam hæc sententia exequetur:vt hîc dicitur:prout consuluit Oldra.consi.133.satis credo.& Bal.in d.l. fi.§.cùm igitur.de iure deliber.vt creditoribus.si qui sint,prouideatur. Inuētarium qui conficere teneātur.
9 Idem si pronuncietur quòd vsufructuarius omnium bonorum inuentarium conficiet,teste Iaco.in l.extraneum.col.2. C.de hæred.instit.etiam vxor vsufructuaria à testatore relicta inuentarium conficere debet:vt docet Alex.conf.58.habita in 3.vol.nisi confectio fuerit ei remissa:vt fieri solet in resortu Tholosano.
10 Idem si librorum vsum vel vsumfructum quis leget,tunc etiam de illis inuentarium fieri debet:vt iudicatum fuisse dicit decif.Neapo.342.dominus.per tex.in l.1.§.cauere.ff.vsufr.quemadmod.caueat.
11 Item prælatus de rebus ecclesiæ inuentarium conficere tenetur.per tex.in c.de Siracusanæ. 25.dist. Card.in cle.2.§ illi.de religio.domib.Bertach.in tract.de episc.dom.in ca.generali.de ele. lib.6.& c.charitatem. 12.q.2.& nu.4.ca.scribitur omnia vasa & supellectilem ad numerum accipient:& is,qui vacante sede recipit administrationem, inuentarium cōficiet de bonis Ecclesiæ..

Et quod debet fieri à iudice ecclesiastico:vt tenet Frāci.Marc.deci.104.in 1.parte:sed in inuētario tutoris & hæredis contrariū seruatur:vt scribit Benedi.in repe.c. Raynutius.in ver.& vxorē.nu.424.de test.vt à iudice seculari soleat decerni,& eo præsente confici. [Nisi prælatus habeat iurisdictionem temporalem,tunc in illis locis poterit inuentarium conficere, vt censuit Senatus pro Archiepis.Bituricen.prout refert Aufre.in stilo parla.aresto 98.Item nota quòd Archiepis.]
12 Item hospitalarius inuentarium conficit.Bal.in addi.ad Spec.in tit.de instr.editio.§.fin.vers. sunt etiam.& §.14.vers.sed an teneatur.per tex.in l.orphanotrophos. C. de episc.& cle. Cardi. in cle.2.§.illi.de religio.domib.vbi idem dicut doct.in magistris leprosariarum, & in curatore bonis dato,& in primariis collegiorum,vt inuentarium facere debeant,vt tenet gl.in l.1.in fi.ff.de cura. bonis dando.
13 Idem in procuratore ad negotia non ratione officij,sed pro ratione reddenda.Specul.in tit.

de instrumento. editio. §. nunc verò aliqua.versi.sed an inuentarium.& seq.Bal.in auth.sed cùm testator.C.ad legem falcid.

Pater, mater, & frater inuentaria describunt.

14 Idem in patre,fratribus,& aliis,quos scripsi in l.1.ff. de tutel. & ratio. distra.& in omnibus, vel vno istorum, si iudex per modum prouisionis, pronunciet inuentarium conficiendum, non obstantibus oppositionibus,& appellationibus sententia executioni dabitur.

Litigantes inuentaria productorũ describunt.

15 Conficiunt etiam inuentarium partes,tam productorum instrumentorum, quàm aliorum, quæ in iudicio producta sunt,& omnium actorum:& hoc inuentarium productorum debet partibus inuicem exhiberi,vt sciant an alia sint instrumenta, quæ non fuere producta, & tunc reiici petant:& iudex hoc concedere debet:nec debet pars producere alia, quæ non sint in inuentario descripta:vt est cautum in ord.regiis,in rub.*des productions des parties*.artic. 1. & in hoc inuentario iuris allegationes non debeant misceri, sed ad quem effectum tale instrumentum productum fuerit,& aliæ literæ productæ:vt patet in ordi.reg.rubr.*des inuentaires*.art.1.vbi dicam & alia huic materiæ affinia. Formam inuentarij describit Guido Papæ,in tract. de forma inuentarij: sed nos alia forma vtimur.

Vtilitates inuentarij.

16 Vtilitates conficiendi inuentarium plures sunt.Prima,vt non teneatur creditoribus, vel legatariis vltra vires hæreditatis.l.fi.C.de iure delib.Secunda,potest detrahere Falcidiam. d.l.fi.§.si quis autem. Tertia pendente inuentarij confectione conueniri non potest. §. licentia. & ibi Bar. & alij in d.l.fi. Quarta,quòd si soluerit creditoribus, licèt alij priores veniant, eidem non debet imputari,aliàs contra.l.dolo.ff. ad legem Falcid. etiam si non receperit satisdationem à legatariis ei non imputatur,si ignorabat alios esse creditores.§.& si præfatam.d.l.fi. licèt aliàs contra: vt in rub.ff.si cui plusquam per legem Fal.Quinta,quòd creditores possunt compelli recipere in solutum res hæreditarias si in hæreditate non sit pecunia.l.non dubium.§.fi.ff.de leg.3.doct. in d.§.& si præfatam.nec hæres tenetur vendere,& se pro euictione obligare. teste Specul.in tit. de instru. edit.§.fi.& ibi Ioan.Andre.in additio.quæ incipit,de Trebellianica. refert Francis. Porcel.in tracta.de inuentario.in 7.q.c.4.Sexta,quòd si hæres vendat res,& primis venientibus satisfaciat,non potest ab aliis antiquioribus conueniri: sed agant contra emptores hypothecaria, si velint: quia aliàs hæres pateretur incommodum,& vexationem contra d.l.fi.& in §.fiat inuentarium.in auth. de hæredi.& Falcid.collat.1.Septima vtilitas est,quòd hæres deducit impensas in funere, & eas quas in testamento,inuentario,& in aliis rebus necessariis fecit.d.l. fi. §. in computatione. etiam illud quod sibi erat antea debitum:vt ibidem dicitur: & multæ aliæ sunt vtilitates ex inuentario: & multa incommoda,quæ dicam in ordi.reg.rub. *des inuentaires*. [in 3.tomo comment.ad const. reg.]interim hæc bone lector grato suscipias animo.

De interdiction des biens aux prodigues.

GLOSSA QVARTA.

Prodigus interdictione facta etiam durante appellatione non alienat.

1 HIc est quartus casus prouisionalis huius articuli executorius, non obstante appellatione videlicet quando interdicitur administratio bonorum prodigo,licèt is appellet,interim alienare non poterit:posset enim pendente appellatione alienare bona: ideo ne hoc eueniat,prohibetur hîc: & si alienaret, non teneret alienatio, vt probat text.not.in l.Iulianus.ff.de cura.furio.sic dicens,Iulianus scribit eos, quibus per prætorem bonis interdictum est, nihil transferre posse ad aliquem, quia in bonis non habent, cùm eis diminutio sit interdicta.

Requiritur tamen,quòd interdictio fiat per sententiam iudicis regij inferioris, vel superioris, dum tamen sit competens:vt in princ.huius tex.scribitur.ibi, *que les sentences qui se donneront par les iuges Royaux.*

Interdictio iuris non sufficit.

2 Et sic interdictio,quæ à iure fit,non sufficit per istum text.requirentem sententiam: & parum consideratur in curiis Franciæ interdictio à lege:vt in l.is cui bonis interdictum est. & ibi iurium interpretes. ff. de verb.obliga. tamen hîc omnino non corrigitur: quia iste text.ad augmentum hoc inducit,ergo nõ tollit.arg.l.legata.ff.de legat.1.ideo licèt hæreticis interdictum bonis sit, tamen hîc non comprehenduntur.l.Manichæos.& l. fi. C. de hæreticis.idẽ in his qui læsæ maiestatis crimine,vel repetundarum irretiti sunt.Lex iudiciorum.ff. de accusa.l.qui pœnæ.de manumissio.nec notoriè prodigus etiã hîc comprehenditur,si non sit per sententiã iudicis ei interdictum: quamuis doctores dubitent in d.l.is cui.quia crimen notorium non priuat ipso iure beneficio.Innoc. in cap. cum nostris.de concessio.præbend.Panor. & alij in c.2.de rescript.sic notorietas prodigalitatis non operatur interdictionem,sed malam fidem generat, adeò quòd ille emens ab illo notoriè prodigo non potest præscribere propter malam fidem. c. vigilanti. & c.fi.de præscript.

Sententia declaratoria an sufficiat.

3 Imò non sufficeret sententia prodigalitatis,declarans eum prodigum,nec curatoris datio:nisi expressè interdicatur illi bonorum administratio. per istum text. *interdiction des biens*, licèt contrarium dicatur esse de iure.doc.in d.l.is cui.Imò illa sententia non obstante alienare posset, cùm aliud sit prodigalitatis declaratio, vel curatoris datio,& aliud interdictio:vt pulchrè scribit Bart. in d.l.is cui bonis. col.1.ff. de verbor. obligat. & sententia iudicis declarans aliquem prodigum, non operatur effectus interdictionis:vt docet Bal.in l.1.ff.de cura. furios. refert de Ripa in d.l.is cui.num.8.& hoc est verum per istam ordinationem licèt de iure doct.contra teneãt in d.l. is cui. maximè Bart.

4 Vbi plus dicit non sufficere proclamari per ciuitatem, vt nullus contrahat cum tali: quia

prodigo

prodigo debet interdici expressè.d.l.Iulia.in hoc tamen non consentirem Bar. nam docto.contra illum communiter tenent sufficere, si per ciuitatem proclametur, vt nullus contrahat cum tali: quod intelligatis verum esse, si hoc fiat mediante sententia lata cum aliqua caussæ cognitione, quæ in hoc interuenire debet.per l.obseruare. ff. de cura. furio. facit l.is cui. in fine.ff.de tutor.& cura.datis ab his.& tunc satis censetur eidem interdictum. & habet locum iste text.dicens *interdiction des biens*:sufficit ergo interdictio bonorum facta emptoribus,licèt hic text.loquatur de interdictione facta prodigis,tamen quando est facta emptoribus, & aliis, ne ab eis recipiant, satis censetur facta prodigis.Nam quando vni correlatiuorum interdicitur,& alteri interdictum censetur.l.1.& 2.C.de cupress.lib.10.& effectus interdictionis est prohibere administrationem, quæ prohibetur per hoc proclama:& in hoc non discrepat Bar. Nam iudex prohibendo contrahentibus ne cum prodigo contrahant, videtur interdicere administrationẽ bonorum prodigo.per reg. l.fi.C.de indic.vidui.tollẽd.quam notat Bar.in l.vero procuratori.ff.de solu.fortè dicet quis,quod hîc requiratur interdictio bonorum expressa,cui respon.quòd ista quæ fit per sententiam, & postea per proclama,expressa videtur in genere:vt probat l.Pomponius.§.sed & is.ff.de procura.ibi. nam cùm iudicatur rem meam,simul iudicatur illius non esse:sic quando interdicitur,ne ab illo emant,videtur iudex prohibere,ne ipse prodigus vendat, & satisfit ratione huius text.nam eò à iudice bonis interdictio requiritur,ne aliquis cum eo contrahens ignorantiam prætendat, quam posset prætendere ante sententiam,dicens, illum non cognosco. & text. dicit scientiam & non ignorantiam volumus obligari.l.generali.C.de tabul.lib.10.

5 Aduertendum est,quòd licèt doct.in d.l.is cui.trahant in diuersas sententias,an datio curatoris facta alicui tanquam prodigo,cùm non sit,valeat:in forensi tamen iudicio non dubitatur valere sententiam:& nisi per appellationem fuerit reuocata, ille curatorem habebit sibi datum:quia sententia pro veritate habetur.l.ingenuum.ff.de statu hom. hoc etiam probat glo.in §.item prodigus.quib.non est permi.facere testa.& in l.si ab eo. ff. de vsuca. facit l. penul. C.de cura.furio. quia declarare prodigum spectat ad iudicem, ideo propter authoritatem sententiæ valebit. Bart. in d.l.is cui.si tamen error sit in sententia expressus, vtpote si iudex diceret:quamuis talis non sit prodigus,illi curatorem damus:tunc illa sententia non valeret.l. 1. §. item.ff.quæ senten.sine appellat.rescind.

6 In hoc tamen regno necessaria esset appellatio,alioqui non succurreretur : & si tempus appellandi elapsum sit,appellatur à die notitiæ,quo fuit certioratus de iure suo:& recipi solet illa appellatio:vt quotidie vidi.

7 Item licèt Ias.& docto.recentiores dubitent.in d.l.is cui.de prodigo, qui alienauit bona ante interdictionẽ,an possit restitui, & tenuere quòd sic.per gl.in l.pacti.ff.de minorib.in verbo interdici.etiam si non fuerit minor:quia prodigus minori æquiparatur. l. Fulcinius. §. planè.ff.quib.ex caus.in possessio. eatur. & ex hac caussa subuenit illi prætor. l. prima. ff. ex quib. caussis maior.& prodigalitas est iusta caussa restitutionis.teste Roma.sing.223.fui interrogatus.qui allegat text.in l.1.& l.necnon.ff.ex quibus caussis maior.& istud est notandum : quia vidi sæpius in praxi,vt restituatur prodigus in integrum,quando est læsus,etiam si sit maior,dummodo in hoc regno impetret literas regias:vt fieri solet.vide Alex.& alios in l.si curatorem. C.de in integr.restit.& quæ scripsi in præfa.ad tract.de rescisio.contract. *Prodigus læsus ante interdictionẽ restituitur.*

8 Prodigus est,qui neque finem,neque tempus expensarum habet,sed bona sua dilacerando vel dissipando profundit.l.1.ff.de cura.furios.glo.no.in c.penult.de consue. *Prodigus quis, & multiplex interdictio.*

9 Sed cùm triplex inueniatur prodigalitas,de qua intelligatur iste text. Nempe quædam est rerum,quando quis res suas sine mensura fundit:& de hac potest intelligi iste text.& l.1.ff.de cura. furios.& isti succurritur per interdictionem administrationis, vt hîc.& d.l.is cui bonis.ff.de verborum obligation.

10 Altera est prodigalitas famæ,de qua loquitur c.fi.de accusa. & glo.in proœ.decreta. Rex pacificus.in verbo sui prodiga.vnde meretrici secundùm quosdam interdici bonis potest : quia si personæ prodiga sit,ergo & bonorum.tex.sing.in l.& mulieri. ff. de cura.furios.quem notat Tho. Ferra.cautel.6.& Felin.in c.pastoralis.col.3. de iudi.vnde si mulieri luxuriosè viuenti ad petitionem mariti,vel consanguineorum interdicatur bonis,& ipsa appellet:non obstante appellatione interim curatorem habebit,nec alienare bona sua interim poterit:& est bona cautela,vt dicunt, pro consanguineis mulieris impudicæ,vt illi faciant sic interdicere bonis patrimonialibus. *Meretrici bonis interdici potest.*

11 Ego tamen non vidi hoc seruari,etiam illa l.hoc non probat, quæ hoc habet:& mulieri, quæ luxuriosè viuit,bonis interdici potest:luxuriosè viuere dicitur, cùm nimis preciosis vestibus, & aliis rebus vtitur,& sic dicitur prodiga : nec vult ille text. intelligere de coitu:quamuis illa doct. sententia possit fortè seruari,si peteretur.nam Cæsar salubri constitutione probrosis fœminis,quæ mœchantur,ius capiendi hæreditates,legatáque ademit, néve lecticis veherentur inhibuit, teste Alexand.lib.genia.6.c.15.vide quæ scripsi in l.Masurius.ff.de verb.signifi. *Intellectus ad l. & mulier.*

12 Alia est prodigalitas morum,& isti succurritur per seueritatem punitionis.l.licitatio.§.quod illicitè.ff.de publica.Bal.in proœmi.decret.Rex pacificus.col.quarta.Ias.in dicta l.is cui. col. 1. & sequitur Bened.in repetit.cap.Raynutius.in verb.mortuo.nu.311.de testam. & istæ duæ sunt deteriores prima.nam deteriores sunt, qui vitam, morésque corrumpunt his, qui substantias aliorum,prædiáque diripiunt.cap.deteriores.6.q.1. *Pœnæ meretricibus à Cæsare indictæ.*

Prodigus ipso iure an desinat sub curatore dato esse.

13 Item an ipso iure desinat prodigus esse in cura, si ad sanam peruenerit mentem. docet Bart. in d.l.is cui. quod sic, per text. in l. prima. ibi, ipso iure desinunt esse in potestate curatorum. ff. de curato. furios. oportet tamen quòd appareat, cum sanæ mentis esse: & ad hoc probandum requiritur, quòd biennium vel triennium sapienter se rexerit, per text. singu. in auth. de monachis. §. si verò is quidem. collatione prima. & hoc expressim docet Guido Papæ in decis. Delphinal. quæst. 260. curator datus. praxis Franciæ tamen est, quòd supplicatio detur iudici: vt remoueatur illi curator, qui auditis testibus, & consanguineis, & vocato curatore decerneret: quia omnis res per quascunque caussas nascitur, per easdem & dissoluitur. capit. primo, de regulis iuris. alia videto per Ioan. Fab. Angel. & alios in §. furiosi de curatori. in Institutio. & per doct. in l. furiosi. ff. de regulis iuris.

Sententia generaliū monetæ est executoria.

14 Vltimò nota, quòd sententia generalium monetæ Paris. suspensionis, interdictionis officij, aut priuationis, est etiam executoria, non obstante appellatione, vt est in ordinatio. reg. rub. *des monnoyers*. ordi. 9. art. 87.

Ou insensez.

GLOSSA QVINTA.

Furiosis interdictio bonorū & aliis amentibus fit.

1 INterdictio bonorum fit non solùm prodigis, sed etiam sensu carentibus, vtpote furiosis, phreneticis, amentibus, aliisque id genus personis. l. prima. ff. de curat. furio. & intellige hunc articulum loqui de insensatis, non de censu, id est pecunia carentibus: quia his interdictio fieri non debet, cùm non habeant bona, sed de sensu, id est intellectu carentibus. §. item furios. Instit. de cura. l. si furiosi. C. de nuptiis. l. tam dementis. de episc. audien. & sic loquitur iste text. in sententia interdictionis bonorum dicta his furiosis, vt prouisoria dicatur, & non obstante appellatione exequenda.

2 Idem dicerem in phreneticis, cum etiam sensu careant, *& insensez*, vulgò dici solent. c. cum dilectus. de successio. ab intesta. istis igitur à iudice interdictio fieri potest, & illius sententia executioni dabitur: nec debet intelligi hic tex. de sententia dationis curatoris prodigis, vel insensatis dicta. quia superius hoc dicit *dation de tutelle*, sed hìc tantùm interdictionis sententiam respicit: patet per illam alternatiuam, *ou insensez*, quod idem significat: volens dicere, quòd sentētia iudicum regiorum interdictionis bonorum dicta prodigis, aut insensatis est prouisionalis, & exequenda erit non obstante appellatione.

Seni deliro an bonis interdici possit.

3 Idem in sene deliro, vt etiam iudex bonis interdicere possit: vt est decisum in Rota decis. 866. Titius & Mæuius. in antiq.

4 Intellige curatorem dari posse furiosis: siue furor sit perpetuus, siue furor ei contigerit per dilucida interualla: & interim bonorum interdictionem eisdem facere iudex poterit. per l. penul. C. de cura. furios. Bal. in margarita, in verbo curator. q. 6. & d. §. item furiosi. quib. non est permiss. facer. testament. in Institut. vbi Bauer. multa scribit: & an actus præsumatur factus tempore sanæ

5 mentis: in his bonum est habere iudicem fauorabilem. † Nam in dubio iudex potiùs debet inclinare animum suum ad dandum curatorem, & ad illi interdicendum bonis, quàm ad denegandum, quando constat eidem per coniecturas de furore.

Coniecturæ probandi furorem.

6 Et per quas coniecturas furor probetur? Respon. quando alios passim verberat. teste Angel. in §. furiosi. Instit. de cura. & quando proiicit lapides per vicos sine caussa, & semper aliquos defert. l. 2. C. de hæret. l. si cum dotem. §. si maritus. ff. solu. matrim. ad hæc probatur furiosus, quando dicit se sapientem, & Regis, aut alterius magni principis consanguineum: vel dicit se regem, baronem, pontificem absque aliquo titulo: vel qui pauper est, & dicit se matrimonium contraxisse cum regina, comitissa, vel alia magna domina: & qui alienat bona ecclesiæ, vel ciuitatis. l. idem Iulianus. §. fi. ff. de legat. 1. & aliàs cognoscitur quis ex sermonibus. l. is qui. de tuto. & cura. dat. ab his. ff. & qui vno proposito non finito aliud incipit, mentem inordinatam habet. ca. vnico. de cleric. ægrot. lib. 6. c. filij. de hæret. eod. lib. & qui propositum interrumpit viri sapientis, & semper loqui vult, parum sapit: alias coniecturas probandi furorem scribit Ias. in l. furiosum. C. qui testa. fa-

7 cere poss. † Ex his tamen putarem vnam coniecturam non sufficere ad dandum curatorem, vel ad bonorum interdictionem: sed tot requiruntur, quot possunt animum iudicis inducere ad dandum curatorem, & ad interdicendum bonis: vt scribit in simili Bar. in l. admonendi. col. 3. ff. de iureiurand.

8 Idem iuris dicerem in cæteris, qui curatorum ope iuuantur: vt sententia prouisionis data de curatoribus illis dandis, & de interdictione bonorum, executioni danda sit, cum furiosis æquiparentur. l. Fulcinius. §. planè. ff. quib. ex causis in possess. eatur.

Praxis dandi curatores furiosi, & contractus annullandi.

9 Aduertendum est tamen, quòd in praxi seruatur, quando prodigus, vel furiosus, antequam habeat curatorem, aliquid alienat: vt impetrentur literæ regiæ à parentibus, & consanguineis, in quibus narratur talem esse priuatum sensu, & regimine, ob id se regere non posse: vnde petunt à Rege, vel ab eius cācellaria, vt detur ei curator: itaque Rex mādat iudici illius furiosi ordinario, & committit quatenus opus est, si vocatis parentibus proximis appareat de prædictis, prouideat ei de tali curatore, vel de aliis consanguineis proximis, & idoneis, & interdicat alienationem tali furioso, & prodigo, & si aliquam alienationem videat factam ab eo tempore, quo fuit prodigus, vel furiosus, eum irritet, & pro non facta habeat, & hæc publicet per ciuitatem, interdicendo omnibus, ne deinceps ab illo furioso, vel prodigo, emere habeant. ita vidi communiter fieri: alia

nunc

nunc de insensatis relinquo sensatis discutienda, his contentus.

Refection des ponts & des passages.

GLOSSA SEXTA.

1 AD instructiones itinerum, pontiúmque etiã diuinas domos, & venerabiles ecclesias tam laudabili titulo libenter adscribimus, quia non est inter sordida munera numeratum. l. ad instructiones. C. de sacrosanc. eccle. & sic hi duo casus non obstante appellatione exequentur, & sunt prouisionales.

2 Et ideo sententia lata, vt pons, vel iter reficiatur, seu trãsitus: & vt tales ad hoc teneantur, executioni dabitur, non obstante appellatione: quia in his regulariter est periculum in mora: ideo executio facienda erit. argu. l. de pupillo. §. si quis riuos. ff. de noui oper. nunc. & in rubr. ff. de itinere actúque priua. licèt Panor. consil. 3. in 1. vol. dicat de iure canonico illam legem ad instructiones. post gl. ibi esse correctam: & non pauci istam sequuntur sententiam, & sic ecclesiæ secundùm eos, & clerici non tenentur ad refectiones pontium, vel itinerum. Sententia super pōte, vel itinere reficiendo, est executoria.

3 Sed communiter doct. in d. l. ad instructiones tenent contra illam glo. & Cepol. in tracta. de seruitute vrbanorum prædiorum. rubr. de serui. viæ. quæst. 25. istam etiam stilus seruat: vt testatur Guido Papæ in decisio. suis quæst. 7. habentes. & quæst. 78. an ecclesia. plus dicens, & ecclesiam contribuere teneri, & clericos pro reparatione murorum, & fortificatione ciuitatis. his verbis vtitur, & sequitur eum Petr. Iacob. in sua practic. rub. de refectione murorum. per tex. in l. absit. C. de priuileg. dot. August. lib. 11. quæ sic scribitur, Absit, vt nos instructiones viæ publicæ, & pontium stratarúmque opera, titulis maiorum principum dedicata, inter sordida munera numeremus: igitur ad instructiones & reparationes itinerum, pontiúmque nullum genus hominum, nullíusque dignitatis ac venerationis meritis, cessare oportet, domos etiam diuinas tam laudabili titulo libenter adscribimus. Sed dicunt clerici Imperatorem non potuisse eos adstringere sua constitutione, & verum est: vt in cap. ecclesia. de constitut. tamen hæc opinio de facto seruatur in Francia. Ad murorum reparationes an clerici & quando teneantur.

4 De consuetudine itaque cogitur ecclesia, & clerici duobus interuenientibus ad pontium, itinerúmque refectiones, & murorum: primò si refectio fiat propter necessitatem, & non ad decus vrbium solùm: quia necessitas legem non habet. l. vna. ff. de officio consul. & omnia tempore necessitatis communicanda sunt. l. 2. §. cùm in eadem. ff. ad legem Rhod. de iactu. Ratio est quia clerici iuuabuntur pontibus, & illis muris, & itineribus sicut laici: ideo secundum naturam est eum pati incommoda. l. secundum. ff. de reg. iur. Clerici ad refectiones murorum quando teneantur.

5 Secundum quòd ecclesia res ibi possideat temporales: vnde chordigeri, vel alij clerici, qui nullum temporale possident, non tenentur: vt asserit Guiliel. Benedic. in repe. cap. Raynutius. in verb. & vxorem. nu. 1030. de testa. quia temporalia tunc capiuntur pro executione, quæ non possunt capi: quando illæ ecclesiæ non habent, nec solent condemnari eo casu clerici, vel ecclesiæ.

6 Et sic fuerunt condemnati clerici Nouionen. ad reparationes necessarias, prosequente maiore, & scabinis, seu iuratis illius ciuitatis, à Senatu Paris. anno 1388. die sexta Iunij. & idem pronunciatum fuit contra clericos sancti Audomati *Sainct Omer*. anno 1456. die 4. Iunij. item capitulum Ambian. & clerici eiusdem ciuitatis aresto Senatus fuerunt per modum prouisionis condemnati ad quingentos florenos pro reparationibus, & vt dicunt, pro fortificationibus, anno 1355. die prima Augusti: & capitulum Lugdunense fuit etiam condemnatum anno 1368. die 18. Maij. per quæ patet hodie non esse dubium in hoc regno Franciæ. Multa super hoc dicunt doct. in d. l. ad instructiones. & Thomas Parpa. in repet. l. placet. C. de sacrosanct. eccles. alia multa addidi ad d. l. ad instructiones, in C. meo antiquo. & scripsi in l. vinculorum. ff. de verb. sign. Arestum.

7 Et sic patet sententiam iudicis regij super refectione pontium, vel itinerum publicorum, esse executoriam. siue iudex condemnauerit aliquos ad reficiendum, siue ad dandum pecuniam pro ponte, vel itinere publico reficiendo: quia pecunia omnes res æstimantur. l. si ita. 1. ff. de fideiuss. facit rub. de locis, itineribúsque public. nec tenebuntur clerici etiam pro itineribus publicis, nisi transitus frequens per illa fiat: & ita vult hìc tex. dicens, *passages*. nam oportet quòd sit transitus, alioqui non satisfieret huic tex. vide Rebuffum, & alios in l. vna. C. de munerib. libr. 10. & Petr. Antibo. in tract. de minorib.

Et aussi quand il sera question des salaires, ou loyers de seruiteurs.

GLOSSA SEPTIMA.

1 IVri diuino conformis est hic casus. Primò Leuitic. cap. 19. scribitur, Non morabitur opus mercenarij tui apud te vsque ad mane. & Deutero. 24. Non negabis mercedem indigentis & pauperis fratris tui, siue aduenæ, qui tecum moratur in terra, & intra portas tuas est: sed eadem die reddes ei pecuniam laboris sui ante solis occasum quia pauper est, & ex eo sustentat animam suam: ne clamet contra te ad Dominum, & reputetur tibi ad peccatũ. & Thobiæ 4. c. Quicunque tibi aliquid operatus fuerit, statim ei mercedem restitues: & merces mercenarij tui apud te omnino non remaneat. Ex his patet executionem sententiæ, qua condemnatur quis ad soluendum salarium famulis, esse faciendam non obstante appellatione. Seruis & operariis salarium statim est soluendum.

2 Et hic tex. loquens in seruis *seruiteurs*, habet locum in quibuslibet operariis: adeò quod si promittam mercedem compaginatori librorum, statim facto opere debetur salarium promissum: quod si recusem soluere, iudex debet per prouisionem me condemnare: & ista sententia

erit executoria:& quòd intelligatur de omnibus & ſingulis opetariis,probatur per iſtud verbum *ſeruiteurs*,generale,quod omnes,qui ſeruiunt, comprehendit. ſed operarij ſeruiunt, ergo & *ſeruiteurs* dicentur:de communi tamen vſu eos *ſeruiteurs* vocare non ſolemus,ſed eos tantùm,qui nobiſcum morantes ſeruiunt : ſed ego vidi etiam ſententiam quoad mercedem operariorum executioni mandari,non obſtante appellatione, etiam profeſſorum, qui ſtipendia habent.nam omnes ſeruire dicuntur,& hic comprehenduntur.

Salarium quando peti poſſit.

3 Sed quæro,an famulo debeatur merces in initio, vel in fine anni? Reſpondeo,quando pecunia promittitur alicui pro ſumptibus, magis quàm pro labore, vt pote pecunia quæ datur legatis,& profeſſoribus:& tunc in initio,vt ſumptus fieri,& ſtudia poſſint,ſolutio fier.l.legatus.§. 1.ff. de legatio l.ſi.C.illo titul.libr.10.ſi verò pecunia promittatur pro labore,tunc in fine ſolutio fiet: quia ante operas exhibitas, non compleuit ex parte ſua, & ſic non poterit antè petere. per l. Iulianus.§.offerri.ff.de actio. empt. Bar. in l.1.§.diuus.ff.de var.& extraord. cognit.nam facta ſolutione fortè diſcedere poſſet famulus, vel non ita bene ſeruiret,tutus ſuis ſtipendiis: ſi tamen famulus indigeat, poteſt ſingulis menſibus ſalarium petere: & tunc quia illo menſe ſeruiuit,dominus denegare non debet.

4 Limitatur non procedere in ſalario debito vltra tres annos: hoc enim iudex non exequetur, per iſtum text. ibi, *de trois années, & au deſſoubz*. facit l.quicunque. C. de apochis publicis.lib.10. vide in glo.ſeq.

5 Secundò quando aliter conuentione partium, vel ſtatuto, ſeu conſuetudine cautum eſſet.l. poſt duos.C.de aduocat.diuer.iudic. Alexand. & alij in l.diem functo. ff.de offic.aſſeſſo.ſcripſi abundè in ſcholaſtic.7. priuileg.

Tertiò quando iuſtum eſſet,alioqui non. l. quod ſeruus.ff.de acquir.poſſeſſio.ideo promiſſum ſalarium pro furto vel re turpi non debetur:vt ibi.

Salarium ancillarum exequendum.

6 Idem puto in ſalariis ancillarum,tum quòd hoc nomen appellatiuum *ſeruiteurs*,comprehendit tam maſculum quàm fœminam:vt ſcripſi in l.1.ff.de verb.ſigni.& in l.deteſtatio. §.ſerui.ibidẽ Imbert.in inſtitu.forenſi.§.præterea libr.1. plus dicens,quòd ſi quis fuerit condemnatus ad ſalarium,& ad aliam rem vna ſententia: quoad ſalarium exequetur ſententia, ſed non quoad aliam rem non fauorabilem: atque areſto ita iudicatum aſſerit die 7. Martij. 1529. ſuperius dixi quomodo intelligi debeat,& opiniones contrarias conciliaui artic. ſecundo in gloſ.4.alia huic rei accommoda dicam in rubr. *des loyers & gages des ſeruiteurs*. his nunc contenti eritis.

Areſtum.

De trois annees ou au deſſouz.

GLOSSA OCTAVA.

Sententia ſalariis executoria eſt pro tribus annis.

1 ET ſic ſententia ſalarij petiti pro duobus annis, vel tribus ad ſummum, debet executioni mandari, vltra verò tres annos non: quia non præſumitur, quòd tandiu pauper ſeruus diſtulerit petere dictum ſalarium, & quia de magno agitur. facit l. quoties. de apoch.public.libr. 10. C. vbi qui oſtendit ſe tribus proximis annis ſoluiſſe tributum,cenſum,ſeu penſionem,præſumitur antea ſoluiſſe:ideo non poteſt peti,quod antea allegatur debitum, niſi illa trina ſolutio fuerit vno momento facta pro tribus annis:vt Bal.firmat in l.2.C.de dotis promiſſ. facit l.ſi conuenerit.ff.de pign.acti.& Iaſ.in l.2. numer.135. de iure emphyteo.facit l.ſi certis annis.C. de pact & l. 1.de fideicommiſſ.

Sententia pro quatuor annis quando ſit executoria.

2 Quid ſi ſententia fuerit lata pro quatuor annis, in qua ad quadraginta libras fuerit condemnatus dominus pro ſalario famuli,nonne hæc ſententia erit executotia? quidã per iſtum tex.dicebant non eſſe:ego tamen arbitrarer cõtrariũ,non per iſtum tex.ſed per tex.in rubr. *des ſentences executoires*. articul. 15. vbi diſponitur omnes ſententias latas ſuper perſonalibus actionibus vſque ad quadraginta Pariſ. libras executorias eſſe:ergo per illam ordinationem iſta ſententia etiam ſalarij exequetur vſque ad illam ſummam:nec obſtat iſta ordinatio, quæ eſt inducta ad augmentum ſalarij famulorum, ergo non operabitur diminutionem.l. legata.ff.de legat.1.nam ſi ſententiæ trium annorum etiam excedant quadraginta libras pro ſalariis, exequẽtur per iſtum tex.conſiderantem tantùm tres annos. Item per hanc ordinationem non derogatur aliis ordinationibus:vt in fin. huius text.dicitur, ergo alteri ordinationi diſponenti, vt omnes ſententiæ executoriæ ſint vſque ad quadraginta libras, non derogabitur per iſtum text. alioqui ſequeretur quòd pauperes famuli eſſent deterioris conditionis,quàm alij:quod non eſt dicendum: ideo iſta ordinatio debet intelligi de quatuor annis non eſſe executoriam, quando excederet quadraginta libras Pariſ.per illam ordinationem:alioqui executoria erit per illam ordina.non per iſtam, quoad quartum annum,[in caſibus,in quibus ſalarium quarti anni peti poteſt,vt ibi dixi.

3 Si tamen lata eſſet ſententia condemnatoria de quatuor annis,in qua dominus eſſet ad ducentos aureos condemnatus: exequetur ſententia vſque ad tres annos, id eſt vſque ad centum quinquaginta aureos,in alio quarto anno minimè. Nam vtile non debet per inutile vitiari,regu. vtile.& ſuperius dixi in diuiduis hoc procedere.in arti.2.gl.4.

Et ſic ſententia de tribus annis exequetur,etiam ſi excederet quadraginta libras Pariſ.in quolibet anno; quia hîc non limitatur ſumma: ſed ſeruitij tempus: ſed ſi omnes ſententiæ videlicet quatuor non excedant quadraginta libras, omnes ſimul exequentur per ordi. aliam, non per iſtam.& ſi lata fuerit ſententia pro quatuor annis, & excedat quadraginta libras Pariſ.tunc executioni dabitur pro tribus annis,& non pro quatuor:quod eſt notandum.

Sed

Sed quæret quis, an debeat fieri solutio famulo in dies singulos, vel annos? Bart. in l. qui insulam. §. qui ædem. ff. loca. dicit quod pretium iuxta conuentionem petendum est, & soluendum: vnde si in diem fuerit promissum, vel ad conditionem, tunc si soluetur: si verò ad opus, tunc opere perfecto: vt ibi. & l. sed addes. §. si quis. ff. loca.

Limitatur quando consuetudo esset in contrarium, vt singulis diebus solutio fieret. Bar. & Sali. in l. 2. C. loca. vel nisi qualitas personæ aliud suaderet, vtpote si artifex non posset domum facere, nisi ei soluatur pecunia: tunc ei solui aliqua pars debet. l. si verò non remunerandi. §. si. ff. mandati. abundè scripsi in scholasti. priuileg. 7.

Oppositions.

GLOSSA NONA.

1 ET sic requiritur per istum text. *prouisoires*, quòd sententia sit prouisionalis, non autem simpliciter prolata: & illa oppositione non obstante executioni mandabitur, quamuis oppositio multos soleat effectus producere. Oppositionis multi sūt effectus.

2 Primus autem effectus est executionis suspensio, nempe oppositione pendente non vendentur bona capta pro executione, donec per iudicem dicatur executionem perficiendam esse. quia oppositio suspendit. l. à Diuo Pio. §. si super. ff. de re iudic. vbi abundè doct. & dico in tract. de sententiis execu. art. 7. gloss. 12.

3 Secundus effectus est deuolutionis, nam caussa ad eum iudicem deuoluitur, qui sententiam protulerit: sicut docto. dicunt de appellatione, quæ habet vim deuolutiuam in rubr. de appella. in decretal. sic is iudex de oppositione cognoscit, contra cuius præceptum ego oppono, vel alius quiuis intercedit.

4 Tertius effectus oppositionis est, vt appellatione pendente iudex non debeat remouere possessionem ab opponente: imò omnia iura debent ei esse integra vsque ad finem caussæ. cap. cum super. de re iudic.

5 Quartus effectus, est quòd is iudex, qui fuit competens in principali, erit regulariter de oppositione competens. docto. in d. c. cùm super. & in l. quoties. C. de iudic.

6 Quintus, quòd opponens non videtur approbare sententiam, cui se opponit, ideo non poterit se ea iuuare per regulam, ex eo non debet quis fructum consequi, quod nixus est impugnare. de reg. iur. in 6. Bart. in l. post legatum. ff. de his quib. vt indig.

7 Sextus, quòd iudex auditis partibus, & sine alio processu potest pronunciare executionem perficiendam, sicut pronunciat se competentem. c. significantibus. de officio delegat. gloss. vlt. in authen. habita. C. ne filius pro patre.

8 Septimus, opponens non videtur calumniari, si statim offerat se probaturum quod opponit. Panor. & alij in capitulo super eo. de officio delegat.

9 Octauus effectus, in quibus casibus regulariter actus non valeret opponente parte, valebit si pars non opponat: plura super hoc scribit Fel. in c. inter monasterium. col. 8. nu. 16. de re iudic. & Purpura. in rubr. de offic. assesso. nu. 54. & seq.

10 Nonus effectus est, quòd si iudex non admittat oppositionem, sed procedat ad vlteriora, poterit appellari: alioqui valebit actus post oppositionem. doct. in l. edita. C. de edendo. per l. 1. C. de appella. vbi Bald. licet quidam dicant processum nullum. Ias. & alij in l. si. C. de codicil. Bart. & alij in l. à procedente. C. de dilatio. tamen seruatur in curiis Franciæ, quòd si iudex non obstante oppositione procedat, ego debeo appellare, alioqui processus valebit: quia ego videor acquiescere, & renunciare meæ oppositioni, eam non prosequendo: ideo appellatione opus est, quæ cessant in his executoriis.

11 Decimus est, quòd si quis non opponat illud priuilegium, quod sibi competit, vel aliud remedium ei videtur renunciare. Paulus in l. si per errorem. ff. de iurisd. omn. iudic. & refert Aymo Crauetta in consil. 87. Sempronius. co. 2. per cap. super literis. de rescript. & c. cùm olim. 1. de offic. delegat. interim in practica nota istos oppositionis effectus, quos non inueni vsquam congestos. alibi tractabo oppositionis materiam. multa dixi in gloss. 9. in artic. 1. de liter. obligat.

[Vndecimus effectus est, quod sententia non nocebit ei, contra quem lata non est, si iure contra illam opponat. Nam res aliis non præiudicat. in rubric. Res inter alios acta. C. Scripsi in tractatu de arrestis & opponentibus contra ea, articul. 3. in 3. Tomo Commentarior. ad constit. reg. suprà.

Duodecimus, opponens ignorans quæ facta priùs erant, poterit testes, instrumenta, & alia facere, quæ principalis non posset. c. veniens. 2. de testib. Bart. in l. si perlusorio. ff. de appel. alia videbis in d. tract. de arrestis. & oppo. contra ea.]

Ou appellations quelconques & sans preiudice d'icelles.

GLOSSA DECIMA.

SEquentia in hoc articulo requiruntur, primò quòd sententia lata sit: ibi, *que les sentences*, nempe quod non est, exequi non potest. arg. l. decem. ff. de verb. obligat. cap. ad dissoluendum. de despon. impuber. si tamen famulus haberet instrumentum obligatorium de suo salario, etiam exequi posset: vt dixi in rubr. de literis obliga. suprà non tamen per hunc text. sed per artic. 1. & 2. de liter. obligat. Requisita in hoc articulo.

Secundò quòd per iudices regios sententia prolata sit. ibi, *qui se donneront par Iuges Royaux*: aliis

autem iudicibus denegat iste tex.auxilium:vt superiùs dictum fuit.nam qui de vno dicit, de alio negat.l. cùm prætor. ff. de iudic. cap. nonne.de præsumpt.& suis iudicibus Rex suum impartitur fauorem.

Tertiò requiritur, quòd sit in his casibus ordinationis lata, *en maniere de dot*,& aliis hîc expressis superiùs in præfa.scripsi circa finem quomodo intelligatur.

Sententia simpliciter lata quando sit exequenda.

Quartò quòd sententia sit prouisionalis: ibi, *prouisoires*, igitur si non sit lata per prouisionem, sed simpliciter non exequetur: dicunt tamen quidam,quòd tantùm in salario seruitorum requiritur, vt per prouisionem fiat condemnatio: in aliis autem casibus hoc verbum *prouisoires*, non additur: ideo sententia etiam non prouisionalis exequetur. vide in præfa.suprà in fi.quod in hoc titulo solet addi semper per prouisionem. sed in casibus vbi in ordinatione non requiritur prouisio: & tamen vult vt sententia exequi possit, exequetur etiam lata simpliciter, vt in actione personali vsque ad quadragintas libras Paris.vt habetur in rubr.de sentent.executo.vbi scripsi. & solet iudex quandoque simpliciter condemnare ad salarium famuli, vel ad aliam rem prouisionalem, si appellatum fuerit à patre, vt interim executioni demandetur: dicere iudex solet per modum prouisionis sententiam exequendam, non obstantibus oppositionibus & appellationibus,& tunc executio fiet.

Arestum

Quintò quòd detur cautio,& in iudicio vocata parte,& quòd illa cautio sit recepta,aliàs executio non valet: vt fuit dictum anno 1519. die 12.Iulij pro Ioanna Chauuet tutrice contra Ludouicum *le Treau* seruientem. multa dico de hac cautione in tracta.de senten.executo.artic.1.alia dixi requisita in aliis proximis artic.suprà,ex quibus cætera colligi poterunt.

En baillant toutesfois par lesdits seruiteurs caution telle qu'ils pourront bailler.

GLOSSA VNDECIMA.

Cautio iuratoria famulis & ancillis sufficit.

ET sic extra famulos nullus debet admitti, nisi det ei cautionem idoneam: ibi,*par lesdits seruiteurs*.text. in cap. suscitata. in fin. de in integr. restitut. scripsi in articul. 1.tractat.de senten.execu.

Idem etiam dicas in ancillis, quia considerauit ordinatio, quòd hæ pauperes sunt,nec semper inuenient fideiussores:& sic ista lex esset illis frustratoria:ideo statuit vt hîc, & sic curatoriæ cautioni earum stabitur,si aliam tradere non possint.Ias.in rub.ff.qui satisda.cogant.debent tamen se obligare tanquam pro deposito iustitiæ: quòd si non reddant, postea in carceres conjicientur:vt scripsi in tracta.de liter.oblig.art.5. nam iste text.loquitur,vt dent cautionem talem qualem possunt:sed ipsi tradere possunt,igitur eam promittere tenentur:vel obligare corpus & bona ad restituendum id,quod receperunt ne famuli inuitentur ad petendum id, quod eis est solutum,& detur eis materia delinquendi,quæ est tollenda.l.conuenire.de pact.dotalib.

De rendre lesdits salaires ou loyers s'il estoit dit en fin de cause.

GLOSSA DVODECIMA.

Salarium indebitè solutum per prouisionem repetit. Arestum.

NAm si fortè famulus iterum petat salarium iam solutum,& dominus hoc probauerit in caussa principali se iam soluisse:tūc famulus tenebitur restituere salarium sibi per prouisionem traditum,vel salarij partem,cuius fuit probata solutio: & alia de his stipendiis abundè dicam in tract.*des loyers & gages des seruiteurs*,& intra quod tempus peti debeāt.

Executio nō differtur per literas status.

Nec in his prouisionibus differtur executio etiam per literas status: vt fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1337.die 3. Maij.& in his non fuerunt approbatæ nec interinatæ literæ status, nec in caussis quæ summariè, & de plano tractari debent, nec in aliis processibus post conclusionem in caussa:vt dico in tract.de literis status.

Et cùm hæc ordinatio non distinguat de famulis,*des seruiteurs*,habebit locum in omnibus quomodocunque seruiant, & in quocunque artificio:nempe indefinita æquipollet vniuersali.cap. vt circa.de elect. in 6.l. si pluribus. ff. de lega. 2. vt superiùs dictum extitit.sed adde dummodò quis iustè seruiat: alioqui si lenonis officio seruiret, non debetur ei salarium, sed suspendium.text.in authen.de leno.col.3.& isti vendentes filias gladio consummantur. dicit l.fi.C.de plagia.

Pœna lenonum mors.

Les autres ordonnances de nos predecesseurs faisant mention des aliments, douaires, medicaments & autres prouisions demourans en leur force & vertu.

GLOSSA VLTIMA.

ET sic non vult corrigere præcedentes articulos, nisi quatenus hîc est expressum:quippe quod non mutatur,cur stare prohibetur.l.præcipimus.C. de appella.

Cùm igitur hîc prouidere velit famulis,idem in aliis pauperibus, & miserabilibus personis dicendum erit: & quidem iustè fit prouisio pauperi: quia dicit text.in c. pauper.11.q.3.dum non habet quod offerat in iudicio,non solùm audiri contemnitur,sed etiam contra veritatem opprimitur, citò violatur auro iustitia, nullamque reus pertimescit culpam,quam redimere nummis existimat.& Esaiæ 66.c. Ad quem respiciam,dicit Dominus,nisi ad pauperculum,& contritum spiritu,& tenentem sermones meos? & Dauid Psalm. 10.Oculi eius ad pauperem respiciunt. Et paupertatem non despexit Christus, imò illam summopere dilexit,tam in natiuitate,quàm in morte:vt patet in Euangelio.

Pauperi prouideri debet.

Et pauperes habent quadragintaquatuor prærogatiuas, & 17.incommoda, quæ tradit Lucas de Pēna in l.fi.C.de his qui nu.liber.lib.10.& Ias.in additio.ad Porcum.in §. 1.Insti.quib.ex caus. manu.licet. & Ioan. Rosel. in reperto.ad Ioan. Grotum, in versi.idoneitas.vide in ordi.reg.rubr.

des rolles

des rolles.arti.1.vbi dicam.facit tex.in c.gloria.12.q.2.& alibi dicitur,

Diuitijs vti res est aduersa saluti,
Paucos crede bonos,quos beat æris honos,
Mollicies vestis,coitus,gula,cura quietis,
Possunt luxuriæ quattuor esse rotæ.

Et vide Ioan.de Paninis, cui est cognomen Baculus pastoralis.q.7.in fi.& Lucam,in l.domini. col.1.C.de agricol.& censi.lib.11.& l.ad subeunda.de decurio.lib.10.Roma.in repet.l.si verò.§.de viro.fallen.23.ff.solut.matr.& quæ addidi ad Alberic.in dictiona.in verbo,pauper.

Miserabiles personæ quæ sint.

Prouidere etiam personis miserabilibus iudex debet:sed pluries fui interrogatus, quæ sint hæ personæ miserabiles: quorum precibus sequentia notatu digna adscribenda duxi. Primò viduæ & pupilli miserabiles dicuntur: quia ad eorum miserandum nos inducit Deus opt. max. Exodi 22.c.Viduæ & pupillo non nocebitis,si læseritis eos,vociferabuntur ad me,& ego exaudiam clamorem eorum:& indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio,& erunt vxores vestræ viduæ,& filij vestri pupilli. Feli. & alij in cap.significantibus.de off.delega.& Esaiæ primo c.defendite viduam,iudicate pupillo: intellige siue sit propriè vidua,vtpote quia maritus eius mortuus est,siue quæ nunquam nupsit, adhuc dicitur vidua.l.malum.§.vidua.ff.de verb.signific.scripsi ibi quid dicendum contra Alciatum & alios.

Item vidua vocatur etiamsi vir viuat, sed est inutilis.cap.2.de translatio. episcopi.glo.sing.in l. si plagij.C.ad legem Flauiam de plagia. text. in cap.viduas.& ibi gloss.1.quæstione 2.quod intellige viduæ concedi priuilegia,si pauper sit, & honestè viuat, alioqui non.Felin.in d.c.significantibus.per illum text.facit authent. eisdem pœnis.C. de secund.nupt.quia ad istam misericordiam pluribus de caussis moueri possumus: teste Fabia. de giochis in repetir. authen.nouissima.q.2.C. de inoff.testa.Lucas in l.fi.col.12.C. de incol.lib.10.Benedi.in repet.c.Raynutius.in verb.cuidam Petro.nu.47.cum seq.de testa. Hippol.in l. vna.nu.211.cum seq.C.de rapto.virg.ideo si alimenta viduæ debeantur, per modum prouisionis iudex illi adiudicabit,& illam exequetur sententiam: vt superiùs dixi.

Orphani miserabiles personæ.

Secundò orphani. Dauid Psal. 9.Tibi derelictus est pauper,orphano tu eris adiutor.& dicitur orphanus vtroque parente priuatur:& in quibusdam ciuitatibus certa sunt ipsis domicilia constituta: & rectores eorum vocantur orphanotrophi.l.orphanotrophos.& l.omnia.C.de episcopis & cle.quia contingit.de religio.domib.

Peregrini & aduenæ.

Tertiò peregrini & aduenæ. Exod. 23.c. Peregrino molestus non eris: scitis enim aduenarum animas:quia & ipsi peregrini fuistis in terra Ægypti.& Deutero.10.c.Facit Deus iudicium pupillo & viduæ,amat peregrinum, & dat ei victum atque vestitum.& facit auth.omnes peregrini.C. communia de successio.c.si quis Romipetas.& c.illi.24.q.3.ideo istorum caussæ expediti summariè debent,& per prouisionem,si longum habeat caussa tractum.

De puella nobili.

Quartò puella nobilis, quæ non potest secundùm eius conditionem matrimonio copulari,dicitur pauper:& eidem potest prouideri,sicut pauperi. Bal.in l.si quis ad declinandam.col.2.C.de episcop.& cler.Dec.in c.cæterum.nu.14.de iud.facit c.si quis testium.de testi.vbi docto.& in l.in eadem.in fi.ff.ex quib.caus.maiores.

Mercatoribus in vectigalibus grauatis succurri debet.

Quintò mercatoribus si grauentur in vectigalibus,& pedagiis,summariè succurri debet.cap.si quis Romipetas.24.q.3.Innoc.& Imol.in c.significantibus. col.vlt.de offic.delegat.scripsi in bulla cœnæ Domini.artic.3

Pœnitentes liberti ecclesiæ,& alij seruientes sunt personæ miserabiles.

Sextò publici pœnitentes dicuntur miserabiles personæ:teste Imol.in d.c.significantibus.

Septimò liberti ecclesiæ manumissi,& qui commendantur ecclesiæ,& ad eam confugiunt.no. in c.episcopus.12.q.2.& glo. in c.omnis ætas.q.1.in c.liberti.87.dist.& c.eos.& c.libertos.ibidem.

Octauò officialis ecclesiæ,& alij seruientes ecclesiæ,secundùm Imol.vbi suprà gl.in d.c.omnis ætas.in fin.quod est verum, si gratis seruiant, & sint pauperes, alioqui contra. vt docto.not.in d. c.significantibus.

Bartho. fuit expositus.

Nonò infantes expositi inter miserabiles computantur.c.si. 87. dist.l.1.& 2.C. de infantib.exposit.dicitur de Bartol.quod sic fuit expositus, vt ipse testis videtur in l.quidam cum filium.ff.de verb.oblig.vbi Ias.& alij de eo scribunt.

Decimò senes & decrepiti etiam si sint diuites. Azo in summa quando impera.inter pupillos, & viduas,in fi. Ioan. Lupus in repetir.c. per vestras.no.2.nu.12.de donatio.inter vir.& vxor.quia testante Cicero.Sola senectus morbus est.& decisio.Neapol.257.dicit constitutio.

Senes, cæci, mēbris mutilati ac leprosi.

Vndecimò cæci,& mutilati membris, atque leprosi,ac debilitati.c.1.de cler.ægror.per totum. & Alex consil.126.in hac hæsitatione.col.3.vol.4.& in Specul.princip.rubr.23.§.sed pone.nu.10. per Petrum Beluge.

Carcerati, cruce signati,ægri,ac de nouo ad fidē conuersi.

Duodecimò carcerari. text. in l.si quis ad declinandum. C.de episcop.& cleric.Cynus in l.fin. C.si quis alteri vel sibi.Bart.in tractat. suo de carcer.in fin.Hippol.in pract.sua.§.nunc videndum. num.11.

Decimotertiò cruce signati.teste Imol.vbi suprà. quia aduenæ & peregrini simul sunt,de quibus superiùs dictum extitit.

Decimoquartò qui de nouo conuersus est ad fidem nostram. teste Innoc.in c. Iudæi. de Iudæ. Barb.in d.c.significantibus.in fin.Hisp.in d.c.per vestras. nempe ex vsurpatione tyrannorum, eo quòd

quòd Iudæus conuertitur: omnia bona amittit:& princeps in cuius est territorio, ea rapit, cùm deberet illi succurrere: & multi ad fidem nostram conuerterentur, nisi bonorum amissionem timerent,& ludibria,quæ mali coniiciunt aduersus eos Christiani:cùm eos docere,& in Dei præceptis erudire deberent:sed quotusquisque inuenitur?rara auis in terris.& Papa statuit eos molestandos non esse,nec bona eos amittere.in extraua.2.de Iudæ.in communib.imò statuit vt rectores & singuli officiales nullam illis molestiam inferant,nec ab aliis inferri permittant,sed ipsos ab iniuriis & molestiis protegant,& defendant:vt sic de seruirute ad libertatem se transisse percipiãt. nec redire prætextu mendicitatis odibilis ad dimissam perfidiam compellantur,quæ allicere debẽt Iudæos ad fidem Christianam sumendam. [Ideo Carolus V I.olim rex Franciæ,edicto cauit, vt Iudæi post baptismum bona sua habeant, ac nihil horum amittant,non obstante consuetudine in contrarium,& hoc anno 1592.die quarta Aprilis,vt patet lib.antiq.ordina.& idem habetur in extra.2.de Iudæ.in communibus.]

Miserabiles vnde.

Vltimò miserabiles dicuntur diuturno morbo fatigati. l. si quis ad declinandum.§.vbi autem. C.de episc.& cle.& omnes quorum natura mouet nos ad miserandum propter fortunæ iniuriam. teste Azo.in summa,quando imper.inter pupillos.& dicuntur miserabiles quasi miseriæ habiles. Isido.li.10.Etymolo.lib.3.vide tex.in c.ex parte.ibi,ipsius miseriæ miserandum.de cler.ægrotante.

Affectus morbo Neapolitano dicetur miserabilis.

Item dicebat quidam, miserabiles esse istos sacerdotes habentes concubinam, quia miseriis pleni plusquam alij sunt:quia omnia bona in eis consumunt, inimicitias oneraq; infinita patiuntur:at de istis non intelligimus, quia sua culpa id merentur. quidam dicebat Neapolitano morbo affectos miseros, relinquo illis cogitandum, qui nouiter sudauerunt: quorum dentes adhuc non sunt planè confirmati:sed de his personis non intelliguntur iura fauentia miserabilibus:nam licẽt verè miserabiles sint,tamen possunt dicere illud Ouidij,

Heu patior telis vulnera facta meis.

Item aliæ personæ hîc non numerantur:si tamen inueniantur quædam, in quibus maior ratio prouidendi insit, vel æqualis, idem iuris erit:sed quæ aliæ dicantur miserabiles arbitrio relinquitur.vt Cy.Alberic.Bar.Bal.& alij docent.in d.l.vnica.quando impera.auth.ad hæc.in fi.C.de vsur. & l.mulierem.si mancipium ita fuerit alienatum ne prostitua. & Alberic.in 1.parte statuto.quæst. 112.quid ergo.& in dictio.in verb.miserabiles.Anto.Panorm.& alij in d.c.significantibus.& c.ad nostram.de iureiur. Alex. in addit. ad Batt. in l.nec quicquam.§.fi.de off.proconf.ff.Guido Papæ in decisio.Delphi.q.466.quia secundum.& Ias.in l.Titiæ textores. col.5. ff. de lega.1.Dec.in c.sedes.in gl.magna.de rescript.Bertach.in tract.de Gabel.in 7.parte.q.27.

Priuilegia miserabiliũ personarum.

Intellige verum in aliis personis non declaratis: quia suprà declaratæ sunt verè miserabiles:& ideo non relinquitur arbitrio iudicis in illis secundùm Soc.in c. ex tenore. col.2. de foro compet. & Alex.in addi.ad Bat.in d.l.vna.

Caussa miserabiliũ personarum in prima instãtia in senatu tractari potest.

Quibus prærogatiuis vtantur hæ miserabiles personæ? Respond. primò debet fieri pendente lite eis prouisio:vt hîc diximus.

Secundò quia caussa istarum miserabilium potest in prima instantia tractari ipsis volentibus coram principe, vel in suprema curia.d.l. vna.& ita censuit Senatus Paris. vt citat Aufret.in stilo parlamenti.rubr. de minorib. in 1.parte.§.final. & Guido Papæ decisio.466.quia.& ego audiui in magna camera caussam cuiusdam viduæ retineri:licẽt pars aduersa remissionem peteret eo quòd vidua cessisset debitum scholari filio suo: sed fuit dictum oppositiones in curia decidendas anno 1542.die 5.Martij.

Arestum.

Audientia pauperibus miserabilibus danda.

Tertiò quia licẽt secundùm ordinem quo scriptæ sunt caussæ, *par roolles*(vt dicunt)debeant experiri:tamen in caussis istorum miserabilium nullus seruari ordo debet, sed illorum caussa priùs debet tractari, & audientia extra rotulum dari.glo. in c.in primis.in princ.2.q.1.ordina.rubr.*des roolles*.art.1.& 2.Roma.in repe.l.si verò.§.de viro.col.10.fallen.25.ff.solu.matr.

Quartò miserabilibus personis reus tenetur cedere, licet regulariter contra.l.1.& ibi expressè docet Purpurat.C.de eden.& Dec.in c.1.col.10.de probatio.

Quintò etiam post conclusionem in caussa poterit iudex interrogare testes in caussa horum miserabilium,teste Barbat.consi.30.scribitur.col.3.vol.1.quia æquitas hoc dictat secundùm eum, per l.vbicunque.ff.de interrogat.actio.quæ generaliter loquitur.

Clerici miserabilium tutelas accipiunt.

Sextò clerici compelli possunt subire tutelam miserabilium, licẽt aliàs esse non debeant tutores.authent.presbyteros.3.Cod.de episcop.& cleric.& ibi hoc tenet Ioan.Fabri per text.in c.peruenit.86.dist.

Officiumsuũ iudex etiam non petentibus tribuit.

Septimò iudex impartiri debet officium suum etiam non petitus in caussis horum miserabilium. teste Bart.Alexand.& aliis in l.4.§.hoc autem iudicium.ff. de dam.infect.Cy.in l.penul.C.si mancipium ita fuerit aliena.ne prostitua.Alber.in l.vna. vt quæ desunt aduocatis,&c. Alex.consi. 121.viso.col.2.vol.1.

Acta gratis his personis expediũtur.

Octauò quòd iudex debet his personis aduocatos dare, siue petant, siue non.l.nec quicquam. §.aduocatos.ff.de offic.proconsul.Cy.in l.1.quæst.14.ff. de iurisdict.omnium iud.& hoc gratis vel sumptibus de publico recipiendis:vt docet Guido Papæ in decisio. Delphinal.q.561.si quis contra.vbi dicit esse practicam, vt conductores, seu firmarij, & grapherij, compellantur mittere ad iudicem appellationis,& conficere acta miserabilium gratis.facit text.in l.nulli.§.post vnius verò. ibi,gratis,& sine vllo dispendio prædicta gesta conficiantur. C. de episcop.& cle.& in stilo parlament.

ment.rub.de off.commissa.ordin.16 sed hodie Herculis potius eriperetur claua quàm à scribis & pharisæis acta sine precio,cum ex diabolica eorum vsurpatione triplex soleant percipere salariũ' quod non fieret,si acrimonia iuris in eos exerceretur, sed nostri tolerant abusus illorum.

Nonò copia iudiciorum eis etiam non petentibus dari debet:vt firmat Hippol.in practica sua. § nunc videndum.n.13.intellige secundùm eum,si carceratus sit idiota,vt rusticus ,pupillus, aut aliàs ignorans facere suas defensiones:de quibus in c.pastoralis.de iu.secus si sit prudẽs,ac cautus, tunc debebit petere secundùm eum. idem tenet cons.56. cùm magnificus.circa finem.quod non seruamus in Francia:quia maleficium excludit priuilegium.l.1.C.vbi Senato.vel clarif.etiam hoc iure non vtimur in forensi iudicio,sed extra ordinem in criminalibus proceditur.

Decimò possunt ista contra sententiam,in qua sunt læsi,petere restitutionem in integrum,etiã si sint maiores: quia restitutio in integrum est miserationis suffragium, quod his personis congruit per l.præses.ff.de minorib.l.3.in princ.tatam haberi.sic consuluit Bald.consil.465.in ciuitate Brixiæ.col.vlt.vol.1. Restitutionẽ in integrum miserabiles petunt.

Vndecimò caussæ miserabilium personarum etiam spectant ad ecclesiam & coram iudice ecclesiastico tractari possunt.d.c.significantibus,& c.ex tenore.& c.ex parte.de foro compe.c.super quibusdam.de verb.signi.glo.in c.omnis ætas.12.q.2. Ioan.Lupus in reper.c.per vestras.no.de donat.inter vir.& vxor.& in caussis istorum præualet canon legi, etiam in foro ciuili,teste Anto.de Butrio in c.clerici.de iudi.per gl.in c.relatum.de testa.vbi in concernentibus caussam piam superat legem canon:sic etiam & hìc vide Areti.consi.102.spectabilis. Caussæ miserabilium tractantur corã iudice ecclesiastico.

Duodecimò miserabiles omisso medio possunt appellare ad Papam,vel ad Regem,vel ad supremam curiam:vt asserunt Host.& Ioan.And.in c.fi.de iud.Anto.de Butr.in c.licet.de foro compet.refert Bertach.in tract.de gabel.in 7.parte q.27.alios casus in quibus licet sic appellare descripsi in §.1.de friuol.appella.in concorda. Omisso medio miserabiles appellãt.

Decimotertiò clerici etiam religiosi possunt postulare pro his miserabilibus.cap.2.& fi.de postuland.& ibi not.quia opus misericordiæ eis iniungitur.c.fin. 86.dist.Specul.in tit.de aduoca.§.1. versic.sed nunquid.quod est in his persona. Clerici & religiosi postulant pro miserabilibus.

Decimoquartò delegatio facta ad petitionem miserabilis, personæ etiam non data negligentia iudicis ordinarij,non est nulla, sed habebit effectum post negligentiam : secus in aliis.ca.licet ex suscepto.& seq.de foro compet. Delegatio sine negligẽtia quando nõ sit nulla.

Decimoquintò priuilegia concessa miserabilibus personis non reuocantur per clausulam non obstantibus,nisi de his expresè fiat mentio.teste Cy.in d.l.vna.C.quando Imperator inter.quem refert Roma.in repet.l. si verò.§. de viro.fallen.23.ff.solu.mat.Sequitur Alex.consi.123.viso puncto.col.4.num.15.in 4.vol. Priuilegia concessa miserabilibus personis non reuocantur sine speciali expressione.

Vltimò legata miserabilibus personis censentur relicta ad pias caussas: prout consuluit Alex. consil.126.in hac hæsitatione.vol.4.& an priuilegia quæ competunt piç caussæ,quæ tradit Ludo. Roma.in repet.authen.similiter.C.ad leg.falcid.competant miserabilibus personis,alibi dicam.

Intellige faciendam prouisionem miserabilibus personis,si sint pauperes,aliàs non.per tex.in d. cap.significantibus.ibi , mentiens se pauperem, & ibi illum text.not.Barbat.& Specul.in titul.de instrumento.editio.§.nunc verò aliqua.q.63.facit tex.in d.c.viduas.1.q.2. Alberic.in 1.parte statu. q.112.Decius in d.c.cæterum nu.14.Purpura.in l.1.ff.de iurisd.omnium iudi.Alex.consi.121.viso. in fi.volu.1.Aret.consil.97.in caussa.& sic habetur in stilo Bitur.in rub.*en quel cas prouision doit estre faicte.*artic 4.licet Ioan.de Neuisa.in sylua nuptia.in reg.in dubio quomodo iudicandum sit,dicat non esse sine dubio.& Azo in rub.etiam teneat contra:sed prior opinio seruatur. Relictũ miserabilibus ad pias caussas relictis censetur.

Notandum etiam quòd his personis non ita debemus fauere , vt aliis iustitiam faciamus.in c. ex tenore.de foro compet.ideo dicitur Exodi 12.eadem lex erit indigenæ & colono,qui peregrinatur apud vos.& cap. 23. Pauperis non misereberis in iudicio , videlicet ad iniustitiam aliorum. &Deutero.1.cap. Quod iustum est,iudicate,siue ciuis sit ille,siue peregrinus, nulla erit distantia personarum.declarat Papin.in sermonib.quadragesimal.sermo.2.post tertiam dominicam. & alibiHiero.ad Rusti.episto.11. lib.3. propter iniustitiam pauperem in iudicio non defendes.& Papa dicit se priuilegiatorum defendere velle iura : ita vt aliorum iura non perturbet. cap.nolentes.de priuileg.lib.6.Barba.consi.36.sapienter.in prin.in 2.vol.& consil.46.ibid.tex.in c.denique.14.q.5. vbi sic dicit Ambrosius. Denique si non potest subueniri alteri,nisi alter lædatur,commodiùs est neutrum iuuari,quàm grauari alterum. Nonfauendum miserabilibus cõtra iustitiam.

Postremò singulariter figas menti , quòd priuilegium datum caussa miserationis , non potest tolli per renunciationem à miserabilibus factam,quia facilè & modico dato renuntiarent.argu.l. cum hi.ff.de transactio.gloss.sing. in d.l.vna.quam not. Bald.in margar.in verb.beneficium in 54. q.& in verb.renuntiatio,in 16.q. Fel.in c.si diligenti.col.4.nu.16.de foro compet.Barba.consi.64. scribitur.col.3.in 4.vol. Renunciatio miserabiliũ non valet.

Ratio est , quia tolleret misericordiam:quod est contra bonos mores,secundùm Fel.vbi suprà, & Alex.consi.122.viso.nu.14. in 4.vol. & consil.126. viso.in fi.eo.vol. Barba.d.consi.64.scribitur. col. 4.in 4. vol. Alia priuilegia poterit his facilè quisque mediocriter doctus addere. Cum his tamen finem dicẽdi faciam, de præmissis Deo optimo maximo immensas agens gratias,nunc & in perpetuum. Amen.

Spes mea Christus.

DOCTIS

DOCTISSIMO AC PRÆSTANTI VIRO D. ANTONIO SENETONIO IN SENATV PARISIEN. consiliario dignissimo, Petrus Rebuffus S.

***

SAtis nosti, amplissime Senator, constitutiones regias nulla rerum serie antea cõpositas, sed vt edictum quoque à Rege Christianissimo editũ promulgabatur, ita à typographis subtexebatur, & cæteris hysteron proteron coniungebatur, nulla vel subiectæ materiæ ratione, aut titulorum iusta distinctione, nullo denique rerum delectu habito: ita vt cælum terræ (vt est in prouerbio) mixtum diceres: confusam sanè massam legum, & velut monstrosum quoddam corpus. Obseruabant illi quidem (vt sunt rerum permulti imperiti) tẽporum ordinem, aut doctrinæ rationem, & methodum, vt facilè perdisci possent, negligebant. In rebus agendis non negarim hunc temporum ordinem, atque in conscribenda historia seruandum. in eo verò quod ita traditur, vt disciplinæ & præcipuè publicæ rationem subeat: & si non omnino contemnendus interdum, leuior tamen & facilior ratio, & via, qua perdiscatur, & propositæ materiæ locus inueniri possit præponenda. Nos itaque in eis digerendis ordinem Cæsarei iuris, quantum res permittebat, secuti sumus, authoris cuiusque nomen non prætermittentes: ex quo temporum ordo colligi potest; si desideretur. Et tuo tandem & aliorum amicorum rogatu & consilio publicandas dedimus. Atque cùm satis probatam nostram industriam intellexissemus, commentarios in eas quos iamdudum institueramus, cœpimus studiosiùs persequi: vt si amicis & familiaribus laudatis quidem viris ita videretur, publicaremus. Itaque cùm pro tua humanitate perlegisses volumen vnum iam in eas compositum, non mediocriter laudans persuasisti, vt illud interim ederemus: fore dicebas vt si quæ ex longo vsu forensi didicissemus, & virorum grauiorum (qui in vestro ordine præcipuas tenent sedes) consuetudine & familiaritate confirmassemus, tum grata essent praxim sequentibus, tum cæteris iuris studiosis maximo vsui: vt intelligentes quæ partes iuris Romani in Gallia receptæ sint, & vsitatioribus maiorem dent operam, & tandem studiorum suorum fructum capiant vberiorem: vtcunque tamen sit, hæc nostra qualiacunque tuis & aliorum dictis commotus tradidi vulganda: quæ si non sermone politiori, quàm fortè desideretur à quibusdam, vtamur: existiment illi aut non tam facile tradi, aut rem non ita pati: cùm multa sit & magna tractandarum caussarum forensium, & litium, à priscis illis temporibus Romanorum, atque eorum iure & mutatio, & varietas. Vnde fit, vt non possunt earum rerum nomina esse Romana, & si id efficere quidam conati sint: quod si sint proximè consecuti, non disputo: hoc vnam tamen scio, me Gallis, quæ Gallorum sunt potiùs quàm Romanis veteribus scribere, in cæteris petendus ornatus, lubenter patiãtur dici Latinè vtcunq; facta, quæ audiunt Gallicè dicta. hunc ergo librum de sententiis executoriis, quia executionis auctor, vt excuderetur, ac index & hortator scriptorum nostrorum edendorum fuisti, volui tuum facere: vt respubl. cognoscat non solùm te iuri dicundo in quo totus es, laborasse: verùm aliquid illi accessisse vtilitatis. Igitur scripta nostra si grata, vt sæpe confirmasti, fuerint, in reliquas constitutionum partes reliqua propediem vtilitati publicæ non denegabimus.

Bene vale.

TRACT

TRACTATVS

DE SENTENTIIS EXECVTORIIS NON OBSTANTIBVS OPPOSITIONIBVS ET APPELLATIONIBUS IN HOC FRANCIÆ REGNO EXEQUENDIS.

Ententiarum exequutiones frequentissimas esse,& in forensi iudicio lucrum aduocatis non paruum adferentes,cùm mente mea reuoluerem,bone lector & à nemine hactenus iustè tractatas, vtilissimũ fore ratus, eas breui & iuxta Galliæ curiarum maximè praxim elucidare : & id, quod in ipsis Franciæ curiis consequi potui,tradere:quamuis alij veteres pragmatici diligentiùs hanc materiam (vt verum fatear) pertractare potuissent.Tamen quia hanc subire prouinciam neglexerunt : ob id nulli molestum erit,si hanc nosse cupientibus, qualis sit, offeram : vt iuuenes iudiciorum praxim amplecti cupientes sententiarum saltem effectum paruo amplecti negotio possint, & ne verbis lectores teneam, rem ipsam aggredi,& à terminis(vt omnibus nota magis fiat)tentemus.

1 In primis scribit Cicero,primo officio.quòd omnis ars,& quæstio à definitione proficisci debet:vt intelligatur quid id sit,de quo disputetur.quem refert Barb.in rub.de exceptio.in princ.in cle.ideo dicemus in primis quid sit sententia.Secundò,quotuplex sit.Tertiò,quæ sit res iudicata. Quartò,quæ differentia sit inter sententiam,& rem iudicatam.Quintò,an sententia exequi post appellationem possit.Sextò,in quibus casibus hoc fieri possit. Septimò,leges regias huic materiæ accommodans elucidabimus, in quibus illas quæ frequenter accidunt, inseremus.[Et hoc facit Iuriscon.Vlp.in l.1.§.nunc videamus ff.de noui oper.nunciat.] Sũma huius tractatus.

2 Primum omnium discutiemus,quid sit sententia,& iurium interpretes sic definiunt, Sententia est iudicialis diffinitio,controuersiæ finem imponens.Spec.in tit.de senten.§.1.& Host.in summa illius tit.hanc tamen diffinitionem reprobaui in repet.l. quod iussit.in princ.ff.de re iudic.vbi dedi nouam, quæ talis est:sententia est iudicis pronunciatio,seu definitio ritè facta,controuersiæ finem imponens. ibi latius sum prosecutus, hîc non repeto.hæc diffinitio comprehendit tam interlocutoriam,quàm diffinitiuam.Sed sigillatim de singulis disquiramus. Quid sit sẽtentia.

3 Secundò quæsito breui respon.quòd duplex est sententia definitiua videlicet,& interlocutoria:definitiua est,quæ principalem quæstionem definit.gl.in cle.vna,in verb.diffinitiuæ.de sequestra.poss.& fructuum.ego sic definiui, Sententia est quæ principalem quæstionem solenniter ministerio iudicis definit.istam definitionem elucidaui in præfa.ad d.l.quod iussit:hîc non repetam. Quotuplex sit sententia. Duplex sententia definitiua cõdemnatoria, & absolutoria.

4 Nam condemnatum accipere debemus, qui ritè condemnatus est.l.4.§.condemnatum.ff.de re iu.& ista sententia est duplex.videlicet condẽnatoria,& absolutoria.l.1.ff.de re iu.Bal.in marga. in ver.sententia.q.62. condemnatoria est quæ condemnationem continet.l.miles.§.1.& l.præses. ff.de re iu. Absolutoria verò absolutionem.l.Iulianus.de condict.indeb.ff.l.præses.C.de senten.hoc abundantiùs elucidaui, & exempla multa descripsi in repe.d.l.quod iussit.in præfa.& de his sententiis condemnatoriis exequẽdis communiùs loquemur in hoc tractatu, quia ipsæ exequi solẽt.

5 Interlocutoria est pronunciatio iudicis facta ad alicuius articuli expeditionem. Nempe si iudex dicat recipiendos testes esse,vel non recipiendos:dilationem dandam, vel non est interlocutoria:& breui omne iudicis decretum, vel(vt vulgo dicimus)apunctamentum dicitur interlocutoria:vt docet glo.in l.cum clericis. C.de episc.& clericis. & sexaginta quatuor differentias adsignaui inter interlocutoriam & diffinitiuam.in d.l.quod iussit.no 2.in fi.quę hîc bene conuenirẽt, nisi palàm illam repetitionem apud Bituriges fecissem,& ibi planè conscripsissem, ob oculosque hominum posuissem:sed fortè scribam breuius in rub.de senten.in ordina.reg. Interlocutoria quid sit & quotuplex.

6 De interlocutoria habente vim diffinitiuæ, vt si iudex pronunciat se competentem,vel non scribitur in c.significantibus.de offic.deleg.glo.in authent.habita.C.ne filius pro patre.dixi abundè in præfa.d.l.quod iussit. vbi istius sententiæ posui quindecim exempla, & sustinui,disputando tamen non esse dabilem interlocutoriam habentem vim diffinitiuæ : hîc non transcribam : quia illius l.interpretatio omnibus se offert. hactenus de sententiarum terminis, nunc rem iudicatam amplecti decet.

7 Tertiò res iudicata dicitur,quę finem controuersiarum pronunciatione iudicis accepit:quod vel condemnatione,vel absolutione contingit.l.1.ff.de re iud. & Iulius Paulus lib.5.receptarum. Quid sit res iudicata, & quando sit.
8. senten.tit.5.rub.de effectu sentẽ.sic ait:† Res iudicatæ euidenter ab his sunt,qui imperiũ,potestatẽq; habent,vel qui ex authoritate eorũ inter partes dantur. itemq; magistratus municipales vsque

vſque ad ſummam, quia ius dicere poſſunt:itémque ab his,qui ab imperatore extra ordinem petuntur:ex compromiſſo autem iudex ſumptus rem iudicatã non facit.ſed ſi pœna inter eos promiſſa ſit,pœna rei in iudicium deductæ ex ſtipulatu peti poteſt. ecce igitur effectum ſententiarũ, vt in rem tranſeant iudicatam : nunc videamus differentias inter ſententiam & rem iudicatam.

Differentia inter ſententiam & rem iudicatam.

9 Quartò quæro.quæ differentia ſit inter ſententiam & rem iudicatam.Bart. & alij in l.1.ff.de re iu.dicunt rem iudicatam ſæpiùs pro ſententia accipi,& contrà.tamen res iudicans eſt ipſa ſententia , ſeu actus iudicandi, & ſententiandi : & hoc imponit finem controuerſiæ:res iudicatã eſt cauſſa,quæ finem controuerſiæ à ſententia,accipit,ſed hoc videtur durum,quòd ſententia ſit res iudicans.Nam iudex res eſt iudicans,& non ſententia.c.forus.de ver.ſig.c.iudicantem.30.q.vlt.& c.iudicet.3.q.7.ob id Panor.in rub. eiuſdem tit.de re iudi.ſic ait ſententiam poſſe duobus modis conſiderari. Primò reſpectu diffinitionis iudicialis:& tunc propriè appellatur ſententia,quia continet id quod iudex ſentit.l.qualem.ff.de arbitr.ſi verò conſideretur reſpectu contenti in ea,tunc quicquid in ea continetur , ſumens diffinitionem, res iudicata dicitur:& ſic ſententia dicitur res iudicata reſpectu contenti. & ſic debet intelligi.l.1.ſecundùm eum.de re iudi.ff.ſed hoc non poſſum mihi perſuadere,quòd diuerſa nomina ſint vnum,contra l.ſi idem codicilli. C. de codicil.& fruſtra eſſent diuerſi tituli in C.Iuſtinia.ſi idem eſſent ſententia & res iudicata.

Noua authoris differẽtia inter ſententiam & rẽ iudicatam.

10 Ideo ego arbitror(ſaluo aliorum meliori iudicio) quòd ſententia & res iudicata ſunt diuerſa,prout ſunt duo nomina : vnum eſt ſententia,alterum eſt res iudicata,quod eſt vnum nomẽ ex duobus integris compoſitum.nam certum eſt,quod per ſententiam res diffinitur,per rem autem iudicatam exequitur. & veteres ob id duo iſta inuenerunt nomina , quia ſententia poteſt per appellationem ſuſpendi.c.veniens.de iureiur.vel extingui.l. 1. in fi.ff.ad Turpi.& ideo interim non eſt firma,ſed reuocabilis,quamobrem exequi non poteſt,vnde inuenerunt aliud nomen firmum quod eſt iudicatum,ſiue res iudicata,ex qua actionem oriri fecerunt.l.miles.§.qui iudicat.ff.de re iud.& exceptionem per totum titulum.ff.de except.rei iudic.& executionem habere voluerunt, per totum tit.C.de execu.rei iud.& l.à Diuo pio.ff.de re iud.l.4.§.ait prætor.vt condemnatus pecuniam ſoluat,ibidem : & quia non poteſt dici res iudicata,niſi præceſſerit ſententia:ob id interdum iuriſcon.ſententiam vocant , licèt tranſierit in rem iudicatam.in d.l.à Diuo pio.§.1.ff.de re iud.ſed tamen latè differunt ſententia & res iudicata:vt alibi dicetur.

Iudicati nomine quid contineatur.

11 Et licèt ſtatim poſt ſententiam res poſſit dici iudicata , id eſt deciſa. non tamen regulariter vlla ſententia dicetur vno nomine res iudicata,à qua prima poteſt appellari:vt allegatur l.litigatoribus.C.de app.quia ibi res iudicata non eſt vnum nomen,ſed eſt participium,quod aliud ſignificat à nomine,vt res eſt iudicata,id eſt, per ſententiam deciſa. facit l. & poſt rem,iudicatam. ff.de tranſactio.l.ſi ſeruus.§.Proculus.ad legem Aquil.ſi verò dicamus vno nomine *resiudicata*, intelligimus à qua appellatione recedi non poteſt.nam non intelligitur iudicatum, quandoaliquid ſupereſt ad iudicandum.argu.l.penultim. C. de his quibus vt indig.l.cum non iuſto.de colluſio. detegenda.

12 Inde ſi reſcriptum mandat,quod aliquis teneatur parere iudicato , intelligitur ſi tranſitum ſit in rem iudicatam.Ludo. Roma.conſil.333.circa.vt refert Felin.in rubr.de re iudi.col.1.& propriè iudicatum dicitur,quando appellari non poteſt.glo. in c.non ſolùm.in verb.innouata.de appel.in 6.c.ſi.in fi.de re iudic.Dec.in rub.de app.in prin.quod eſt verum,ſi materia conueniat:alioqui erit participium iudicatus,pro deciſo:vt prædixi, & vnum videlicet nomen res iudicata dicitur iuris. Alterum participium facti.argum.l. conſilio.ff. de cura.furio.l.ex hoc iure.ff.de iuſtit. & iure. nam hæc participia præteriti temporis ſignificant factum præteritum , ſicut verba à quibus deſcendunt. Iaſ.in addit.ad Porcum. in rub.de oblig.in Inſtit.& in l.ſciendum.in princ.ff.de verborum obligat.Gomeſ.in §.1.num.23.de actio.in Inſtit.vnde aliud eſt dicere,talis res fuit iudicata.& tunc eſt participium , quàm dicere res iudicata executioni debet mandari vno nomine , & per nomen.

Intermiſſio non diuidit verba.

13 Nec refragatur , quòd non videatur vnum nomen , ſed diuerſa:quia aliquando intermiſcetur vnum vocabulum,vt in rem tranſit iudicatam,& rei vel rebus ſtandum eſt iudicatis,vel iudicatæ.cap.cum inter.& cap.quod ad conſultationem.de re iudic.l.1.C.illo tit.reſpond.non deſinit propterea vnum eſſe vocabulum:ſicut dicitur de iure patronatus , quòd licèt ſit vnum nomen: tamen aliquando miſcetur verbum.ca.per noſtras.& ſeq.ibi,ius obtinet patronatus.de iure patro. & quod vno nomine dicatur res iudicata probat totus titulus C. de re iud. & l.4.§. ſi ex conuentione.& d.l.à Diuo Pio.& l.debitoribus. & per totum de re iudica.ff.etiam l.ſi contra.iuncta l.litigatoribus.C.de appel.idem probaui de ſatiſdatione.in l.ſatiſdationis.ff.de verb.ſignific.Nec obeſt text. in l. & poſt rem iudicatam.ff.de tranſactio.vbi vocatur res iudicata.quando appellatum eſt, vel poteſt appellari. reſpond. ibi participium eſſe , non nomen, id eſt deciſa,ſed non quòd ſit nomen iuris:vt ſuprà declaraui.

Sententia quando in rẽ tranſit iudicatam.

14 Item non placet ſententia Panorm.quòd ſententia tranſit in rem iudicatam , id eſt contentum in ſententia tranſit in rem iudicatam. nam bene ſequitur contentum in ſententia,ſtatim ea prolata eſt res iudicata,quia in ea continetur ſecundùm eum:ergo non poteſt tranſire id in quod eſt.& malè diceretur,quòd ſententia tranſit poſt decem dies in rem iudicatam ex ſententia illius cap. quod ad conſultationem. eodem. ideo dic , vt ſuprà dixi , cùm iſta ſint duo nomina , vel ſaltem vnum nomen res cum participio iudicatus:& ſententia dicatur quatenus facultas competit appel

tit appellandi, & postea res iudicata cum aliquis non appellat. ideo illa sententia transit in rem iudicatam, id est illa sententia, quæ retractari poterat per appellationem, tunc scilicet post decem dies non retractabitur.& ita intelligitur tex. in l. 1.ff. eod. sicut dicunt doctores de contractu. nam simplex prouisio pactum est nudum:sed si interueniat interrogatio & responsio, in stipulationem transit, vel ex vna caussa debitum in aliam.l. Aquiliana, & l.sequ. ff. de transact. item infans dicitur vsque ad septem annos.l.si infanti. C. de iure delib. postea transit in aliud nomen, videlicet pueri, siue adolescentis, deinde viri, & demum senex nominatur,& tamen est semper eadem caro.l.proponebatur. ff. de iudi.facit l.hæreditatum.ff.ad legem falc. gloss.in procem.sexti decreta.& aliquando text.dicit, iudicatio facienda est. l.in furti. §. 1. ff. de fur.& quandoque vocatur executio iudicati. l. si cum militi. in fine. ff. de compensa. res igitur iudicata est quæ finem accepit controuersiarum pronunciatione iudicis:quia ante rem iudicatam oportet pronunciationem iudicis interuenire: sic sententia, non tamen omnis sentētia,sed illa quæ condemnationem, & absolutionem continet,in rem transit iudicatam.

15 Ex prædictis infertur, quòd nec propriè,nec largè sententia potest dici res iudicata:sed res decisa per sententiam, bene potest dici iudicata.contra doct.id est, super ea iudicatum extitit.sed adhuc appellatione pendente,vel durante tempore ad appellandum,non potest dici res iudicata, vno videlicet nomine, quoad effectum executionis. sed si nominetur alicubi res iudicata,intelligetur pro re decisa per sententiam. *Sententia an possit dici res iudicata.*

16 Secundò infertur, quòd in casibus in quibus à iure executio, statim lata sententia non dicitur res iudicata. contra Bart. in l. 1. ff. eod. per textum quem allegat in l. fina. ff.de his qui not. infa.vbi si quis furti condemnatus prouocauerit,pendente iudicio appellationis non est infamis: & tamen post rem iudicatam est infamis:vt ibi, ergo sententia statim prolata non potest dici res iudicata.

17 Tertiò infertur, quòd appellatione sententiæ non venit res iudicata: nisi subiecta materia, & ratio eadem aliud suadeat,cùm sint diuersa. probatur in l.eleganter. §. si post.ff.de cond.inde. tamen sententia indubitata potest vocari res iudicata:vt dicitur ibidem.

18 Quartò quòd non licèt impetrare rescriptum, vt res iudicata rescindatur, imò impetrans à limine iudiciorum repelli debet.per l.fi. C. senten. rescindi non posse. diuersum est contra sententiam.& maximè si sit appellatione suspensa, vt ibi.& dico abundè in tract. de literis ciuilibus ceu sub forma supplicationis ciuilis impetratis. *Rescriptum an contra rē iudicatam impetrari possit.*

19 Quintò quæro,an sententia post appellationem executioni dari possit? Respond.non:alioqui frustra esset introducta appellatio post exitum, & caussam actam. l. vna.C.quādo liceat vnicuique sine iudice se vindic.licèt appellandi vsus sit frequens & necessarius, quippe cùm iniquitatem iudicantium,vel illorum imperitiam corrigat,l.1.ff.de appel. *Sententia an potest post appellationē exequi & quare.*

20 Et quamuis reipubl.intersit sententias mandari executioni propter rerum iudicatarum authoritatem.l.si prætor.ff.de iud.l.seruo.§.cùm prætor.ad Trebell. Bal.in c.pastoralis.§.1.& §.quia. de offic.deleg.

21 Tamen de iure sententiæ non debent post appellationem executioni mitti. per ca.venientes.de iureiu. tùm propter superioris authoritatem, tùm quia post appellationem nihil est innouandum.in rubr.ff.nihil noua.appel.pendente.c.dilectis.de appel.tùm quòd iudicatum extinguatur inspecto præsenti statu.l.1.in fi.ff.ad Turpil.

22 Imò lege Iul.de vi publica tenetur,qui cùm imperium, potestatémve haberet, ciuem Romanum aduersus prouocationem necauerit,verberauerit,iusseritve quid fieri.l.lege Iulia.1. ff.de vi publ. & loquendo de ciue Romano, idem intelligitur in quocunque homine libero.vt in §.1. de nuptiis,in Instit.scribitur.[licèt olim esset tantum cautum in ciue Romano, vt Liuius testatur,& Cicero pro Rabirio.] *Pœna aduersus exequentes sententiā post appellationem.*

23 Maximè in Francia grauiter puniendus est, qui post appellationem sententiam exequitur: quia omni appellationi in ea est deferendum ob superioris reuerentiam, glos.in §. quodque. in verb.iniustè.in fin.de friuol.appel.in prag. [Ideo fuit à Senatu condemnatus Abbas de Naucho, qui post appellationem verberauerat appellantem vsque ad sanguinis effusionem ad sexcentas & decem libras anno 1309.vt in lib.rubeo continetur.]

24 Præsertim in criminalibus recipitur in omni caussa appellatio: nisi delinquens in ipso captus sit maleficio, vel sponte confessus: vt fuit statutum in Parlamento Paris.anno 1286. in illis etiam casibus recipitur hodie, & adeò est fauorabilis in hoc regno appellationis admissio, quòd tres latrunculatores (quos præpositos marescalorum dicimus) capite truncatos, eo quòd nonobstante exceptione fori à reo opposita, & post appellationem ad Senatū emissam executionem fecerant: licèt non obstante appellatione possint condemnare : si fori exceptio non opponatur, & exequi.refert Boër.in decis.Burdeg.quæst.153.iudex pactus. etiam legi Iordanum de l'Isle,qui neptem Papæ desponsauerat, suspendio vitam hìc Paris. finiuisse, quòd post appellationem ad Senatum emissam, & quia condemnati noluerant renunciare appellationi, suspendi fecerat Seguinum & Renatum Valete,anno 1323.die Sabbati post Ascēsionem.quamobrem periculosum est exequi post appellationem, nisi à lege regia permittatur: vt inferius dicetur super his. [Et lege Cornel. de sicar. tenetur iudex, qui post appellationem condemnatum exequitur ad mortem,l.lex Iulia in fin.ff.ad legem Iuliam repe. quia paria sunt occidere innocentem, & eum qui *Suspensi fuerunt tres latrūculatores, qui appellationi ad senatum non detulerant. Arestum.*

iustam habet defensionem.teste Bal.in l.si quis filio.§. hi autem.per illum text.ff.de iniusto testa. etiam anno 1308 (vt patet in libr.rubeo,fol.129.) priuatus fuit episcopus Caturcen. ad vitam,& alij condomini Montispezati perpetuo imperio, & iurisdictione, quam obtinebant in d.loco,eo quod reos post appellationem ad regem,seu ad eius senescallum Caturcen.suspenderant,& facta inhibitione antea per apparitorem.]

Executio in quibus casibus fieri possit.

25 Sextò in quibus casibus executio post appellationem fieri possit? Respond.quando ex prouisione legis hoc permittitur:vt in l.si contra maiorem.& l.quoniam.C.de appell.

26 Idem si ex decisione ordinationis,seu legis regiæ permittatur executio post appellationem, de quo in hoc tractatu discutiemus.pro quo facit tex.sing.in l. cùm quasi.§.si plures.versic.hi autem. ibi, perinde fratribus, & cohæredibus suis obligati erunt, atque si ob eam rem ex iudicati caussa cum his agi possit.ff. de fidecom. libert. quem ponderat Barba.in rub.de re iudi.in cle.col. 16.vbi plus dicit illum text. facere ad statutum, quo disponitur quod instrumentum garentigiatum mandetur executioni,sicut res iudicata:vt plenè scripsi in tra.de lite.obl.

27 Item si à principe alicui est commissa caussa, vel aliquibus appellatione remota: tunc si victus appellet,etiam in casu promisso,poterit iudex à quo,non obstante appellatione, exequi sententiam: nisi esset ei facta inhibitio, teste Lanfranc. in rep. c.quoniam.in verbo interlocutiones. col.33.versi circa primum.de probatio.allegat Inno.in c.pastoralis. de offic.dele.

Vbi exequi possit sententia an appellari possit.

28 Præterea vbi appellatio est prohibita,vel euidenter nulla, non impeditur sententiæ executio.per l.4.§. condemnatum. ff. de re iud. nam quoties vitiosè appellatio interposita est, pro non interposita habetur.l.quoties.ff.qui satisd.cogant.ita nuncupatim docet Bal.in consi. 366.ad euidentiam.in 1.vol.& vbicunque lex disponit, quòd sententia mandetur executioni,appellari non poterit.l.vnica.C.si à momenta.possess. fuerit appella. Ias. expressim in consil.187.circa primum. col.6. in 2. volumi. sed in hoc regno statuitur executionem post appellationem faciendam sine præiudicio appellationis, quam postea authoritate ordinationis prosequi quis poterit non obstante executione.

29 Tamen vbi appellatio tollitur,non censetur doli exceptio sublata: licèt sit quædam appellandi species.l.non distinguemus. §. cum quædam.ff.de arbitr.scripsi plenius in tracta.de literis ciuilibus.

Vbi appellatio prohibetur,executio permittitur.

30 Insuper in illis casibus, in quibus certum est non posse appellari, potest iudex à quo, non obstante appellatione, exequi.glos.sing.in l.vna.in verbo fiat.in fi.ff.nihil nouari appell.pendent. quam Lanfranc. vbi suprà dixit sing. pro qua facit text. in cap. solitudinem.vbi Præposi.col.2.ad hoc illum notat de appella.glo.& doct.in c.non solùm.de appella.in 6.

Executio à Deo orta.

31 Et hoc nos docuit Deus opti.maximus, qui post culpam statim Adam de paradiso eiecit,& sic sententiam executioni incontinenti misit.cap.Adam. de pœniten.dist.1.& Genes.3.c.& idem fecit in angelos reprobos.

32 In hoc tamen regno non fit executio post appellationem, etiam in illis casibus, in quibus non potest de iure appellari, nisi ab ordinationibus permissa fuerit: & ideo bonùm esset statuere,quòd in quibus casibus non licet appellare, in illis sententia executioni mitti posset,& sine illius præiudicio,& qui sint illi casus inferius fortè dicetur.

Executio post appellationem non fit quando est irretractabilis.

33 Ad hæc notandum est, quòd in quibus casibus executio retractari non potest, vt in criminalibus, in virginitate amissa, non poterit fieri executio: vt scripsi in concorda.in titul.de friuol. appella.§.fi.& hoc scripsit Bonifac.Vital.in cle.1. de re iud.

Princeps an appellationem tollere possit.

34 Non refragatur quod appellatio etiam per principem tolli non potest, quia defensionem continet,quæ est iuris naturalis.text.in cle. pastoralis.in fi. de re iudic.vt abundè dico in tract.de appel.respon.principem in his ordi.non tollere appellationem,sed vult sententiam exequendam: sine tamen præiudicio appellationis. nam post executionem appellans prosequi poterit: vt inferius artic.vlt.scribitur.

35 Etiam communiter concludunt doct. in rub. de appel.in decreta.principem caussa cognita,in quibusdam casibus & maximè per viam leges appellationem tollere posse per l. primam.§. interdum.ff.à quibus appel. non licet. tum quòd à iure ciuili appellatio inuecta sit,& ideo suum potest princeps denegare auxilium in quibusdam casibus. c. pastoralis. de appel. & illa defensio est ciuilis,licèt materia sit naturalis.teste Panor.in c.dilecti.col.4. de exce.& ideo tolli potest,nec dicitur ob hoc tolli naturalis defensio; quia in prima caussa pars se defendere poterit, & omnia dicere pro sua defensione,quæ sibi erunt vtilia:alioqui sequeretur, quòd non posset tertiam tollere appellationem, vel aliam de quo nullus doct.dissentit, quin potuerit hoc princeps statuere, in rubr.C.ne liceat tertiò prouocare.vt scripsi in §. fin. de friuol. appel.in concord. & in hoc residendum est, principem rescribere posse.appellatione remota de quo illa clausula operetur. doct. scribunt in d.c. pastoralis. de appel. Alia plenius inferius scribam, leges regias amplectamur. ista pro præfatio.sufficient.

Loys XII. Artic. LXXXIII. *des publ.* 1499.

Articulus primus.

Item & combien que par les ordonnances de nos predecesseurs, les matieres possessoires beneficiales se doyuent vuyder sommairement & de plain, neantmoins pour la subtilité des parties,elles ont esté & encores sont immortelles,dont plusieurs maux & inconueniens en aduiennent:pour ausquelles choses obuier,& à fin que les Eglises ne soyent longuement en sequestre,auons voulu & ordoné,voulons & ordonnons que les sen-

tences

tences de recreance ou de plein possessoire expediees par tiltres: sans soy arrester à la recreance en matiere beneficiale, qui sont donnees parties ouyes, par nos Iuges en leurs sieges principaux, & qu'ils donneront és autres sieges, esquels ils ont accoustumé de tenir les assises, & durant icelles ne sortissans sans moyen à nosdites Cours, seront executées non obstant oppositions ou appellations quelsconques, & sans preiudice d'icelles: en baillant bonne & suffisante caution par la partie, qui aura obtenu de rendre les fruicts, s'il est dit que faire se doiue.

GLOSSA PRIMA.

1 TAm de iure, quàm per leges regni, beneficialis materia possessoria, quæ in hoc regno coram iudicibus sæcularibus regiis tractari solet, ex priuilegio Martini Papæ, quod transcribit Guido Papæ, in decis. Delphinalibus quæst. 1. decidi debet summariè, & de plano, per text. in cle. dispendiosam. de iudiciis. & per ordinationes regias Caroli octaui artic. 58. tamen hunc articul. hîc præposui, tùm quia materia beneficialis tanquam nobilior prius est tractanda, quàm alia: tùm etiam quia iste articulùs illam pleniùs tractat, quàm alius: ideo rationem non habui ordinis, nec antiquitatis in hoc tractatu, sed materiæ tantum, quam etiam ex aliis habui materiis, vt inferius videri licebit. & quæ dicatur beneficialis caussa, scripsi in gloss. *en matiere beneficiale.* infrà eo. Possessoria beneficialis materia summariè tractari debet.

2 Nec te moueat lector, quòd hîc videatur Rex in alienam messem falcem mittere, & statuere de materia ad eum non spectante. contra cap. nouit. de iud. & c. ecclesia. de constitut. respond. quòd postquam ex priuilegio iudices regij de possessorio beneficiorum cognoscunt, ob id vt istud possessorium breuiùs, quàm fieri possit, tractetur, hîc & ordinem requisitum, & formam his possessoriis præscribit, quod potuit: quia concesso vno, censentur concessa omnia: sine quibus illud expediri non posset. l. 2. ff. de iurisd. om. iud. scripsi in repeti. c. postulastis. in 1. not. de cler. excom. depos. vel interd. ministrant. & non est superfluus hic artic. quia forma cognoscendi in his possessoriis non erat præscripta in iure, nec in aliis regiis ordina. ideo voluit hic nouum statuere modum: de quo inferius patet, nec intendit super petitorio statuere beneficij, quia hoc non posset, cùm ad Regem, nec ad iudices suos pertineat petitorij beneficiorum cognitio, sed ad episcopum & ad iudices ecclesiasticos. Statuere super beneficiis an secularis princeps possit.

3 Nec refragatur, quod hoc possessorium caussam proprietatis habeat annexam. l. 2. vbi gl. in §. quædam. de interdic. respon. accessoriè cognoscit laicus de titulo, quatenus concernit possessorium, & vt iustificetur possessorium: vt probat glo. in cle. vna. de caussa poss. nam interdum accessoriè licèt, quod non principaliter. l. quoties. C. de iudic. & Fel. in c. cùm sit generale. de foro compe.

4 Et quamuis possessorium hoc caussam proprietatis habeat annexam, tamen eo finito agi potest petitorio coram officiali episcopi, vel coram aliis iudicibus competentibus. c. cum ecclesia. & per totum de caussa posse. etiam permittitur in ordi. reg. rub. *des causes possessoires.* art. 8. & artic. 12. licèt parum agatur petitorio post possessorium in hoc regno, poterit tamen agere, qui voluerit, & interdum appellans tanquam ab abusu: à iudicibus ecclesiasticis, qui condemnauerant eum in petitorio, postquam beneficij possessionem obtinuerat in parlamento, rejectus fuit, & sua appellatio non recepta: & ipse fuit ad mulctam solitam condemnatus: vt scripsi infrà artic. 2. quia possessorium & petitorium nihil habent commune. l. naturaliter. §. 1. ff. de acqui. posse.

Plusieurs maux & inconueniens en aduiennent.

GLOSSA SECVNDA.

1 QVamuis materiæ beneficiales possessoriæ summariè (vt suprà diximus) & de plano sint tractandæ, tamen propter partium subtilitates immortales redduntur: vnde plura mala adueniunt, & inconuenientia: expedit enim reipublic. ne lites immortales sint. l. properandum. in principi. C. de iudic. Nam multi homines per eas lites pauperes fiunt, quia in his litibus prosequendis bona consumunt, text. in authent. vt differentes iudices. col. 9. scripsi in verbo sumptibus. in proœ. concorda. & prorogatio litium valde dispendiosa est. c. dispendia. de rescript. in 6. cle. dispendiosam. de iudic. & alia infinita mala veniunt: vt scripsi suprà in proœ. ordi. in fi. & quàm sit ecclesiis ipsarum dispendiosa etiam vacatio, quamque periculosa esse soleat animabus, non solùm iura testantur, sed etiam magistra rerum efficax declarat experientia. cap. quam sit. de electio. in 6. vnde ex defectu pastoris lupus gregem dominicum inuadit. cap. ne pro defectu. de elect. & aliquando dilaniat. c. postquam. 50. distin. & hîc ponitur caussa impulsiua condendi constitutionem istam, à qua licebit inferius arguere: vt arguunt doc. in c. cum cessante. de appella. & in l. quod dictum. ff. de pact. & in l. 1. de postuland. l. penu. §. fi. ibi, initium constitutionis generale est de iuris & fact. igno. Ex caussa constitutionis arguere licet.

Pour ausquelles choses obuier, & afin que les Eglises ne soyent longuement en sequestre.

GLOSSA TERTIA.

1 DVo ergo mouerunt huius ordinationis conditorem: primum vt obuiaret malis prouenientibus ex longa litium decisio, nequæ numeraui in proœm. concorda. in verbo sumptibus. & proximè dixi.

2 Secundum ne beneficia diu sint sequestrata: nempe cum beneficium diu in manu sequestri est, cultus tollitur, seu diminuitur diuinus, dissipantur beneficij fructus, res illius in ruinam perducuntur, oues propter pastoris absentiam negliguntur, pauperes non aluntur, & iura be- Sequestratio beneficij mala.

neficij amittuntur:ob id breui decidi caussa beneficialis maximè possessoria debet.d.cle.dispendiosam.de iudic. & sic patet, quod vbi duo contendunt de beneficio, quorum nullus est annalis pacificus possessor, donec controuersia sopiatur, poterunt fructus sequestrari: quia beneficium non capit duos.cap. cùm non ignores. de præbend. nec dignitas duos sponsos:sed ne interim remaneat sine seruitio, & ne partes ad arma veniant, beneficium sequestratur. per l.æquissimum.ff.de vsufruc.Nam iudex propter onus rei incumbens, quod non expletur, vel propter rei concessæ abusum,illam sequestrare potest.l.si cum dotem. §. sin autem in sæuissimo.ff.solu.matri.Curtius in tracta.de sequestr.in 1.quæstio. num.ero 22. & sequenti.vide quæ scripsi abundantius in l. sequester. ff. de verbo.signific. vbi per viginti conclusiones materiam sequestri tam iure decisam,quàm in forensi iudicio seruatam, & per leges regni probatam descripsi: alioqui in hoc articulo tractassem.

Auons voulu & ordonné,voulons & ordonnons que les sentences de recreance.

GLOSSA QVARTA.

Primum decretum & recredentia, an differant, & vnde dicatur.

1 NOta quòd ius ciuile primum decretum, Itali tenutam, nostri verò recredentiam appellant:vt asserit D.Igneus in repeti.authenti.ex caussa.col. 36. C. de liber.præter.vel exhæreda.& hanc recredētiam Imbertus vocat possessionem fiduciariam, quam quis sub manu regia tenet, quasi fide data acceptam, à fiducia tamen dictam, post Budæum in l. 2. in verbo vindicias.ff. de origine iuris,in annota. in pandect.sunt tamen quædam differentiæ vt alibi scripsi.non datur enim sub fide,id est sub cautione, quando in parlamento, vel in magno Regis consilio conceditur:vt dixi in priuilegiis curiæ supremæ in concor.proœ.in verb.summas.

Recredentia vnde dicatur quæ in officiis status vocatur.

2 Ideo fortè potest appellari præiudicialis possessorij sententia,in officiis vocatur status,Gallicè *estat*,sed vtcunque vocetur,nos passim his vtemur vocabulis. sed vnde dicatur recredentia. Respond. quasi rei credentia, quia res creduntur illi interim cautione data.id est, committuntur per hanc sententiam,cui adiudicatur hæc recredentia.l.creditores. vbi dixi cum legibus sequen.ff.de verbo.significa.

3 Vel recredentia dici potest,quòd iterum credita sit,primò fuit per Papæ prouisionem credita res beneficij vel collationem,& inductionem in possessionem, nunc autem recreditur, id est, iterum illi creditur per sententiam possessoriam: & per istud primum decretum,Elige cui dicas, tu mihi sola places,vel aliam inuenias meliorem: in his enim forensibus Gallicis vocabulis vix inuenietur vera deductio,sed vt intelligantur verba, ista addidi.

De manus vt vulgo dicitur, leuatione plura not.

4 Intellige ergo hunc textum in recredentia, videlicet quòd sententia recredentiæ lata interuenientibus requisitis in hoc text. exequenda est non obstantibus oppositionibus, vel appellationibus,& absque illarum præiudicio. Nam cùm aliquibus est adiudicata possessio, non sufficit eis dare pignora,nisi corporali possessione lætentur. capitul.cum aliquibus. de re iudic. diuersum est in manus(vt practici dicunt) leuatione, vulgò *main leuée*, quæ datur collitiganti post mortem alterius collitigantis:solet enim litigans post mortem collitigantis requirere à iudice, coram quo possessio beneficij introducta est,vt manus regia, & omne impedimentum auferatur ex illo beneficio,postquam partem non habet aduersam: & tunc iudex decernit, quòd actor ponet apud curiam suum titulum,& possessionem apprehensam, litis pendentiam, & de collitigantis morte certificationem & requisitionem factam:quibus visis curia faciet manus leuationem,id est,auferet omne impedimentum ad vtilitatem petitoris:& sic sequēria in manus requirūrur sublatione.

Requisita in manus leuatione.

5 Primò,quòd lis pendeat super possessorio,& quando lis pendere dicatur,docet text.in cle.si. vt lite pendente.

Secundò, quòd coram iudicibus regiis, quia isti tantum in hoc regno super possessione beneficiorum cognoscunt,teste Guido. Papæ decis.1.

Tertiò,requiritur quòd pendente lite moriatur collitigans.pro quo facit text. in cap. 2. vt lite pendente in 6.

Quartò, quòd decedat ante recredentiam. Nam is qui amisit recredentiam, etiam si litiget super pleno possessorio, non petit manus leuationem: vt vidi in forensi iudicio seruari, sed processum prosequi debet ad finem.[Nam postquam sententia recredentiæ lata est contra eum,præsumitur pro sententia, & quod nil iuris habeat.c.in præsentia.de renuncia. ideo si daretur ei manus leuatio,daretur ei vitiosus ingressus ad beneficia,quod est à iure prohibitum. cap. 1.de eo qui mittitur in posse.lib.6.vbi ille tex.est ad hoc expressus.]

Quintò, quòd pars superstes in lite sit,alioqui si liti renunciasset, non posset postea hanc petere:vt in simili docto.scribunt in l.postquam liti. C.de pac.

Sextò,quòd probet mortem collitigantis, quæ probari per testes potest, dicentes vidisse eum mortuum, vel per sepulturam eius.glo.& docto.in l.si quidem. C. soluto matri. Bartol.& alij in l. 2.§.si dubitetur.quemad.testa.aper.plenè Boër.in deci.Burde.quæst.288.sed hìc videtur dubium. ego alibi susius scripsi in tractat.de excusatio.& exonis.

Septimò, titulum & possessionem suam probare debet: quæ per literas probari possunt:vt inferius dicetur.

Octauò, petere debet manus leuationem nempe concedi non solet, nisi petatur. argument.l. quartæ.§.hoc autem iudicium.ff.de damno infec.

Nonò,omnia ista producere debet, & intra saccum ponere: quibus visis iudex sententiam

manus

manus leuationis proferet: quod est valde notandum : quia nulli hactenus hoc scripserunt, quos viderim.

6 Notandum est, quòd si ante istius sententiæ manus leuationis (vt vocant practici) executionem veniat alius prouisus de prædicto litigioso beneficio, & huic manus leuationi se opponat, non mittetur sententia executioni interlocutoria manus leuationis, quia non est recredentia: de qua hic loquitur text. & quia inaudita parte altera lata est: & aliquando fuit concessa à senatu manus (vt dicunt) leuatio alicui, antequam esset subrogatus, sed petebat subrogari, & interim pars obiit: ideo ipse manus habuit leuationem anno 1519. die 29. Iulij. & fuit pronunciatum pro magistro Petro de Ponsoux contra fratrem Guillelmum de Vaillan, quia postquam habebat titulum, vt in capit. fin. vt lite penden. in 6. licèt non sit admissa subrogatio possessionis & instantiæ, non obstat. Nam solet in subrogatione etiam possessio non apprehensa transire, teste Feli. in rubr. de rescript. colum. 3. num. 6. tamen in hoc regno solet recipi, aut recusari subrogatio in curiis, & ante subrogationem solet deiici ab actibus iudicialibus. Ante subrogationem, an manus leuatio concedi debeat. Arestum.

8 Item quando aliquis per simplicem citationem petit in caussa nouitatis se manuteneri : & res fuit posita ad manum regiam: pars aduersa potest excipere quòd non tenetur procedere, antequam manus regia leuata sit: vt fuit dictum pro abbate sancti Benedicti super Lisaram contra de Lignieris.

9 Item recredentia domino pro rebus subditi captis, non datur, si subditus sit persona libera, & franca, vt vulgo dicitur, nisi ipse subiectus recredentiam suarum rerum petat: vt vidi in Forensi iudicio seruari: quia is cuius interest agit hoc interdicto. l. si duo. ff. vti posside. doct. in cap. licet. de probat. Recredentia pro rebus subiecti an domino detur pro iurisdictione.

10 Vltimò non solet dari hæc recredentia quando duo litigant super iurisdictione : quippe tunc solet tradi exercitium iustitiæ alicui commissario, qui per manum regiam exerceat: & illa iustitia gubernari solet, vt vulgò dicitur *(par la main du Roy ou souueraine)* & postea partes litigantes nihil possunt iurisdictionis administrare, nec quidem requirere suos subditos: vt vidi seruari in actu practico: non allego iura, quia ista in curiis certa sunt. [Et sic censuit Senatus Paris. anno 1381. die 11. Decembris pro procuratore regio contra archiepiscopum Romen. præpositũ, decanum & capitulum eiusdem ecclesiæ.] ad alia transeamus, postquam dixero vobis inter manuum leuationem & prouisionem Moline. facere differentiam in concensu. Paris. rubr. de feud. §. 42. num. 2. ibidem videre licet quoad feuda.

Ou de plain possessoire.

GLOSSA QVINTA.

1 ET sic habes quòd & possessorij pleni sententia, vt pote manutenẽtiæ, visis titulis non factis inquisitionibus lata, priusquam esset aliqua prolata recredentia, mittetur executioni. per istum tex. hic, *de plain possessoire.* requisitis sequentibus, vt inferius dicetur. Sententia etiam manutenentiæ quando mittatur executioni.

2 Nam si contentio sit inter duos de beneficio, nominatus dicit beneficium in mensibus graduatorum vacasse. altera pars contrarium asserit, oportet hoc probare, ob id interim recredentia adiudicabitur alteri: & dabitur dilatio partibus ad probandum facta allegata, & deducta, & postea plenè manutenebitur: & omne impedimentũ ac manus regia auferetur: vt inferius dicetur, si non possit per literas probari: quæ probatio in recredentia tantùm admitti solet.

Si verò inter duos nominatos sit contentio, antiquiori opponitur, quòd est nominatus ante gradum, ex ipsis literis constat, si non sunt alia facta probanda : tunc iudex plenum possessorium decidit, & manutenebit vnum in possessione beneficij: & illa sententia pleni possessorij sic ex titulis lata, est executoria, non obstantibus oppositionibus: vt hic patet, dum dicit, *ou de plain possessoire expediees par tiltres seulz sans preuues des tesmoings.* hoc vult dicere tex. qui non excludit omnes literas seu probationes per instrumenta, sed excludit probationes testium, adeò quòd si sententia diffinitiua pleni possessorij proferatur testibus auditis, & à iudice visis attestationibus, illum iudex non exequetur, vt hîc, scilicet post appellationem: quia sententiæ non sunt exequendæ post appellationem: vt scripsi suprà in præfatio.

3 Notandum est quòd nunquam recredentiæ sententia proferri debet, quando plenum possessorium potest expediri sine alia probatione : vtpote quando non sunt aliqua facta allegata. sed ex ipsis titulis potest beneficium adiudicari, tunc pleni possessorij sententia fertur: vt superius dixi: quia duo capita possessorij non sunt facienda, quando in vno potest vtriusque fieri decisio: nempe frustra fit per plura, quòd fieri potest per pauciora, & hoc vult dicere text. dum dicit: *sans soy arrester à la creance.* [Et istam plene possessorij sententiam sic latam executoriam declarauit Senatus anno 1526. die 27. Nouembris.] Sententia manutenentiæ quando sine recredentia proferri debeat.

4 Item si iudicium fuerit mixtum, & sententia lata, tàm in possessorio quàm in petitorio, quia de vtroque apparebat: tunc etiam appellatio non impediet executionem in possessorio, secundùm Alber. in l. ordinarij. in vlt. col. C. de rei vendica. & in l. si de vi. col. pen. ff. de iud. quia sententia lata in possessorio debet aliquid operari: & duo vincula debent esse vno fortiora. Bartol. in l. permisceri. ff. de acquir. possess. sed contrarium tenet Ias. consil. 187. circa col. penultima. in 2. vol. & hoc seruaretur in Forensi iudicio. nam iudex sæcularis, qui in hoc regno de possessorio beneficij cognoscit, non posset ferre sententiam super petitorio, & si proferret, vtile per inutile non vitiaretur. per regulam iuris: & sic sententiam super possessorio exequendam esse arbitrarer: cùm Arestum.

nihil habeat commune possessorium cum petitorio.l.naturaliter. §. nihil commune.ff.de acquir. possess.quando requisita inferius descripta concurrerent.

Requisita vt recredentia exequatur.

5 Et si quis velit consentire recredentiam dari in fauorem vnius collitigantis,vbi erant tres:interim iudex etiam alia parte oppugnante,& petente sibi manutenentiam vel recredentiæ sententiam,illi pro quo altera pars consensit,adiudicabit.nec poterit pars impedire:sed non erit executoria contra opponentem,sed tantùm contra illum,qui consensit.ita vidi seruari,vt sine præiudicio alterius recredentia exequi debeat: alioqui duæ partes colluderent, vt excluderent tertium. sed malitiis hominum obuiandum est.c.sedes.de rescrip.

Expediées.

GLOSSA SEXTA.

Recredentia quando non exequatur.

1 HAbet itaque certum finem hæc materia:vt in simili dicit tex.in l.1.§.habet itaque.ff.si quis testamen.liber esse iussus fuerit.igitur antequam hæc recredentia, siue tenuta in caussa beneficiali exequi non obstantibus oppositionibus vel appellationibus possit, sequentia ex hoc tex.legis regiæ requiruntur.

Primò quòd sententia recredentiæ prolata fuerit: quod in text.probatur. ibi, *sentences de recreance*.nam non ens executioni mitti non solet.arg.l.decem.ff.de verb.oblig.l.traditio.de acquir. rerum dom.ergo non sufficit solus beneficij titulus sine recredentiæ sententia,quia hîc requiritur sententia,vt dixi,interlocutoria,habens vim diffinitiuæ.

Nec sufficeret sententia sequestri, quia non esset sententia recredentiæ: quæ hîc requiritur: quamuis sententia,per quam res iubetur sequestrari, sit etiam executoria in hoc regno:vt plenè scripsi in l.sequester.ff.de verb.signific.

Per tiltres.

GLOSSA SEPTIMA.

Recredentia visis titulis proferri debet.

1 SEcundò requiritur quòd ista recredentia sit prolata visis titulis, vno vel pluribus.l.3. negotia vnum vel plura. ff. de negotiis gestis. & titulum hîc vocamus quemlibet modum obtinēdi beneficia à iure comprobatum,siue per collationem,electionem, vel institutionem.c.cùm in illis.§.1.& seq.de præbend.in 6.elucidaui in tract.de pacific.possess.in 7.amplia.num.53 & seq.

2 Et quamuis hic tex.loquatur in plurali, *tiltres*, tamen vnus sufficit bonus,qui duobus præualet inutilibus, sed hic tex.potest se referre ad plures sententias.nam quælibet potest expediri per titulum,vel potest referri ad ambas partes : neque quælibet suum producit titulum,& postea recredentiæ sententia profertur ex istis titulis, & adiudicatur habenti meliorem,& apparentiorem titulum:vt inferius videbimus.

3 Adhæc ex titulis adeò debet iudicari, quòd si lata fuerit sine titulis, non valeret per istum text.à contrario,quod argumen. est in iure validum. l. prima. ff.de offic.eius.c.cum apostolica.de his quæ fiunt à prælat.Nam cui non conueniunt verba,nec dispositio.l.4.§.toties.ff.de damno infect.c.indemnitatibus.§.supra dicta.de elec.in 6.

4 Etiam si iudex viderit titulum,vel titulos vnius partis, & non alterius : non poterit præsenti recredentiam adiudicare si altera pars non fuerit contumax.vnde si in primo termino reo comparente iudex ad producendum suum titulum dilationem concedere noluerit, sed statim illi qui suum produxerat titulum hanc recredentiam adiudicauerit, non erit executoria, per illum tex. qui dicit, *par tiltres*: & ita fuit in hoc senatu iudicatum anno 1536.die 13.Martij.

Arestum.

5 Insuper ex titulis præferenda est hæc recredentiæ sententia, adeò quòd si lata fuerit ex probationibus testium,seu testimoniis solis,vel sine titulis non valebit,quia contra hunc text.& quia vitiosus ingressus non debet dari in beneficiis.c.vno.de eo qui mittitur in possess.lib 6.& sic iudicatum fuit in hoc senatu anno 1508.die 18.Maij.& anno 1530.die 8.Ianuarij.vt refert Imbert.in suis forens.institu.pag.191.

Arestum.

6 Imò etiam non valeret,si lata esset ex titulis & testium probationibus,seu testimoniis simul, quia nō est lata ex titulis solis.vnde anno 1533.die 12. Maij fuit annullata in hoc senatu sententia iudicis Andegauen.per quam pronunciaret alteram partem examinandam ante recredētiam, cùm illi opponeretur se nescire legere vnam decretalem, & hanc interrogationem fieri non debere iudicauit senatus, sed ex solis titulis, & illis visis alteri adiudicanda est recredentia, & hoc est introductum,vt breui decidatur:ne longa vacatio noceat ecclesiis. c. quàm sit. de electio.in 6. vt suprà in princ.dictum extitit huius articu.

Arestum vt in recredentia,non fiant interrogationes.

7 Præterea ex titulis habilibus videlicet collationis, & aliis iudicari debet recredentia, ex quibus ius in beneficio acquiritur.c.cùm in illis.§.2. de præb. in 6. vnde si capitulum, vel alius diceret se possedisse beneficium tanquam vnitum, & sic titulum præscripsisse, etiam per tempus immemoriale,non daretur ei recredentia.per c.cura. de iure patro.vbi scripsi, & dedi nouum intellectum.

Recognitio scripturæ in recredentia an fieri debeat.

8 Item ex titulis adeò recredentia iudicari debet, vt non posset cogi pars ad recognoscendum scripturam,vel negandum super hac recredentia:quia prohibito vno prohibetur omne illud per quod ad id peruenitur. l. oratio. ff. de sponsal.scripsi in repetit.c. postulatis.not.primo.de cleric. excommu.ministr.Sed si interrogatus negaret scripturā, liceret alteri parti testes super hoc producere:quod est in recredentia prohibitum,& ita fuit iudicatū die 22. Maij anno 1526.vt refert Imbert.

Arestum.

Imbert.in Foren.institut. §. rursus. pag.93. tamen fuit iudicatum pro domino Ioanne Verius super beneficio du Meny, contra secretarium prioris sancti Martini de campis anno 1531. die 19. Aprilis post pascha. videlicet quòd dictus secretarius in recredentia teneretur recognoscere. sed d. Verius non poterit se iuuare illa recognitione in recredentia, sed in pleno tantùm possessorio, & hoc propter mortem, quæ interim euenire posset recognoscere debent, & postea non posset. & idem anno 1526.die 29.Maij contra Franciscum du Puy fuit iudicatum in eodem senatu. Vidi etiam dubitari si pars petat partem interrogari an receperit titulum partis aduersæ, & dicebatur quòd interrogari deberet sine processus & recredentiæ retardatione: quia hoc non impedit recredentiam. Dicit etiam Imbert.in § sed quia nonnullæ. libr. 1. quamuis contendens retinendæ possessionis interdicto de sacerdotij possessione nihil doceat, si tamen iure tituloque potior sit, nihilominus vincit vindiciarum liticulam, atque vt super capitulo huius interdicti supremo fiant probationes, solet eadem statui sententia: sed ego non video quòd agens possessorio, sine possessione vincere possit: vt per totum titulum ff. vti possidet.habetur, quòd sine possessione non potest quis manuteneri: vt ita probatur in c.licet caussam. de probat. item si ageretur petitorio, hoc verum esset, aliàs sequeretur quòd iudices regij cognoscerent de petitorio, & non de possessione, si non esset opus probare possessionem. ideo ego semper vidi possessionis adoptionem in primis probari. Arestum. Possessio in recredentia probanda.

9 Item notandum est, si plures sint impetrantes per mortem, vltimus censetur habere apparentiorem titulum, si non probetur antea mors, sed denegetur: quia omnes consentiunt quod tunc mortuus fuisset, sed in aliis non, sicut de summa minori dicitur, quòd omnis consensus arbitrorum cadit in id, quod minus est. in l.diem proferre. §. si plures. ff.de arbitr. l. prima.§.si stipulanti. ff.de verborum obligationib. ca.1.de arbitr. in 6.& huic vltimo impetranti adiudicabitur recredentia, licèt si probetur postea mortuus tempore primi impetrantis plenum possessorium adiudicari debeat primo, quia tempus datæ, quo ad adquirendum ius, attenditur.cap.eam te.de rescri. cap.si eo tempore.illo titul. in 6. ideo non est mirum, si vnus obtineat in recredentia, & succumbat ex nouiter probatis in pleno possessorio, vel econtrario: vt sæpius videmus. tamen primus poterit in recredentia probare mortem per pharmacopolam, qui faces tradidit pro obitu: & fortè nunc mouetur processus alibi de solutione illarum, etiam probatur per attestationem curati, vbi sepultus fuit. In pluribus impetrātibus vltimo adiudicatur recredentia.

10 Imò etiam 11.Martij anno 1543. in caussa de Salaxard fuit ex titulis adiudicata recredētia in prophanis de quibus inferius plenius explicabimus, & quid si per contumaciam.art.seq. Aresta.

11 Et si semel ex titulis lata fuerit, exequi debebit, etiam si is, contra quem lata fuerit, falsum allegaret titulum, quia hoc reiicitur ad plenum possessorium: vt fuit iudicatum pro domino Iacobo de la Forestz appellante anno 1521.die 3.Aprilis. nempe hic tex.dicit sententias recredentiæ exequendas nonobstantibus oppositionibus: ergo hac falsi oppositione non obstante exequetur: vt dixi in tract.de liter.obli.artic.1.versi.tertio opponi potest.in gloss. *oppositions*. Executioni recredentia mandatur, non obstāte allegatione falsi. Arestum.

12 Vltimò notandum est, quòd licet vtraque pars suum debeat probare titulum: tamen impetrans beneficium vacans per mortem Titij, non tenetur probare titulum illius, nec ille cui resignatum est: sed sufficit, quòd probet illum prædecessorem fuisse habitum & reputatum curatum talis ecclesiæ.vt scribunt dom.de Rota decis.109.agenti.Innoc.& Hosti.in c.illud.de præsumptio. Secus si ille qui resignauit nunquam pacificè possedisset. Titulū prædecessoris quis probare non tenetur.

Sans soy arrester à la recreance.

GLOSSA OCTAVA.

1 VUlt dicere text. quòd sententia pleni possessorij prolata ex titulis sine alia recredentia est executoria, non obstantibus oppositionibus, vel appellationibus. nam si iudex videat ex titulis posse adiudicari plenum possessorium, cùm partes nullum factum allegarent, sed omnia ex titulis adducebant: ob id iudex plenum adiudicabit possessorium alteri, & hæc sententia pleni possessorij exequetur, & ita dicit textus *sans soy arrester à la recreance*, nempe si iudex prius proferat recredentiam, & postea plenum possessorium, hæc vltima pleni possessorij sententia non exequeretur post appellationem, *car le iuge s'est arresté à la sentence de recreance*, & ita est intelligendus hic textus. quia sententia sola recredentiæ est executoria, vel sententia pleni possessorij sine credentia lata ex solis titulis, non ex testium probationibus.

Et sic patet in interdicto Vti possidetis dupliciter iudicari: nempe cū prætor videbat possessorem, & summariè apparebat ei de iure suo, ipse proferebat, Vti possidetis ita possideatis, & sic recredentia, seu, vt Itali dicunt, tenutam. Elucidatio interdicti, vti possidetis.

Verùm quia postea latior fiebat de vtriusque partis iure ostensio: qua facta iudex partem manutenebat in sua possessione, tuebatúrque eum in possessione, & prohibebat vim fieri, & turbari in possessione, ac pro turbatione, ad id quod interest condemnabat. l.1.2. & per totum ff.vti possidet. & hodie solet etiam in hoc interdicto iudex ad interesse condemnare: vt suo loco dicetur.

Item ex titulis debet adiudicari recredētia, scilicet visis vtriusque partis titulis: sed quia signatura non leuatis bullis non est titulus probatus: ideo non adiudicatur recredentia ex sola signatura: sed bene potest peti ac concedi ex ea sequestratio, & credentia pensionis ecclesiasticæ: vt iudicauit Senatus Paris.anno 1543.die 22.Maij alia scripsi in praxi beneficiali. Ex signatura an possit adiudicari recredentia. Arestum.

En matiere beneficiale.

GLOSSA NONA.

Caussa beneficialis quæ dicatur.

1 TErtiò requiritur,quòd istæ sentẽtiæ recredẽtiæ, vel possessorij,latæ fuerint in caussa beneficiali,nempe fauore beneficij hoc introductũ est,ne illius vacatio sit diutina.c.quàm sit.de elect.in 6.& caussa propriè, & directè dicitur beneficialis, quando de titulo beneficij agitur,& in materia exorbitanti. ca.si hi contra quos.vt lite pendente in 6.Anto.Butrius in c.2.c.vlt.de iuramen.calum.in materia tamen non exorbitanti vt docto.arbitrantur.caussa beneficialis vocatur,siue agatur super petitorio, siue super possessorio:vt hîc,& in cle.fi.C.de iudi.cle.vna de caussa posses.clem. 1.de re iudic. Nicol. Milius in verb.beneficialis caussa.in repet.

2 Item putarem,si recredentia daretur super leprosariis,& hospitalibus,quæ in titulum concedi solent,vt caussa dici possit beneficialis. glos.in clem. vna. de rerum permutatio.scripsi in tract. nominatio.q.9.num.8.& seq.

Arestum.

3 Fallit in locis collegialibus,seu bursis collegiorum. aresto ita censuit Senatus anno 1521.die 5. Iulij pro bursa collegij Baiocen. & pro Ioanne Mautiot scholastico, fuit etiam litigatum, & caussa in consilio posita pro bursa collegij Nauarræ anno 1527.die penult. Iulij. vbi recredentia data super loco collegiali non mandatur executioni,non obstante appellatione.

Quælibet recr.dentia est executoria.

4 Hodie verò per ordinationem regiam Francisci Regis moderni artic. 62. de publica. anno 1539.quælibet recredentia in quacunq; materia est executorialis:vt inferiùs explicabitur arti.4.

Arestum pro recredentia dat. coadiutori.

5 Item si fuerit recredentia prolata pro coadiutore dato furioso, executioni mitti debet:vt fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1517.die 23.Nouembris [vt scribitur in stylo parla. aresto 391.] de hoc coadiutore doctores tractant in cap.fi.de clerico ægrot. & scripsi in tracta. nominatio.q.8. num.26.& in §.fi.de senten.prouisional.

Arestum. Impetrãs lite incœpta beneficium an impensas obtinere possit.

6 Vltimò etiam potest recredentia dari,& data exequi,quamuis pars non haberet ius ex prima collatione,sed ex nouo iure,fortè ex impetratione si neutri,nec dicitur attẽtare impetrãdo, teste Ægido Bellamera conclusio.102.si possessio.per cap.abbate sane.de re iudic.in 6.& l.si post acceptũ.ff.de rei vendicatio.& decis.662. si ex gratia,nec potest reus obtinere expensas vsque ad impetrationem nouam, quia nunquam habuit bonum ius. argument. l. is qui se obtulit.ff. de rei vendicatio.Staphile. in tractatu de literis iustitiæ.fol 149.versic.sed dubium. dicens tamen quòd reus non condemnabitur actori in expensis ante productionem noui iuris, quia vterque temerè egit:ob id vna temeritas cum altera compensatur, iuxta l.si ambo. ff. de compensat.ego arbitror reum condemnandum, eo quòd viso titulo non consensit, sed prosequutus est, & si malam habuit fidem,ob id condemnari debet: quia si in principio videlicet titulum, non cessisset, postquam nunc non cedit.ita scribit Dec.in l.qui in alterius.ff.de regul.iur.quod est notandum:& ita seruatur in iudiciis.facit quod scribit Ludo.Roma.sing.396. alio sero.& Ias.in §.sic itaque.nu.41. & seq.de actio.in Institutio.

Recredentia quandoque neutri adiudicatur. Arestum.

7 Si tamen neutra pars ostendat bonum titulum,nec se capacem & idoneam:tunc sequestrabitur beneficium,& neutri recredentia adiudicabitur,sed ad facta contraria ponendum iudex partibus decernet,vt fuit in Senatu conclusum anno 1548.die 2.Maij relatore D.de la Rosiere senatore dignissimo:ne ad beneficia vitiosus pateat ingressus.c. 1. de eo qui mittitur in posses.lib.6.& beneficium ecclesiasticum non potest sine canonica institutione obtineri.c. 1.de reg.iur.lib.6.

Que sont données parties ouyes.

GLOSSA DECIMA.

Audiri debent partes in recredentia, & quando auditæ dicantur. Arestum.

1 QVartum requisitum est,vt recredentia data sit partibus auditis:& sic cõtra tertium, qui non fuit auditus,non exequetur.arg.huius tex.à contrario.& per tex.in l.à Diuo pio.§.si super. ff. de re iudic.& sic fuit in hoc Senatu iudicatum anno 1537.die 26. Febru.ne vitiosus detur ad beneficia ingressus,& contra partem inauditam nil definiatur.cap.1.de caussa possessionis,dicas tamen de recredentia per contumaciam concedenda: vt in artic.seq. scribitur.

2 Et sic si parti petenti dilationem ad producendum suum titulum iudex non dederit, sed recredentiam alteri concesserit,non exequetur: quia illa pars non censetur audita:vt iudicauit Senatus Paris.anno 1536.die 13.Martij. quod probatur in hoc tex.à contrario.

Arestum.

3 Quæro,quando partes dicantur auditæ? Respon. quando in præsentia iudicis allegauerunt, & proposuerunt ea,quæ dicere volebant. in cap.ad hæc. de offic.archi.vbi no.Dec.& iudices audire debent partes,& postea diffinire.§.sedebunt. & §.audient.in auth.de iudicib.colla.6.

Sententia venalis etiã in se lata nõ valet.

4 Item per hunc tex.ibi,*données*, colligunt quidam quòd iudices nõ debent pecuniam recipere pro sententia, alioqui venalis sententia nullius est momenti,& iudex puniri debet. l. 1.& auth. ibi posita. C. de pœna iudicis qui malè iudica. etiam si sententia ritè prolata sit, & aliàs iusta,tamen per pecuniam lata non valet.gl.sing.in c.vendentes.1.q.3. quam no.Feli.in c.licet.col.16.de probat.recipiunt tamen iudices etiam hodie pecuniam pro reportu,quẽ vocant,vt & processum videant:sed melius esset, quòd iusta haberent stipendia à principe, qui iustitiam subditis debet, & nihil reciperẽt:quia gratis & cum omni puritate iudiciũ procedere debet.c.statutũ. §.insuper. de rescript.in 6. sed hoc vix dici potest ex hoc text. quamuis doctrina in se sit vera: quia verbum *données*,Gallicè potest exponi, *proferées*, vt plenè scripsi in l.sæpe.ff.de verb.signi.[Et iurisconn.in l. cum

um in vna.ff.de appell.hac phrasi vtitur, vbi duplex sententia diuersa datur.] est tamen text.in Cod. Theodo.in rubr.de offic.recto.prouinc.in hæc verba, Cessent iam nunc rapaces officialium manus, cessent inquam, nam si moniti non cessauerint, gladiis præcidentur: non sit venale iudicis verbum, non ingressus redempti, non infamet litigationibus secretarium: non visio ipsa præsidis cum pretio, æquè aures iudicantis pauperrimis ac diuitibus referentur, absit ab inducendo eius, qui officij princeps dicitur, prædatio vlla litigatoribus, &c. [Item recredentia prolata ex abrupto & sine cõtradictionibus & saluationibus fuit annullata à Senatu anno 1511. die 7. Iulij.]

Lex contra iudices rapaces dura.

Arestum.

Par noz Iuges.

GLOSSA VNDECIMA.

QVintum requisitum est, quòd recredentia, seu pleni possessorij sententia sit prolata per iudices regios: ideo per iudices ecclesiasticos, vel per iudices baronum, aut aliorum dominorum lata non habebit executionem, per hunc text. quia conditor suis iudicibus tantùm hoc priuilegium tribuit, & sic suum denegat auxilium aliis: vt dicit glo.in l.siue apud.C. de transa. nec passim omnibus iudicibus regiis concedit, sed iis tantum à quibus immediatè ad supremam appellatur curiam, vt in 7. requisito patet infrà eodem, & in hoc regno non solent alij iudices quàm regij de possessione beneficiorum cognoscere: vt superiùs dixi.

Recredentia à iudicibus regiis lata esse debet.

Generaliter hîc capit iudices, *Iuges* pro omnibus magistratibus regiis, qui iudicare possunt de his beneficiorum possessoriis, siue sint præpositi, siue locum tenentes, siue iudices maiores, siue alij iudices, vt consiliarij supplicationum, & requestarum, sunt etiam ipsi iudices regij, siue etiam fuerit lata ab ipso parlamento, & tunc multò fortiùs, quia ab his non appellatur: vt in l.vna.ff.de offi. præfec.præto.& in l.vna.C. de senten.præfect.prætor. & ideo hîc omnes regij continentur magistratus: à quibus appellatio directè & immediatè ad parlamentum deuoluitur, vt à gubernatore Montispessulani, & ab aliis Bailliuis & Seneschallis.

Iudices hic qui dicãtur.

Et leurs sieges principaux.

GLOSSA DVODECIMA.

1 SExtò requiritur quòd illa sententia sit prolata in sede principali, vtpote Nemausi: seneschallus enim habet sedem & Nemausi, & Bellicadri: principalis sedes est Nemausi, requiritur ergo quòd sit ibi lata: vbi principalis est sedes, quia ibi præsumitur copia peritorum, quæ non esset in aliis locis. iuxta c.statutum.in princ.de rescript. in 6.& dicitur principalis sedes, vbi ipse solet frequentiùs iudicare: & tribunal ibi erectum est: nam potest iudex in qualibet parte suæ iurisdictionis iudicare, sicut episcopus.c.cum episcopus.de off. ord.tamen principalis sedes est, vbi iudicare est solitus.l.1.ff.de iud.Bar.in l.ambitiosa.col.4.n.18. ff.de decret.ab ordi.faciend. facit c.signatum.de præbend.

In sede principali lata recredẽtia esse debet, & quæ dicatur.

2 Sufficit etiam quòd sit lata in aliis sedibus tempore iuridici conuentus, quos assisias vocant, & ibi consuetum est tenere assisias: vtpote Bailliuus Bituricen. profert tempore assisiarum recredentiam Issolduni, vbi est consuetum tenere assisias: valebit hæc recredentia, & exequi debebit, non obstante appellatione, vt hic. secus si alio tempore, quàm assisiarum. Si autem fuerit lata ab alio bailliuo non subdito primo, sed quia facta est tribunalium diuisio: tunc enim executioni dabitur, teste Imbert. ea solùm ratione, quòd hodie subsidiaria tribunalia habent peritorum copiam, & ordinatum fuerat ea ratione, quòd peritorum copia non esset in aliis tribunalibus: vt in sede principali proferentur, sed vix est, vt si ex vno præsidatu sint duo facti vt minus cognoscat, quia non solùm hac ratione est istud introductum, sed quia caussæ beneficiales in locis insignibus debent tractari: vt est in dicto cap.statutum. de rescript.in 6.& in ordina.reg.in rubr. *des causes possessoires beneficiales.* art.6. & quia duo copulatiuè hîc requiruntur, quæ non sunt in singulis locis, vbi sunt magistratus: licèt ibi copia sit peritorum: non est tamen locus insignis: ideo recredentia ibi prolata executoria non esset, nisi iste datus esset iudex, cum illa præeminentia, & priuilegiis primæ sedis.

3 Item hîc duo copulatiuè describit primò, quòd recredentiæ lata fuerit sententia, in illo loco & tribunali, vbi sunt iudices soliti assisias tenere: secundò quòd durantibus illis, ergo extra illas non valebit: quia hoc non conceditur hîc, nec alibi: ideo non extendemus: imò postquam in vno concedit, in alio negat.l.cùm prætor.ff.de iud.itaque vt de his appareat, debent & locus & sedes describi in sententia recredentiæ, vel pleni possessorij, & illa qualitas, scilicet quòd tempore assisiarum lata sit, vt in prosequenda appellatione consiliarij hoc videant & iudicent.

4 Fallit quando esset lata intra ecclesiam tempore assisiarum, tunc esset nulla.per cap.decr.in §. fi.de immunit.ecclesia. in 6. ideo non est tunc exequenda: quod est notandum contra istos iudices, qui aliquando tempore pluuioso assisiis durantibus in ecclesia sententias proferunt, & processus ibi conficiunt, tunc sententia & omnia acta erunt nulla, vt ibi.Panor.in cap.qua fronte.no. primo de appell.per illum text. hoc firmat contra iudices.

Sententia in ecclesia vel domi lata est nulla, ob id nõ exequenda.

5 Idem si domi lata esset, quia non esset lata in tribunali: vt ipse text. præcipit. vnde in Cod. Theod.est lex in rubr.C.de offic.recto prouinciæ.l.2.sic statuens sibi iudex hanc præcipuam curam in audiendis, aut discernendis litibus impositam esse non ambigat: ita vt non in secessu domus de statu hominum, vel patrimoniorum, sententiam referat, sed apertis secretarij foribus intrò vocatis omnibus, aut pro tribunali locatus, & ciuiles controuersias audiat, ne congruæ vltionis animaduersione cohibeatur: absit autem vt iudex popularitate spectaculorum editionibus

mancipatus,plus lucris curæ quàm ſeueris actibus tribuat.

Et ſic habes vnum caſum, in quo ſententia recredentiæ non eſt executoria,videlicet quando eſt nulla,probatur in l. 4. §. condemnatum.ff. de re iudic.quod multis poteſt eſſe modis:vt ſcribit Peruſ.& alij in c.dilecto.de appella.

Reſſortiſſans ſans moyen en noſdites Cours.

GLOSSA DECIMATERTIA.

Appellari à iudicibus recredentiam proferẽtibus debet ad Senatum.

Eptimò requiritur, quòd ab hoc iudice,qui recredentiam protulit,appelletur immediatè ad curiam parlamenti:& hoc vult dicere hic tex.dicens *reſſortiſſans ſans moyen en noſdites Cours.* igitur ſi fuerit per Baiulum Montiſpeſſulani, vel per Præpoſitum alterius loci prolata,à quibus appellatur ad alium iudicem extra parlamentum,non exequeretur:vt hîc dicit text. nempe maior eſt horum authoritas,quàm aliorum inferiorum:vt probatur in l.ab executore.ff.de appellationibus. vbi etiam doctor.& quia hic tex.non concedit:ſi tamen in quibuſdam appellaretur à præpoſito ad alium iudicem, in aliis verò ad parlamentum,videlicet in his poſſeſſoriis : tunc recredentia eſſet exequenda:quia ſufficit,quòd in his poſſeſſoriis ab illo iudice ad parlamentum appelletur,licèt in aliis nõ.& vocat hîc per excellentiam, *nos Cours ſupremes*, videlicet, quia omne analogum per ſe ſumptum ſtat in ſua famoſiori ſignificatione. §. ſed ius quidem.de iure natur.in Inſtitut.& priuilegia iſtarum curiarum ſcripſi in proœm.concor. in verbo,ſummas.

Seront executees non obſtant oppoſitions, ou appellations quelſconques, & ſans preiudice d'icelles.

GLOSSA DECIMA QVARTA.

Vamuis præpoſterum ſit exequi,poſtea proſequi quod rettactari poteſt.argum.l.pe.C. de execu.rei iudica.& quod eſt incertum, differtur, donec erit certum.l.diximus.ff.de excuſa.tuto.vt plenè ſcripſi in tracta.de literis obligatoriis.artic.6.iſta tamen executio ſuſtinetur ratione cautionis.l.vniuerſa.C.de precib.impera.offerend.vt expreſſum tradit Bald.in c.paſtoralis.§.quia verò.nu.15.de off.delegat.& ſi ex tribus vnus obtinuerit recredentiam licèt vnus ex aliis non appellauerit : tamen alij appellantes, vel appellati non tenentur procedere coram iudice, qui recredentiam dixit. ita in Senatu fuit iudicatum anno 1516.die 17.Februarij pro Grignant contra Calat : ne diuerſa ſequantur iudicia.l.nulli.C. de iud.& in rubr.ff.de quibus rebus apud eundem iudicem aga.ſed iudex appellationis contra omnes & cognoſcet, & decidet. Quæro,quid ſi poſt recredentiam capitulum ſtatueret,& prohiberet receptori,ne recredentiario quicquam diſtribuat,an ab illa ordinatione appellari poterit tanquam ab abuſu?Reſpõ. non à receptore denegante:vt fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1539.die 6.Iunij,quia dum capitulum ſtatuit hoc,facit contra ordinationem iuſtam volentem ſententiam exequendam eſſe.& ſic abutitur contra ordinationes & areſta faciens:ergo ab iſto ſtatuto capituli licebit appellare tãquam ab abuſu,non verò à receptore, ſed ab eo,qui ordinat & ſtatuit:quia ab executore non appellatur.l.ab executore.C.quorum appella. non recip.& inferiùs dicetur art.5.& ſeq.ſed receptor eſt capituli executor, ergo ab eo appellare quis non debet.nam iſte miniſter iuſtè denegat obſequendo ſtatutis eorum,quibus obedire tenetur.

Areſtum. Poſt vnius appellationẽ alij non procedunt corã primo iudice.

Areſtum. A receptore denegãte diſtributiones poſt recredẽtiam appellari non poteſt.

Areſtum cõtra recipientem fructum poſt recredẽtiam etiam cauſſa deportus.

Imò anno 1516. die 29.Ianuarij cenſuit Senatus recredẽtiam exequendam contra epiſcopum Aurelianen.qui receperat fructus poſt recredentiam,quamuis allegaret ſe poſſe illos recipere durante lite ex Papæ conceſſione.iuxta cap.ſi propter.de reſcript. in 6.[Sed cautio reſpondebit, & cauet tam illi, qui obtinuit recredentiam, quàm epiſcopo habenti deportum, vt fuit dictum in eodem Senatu pro archidiacono Seloniæ. vt ſcribitur in ſtilo parla. areſto 383.Itaque vidi dubitari.& ſi appellans proſequatur appellationem à recredentia, poſt executionem, an poſſit de nouo procedere?& iudicauit Senatus non poſſe, ſed ex eiſdem actis adiudicandum erit anno 1509. die 8.Martij pro quodam Barbeau cui fuerat adiudicata recredentia. Item ſententia recredentiæ non eſt executoria contra tertium non auditum, probatur in l.Titia.ff.ſolut.matr.doct.in ca.veniens.de teſtib.& ſic iudicauit Senatus Pariſ. anno 1527.die 5.Martij pro Chaumus appellante à gubernatore Rupellæ contra Thomam du Prat.& anno 1528. die 25. Februarij pro Stephano Tanim appellante contra fratrem Claudium du Prat. Opponens tamen non ſolet audiri cum ſolà ſimplici ſignatura,vt iudicauit Senatus anno 1529.die 5.Auguſt. Poyeto & de Thou aduocatis poſtulantib.]

En baillant.

GLOSSA DECIMA QVINTA.

Cautionem præſtare debet recredẽtiarius.

1 Ctauum requiſitum eſt,quòd is in cuius vtilitatem ſentẽtia primi decreti poſſeſſoria lata eſt,cautionem præſtet antequam exequatur.per tex.nondum ad hoc expẽſum,licèt valde ſit huic dicto accõmodus, ſi rectè intueatur.in l.poſtquam.§. 1.ibi, ſi cauerit aduerſarius ad eum poſſeſſionem eſſe transferendam.ff.vt leg.no.caueat.

2 Nam verbum *en baillant*, ſignificat ſi dederit vel præſtiterit. ſic exponit gloſſ.gerundium in l. ſi tu ex parte. ff. de acquir. hæred.ibi, adeundo, id eſt ſi adieris.nempe gerundia in do ſignificant conditionem.Gome.in rubr.de actio.in Inſtitut.plenè dixi artic.ſecundo ſuprà de ſententiis præiudicialib. ſeu prouiſio. igitur poſſeſſio ad eum non aliter transferetur, quàm ſi cauerit iuriſconſult.in d.l.poſtquam.§. primo.verſicu. Sed nec ipſi. & qui iurauerit vſumfructum ad ſe pertinere, niſi

nisi oblata cautione.l.sed & si possessori.§.item si iurauero.ff.de iureiurand.[l.cuiuscunque in fin. ff.de vsufru.ibi,vel si satis non detur,ipse frui permittitur.] & impubes qui mittitur in possessionem ex Carboniano edicto, tenetur satisdare.l.1.ff.& C.de carbo.edict.& sufficit quòd pars offerat:& iudex recipiat cautionem cum certificatoribus absente parte & citata ad hoc:ideo fuit annullata appellatio cuiusdam,qui appellauerat ab executione ante cautionem per eum receptam: & ipse condemnatus in expensis anno 1544. die 11.Iulij.argum.l.Iulia.§.offerri.ff.de actio.empti. & sic cautio oblata & à iudice recepta,licèt pars aduersa non consentiat sufficit:alioqui pars nunquam consentiret,vt nunquam fieret executio. Arestum vt cautionem offerre sufficiat.

3 Ex quo infertur quòd is qui tenetur præstare cautionem, debet eam tradere,vel saltem offerre: antequam petat executionem:quia offerre quis debet,antequam agat, d.l.Iulia.§.offerri.ff. de action.empti.& quia oportet implere conditionem, antequam quis petat.l. qui hæredi. ff. de condi.& demonstra. Bart.in l. si soluturus. ff.de solutio.quod facit etiam ad retrahentem,*en baillant le principal*, vt verè teneatur tradere,quod fuerit liquidum,aliàs satisdare poterit de eo,quod non erat clarum.l.statuliber rationem.ff.de statuliber.vt scripsi artic.1.gloss.6.*oppositions*,tractat.de liter.obligatoriis.

4 Et isto casu cautionem dabit,etiam si non petatur.licèt contrarium teneat Soc.in tract.fallen. regula 299 per text.in l.2.§.quod ait.ff.quorum lega.aliàs si antea fiat executio,perperam fieri dicitur, & dicetur tortionnere:vt fuit dictum in hoc Senatu anno 1519. die 12. Iulij pro Ioanna Cannet vidua Ioannis Nepueu,contra Margaritam de la porte. quia conditio debet antè impleri,quàm fiat executio.per d. l. qui hæredi. & in d.§. quod ait.vbi voluntas exigebatur per modum conditionis, ideo præstita postea non valeret, alioqui contra,si non exigatur per modum conditionis:& sic poterit vtraque opinio conciliari. Arestum, quod cautio etiam nō petita detur.

5 Amplia vt hanc cautionem præstare debeat etiam is,qui erat in possessione,antequam illi recredentia adiudicata esset:quia nunc auctore prætore vtetur.l.iuste.ff.de acquir.possess. Cùm hic text. generaliter loquatur, & non distinguat:ergo nec nos distinguere debemus.l.de pretio.ff.de publ.in rem act.Nec potest inficiari senten.esse pro eo latam:si ergo vult vt executioni detur,debet cauere:alioqui in possessione beneficij quisque procuraret esse iure, vel iniuria,vt cautionem istam euitaret: & non esset satisfactum aduersariis, si postea in pleno obtinerent possessorio, si is qui possedit nihil haberet. Existens in possessione ante recredentiam an cauere teneatur.

6 Secundò etiam si à parte,quæ recredentiam obtinuit,non petatur cautio ante triennium, sed postea adhuc tenebitur is, qui obtinuit,eam præstare,si processus adhuc non fuerit finitus:vt fuit in hoc Senatu decisum anno 1511. die 10.Iulij. quod putarem verum, quando pars prosequuta fuisset possessorium ad tempus, secus si per totum triennium tacuisset: quia tunc esset pacificus possessor is,qui possedisset triennio post recredentiam:ob id postea non posset molestari obstante decreto de pacific. poss.in concor. nec cautio ab eo peti.de quo plenè scripsi in tractat.de pacific. posses.num.167. vbi Senatus placitum siue arestum adduco. Etiam post triennium cautio peti potest. Arestum.

7 Primò fallit, si pars quæ obtinuit recredentiam, nollet vt iudex eam exequeretur, nec illud peteret:tunc non dabit hanc cautionem, sed sequestrabitur beneficium,si petatur.vt fuit dictum de primo pro magistro Petro Germano canonico Pictauen. contra magistrum Geruasium Corbeau appellantem: nam postquam nil recipere vult, non debet dare cautionem de restituendo id, quod non recipiet: bona fides enim non patitur, vt non exactum restituatur. l. bona fides.de regul. iur. in 6. sic nec cauetur de restituendo illud, quod non recepit, nec recipere vult: ideo qui non potest inuenire cautionem, bonum est vt relinquat fructus apud sequestrum vel commissarium: vel procuret à iudice dari commissarium, qui hos recipiat fructus vsque ad finem pleni possessorij: & hoc casu etiam executoria erit sententia recredentiæ contra partem,quæ possidebat: & auferetur ab ea possessio, & dabitur sequestro, vel commissario, qui cauebit pro eo, qui recredentiam obtinuit, & recipiet ac retinebit fructus, quousque plenum decisum fuerit possessorium. Cautio in his casibus danda non est. Cautela pro eo qui nō inuenit cautionem.

8 Secundò fallit vbi etiam cautio non datur,si recredentia adiudicata fuit per Senatum alicui: vt scripsi in priuil.curiæ supremæ, in prooe.concor.in ver.curias summas.vbi abundantiùs probaui.ad ibidem dicta te nunc reiicio.si tamen recredentiarius succumbat in pleno possessorio,tenebitur omnes restituere fructus:si ad hoc condemnetur. quod fieri potest,vt ibi scripsi,& idem est, si lata fuerit in magno consilio:vt inibi scripsi.[Sed si semel fuerit data cautio, & postea sententia fuerit aresto confirmata, debet supplicatio dari curiæ, vt exonerentur:& curia hoc solet statuere,& ita censuit pro meipso hoc anno 1557.die 26.Aprilis,in causa prioratus de Flaba Virdunen. dioecesis. Aliàs cautio non esset per solum arestum exonerata per c. primum. de reg.iur.nam post arestum non datur cautio,sed data oportet,vt exoneretur,aliàs remaneret donec exoneretur.l.arbitrio.& seq.ff.qui satisda.cogant.quod est notandum.] Arestum.

9 Tertiò non cauet,si pars contra quam lata est cautionem remittat,in fauorem enim aduersarij succumbentis introductum est:illi ergo fauori renunciare potest.c.si diligenti.de foro compet. l.pen.C.de pact.sed vix remitti hæc cautio solet.

10 Quartò secundùm quosdam non datur cautio, si non fuerit à sententia recredentiæ appellatum.arg.huius text.dicentis, *non obstant oppositions & appellations*,ergo si non fuerint,non præstabitur cautio. sed contrarium tenerem: quia hic dicit executionem faciendam: non obstantibus opposi- Si nō appelletur à recredētia an cautio præstari debeat.

oppositionibus & appellationibus,& sic non refertur ad cautionem , quam præstare tenetur. per l.postquam.ff.vt lega.nom.ca.& ita seruatur.

Recredentia ex consensu an exigat cautionem.

11 Imò ego vidi dari cautionem,quando pars consentit alteri parti,vt habeat recredentiam:& quòd super pleno procedatur possessorio, censetur enim consentire,prout de iure:& ista sententia vocatur quædam conuentionalis recredentia.iuxta gloss.in l.2.C.communia vtriusque iudic.

12 Si tamen pars acquiesceret illi recredentiæ, amplius non prosequẽdo caussam pleni possessorij:tunc nulla daretur ei cautio.& ita possunt intelligi quæ suprà scripsi:secus si prosequatur aduersarius plenum possessorium.

Bonne & suffisante caution.

GLOSSA DECIMASEXTA.

1 Cautionem ergo tenetur præstare is,qui sententiam recredentiæ obtinuit , sed quam,cũ multiplex sit l.sancimus.C.de ver.sig.hic tex,declarat bonam & sufficientem in primis.

Nomine cautionis quid contineatur.

Quid cautionis nomine veniat,videamus : verbum enim cautionis à lege ciuili prolatum,intelligitur de nuda promissione.d.l.sancimus.& cap.vlt.§.in aliis.vt lite non contest.& ibi glo.quia in dubio intelligi debet de eo,quod minus est. Bartol.in l.1.§.1.in fi.ff.de prætoriis stipulatio.quia id sequimur,quod minimum est.l.semper in stipulationibus.& l.in obscuris.ff.de regu.iur.l.nummis.de lega.3.

2 Aliquando verò dicitur cautione, vel satisdatione victo mederi:& tunc alterum sufficit.l.penult.ff.de peti.hæredi.& l.is à quo.de rei vendic.

3 Amplia etiam si proferatur inter contrahent. qui cauere promittant.no.in l.1.C.de procurat. Pyrrhus in l.plus cautionis.ff.de reg.iur.

4 Secundò amplia etiam si à testatore proferatur,qui hæredem cauere velit:intelligetur etiam de nuda promissione.glo.in d.l.sancimus.

5 Tertiò idem in statuto , consuetudine,seu ordinatione faciente mentionem de cautione , vt de nuda intelligi debeat:quia statuta vniuersitatum sunt de iure ciuili,statuta verò magistratuum sunt de iure prætorio. Barto. in l.5.ff.de verbor.obligat. vt etiam cautionis nomine hæc venit:vt prædictum extitit:dicas tamen vt inferiùs scribam.

Casus in quibus non sufficit promissio , quando cautio promissa est. Nuda cautio quę sit.

6 Primò limita quando esset persona suspecta, quæ cauere deberet:tunc non sufficeret simplex promissio.l.diuus,& l.penult.ff.de petitio.hæredit. Bart. in l.si priusquam.nu.23.q.3.de noui oper. nunciatio.per l.si creditores.ff.de priuileg. credit.ratio est,quia alioqui nil fere prodesset creditori:nec esset illi per hanc nudam cautionem prouisum:nec per illam tolleretur suspicio.Bal.& Salic.in d.l. sancimus.& nudam hìc vocat iuratoriam:vt in rubric.ff.qui satisda. cogant.vel quando pars sola promissione sine fideiussoribus vel pignoribus fructus recipiendos restituere promittit, etiam si is qui obtinuit se obliget,& sic cum hypotheca rerum suarum,de qua iurison.in l.filio.ff. vt lega.vel fideicomm.nom. caueat.

7 Idem quando is , qui iam esset obligatus,promitteret cautionem:tunc non intelligeretur de nuda promissione, vel alia obligatione,sed quòd teneretur dare fideiussores,vel pignora,per not. in l. 1.ff. qui satisdat. cogant. quia etiam nil prodesset illa secunda obligatio magis quàm prima, ideo superflua esset:& iniquum est superuacua onerari cautione.l.hæc stipulatio.in fin.ff.vt legat. nom.caueat.

8 Secundò fallit in cautionibus prætoriis.l.prætoriæ.3.ff.de prętoriis stipulat. vbi Bart. & Imol. not.ex illo tex. & aliàs quando esset frustratorium nudam præbere cautionem teste Guido Papæ in decis.Delphinal.q.249.vtrùm cautio:& tunc semper intelligetur de cautione idonea,videlicet cum fideiussoribus.

9 Tertiò,restringitur in tempore quadrimestri dato condemnatis cum competenti tamen cautela.dicit text.in l.si debitori. ff. de iudi.& ibi hoc asserit Angel.& scripsi quomodo intelligatur, & Pyrrhus asserit in l.plus cautionis.ff.de reg.iur.quod competens cautela idem est quod idonea: de qua inferiùs dicam.

Cauere debens obligare sua debet bona.

10 Quartò , declara quòd his qui tenetur cauere,debet sua obligare bona, etiam instrumento sigillo Regio sigillato.l.filio.in fine.ff. vt legat.nomine caue.Bartol.& alij in d.l.si prius quàm.q.3. nu.23. Corset. in sing.incip.cautio.quod intellige verum in illo loco,vbi esset consuetum ista instrumenta regio sigillo signata facere:aliàs non teneretur reus sic se obligare extra consuetudinẽ. teste Angel.& Iacob.in l.omnibus.ff. de iudic.plenè scripsi in tractat.de literis obligato.articul.2. versic.quæro an debitor,&c.

Cautiones burgẽses quę sunt.

11 Quintò fallit , quando quis teneretur dare cautiones burgenses, *cautions bourgeoyses*,tunc fideiussores dare tenebitur,habemus bona allaudialia & franca,& alia multa bona.teste benedi.in repet.c.Raynutius.in verbo.& vxorem.num.198.& seq.de testament.sed cùm in hac patria Franciæ consuetudinaria nulla vel admodum pauca sint bona allaudialia propter principum vsurpationem,sufficeret dare eum,qui multa bona haberet,etiam si non possideret bona franca & allaudia:nec sufficeret dare vnum burgensem baiulum Parisiensem:quia habitantes Parisiis per annũ dicuntur Burgenses. ideo omnes burgenses non sunt cautiones burgenses:& quis propriè dicatur burgensis,elucidaui in l.pupillus.§.oppidum.ff.de ver.signi:

Cautio sufficiens quę dicatur.

12 Sextò non procedit,quando requiritur cautio sufficiens,vt hìc,& in articul.1.*de don mutuel*, in consuetud. Parisien. tunc enim fideiussores dare tenetur,& sufficientes,aut pignora,per gloss. in cap.

in cap.1.de sequestra.possessio.& fruct.in c.ex transmissa. & c.Pisanis.de restitu.spolia.& c.ad nostram.primo.de iureiuran.& c.ex public.de conuers.coniugar.

13 Et sic iuratoria hic non sufficeret,quia non dicitur sufficiens:vt firmat glo. in cap.qua fronte.de appella.& in c.ex parte.primo,de verb.signific.cle.1.versic.& cum absoluendus.de pœnis.vt verbum *suffisante* in hoc text. positum de aliquo operetur. l. si quando.ff. de legatis primo. & sic semper recredentiarius satisdare compellitur,cuiuscunque sit dignitatis,vel facultatis.arg.l.1.§.1. ff.vt lega.nom.cauea.& nunquam remouetur sequestratio per iuratoriam cautionem,nisi quis satisdet,& ita seruatur in palatiis.teste Alberic.& Ias.in l.si fideiussor.§ fin.ff.qui satisda.cogant.Curtius in tracta.de sequestris, in q.14.post Bartol. & Alexand.in l.litibus.col.2.C.de agricol.& censit.lib.11.nempe vbicunque ex forma legis,vel statuti,fideiussor est præstandus:tunc non sufficeret iuratoria cautio, licèt ille fideiussorem non inueniret:quia præceptum legis impleri debet in forma specifica. Angel. in l.postquam.§.imperator.ff.vt lega.nomi.cauea.vt refert Soci.in l.1.col. vlt.ff.qui satisd.cogant.postquam ista lex regni præcipit bonam & sufficientem cautionem dare: ergo seruanda est,etiã si is qui obtinuit recredentiam esset notoriè diues contra Paul.& alios, qui contrarium tenent in d. l. 1. sed vt forma legis seruetur recredentiarius fideiussores præstare debet,& vt ordinationi huic satisfaciat, nisi in lege, vel ordinatione aliter diceretur.l.generaliter.1. C.de episcop.& cle.& istud in forensi iudicio seruatur:[quia imputet sibi qui non potest satisdare.dicit Bal.in l.2.C.de vsur.& fruct.lega.]

Iuratoria cautio an sufficiat.

14 Idem si competens cautio dari debeat,tunc etiam fideiussores præstare quis tenetur.per l.si debitori.ff.de iudic.vbi elucidaui.

Competens cautio.

15 Idem si fideiussio idonea præstari debeat,vt in l.vniuersa.Cod.de precib.impe. offerend.l.si mandato.2.in fi.ff.manda. etiam fideiussores vel pignora præstari debent,vt ibi:& probatur in sequent.& in l.1.§.si pecunia.deposit.ff.

Idonea cautio quæ sit.

16 Idem putarem,si quis idoneè cauere teneretur, vel idonea cautio præstanda esset,tunc etiã cum fideiussoribus intelligeretur.text.in l.4. §. adiici.ff.de fideicommiss.liberta.& per illum text. in l.quicunque.prima.C.de omni agro desert.lib.11.& l.penul.in fine depos.nisi materia aliud indicaret,vt in cap. Odoardus.de solutio.cap.fin.de pigno.cap.quamquam.de vsur.in 6.cap.fœlicis. de pœnis,illo libro.Oldrad.consil.68. nomine cautionis. text. iuncta gloss.in l.fideicommissa.§.si hæres.ff.de legat.3.Bald.consi.162.Casus super quo.col.2.volum.1.& Alexand.consil.65.in 4.vol. facit l. quamuis. ff. de pignorat. actio. l. prima.§. si pecunia.& l.si plures.depositi.l.si quo.de petition.hæredit. limita vt per Antonium Butrium. in cap.vltim.de restitut.spoliat.& Alexand.consi. 35.viso processu versicul. circa tertiam.in quarto volumine.Cottam in secunda parte memoral. in verbo cautio.

17 Idem si rectè cauere quis debeat.l.1.§.iubet.ff.de colla.bono.l.2.de vsufruct.earum rer.quæ vsu consumuntur.abundè scripsi in l.hæc verba in stipulatione.ff.de ver.sign.

Rectè cauere.

18 Item hic requiritur , vt det cautionem bonam & sufficientem.ibi, *bonne & suffisante caution*. de bona probatur in l.postquam.§.1.ver.si nec ipsi,ibi,bonum virum ab vtraque parte eligendum. ff.vt legat.nomi.caue.& sic vtrumque copulariuè requiritur:quia copulatiuè loquitur hic text.& natura copulatiuæ est,vt requirat vtrumque.l.si hæredi plures.ff.de conditio.institu.c.2.de rescrip. scripsi plenè in l.coniunctionem.ff.de verb.signi.

Bona cautio quæ dicatur.

19 Ex quo infertur, quòd si aliquibus daret religiosum bonum virum in cautionem,recipi nõ debet,quia non est sufficiens ad soluendum, cùm nil habeat nec habere debeat.authent. ingressi. C.de sacrosanct.eccle.c.cùm ad monasterium. de statu monach.

Religiosus bonus vir cautio non est sufficiẽs.

20 Secundò si quis vellet dare vsurarium diuitem,non teneretur quis eum accipere, quia non est bona cautio.l.improbum.C. de his quæ notantur infam.cap.quamquam.de vsur.in 6.de Ripa in cap.cum in.num.117.de constitution. & cum text.hic duo requirat copulatiuè,vt dixi,debent simul interesse: videlicet vt bonus sit fideiussor,& sufficiens.Bald.& Salice.in dicta l.improbum. quod est verum in vsurario manifesto iam condemnato , secus in occulto:vt asserit Ioann.Campes.in tractatu super statuto de consensu præstando consangui. in fin. quia licèt diues sit, eius diuitiæ durare diu non possunt. & sic nec bonus nec sufficiens videtur. doctor.in d.ca.quamquam. Ambros.de Vignate.in suo tractat. de vsur.sed vix recusaretur vsurarius diues & potens hodie in hac cautione.

Vsurarius nõ est bona nec sufficiẽ. cautio.

21 Tertiò nõ posset quis dare aduocatum procuratorémve rixosum,vel notarium cauillosum: is enim non esset bona cautio. teste Bartol.in l.fideiussor.ff.qui satisda.cogant.vnde putarem partem etiam non tenere recipere consiliarios,vel aduocatos,seu curiæ procuratores:quia obligationes ex obligationibus orirentur contra l.4.§.si ex conuentione.ff.de re iudic.& hoc videtur decidere Boër.in decis.Burdeg.315.& quo ad secundum,ab istis difficile est aurum extrahere,etiam subtili ingenio vix ab eis eripitur , tamen per antiphrasim aliquando vocantur vulgo rixosi bona cautio,sed de hac non intelligimus hic.

Consiliarius aduocatus, procurator, clericus & mulier, an bona cautio sint.

22 Quartò non teneretur pars recipere in cautionem mulierem,quia iuuatur Velleia.& sic nõ est bona & sufficiens cautio.l.1.& per totum ff.ad Velleia.de qua cautione iste text.loquitur.

23 Quintò etiam fideiussorem non posset præstare clericum solutum,non habentem nisi mobilia,in quibus non potest executio fieri:certè ille non esset etiam sufficiens cautio:vt dixi in tractatu,de literis obligatoriis, articulo secundo.& idem in nobili potente & glorioso, qui virtutem in suo

Mulier & nobilis an sit sufficiẽs cautio.

in suo ense ferret:is enim facilè recusari solet teste Barto. in d.l.fideiussor.ff.qui satisdare cogant. vide Barba.in clemen. 1.col. 2. de re iudica. hi enim satis ad recipiendum habiles sunt, & ensem pro restitutione offerre solent.

Prodigus & similes non sunt sufficiētes cautiones.

24 Sextò si minor,furiosus, vel prodigus, esset oblatus fideiussor:& istis similes,non essent recipiendi, nec esset sufficiens cautio quòd hîc requirit text. quia isti obligari non possunt.l.prima ff.de verborum obligatio.§. furiosus.& de inutilib.stipulation.in Institution.l.in negotiis.vbi doctor.ff.de reg.iur.vide alium casum infrà eodem.in gloss.vlt.num.9.

Fideiussor non idoneus receptus nō reiicitur.

25. Si tamen non idoneum fideiussorem quis ded erit,magis est, vt satisfactum sit. nam qui admisit eum fideiubentem, idoneum esse comprobauit. in l.3.ff.de fideiussor.l.si ab arbitrio.qui satisda.cogant.& pulchrè Alexand.consi.60. consideratis.in 5.vol.quem tamen recipere non tenetur per prædicta iura,& ita intelligitur ordinat.regia rubr. *des eaux & forests*.ordina.quinta,articulo vigesimotertio.ibi,*bonnes pleiges*,id est sufficientes cautiones:vt ibidem exponitur.artic.31.ibi, *bons & suffisans pleiges*.

Arestum vt fideiussor obligetur vt principalis.

26 Septimò requiritur, quòd cautio se obliget sicut principalis:& ob id si principalis obligatus est in personam, & fideiussor etiam debet: vt fuit decisum anno 1153.die 2.Iulij in hoc Senatu. facit in arg.l.Græcè.§.illud.ff.de fideiussor.

Fideiussor nouus quando dari debeat.

27 Octauò mortuo fideiussore alius peti potest, vel si non soluendo effectus fuerit.l. prætoriæ. secundo.ff.de prætor.stipula. & idem si inopinatè bona amiserit.per l.planè.ff.vt possess.legat.Imbert.in libr.primo instit. Forens.& si medio tempore calamitas fideiussoribus insignis,vel magna inopia acciderit,caussa cognita ex integro satisdandum est. l. si ab arbitrio.in fine.ff.qui satisdare cogantur.facit l.qui autem.§.primo.de constitut.pecunia.[Tenebuntur tamen hæredes istius fideiussoris de fructibus iam receptis ante mortem.l. si decesserit.& l.sequent.ff.qui satisda.cogant. & fideiussores postea dati à tempore receptionis, non antea, nisi ad hoc se obligauerint,quod fieri non solet.

Arestum.

28 Nonò poterit pars petere ex noua caussa:vt datæ renouentur cautiones: & qui noluerit eas renouare,& alias dare,priuabitur executione & fructu recredentiæ,& res remanebit sequestrata: vt fuit in hoc Senatu iudicatum pro magistro Leone contra fratrem Benedict. Garguell. anno 1518.die 20.Aprilis.nempe quæ de nouo emergunt,nouo indigent auxilio.l.de ætate.§.ex caussa. ff.de interrogato.actio.l.si hominem.manda.l.1.ex quibus caussis maio.c.pen.de cler.non residen. Hippol.sing.142.cautum est. & in l.1.§. si quis vltro.ff.de quæstio.

Exonerari an cautio possit. Arestum.

29 Imò etiam potest cautio præstita exonerari consentiente parte, cui data fuerat, licèt is, qui dedit,non consentiat,vt censuit Senatus in parua camera inquestarum anno 1520.die 17.Ianuarij,pro magistro Ioanne des Herbiers,contra Petrum Choueteau:quia interest illius qui eam recepit,ideo is consentire debet.

Arestum.

Arestum.

30 Etiam inuita altera parte exonerabitur fideiussor post recredentiam alicui adiudicatam, nō solùm pro præsenti,sed & pro præterito, & futuro, [vt iudicauit Senatus pro magistro Matthæo Claueau contra Stephanum Dauures die 18. Nouembris. anno 1507. etiam exonerari poterit alia ex caussa.] vt fortè si caussa reipub.vult fideiussor abesse:& alij dantur loco illorum:vt iudicauit Senatus Paris.anno 1535.die 18.Iunij super processu inter Philippum le Bequet,& fratrem Dionysium Hulloz pro prioratu Aluye.& per hoc seruatur doct.sententia in l.si pater.C.de colla. vbi firmat creditorem cogendum ad fideiussores æquè idoneos recipiendum ex caussa,quā plenè ibi probat,& docto.in l.2.ff.solut.matr.cui tamen respondet Pyrrhus post consuetudinem Aurelianen.ibi vide,si non graueris.[Facit text. in l.illud ibi,sed vel fideiussores quoque vel eosdem vel alios non minus idoneos adhibeas.ff.quod metus causa.]

Diues an cautionē dare debeat.

31 Notandum est,quòd licèt sufficiens cautio hîc requiratur,tamen si euidenter appareat idoneus is,qui tenetur sufficientes dare cautiones,sufficiet tunc nuda cautio.teste Barto.in l.quicunque,in prima.C.de fund. patrimonio.lib.12. quem sequitur Soci.in tractatu fallen.reg.43.vltima limita.quamuis contrarium teneat Alexand. in l. diuortio.§. interdum.ff.soluto matrimonio.cuius fundamentis respon.ibi Iaso.& in l.1.in 3. & 4. col. qui satisda. cogant.hîc tamen approbatur opinio Alexand. & quantumcunque quis idoneus esset, & sufficiens:post tamen recredentiam,si velit quòd ad suam vtilitatem iudex exequatur, tenetur dare fideiussores:aliàs non esset satisfactum huic ordinationi hoc statuenti: vt superiùs descripsi,etiam si diuitias Mydæ aut Crœsi haberet:quia hæc lex generalis est,ergo generaliter ab omnibus seruanda.l.leges generales. C.de legib.& quia est vtile plures habere obligatos:vt patet in ti.de duob.reis.& hoc in iudiciis seruatur, nisi in limitationibus,quas superiùs descripsi.

Si recredentiarius non possit dare fideiussores, quid fiet, in vsufructuario, & tutore.

32 Quæro,quid si recredentiarius non potest fideiussores,nec pignora dare? Respon.text.in l. postquam.§.1.versic. sed si nec ipsi. ff. vt legat.no.caue.his verbis vtiliter prolatum est,virum bonum ab vtraque parte eligendum,apud quem,vt sequentes fructus deponantur,quique vtiles actiones à prætore datas exerceat,& postea dicit.

33 Sed si is,qui vincit,non possit cauere,vel res deponenda,vel iurisdictio restituenda erit.facit l.prima.§.si frater.ff.de collat.bono. vbi si frater non possit cauere, curator eius portionis constituitur,apud quem refecta pecunia collocetur: vt tunc demum recipiat, quod redactum est, cùm bona propria contulerit. Ecce ergo quomodo fieri debet: vnde dicit Dec. in l.prima. C.de Carbo.edict. quòd si pupillus non præstet cautionem, aduersarius ponetur in possessionem, & non

stabitur

ftabitur iuratoriæ cautioni: vel is, qui cauebit, poterit recipere fructus pro sua cautione: vt describitur in l. si rem alienam. §. primo ff. de pigno. action. ego dicerem rem sequestrandam, vel in sequestro relinquendam: & illi sequestri vel commissarij recipient fructus, & cauebunt pro recredentiario, sed illi pauperi non dabunt fructus, sed conseruabunt vsque ad plenum possessorium.

34 Ista opinio est tutior, vel si agatur de tradenda pecunia data cautione: si non possit dari cautio, consignabitur pecunia apud scribam, vel alium iudicis authoritate: sicut dicitur in vsufructuario, qui non potest cauere. in l. vsufruct. ff. de vsufruct. Guido Papæ in decisio. Delph. quæstio. 250. sed si non potest. & tutor, qui non potest satisdare, remouetur ab officio. l. 2. C. de tutore, & cura. qui non satisdedit. & Bald. in l. 1. in fine. C. de assertio. tollend. vide quæ superius dixi in gl. proxima.

35 Alios casus, in quibus non statur iuratoriæ cautioni, scribit Alexand. in l. prima. ff. qui satisda. cogant. & doctor. ibi remissiuè, facit l. secunda. C. de vsur. & fruct. lega. licèt pauper regulariter debeat præstita cautione iuratoria admitti. l. omnes. §. in hac. C. de episcop. & cleric. gloss. in cap. quamquam. de vsur. in 6. de Perus. in cap. secundo, de dolo. libr. 6. nisi propter malos mores non inueniret fideiussorem. Bald. in authen. cui relictum colum. 2. C. de indict. viduita. tollend. Ias. ibi. & in l. prima. col. vltima. C. de procurat. Cattelia. Cotta in secunda parte memora. in verbo, cautio cum fideiussore.

Iuratoriæ cautioni quã do statur.

36 Posset tamen recredentiarius secundùm quosdam pignora dare: cùm cautionis sufficientis appellatione veniant pignora, vel fideiussores: vt superiùs dictum extitit, & in alternatiuis est electio debitoris. l. tertia. ff. de eo quod certo loco dummodo illius pignus esset sufficiens. & idoneũ. teste Corset. sing. incipien. Cautio. & melius per pignus alicui prouidetur, quàm per fideiussores, qui aliquando efficiuntur non soluendo, quòd omnia bona sua consumunt: ideo plus est cautionis in rem, quàm in personam. l. plus cautionis. ff. de regul. iur. & melius est pignori incumbere, quàm in personam agere. l. itaque. §. final. ff. de furt. ob id qui fideiussores dare tenetur, dando pignora liberatur. Bartol. & Deci. in dicta l. plus cautionis. sed quia hic text. loquitur de cautione, ego putarem etiam non admittenda pignora. per l. prætoriæ. 3. ff. de prætor. stipula. vbi sic inscribitur, prætoriæ stipulationes personas desiderãt pro se interuenientium, & neque pignoribus, neque pecuniæ, vel auri, vel argenti depositione inuicem satisdationis fungitur, & ita seruatur. Nam fideiussores dari solent, quando sufficiens cautio danda est. ideo mutanda non sunt, quæ semper certam interpretationem habuerunt. l. minimè. ff. de legib. & licèt regulariter qui tenetur dare fideiussorem, liberetur dando pignora: hoc tamen non procedit, quando à lege aliud præcisè disponitur. Dec in d. l. plus, & ita loquitur ordinatio ista, vnde dicit text. in l. testamento datos in fine. ff. de testa. tutel. duplex igitur caussæ cognitio est: vna ex persona eius, qui obtulerit satisdationem, quis, & qualis est: alia certificatorum, quales sunt, & quamuis loquatur in tutoribus, tamen huic materiæ rectè potest deseruire.

Pignora an dare recredentiarius possit.

37 Quòd si dubium esset de idoneitate pignorum, vel fideiussoris, arbitrio iudicis relinquitur: vt docet Bald. in l. vniuersa. C. de precib. imperat. offerend. vel certificatores debent ad iudicem duci, qui certificabunt hunc fideiussorem idoneum, & sufficientem, & aliàs non accipietur in forensi iudicio, de quo certificatore loquitur iurisconsultus in l. cum tabernam. ff de pignoribus. [in libris antiq. licèt in no. non habetur. Vlpia in l. cum ostendimus. in fin. ff. de fideiusso. tuto. hos vocat affirmatores. & in l. in caussæ § 1. ff. de minor.]

De certificatoribus an & quando te neantur, & an pars sit vocanda & requisita.

38 Oportet tamen quòd ad istam certificationem vocetur pars, alioqui dicetur iniusta executio: & dicunt practici *tortionnaire*. Nam ad omnia, quæ partem lædere possunt, debet pars citari. l. de vnoquoque. ff. de re iudica.

39 Secundò quòd hæc cautio & certificatio fiant in pleno iudicio, vel coram commissario deputato ad hoc, videlicet ad recipiendum cautiones, vt solet sæpe alicui committi: & vocatur is cõmissarius de iure arbiter. in l. arbitro. ff. qui satisd. cogant. vbi potest appellari à dicto commissario, ad probandos fideiussores constituto, perinde atque à iudicibus, si approbauerit fideiussores non idoneos: & iste est verus intellectus illius l. quicquid ibi dicant docto. vt ibi scripsi.

Intellectus ad l. arbitro. ff. qui satis. cogant.

40 Tertiò requiritur quòd hoc fiat antequam sententia exequatur: quia gerundium *(en baillant)* denotat conditionem. glo. in l. si tu ex parte. ff. de acquiren. hæred. vt suprà dixi.

Cautio recepta esse debet ante executionem.

41 Quartò quòd hæc cautio fuerit antè recepta. Nam antequam recepta fuerit à iudice, non poterit executio fieri: & si fiat, iniusta pronunciabitur: vel si cautio fuerit tantum præsentata, & à iudice non recepta, etiam executio non fiet: & ita fuit dictum in hoc Senatu anno 1519. die 12. Iulij, pro Ioanna Channet vidua Ioannis Nepueu, contra Marguaritam de la Porte.

Arestum.

42 Imò si iudex non reciperet cautionem, quamuis ab ipso petita fuerit, vel reciperet non bonam, in subsidium teneretur: sicut in satisdatione scribitur. in §. pen. de satisdatio. tutor. in Institut. & in rubr. ff. de magistratib. conueniend. in l. 1. & iste fideiussor, si sit idoneus, non poterit à parte recusari, aliàs pars recusans iniuriam fideiussori inferret. l. si verò. §. 1. ff. qui satisdare cogant. plenè scribit Aretinus in l. si quis stipulatus. §. fi. in 2. not. ff. de verb. oblig. pro hoc tamen non vidi iniuriarum agi, si caussa iusta allegatur.

Iudex recipiens non idoneum fideiussorem quando teneatur

Iudex an inuita parte fideiussorem idoneum recipiat.

43 Et facta certificatione, & idoneo reperto, iudex solet fideiussorem recipere, etiam si pars aduersa recuset, vel appellet. Nam sicut recredentia est executoria, ita & illa, quæ ad ipsam accedũnt

dunt vt inferiùs dicetur de interlocutoria, quæ præcedit art.12. alioqui pars, cui daretur fideiussor, semper allegaret illum fideiussorem non idoneum, & nunquam vellet aliquem recipere: vt sententia possessoria præiudicialis executioni non mandaretur: cui fraudi iura obuiant.

Fideiussores priuilegio fori renunciare debent.
44 Quintò, iudex qui recipit has cautiones, non debeat eas recipere, nisi se submiserint, & fori priuilegio renunciauerint. aliàs malefactum iudicauit Senatus anno 1533. die 29. Iulij per l.1.ff.si quis in ius voca.non ierit.vbi glo.sing.& ibi docto.

Arestum. Testes certificatores an teneantur. Arestum.
45 Sextò testes certificatores non tenentur, nisi in subsidium: scilicet principali non existente soluendo, & postea iudex, his non valentibus soluere. per l. cùm ostendimus.ff.de fideiussoribus tutorum. Sic fuit iudicatum in hoc Senatu pro certificatoribus alicuius commissarij anno 1534. die 11. August.& dicit Bald. in l.generaliter.prima col.prima.C.de episcop.& cleric.quòd iudices qui recipiunt malos fideiussores ex hoc obligantur ad interesse partis, vel reipubl.si lædatur.

46 Et sic est nouum requisitum, videlicet quòd pars, quæ obtinuit recredentiam, debet bonam & sufficientem cautionem dare: propter quod non sufficeret, vt suprà dixi, iurare de restituendo fructus, vel dare personas non sufficientes: nec sufficeret hypotheca, quia minus est quàm dare fideiussores, vel pignora satis esset dare: vt consuluit Oldradus consil. 68. nomine cautionis.sed contrarium superiùs dixi. & ista sunt notanda: quia alibi non ita inueni scripta, & quotidie in forensi agitantur iudicio. [Et vita cautionum est hodie triginta annorum teste Ioan.Fabr.in §.1. de perpet.& tempo.actio.]

Par la partie qui aura obtenu.

GLOSSA DECIMASEPTIMA.

Cauere quis teneatur.

DEcimò requiritur, quòd pars quæ obtinuit recredentiam, det cautionem, non alius: quia in vtilitatem istius executio fieri debet: idem in eo qui impetrauerit literas annales, vel quinquennales: vt debeat ipse cauere super solutione debiti creditoribus, quorum interest.l.vniuersa.C. de precib.imperator. offerend.quæ cautio hodie in Forensi iudicio non præstatur.vt dixi in tracta.meo, de liter.dilat.annalib.& quinquennalib.sed quid cautio ista, quæ hîc præstatur, continere debeat, subiicit textus sequens, *de rendre, &c.*

De rendre les fruicts, s'il est dict, que faire se doiue.

GLOSSA DECIMAOCTAVA.

Cautio quid tenere debeat.

1 VNdecimò requiritur quòd fideiussor promittat, & se in iudicio obliget, quòd restituet fructus percipiendos per recredentiarium: si hoc dictum fuerit in pleno possessorio.

Legatarius & hæres cauere debent.
2 Sic satisdare debet legatarius hæredi: vt si apparuerit eum amplius legatorum nomine cepisse, quàm ex lege falcidia capere licebat: quanti ea res erit, tantam pecuniam dare. l.prima. & per totum ff. si cui plusquam per legem falcidiam.sic hæres tenetur cauere de soluendo legatum adueniente conditione.l. prima.ff.vt legato.nomine caueatur.& gloss.in l.postquam. §.1.ibidem.

3 Et hîc fideiussor tenetur restituere statim fructus liquidos: alioqui in carceres detrudetur, sicut depositarius iustitiæ, qui iudicis authoritate depositum recepit: vt probaui in tractatu de literis obligatoriis art.6.glo. *mais par simple.*

Pars fideiussores indemnes reddere tenetur, & an pœna debeatur. Arestum.
4 Aduertendum est quòd pars, quæ dedit hos fideiussores, eos indemnes reddere tenetur. cap. secundo.de fideiussorib. aliàs tenetur ad damna, interesse, & expensas.

5 Sed si obligauerit se ad pœnam, non tenetur: nisi quatenus concernit interesse, & dãna: vt fuit in hoc Senatu iudicatum anno 1525. die 30. Martij pro quodam qui se obligauerat ad centum aureos, si non exonerasset, & liberasset fideiussorem, intra duos menses: sed fuit tantùm condẽnatus ad interesse, & ad exonerandum eum intra alios duos menses, alioqui condemnauit partem non exonerantem, ad damna, & interesse partis, quæ taxauit ad centum aureos pro hoc facit cap. suam.de pœnis.vbi pœna non debetur, nisi ratione interesse: vt scripsi plenè in repetitio.l.vnicæ.in glo.vlt.C.de senten.quæ pro eo quod interest proferunt.

Sex consiliarij vel practicantes interesse in sententia recredentiæ debent & signare.
6 Vltimò requiritur, licèt hîc non dicatur, quòd in recredentia, vel possessorio adiudicando, iudex petat consilium à sex consiliariis, seu à sex curiæ practicantibus.& hoc scriba processus, seu graphetius exprimere in breuiculo tenetur; vt exprimit in rubric.*des causes beneficiales.*articul.15. & illi consulentes recredentiam esse adiudicandam, signare debent sententiam recredentiæ: vt fuit iudicatum requirente domino Capello tum regio in hoc senatu aduocato, anno 1539. die verò 5. Maij: & factum præceptum omnibus scribis, vt hoc scriberent, videlicet illos qui interfuerunt consilio, aliàs sententia non valebit.nam quando consilium est necessarium, peti necesse est, aliàs annullatur actus. teste Bald. in cap.1.in fine. de re iudicata. & scripsi in interpretatione authentic.habita, in verbo examinatione. C. ne filius pro patre.& in articulo quinto, in fine, infrà eodem. [Quæ prædicta nisi concurrant, alia res est, vt docet Iuriscon.Paul.in l.& an eandem, in princ.ff.de except.rei iud.]

7 Item recredentia etiam executioni mittetur, si fuerit ab ea appellatum: sed si fuerit à denegatione alicuius dilationis prouocatum, dicatis vt infrà artic.3.vel si ab incompetentia iudicis, vt ibi. Quid si agatur de fructibus? Matthæus de Afflictis, in decisionibus Neapolitanis, quæstione septuagesimaseptima fuit satis.in.fine. Stilus tamen curiarum super hoc prouidet, & ordinatio per furnimentum: de quo inferiùs dicetur.

Imò

8 Imò etiam hæc sententia excusationi mitti potest contra illum, qui primi anni beneficij fructus ex priuilegio habet.iuxta capit. si propter.de rescript.debebit tamen ipse vti suo anno:& fideiussor respondebit de fructibus vtrique: & sententia exequetur etiam contra dominum, licèt iure feudi beneficium teneat:vt fuit decisum in hoc Senatu anno 1516. die 29. Ianuarij, contra episcopum Aurelianensem pro archidiacono Soloniæ.

Executio recredentiæ etiam fit contra illum qui primi anni fructus recipit. Arestum.

9 Poterit etiam executio differri, si altera pars prætenderet enormem læsionem, vel maximum interesse per dictam executionem:vt fuit dictum in hoc Senatu anno 1526.die 21.Iulij quod allegare & probare statim saltem summariè pars debet: vt sæpius vidi.& faciunt quæ scripsi de tribus sententiis non exequendis, quando executio retractari non potest. in rub.de friuo.appella.§. si.in concordat.

Executio recredentiæ quando differatur. Arestum.

10 Et si recredentiarius obtineat super pleno possessorio, vel super recredentia in parlamento: tunc exonerantur fideiussores, & cautiones etiam pro præterito: & hoc debet in executione aresti petere recredentiarius: vt declarentur exonerati, *descharge7*. quod curia concedere solet:vt fuit dictum pro magistro Ioanne Blondet, contra fratrem Ioannem Taborel anno 1537.die 5.Septembris, pro prioratu sancti Martini Diœce. Trecens.& idem fuit dictum anno 1507.die 18.Nouembris inter magistros Matthæum Clameau appellãtem, & Stephanum Dasnyeres intimatum. Alia in hoc articulo non prosequor:in sequentibus reliqua scribere necessaria in animo est. Sed prædicta æquo (vt soles benigne lector) suscipias animo: quia in his vtilitati publicæ potius quàm meæ eloboraui, alios articulos ordine rubr.dictaueram:tamẽ qui hæc prius scripsit, ordinem peruertit:ego postea illum ordinem facilè immutare non valui:si lubet, boni consule.

Exonerati fideiussoris recredentiarius petere debet. Aresta.

François. Artic. XXX. *des publ.* 1539.

Que les sentences par contumace données apres la verification de la demande seront executées, non obstãt l'appel és cas, esquels elles sont executoires selon nos ordonnances, quand elles sont données parties ouyes.

Articulus secundus.

GLOSSA PRIMA.

1 HÆc ordinatio addit ad præcedentem, vbi dicebatur tunc demum recredentiam exequendam, quando est lata partibus auditis. sed aliquando pars caussa diffugij non comparebat, & in contumaciam illius ferebatur recredentia: postea pars quæ obtinuerat, volebat eam executioni demandari: sed pars dicens se non auditam ob id opponebat, vel literas regias impetrabat ad annullandum ea, quæ facta erant eo non audito, vel appellabat:& sic caussa de integro agebatur, adeò quòd contumax erat melioris conditionis, quàm comparens: ideo statutum fuit hîc, quòd recredentię sententia per contumaciam alicuius prolata, erit contra illum exequenda:tum ne contumax sit melioris conditionis, quàm comparens:tum ne contumacia sit ei lucrosa, quæ potius damno ei esse debet. l. contumacia. vbi doctores.ff.de re iud.& Hostiens.in summa de dolo & contumac.requiruntur tamen sequentia.

Ordinationis breuis elucidatio cum ratione.

2 Primò tex.requirit contumaciam, & sic citationem: nempe non citatus non potest dici contumax:& sic contra non citatum, nec contumacem non poterit exequi sententia: nec valebit dicta recredentia, sicut nec contra tertium, probatur ibi, *par contumace.* & in l.de vnoquoque.ff.de re iud.vbi Hippoly. plenè.

Requisita sex vt sententia recredentiæ per contumaciam lata executioni mandatetur.

3 Secundò requiritur partis petitio petentis recredentiam sibi adiudicari, vel aliud ibi, in text. *de la demande*.hoc enim iudicium nõ datur nisi postulatum fuerit.l.quarta.§.hoc autem iudicium. ff.de damno infecto.

Videri tituli ante recredentiam debent.

4 Tertiò requiritur quòd petitio fuerit verificata, id est probata.ibi, *apres la verification de la demande*, & tunc dicetur verificata, quando titulus partis fuerit iudici ostensus:& hoc introductum est, ne vitiosus pateat ad beneficia ingressus.rub. de eo qui mittitur in possessio. caussa rei seruandæ.cap.1.& per totum lib.6.

5 Vnde si quis peteret contra citatum absentem contumaciam, & in contumacia recredentiam, quæ sibi concederetur, non exhibitis titulis, non valeret:quia hîc dicitur, *apres la verification de la demande*, esse dandam non antea: & quia illa sententia non conueniret verbis huius ordinationis, & sic nec dispositio.l.4.§.toties.ff.de damno infect.item si petam decem aureos caussa mutui mihi debitos, oportet quòd producam chitographum, vel instrumentum ad probandum me mutasse:& ita dicitur verificata petitio:& si nihil probarem, & in contumaciam condemnaretur aduersarius, non exequeretur illa sententia:& potest hæc verificatio in prophanis fieri per testes vel instrumenta, cùm hîc generaliter loquatur.ff.l.1.§.generaliter.de legat. præstand.quamuis suprà in artic.proximo diuersum statutum sit in beneficiis.

6 Quartò requiritur quòd sententia recredentiæ, vel alia lata sit, alioqui nisi iudex sententiam primi capitis protulerit, vel aliam, non exequetur.probat hîc tex. *que les sentences.* Nam quòd non est, exequi non potest.Priuatio enim præsupponit habitum.l.decem.ff.de verbo. obli. seruus non perdit caput, id est statum, quia non habet. §. seruus. de capit. diminut.in Instit.sic non potest recredentia exequi, quæ non est: ideo si vtraque pars non compareret, circunduceretur edictum: nec posset proferri sententia pro vna parte.l.& post edictum.§. circunducto. ff.de iudic.ideo ipso iure sententia non profertur, sed opus est iudicis ministerio.

7 Quintò quòd antequam sententia illa lata in contumaciam sit exequenda, requiritur quòd illa recredentia executoria esset, si pars esset audita, & in casibus in quibus non est executoria partibus auditis, nec in hoc casu:vt dixi in §.1. suprà eodem, glo.10.& 12.vbi scripsi quando non

est executoria: & ratio est, ne plus damni operetur contumacia, quàm præsentia. l. properandum. §. & si quidem. C. de iudic. [Vnde si contumax vellet purgare contumaciam, non exequetur, quia postquam licèt ei purgare contumaciam, ergo & impedire executionem: sed quia hoc fortè posset reus facere, & semper sic differre executionem, ideo, putarem interim faciendam executionem, ne per calumniam differatur executio. Hæc causa fuit in Senatu tractata hoc anno 1553. & ad consilium remissa fuit.]

Arestum vt notificari parti recredentia debeat.

8 Sextò requiritur, quòd postquam lata fuerit, quòd ostensa fuerit parti, contra quam lata est: alioqui si fiat executio antequam parti ostendatur, iniquam & iniustam eam pronunciauit Senatus anno 1533. die 13. Maij. & ista notificatio potest fieri domi, si iste aduersarius non inueniatur. per l. 1. ibi, in facie, vel ad domum. ff. de liber. agnoscen. & scripsi in artic. 1. de dilatio. in ordina. reg. in 2. Tomo, licèt hoc non requirat iste text. senatusconsult. tamen standum erit.

Arestum, quòd à petitorio nō appelletur tanquam ab abusu.

9 Item anno 1537. die 22. Nouembris fuit aliquis ad mulctam sexaginta librarum condemnatus, quòd appellasset ab abusu ad Senatum: eo quòd iudex ecclesiasticus, qui de petitorio cognouerat, illum condemnauerat ad restituendum beneficium, super quo obtinuerat in possessorio coram iudice seculari. Nam possessio potest esse iusta, & tamen titulus erit iniustus. probatur in l. si duo. ff. vti possidet. Felic. in c. licèt. de probatio. ideo appellare non debebat, quia non erat grauatus: cùm iure permittente fuerit sententia super petitorio lata, vt in rubr. de caus. possessio. & proprieta. per totum, alioqui post sententiam in possessorio latam nunquam ageretur petitorio: & sic eneruaretur iurisdictio ecclesiastici iudicis: quod non est dicendum. condemnatus tamen in petitorio poterit ad iudices ecclesiasticos appellare vsque ad tres sententias. clem. 1. de re iud. scripsi in rub. de friuol. appella. in concorda. tamen tanquam ab abusu ad iudices regios non ex illa condemnatione petitorij.

Garder de mesprendre, non continet oppositionem.

10 Etiam vidi dubitatum, an hæc verba, Cauebo me, vt vulgò dicitur, *je me garderay de mesprendre*, denotent oppositionem? quidam dicebant quòd sic: quia turbari quis dicitur alium persequendo, & opponendo: vt consuluit Alex. consil. 73. in 3. vol. Bar. & alij in l. 1. §. huius autem. ff. vti posside.

Contrarium arbitror veriùs. Nam opponere est impugnare. cap. cùm inter. de exceptio. sed is, qui cauet, non impugnat, ergo non dicitur opponere: & ita fuit conclusum in palatio inter aduocatos multos, & magni nominis. alia si operæpretium sit, alibi scribam. & allegata pro contrario diuersa sunt, nec respondent ad rogatum.

Praxis se opponendi quādo quis in executione non se opposuerit.

11 Postremò si quis non se opposuerit in executione literarum saysinæ & nouitatis, si postea velit se opponere, necesse est citare partem aduersam, vt deferat literas, & explera coram iudice à quo emanarunt primæ literæ.

Literæ quæ non ostenduntur an annullentur.

12 Et si pars non deferat, dicens se non habere, iudex eas cassabit, & annullabit per doctrinam Bar. in l. 2. col. 1. C. de edend. per tex. in l. vlti. in fin. C. de fide instrumento. Præposit. in c. vt debitus. col. 28. de appella. Iacob. in l. 1. in fi. ff. de edend. addidi ad Bart. alia in d. l. 2.

Possessio transfertur ob cōtumaciam.

13 Et sic patet quòd per cōtumaciam transfertur possessio, prout iubet l. fi. de rei vend. ff. etiam in beneficialibus, in quibus non habet locum missio in possessionem caussa rei seruandæ. cap. vno. de eo qui mittitur in possess. caussa rei seruandæ in 6. & hìc non mittitur in possessionem ratione contumaciæ solius, sed eo quòd pars præsens ostendit titulum, quia hæc interdicta caussam proprietatis habent annexam. l. 2. ff. de interd. ideo oportet ostendere titulum. vide alia remedia contra contumaces per Floria. in l. si is cum quo. ff. communi diuidundo. & ego ipse docui in tractat. meo de contumacia & defectu super ordi. reg. in 3. Tomo.

Loys XII. Artic. LXXXIIII. des premieres.

Articulus tertius.

Item & si l'vne des parties au parauant la recreance adiugee appelloit de quelque interlocutoire, neantmoins nosdits Iuges ressortissans sans moyen comme dit est, ne differeront de proceder, non obstant ledit appel ou appeaux, & sans preiudice d'iceux: sinon qu'il fust question de la competence ou incompetence de Iuge, ou de la recusation d'iceluy.

GLOSSA PRIMA.

Prohibito consequenti & antecedēs & econtrario fallit vt infra.

1 ISte textus tollit difficultatem, quæ fieri posset, nam postquā sententia recredētiæ possessoria prolata est, executioni mandari debet: sed is, qui possidet, per dilationes, & appellationes, vult impedire, ne ipsa sentētia proferatur: sed hic tex. his obuiat, statuēs, vt non obstante appellatione partis iudex non differat procedere ad sententiam. ratio est: quia cui conceditur consequens, id est sententia, conceditur etiam id, per quod peruenitur ad illud, & sic vt non obstante appellatione ad sententiam procedat: per text. in l. ad rem. & l. ad legatum. ff. de procurat. cap. quoniam, de sen. excomm. in 6. Concesso enim fine, omnia ad finem concessa videntur. cap. cùm infirmitas. vbi Panor. de pœnit. & remissio. vnde si mandetur alicui executio negotij, de quo princeps non cognouit: censetur eidem commissa cognitio vt antecedens. l. & si non cognitio. C. si contra ius. c. de cætero. ff. de re iudic. Bart. in l. à Diuo pio. de re iudic. ff.

2 Quod limitat Nicolaus Euerard. in duobus casibus in tractatu de locis legal. argument. à concessio. consequentis quando antecedens esset consequenti maius. argu. l. penul. §. illo. C. de necessariis seruis, & Bart. in l. 2. col. 1. ff. de iurisdict. omnium iudic. & quando ille cui conceditur vellet sibi ius dicere ad consequendum antecedens.

3 Vnde si quis eligat sepulturam apud religiosos mendicantes, nō poterunt ipsi cum cruce accedere

cedere ad parochiam curati, & propria authoritate cadauer accipere, alioqui ius sibi dicerent contra l.si quis in tantam. & per totum C. vnde vi. & hoc docet Oldrad. consil. 82. an fratres.& Cardina.in clem.dudum.§.huiusmodi.circa fin.de sepultur. Alexand. & Claud.Aquen.in l.si aliquam.ff.de acquir.possess.& in l.1.in princ.de noui oper.nuncia.Curtius in l.postquam. colu.1.C. de pact. & postquam eadem ratio est in hoc casu: scilicet quia vacatio beneficiorum est dispendiosa.c.quamuis.de electio.in sexto.de quo dixi in artic. 1.suprà eod.habebit etiam locum dispositio l. illud.ff. ad legem Aquil.vnde si quis appellauerit à citatione, vel ab executione literarum saysinæ & nouitatis: poterit iudex per hunc textum procedere ad vlteriora vsque ad recredentiam:nisi pars in appellatione expresserit se appellare à iudicis incompetentis citatione: vel quia eum suspectum recusat.& tunc poterit alter magistratus cognoscere:vt est in rub.de recusat.ar.6. requiruntur tamen in hoc arti.sequentia.

4 Primò,quòd interlocutoria aliqua lata sit.ibi,*de quelque interlocutoire*. Et interlocutoria dicitur pronunciatio iudicis ad alicuius articuli decisionem:vt plenè scribo in repet.l.quod iussit.in præfatio. ff. de re iudic. quamuis aliam definitionem doceat gloss. in l. cum clericis. C.de episcop.& cler.glo.in clement.vnica.de caus. possess. & superius in præfatio. aliqua scripsi & hîc generaliter: interlocutoria accipitur etiam pro citatione, vel alia quacunque etiam habente vim diffinitiuæ. per gl.in l.cum clericis.C.de episcop.& cleric. Requisita in hoc articulo.

5 Secundò,quòd sit lata ante recredentiam.ibi,*auparauant la recreance*,& ante recredentiam potest ferri sententia super recusatione iudicis: vel an procurator sit legitimus, sententia sequestri, & multæ aliæ,pro facti qualitate:vt in seq.gl. Sed iudicis recusatio hîc excipitur,si tamen quis dicat dilationem secundam dandam: & iudex pronunciet concedendam non esse:si pars appellet: hac appellatione non obstante iudex recredentiam pronunciabit.

6 Intellige idem si interlocutoria fuerit prolata in ipsa recredentia, vel statim pòst. per gl.in §. tutor.de authorita.tuto.in Instit.scripsi in gl.ante vacationem.in §. præfatiq; graduati.de collat.in concorda.quamuis hic tex.loquatur de interlocutoria prolata ante recredentiam.

7 Tertiò,quòd interlocutoria sit lata à iudice regio.ibi, *nos dicts iuges*: de hoc ergo debet constare in recredentia quòd sint iudices regij:ideo solent iudices in principio sic inserere: Qualitas probari debet in recredentia.

8 Petrus talis iudex regius Bituricen.&c. Alioqui sententia nõ exequeretur:nec sufficeret probare recredentiam sine hac qualitate.per l.eum actum.ff.de nego.gesti. §.planè.l.milites.C.de testam.milit.vbi testamenta militum valent coram duobus testibus: debet tamen constare eos esse milites,qui ea fecerunt.d.§.planè.& de facto qualificato scribit Ias.in l.penul.§.in eum.ff.ne quis eum qui in ius vocatus est.& l.fideiussor.§.prætor.in fi.qui satisda.cogant.

9 Quartò requiritur,quòd vna pars appellauerit ab illa interlocutoria.ibi, *& si l'vne des parties appelloit,&c.* Nã si nulla esset emissa appellatio:nõ dubitaretur, an iudex procedere posset.Sed idẽ dicunt quidam,si vtraque pars appellaret, fortè à concessione dilationis, vel ab illa interlocutoria:quod potest esse,sicut à diffinitiua: vtraque pars appellare potest,vt docet c. Raynutius.& c. Raynaldus.de testament. Nec debet sumi hîc argumentum à contrario: alioqui veniremus contra rationem ordinationis: nempe in infinitum prorogaretur materia beneficialis: sed ideo hîc exprimitur vna pars,*l'vne des parties*,quia hoc frequentius fit, quàm vt ambæ partes appellent. & quando aliquid exprimitur ratione frequentioris vsus non excludit aliud non ita frequens. authen.cassa.C.de sacrosanct.eccles.gl.sing.in cle.1.de rescript.scripsi in tractat. nominationum.qu. 5.num.25.ego tamen dicerem iudicem non posse procedere,si vtraque pars appellauit:quia stultus est iudex,qui ad non petita procedit,& condemnat.l.fi.C.de fideicomm. libertati. & quando vtraque pars appellauerit ab eo,nullus recredentiam peteret, ergo ex officio sententiam proferre non posset:quia si partes sint cõcordes,quid ad iudicem?l.1.§.inde quæritur.ff.de no.oper.nunciа.nec potest iudex in his,quæ facti sunt,supplere.l.vna.C.vt quæ desunt aduoc.part.vbi Docto. Imò hîc tex.cũm mysterio loquitur, dicens, *l'vne des parties*, ergo si ambæ,cessat decisio text.nec expressit hoc caussa frequentioris vsus:vt quidam dicebant: & ratio sola prorogationis nõ attenditur, sed partium prosecutio: & ita mihi de iure videtur, quicquid in contrarium dicatur,nec obstat iste text.ibi, *non obstant ledit appel ou appeaux*, ergo appellationes ab vtraque parte intelliguntur.Respond.non sequitur.nam vna pars plures potest emittere appellationes: & interdum quindecim vidi iudicari in audientia ab illo illustri viro, & memoriæ, omnisque doctrinæ excellentissimo domino Liseto primo Parisiens. Senatus præside. Et si plures emissæ fuerint appellationes ab vna parte, idem erit ac si vna tantùm emissa esset: secus si ab vtraque parte: vt prædictum extitit. Vtraque parte appellante an iudex procedere possit.

10 Quintò quòd ab illis appelletur immediatè ad supremam curiam.ibi,*ressortissans sans moyen*. Nam de subalternis iudicibus superiùs in tractatu de senten.prouisio.artic.2. dictum fuit. Et ratio huius ordinationis est illa,quam prædiximus, nempe qui vult consequens,id est recredẽtiam executorialem, vult & antecedens, scilicet interlocutorias antea latas non impedire,quominus perueniatur ad ipsam recredentiam. Anchara.consil.261. videtur.col.1. vnde si princeps scienter confert officium inhabili,videtur secum dispensare,vt tenere possit id officium.l.quidam consulebat.ff.de re iudic.l.Barbarius.ff.de off.prætor.

11 Item missio in possessionem canonicatus habet vim collationis, quando fit ab habente potestatem conferendi,per hanc regulã,qui vult consequens, vt consuluit Roma.consil.337.quoad

primum.& Panor.in c. authoritate.de institut. scripsi in forma manda. circa finem. in glo. inducentes,in concorda.

Limitat vltra prædicta Ias.in l.1.colu.1.ff.de transactio.& in l.fi.col.3.C.de hæredib.instituen. Dec.consil.77.viso puncto.col.1.& quinque limitationes tradit Claudius Aquen. in l.1.col.3.ff. de noui oper. nuncia.

A sententia subrogationis appellatur,& ad vlteriora proceditur.

11 Idem si appelletur à sententia, qua aliquis fuit subrogatus in locum alterius.per istum text. generaliter loquentem,& quia iste text.duos tantùm excepit casus, videlicet incompetentiæ, & recusationis, ergo firmat regulam in non exceptis.l. 1. ff.de regulis iuris. gloss. & Dyn.in proœ. reg.sexti libri:& quia hæc subrogationis sententia interlocutoria est: ideo in ea procedet tex.decisio,loquens de interlocutoria.

Sinon qu'il fust question de la competence,ou incompetence de Iuge.

GLOSSA SECVNDA.

Hic ponitur de incompetentia iudicis.

1 Hic ponitur limitatio ad ea, quæ superius dicta sunt, videlicet quòd iudex procedere potest non obstante appellatione emissa ab interlocutoria ante recredentiam lata. fallit si ageretur de competentia iudicis, vel incompetentia. per glos. singularem,in clem.vna in fin.de sequestra. possessio. & fruct. Nam in quibus casibus est prohibita appellatio, tamen non censetur prohibita à sententia, qua aliquis se iudicem competentem pronunciauit, vel incompetentem.Ita consuluit Angel.consil.195.Guillelmus:aliàs omnes caussæ ad incompetentes iudices trahi possent:vt refert Francisc. Curt. consi. 124. Sacratissime, & c. mature. num. 13.vnde licèt contra tres sententias conformes nulla exceptio opponi possit.clem. 1. de re iudic. Tamen exceptio iurisdictionis,seu incompetentiæ opponi poterit:vt docet Bal.in l.exceptionem. col.vlt.C.de probat.Hippoly.in repet.l.fi.num.49.ff.de iurisdict.omnium iudic.ratio huius limitationis est:quia iudex est potissima iudicij pars.gl.in l.si procuratorem absentem.ff.de procurat.facit text.in l.1.ibi,cui de ea re ius statuendi fuerit.ff. de his qui notant.infa.

Iudex secularis clericū ad emendam honorabilē an condēnare possit.

2 Vbi quis notatur, si infamia irrogetur ab eo, qui potestatem habet super infamia iudicandi: ideo si iudex laicus condemnet clericum ad emendam honorabilem, quod non potest: vt alibi dixi,non notatur infamia de iure:quia is potestatem non habet hoc faciendi in clericum: c. vno. de cler.coniuga.in 6.cap.at si cleri.de iudic.vbi Barba.col.3.multa iura ad hoc consonantia tradit, vide ibi eum col.3.& seq.& in rubr.de foro competen.idem tenet Imol.in l.si quis filio.§.quid tamen.ff.de iniusto rupto & irrito fact.testament.

3 Et vbicunque est sublata nullitas,non censetur illa sublata,per quam negatur iurisdictio:quia oportet,quòd constet de sententia,& iurisdictione proferentis. per d. glos. pro qua facit l.2. §. ait prætor.ff.qui satisda.cogant.vbi per illum text. Bald. ait, quòd si statuto caueatur,vt sententia arbitri mandetur executioni, qualiscunque fuerit, debet intelligi dummodo lata fuerit ab eo qui fuit arbiter.hoc firmat Barba.in d.clem.vna. colu.5. de sequestra. possessio.& fruct.& sic opus est quòd illa nullitas appareat.Ias.consil.11.colum.vlt.volum.3.si tamen quis non se allegauerit clericum,& fuerit condemnatus ad hanc honorabilem emendam, si non appellauerit, & in executione tonsuram alleget,non auditur:vt censuit Senatus anno 1480,die 22.Decembris.quia illam allegans in executione,videtur calumniosè proponere:vt asserit Bald.in l.in contractibus.colum. 1.C.de non numera. pecu. alibi dicam, [semper posse allegari coram laico. poterit tamen iudex laicus clericum absoluere de crimine priuilegiato,& post absolutionem non licet officiali postea eum prehendere, alioquin officialis Paris. fuit coactus ducere clericum ad Senatum, & is fuit liberè à carcere extractus,& promotor Paris.detentus anno 1390.in quadra.]

Arestum an in executione tonsura allegari possit.

4 Item prohibitus excipere, poterit incompetentiam iudicis excipere. Feli. post alios in c. pastoralis.n.11.col.3,de exceptio.& sic non est mirum,si hìc excipiatur.

Sententia nulla non est sententia.

5 Quia sententia lata à nō suo iudice dicitur potius famosus libellus,id est scriptura,quàm sententia.Bal.consil.21.processus.col.2. in 5.vol. & omnis actus à iudice incompetenti factus dicitur fieri sine ordine.Bald.in c.fi.quo tempore miles.in feud.

Competens in vno, in aliis non est incompetēs.

6 Si tamen iudex fuerit competens in vno, non poterit pars allegare incompetentiam in aliis, sed debet rendere ad fines non procedendi in illis casibus, in quibus non habet cognitionem: & si iudex voluerit procedere, pars appellare poterit.ita vidi in practica seruari,& appellationē alicuius à Senatu annullari,quòd incompotentiam allegauerat, & ea non obstante iudex processerat à quo pars appellauerat,die 15. Iulij, anno 1528. contra quendam, qui appellauerat à iudice scabinorum ciuitatis Montis Desiderij. & circa incompetentiam sex esse consideranda scripsi in tracta.de exceptio.in 3.diuisio.

Arestum.

7 Et ad ornamentum & elucidationem illius glos.& totius materiæ incompetentiæ,vide Bald. in margar.in verbo,iudex.quæst.162.& in verb.lis mota.quæstio.29.& Panorm.in cap.ex parte 2. de offic.delegat.& consil.61.vol.2.& Angel.in rub.de exceptio.in Institu.colu.3.& in §.appellantur.col.8.ibid.Lanfranc.in repet.c.quoniam.in verb. exceptiones.col. quarta.& in ver.interlocutiones.col.18.de probat. & Vital.de Camba. in tractat.clausula.in clausula nulla exceptione obstante.Alex.in l.4 § condemnatum.col.4.ff.de re iudic.& in l.de pupillo.§.qui opus,col.2.de noui oper.nunciat.& consi.77.in 3.vol.Ancha.consil.271.in fin.& Barba.in c.iurauit.col.3. de probat. & consil.39.in 1.vol.ac consi.44.eodem vol.& cons.50.col.3.ibidem,& consi.13.col.6.in secundo vol.ac consi.28.col.5.ibidem, & Corset. in sing.incip.Statutū,& Hippoly.sing.10.Tu scis.& Roma.

ma.consi.42.Soci.consi.27.n.8.in 3.vol.& consil.87.n.5.ibidem,& consi.83. col.fin.vol.4.Corne. consi.37.in 1.vol.& Areti.consi.165.col.4.& Ias.consi.9.col.2.vol.2. Dec.consi. 107.& consi.360. & Feli.in c.pastoralis.col.3.de except.& in c.qualiter in 1.de accusatio.

8 Item nō solet princeps seruare defectum iurisdictionis,nec valerent literę concedentes,quòd non obstante defectu iurisdictionis princeps confirmaret sententiam:his verbis vtitur Gomes.in compendio vtriusque signaturæ. fol.74. & sequ.in reg. de non iudicand.iuxta formam supplicā. quod est notandum contra sic impetrantes literas regias in hoc regno, vt verificari & interinari non debeant:si non obstante defectu iurisdictionis sententia ab eis lata cōfirmetur:vel quòd non obstante incompetentia iudex cognoscat. *Literæ confirmātes sententiam à iudice incompetēte latam non valent.*

9 Vide 35.limitationes per Corsetum in reperto.in verbo Fori competētia. vbi fori incompetentia in illis casibus allegari non potest: & triginta quatuor casus in quibus incompetentiæ exceptio non opponitur,congerit Barba.in rubr.de foro compet.col.3.cum seq. *Casus in quibus incompetētia allegari non potest.*

10 Aduerte ad id quod scribit Bal. in disputatione incip. Accusatus.colum.5.vers.3.requiritur quòd iudex incompetēs qualitercūque procedat, semper dicitur partē grauare,& non potest secundùm eum procedere,nisi malè, allegat text.in l. magisteriæ.C.de iurisdict. omnium iud.alia multa dixi de hac incompetentia in tract.meo de exceptio.in 3.diuision.hîc non repetam. *Iudex incōpetens partes grauare censetur.*

Ou de la recusation d'iceluy.

GLOSSA TERTIA.

1 INtellige quòd si pars recusat iudicem,fortè quia alteri est consanguineus,vel alia ex caussa,de quibus in tract.de recusa.dixi.l.qui iurisdictioni.ff.de iurisd. omnium iud. si iudex pronūciauerit procedendum non obstante recusatione opposita, si pars appellet,iudex ad recredentiam procedere non poterit in hoc casu,per istum text.durum est enim coram iudice supecto litigare.c.cùm inter.de exceptio.& quia sapit incompetentiā, quæ semper excepta censetur:vt suprà dixi in proxima glos. *Recusatio iudicis impedit iudicem procedere etiam ad recredentiam.*

2 Iste tamen tex.non procedit, quando sententia recusationis notarij, aut alterius quàm iudicis proponeretur: quia tunc iudex procedere posset non obstante partis appellatione, sumendo argumentum ex isto tex.qui vnum exprimit,& excipit: ergo aliud comprehendit.l.cùm prætor. ff.de iudic.c.qualis.25.dist.

3 Hodie prouisum est huic art.per ordinat.no.public.anno 1530.art.11.quæ est artic.6.rub.de recusa.vbi statuitur, quòd in omni recusationis materia,in qua declaratæ erunt caussæ recusationis friuolæ, & non admissibiles: poterit vltra procedi ad principalem caussam non obstante appellatione,sed non iudex recusatus:sed alius substitutus,vel locum tenens: vel is qui solitus est sedere in loco illius recusati:& ideo per illam ordinationem, si recusatus erit locum tenēs generalis,& is pronunciauerit recusationis caussas friuolas,& non recipiendas: si appellatum ab illa sententia fuerit,locumtenens specialis quem vocant,*lieutenant particulier*,cognoscet de illa caussa, & procedet vsque ad sententiam recredentiæ non obstante appellatione: & ista sunt notanda, quia olim iudex recusatus manus & ora ligata habebat,adeò, vt non posset cogere partes,vt conuenirent de iudice: vt fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1526. die 21. Martij ideo eligebantur arbitri iuris.c.legitima. de appellat.in 6. & interim caussa principalis differebatur. Sed hodie est statutum iustè,vt supra scripsi,& abundantius in tracta.meo de recusa.super illo artic. *Elucidatio ordinationis regiæ de recusatis iudicibus.* *Arestum.*

François Articul. XLVI. *des publ.* 1539.

Que ès matieres possessoires beneficiales, l'on communiquera les tiltres dès le commencement de la cause: pourquoy faire le iuge baillera vn seul delay competant,tel qu'il verra estre à faire,selon la distance des lieux:& par faute de exhiber,se sera adiudication de recreance,ou maintenue sur les tiltres & capacitez de celuy qui aura fourny, qui sera executée non obstant l'appel, quand elle sera donnée par noz iuges ressortissans, sans moyen en nosdites cours souueraines. *Articulus quartus.*

GLOSSA VNICA.

1 SVperius articulo primo dictum fuit recredentiæ sententiam ex titulis adiudicandam: dubitare quis posset, quando illi tituli beneficiales exhibendi sint, & producendi:& primò statuitur hîc, in principio litis producendos, & exhibendos titulos in beneficialibus:ne dispendiosa sit beneficiorum diutina vacatio. c. quàm sit.de electio.in 6.& sic in ipso litis exordio, & in initio debet communicare pars, id est in medium afferre, producere, exhibere, & edere suos titulos, id est collationem sibi factam, præsentationem, *Producere titulos vtraque pars debet, & quando.*

2 institutionem, vel aliam quamlibet prouisionem. ✝ Ratio est:quia possessio in beneficiis acquiri non potest sine titulo, nec acquisita retineri.c.1. & per totum.de eo qui mittit.in possessio. in 6.cap. ex literis. de restit. spoliat.c.1.de reg.iur. in 6.glos.in verb.inquirant. §.ordinarij. de

pacifi. possess. in pragmatic. & si fuerit acquisita, non prodest: quia est quædam detentio, non possessio, regula sine possessione. de regul. iur. in 6. ideo vult hic text. quòd producatur titulus ad
3 ipsam possessionem iustificandam: vt infrà dico. † Et hic text. dicit titulos in plurali, *tiltres*, & sic omnes. Respond. si quis dubitet de vno, omnes potest producere: sed sufficit vnum certum & bonum titulum producere: nempe si collationem à Papa quis habet, adhuc tamen non habet bullas, producet collationem ordinarij: & demum si videat illam non sufficere, alteram vel alias quascunque producere poterit: imò si nō produxerit in recredentia, poterit in pleno producere possessorio alios titulos, quia hîc non prohibetur. pro hoc facit glo. & ibi Panor. in c. 1. de concessio. præbend. iste articul. est in rubr. *des causes possessoires beneficiales*, & mutatus à transcribente: sed postquam omnia erant parata & coniuncta, non potui facilè separare: ideo tu boni consules.

Dilatio cōpetens dari debet & an duæ concedi possint.

4 Secundò docet quando sumendum sit initium. ibi, *pourquoy faire, &c.* vbi Rex censet iudicem daturum vnam solam, ad producendum titulos, dilationem competentem, secundùm quod eidem iudici visum fuerit, pro locorum distantia: & quamuis hîc text. non loquatur nisi de loci distantia, tamen debet iudex arbitrari dilationem secundùm distantiam locorum, & personarum: vt expressè dicit textus in cap. cùm sit Romana. de appella. & ibi glos. dicit etiam qualitatem personarum inspiciendam. per text. in l. 2. ff. de re iudic. facit l. 1. C. de dilatio.

5 Quæro, nunquid iudex poterit alteram dilationem concedere? Respon. non, quia non potest tollere legem superioris, & sic faciendo imponeret legi: quod non potest facere inferior. clem. ne Romani. de electio. l. nemo. ff. de lega. 1. ideo alium terminū non dabit quàm assignatum in lege: vt probatur in c. 1. & c. cupientes. §. quòd si per viginti. vbi glos. in verb. quindecim. de electio. in 6. sed parte altera non comparente in termino procedere ad vlteriora licebit: vt ibi dicitur, & nominatim asserunt Anchar. & Perus. in d. c. cùm sit Romana.

6 Vbi plus dicunt, in beneficialibus desertam non esse appellationem, ex quo alia pœna contumaci imponitur, videlicet quòd in eius absentia procedatur, & sic alia pœna appellans puniri non debet, & sic duplici. cap. ar si clerici. in fin. de iudic. quod est verum in termino à iure assignato, secus in termino dato ab homine: quia mitiùs agitur cum lege, quàm cum homine l. Celsus. ff. de arbitr. doctò. in d. cap. cùm sit. dicam in rubr. de appellatio. ex magna tamen caussa, & vtilitate suadente, posset iudex secundam statuere, & maximè si hoc haberet stylus curiæ. Panorm. & Feli. in d. cap. cùm sit. & hodie iudices non seruant istum tex. sed duas ad minimum concedunt dilationes.

Non exhibens titulos recredētiam perdit.

7 Tertiò quòd si in ipsa dilatione pars altera non exhibeat titulos, collationem, vel aliquam prouisionem: adiudicabitur recredentia, vel manutenentia, id est plenum possessorium ei, qui produxit suum titulum probatum. ibi, *& par faute d'exhiber, &c.* nempe ipsa possessio in beneficiis, vt dixi, non debet adiudicari alicui sine titulo: ne ad ea vitiosus detur ingressus. cap. 1. de eo qui mittitùr in possess. caus. rei seruan. in 6. debet enim possessio ex titulis iustificari. glos. vlt. in clem. vna. de caus. posses. & proprieta. abundè super hoc scripsi in tit. de annatis. in gloss. possessionem. in 7. regula in concord.

Producēs in termino signaturam an postea bullā producere possit.

8 Vnde si altera pars intra dilationem produxerit signaturam, & post dilationem bullam, valebit productio, antequam recredentia proferatur: quia hîc non imponitur alia pœna, nisi quòd adiudicetur recredentia ei, qui produxit: ergo antequam adiudicetur, producere altera pars
9 poterit. doct. in cap. primò. de fide instrumento. † Sicut de testibus scribitur, sufficere si iurauerint in termino, licèt non fuerint examinati, sed post terminum: quia dicta illorum referuntur ad diem iuramenti, teste Bar. in l. damni. §. Sabini. ff. de damno infect. refert Hippol. sing. 113. dictum testis, &c.

10 Quartò ibi, *qui sera executée.* vult recredentiam exequendam non obstante appellatione, si fuerit lata à iudicibus regiis, quibus immediatè ad curiam appellatur supremam: vt superius dictum extitit artic. primò. Sed hoc esse periculosum asserit Ioan. Fabr. in §. retinendæ. col. vlt. de interdict. in Institu. quia ante litem contestatam non fertur diffinitiua. l. properandum. §. 1. C. de
11 iudic. † Sed respond. quòd actor qui produxit titulos debet tueri in possessione, quousque reus veniat, & suos titulos exhibeat. per rubric. ff. ne vis fiat ei, qui in possessionem missus est. Quòd si meliores pars offerat titulos, iudex plenū adiudicabit isti reo vltimo producenti posses-
12 sorium: & ita seruat praxis regni. † Post plenum autem possessorium, petitium quis mouere poterit. per c. cum ecclesia. c. pastoralis. de caussa posses. & hoc coram officiali, vbi situm est beneficium, vel coram aliis iudicibus delegatis ecclesiasticis.

Item quamuis iste text. loquatur de iudicibus, à quibus ad curiam appellatur, quòd recredentia exequi debet: multò fortius si sit à Senatu prolata. authē. multò magis. C. de sacrosanct. eccles. vel à supplicationum consiliariis, quos requestarum dicunt: & hoc seruat praxis. [Vide alia quæ scripsi artic. 3. titul. de causis benefic. vbi hic artic. est repetitus.]

Idem artic. LXII. *des publ.* 1539.

Que les sentences de recreance & reintegrande en toutes matieres & de garnison seront executoires non

obstant

obstant l'appel, & sans preiudice d'iceluy en baillant caution pourueu qu'elles soyent données par noz iuges ressortissans sans moyen, assistans auec eux iusques au nombre de six conseillers du siege, qui signeront le dictum auec le iuge, dont sera faite mention au bas de la sentence pour le regard desdites recreances & reintegrandes.

GLOSSA PRIMA.

1 Describit hic articulus tres casus, in quibus executio fieri potest appellatione non obstante. Primus est in recredentia: de qua dictum extitit superiùs, artic. 1. & secundo. & hucusque.

2 Secundus casus executorius est in interdicto, vnde vi super spoliatione, quando aliquis fuit spoliatus beneficio, vel alia quacunque: vt hîc, dum dicitur *reintegrande en toutes matieres*, & ideo sic vocatur ab effectu, quia reintegranda sunt omnia iura spoliatis. c. reintegranda. 3. q. 1. vbi inuentum est remedium possessorium pro his, qui amiserunt possessionem sine iusta caussa, vt eam recuperare possint: & habet locum tam in rebus ecclesiasticis, beneficiis, quàm pro rebus prophanis. glos. & doct. in ca. cùm ad sedem, de restitu. spoliato. de Ripa in c. sæpe. ibidem, & quamuis Panorm. Imol. & multi docto. teneant in d. c. cùm ad sedem. hoc remedium non dari nisi pro rebus ecclesiæ, vel clericorum. Remedium c. reintegrãda. in omnibus rebus locum habet etiã laicorũ.

3 Tamen quòd detur laicis etiam pro rebus laicorum, patet hîc, dũ dicit, *en toutes matieres*, & huius fuerunt sententiæ Bart. Angel. Areti. Alex. & alij. in l. rem quæ nobis. ff. de acqu. pos. & Alex. consil. 51. viso. in 1. vol. & cons. 112. viso. col. 4. vol. 2. & consil. 200. viso ibidem. & cons. 6. circa. in 2. q. vol. 3. consil. 9. in caussa. col. 2. volum. 5. & consil. 94. visis. num. 13. ibidem, vbi istam sententiam dicunt communem, & Soci. cons. 266. col. 7. in 2. vol. & Dec. consi. 262. agitur. col. 1. Nam quamuis hoc remedium ca. reintegranda. fuerit ab ecclesia, & ecclesiasticis viris, & pro rebus ecclesiasticis principaliter inuentum: tamen noluerunt inuentores denegare illud remedium laicis, pro possessione rerum suarum recuperanda: quamuis de hoc dubitet Petr. Ferra. in sua practi. in forma libel. in caussa rei spolia. in prima glos. col. penultima.

4 Quia dispositio huius c. reintegranda. inducta videtur ratione corrigendi peccatum spoliationis: quæ ratio peccati etiam militat in rebus laicorum: igitur inter laicos, & in rebus ipsorum seruari debet, quia est eadem ratio. ca. translato. de constit. & quia nimis restringeretur ille text. si tãtùm in rebus ecclesiarum, vel clericorum intelligeremus, cùm generaliter loquatur. [Et quamuis sententia in materia reintegrandæ sit executoria non obstante appellatione, literæ tamen super reintegranda non debent mandari executioni post appellationem, sed sententia, prout loquitur iste tex. & sic iudicauit Senatus Paris. anno 1516. die 9. Decembris.] Inductũ cur c. reintegrãda, sit, & cui detur.

5 Item hoc remedium datur ei, qui amisit possessionem ex iniusta caussa. d. ca. reintegranda. & debet is, qui petit sibi restitui possessionem, dicere se ex iniusta caussa possessionem perdidisse: teste Innoc. & aliis in d. cap. cum ad sedem. & in c. sæpe. de restit. spoliat. in Francia sicut communiter concluditur per practicantes in interdicto retinendæ, quando pars tenet, & possidet, sed turbatur. teste Ioan. Fab. in §. retinendæ. de interdict. in Institut. ita in possessione recuperanda communiter concluditur in hoc remedio reintegrandæ possessionis: de quo plura scribit Soci. in repet. l. rẽ quæ nobis. ff. de acquir. possess. vbi 12. tradit q. Cuius scripta si hîc vellẽ transcribere, mul-

6 tas chartas replerẽ. Sed breuia & vtilia scribere aueo. † Et solet cõcludere actor, vt restituatur & reintegretur in primis & ante omnia ad possessionem domus vel alterius rei, qua fuit spoliatus. l. 1. & per totum. ff. de vi, & vi armata. Petr. Ferra. in pract. sua in forma libel. in caussa spoliatæ possessio. Innoc. & alij in c. querelam. de electio. & doct. in c. cùm ad sedem. & cap. sæpe. de restitu. spol. Soci. in quæst. 6. [& in hoc Rex habet præuentionem, vt iudicauit Senatus. de quo in stylo parla. aresto 384.] Cõclusio in reintegrãda.

7 Notandum est quod interdictum vnde vi. non competit pro rebus mobilibus, nisi res mobiles sint in fundo, vnde quis vi deiectus est. l. 1. §. illud. ff. de vi, & vi armata. ita & hoc remedium reintegrandæ: nam si quis fructus ex meo fundo receperit, hoc remedio agere potero. per d. cap. reintegranda. ibi, omnia. & cap. cùm ecclesia. 3. quæst. 2. ibi, de possessionibus, & rebus. Bart. & alij, in d. l. rem quæ nobis.

8 Sed in hoc aduertendum est, quia agens interdicto debet dicere se spoliatum ab anno citra. *depuis an & iour en ça.* alioqui non reciperetur apud nos: quia annalia interdicta sunt, nisi de eo quod ad eum contra quem agitur, peruenit. l. ex quibus caussis. ff. de interdictis. l. 1. de vi, & vi armat. quamuis si agatur remedio c. reintegranda. perpetuò agi possit, maximè quoad damna. glos. vltim. in c. solicite. de restitu. spoliato. vbi docto. sed in hoc regno nos coniungimus interdictum possessorium vnde vi, cum remedio d. c. reintegranda. & ex his fit vnum bonum mixtum, quamuis Soci. in d. l. rem quæ nobis. in 6. quæstione dicat non posse hæc remedia concurrere: tamen in quantum vnum excedit aliud, & possunt compati, simul iniunguntur in praxi. vide Soc. in repetit. l. rem quæ nobis. 8. princ. quæst. ff. de acquir. possess. Iungi an possit interdictũ cum hoc c. reintegranda.

9 Item tria saltem probare debet spoliatus. Primò possessionem, scilicet quòd possidebat ante spoliationem. l. 1. §. interdictum autem hoc nulli competit, nisi ei qui tunc, cùm deiiceretur possidebat: nec alius deiici visus est, quàm qui possidet. ff. de vi, & vi armat. cap. consultationibus. de Spoliatus tria probare tenetur.

off. delegat. Secundò quòd fuit ſpoliatus. cap.1. & ſequ. de reſtitut. ſpoliat. [Sufficit tamen probare antiquiorem poſſeſſionem agentis, & iſtam rem nunc ab alio videlicet reo poſſeſſam, vt pulchrè docet Bald.in l.penultim. numer. 20. C.ſi à non compe.iud.iudica.fuerit.quem ſequitur Alexand.conſil.6.circa.numer.5. in 3. volum. & Carol.Ruinus in conſil.5.viſo proceſſu.num.16. in 4.volum.& de hoc aliquando ſcripſi.] & in practica non ſolet adiici tempus:etiam non eſt neceſſe in hoc remedio apponere, niſi argueretur dolus. Bart. in l.1. §. ſine autem.ff.de vi,& vi armat.Sed nos non ſolemus:& idem dicit de Ferra.in gloſ.ingreſſus. Tertiò quòd ſit ſpoliatus à parte aduerſa,vel eo mandante,aut ratum habente. c.cùm ad ſedem. de reſtitu. ſpoliato. Nam ſi ageretur contra eum,qui poſſidet,non tamen ſpoliauit, non concluditur contra eum (vt dicunt practici.) *A reparer les troubles, mais à remettre & reſtituer la ſpoliation faite par Sempronius entre les mains de Titius.*& hoc probatur in c.ſæpe.de reſtitu.ſpoliato.

Tertius hîc deſcribitur caſus executorius, videlicet cùm quidam eſt condemnatus ad interim ſoluendum,quod dicunt garniendum decem aureos,quos debet: tunc executio fiet nonobſtantibus oppoſitionibus & appellationibus: & iſtum caſum plenè tractaui in tracta. de literis obligatoriis.arti.1.& per totum ad ibi dicta nunc te reiicio.

Seront executoires non obſtant l'appel.

GLOSSA SECVNDA.

Appellatio quędam non reſcindit.

1 Vamuis de iure interponendæ prouocationis poteſtas à ſententia ex omni cauſſa prolata libera litigatoribus tribuatur.l. 3. C. de peda.iudicib.Tamen quædam ſunt quæ in cauſſa appellationis non veniunt reſcindenda,& iſta non ſuſpenduntur per appellationem,vt litis conteſtatio,& teſtium receptio.l.ita demum. C.de procurator.cle.teſtibus.de teſtib.

2 Quædam ſunt,quę nullo modo pertinent ad iudicem appellationis,ſed finiuntur ſimulatque eſt appellatum, & tunc quoad iſta appellatio non reſcinditur prorſus pronunciatum: vt pote fideiuſſor datus in prima cauſſa,non tenetur in cauſſa appellationis.l.cùm apud.ff.iudicat.ſolui.vbi glo.& Bart.& in l.Græce.in princ.de fideiuſſorib. quia ſatiſdatio finita eſt primo iudicio finito:vt plenè ſcribit Hippol.in rubr.de fideiuſſor.q.10.num.108.

3 Quædam ſunt,quæ in cauſſa appellationis poſſunt reformari, confirmari,vel prorſus tolli,& quantum ad hoc appellatio ſuſpendit pronunciatum, & appellatur ſuſpenſio, non quod interim non reſcindat,ſed quia non reſcindit præcisè: cùm remaneant reliquiæ ſententiæ in fieri. l.poſtquam.§.Imperator.ff.vt lega.nomine caueatur. & l. 1. in fi. ff. ad Turpili. c. venientes. de iureiurand.& in præfa. ſuperius dictum extitit.

4 Sunt quædam, quæ non poſſunt pendere vt ea quæ ſunt neceſſaria,& trahunt ſecum executionem,vt infamia,& deportatio,& iſta poſtea per appellationem reſcinduntur.l. furti. §.1. ff.de his qui not.infa.l.qui vltimo.ff.de pœnis. Bald.in l.ſi cauſſa cognita. colum.1.C.de tranſactio.& l. fi.ſi à non competente iudice iudicatum fuerit.Sic & in his caſibus fit executio,quæ tamen poſtea per appellationem reſcindi poteſt.per text. in l. chirographis. §.1. ff.de adminiſtra.tutor.ob id datur cautio,per has ordinationes. & an appellatio prohiberi poſſit, ſcribit Ludouic. Roman. in l.penultim.ff.de aqua plur.arcend.gloſ.& docto.in l.2. C.ſi contra ius. alibi dico in tracta.de appellat.

Et ſans preiudice d'iceluy.

GLOSSA TERTIA.

Sententia poſſeſſoria exequetur non obſtante appellatione.

1 Abes hîc, quòd appellatio non recipitur ante executionem in materia poſſeſſoria: etiam hoc probat text.in l.vna.ibi tamen lata ſententia ſortitur effectum.C.ſi de momen.poſſ.fuerit appella.& per illum text.dicit Bart.in l.ſecunda.ff.de appel.recipiend. quòd facta executione ſententiæ latæ in poſſeſſorio admittitur appellatio, licèt non ante executionem,& quamuis opinio Bart.reprobetur per doct. ibi, tamen approbatur hîc. & per totum iſtum titulum.

Intellectus ad l.vnam.

2 Et dicta l.vna.quamuis ponderetur per doctores ibi, & integra omnis proprietatis cauſſa ſeruetur.Non dicit vt integra ſeruetur cauſſa poſſeſſionis, & ſic ſolùm ibi reſeruatur ius proprietatis:& ſic patet opinionem Bart.veriſſimam,& probari in d.l. vna. dum dicit:tamen lata ſententia ſortitur effectum. ita tamen poſſeſſionis reformationem fieri oportet, vt proprietatis integra cauſſa ſeruetur. vult dicere faciendam etiam eſſe reformationem poſſeſſionis poſt executionem, & ſic de poſſeſſione cognoſcemus: & poſtquam ſententia poſſeſſoria fuerit executioni data: vt hîc dicitur: & ita recipitur practica Franciæ.licèt Pet.de Ferra.in pract.ſua in forma appel.ab interlocutoria, in verb.in his ſcriptis,circa fi.dicat omnes contra Bartol. tenere. & idem in forma libelli in cauſſa rei ſpoliatæ. in verb. per veſtram diffinitiuam. & Iaſon conſil. 187. circa. colum. 6.in 2. volu.quòd omnis opinio eſt in contrarium, & idem tenet Dec. conſ. 28. & pro tenui.colum.3. Tamen ſufficit Gallis ſententiam Bart.hîc eſſe approbatam per leges regni.& pro iſta facit text in cap.fin. §. de poſſeſſione.2.quæſt. 6. cuius verba ſunt de poſſeſſione & eius momento: ſi in cauſſa dicatur, quæ ſententia interlocutoria appellatur, quamuis prouocatio interpoſita fuerit.

3 Tamen

3 Tamen lata sententia sortietur effectum: ecce ibi practicam huius regni: vt sententia possessoria exequatur,& sortiatur effectum salua appellatione,& sine illius praeiudicio. Et istum intellectum sequitur & commendat Panor. in d.c. cùm ad sedem. col. pen. de restitu. spolia.& in consi. 55. in caussa. col. pen. & seq. in 2. vol. vbi dicit istam verissimam.& Bald. in l. 2. col. vlt. C. de episcop. audien. ac Paul. Castren. consi. 39. quod in sententia in 1. vol. ac de Ripa in repetitio. cap. saepe. col. 2. de restitut. spoliat.& dominus Petrus Parisiis consil. 108. de bono iure. num. 20. in 1. vol.& sic appellatio in possessorio procedit, sed non impedit executionem: tamen si retractaretur postea sententia, retractabitur etiam executio: quod est notandum ad istam Franciae praxim.& quòd appellatio non suspendat executionem in possessorio, tenet Archi. in d. §. de possessione.& Imol. in cle. vna. in fi. de sequestra. possess.& fruct.& Aufrer. in decisio. Tholosa. q. vlt.& stilus curiarum Delphinalium seruat opinionem Barth. Praxis Franciae iuri conformis in possessoriis, & Delphinatus.

4 Vt si appelletur à reintegratione possessionis, iudex à quo non debet retardare executionem suae reintegrationis, vtor verbis Guidonis Papae in statuto, si quis per literas. in verb. appellatione cessante. Si tamen iudex appellationis postea cognouerit malè processum, reuocabit reintegrationem cum expensis, damnis, & interesse secundùm Guido. quem sequitur practica Franciae vt hìc.

5 Et sic conciliantur iura canonica & ciuilia, vt à sententia possessoria primi capitis recredentiae non appelletur quoad effectum: quia sententia sortitur effectum, antequam appellatio discutiatur. Et ita intelliguntur leges loquentes, vt non appelletur à sententia possessoria.& dicta l. vna. si de momenta. possess. iura autem canonica, quae recipiunt appellationem à sententia possessoria, intelliguntur de sententia lata super 2. c. possessorij, id est super pleno possessorio. nam ab illa bene recipitur appellatio, etiam non facta executione: prout dixi in articul. 1. suprà eodem per cap. fi. de iudic. c. 1. vbi glos. de caus. possess. vbi dixi: quia praetor vult, vt confestim is, qui possidet conseruetur, & tueatur in sua possessione. rubr. ff. vti possid. sed hoc non potest fieri recipiendo probationes: ob id nullae recipiuntur testium probationes in recredentia, sed dum pleniùs tractatur possessorium: secus ca. 1. de sequestrat. possess.& fructuum,& ista est practica Franciae ex iuribus, vt videtis, assumpta: videte quae scripsi in articulo 9. in glos. 5. infrà eodem.& Antho. Capit. in decis. Neapol. q. 34. Conciliātur iura canonica & ciuilia.

6 Si tamen tertius se opposuerit, audietur ante executionem. Panor. in c. veniens. de testi. col. 3.

7 Et in casibus in quibus iudex potest ex officio procedere, potest & tertium, cuius interest, admittere, tex. in c. cùm parati. vbi ponderat Imol.& Decius in 2. not. de appel.

8 De stilo curiarum Delphinalium spoliatus restituitur, non obstantibus appellationibus, & oppositionibus etiam factis à tertio, teste Guido. Papae in d. statuto. si quis per literas. in ver. appellatione. versic. Quaero si in executione.

9 Et per dictam l. vnam.& §. de possessione, approbatur praxis Tholosana, quae vult, vt post sententiam executoriam, à qua fuit appellatum, impetrentur literae vocatae, de sortiatur: videlicet vt sententia sortiatur effectum non obstantibus appellationibus: quod non est negligendum. Literę de sortiatur, quare sic vocentur.

10 Sed quanto tempore tollatur hoc remedium? breui respon. quòd triginta annis. Nam licèt interdictum, vnde vi. tanquam praetorium sit temporale. l. 1. §. annus. ff. de vi & vi armata. tamen conditio ex illo cap. reintegranda est perpetua: & tantùm triginta praescribitur annis. glos. fin.& ibi Panorm. in cap. solicite. de restit. spol. quia tanto tempore purgatur omne vitium. l. 1. §. ad haec. C. de annal. exceptio. glo. in §. furtiuè. de vsucap. in Institutio. si tamen interueniret titulus & bona fides inter priuatas personas praescribentur spacio decem annorum inter praesentes, & viginti inter absentes, nisi in ecclesia, in qua requiruntur quadraginta anni. cap. de quarta. de praescript. Ioan. Francis. Bald. in tractatu praescript. in quarta parte, quartae partis, quaestione vigesimaquarta. col. 54.& sic post annum potest quis hoc remedium intentare: vt superiùs in gl. 1. scripsi,& ita fuit in Senatu iudicatum. Quo tempore huic remedio praescribatur.

En baillant caution, pourueu qu'elles soyent donnees par nos Iuges resortissans sans moyen assistans auec eux, iusques au nombre de six conseillers du siege, qui signeront le dictum auec le Iuge, dont sera faite mention au bas de la sentence, pour le regard desdites recreances & reintegrandes.

GLOSSA QVARTA.

1 EX hoc text. colligitur cautionem esse dandam, sicut in recredentia dixi suprà, articulo primo. Requisita in hoc articulo.

2 Secundò ex hoc tex. colligitur ibi, *par nos Iuges, &c.* quòd remedium c. reintegrāda competit etiam laicis,& contra clericos,& clericis: etiam contra laicos,& in his agere debent partes coram iudice regio,& sic seculari, licèt dubitatio magna sit posita per glo. & Docto. in c. cùm dilectus. de eo quod metus caussa.& Soci. in repet. l. rem quae nobis. q. 4. ff. de acqui. possess.& Petrus de Ferra. in forma libelli in caussa rei spoliatae. Tamen istud seruatur in Francia, vt omnis materia possessoria coram iudicibus secularibus tractari sit solita pro omnibus, & quibuscunque personis,& contra quoscunque. Caussa possessoria corā secularibus tractari solet.

3 Tertiò iudices illi esse debent, à quibus ad parlamentum immediatè appelletur. ibi, *resortissans sans moyen*, istud etiam in recredentia seruari dixi in art. 1. in fi. suprà eod.

4 Quartò requiritur quòd assistant sex ad minimum consiliarij. ibi, *assistans auec eux iusques au nombre de six conseillers, au siege*, & non valeret sententia, si pauciores interessent, postquam hìc forma

forma præstituta est: qua omissa corruit actus. c. cum dilecta. de rescrip. si tamen consiliarij valetudine, aut alia iusta caussa tenerentur, liberum esset iudici capere aduocatos illius curiæ, per text. & ibi Doctor. in l. si longius. ff. de iud. c. cùm plures. de offi. delega. in 6. melius est tamen consiliarios expectare, si mora non esset longa.

Quæ pars pro sententia ferenda expensas faciat.
5 Sed quis soluet istis? Respon. is, qui petit & prosequitur caussam esse decidendam. Bartol. in l. si postulauerit. in fin. prin. ff. de adulter. quia ille solus præbet caussam commissioni: & hoc communiter fit. Si verò iudex visis allegationibus vtriusque super quæstione dubitat, tunc si committat quæstionem consulendam: hoc expensis vtriusque partis fiet, & sic communibus: quoniam vtraque pars præbet caussam commissionis secundùm eum: & sic deciduntur processus quandoque commissariorum in parlamento: & pro hoc facit l. generaliter. §. his de præsentibus. C. de iureiurand. Bal. in l. 3. in fi. C. de adulter.

Sequi consilium an iudex teneatur.
6 Et quamuis iudex non teneatur sequi consilium, per l. quidam decedens. §. Papinia. ff. de administra. tuto. hoc tamen non procedit, quando ex necessitate legis, vel ordinationis teneretur, vt hîc, alioqui legi non satisfieret: & quod fit contra legem nullum est. l. non dubium. Cod. de legib. quod probatur hîc, dum debet se subscribere sententiæ, & sic approbare sententiam: quam non approbaret, si non sequeretur eorum consilium: ideo vidi sæpiùs iudicari in Senatu pro hac sententia, vt iudex consilium requirere, & sequi teneatur: facit text & glo. in c. nouit. de his quæ fiunt à prælat. & huius est sententiæ Bar. in l. 1. §. si plures. q. 4. ff. de exercitor. actio. & Ioan. And. in addi. ad Specu. in tit. de requisit. consilij. versi. vt autem. in verb. consilium. & Panor. in c. cùm olim. col. 2. versic. vlterius quæro. de arbitr. & Bal. in l. vna. col. pen. versi ex dicto Rofred. C. ne liceat in vna eademque caussa tertiò prouocare. plenè Fel. in c. pen. de consti. & Maler. in tracta. electio. circa fi. 12. q. quicquid dicat Albertus Gaud. in tract. de malefic. in rub. de multis quæst. dependenti à statulib. versic. item pone contineri.

A quibus cõsilium habendum sit, an valeat sententia sine consilio.
7 Quintò requirit iste text. quòd sint consiliarij illius curiæ, siue tribunalis, ergo alterius tribunalis consiliarij non admitterentur. argument. cap. nouit. ibi, non decet te omissis membris aliorum consilio in ecclesiæ tuæ negotiis vti. de his quæ fiunt à prælat. sine consens. capit. & vbi consiliarij supplicationum sunt recusati, possunt eligi consiliarij curiæ in locum illorum, licèt olim solerent accipi aduocati: hoc tamen fuit aresto reprobatum, sed vbi non sunt consiliarij, in sedibus haberi consilium ab aduocatis curiæ supremæ potest, vel ab aliis quibuscunque ex consensu partium electis, expensis communibus partium, vel petentis, qui postea recuperabit à victo. teste Bald. in l. tertia. in fin. C. de adulter. Nam sicut curia suprema, super omnes volat: ita & aduocati supremæ curiæ super omnes curias iurisdictionis: secus si essent alterius resortus aduocati: ob hoc tamen non annullaretur sententia: & sæpiùs interfui in his sententiis, licèt aduocatus non essem in illis curiis maximè apud Bituriges: & in hoc regno non valeret sententia definitiua lata sine consilio: licèt Bald. teneat contrarium in l. 2. col. 1. C. de senten. & interlocutio. quia minimè mutanda sunt, quæ semper certam interpretationem habuerunt. l. minimè. ff. de legibus.

Consulentes an subscribere sententię debeant.
8 Sextò necesse est vt illi consiliarij, qui consulunt sententiam sic ferendam esse subsignent, & subscribant. ibi, *qui signeront le dictum auec le iuge*, quod aduersarium vocat Budæ. in forens. & hoc solent iudices seculares seruare in his possessoriis & maximè in criminalibus, vt consultores signent conclusionem sententiæ, & idem in consultoribus latrunculatorum, & marescallorum: secus in iudicibus ecclesiasticis, qui istas subscriptiones non requirunt, sed si requirerent, obediendum esset illis.

9 Vltimò in fine sententiæ, seu aduersarij fiet mentio illius, qui signauit, & qualitatis illius: videlicet consiliarius talis subscripsit, vel talis aduocatus: vel si non esset aduocatus dicat, doctor: vel aliam qualitatem exprimat. & alia requisita scripsi in articul. primo in fin. suprà eodem, quæ hîc pro repetitis habeantur.

François Artic. XLIX. *des publ.* 1539.

Articulus 6.
Apres le possessoire intenté en matiere beneficiale, ne se pourra faire poursuite pardeuant le Iuge d'Eglise sur le petitoire, iusques à ce que le possessoire ait esté entierement vuydé par iugement de pleine maintenue, & que les parties y ayent satisfait & fourny, tant pour le principal, que pour les fruicts, dommages, & interests.

GLOSSA VNICA.

1 PRimum huius text. dictum est, quòd postquam possessorium fuerit inchoatum, & intẽtatum in materia beneficiali: non poterit petitorium prosequi coram iudice ecclesiastico, quousque integrè possessorium finitum fuerit. non dicit simpliciter quòd pars non possit prosequi, sed quousque finitum sit possessorium, ne coram diuersis fatigetur iudicibus. l. nulli. C. de iud. & hic art. est in rubr. *des causes possessoires beneficiales*: sed hic culpa transcribentis mutatus est.

Quatuor in caussa possessoria sententiæ.
Secundò text. declarat quando finitum dicatur possessorium per iudicium, id est, per sententiam pleni possessorij, id est per plenam manutenentiam: quod est quando caussa possessoria tota decisa est: quia tres sententiæ, vel quatuor solent proferri in his possessoriis. Prima restitutionis eorum quæ partes receperunt: & vocatur sententia restabilimenti. Secunda sequestrationis. Tertia recredentiæ. Quarta manutenentiæ. vt superiùs artic. primo dictum extitit: sed in sequestratione prima iungitur.

Tertiò

Tertiò elucidat, an sufficiat pleni possessorij sententiam esse latam, vt statim petitorium possit intentari coram iudice ecclesiastico,& respon.quòd non:sed oportet quòd partes iudicato satisfecerint,& soluerint tam pro principali, quàm pro fructibus,damnis,& interesse.

2 Ratio multiplex est, ne sententiæ possessoriæ elusoriæ,& sine effectu sint:quæ non debent esse,sicut nec aliæ.l.si prætor.ff.de iud.dixi suprà,in præfatio. Rationes plures cur petitorium non potest quis prosequi antequam fecerit iudicatũ in possessorio.

Secundò ne pars alteram partem diuersis processibus implicet: & negotium confusione quadam iudiciique ordinem perturbet.c. tuam.de ord.cognitio.

Tertia ratio est secundùm quosdam, ne caussæ continentia diuidatur.l. nulli. C. de iudic.sed non video istam rationem conuenire textui: quia finito possessorio,quo terminetur petitorium, nil nocet,licèt coram alio iudice,hîc non dicitur de eo:sed aliæ duæ rationes mihi videntur conuenire text.quia rationes licèt bonæ sint, oportet tamen quòd conueniant text.cui inseruntur:aliàs nil est aliud facere, quàm transcribere, & de charta in chartam transferre:quod parum prodest:vt dicit Ioan.Fabr.in Instit.non recordor tituli nunc.

Quarta ratio est: Qui actionem proponit, necesse habet vsque ad finem litem exercere. authentic.qui semel.C. quomodo & quando iudex. & sic prosequi possessorium vsquequo finitum fuerit.

Quinta est, qui prior appellat,prior agat.l.qui prior.ff.de iudic.& actio,quæ prius est proposita,prius est tractanda.c.cùm dilectus.de ordine cognitio.Si iudicium possessorium est prius intẽtatum,ergo prius tractandum,& diffiniendum & exequendum:& sic quamuis iste text.loquatur in materia beneficiali possessoria,habebit tamen locum etiam ex paritate rationis in alia materia, etiam prophana:vt fuit decisum in hoc Senatu anno 1544. die 13.Maij. Arestum.

3 Et sic iuri conueniens est iste articulus, vt prius de possessorio cognoscatur & pronuncietur quàm petitorio. cap. secundo. ibi, deinde prius audiant attestationes de possessione, & pronuncient.de caussa possessionis & proprieta.l. si de vi.ff.de iudic.l.ordinarij. de rei vendicatio.C. & l. incert. de interdict. imò à petitorio esse supersedendum.si intentatum fuerit possessorium donec decisum fuerit,statuit cap. pastoralis. & cap. cùm dilectus. de caussa possessio. & cap. significauerunt.de testib.cap.fin. de iudic. vbi Cardi. sic scribit. Nota quòd ordo vt prædiscutiatur possessorium procedit etiam quoad executionem: vt sententia super eo lata mandetur executioni antequam audiatur petitorium:ex cuius visceribus puto hunc articulum egressum fuisse.hoc sequuntur Bartol. & alij in l. naturaliter.§.primo. de acquirend.possessio.ff.Panorm.per illum textum in c.item cùm quis.in vltimo nota.de restitut.spoliato.& cap.fin.de ordine cognitio.hîc tamen planè explicatur, vt intentato possessorio coram iudice seculari,id est,postquam fuerit motum possessorium, non possit deduci coram iudice ecclesiastico petitorium, nisi plenè discussum & vacatum fuerit possessorium: & executio super illo facta fuerit:quamuis de iure canonico vtrumque posset vno iudicio seruari.per text.in cap.secundo.de causa possess.cap.cum ecclesia.& cap.pastoralis.quod procedebat, quando idem iudex poterat cognoscere de vtroque: alioqui seruabatur, quod hîc scribitur. Iuri conuenit vt possessorium prius finiatur & exequatur.

4 Tamen in Francia seruatur,vt ante finitum possessorium omnino non recipiatur petitorium, & hoc est vtile ad sequentia:quia interim durante petitorio possessor capiet fructus.tex.in l.is cui. §.qui legatorum. ff. vt in possessio.legato.nam possessio produxit actum acquisitionis fructuum.l. 3.§.ex contrario.ff.de acquirend.possess. vt distinguit Bart.in l.ex diuerso.ff.de rei vend.glo.& Panor.in c.grauis.de restitu.spoliato. Vtilius vt possessorium prius finiatur.

5 Secundò possessor in dubio absolui debet, si petitor de iure suo non docuerit.l.final.C.de rei vendica.reg.cùm sint partium iura. de regul.iuris.in 6.§.retinendæ.de interdict.in Institu.duodecim possessionis commoda scribit de Ripa in cap.sæpe.col.2.de restitut.spoliato.& exitus controuersiæ possessionis est, vt prius pronunciet iudex vter possideat:ita enim fiet, vt is qui victus est, de possessione, petitoris partibus fungatur, & tunc de dominio quæratur. l. exitus. ff. de acquirend.possess.

6 Tertiò vltra eum possessor releuari debet ab expensis,licèt alius obtinuerit in petitorio,teste Alex.consi.76.in caussa.in 2.vol.& consi.45.visa facti.in 3.vol.& consi.130.visa.in 5.vol.per text. in l.vtique.ff.de rei vendic.Soci. plenè consil.98.iustissimè, in 4.vol.quia iustè possidet,postquam authore prætore possidet.l.iustè.ff.de acquirend.possessio. Sed hoc non exactè seruamus in Francia,imò ad expensas condemnari solet, quia est victus in petitorio;licèt in possessione victor fuisset ratione diuersæ instantiæ.l. naturaliter.§. nihil commune. ff. de acquirend.possess.Sed vtraque opinio fortè conciliari potest. quia non solet condemnari possessor ad expensas primi processus possessorij,sed ad expensas vltimæ instantiæ petitorij:nec ad fructus perceptos,nisi à tempore litis contestatæ super petitorio, alios verò lucratur, quia authore prætore possidebat.per d.l.iustè.& l. cùm fundus.ff.si certum petatur. Possessor ab expensis an releuari debeat super petitorio.

7 Quartò habet locum iste tex.secundùm quosdam,vt petitorium non sit prosequendum non vacuato possessorio, etiam si partes vellent:quia hic text.omnino negat potentiam,dicendo,*ne se pourra*,ergo nullo modo,& legi prohibitiuæ partes renunciare non possunt.per glos.sing.in l.1.C. ne fideiusso. dotium dent.facit glos. sing.in cap.1.de reg.iur.in 6. etiam cum iuramento legi prohibitiuæ partes non derogant:vt firmat Ias.Instit.de acti.in proœ.num.22.& hic text.prohibet, & altera ordinatio, ne vtrumque simul quis prosequatur:ideo nemo potest facere quin in suis acti- Partes an possint & petitorium & possessorium simul prosequi.

bus

bus leges obseruentur.l.nemo.ff.de legat.1.poterunt tamen partes conuenire, vt plenum possessorium adiudicetur tali,& quoad fructus,damna,& interesse:& prolato iudicio manutenentiæ,& partibus sic conuenientibus poterit fieri prosecutio petitorij:quia satisfactum est huic tex. disponenti possessorium decisum esse debere per iudicium. ibi, *par iugement*. Sed quantum ad satisfactionem,hoc tangit partes,ideo sufficit quòd super his sint concordes:licèt non sint taxati fructus, nec damna , vel interesse : quia nihil aliud agit prætor, quàm vt partium controuersiam dirimat: quibus si sponte cesserint,debebit id ratum habere.l.1.§.inde.ff.de no.oper.nuncia.& sic requiritur sententia pleni possessorij antequam possit moueri petitorium : sed antea poterit etiam iudex ex officio procedere:vt docto.per illum text.dicunt in c.2.de causs.possessio.quod non permitteretur in Francia in his,quæ tangere possent beneficij fructus:sed posset episcopus interim ex officio inquirere de eccle.seruitoribus,& an deseruiant in diuinis,& in illis prouidere:vt plenè explicat glo.in §.inquirant.de pacific.possess.in prag.

Iudex ecclesiasticus ex officio quãdo procedere possit durante possessorio.

Petitoriũ an vna pars altera inuita deducere possit.

8 Liberum est etiam partibus ante possessorium petitorium inchoare. l. is qui destinauit.de rei vendica.c. pastoralis. de caussa possessio. sed postea possessorium vna pars relinquere non potest, nisi sit vacuatum, cùm semel fuerit inceptum : imò si vna pars velit prius petitorio agere , altera poterit prohibere , nisi actor consenserit eidem possessorium coram iudice laico : & ita vidi seruari.

Nec obest iste text. quia loquitur postquam motum fuerit,& intentatum possessorium : secus igitur antè,vt probat tex.ibi, *appres le possessoire intenté*:Nam qui semel actionem proponit,necesse habet vsque ad finem litem exercere.auth. qui semel.C.quomodo & quando iudex.

9 Et haberet locum iste text. siue possessorium fuerit intentatum ante petitorium , siue semel vtrumque,siue pòst:quia tunc licitum est parti prosequi possessorium, & suspendere petitorium, per istum text.& in cap.2. cap. pastoralis.& cap.sequent.de causa possessio.clem.vna.illo titul. & declaratur hic , quòd suspendetur petitorium , donec plenè decisum & executum fuerit possessorium.

Plenè restitui debet omnia , antequam petitorium intẽtetur.

10 Quintò quamuis d.de Rota.in dec.319.licèt spoliato.in no.concludant in spoliante,vt non debeat audiri super.petitorio,donec fructus expensas,& omnia plenè restituerit spoliato.per cap. 2.& c.fin.de ordi.cognitio c. Pisanis.de restitut.spoliato. & in hoc text.*entierement tant pour le principal,que pour les fruicts, dommages & interests*,& sententia plenè executioni fuerit tradita:tamen secundùm eos non habet locum,quando spoliatus fuit condemnatus:quia primum est priuilegium in spoliati fauorem introductum , & in odium spoliantis : quod non est , quando spoliatus fuit condemnatus : ideo si sententia transiuerit in rem iudicatam , etiam spoliatus non audietur:nisi etiam expensas resarciat.teste Ioan. Staphi.in tract.de literis gratiæ.fol.181.versic.quando senten.sed in Francia siue agatur de spoliatione , siue de alio quocunque possessorio,habebit locum iste text.vt non audiatur volens prosequi petitorium , nisi plenè satisfecerit super possessorio , & super damnis, & interesse.per istum text.dixi in repetitio.l.vnicæ.in præfa.de sentent.quæ pro eo quod interest profer. C. siue condemnatus fuerit spoliatus, siue spolians.per istum text.generaliter loquentem,siue sententia transiuisset in rem iudicatam , siue non:cùm hic tex.non distinguat sed simpliciter loquatur , *ne se pourra faire poursuite*. Ergo à nullo fiet prosecutio, & ita fuit iudicatum in hoc Senatu contra d. de la Roquebrou in Aruernia , pro d. de Montald,hoc anno 1541. me præsente in magna camera.

Arestum.

Si possessor non curat exequi sententiam possessorij praxis. Arestum.

11 Sextò si is,qui obtinuit in possessorio,non curat:vt sententia exequatur,quia fortè possidet: debet ei assignari dies per iudicem, intra quem executionẽ prosequatur,aliàs poterit pars aduersa prosequi petitorium:& permittetur ei à curia, dando tamen cautionem de soluendo id,in quo condemnari potuit , & quantum exponi possit in exequendo:sic fuit dictum pro magistro Petro du Puy contra Iacobum Volant Rapine,anno 1521.die 4.Decembris.ne iste possessor in fraudẽ renuat executionem petere possessorij vt nunquam perueniatur ad petitorium:& succedit regula , quod per me non stat , mihi non est imputandum.l.in iure.ff.de reg.iur.sed non stat per illum qui vult petitorium prosequi,quo minus satisfaciat:ergo illi non debet imputari.

Qui non satisfecerit recredentię,nõ potest plenũ prosequi possessorium.

12 Septimò licèt iste text.loquatur in petitorio : etiam habet locum in possessorio:vt non audiatur prosequi volens plenum possessorium , donec satisfecerit sententiæ primi decreti , quam recredentiam vocamus:& plenè satisfecerit: vt fuit decisum in hoc Senatu,die 2.Augusti , anno 1512.idem in sententia furnimenti , & sequestrationis,ne sententiæ illusoriæ sint.l.si prætor.ff.de iudic.etiam quia recredentia est executoria:vt superiùs art.1 abundè scripsi:& probat iste text.loquens de possessorio , ergo & de singulis eius speciebus,& partibus.l.si quis cum totum.ff.de except.rei iudicatæ.

Clausula nil nouari, non debet apponi in literis appellationis à sententia executoria.

13 Octauò notandum est,quòd si quis appellat à sententia recredentiæ,vel aliàs executoria,nõ debet in literis appellationis poni hæc clausula , inhibemus , ne aliquid in præiudicium appellationis attentent,nec innouent:aliàs tales literas nullas & abusiuas declarauit Senatus,anno 1534. die 24. Nouembris. quia illa clausula est contraria executioni , ergo poni non debet : quæ sic solet describi in aliis appellationum literis , *en faisant aux dessusdits, & autres, qu'il appartiendra, & dont seras requis , inhibition & defences de par nous , sur grandes peines,à nous appliquer , que pendant ladicte cause d'appel contre , & au preiudice d'icelle , ne dudit appellant , ilz n'attentent ou innouent , facent ou souffrent attempter , ou innouer aucune chose , en quelque maniere que ce soit,&c.* & ista clausula eicitur ex rubr.

ex rubr.ff.nil nouari appella. pendent. de qua abundè dicam in ordina.reg.rubr.de appella.& sic dum licet iuris vel ordinationis authoritate post appellationem innouare, ista clausula, Nil nouari, non apponetur in literis appellationum, alioqui describi poterit, & est necessaria.

14 Nonò licèt pendente appellatione super fundo, quis dicatur possessor immobilium l.sciendum.§.si fundum ff.qui satisd.cog.Tamen quando materia esset executoria, facta executione non esset possessor, quia non possidet, quia sub manu regia interim possidet. Henric.Boic.in c.exhibita.de iud.doct.in d.l.sciendum. & sic non releuatur à satisdatione vel cautione, quam non præstat bona possidens immobilia: vt ibidem scribitur. Pendente appellatione an quis possessor immobilium censeatur.

15 Decimò iudicium possessorium integrè decisum & vacuatum esse debet antequam petitorium moueatur.ibi, *entierement vuidé*, in totum & in omnes eius partes, adeò quòd nihil supersit de possessorio: & pro hoc facit tex.in l.procuratoris.§.1.de tribu.acti.ibi, cùm si seruus ordinarius ignorasset, deduceretur integrum, id est totum, quod ei vicario deberetur.& in §.fi.ibidem dicitur integra portio.de hoc plenè scripsi in l.silua. §. integra autem.ff.de verb.signi.& sic requiritur hìc integra decisio possessorij vsque ad manutenentiam inclusiuè. Integrè quãdo dicitur iudicium vacuatum & finitum.

16 Vndecimò requiritur quod partes iudicato satisfecerint, id est iudicatum fecerint: vt dixi in l.verbum faciendi.ff.de verbo.signific.satisfactum accipimus, quemadmodum creditor voluit, licèt non sit solutum, siue pignoribus sibi cauere voluit, siue fideiussoribus, siue reo dato: siue pretio: & generaliter dicendum erit, quoties recedere voluerit creditor à solutione, vel obligatione, videtur eis satisfactum: si vt ipse voluit sibi cauit, licèt in hoc deceptus sit.l.si rem.1.§.omnis.ff.de pignor.actio.ergo satisfacere, est desiderium alterius implere.l.1.ff.qui satisdar.cogant.scripsi in l.satisdationis.ff.de verb.signific.& non solùm oportet hìc satisfacere, sed furnire, id est præbere, & suppeditare id ad quod tenetur per sententiam: vt alibi dico de hoc inferiùs, artic.9.sed quid debeat præstare, sequitur. Satisfactum quando dicatur.

17 Duodecimò debent partes satisfecisse, & iudicato paruisse, tam quoad principale, quã quoad fructus, damna, & interesse. Primò text.dicit quoad principale: nempe si beneficium fuerit per iudicium manutenentiæ adiudicatum actori: non audietur reus prosequens petitorium, donec actorem possessorem fecerit illius beneficij: hoc probat iste tex.ibi, *tant pour le principal, &c.* de principali not.docto.in l.si quis nec caussam.ff.si cer.pet.ego alibi de hoc scribam. In quibus partes satisfacere debẽt.

18 Secundò pars debet restituere fructus, quos receperit, vel recipere debuerit, si ad illos fuerit cõdemnata, nempe ista paria sunt.l.quod te.ff.si cer.pet.si tamen archidiaconus, vel capitulum eos deportus caussa, vel alia ratione perceperit, vt in cap.si propter.de rescript.in 6.non tenebitur illos pars restituere, sed condemnatus censetur ad fructus, quos recepit tantùm. & fructus deductis impensis intelligo.l.fructus.ff.solut.matr.& hoc est declaratum infrà artic.16.in simili casu.Intellige quòd fructus liquidos restituere tenetur, damna, & expensas: vt inferiùs dicetur.de non liquidis verò pars cautionem dare tenetur, antequam petitorium prosequi possit. per l. statuliber rationem.ff.de statuliber. & sic iudicauit Senatus anno 1544. die 13.Maij. Damna non liquida & expensa per satisdationem reseruantur. Arestum.

19 Tertiò debent partes satisfecisse quoad damna & interesse, quid damnorum nomine veniat, docet l.3.ff.de damno infec.omnem patrimonij diminutionem, & gloss. in verb.damnorum. de friuol.appel.in pragmat.quid autem nomine interesse, dixi lucrum cessans, & damnum emergens venire.in præfa.ad l.vnicam.C.de senten.quæ pro eo quod interest. In expensis pars satisfacere ante quam audiatur, debet.

20 Hic nil dicit de expensis, an comprehendantur: breui puto quòd sic, tum quòd ratio huius text.in his habet locum, videlicet ne sententiæ possessoriæ sint illusoriæ, & sine effectu: quæ essent, si non teneretur pars etiam præstare expensas, si ad eas fuit condemnata: & quia damnorum appellatione veniunt expensæ, quæ diminuunt patrimonium, sicut damna. l. quod dicitur.ff.de impens.in reb.dotal.fact.gloss.in d.verb.damnorum: tum quòd propter has impensas pars diuersis processibus implicaret partem, & conueniret: & aliæ rationes fermè superiùs scriptæ habent locum in expensis. igitur & text. decisio. ob id antequam pars, quæ succubuit in possessorio, possit mouere petitorium, debet etiam soluere expensas. & ita censuit Senatus anno 1543.die 22.Nouembris, cum appellatum fuisset tanquam ab abusu à iudice ecclesiastico, qui coram eo procedendum statuerat in petitorio, antequam expensæ solutæ essent: & fuit dictum perpetam & abusiuè pronunciatum: quæ sunt bene notanda.[alia vide in tract.de caussis benefi.posse.artic.12.vbi iste artic.est repetitus.] Arestum.

Charles VII. Artic. XI. *des premieres.*

Item & pource que souuentesfois plusieurs par fraude & malice ont au temps passé interiecté plusieurs appellations, pour empescher les executions des sentences, ou condemnations des Iuges, ou executiõs de noz lettres, ou de lettres de Iuges, ou de cas de complainte en matiere de saisine & de nouuelleté, d'applegementz, contre plegemens, de requestes, de lettres, garnison de main par vertu d'obligations faites soubs seelz authentiques, d'adiournements ou autres exploicts, tant en matieres simples que priuilegées en causes ciuiles: & icelles appellations ont releuées en nostre dicte cour de parlement. Et par le moyen des dictes appellations les executeurs cessoyent de plus auant proceder en leurs executions, adiournemens ou exploicts: & non obstant les dictes appellations le principal des dictes parties y a esté assouppi: & tellement que plusieurs en ont perdu leurs bons droits. Nous voulans obuier à telles fraudes & malices, auons ordonné, decerné, & declaré: ordonnons, decernons, & declarons, que les executeurs des sentences diffinitiues ou interlocutoires, ou autres appointemens iudiciaires, dont il n'a esté appellé, procederont à l'execution desdictes sentences, iugemens, ou appointemens iudiciaires: sans faire Articulus 7.

faire toutesfois aucune alienation, ou distraction des biens prins par ledit executeur, non obstant que la partie contre qui est donnée la sentence, iugement, ou appoinctement, appellé d'iceux executeurs: & duquel appel desdits executeurs la cognoissance appartiendra aux Iuges, dont procedent les sentences & iugemens: & seront relevées icelles appellations pardeuant eux: Lesquels iuges, s'ils trouuent que les sergens ou executeurs ayent excedé ou delinqué au faict de leur execution, & de leurs offices, corrigeront iceux executeurs, ou sergens, & les condemneront à dommages, interests, & despens des parties blessées; & en amendes selon l'exigence des cas. Et ainsi le commandons, & enioingnons à tous Iuges, & sur peyne d'en estre repris par nous, & nos Iuges.

GLOSSA PRIMA.

Tres caussæ huius constitutionis.

1 ISte articulus melius quã alius describit plures casus executorios & priuilegiatos, & caussas statuẽdi. videlicet vt executor non obstante appellatione exequatur, nec tenetur, etiã de iure supersedere ante inhibitionem. per tex. in c. nouit. de ap. probat Io. Fab. in l. ab executione. C. quorum ap. non recipiant. Rationes huius constitutionis audite. Prima est: quia multi per malitiam & fraudem passim appellabant: & ob illorũ appellationes sentẽtiæ exequi nõ poterãt: nẽpe iurisconsultus ait in l. tutor. ff. de vsur. quòd tutor condẽnatus per appellationem protraxerat executionem sententiæ: & sic sententię remanebãt illusoriæ: quod esse non debet. arg. l. si prætor. ff. de iud.

2 Secunda, quia appellatio grauamen oppressorum, non remedium malignantium est. l. 1. ff. de appel. Host. in summa de appel. in §. quare appellatio sit introducta, & est præsidium innocentiæ. c. cum speciali. §. porrò. de ap. & remedium fauorabile, & æquitatem sapiens teste Alex. consil. 113. viso themate. col. 1. in 5. vol. Nam contra venenum iudicum data est theriaca appellationis: vtor verbis Bald. in l. 1. C. si à momenta. possess. fuerit appell. & olim sic statutum erat, moratorias appellationes, & eas quæ ab executoribus, & confessis fiunt, recipi non placuit in li. vlt. Iulij Pauli, recepta. sen. rub. de reddendis caussis appellationum.

Appellatio remedium & theriaca oppressorũ.

3 Ideo interpretatio fieri debet in dubio, quòd possit appellari, & quòd appellatio valeat. glo. in c. vt debitus, in ver. rationabiliter. de app. Bart. in l. 1. col. 2. ff. nil nouari appel. pendent. Bald. in l. de statu. ff. de testamen. & in dubio appellatio admitti debet. Ias. in l. 1. in 6. not. ff. si quis cautio. Dec. consi. 28. pro tenui. col. fin. & in c. super eo. col. 3. de appella. & in dubio debet dici appellationem non esse desertam: quia per hoc iudex vtrique parti consuluit. Dec. consi. 356. in caussa, & consil. 677. visis. in princ. & Ias. consil. 16. dubitatur. in fin. vol. 3. nisi essemus in materia, in qua regulariter appellatio non admittitur: tunc regulæ stare deberemus. Dec. consi. 524. in fin.

Appellatio in dubio recipienda, nec est deserta pronũciãda.

4 Cùm igitur regulariter in omnibus caussis potest appellari, tam in maioribus, quàm in minoribus. c. de appellationibus. de appel. l. in maioribus. C. illo tit. & à quacunque sententia qualibet appellatio censetur permissa, nisi specialiter prohibita reperiatur. gloss. in l. restituere. ff. de rei vend. in fin. glo. vlt. ideo statutum vel ordinatio prohibens appellationem, videtur esse contra ius, ob id restringendam. sed istæ ordinationes sunt fauorabiles, nempe appellationem non prohibẽt, sed volunt executionem fieri posse non obstante appellatione, & si postea inueniatur iustam esse appellationem, dicetur bene appellatum, & malè iudicatum, & executum: & ratione executionis condemnabitur exequens in damnis, interesse, & expensis.

Statutũ vel ordinatio prohibẽs appellationem an sit odiosum.

Et sic isti articuli tendunt, vt pendente appellatione ab executore executio fiat: & licèt nil sit innouandum appellatione pendente. rubr. nil innouari. hoc tamen fallit, quando innouatio fieret ex legis permissione: vt hîc. & l. per hanc. C. de temporib. ap. Soc. in tracta. fallen. reg. 21. appellatione, dixi superiùs artic. proximo.

Quando pẽdente appellatione innouari iure possit.

5 Tertia caussa est, quia ratione harum appellationum sæpiùs principalis res admittebatur, & iure suo quis priuabatur: vt inferiùs patet in gloss. 4. ecce tres caussas inducentes conditorem ad statuendum, vt sequitur.

Quarta vltra tex. est, qui à sentẽtia non appellauit, videtur eam approbasse. per l. 1. C. de postu. c. quod ad consultationem. de re iud. Panor. consil. 73. in disputatione. col. 10. in 1. vol. Ideo quod semel placuit, amplius displicere non potest. regula quod semel. de reg. iur. in 6. & quod aliquis probauit non potest reprobare. l. Pompo. ff. de nego. gestis. l. in arenam. C. de inoffi. testa. ideo quis debet appellare etiam in executoriis: licèt executio non esset ob appellationem, tamen postea suam prosequitur appellationem, quam aliàs prosequi non posset.

Sentences ou condemnations des iuges.

GLOSSA SECVNDA.

SEntentias vocat diffinitiuas condemnationes, alias, vtpote præcepta in confessos facta, iuxta l. debitori. ff. de iud. vbi scripsi dando ei nouum intellectum, vel alias condemnationes sine figura processus. vel potest expositiuè accipi, *sentences & condemnations.* Nam sæpe compertum est, vt coniuncta pro disiunctis, & disiuncta pro coniunctis accipiantur. l. sæpe. vbi scripsi. ff. de verb. signific. primus intellectus verior videtur.

Ou executions de noz lettres, ou des iuges.

GLOSSA TERTIA.

Ab impetratione literarũ an appellari possit, vel ab executione.

PLures appellant vt literarum executionem regiarum vel iudicum impediant: ideo statuitur quod sequitur. Colliget tamen quòd ab executione literarum regiarum appellari non debet: quia concessum à principe exequendum est. c. si quando. de rescr. nisi literarum executor modum excedat. teste Ioan. Gallo in quæstio. per aresta. q. 115. sicut nec à rescripti concessione, teste Fabr. in l. qui ex relationibus. C. de legib. quamuis si quis per epistolam

ftolam nos confuluerit, & nos illi quippiam refcripferimus, omnibus qui volent aduerfus refcriptum prouocandi copia erit. Nam fi quæ per epiftolam comprehenfa funt, vel falfa, vel aliter fe habere docuerint, nil per nos præiudicij factum effe putetur, qui ita refcripferimus: quia fi fcripris ad nos relata, aliter fe habuerint. l. 1. §. fi per epiftolam. de appell. ff. fed hodie praxis Franciæ feruat, quòd vbi refcriptum non requirit comprobationem, fed eius verificatio fieri optatur in loco non iufto, vtpote extra regnum: tunc ab executione appellatur, non autem à conceffione: quia grauari vel vexari quis non dicitur ex fola conceffione, fed ex executione. clem. 1. de refcrip. & ideo practici dicunt fe appellare ab executione, & ab inde fecutis.

2 Ideo quando appellatur ab executore literarum regiarum, folet appellari ad fenatum, & non ad inferiores iudices: & idem vfurpatur, cùm ab executione literarum apoftolicarum: vt fcripfi in d. rub. de conftitut. in concorda. vbi allegaui areftum. Sed in executione quarumcunque aliarum literarum inferiorum ad concedendum appellari folet.

3 Si verò citetur pars ad comprobationem refcripti, feu eius interinationem, non debet citatus prouocare, fed cauffas allegare iudici, ob quas verificari refcriptum non debet, fed reiici: & fi iudex non obftantibus cauffis allegatis pronunciat literas verificandas, ab ifta pronunciatione pars appellare poterit. d. l. 1. ff. de appella. vbi docto.

4 Et fic tria remedia potiffimè dantur contra executionem literarum. primò, fi non approbentur, fed virtute illarum apparitor exequatur, præcipiendo quicquam facere foluere, vel aliud: & tunc pars fe opponere debet. iuxta l. 1. vbi Bart. C. de executio rei iudic. fi verò concedatur quicquam per refcriptum, etiam fine verificatione: tunc non à conceffione fed ab executione pars appellabit. Si autem quis ad verificationem citetur: opponere poterit pars contra interinationem, ecce communem praxim Franciæ in his literis feruatam. Tria remedia contra literarum executionem.

Ou de cas de complainte en matiere de saisine, & de nouuelleté, d'applaigemens, contreplaigemens, des requestes, de lettres, garnison de main, par vertu des obligations faites subs seel authentique.

GLOSSA QVARTA.

ALius cafus eft in quo appellabat dolo pars ab impetratione literarum in cafu nouitatis, vel ab executione, ne exequerentur literæ: ob id prouidetur hîc. de hoc refcripfi in rub. *des matieres possessoires*: & fcribitur in rub. de cauffa nouitatis in ftilo parlamenti. & idem in applegiamentis & contraplegiamentis.

Item fi quis à fupplicationis & requeftæ oblatione appellet, etiam non valet appellatio: vt hîc, *des requestes*, & artic. feq.

Alius eft cafus *de garnison de main*: vt quando quis eft obligatus inftrumento regio figillo figillato, tunc garnire manum debet, id eft deponere & per prouifionem foluere: vt plenè fcripfi in tract. de liter. oblig. artic. 1. & per totum & inferiùs artic. fequent.

Adiournements, ou autres exploictz tant en matieres simples que priuilegées en causes ciuiles.

GLOSSA QVINTA.

1 ET fic patet quòd à citatione verbali in ciuilibus non eft appellandum: quin citatus poteft comparendo iuftificare grauamen, & allegare priuilegium fuum, & petere remitti ad fuum iudicem: & citatio fola non grauat. per l. 2. ff. fi quis in ius vocat. non ierit. l. fi quis ex aliena. ff. de iud. & fi iudex illum non remittat, fed pronunciet fe iudicem competentem: tunc erit iufta cauffa appellandi. c. olim. de exceptio. per glo. fin. in auth. habita. C. ne filius pro patre. & ita firmat Bar. diftinguendo tamen in l. 2. col. 3. verf. Secundò principaliter quæritur. ff. de ap. recipiend. quem fequitur Lanfranc. in repet. c. quoniam contra. in verb. interlocutiones. col. 28. verf. quarto de aliquibus quæftionibus de probationibus, ideo non fuit receptus tanquam appellans Nicolaus Bouton, qui fic appellauerat à Ducis Bituricen. Bailliuo: fed reiectus à Senatu fuit, vt eft videre in q. per arefta. q. 126. A citatione verbali vel reali an & quādo appellari poffit.

2 Imò etiam non poterit appellare, qui citatur in perfonam compariturus: vt eft in ord. reg. Caroli 8. art. 91. & fi appellauerit, non obftante appellatione apparitor citabit eum: vt eft ftatutum in ord. rub. *des adiournemens personnelz*, artic. 3. & feq.

3 Primò limitatur, quando notorium effet, quòd ille ad quem eft citatus, non effet eius iudex. vtpote quia citatur extra regnum, tunc folet appellari tanquam ab abufu ad fenatum. per text. in rubric. de cauffis. & ibi dixi in concorda. & gloff. in verb. nifi forfan. in cap. fuper literis. de refcript. vbi addidi.

4 Secundò, fi nimis arcta effet dilatio data ad comparendum, tunc appellare liberum erit. cap. præterea de dilatio. vide tamen in c. 1. ibidem quæ fcribunt iuris interpretes.

5 Tertiò fallit, quando non poffet fecurè comparere nec per fe, nec per procuratorem, tunc poterit appellari coram notario, & teftibus, vel coram duobus notariis. per c. ex parte 1. de appel. cle. paftoralis. de re iud. Bald. in l. 2. col. 3. C. de epifc. audien. quia illud grauamen non poteft reparari per appellationem à diffinitiua: vt Bar. fcribit in d. l. 2. ff. de appel. recipiend.

6 Quartò à citatione reali, id eft à reprehenfione & captura perfonæ appellare quis poteft: quia tale grauamen non poteft in diffinitiua reparari: cùm carcer fit mala manfio. l. item apud. §. quæftionis. de iniuriis. l. fi hominem. depofit. l. in feruorum. ff. de pœnis. etiam illud grauamen non poteft reparari in definitiua.

7 Non obftante tamen appellatione apparitor eum capiet, & in carceres trudet: donec fuerit à fuperiore

superiore ad quem fuerit appellatum, inhibitum: teste Bart. in l. ab executione. C. quorum appell. non recipiant. Angel. in tractat. de malefic. in gloss. præsente Caio vers. quæro an appellatione. quia appellatio ista est ab interlocutoria, in qua non est prohibitum innouare, donec sit inhibitum. cap. non solùm. de appellatio. in 6. Bald. in dicta l. secunda, & ideo est statutum in ordinatio. reg. Caroli septimi artic. 13. est. in rub. *des adiournemens personnels*, artic. 5. & seq. quod non obstante quacunque appellatione apparitor debet capere delinquentem, & ad carceres ducere: & is iudex à quo prehensio emanauit, poterit cognoscere non obstante appellatione facta ab executore: nisi ab ipso iudice reus etiam appellauerit. gloss. in verbo, nequiret. rubrica de caussis. in pragma. §. statuit.

8 Quartò intelligi debet non esse appellandum à citatione, siue fiat in caussis priuilegiatis, vt alimentorum, & similibus executoriis, siue in aliis non priuilegiatis: quas materias hîc simplices, *simples*, id est non priuilegiatas nec executorias vocat: vt plenè explicaui in §. præterea. in gloss. graduatis simplicibus de collatio. in concorda. Guido Papæ q. 255. si quis. vbi dicit hoc de stilo, & consuetudine seruari.

Et icelles appellations sont releuees en nostredite Cour de Parlement.

GLOSSA SEXTA.

Appellationes intra quantū tempus sint releuandæ.

INtra quantum tempus istæ releuari debeant appellationes ad parlamentum? Respon. intra tres menses à die appellationis interpositæ computandos: alioqui deserta erit appellatio: vt consuluit Bald. consil. 20. decreto. illustris d. Marchionis in 1. vol. & refert eum Ias. consil. 16. dubitatur. in princ. in 3. vol. & ista seruatur: vt dixi in tracta. de appel. abundantiùs. in aliis verò curiis stilus curiarum est sequendus.

Et par le moyen desdites appellations les executeurs cessoyent de plus auant proceder en leurs executions, adiournemens, ou exploits, & non obstant lesdites appellations le principal desdites parties y a esté assoppi, & tellement que plusieurs en ont perdu leurs bons droits.

GLOSSA SEPTIMA.

ECce quòd per longas appellationes amittunt partes ius: vel saltem ius illorum opprimitur. per text. in l. per hanc. C. de temporib. appell. c. cùm sit Romana. de appella. vbi plenè docto. dicerunt in tractatu, de appell.

Nous voulons obuier à telles fraudes & malices.

GLOSSA OCTAVA.

PRincipis est ac iudicis maliciis hominum obuiare. in l. fundo. ff. de rei vend. c. sedes. de rescript. & maliciis obuiandum est etiam cum malicia: quia clauum clauo trudere possumus, & cretizare contra Cretensem: vt commune extat adagium. pro quo facit glo. in c. cupientes. in ver. malignantium. de elect. in 6. vbi quem aduersus calumniam dixit se posse etiam calumnia defendere: quod pluribus comprobat Hipp. sing. 177. malitiis. & ignoscendum principes consueuerunt ei, qui sanguinem suum qualitercunque redemptum voluerit. in l. 1. ff. de bonis eorum quæ ante senten. mortem sibi consciuerunt.

Auons ordonné, decerné, & declaré, ordonnons, decernons, & declarons, que les executeurs des sentences diffinitiues, ou interlocutoires, ou d'autres appointemens iudiciaires, dont il n'a esté appellé, procederont à l'execution desdits.

GLOSSA NONA.

Executores sentētiarum quando post appellationē sententias exequi possint.

1 SEntentiç diffinitiuæ executores non obstantibus appellationibus partium eam exequi possunt: & hoc est introductum rationibus prædictis: & quia partes maliciosè differebant appellare, quousque sententiæ exequerentur: ideo statuit hîc executionem faciendam, non obstante tunc facta appellatione si intra decem dies non appellasset. Nempe sententia, à qua non est appellatum, exequi debet. l. 4. §. si ex conuentione. ibi, manebit ordo executionis. ff. de re iudica. l. à Diuo Pio. & l. debitoribus. ibidem. & labor est obtinere sententiam, & grauius ipsam executioni mandare: nam per cauillosas personas multa opponuntur contra executionem. teste Petr. de Ferrar. in forma executionis sententiæ in princ. ob id factæ sunt nouissimæ

2 ordina. contra opponentes. † Sed si fuerit appellatum antea, interim executio suspenditur: donec appellationis merita pleniùs sint discussa. c. pastoralis. §. præterea. de offic. delega. nisi in

3 casibus infrà descriptis, & prouisionalibus. † Intellige quòd executor poterit exequi: si antea non fuerit à sententia appellatum, etiam si hodie pars appellare ab ea posset: nam si executio fiat intra decem dies datos ad appellandum: & pars non appellet antequam fiat executio: non obstante appellatione postea facta ab executore is poterit exequi: vt hîc patet: quia imputatur parti, quæ non appellauit, antequam executio fieret, vel incontinenti, vt in patria consuetudinaria tenetur: vel cùm citatus fuit ad executionem: & si hic tex. intelligeretur tantùm de illa sententia, à qua non potest appellari, non contineret dubium. contra l. quod Labeo. ff. de Carbonia. edicto. ideo vt sit de dubio, potest intelligi etiam eo casu, quo pars posset appellare: sed distulit, donec videret executorem, vt illi illuderet: ideo ordinatio statuit ista ad vitandam illam partis illusionem, vt in simili Papa in c. bone 2. circa fin. de postula. prælato.

4 Et ideo extat ordinatio curiæ facta anno 1499. die 15. Iunij, per quam præmittitur singulis consiliariis exequi arestum eis commissum, non obstantibus oppositionibus, & appellationibus, & sine illatum præiudicio.

5 Sed quis iudex exequi poterit sententiam? Respon. quando iudex appellationis cognouit de appellatione, & confirmauit, vel infirmauit sententiam, vel aliquid immutauit, tunc ad illum iudicem appellationis spectat executio. authen. si quis litigantium. C. de episcop. audient. l. praecepimus. §. in his. de appel. gl. & docto. in c. pastoralis. §. praeterea. de offic. delegat. quia actio oritur ex sententia confirmante. gl. & docto. in l. eos. C. de appel. l. si quis priore. ff. ad Trebel. Quis iudex sententiã exequi possit.

6 Si verò iudex appellationis non cognouerit de caussa, tunc ad primum iudicem spectat executio: quia habetur ac si non esset appellatum. l. fi. §. illud. C. de temporib. appel. & prima sententia remanet firma: & ex ea agitur, & actio oritur. l. furti. §. 1. ff. de his qui not. infa. l. si contra. de appel. C. vnde si appellans non releuet appellationem intra tres menses, vel eam non prosequatur: si iudex appellationis eam desertam proferat, vel non recipiendam, vel frustratoriam, ad primum iudicem à quo spectat executio. vt Bartol. & alij scribunt in l. tale pactum. §. qui prouocauit. ff. de pact. & in l. 1. & l. à Diuo Pio, in prin. ff. de re iudicat. quia est prioris iudicis sententia, ob id illam executioni dare potest. Panor. in c. cùm in ecclesia. de appellat. Aufrer. in q. 84. decisio. Tholosa. Idem dicetis, quando appellans renunciat vel acquiescit appellationi. Et solent iudices appellationis interdum remittere executionem ad primum iudicem, maximè quando ipsi non cognouerunt, & potissimè in criminalibus: vbi etiam si iudex appellationis cognouit, remittit executionem ad primum iudicem: vt is delinquens in loco puniatur, in quo scelus perpetrauit: vt in rubric. vbi de crimine agi oporteat. authen. qua in prouincia. C. patet.

7 Notandum est quòd quando iudex procedere vult ad sententiae executionem, debet sibi cõstare per partis productionem de ipsa sententia, quam exequi intendit, seu de aresto, si arestum exequi velit. l. ordo. & per totum C. de executio. rei iudic. Petr. Ferra. in practi. in forma executio. senten. versic. visa prius, vnde pars quae obtinuit sententiam solet eam coram executore producere, & ab eo petere, vt eam exequi velit iuxta suam formam & tenorem. Praxis exequendi sententias.

8 Et tunc executor interrogat reum, quid velit dicere quominus exequatur: & audire solet partes, quando est executor mixtus, vel iurisdictionem habens, & tunc pronunciat sententiam exequendam. Bald. in l. 2. C. de execut. rei iud. sed si sit merus executor, vtpote nuntius, auditas partes remittit ad iudicem. c. de caetero. vbi docto. de re iudi. l. executorem. C. de execut. rei iudic. Bart. & alij in l. à Diuo Pio. in princ. ff. de re iud. Plenè Aufrer. in decis. Tholos. q. 344. Executor duplex, & quid facere debeat.

9 Si verò pars, contra quam lata est sententia, citata non compareat, petet pars sententiam exequendam, non obstare partis absentia: & iudex sic pronunciabit: sed si alia sit persona, vtpote hęres illius: tunc duo defectus requiruntur, antequam pronũcietur sententiam exequendam contra illum: vt plenè scripsi in tractatu de literis obligat. art. 8. & seq.

10 Ideo infertur secundùm Bart. in l. intra. ff. de re iud. quòd si officio iudicis executio petatur, non requiritur libellus: secus si actione in factum. Bart. in l. 2. C. de executio. rei iudica. vbi constat de sententia, non requiritur libellus. Panor. & alij in c. cum aliquibus. in fi. de re iud. decisio. Neapol. 346. in quadam caussa. & in constit. Neapol. lib. 2. rub. de dilatio. & exceptio. not. 3. num. 20. & seq. & Soci. in c. 1. in 22. fallen. de libel. oblatio. Libellus in executione an requiratur.

11 In regno tamen Franciae, vbi fit executio sententiae ab eo, qui iurisdictionem habet, si pars se opponat, illi dilatio datur: & tunc solet petitio in scriptis dari: ita demum si iudex hoc pronunciat, & exceptio à reo, maximè quando est aresti executio. etiam in scriptis traditur, & regulariter in hoc regno iudices executores pronunciant caussas oppositionis in scriptis tradendas, & responsiones rei ad illas, & ista seruatur, non quòd dentur per formam libelli, sed vt à iudice executore videantur, & an iustitiae sint, iudicentur.

12 Et antequam fiat executio, iudex debet partem interrogare, an velit soluere, & illi praecipere, vt soluat. l. defendente. ibi, facias iudicata. ff. de autho. tuto. Ponderat Barbat. consil. 31. quia omnis. in quarto vol. aliàs malam executionem pronunciauit Senatus Paris. contra eum, qui saysierat, antequam parti praeceptum fecisset, anno 1540. die 6. Aprilis, post Pascha. facit l. qui restituere. ff. de rei vendica. Executor parti praecipere debet, antequam res capiat. Arestum.

13 Notãdum est tamen, quòd si appellatio sit extraiudicialis, vel iudicialis, & verbalis, id est sine processu & inquisitoribus, tunc coram iudice appellationis verbo petetur sententiam rescindi, & malè iudicatum pronunciari: & tunc non solet offerri libellus, nec aliae scripturae, nisi iudex hoc pronunciet, quia illam ex tempore non decidit: aliàs solet iudex eam decidere sine alia scriptura. Praxis ad causas appellationum decidendas.

Si verò appelletur à processu in scriptis, vbi sunt attestationes & inquaestae: tunc oportet grauamina in scriptis tradere, quae habentur loco libelli. & ista est praxis hodie in curiis seruata: quicquid super hoc do. scripserunt.

14 Et in hac executione procedendum erit summariè, quomodocunque agatur: vt scribit Bar. in l. litibus. C. de agricol. & censit. lib. 11. & Guido Papae in d. l. intra. in fine. de re iudica. ff. vbi dicit inter ista remedia plures esse differentias, quas quilibet colligere poterit. ex d. l. à diuo Pio. §. in venditione. & §. si post aditum. & in §. pen. ac in l. 1. in 4. lect. C. de senten. quae sine certa quantit. profer. & aliae duae ponuntur in l. 2. de execut. rei iudic. C. Summariè in executione procedẽdum.

15 Et si pars videat longum tractum in hac executione, poterit petere coram executore iurisdictionem habente, quòd per modum prouisionis aduersa pars soluat id, in quo est condemnata cautione data, quod executor decernere solet: & postea ista prouisionalis sententia exequetur, sicut dixi in aliis casibus in tracta. de senten. praeiudiciali, seu prouisionali. Solẽnis praxis quando executio lõgum habet tractum.

Expensas executor taxare non potest.
Arestum.

16 Non poterit tamen executor expensas ratione executionis etiam coram eo factas taxare. vt fuit decisum in hoc Senatu, contra locum tenentem Balliui de Vermandois, anno 1516. die 17.Decembris, sed debet remittere ad illum, qui eum cōmisit, alioqui excedere dicitur: quia hoc ei non est commissum.

18 Et debet executor ad rem in sententia contentam condemnare non ad æstimationem: quia sententia executionis conformis esse debet sententiæ quam exequitur. Barto.in l.eum qui. ff. de his quib.vt indig.Ioan.Ana.consi.5.refert Boër.in decis.Burdegal. q.68.quidam nobilis.& in hac executione verba præscripta executor respicere & sequi debet, si sapit.

Sentences, iugemens ou appointemens iudiciaires.

GLOSSA DECIMA.

Sentētiæ nomine qui 1 contineatur.

1 *Ar sentences,* vult intelligere de sententiis definitiuis: cùm appellatione sententiæ, veniat definitiua.l.quòd iussit.ff.de re iudica.vbi plenè scripsi, in repetitio.illius l.regulam cum limitationibus. Sustinui tamen appellatione sententiæ non venire diffinitiuam, nec interlocutoriam: vt ibi videre est.

Sententię iudicata, & apunctamenta differunt ac aresta.

Par iugemens ou appointemens, de interlocutoriis sententiis. nam iudicatum intelligitur de omni iudicato.l.4.& l.miles. §. qui iudicati.ff.de re iudica.dixi superiùs in præfa.etiam de interlocutoriis: vnde præceptum in confessum factum potest iudicatum vocari, *iugement.* l. si debitori. ff. de iudic. *appointemens* possunt dici conuenta inter partes & approbata à iudice, vel coram iudice, de consensu partium iudicata: & sic nullum verbum erit superfluum: & communi vsu, *iugemens* vocantur omnes sententiæ; *appointemens,* illæ interlocutoriæ quæ inter partes vel procuratores fiunt, & concluduntur.nam ista omnia, si pars non appellet, merentur executionem, ne illusoria sint.l. si prætor.ff.de iudic.itèm iudicata vocantur, quæ in aliis parlamenti cameris quàm in magna iudicantur: quæ verò in magna camera, aresta.

Sententia quę est nulla, non est exequenda.
Pendente cōtractus nullitate quando executio fieri possit.
Arestum.

2 Sententia tamen nulla exequenda non est.l.4.§. condemnatum. ff. de re iudic. Nam quoties vitiosè iudicatum est, pro non iudicato habendum est.l. quoties.ff.qui satisd. cogant Panor.consi.

3 55.in caussa.vol.2. † Practica tamen Franciæ est, vt pendente nullitate, si in promptu nullitas detegi non possit, fiat executio: & iudex pronunciabit per modum prouisionis executionem faciendam cautione data: diem dicemus pendente in integrum restit. c.suscitata.de in integr.restit.Bar.in l.defendēte.de authorita.tut.ff. cum distinctione tamen de Ripa in d.l.4.§.condemnatum.sed praxis Franciæ non seruat illam distinctionem: vt fuit dictum anno 1515.die 20.Aprilis contra comitem Deporcien. quòd pendente nullitate contractus debitor solueret redditus ex contractu impositos, quamuis diceret constituentem redditum fuisse furiosum: sed quia hoc tractum habere potest, interim iudex pronunciat contractum seruandum: & idem dixi pendente appellatione, in tractat.de literis obligato.artic.3.glos.3.

Quādo nullitas incontinenti probari possit an fiat executio.

4 Nisi nullitas probaretur ex ipsis actis, & sic incontinenti posset probari: tunc nullitas impediet executionem.Bart.& alij in d.l.4.§ condemnatum. ff. de re iudic.si autem pars allegans nullitatem habet probationes extra acta: solet prouisio concedi, etiam si incontinenti dicat se posse probare: quia licèt probationes ex parte sua paratas habeat, altera pars potest fortè eas reiicere, & reprobare: & interim potest esse longa mora. ideo pronunciatur prouisio: & incontinenti, non obstante allegatione, exequitur iudex prouisionem: quicquid dicant docto. in l.ille à quo. §. si de testamento.ff.ad Trebell.& in l.3.ad exhiben.Panor.in c.super eo. 1. de appel.& in c.suscitata.de in integr.restitu.nisi executio non esset postea retractabilis: vt scripsi in §. fin.de friuol.appell.in concorda. per id quod scribit Bald.in l.vna. C.de integrum restitu.& in l.ab executione.quorum appellatio.non recip.docto.plenè in d.§.condemnatum.

Nulla sententia quando dici possit.

5 Et sententia dicitur nulla, si petiti fuerint decem aurei: & iudex condemnauit ad dandum sex, nil de aliis pronuncians: quia condemnans in parte, debet de altera non liquida assignare dilationem ad probandum.l.quidam.ff.si cert.peta.vel absoluere, si dilationes fuerint concessæ: alioqui sententia est nulla.l.si autem.§.fi.ff.de nego.gest.glo.& docto.in l.1.C.si aduersus rem iudica.Bertrand.consi.151.duo reperiuntur.col.2.vol.3.secundùm nouam editionem, est etiam nulla, quando ea, quæ de substantia iudicij sunt, seruata non fuerūt: quæ gl.scribit in l.prolatam.C.de senten.& interlocu.om.iud.& aliis modis, vt per docto.in §. condemnatum.& in c.dilecto.de appel.

Sētentia euidenter iniqua exequi non debet.

6 Secundò fallit quando esset manifestè & euidenter iniqua: etiam si esset apposita clausula, appellatione remota.per tex.sing.in c.inter cæteras.de re iudica.quem sing.dicit Barba.in consil.44. scribitur.colum.7.num.11.in primo volum.& in consil.1.colum.1.in secundò volum.& cons.83. illud.col 7.in tertio volum. quòd sententia non transit in rem iudicatam, si euidenter sit iniqua. idem Barba.consi.83.supremus.col.7.volu.4. nec debet illa sententia executioni mitti, per text.in l.si pars.in princ.ff.de inoffic.testament.

Imò fortius scribit idem Barba.consil.38.Præclarè.colum. 7.in 2.volum. quòd si notorium est grauamen, & iudex vult exequi, potest ei resisti.allegat Panorm. in c. si quando. de offic.delegat. melius facit text.in l.prohibitum.& l.defensionis facultas.C.de iure fisci.libr.10. Sed hoc iure non vtimur in Francia, sed poterit pars appellare, & sic per appellationem iudici resistere: & ipse iudex propter superioris reuerentiam acquiescere debet: alioqui grauiter per superiorem punietur: vt in præfat.superioribus dixi.

7 Et dicitur euidenter iniqua, quando ex actis constat de illius iniustitia, & ex inspectione illorum.

rum.Bart.in l.1.in 1.q.ff.de noui oper.nunciat.Barba.consil.44.scribitur.colum.7.in primo volumine.& d.consil.38.in secundo volumine. colum. 7. vnde commissio data alicui laico,vt contra clericum inquirat,est euidenter iniqua,& sic nulla,teste Barba.consil.46.mandato.in fin.vol.2.per c.at si clerici.de iudic.

8 Practica est tamen in regno Franciæ, ex consuetudine generali regni introducta, quòd non agatur de nullitate, in iudicialibus admissa, nec in extraiudicialibus iudicis authoritate,nisi per appellationem. & quamuis lex dicat quòd superuacua sit appellatio à nullitate.l.ex consensu. ff. de appell.hoc tamen non seruamus,vt dixi. Et iam de iure prodest appellare, quia appellatio impediet executionem: quamuis nullitas per se intentata non impediret. l. ab executione. C.quorum appella. non recipiant. Est etiam vtile appellare: ne modus extendatur ad factum, id est ne sententia exequatur:quia vtilius est impedire,ne fiat executio,quàm ea facta clamare. Bal.in cap. quod ad consultationem.col. 2.de re iudica. per l. si quis prouocatione. C. de appellatio.quæ nil facit,sed pro hoc est text.in l.1.C.quando liceat vnicuique sine iudice se vindica.

De nullitate non agitur circa appellationem.

Sans toutesfois faire aucune alienation ou distraction des biens prins par ledit executeur.

GLOSSA VNDECIMA.

1 Hic limitatur dictum principale, videlicet quòd res iudicata debeat executioni mitti per executorem ad hoc deputatum: licèt pars aduersa ab illo executore appellet. Tamen non debet executor alienationem rerum, vel distractionem illarum pendente appellatione facere:quia postea non possent facilè illa bona reuocari, sic alienata: ideo prohibetur alienatio, & omnis executio, quæ non posset retractari: vt scribit Aufrer.in decisio.Tholos.q. 430.& ego.in §. fin. de friuol. appellatio. in concord.& Benedict. in repetitio. cap. Raynutius.in verb.mortuo primo.num.212.de testament.

Executor post appellationem res captas alienare non potest.

2 Idem habetur in stylo parlamenti.rub. de senten.ordinatio. 7. sed eas res executor sequestro committet,& commissario vsque ad appellationis definitionem: de quo scripsi in l. sequester. ff. de verbo.signi. & sic patet quòd executor non obstante appellatione exequitur, id est, capit res pro executione iudicati,& alia facit quæ sibi mandata fuere.

3 Primò limitatur quoad tertium, contra quem sententia lata non fuit: quia contra eum non exequetur,nec in eius præiudicium. text. in c.cùm super.de re iud.vbi Imol. per illum tex.& hoc quando executio posset tertio nocere,etiam quoad possessionem,non mandabitur executioni:vt ibi plenè docto.& in c.veniens.2.de testib.sic cõsuluit Ludo. Gosadi cons.103.videtur primo.nu. 10.quia res inter alios iudicata aliis nocere non debet:vt in rub. C. res inter alios acta.& in l.sæpe.ff.de re iud.vnde dicit Bal.in l.obseruare.§.proficisci.q.24.de offic.procõs.quòd iudex qui dedit tenutam,non tenetur aliquid tertio,quia de iure illius, vel de facto illius tertij non constabat iudici,vt iudici:& ideo dedit eam saluo iure tertij,& hac protestatione vtũtur iudices, per quam constat quòd sententia non trahit nec comprehendit illum tertium: ideo istam reseruationem semper ad cautelam facere debent, cùm dant tenutas, & recredentias secundùm eundem Bald.

Executor bona tertij post appellationem non capit.

4 Secundò non procedit,quando res erant tempore perituræ,tunc distrahi & alienari poterũt, ne pereunt.l.pro hærede.§.seruos.& ibi addidi.ff. de acqu. hæred. Nempe licèt res sint prohibitæ alienari,fortè restitutioni subiectæ, tamen poterunt alienari, si perituræ erant, & hoc concludit Soc. in tracta.fallen.regula 38.bona restitutioni,& sic fructus:quia seruando seruari non possunt, alienare executor poterit.glos.& docto. in l. 1. §. fuit quæsitum.ff.ad Trebell.gloss.in l.vnica.C.si aduers.vsucap.restitu.postuletur. hanc tamen alienationem etiam fructuum non faciet sine iudicis permissione, quæ facilè concedi solet,etiam ad partis alterius supplicationem.

Fructus quando alienari possint pendente appellatione.

5 Tertiò post annum sine nouis literis non potest sententia seu arestum, si pars opponat, executioni mandari per c.quærenti.vbi docto.de offi.delegat. tex. in c.si autem.& cap.plerunque.de rescript.Masuer.in rubr.de executio.§.item contra arestum.

6 Vnde tunc vidi impetrari literas vocatas de debitis,quibus mandatur,vt ista sententia & alia legitimè debita exequerentur: & quamuis ex literis solius sententiæ post annum non teneretur debitor garnire,tamen per has literas de debitis sic, & ita vidi sæpius in forensi iudicio seruari: vt scripsi in artic.1.de liter.obligato.in gl.3.ideo istæ sententiæ seu aresta non omnino perdunt per annum executionem: sed pars opponens audiri debet post annum, alioqui si executor non obstante oppositione eam exequeretur, rectè pars appellaret,& illi supersedere debet executor,nec aliam executionem faciet antequam iudex partis oppositionem audierit: quibus auditis non obstantibus oppositionibus executionem faciendam pronunciabit.

Post annum an sententia exequi possit, & praxis vt exequatur.

7 Quartò fallit,quando sententia contineret expressum iuris errorem, quia tunc est nulla, & sic non exequenda.l.1.ff.quæ senten.sine appella.rescindant.c.cùm inter.de re iud.Bald.cõs.363. Si thema.in quarto volumi. apparitor tamen ob hoc vix cessaret, cùm caussæ cognitionem non habeat,ideo exequi potest:vt hîc permittitur.

8 Quintò quando princeps ex certa scientia inhiberet, & caussæ cognitionem alteri mandaret, antequam executor caperet bona: tunc non debet post inhibitionem exequi. per text. in c. pastoralis.§. præterea.ff.de offic. deleg. Perus.not.in c.pastoralis.nu.8.de appella.

Post inhibitionem sententia non est exequenda.

9 Sextò,flectitur text.huius artic.post triginta annos, nempe tunc non poterit exequi, Innoc. teste & Bald.in cap.fin.de exceptio.quia actio ex sententia consumpta est tempore. argument.l.si quis postquam.ff.de fideiussorib.etiam officio iudicis triginta præscribitur annis.cap.sicut. C. de

præscri.triginta anno.vbi glos.& Feli.pulchrè docet in cap.inter monasterium. col.18.num.30.dimita.16.de re iudic. vbi aliæ colligi poterunt declarationes, ampliationes,& limitationes.Ioann. Francisc.in tract.de præscript.in 4.parte 4.partis.quæst.31.col.66.& quæstio.seq.quanto tempore præscribatur iuri dicendi sententiam nullam. vide tamen quæ dixi de hoc officio iudicis non præscribendo.in l.actionis verbo.ff.de verb.signifi.

Citatio an in executione sententiæ requiratur.

10 Quæro, an in executione sententiæ requiratur citatio partis? inuenio diuersas super hoc opiniones,attamen puto regulam esse fingendam, videlicet quòd in sententiæ executione requiratur citatio partis, per text.in l. 1. ibi, si cœperis ex sententia conueniri.C.de iuris & facti ignorant.& l.meminerint. vnde vi.allegatur text. licèt parum faciat,in l.defendente.ff.de authoritate tuto. vbi iudex debet interrogare partem an velit satisfacere. & huius est sententiæ Bartol. cum distinctione tamen. in l. à Diuo Pio.§. in venditione. ff.de re iud.& Barbar.consil.37.quia omnis. colum.3.volum.quarto.

Exceptiones in executione opponi possunt.

11 Tum quia in hac executione pars lædi potest propter multas exceptiones,quas potest in executione opponere, vtpote incompetentiam iudicis qui sententiam protulit. gl. in cle.vna.de sequestra.posses.& fruct.l.fi.C.si à non competen.iudice.& superiùs dixi artic.3.

Potest & nullitatis exceptio allegari:vt quia die feriato lata sententia fuit.l.fi.C.de fer.vel quia ordine non seruato. l. prolatam. C. de senten.& interlocutio.omnium iud.& aliæ exceptiones,de quibus scribit Petr.de Ferrar.in pract.in forma executio.sententiæ definit.inprincip.& per glos & docto.in dict.l.1. C.de iuris & fact.ignorant. quas etiam plenè docui in tract.meo de exceptio.vel fortè pars ius potest habere retinendi:vt habetur in c.licèt.2.de præbend.in 6.ideo antequam auferatur beneficium,debet pars citari:vt ibi.& Panor. in c.de multa. col.4.illo titul.

Executio à parte est petenda.

12 Tum etiam, quia executio est per partem petenda.l. habere.& ibi Angel.ff.de euictio.Barba.in cle.vna.col.2.de sequestra. possessio. & fruct. & antequam petatur,est interlocutoria danda, & aliqua cognitio:ergo pars debet citari.l. à Diuo Pio.§. in venditione. ff.de re iud.glos.in l.intra. de minorib.& dilationes breues dantur condemnato,ad se defendendum. glos. vltim. in l.qui de inofficioso.ff.de inoff.testam.

Item potuit pars soluisse intra tempora,quæ dantur iudicatis. Cyn. in d.l. 1. C. de iuris & facti ignorant.ergo explorandum est prius,an soluerit: & sic debet citari ad hoc sciendum. l. hoc iure. ff. de verb. obligatio. & hoc in personali secundùm Bald.in repeti. tale pactum.§.qui prouocauit quæst.10.ff.de pact.hoc sequitur Hippoly.de Mars.in repeti.l.de vnoquoque.num. 107.& sequ.in 53.casu.ff.de re iud.

13 Amplia siue fieret executio in actione personali, siue in reali: cùm sit eadem ratio,teste Cy. in d.l.ab executione.glo in verb.instantia.in §.& ne sub vmbra.de caus.in prag.

14 Secundò amplia,etiam si in illa re,in qua fuit condemnatus, fieret executio:cùm etiam pars in hoc lædi posset, fortè propter hypothecam, vel aliud ius quod in illa re habet: ideo adhuc citari debet.l. de vno.ff.de re iud.Barba. consil.37.quia.columna secunda.Imol.in d.§. in venditione.licèt Bar.ibi contra.& docto. in c.ex ratione.de appellatio.in forensi tamen iudicio citatio fieri solet:& iste est communis vsus in Francia, teste Ioan.Fabr.in l. ab executione.C.quorum appella. non recipiant. vbi sic dicit, in omni executione pars vocari debet, cùm ibi fiat iussus.d.l.à Diuo. Pio.§.in venditio.ff.de re iudica.vel saltem requiri,sicut vsus habet.

15 Tertiò amplia etiam si ille iudex,qui eam protulit,exequeretur:cùm exceptiones possint allegari in executione: quod non posset fieri, si non citaretur: vt Alexand. & Ias.in d.l.à Diuo Pio, §.in venditione.col.2.ff.de re iud.firmat & Card.in cle.sicut.quæst. 2.de appellati. Philipp.Perus. in dicto cap.ex ratione.num.83.ac Dec.consil.97.in casu proposito:in primo dubio.

16 Quartò amplia etiam si fieret executio contra eundem condemnatum eisdem rationibus, de quibus suprà: & generaliter in omni executione tutius est quòd fiat citatio, teste Soci. in tracta.de dilatio.artic.7.quæst.19.in fi.& quòd fieri citatio debeat,seruatur in hoc regno: & ista sententia est verior, testibus Alex. & Ias.in d. §. in venditione.& ante factam executionem eam tenuere Vincent.Hercul.ibidem.col.14. post autem executionem seruaret opinio.Bartol.sed hodie nullæ vel admodum paucæ fiunt executiones sine partis citatione in Francia, quando executor mixtus procedit.

17 Quintò procedit etiam si fieret excutio post desertionem, adhuc pars erit citanda: vtpote quia pars intra tres menses non releuauit, nec senatum adiuit, vt debet per ordinationes regias: quæ tres menses præstituunt ad releuandum:quando appellatio deuoluta est ad curias supremas: vt firmat etiam Bar.in l.1.in fi.ff.nil noua.appella.penden.& Matthæ. de Afflict.in constitu.Neapol.lib.2.rub.de dilatio.& exceptio.num.29.

18 Sextò citanda est in executione pars: etiam si iudici constaret condemnato nullam defensionem competere,& hoc propter stylum communem Franciæ:quia minimè mutanda sunt,quæ semper certam interpretationem habuerunt. l. minimè. ff. de legib.licèt secus de iure.per text.in l.si cùm seruum.in fi.ibi,non est necesse vocari.ff.de fideicommiss. liberta. glo.& docto.in cap.ad nostram.3.de iureiuran.& ca.an sit.de appel. & hoc tenuit Matthæ. de Afflict.in constit. Neapol. rub.de dilatio.& exceptio.lib.2.nu.30.

Executio facti citationē non exigit.

19 Limita primò,quando præcessisset cognitio super executione: & non restaret nisi executio facti: tunc non esset necessaria citatio: vnde iudex posset ad petitionem partis committere nuncio,vt

cio, vt exequatur nulla facta partis citatione, & ita intelligi debet opinio Innoc. & aliorum in cap. ex ratione. de appella. Bart. & aliorum in d. §. in venditione, & in verbo executionem quomodo in læsæ maiest. crimine proceda. Feder. consil. 144. definitiua. Ioan. de Anania consil. 26. in caussa nobilium. Bal. in c. pastoralis. §. quia verò. col. 2. de off. deleg. gl. & doct. in l. 1. C. de iudiciis. facit ordinat. regia rubr. *des executions d'arrests.* artic. 1.

Secundò limita de stylo & consuetudine curiarum Delphinalium, in quibus non fiunt citationes, si sententia exequatur intra vnum annum: secus si pòst. vt Guido Papæ in decisio. suis. q. 329. de iure dotium. & idem si esset stylus in Francia: vt superius dixi.

20 Si executio fiat extra illos casus permissos, parte non citata poterit appellari. Cyn. in l. ab executione. C. quando appellatio. non recipiant. Bart. & alij in d. §. in venditione. & si iudex nollet admittere appellationem: posset pars de facto resistere. per l. prohibitum. & l. defensionis facultas. de iure fisci. lib. 10. Ias. in l. prima. col. 2. de iuris & fac. ignorant. vnde dicit Bart. in l. defendente. de autho. tutor. ff. iudicem posse in hac executione incipere à præcepto de soluendo: vt præcipio tibi vt soluas id, in quo condemnatus fuisti per sententiã: vel ostendas caussam, per quã sententiam mandari executioni non debeat, per d. l. defendente. & l. de pupillo. §. meminisse. ff. de noui oper. nunciatio. vel citari debet pars vt veniat ad opponendum, quare sententia exequi non debeat: vt ibi describit Bart. Appellari potest ab executione citationefacta.

21 Tertiò restringitur, quando prius citato aduersario esset facta executio de parte: tunc si in alia parte fiat, non requiritur citatio: vt firmat Dec. in cap. ex ratione, in fine de appella. sed fortè contrarium seruaretur in Francia: quia quod in toto statuitur, & in qualibet parte locum habere debet. l. quæ de tota. ff. de rei vend. c. pastoralis. §. item cum totum. de offic. deleg. nisi auditus fuerit aduersarius super toto, & nil dixerit: tunc fiet executio in alia parte eo amplius non citato: sed postea executio ei notificabitur: & solent nuncij capere fundum, vel domum, in executione, & vt dicunt, saysiunt, & postea parti notificant, quam executionem fecerunt in bonis partis: & hoc solet in Francia exerceri. Citatione semel in executione facta, an iterũ citari pars debeat.

22 Quartò nota, quòd in executione non sufficeret citare procuratorem: cùm iam instantia sit finita, amplius non censetur procurator. l. inuitus. & l. ita demum. vbi docto. C. de procurator. cap. non iniustè illo titulo. fallit in parlamentis, vt is, qui occupauit, teneatur comparere in taxandis expensis: ne litigantes propter regionum longinquitatem, & distantiam sumptibus & expensis vexentur. ita nominatim in taxatione scribit Imbert. in instit. forens. lib. 1. §. cæterum. pagina 37. & hoc seruatur. Procurator an in executione citari possit.

23 Vltimò is, pro quo lata est sententia, non potest rem, pro qua obtinuit sententiam etiam postquam transiuerit in rem iudicatam, propria authoritate occupare: alioqui incidit in pœnam. l. si quis in tantam. C. vnde vi. vt priuetur iure, quod habet per sententiam. l. miles. §. qui iudicati. ff. de re iudic. hoc firmat Ioann. Fabr. in l. fi. C. de executio. rei iudic. in hoc regno non puniretur priuatione iuris, sed mulcta arbitraria partim Regi, partim parti applicanda: quæ aliquando pro delicti qualitate est maior quàm priuatio rei: & ista de executione notanda sunt, quæ multoties in dubium reuocantur. Occupans rẽ post sententiã punitur.

Nonobstant que la partie contre qui est donnée la sentence, iugemẽt, ou appointement appellé d'iceux executeur.

GLOSSA DVODECIMA.

1 Non appellatur regulariter ab executore. l. ab executore. ff. de appella. nec ab executione. l. ab executione. C. quorum appella. non recipiant. quia grauamen attribuitur iudici, & non exequenti. Cùm ergo is, qui exequitur, non grauet, ab eo non appellatur. cap. super quæstionum. §. 1. de off. deleg. Anto. de Butrio cons. 74. visis statutis. col. 2. Ab executore regulariter non appellatur.

2 Potest tamen aliquis se opponere contra executionem: & si executor non admittat illam oppositionem, tunc poterit pars appellare, quia executor excedit modum. Masuer. in rubric. de appella. §. item ab executore. & Cepol. cautel. 44. nota quòd licet instar tutoris dati per iudicem, qui excusationem allegare habet, & si fuerit repulsa, tunc demum appellare debebit: cæterùm antè frustra appellatur. l. prima. §. si quis tutor. ff. quando appellandum sit. in casibus tamen huius articuli non recipitur appellatio ante executionem, etiam post oppositionem, & ea repulsa, nisi in sequentibus casibus: alioqui de nihilo prodesset hic articulus, qui generaliter tamen loquitur. Opponere contra executionem quis potest.

3 Vnde consiliarius non cessat exequi non obstantibus quibuscunque oppositionibus, vel appellationibus, & sine illarum præiudicio, ex ordina. curiæ lata anno 1499. die 25. Iunij: & postea fuit edita hæc lex regia, quæ debet intelligi etiam si hic commissarius vel executor non esset ex partium consensu assumptus: quia in hoc regno non solet assumi executor: nisi de consensu vnius partis, actoris fortè, vel rei qui sententiam obtinuit pro se: licèt hoc exprimatur in dicto cap. super quæstionum. §. primo. Consiliarius exequitur nõ obstantibus oppositionibus, & appellationibus.

4 Primò fallit, si executor excederet modum cap. nouit. de appellatio. glos. in cap. ad nostram. & d. cap. super. & dicta l. ab executione. & quãdo dicatur excedere, declarat glos. & docto. in cap. quod ad consultationem. de re iudic. & inferiùs scribo. in glos. excede xiiij. & licèt quis consentiat sententiæ, tamen non intelligitur consentire excessui modi, vel formæ in exequendo. Bald. in dicto cap. quod ad consultationem. col. secunda. quia defectus modi impedit dispositionem legalem. l. qui Romæ. §. Flauius. ff. de verborum obligationib. imò nulla caussa est in mũdo, in qua non possit appellari, ab excessu modi. Bald. in cap. licet. in fin. de offi. ordina. & non solùm potest Appellatur ab executore excedente modum.

appellari, sed etiam qui excedit, facit litem suam. l. si pignora. ff. de euictio. Bald. in l. tertia. §. si executor. ff. de negotiis gestis. vbi etiam dicit nomine executoris collatores principis comprehendi. per l. missi opinatores. C. de exactorib. tributo. lib. x. non tamen dicitur delinquere nec excedere, qui ad vnguem mandatum sibi commissum exequitur. d. c. nouit. de appellatio.

5 Secundò fallit, quando executor quicquam dolo egit: vel si pars dolo obtinuerit sententiam. dicta l. tertia. §. si executor. ff. de negotiis gestis. Specula. in titul. de appellation. §. in quibus. versiculo, quintò non appellatur. & quamuis in dicto §. si executor. dicatur agi posse de dolo, tamen tutius est appellare, si gestum per executorem grauet: quia in hoc regno sine appellatione non solet succurri: vt superiùs dictum extitit.

Executio post transactionem & nouationem non fit.

6 Tertiò non procedit, quando pars allegaret transactionem factam post sententiam, & illam statim probaret: tunc executor non potest exequi, alioqui is ipse grauat, ideo ab eo appellari poterit. argument. l. neque. §. fin. ff. de in ius vocand. l. secunda. si quis cautio. vel si quis probet sententiam nouatam. l. quarta. §. si ex conuentione. ff. de re iudic. glossa in dicto cap. quo ad consultationem. quæ nouatio hodie non fit, nisi hoc expressè agatur. l. fin. C. de nouatio. vel quando pars, in cuius vtilitatem est prolata, illi sententiæ renunciasset: quod non potest facere, si in caussa matrimonij lata sit, teste Ludouico Romano consil. 367. circa primam colum. 1. quia de periculo animæ tunc agitur. doctor. in cap. lator. de re iudica.

Executor frangens lectos tenetur.

7 Quartò quando executor aliquid iniuriosè egerit, vt pote lectos captos, vel dolia caussa executionis capta, seu alia bona concidit maliciosè. l. si prouocatione. C. de appella. cap. quia suspecti. 3. q. 5. l. lectos. ff. de peric. & commod. rei vendi.

Executor post literas restitutionis non exequitur.

8 Quintò nisi in integrum restitutione pendente post sententiam, vel literis super supplicatione ciuili impetratis, & durante earum comprobatione quam interinationem dicunt, vellet executor exequi, tunc prohiberetur: & ab eo licita esset appellatio. l. 1. C. de in integr. resti. postul. nisi fuerit à iudice, de nouo pronunciatum executionem faciendam, vt fieri solet: & tunc ab illa pronunciatione appellari etiam posset in casibus in quibus recipitur appellatio.

9 Sextò limitatur, quando sententia fuerit lata contra absentem iusta ex caussa: quia non potest ei imputari, cur non antea appellauerit: ob id ab executore iustè appellabit. l. si prætor. §. si. ff. de iudic. cap. cùm Bertoldus. de re iudica. Specul. in dicto titulo de appellation. §. in quibus. versiculo quinto, &c.

Executio non fit si damnum sit irreparabile.

10 Septimò derogatur, quando damnum ex executione proueniens esset irreparabile: & ideo prohibetur hîc alienatio bonorum captorum. l. secunda. ff. de appellatio. recipiend. Soci. in tractatu fallen. reg. 26. appellare. Ias. in l. quarta. §. condemnatum. colum. quarta. ff. de re iudicat. Aufrer. in decisio. Tholosa. quæst. 54. & ideo vxor non debet tradi pro executione, nisi de iure matrimonij appareat, teste Feli. in cap. cùm super. col. quarta. num. 11. limitat. 2. de re iudica. Nec debet quis capi interim pendente appellatione ab executore: quod secus in criminalibus esset. Deci. consil. 73. Præstantissime.

Notandum est quòd in quibus casibus appellatur ab executore, dum excedit, non est propriè appellatio, cùm fiat à non iudice: sed est quidam recursus ad superiorem. l. arbitrio. secundùm vnam lecturam. ff. qui satisdare cogantur. Bald. consilio 428. delegatus in primo volumine. potest tamen intimari appellatio vel executori, vel parti: vt vidi fieri: & est in electione appellantis quādo ab excessu executoris appellatur: vt est in ordi. Caro. 7.

Appellari potest à iudice malè sententiam interpretante.

11 Octauò non procedit, quando executor sententiam malè interpretatus esset: nempe hoc quæritur, an iure interpretatus fuerit. l. ab executore. ff. de appellatio. vnde si Tholosæ quis fuerit condemnatus ad dandum decem aureos: & executor fuerit interpretatus de aureis solis, malè dicitur interpretatus: quia consuetudo habet hoc, vt cùm loquantur ibi de aureis, intelligantur de aureis paruis æstimatis 27. solidis Turonen. cum dimidio. argument. l. numm. is. ff. de legat. 3. facit cap. olim. de censib. Item si in aresto quis fuit condemnatus ad soluendū decem sextaria frumenti pro censu, & reliquis, quæ arreragia vocant: postea coram executore pars petiit arreragia sex annorum, & quantum valuit illis annis: executor condemnauit ad æstimationem, malè pronunciasse iudicauit senatus Burdegal. vt refert Boër. quęst. 68. quidam nobilis: quia sententia executoris debet esse conformis primæ sententiæ: & non potest fieri executio, nisi de eo quod est iudicatum. l. ab executione. C. quorum appellatio. non recipiunt. Bart. in l. cum qui. ff. de his, quibus vt indig. & Ioann. de Anania consil. 5. sequitur. Petr. Ferrar. in forma executio. sentent. in verbo publico. col. secunda. versic. sed pone. vbi declarat qualem interpretationem possit, & quis executor, facere.

Arestum.

Caussa grauaminis in appellatione exprimenda.

12 Non valeret tamen appellatio ab executore, si dicerem eum modum in executione excessisse, nisi caussam grauaminis nominatim, & in quo excesserit, exprimam. clementi. appellanti. de appellatio. hoc exegi à Panor. in cap. quod ad consultationem. columna vltima. de re iudic. post Bartol. in d. l. ab executore. ff. de appellatio. & l. eius qui. de appella. recipiend. inferiùs in glos. 14. abundantiùs dicetur.

13 Insuper appellatio interposita ab executore non suspendit omnino executionem. l. ab executore. C. quorum appella. non recipiunt. Sed iudex à quo appellatum extitit, solet, dicere in hoc regno in casibus executoriis exequendum esse. cautione præstita, si retractari executio possit, maximè quando quis se opponit contra aresta, vel ab executore arestorum appellat, vel à commissatio

missario reducente bona temporalia episcopatus sede vacante ad manum Regis, vel Delphini: tunc non recipitur appellatio, teste Fran. Marc. in decis. 99. in parte 1. quia dictus commissarius, dicitur executor, à quo non appellatur per suprà dicta.

14 Et hodie ex stylo & cõsuetudine Franciæ passim est permissa appellatio ab executore: quæ si iniusta inueniatur, & sine grauamine facta, appellans ad mulctam condemnatur sexaginta librarum. licèt in l. ab executione. in fine. C. quorum appellation. non recipiunt. debeat condemnari ad mulctam quinquaginta librarum argenti: quæ mulcta in regno non solet imponi. Ab executore recipitur appellatio.

15 Nota quòd quando appellatio prima facie est aliqua, nihil interim est innouandum: si appellatio non habeat esse, nec figuram esse tali appellationi non est deferendum, nec executio suspendenda: vt si appelletur contra executionem. l. quoniam. prima. C. de appellationi. ista sunt verba Bald. in cap. pastoralis. §. præterea. col. 2. de offic. delegat.

16 Vltimò fallit in pronunciatione ad exequendum: nam ab ea poterit appellari. glossa & doctor. in dicta l. ab executore. ff. de appellatio. ob id cautela datur, vt quando sententia transiuit in rem iudicatam, quòd pars faciat illam exequi sine aliqua pronunciatione: vt docet Cepol. cautel. 44. Nota quòd licèt. & Alexand. consil. 97. viso themate. columna tertia. volumine sexto. Felin. in cap. quod ad consultationem. nu. 13. de re iud. vbi tradit regulam negatiuam, videlicet quòd non possit appellari ab executione, nisi in tribus casibus, quos ibi prosequitur: quamuis contrarium teneat Corne. consi. 71. vol. 1. per l. oratio. ff. de sponsal. licèt sit sibi contrarius. consi. 221. in 4. vol. & ista est communis, vt non possit ab executore appellari. teste Alex. consil. 95. visis processibus, col. 2. volum. 2. tum quia non esset litium finis: tùm si non possit appellari ab executione ipsa facti, multominus à pronunciatione, quæ non grauat. idem tenet Guido Papæ consil. 47. circa. in 1. dubio, vbi idem dicit, quando iudex pronunciat executionem inchoatam perficiendam, & complendam in bonis dicti rei: tùm quia talis pronunciatio, est pars executionis, à qua non potest appellari: tùm etiam quòd modum non excedat. A pronunciatione vt exequatur sententia, an sit appellãdum.

Conciliat istas opiniones Ioann. de Anania consil. 26. in caussa. col. prima. vbi sic dicit: quòd si iudex pronunciat nuncio sententiam exequendam, & mandat ac præcipit vt exequatur, tunc nõ appellatur: secus si pronunciat eam exequendam, per iura suprà allegata. adducit Speculat. in titu. de appella. §. in quibus. versic. quinto. sed non video inter istos casus magnam differentiam: adeò quòd si in vno casu prouocatio permittatur, quin in alio permissa etiam sit.

Hodie dictante constitutione regia non obstante appellatione & sine eius præiudicio executio fiet: etiam si appellatum fuerit à iudicis pronunciatione, in qua sententiam iudex exequẽdam protulit, nec est opus conciliatione Ioan. de Anania, & aliorum in hoc regno quoad casus executoris. [Nam quando duæ sententiæ sic se habent, quòd secunda est executio primæ, si non potest à prima appellari, nec à secunda, vt hîc, teste Bal. in l. si cum exceptione. §. hæc autem. ff. quod metus causa. refert Antho. Capit. in decis. Neapol. q. 34. col. 2.]

17 Item à commissione executionis non appellatur: vt tenet Speculator in titu. de appella. §. in quibus. versic. quintò sequitur. Ioan. de Anania, consil. 26. in caussa. col. 1. A cõmissione executionis quando appellari debeat.

18 In Forensi tamen iudicio seruari vidi, vt si iudex committeret nuncio, vt venderet bona, & ipse gratificaret in illis bonis quos vellet: tunc & in similibus casibus appellabo, à commissione, & ab aliis, quæ sequuta fuerunt, & hoc centies vidi. Nam in hoc casu iudex committendo illud, dicitur grauare: ergo ab illa commissione appellabo. & his casibus iudex non cognosceret de meritis principalis caussæ, nec de exceptione, sed de executione, à qua fuit appellatũ. l. ab executione. C. quorum appel. non recipiant. Spec. in d. §. in quibus. vers. quinto. in fi.

19 Quarto si mandetur sententia exequenda: an executor de sententiæ nullitate vel iniustitia cognoscere possit? Respond. non, si est merus facti executor. l. executorem. & l. si vt proponis. C. de executio. rei iud. quia sententia imponit finem disceptationi, aliàs esset elusoria. l. si prætor. vbi Bald. ff. de iudic. & quia apparitor nullam habet iurisdictionem, cùm officium suum sit vilissimum, & non dignum elegantia iurisdictionis, dictum est Bald. in c. cùm super. col. 3. de re iudica. per l. fi. ff. de iud. Executor quando de sentẽtiæ nullitate cognoscere possit.

Si verò sit aliquis executor mixtus, poterit cognoscere de exceptionibus tangentibus executionem, vtpote si possessor dicat, quòd illa res capta non est illius condemnati. Et de aliis vt in l. à Diuo Pio. §. si super. ff. de re iudica. l. penultima. ff. de confess. vt abundè scripsi in tractatu de exception.

Si autem exceptio tangat negotium principale, vtpote, quòd sententia est iniusta, fortè ex falsis instrumentis lata, vel aliàs: cognoscere executor non poterit. c. de cætero. de re iudicat. Bartol. & docto. in l. à Diuo Pio. §. 1. Nam quicunque sit iudex, qui sententiam exequitur, non poterit cognoscere an primus iudex eam iustè tulerit, vel iniustè, habendo respectum ad ius litigatoris, vel ad proposita & probata coram eodem iudice, cuius exequitur sententiam: sed de nullitate sententiæ, & aliis exceptionibus à iure permissis, quæ contra sententiam opponi possunt cognoscere poterit parte vocata, & inde pronunciare, an sententia sit exequenda, vel non: ita seruatur, vt scribit Guido Papæ in decisio. Delphinal. quæst. 574. an iudex etiam si sciat illam iniustam exequi debet. cap. pastoralis. §. quia verò. de off. deleg. cognoscere enim, quid sit pronunciatum, non quid pronunciari debuit, potest. Bald. in d. c. cùm super. col. vlti. quod non procedit, quando iudex ille esset superior iudicis requirentis, tunc poterit cognoscere, & illam sententiam annulla-

re,teste Ioan.Fabr.in l.satis.C.ad legem Cornel. de fals. quod verum arbitrarer, si is per viam appellationis cognosceret,alioqui vix cognoscere posset, & annullare:nisi esset curia suprema,quæ super alias iurisdictiones volat, vel nisi appareret de iniustitia ex tenore sententiæ, teste Inno. in c.1.de off.ordi.Iacobi.in l.si prætor.in princip.col.2.in fin.ff.de iudic.

Semel tātum ab executione appellandum.

20 Item quando appellatur ab executione, non potest appellari ab eodem excessu,nisi semel, teste Angel.Areti.in l.ab executore col.3.ff.de appella. vt refert Feli.in cap.quod ad consultationem.col.12.num.20.in fi.de re iud.per l.ab executione. C.quorum appella.non recipiant.ego tamen vidi semel & iterum appellari : in practica seruatur, quòd appelletur sicut in aliis caussis in Francia:quod est notandum.

Et duquel appel desdits executeurs la cognoissance appartiendra aux Iuges dont procedent les sentences & iugemens,& seront releuées icelles appellations par deuant eux.

GLOSSA DECIMATERTIA.

Ad quos appellādum sit ab executione.

1 Prouisio ôptima,quòd appelletur ad iudices,à quibus executores dati sunt: & ita tradit Bart. in l.à Diuo Pio. §. 1.in fin.ff.de re iud.& hoc est regulariter verum,quando executores excedunt. per l.arbitro.secundùm vnam lecturam. ff. qui satisdà. cogant.& ita fuit latum arestum pro domino Beluacensi episcopo,anno 1533.die 27.Ianuarij, contra iudicem regium,qui episcopi apparitorem in carceres intruserat.

Arestum.

Curiæ parlamenti & generalium discordia.

2 Item cum hostiarius parlamenti in vim executionis supremæ curiæ vendidisset duos equos: & ab eo peteretur coram electis impositio : & ipse eos iudices suos non esse diceret : curia generalium prohibuit,ne alibi hic hostiarius traheretur quàm coram ipsis.

3 Sed curia parlamenti videns ratione executionis se esse iudicem, censuit vt generales suum reuocarent iudicatum sub pœna centum Marcarum argenti, & prohibuit sub eadem pœna,ne generalium curia cognosceret de dicta caussa : & vlterius dictum fuit à Senatu,quòd pars & hostiarius generalium, qui præceptum fecerant, prehenderentur, & in carceres coniicerentur:& fuit hoc arestum nũciatum & exhibitum præsidi generalium anno 1438.die 12. Martij,aliud etiam fuit latum anno 1546. alia etiam fuit discordia hoc anno 1545. inter curiam parlamenti & generalium.

Practica appellandi à commissione,& ab inde secutis.

Fallit quando iudex dedisset nuncio certum mandatum : & limitatum exequendi : tunc quia iudex grauat,non nuncius:appellandum erit ad superiorem iudicis, quia factum tangit iudicem exequentem.c.si à subdelegato.de offic.delega.in 6.Bart.in l.ab executore.col.1.ff.de appel.quod intelligerem verum,si à commissione appellaretur : secus si ab executore simpliciter:ideo debet appellari à commissione,& ab inde secutis,si velis rectè appellare.ita censuit Senatus anno 1540. die 22.Nouembris.

Arestum.

A iudice requisito, ad quem sit appellandum.

4 Idem dico si iudex, qui sententiam protulit, requireret alium iudicem ad sententiam exequendum, & ab executione requisiti appellaretur, vtpote, quia excederetur modus, tunc iudex si requirendo grauet quia requirit sententiam fortè exequi in immobilibus, & tamen in solis mobilibus exequi debet: tunc ad superiorem iudicis requirentis erit appellandum. Si verò requisitus grauet excedendo mandatum,& commissionem sibi per requirentem datam : ad superiorem iudicis requisiti appellabitur:vt tenet Ias.& alij in d. §.1. Panor.in c. quod ad consultationem. in fin. de re iud. Treniol.in additio. ad pract. Hubert. de Bonacurso,rub.de impediment.executio. versic.quarto si sententiæ executor. &c.

5 Idem dicunt,si iudex præstet auxilium iuris, vtpote excommunicando:tunc appellabitur ad superiorem excommunicantis:quia excommunicans est is, qui grauat,& non is,qui eum requirit:secus si impertiretur auxilium facti,vtpote præbendo milites, & apparitores ad exequendum, quia tunc ad superiorem requirentis.Bart.in d.§.1.licèt Panor.reprobet in d.c.quod ad consultationem.Sed Bart.defendit Hercula.in d.§.1.in fi.quem vide.& notandum est in praxi,quòd si iudex secularis post sententiam requirat iudicem ecclesiasticum,vel è contra,non potest requisitus sumere cognitionem,& apponere clausulam nisi caussam, alioqui lites semper orirentur ex iudicatis,quod prætor noluit.l.4.§. ait prætor. ff. de re iudic.& sic seruatur in Forensi iudicio:alioqui tanquam ab abusu appellatur.

Ab executore delinquēte ad quem appelletur.

6 Secundò limitatur quando ille executor delinqueret: tunc ratione delicti is iudex, in cuius territorio deliquit, solet cognoscere, vtpote si in vim aresti lati Tholosæ fiat executio Parisiis, in qua executione delinquat executor : tunc appellabitur ad parlamentum Parisiis,in quo delictum perpetratum fuit.authen.qua in prouincia. C. vbi de crimine agi oporteat. vnde si appellatur ab abusu istius executoris ad parlamentum, in cuius iurisdictione abutitur, semper vidi appellari. vide infrà. in glos.15.

Soluens executori habēti ad hoc mandatum liberatur.

7 Nota tamen quòd executor fuerit datus ad vendendum, & pretium recipiendum, quod tamen est periculosum:si is vēdiderit,& pretium receperit: liberabitur emptor,quia legitimè soluit parendo mandato iudicis:sed executor tenebitur domino,cuius bona sunt vendita. Bald.in l.3.§. si executor.ff.de negot.gest.argu.l.si stipulatus sim mihi.§.1.ff.de solutio.Melius facit l.si ob caussam.C.de euictio.

Procurator ad agendum nō potest executionem petere nec in ea comparere,nec appellare.

8 Item procurator datus ad agendum,non censetur constitutus ad executionem sententiæ petendam, nec ei solui potest. l. sed si tantum. ff. de pact. l. hoc iure. de solutio.hoc expressim tradit Ludo.Roma.sing.639.procurator.

9 Et

9 Et procuratori, ad hoc vt possit appellare ab executione, requiritur mandatum speciale, & in indiuiduo. Angel. Aret. in l. ab executore. col. 4. ff. de appella. vt refert Felin. in d. c. quod ad consultationem. nu. 21. alioqui posset facere, vt incideret dominus in pœnam quinquaginta aureorum statutam in l. ab executione. C. quorum appell. non recipiunt. quod non potest facere procurator, teste Bart. per illum tex. in l. si procurator. ff. de condict. indebit. non sufficeret mandatum ad lites & caussas. Bart. in l. qui bona. §. si quis. ff. de dam. infect. & procurator datus ad iudicia non potest comparere in executione, nec eam impedire, quia sua potestas est finita per sententiam domini. in c. 1. §. fi. col. 1. de exceptio. in 6. Feli. refert vbi suprà.

Lesquels Iuges s'ils trouuent que les sergens ou executeurs ayent excedé.

GLOSSA DECIMA QVARTA.

1 QVæro quando executor dicatur excedere? Respond. si ante tempus iudicatis datum exequatur. l. 1. C. de executio. rei iudica. l. debitoribus. ff. de re iudica. l. 4. §. si quis condemnatus. ibidem. Excedere quando executor dicatur.

2 Fallit si iudex tempus abbreuiasset, & executor iudicis sententiam insequens exequeretur. iuxta l. 2. ff. de re iudica. quod potest: vt scripsi in l. si debitori. ff. de iudic. vbi his dedi nouum intellectum.

3 Secundò excedit si in alia re, quàm fuit iudicata, executio fiat. per l. qui restituere, sumendo arg. à contrario. ff. de rei vend. Bart. in l. ab executore. col. 1. ff. de appel.

4 Tertiò si in maiori quantitate, quàm fuerit iudicatum, exequatur. §. plus. Instit. de actio. Petr. Iacob. in sua pract. rubr. vlt. versic. modus autem executionis. Bar. in l. pen. C. de executo. & exacto. lib. 12. ait, quod si seruientes velint capere pignora maioris valoris, quàm sit debitum, poterit eis resistere debitor. probat Corset. sing. incipien. officialis. 2. de hoc scripsi in tracta. de literis obligat. art. 1. glo. 12. non habere locum in hoc Franciæ regno.

5 Quartò si executio fiat in rebus prohibitis, vtpote in libris, breuiario, & mobilibus clericorum, vel aliis rebus, quæ non possunt pro re iudicata capi, nec pro ipsius executione. per gloss. in l. nepos Proculo. ff. de verb. signific. Ias. in §. item Seruiana. de actio. in Instit. scripsi in scholastic. priuil. 113 & in tracta. de literis obliga. artic. 2. num. 106. & seq.

6 Quintò si quis fuerit condemnatus ad dandum decem, vel equum: & executor capit simpliciter equum: quia aufert debitori electionem, quam de iure habet. l. 3. ff. de eo quod certo loco. excedere videtur plus caussa exigendo. l. vna. C. de plus petitio. d. l. 3. Pet. Iacob. in rub. de actio. in factum ex re iudica. §. modus autem executionis, in pract. sua

7 Sextò si turbato ordine fiat executio: vt si immobilia prius capiantur, quàm mobilia. contra. §. in venditione. l. à diuo Pio. ff. de re iu. quamuis per ordinationem regiam hoc sit hodie correctum in hoc Franciæ regno: vt scripsi in rubr. de liter. obligar. art. 11.

Nota tamen singulariter quòd quando executio facta est ordine iuris non seruato, non debet reuocari, si constet de debito. text. in l. vltim. in fin. ff. quod metus caussa. quem singularem dicunt Aret. & Curtius in l. si pact. colum. 2. Cod. de pact. & addidi ad dicta l. fin. & hoc seruatur in curiis supremis.

8 Septimò si executor malè interpretatur sententiam, dicitur excedere, vtpote, reus condemnatus est ad decem libras: & executor interpretatur de Paris. & dicitur tunc grauare, & modum excedere. per d. l. ab executore. ff. de appellat. vbi Bartol. & Imol. Petr. Ferrar. in sua practic. forma executio. sentent. diffin. in verbo de publico. & Petr. Iacob. in d. rubr. de act. in factum ex re iudic. col. 4.

9 Octauò si iudex exequatur, & repellat vnam ex exceptionibus, quæ in executione opponi possunt: de quibus per gloss. & doctor. in l. 1. Cod. de iuris & facti ignorant. & ego plenè eas scripsi in tractat. de exceptio. & cautela est, quam scribit Cepol. caute. 44. nota quòd licet, vt aduocatus vnam exceptionem de istis opponat, quam si iudex non admittat, poterit pars appellare secundùm eum.

10 Nonò excedere dicitur, & grauare executor, si facta captione rerum immobilium non denunciauerit parti, in cuius absentia hæc bona capta & saysita sunt. l. 2. vbi Bal. C. vbi in rem actio exerceri debeat. venditio tamen rerum non dicitur nulla: licèt denunciatio non interuenerit. per text. in l. creditor. C. de distract. pignor. sed si quid per fraudem commissum erit, adi iudicem: vt dicit text. ideo pars simulatque sciuerit, appellare debet: & executionem malè factam iudicabit superior, quamuis venditionem nullã dicat. Bar. in l. fin. nu. 3. ff. de distract. pignor. plenè hoc tractat Anto. Negusant. in tract. de pignor. & hypothec. in primo membro sextæ partis.

11 Et aliis etiam modis dicitur excedere, videlicet quando facit contra ius, vel consuetudinẽ, seu stilum. gloss. & doctor. in cap. super quæst. de offic. deleg. Ioan. Fabr. in l. ab executione. C. quorum appella. non recip. aut contra commissionem sibi datam, aut mandatum. l. diligenter. ff. man. aut plus aggrauando illum, in quem fit executio. gloss. in d. cap. quod ad consultationem. de re iud. vbi tradit alios casus. vide ibi, & regulariter excedere dicuntur in locis, casibus, & in bonis, à lege prohibitis exequendo.

12 Et notandum est, quòd ab omni executore, qui exequitur id quod est extra munus suæ iurisdictionis, potest appellari inserta caussa. Bald. in consil. 428. delegatus. in primo volumine. imò nulla est caussa in mundo, in qua non possit appellari ab excessu modi: vt docet Bald. in c. licet.

P 5 circa

circa fin.de offic.ordina.refert Felin.in c.quod ad consul.num.20.in fi.de re iud.

Resisti potest executori excedenti.

13 Et tunc illis resisti lex permittit.l.prohibitum.& l.defensionis facultas.ff.de iure fisci.lib.10. & l.deuotum.de meta.lib.12.plenè tradunt ibi doct.& Paris de Puteo in tract.de syndic.vers.excedunt plerique executores,&c.per glo.sing. licèt ipsi eam non allegent in c.ex literis.in verb.denuncier.de off.deleg.quod verum dicit Ioan.Fab.in d.l.ab executione.quando nuncius grauaret, & iudex mittens distaret, alioqui contra.& alibi dixi,in hoc regno vix esset permittendum resistere.vide plenè Paris.de Puteo in tracta.de syndica.in verb.excedunt.fol.221.& quando procurator dicatur excedere mandatum,alibi dicam,vide in l.diligenter.ff.manda.

14 Decimò quòd hîc appellans tenetur caussam exprimere in appellatione, tum quia multis modis exceditur:ob id ipse debet exprimere,per quem modum excedatur. Bart.in d.l.ab executore.Panor.in d.c. quod ad consultationem.col.pen.de re iud. tum etiam quòd sit interlocutoria. Guido Papæ consil. 47.circa. in 2.q.etiam quia appellans in omni casu,quo ius prohibet appellationem, tenetur exprimere caussam, etiam in diffinitiua, aliàs nunquam iudex appellationi deferre tenetur:nisi caussa legitima exprimatur in ea.tex. in c.cum super. & ibi Panor.de re iudic.c. cum speciali.§.porrò. vbi docto.& c.consuluit.1.de appel.glo.singularis in c.Romana.in §.fin autem.in ver.mandetur.de appel.in 6.Innoc.in c.pastoralis.col.2.de appell.licèt multi contradicant: quibus respondet Fel.in d.c.quod ad consultationem.de re iudic.

15 Nec sufficeret generalem exprimere caussam,vt quia me grauastis expressè:sed aliud exprimere teneor.Sali.in l.eos.§.fin autem.Cod.de appellat. Bolog.in consil.26.in additio.ad Ioann.de Anania. vbi etiam dicit inferendum esse, quòd appellatio non poterit hoc casu iustificari,nisi ex caussis in appellatione expressis. Nec processus primi iudicis ex nouis caussis impugnari poterit. cle.appellanti.de appell.

Ou delinque au faict de leurs executions,& de leurs offices.

GLOSSA DECIMA QVINTA.

In officio vel facto officij quando dicatur delinquere executor.

1 IN facto executionis delinquere dicitur,quando caperet bona mobilia clericorum pro executione,vel aliàs excederet,vt in proxima superiore glo.scripsi.

Item delinquit in officio, quando pecuniam accipit, vt non exequatur,vel non in illa re:vel vt differat, donec impetratæ sint literæ appellationis, aut aliàs delinquit,vt sciunt facere:nempe hi apparitores omnia temerare consueuerunt.l.defensionis.in fin.C.de iure fisci.lib.10. Paris de Puteo in tractat. sindica.in verb.familiaris.vbi in fin.multa mala congerit contra istos executores. Si autem occideret hominem, vel vulneraret contra exercitium officij, tunc punietur ab eo iudice,in cuius prouincia deliquit.authen.qua in prouincia.C.vbi de crimine agi oport. sicut dicitur de crimine militari à milite commisso,aut de crimine communi.in l.2.& per totum ff.de re milit.

In tribus casibus magistratus solēt capi in partē formalem Magistratus quando pro suis officialibus teneatur.

2 Notandum est quòd in hoc regno magistratus non solent principaliter conueniri: & vt practicè loquar,in partem formalem capi non possunt,nisi in tribus casibus.Primus si dolus interuenerit in gestis ab eo qui non præsumitur, nisi probetur:ideo qui illum allegat,probare debet.per l. quoties. §. qui dolo.ff. de probat. Secundus si fraus.l.iurisgentium.§.sed si fraudandi.ff.de pact. vbi probatur differentia inter dolum & fraudem. & in l.fraudis.vbi Deci.de regu.iur. Tertius est, quando allegatur concussio.rub.ff.de concussio.alibi abundantiùs scribam de his.

3 Item tradit Angel.in authenti.de iudicib.in §.his qui, col. 6. quòd si nuncius iudicis dat damnū alicui, tenetur pro eo iudex, qui eum elegit,quoniam in eo eligendo fuit in culpa:ideo magistratus tenetur de delictis commissis per suos officiales, quia debuit eligere sufficientes,& idoneos.pro quo facit l.1.ff.furti aduersus nautas. & §.fin.de obligatio.quæ ex quasi delicto.in Instit. Bartol.in l.1.§.familiæ.ff. de publica.sed potestas non tenetur de familia,quam non eligit:vt pulchrè docet Paris de Puteo in tracta.de sindica.in §.an ex eo.nu.16.& seq.vnde hodie magistratus in hoc Franciæ regno non tenetur pro suis apparitoribus,quia eos non eligunt,sed Rex ferè prouidet omnibus officiis: ideo liberati sunt ab his magistratus seculares,secus in ecclesiasticis:quia ipsi etiam hodie solent eligere suos apparitores, ideo ipsi tenentur pro delictis eorum,qui interdum aliis sunt deteriores.

Corrigeront iceux executeurs ou sergens,& les condamneront és despens,dommages & interestz,des parties blessées,& en amende selon l'exigence du cas.

GLOSSA DECIMA SEXTA.

Executor multiplex.

1 MVltiplex est executor. quidam est merus executor facti,cui in totum data est potestas exequendi sententiam sine aliqua cognitione:vtpote, committitur potestas capiendi bona,mittendi in possessionem, vel aliud simile:& de isto loquitur l.si vt proponis.& l.executorem. C. de executio.rei iud.& hic exceptiones non admittit, sed eas reiicit ad committentem.c.de cætero.de re iud.& executorem eum solum esse manifestum est qui post sententiam inter partes, audita omni & discussa lite prolatam, rei iudicatæ vigorem ad effectum videtur adducere.l.penul.C.de executio.rei iudic.

Mixtus executor est,qui habet cognitionem executioni annexam.glo.not.in cap.pastoralis.§. qui verò.de offic.deleg.Bartol.& alij in l.à Diuo Pio.in princ.ff.de re iudica. & regulariter executor aresti si iudex sit ordinarius, vel curiæ parlamenti consiliarius habet caussæ cognitionem in his, quæ dependent ex facto executionis, vel sine quibus arestum non potest executioni mandari,

dari,teste Masuer.in practic.sua rubr.de executio.§.item executor domini. [Et quando executio caussæ cognitionem requirit, debet committi consiliario iudici iurisdictionem habenti,vel alteri qui de hoc possit cognoscere, non autem apparitori,vel commissario Castelleti,vt censuit Senatus anno 1507. die 22. Martij. postulantib. egregiis aduocatis Dissoine & Aligret.]Et de multiplici executore quoad beneficia,scribunt docto. in c.executor.de concess.præbend.in 6.& ego in rubr.de manda.apostol.§.1.in concord.de executoribus vltimarum voluntatum.text. & docto.in c.Ioan.de testa.& cap.fin.illo titul.in 6.

2 Itaque videndum est quomodo puniatur executor, si excesserit mandatum? Respond.variè. Primò in expensis, damnis,& interesse vt hîc, *& les condamneront ès despens, dommages,& interests, des parties blessées.* text.in l. diligenter.ff.mandat.c. sacro.de senten. excomm.glo.in c.illud.11.q.3. Bald.in l.obseruare.§.proficisci.q.23.ff.de offi.proconsul. Quãdo executor excedens mãdatũ puniatur.

3 Secundò in mulcta,vt hîc dum dicit, *& en amende.* sed in qua mulcta.text.in l.ab executione. in fi.C quorum appel.&c.dicit ad quadraginta libras argenti, hîc tamen non exprimitur,ergo est arbitraria:nec obest d.l. ab executione, quæ loquitur de appellante friuolè ab executore,sed non in executore excedente,de quo iste text.

4 Tertiò debet iudex corrigere factum executoris: vt hîc dicitur, *corrigeront iceux executeurs.* Et sic quod malè ab ipsis factum erit, iudex emendabit. vt not.doctor.in verb.corrigere.in l.edicta actio.C.de edend.

5 Quartò de dolo tenetur.l.non videtur.§.qui iussu.ff.de regul.iur.c.quod quis.à contrario, vbi Dynus illo titul.in 6 l.3.§. si executor.ff.de negotiis gestis. Si dolum commiserit,fortè vilius vendendo.l si pignora.ff.de euictio.

6 Quintò iniuriarum tenetur. Guido Papæ in decisio. Delphi. quæst.293.& Aufrer.in decisio. 397. & quamuis iuris executio iniuriam non habeat.l.iniuriarum.§.1.de iniuriis.ff.si tamen executor fines mandati excedat, non est executio iuris,sed iniuriæ illatio l.si iniuriæ.ff.de iniur.vnde Bald.in l.obseruare.§.proficisci.quæstione 23.de offic.proconsf.ait, quòd iudex, qui fecit executionem iniuriosam contra effectum iustitiæ, vt quia in vindictam partis fregit lectos, vel culcitras captas, & tunc facit litem suam.l. lectos. ff. de pericul. & commod. rei venditæ. si verò fecerit contra iustitiæ modum, id est ordine prætermisso, si per hanc executionem passo aliquid adest, vt liberatio: & tunc executio non retractatur. per l. vltim.in fin.ff. quod met.causs.executor tamen tenetur iniuriarum, si dolo fecit, vt concludit Paris de Puteo in tractat. de sindica. in verb. executio. Si verò per executionem, passo nil adest: debet retractari executio facta. per l. si cum nulla.ff.de re iudica. & de euictio. l. minor. & iniuriosa executio retractatur,si facti qualitas petitur.l.2.§.graui.ff.de administra.rerum ad ciui.pertinent.dicta l.à Diuo Pio.§.si super.cap.ex literis.de pignorib.

7 Sextò officio iudicis potest puniri pro modo excessus: vnde hoc anno 1541. in mense Decemb.seruiens *à fied.* sic Gallicè vocatur,fuit suspensus propter excessus, quos in suo officio fecerat,cùm officium iudicis se extendat vsque ad mortem inclusiuè.gloss.sing.in §.in summa.Inst.de iniur.vbi not.etiam docto. Arestum.

8 Septimò si exequatur contra alios,quàm eos qui in sententia expressi sunt,nisi fortè in locum demortuorum suffecti essent:vt si consules condemnati fuissent, vel scabini:licèt alij creentur de nouo:in eos tamen executio fiet:quia est idem populus. text.in l.proponebatur. de iud.ff. Ioan.de Ana.cons.26.in caussa.col.2.& debet in hoc casu intimari executio,& pars si sua putauerit interesse: & sic agendo proceditur celeriter, & summariè:vt scribitur in §.fi.de dilatio.quæ datur pro consilio.in stilo parlamenti,in prima parte.

Et aussi le commandons & enioignons à tous iuges, & sur peyne d'estre reprins par nous,ou noz iuges.

GLOSSA VLTIMA.

Ræceptum est comminatorium, & quod præcipitur impetratur: & quod impetratur necesse est fieri. Si non fiat, pœnam habet.c.fin.14.q.1.alia multa hîc possem dicere & tractare: sed ista sunt, quæ plus arrident vtilitatibus hominum: ob id ea duxi describenda:reliqua per docto.videri possunt.

Idem articul. XII.

Item & quant aux executions de complainctes en cas de saisine, & de nouuelle d'applegemens & contreplegemens de requestes de lettres, de garnison de main pour obligations faictes souz seaux authentiques, & de simples adiournemens en matieres ciuiles, l'executeur ou sergent, pour quelconque appellation faicte de luy: ne cessera faire son execution quant à faire les adiournemens deuant les iuges, ausquels la cognoissance en appartient ou est commise de sequestrer verbalement les choses où il appartiendra sequestration. Et sur peyne d'estre condamné en despens, dommages & interests de la partie qui requiert l'execution ou adiournement, & d'estre puni & corrigé par le iuge, & selon l'exigence du cas. Et en outre auons ordonné, decerné & decreté, decernons & decretons que la cognoissance d'icelles causes d'appel faictes du sergent ou executeur, appartiendra au iuge, auquel appartiendra la cognoissance de la cause principale, sinon que la cause fust releuee en nostre Cour de parlement. Auquel cas nous auons ordonné & ordonnons que ladicte cause d'appel soit promptement & sans aucun delay par nostredicte Cour decidee, ou renuoyee pardeuant le iuge, auquel la cognoissance Articulus 1.

cognoissance du principal appartiendra ou sera commise pour en decider comme il appartiendra sans differer, ne delayer la cause du principal.

GLOSSA PRIMA.

Summa articuli.

Vinque hîc dicuntur, primò enumerat hîc côditor quinque casus executorios: in quibus non debet executor per appellationem supersedere: & hoc statuitur in 2. ibi, *l'executeur.* in tertia inserit pœnam executori cessanti. ibi, *Et sur peyne d'en estre condamné.* in 4. ibi, *& en outre.* statuit iudicem, qui de principali cognoscit, de hac appellatione emissa ab executore cognoscere posse. in quinta parte ibi, *sinon que la cause fust releuee.* excipit iudices, tûc non debet cognoscere, quando appellatum esset ad curiam supremam: & quid curia debeat facere, deciditur ibi. ista est huius artic. summa: & hic artic. est ferè explicatus, in proximo artic. suprà: ob id pauca hîc dicam.

Pictones interdictum fortè vti possidetis seu querelam applegiamentum vocant: actor enim dicit se applegiatum, id est, saysitum aduersus reum, reus verò contraplegiatum: de quo plenè in toto tit. ff. & C. vti possidet. & docto. in c. licet caussam. de probatio. & in consuetud. Picto. est videre. [& in tract. de materiis possesso. artic. 5. in fin. scripsi in 3. tomo.]

Des requestes de lettres, de garnison de main pour obligations faictes sous seaux authentiques.

GLOSSA SECVNDA.

Sententia in vim supplicationis lata exequenda.

1 Ententiam latam in vim supplicationis dicunt quidam per istum text. executioni mandandam. Sed in iudicio meo iste tex. non hoc vult, sed quod seruiens executor supplicationis debet exequi non obstante appellatione: vtpote si in supplicatione petam quòd caussa committatur tali N. vel quòd talis actor habeat producere intra decem dies: curia licèt fiat, & significetur, quando seruiens vel hostiarius exequitur parti eam significando, si pars appellet appatitor ob id non debet cessare: quia sic non grauatur pars, ergo appellare non debet. c. cum speciali. §. porrò. de appell.

Supplicatio habés interlineaturas non est parti significanda.

2 Nisi supplicatio haberet interlineaturas, vel additionem: quia tunc non debet porrigi senatui, nec etiam postea parti significari, vt fuit aresto huius Senatus pronunciatum:, anno 1519. die 22. Martij. nec post duos dies quibus tradita curiæ fuit, & à curia recepta: vt est in ordin. reg. rubr. *des requestes presentées à la Cour*, art. 5.

Consiliarius deferés supplicationem committi nô debet.

3 Nec debet committi is consiliarius, quem pars petiit in supplicatione, vel qui refert & curiæ renunciat. is enim videtur facere parti, vt in l. obseruandum ff. de iudic. solet tamen hodie curia etiam contra ordinationem illi committere, qui supplicationem curiæ offert: quod potest præses facere ex caussa, vt in d. titul. *des requestes.* art. 7. de supplicatione, quam propositionem erroris vocant practici. scripsi in tract. meo, de supplicationibus. ibi vide etiam de multiplici genere supplicationum. in princ.

Et des simples adiournemens en matieres ciuiles l'executeur ou sergent pour quelque appellation faicte de luy ne cessera de faire son execution, quant à faire les adiournemens deuant les iuges: ausquels la cognoissance appartient, ou est commise.

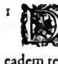
GLOSSA TERTIA.

Er istum tex. tolluntur variæ doctorum sententiæ, an liceat à citatione verbali in caussis ciuilibus appellare: & hîc deciditur quòd non. Et si appelletur, non obstante appellatione seruiens citabit: vt scripsi artic. prox. in glos. 5. sed hic text. addit cotam quibus citabit. & respond. coram illis, qui cognitionem caussæ principalis habent, vel à quibus est commissa citandi potestas.

De sequestrer verbalement les choses où il appartiendra sequestration.

GLOSSA QVARTA.

1 Ebet seruiens executor literarum in casu nouitatis verbaliter sequestrare, non obstante appellatione partis: quia ista verba non grauant. & iudex qui hoc commisit, potiùs quàm executor grauare videtur: imò dicit text. quòd appellatione suscepta possessori eadem res auferatur, & idoneæ collocetur, reddenda ei parti, pro qua facer cognitor iudicaue-

Practica regni vt res saysiatur & sequestretur.

2 rit. text. in l. ab executione. C. quorum appella. non recipiunt. † Per quem text. probatur practica regni, vt res immobiles, quando de possessione illius contêditur, capiatur, saysiatur, & sequestretur. Et commissarij pro fructibus recipiendis deputentur: & non inueniens meliorem text. ad hoc, ideo nota eum. idem tenet Ioan. Fab. in §. retinendæ. de interdi. in Insti. Bar. in l. 2. ff. de appel.

3 recipiend. & Bal. in l. fi. C. de ord. cognitio. † Vbi in interdicto retinendæ possessionis dicunt pendente lite sequestrationem esse faciendam: ne partes veniât ad arma, iuxta l. æquissimum. ff. de vsufru. & ista sententia est recepta ab vsu forensi: quamuis contrarium tenuerit Bart. in l. si discepretur. ff. vbi pupillus educari debeat.

Sequestratio an impediatur ostensione publici instrumenti.

4 Nec impedietur hæc sequestratio, etiã si publico instrumento quis probaret, se rei contentiosæ dominum: quia instrumenta publica multis ex caussis refelli possunt, quæ cum altiorem requirant indaginem, non admittetur: cùm summatim hæc sequestratio sit discutienda: quod non posset esse, si instrumenta reciperemus: nam pars illud saluare vellet: & sic differretur executio,

5 teste

5 teste Imbert. in instit. Forens. pag. 98. † Et quòd sententia sequestri de iure etiam exequi debeat non obstante appellatione, probat text. in l. imperatores. §. fi. ff. de appel. ne interim quis appellet caussa executionis differendæ. Panorm. in c. 2. de sequestra. poss. & fruc. Curtius in tract. de sequestr. q. 1. limita. 1. vide quæ abundè scripsi, de sequestra. in l. sequester. ff. de verb. signi. & art. 1. suprà eodem. Sententia sequestri exequenda.

Et sur peine d'en estre condamné és despens, dommages, & interests de la partie que requiert l'execution ou adiournement.

GLOSSA QVINTA.

1 TErtia pars text. vbi comminatur executoribus pœnam, si executionem partis, gratia, aut appellationis metu deferant, nempe condemnari debent in casibus executoriis parti executionem requirenti ad expensas, damna, & interesse: nec sufficeret, si iudex condemnaret prædictum executorem, ad vnum, vel duo, videlicet ad expensas, & damna, si omitteret interesse: quia non esset huic legi copulatiuè loquenti satisfactum, cùm vtraque in copulatiuis interuenire debeat. cap. 2. de rescript. l. si hæredi. ff. de condit. institut.

2 Quæro, an pars post appellationem requirere hoc habeat? videtur quòd sic. ibi, *la partie que requiert.* contrarium verius puto: vt sufficiat partem primò requisiuisse viatorem, vt exequatur, & dedisse ei literas executorias: nam licèt pars postea appellauerit: non tenetur cessare seruiēs, quia has ordinationes scire debet, quatenus tangunt suum officium. per tex. in l. leges. C. de legib. nec pars iterum requirere debet, vt exequatur: quia requisitio in principio facta in sequentibus repetita intelligitur. l. item quia. in fin. ff. de pact. & tradendo literas executorias satis videtur eum requirere, & ipse recipiendo acceptare, & promittere, se facturum executionem: prout ius & ordinationes volunt. facit cle. 1. de procurato. docto. in l. 1. C. de execut. rei iud.

3 Item in interdicto vti possidetis, solet quis condemnari ad expensas, damna, & interesse: vt in l. prima, & l. si duo. vbi hoc scribit Bart. ff. vti possidetis. quod est verum, quando pars se opposuit.

4 Sed si pars confiteatur possessionem aduersarij, tunc non debet ad damna vel interesse condemnari. vt fuit iudicatum anno 1538. die 11. Martij. vnde si in principio quis non se opponat, non debet condemnari: sed seruiens hoc scribere, & iudex plenè manutenebit: partem petentem. facit dicta l. prima. §. sed si inter ipsos. vbi alteruter se magis possidere affirmat vti possidet. ff. Pars interdicto vti possidetis quādo non soleat condemnari ad interesse. Arestum.

Et d'estre puny & corrigé par le iuge selon l'exigence du cas.

GLOSSA SEXTA.

SVprà artic. prox. fuit dictum, quòd ad emendam arbitrariam puniri executor potest: hic etiam text. addit condemnatum ad pœnam corporalem: si dolus interuenerit, vel per sordes cessauerit. arg. l. si filiusfamilias. ff. de iud. & quod ibi not. quæ pœna corporalis pro facti qualitate imponetur, vt hîc. *selon l'exigence du cas.*

Et en outre auons ordonné, decerné, & decreté, decernons, & decretons, que la cognoissance d'icelles causes d'appel faictes du sergent, ou executeur appartiendra au iuge, auquel appartiendra la cognoissance de la cause principale.

GLOSSA SEPTIMA.

QVarta pars text. statuit ad quem deuolui debeat appellatio emissa ab executoribus, videlicet ad illum iudicem, ad quem principalis caussæ cognitio pertinet. Nempe cùm literæ emanant à præposito Parisi. si quis appellat à seruiente exequente istas literas, ad præpositum appellare debet: vt superiùs artic. proximo scripsi, nisi vt sequitur.

Sinon que la cause fust releuée en nostre Cour de parlement.

GLOSSA OCTAVA.

ISta vltima pars in qua ponitur exceptio ad partem proximam: videlicet vt appellatio non deuoluatur ad iudicem, qui de caussa cognoscit, quando ad parlamentum appellatur, & hoc propter honorem & authoritatem curiæ parlamenti. Et de quacunque curia parlamenti intellige, cùm hîc indefinitè loquatur, *nostre Cour*, quę indefinita vniuersali æquipollet. l. si pluribus ff. de legat. 1. glo. plenior iuris. in c. vt circa. de electio. in 6. & omnes regni curias parlamenti vocat Rex nostras, maximè illam honorabilem curiam parlamenti Parisi. nempe ista in honorem parlamentorum statuuntur. multa enim in gratiam parlamentorum statuta sunt, quæ in aliis curiis inferioribus non procedunt, quæ scripsi in prooemio concord. in verb. summas, vbi trigintatria, & vltrà curiarum supremarum priuilegia congessi. Nomine curiæ nostræ venit omnis parlamenti curia.

Auquel cas.

GLOSSA NONA.

VIdelicet quando caussa per appellationem defertur ad curiam parlamenti. Sed nunquid quòd hîc statuitur seruari debeat, si appelletur ad magnum Regis consilium: putarem quòd sic: quia pars est eius authoritas, & præeminentia: vbi plenè scribit Ioan Montaigne in tractat. de author. sacri magni consil. & in dicta gloss. summas. in prooemio concordan. Magnum regis consiliū parem cum curiis parlamenti habet authoritatē.

Nous

Nous auons ordonné & ordonnons, que ladicte cause d'appel soit promptement & sans aucun delay par nostredicte Cour decidee, ou renuoyee par deuant le Iuge, auquel la cognoissance du principal appartiendra, ou sera commise pour en decider, comme il appartiendra, sans differer, ne delayer la cause du principal.

GLOSSA DECIMA.

Tria potest in caussis appellationum curia parlamenti.

CVria parlamenti potest in caussis ad eam per appellationem deuolutis vnum ex tribus facere, & illorum habet electionem ex caussa.

Primò potest decidere appellationis caussam, si decidi possit sine principali, & ex tempore, etiam dicitur decidi non posse, quod difficile fit: vt scripsi in l. nepos Proculo. ff. de verbor. signific.

Secundò curia remittere debet ad iudicem suum, si ex tempore & breui expediri caussa non possit, per hunc text. & ad quem iudicem hic dicit, ad quem cognitio expectat, vel cui caussa commissa erat.

Tertiò poterit curia retinere caussæ cognitionem, & poterit committere consiliario, vt illam caussam instruat vsque ad diffinitiuam exclusiuè, iuxta authent. ad hæc. Cod. de iudic. & cap. debitus. de appellation. sed istud non dicitur hîc, sed in aliis ordi. & in iuribus suprà adductis: reliqua in sequentibus scribam.

Charles VIII. Artic. XLVIII.

Articulus 9.

Item combien que selon le droict, & par les ordonnances on doyue proceder sommairement en matiere de nouuelleté, toutesfoys par la subtilité des practiciens, lesdicts procés, tant en matiere prophane, qu'ecclesiastique, sont immortels. Et auiourd'huy faict lon plus grande procedence sur vn fournissement, qu'on ne souloit faire sur vn possessoire: & lesdicts possessoires sont plus longs qu'ils ne souloyent estre: à ceste cause en ensuiuant les ordonnances de nos predecesseurs, nous auons statué, & ordonné, statuons, & ordonnons, que d'ores en auant touchant les fournissemens, qui seront faicts par sentence de iuge royal, parties ouyes sommairement & de plain lesdictes sentences seront mises à execution, non obstant oppositions, ou appellations, & sans preiudice d'icelles: sans ce que lesdicts iuges royaux different aux dictes appellations, ne pareillement aux appellations interiectees des interlocutoires precedentes ledict fournissement.

GLOSSA PRIMA.

DVo hic describuntur. Primò constitutionis caussa. Secundò constitutio: videlicet quòd sententia furnimenti mittatur executioni, non obstantibus oppositionibus, & appellationibus, & sine illarum præiudicio. item additur, ne sententiæ restitutionis seu restabilimenti impediantur: vt sententiæ interlocutoriæ, quæ proferentur ante sententiam furnimenti non impediantur per appellationem, & hoc loco summæ: & ideo statutum est, quia caussa possessoria momentanea dicitur, nam momento & summariè expeditur. l. fin. C. qui legit. perso. c. 1 & 2. de caussa possess. de hac nouitatis materia pleniùs dicam in rubr. *des matieres possessoires*. vide quæ dicuntur in stilo parlamenti. rub. de caus. nouitatis. Alicubi legi Simonem quendam de Buci, prius inuenisse hanc nouitatis materiam possessoriam, vt nunc in iudiciis Franciæ exercetur: quia longè ante eum interdictum vti possidetis exercebatur vbique: vt patet ff. & C. vti possidetis.

Casum nouitatis quis inuenerit.

Sommairement en matiere de nouuelleté. Toutesfois par la subtilité des practiciens lesdicts procés tant en matiere prophane, qu'ecclesiastique sont immortels: & auiourd'huy faict lon plus grande procedure sur vn.

GLOSSA SECVNDA.

Materia summaria hic traditur.

1 AD intellectum huius materiæ summariæ, quam tradunt tex. & docto. in cle. sæpe. de verb. sign. & Bart. in extraua. ad reprimendum, quomodo in læsæ maiestatis crimine procedatur. Notandum est quòd istæ quatuor dictiones coniunctim, videlicet, summariè, & de plano, & sine strepitu, & figura iudicij, aliquando in lege vel ordinatione seu in constitutione ponuntur. vt in cle. dispendiosam. de iudic. & tunc importãt ea quæ declarantur per text. in d. cle. sæpe. videlicet vt iudex, cui caussa talis committitur, necessariò libellũ non exigat, litis contestationem non postulet, in tempore etiam feriarum ob necessitates hominum inductarum à iure procedere valeat, amputet dilationum materiam, litem quando poterit faciat breuiorem, exceptiones, appellationes, dilationes frustratorias repellendo, partium, aduocatorum contentiones, & iurgia, testiumque superfluam multitudinem referendo ibidem. & vide in ordi. reg. rubr. *des aydes, tailles & gabelles*. ordi. 2. art. 15. & seq.

Hæc clausula sine figura, quid operatur.

2 Aliquando verò ista verba separatim ponuntur, vt hîc: & tunc non habet locum d. cle. nisi apponeretur dictio sine figura, quæ tantum importat quantum omnia alia præcedentia iuncta. teste Bar. in extrauag. ad reprimendum. in verbo, sine figura. col. 1. post Ioan. Andr. in d. clem. sæpe. in ver. figura. quem ibi sequuntur cõmuniter doct. Ego tamen non video, quòd tantum significet hæc dictio sola, quantum omnes aliæ: vt inferiùs dicetur, alioqui superfluè ponerentur aliæ cũ ista.

Quis possit his clausulis summariis vti.

3 Secundò est ponderandum, quòd solus Papa his clausulis vti, & sic committere caussam, vel procedere solet, sed legatus vel alius non potest sic cognoscere, vel committere. per gloss. sing. in c. fi. de hæretic. in 6. & ibi multa addidi, nisi sit princeps non recognoscens superiorem: vt Rex Franciæ, nempe ordo iudiciorum est introductus à iure positiuo. l. prolatam. Cod. de sentent. & c. ideo ab inferiore tolli non valet, qui iuri derogare non potest. clem. ne Romani. de electio. nec iudex

dex etiam cum consensu partium potest summariè procedere, quando sibi à iure, vel à principe non est concessum.Ioan.Andr.in d.clem.sæpe.in fin.& gloss.in c.de caussis.de off deleg.Bar.in l.si societatem.§ arbitrorum.2.q.ff.pro socio.

4 Tertiò alia sunt verba,quæ etiam iuris ordinem minuunt,vt cognoscas secundùm rei veritatem, vel sola facti veritate inspecta.text. & ibi Imol. in c.dilecti.de iud.Roma.sing.783.quid important.vbi dicit hoc tantum significare,quantum clausula,sine figura iudicij,& sic excludit formam ordinis iudiciarij.d.de Rota decis.33.& 96.ac 115.in no.Ias.in l.iustitia.ff.de iustitia & iure. quod facit ad intellectum ordi.regiæ.rub.*des hostelliers*.ord.5.vers.*& d'autant que,&c*.ibi,*il soit administré aux parties prompte & sommaire expedition de iustice, sans forme ne figure de procés,la seule verité du faict regardée & cogneuë,&c.* — Secundũ rei veritatē cognoscas, quid significet.

5 Item si dicatur,cognoscas, nulla iuris seruata solennitate, vel omissa solennitate:tunc omnis ordo introductus à iure positiuo censetur sublatus:& remanet ius tantùm gentium. Barto.in l.si iusfa.ff.de donatio.Ioan.Baptista in tractat.de arbitr.lib.10.cap.6.Panor.in c.dilecti.col.2.de iud. Lanfranc.in d.clem. sæpe.col.1.& idem est dicere sine solennitate,sicut sine figura iudicij.Petr.de Ferra.in sua pract.in forma libel.in actio.reali.in verb.summariè.col.3. — Omissa solēnitate.

6 Si dicatur secundùm liberum arbitrium procedas, idem est dicere, sicut sine figura iudicij. Bart.in d.verb.videbitur.& Lanfranc.in d.verbo summariè.col.3.in verbo defensiones.d.cle.sæpe. vbi vide Georg.Nathan ibi cumulantem alia verba. — Liberum arbitriũ quid.

7 Quartò idem est dicere simpliciter,vel summariè, quoad istam materiam.text.in d.cle.sæpè, quia ista verba in significatione æquiparantur.teste Bar.in d.verb.summariè.in fi. — Simpliciter procedere.

8 Idem si dicatur diligenter, citò, illicò, vel sine mora,caussa expediatur:quia intelligetur non seruato ordine iudiciario,& sic summariè.glo. & in verb.imminere.in auth.de incest.nupt.coll.2. & in l.momentaneæ. C. vnde vi.& ibi Bar.in l.penul. C. deposit.c.si episcopus.in c.11.q.3.Alber. Brunus fol.69.vers.& si dicatur.in tracta.de forma & solennita.actus. — Diligenter, citò, illicò, sine mora.

9 Idem si committatur à Rege caussa cognoscenda *en toute diligence*, vt sæpiùs dicitur in ordin. reg.vel *promptement & sans delay*, idem significare ista verba videntur,quod summariè:vt in artic. præcedent.in fi.si patet. — *Promptement & en toute diligence.*

10 Idem significat velo leuato procedas,vt summariè.per l.de submersis.C.de naufrag.libr.11. Petr.de Ferra.in sua pract.in forma libel.in actio.reali.in verb.summariè.col.penul.vide alia verba per Alber.Brunum in d.tract.de forma & solennita.actus.fol.67.& seq. — Velo leuato.

11 Quintò videndum est quid importet verbum summariè solum,vel simpliciter:& notandũ est, quòd caussa summaria dicitur quatuor modis. Primò quoad substantiam iudicij. Secundò, quoad probationes. Tertiò quoad dilationes. Quartò quoad ferias.Bal.in l.1.col.3.ff.solut.matri. & in l.3.§.sciendum.ff.ad exhibend.Georg.Nathan in d.cle.sæpe §.fi.vers.circa primam. — Summaria caussa quatuor modis dicitur.

12 Primò dico, quòd per hoc verbum summariè, vel æquipollens, substantialia iudicij omitti non debent: quia summariè id est breuiter procedendo omnia substantialia interuenire debent. l.1.ff.de rerum diuisio.

13 Et ideo requiritur libellus.d.l.3.in princ.§.sciendum.ff ad exhibend.nisi caussa sit parui momenti.auth. nisi.C. de senten.ex libel.recitand.tamen poterit iudex ex officio repellere libellum formatum in actione personali non expressa caussa remota.vel non admittet libellum, nisi caussa in eo exprimatur:quod secus esset in caussa non summaria.gloss.in l.fin.C.de annal.exceptio.& l.1.ff.de edend.& in c.2.de libel.oblatio.Lanfranc.in d.cle.sæpe.col.3.in princip.& lis debet etiam contestari.l.tigni.§.si quis.ff.ad exhibend.& alia iudici substantialia interuenire debent,quæ scripsit glo & docto.in l.prolatam.C de senten.& interloc.om iud. — Libellus in sũmariis an & qualis requiratur.

14 Secundò in his caussis summariis etiam requiritur plenè probatio: sicut dicitur in d.cle.sæpè.quod non procedit,quando caussæ summariæ sunt nullius,seu modici præiudicij:tunc probatio fieri potest per iuramentum, per l.thesaurus.ff. ad exhiben.imò probatio vnius testis,erit tunc sufficiens & sola fama:vt asserit Mathesi.no.1. & 2.Idem si tractetur de alterius præiudicio,reparabili tamen in alio iudicio,& caussa est fauorabilis,tunc per vnum testem, vel alia iudicia potest probari,per quæ iudex ad suspicionem perueniat.l.in lege Aquilia si deletum.ibi,ad suspicionem. ff.ad legem Aquil.l.3.§.caussæ.de Carbo edict.l.1.de ventre inspicien.vnde cùm per talem probationem perueniatur ad primum gradum probationis, scilicet suspicionis:tunc dicitur summaria, id est primaria,quia prima facie sic videtur.l.fi.C.de edict.diui Adria. rollend.& ideo adiudicatur possessio ei, qui prima facie habet apparentiorem titulum,vt dictum fuit art.1.suprà eo.& scripsi in glo.concorda.in rubr.de annatis. — Probatio in summariis requiritur.

15 Item si summariè caussa committatur: non audietur reus proponens exceptiones contrarias, etiam conditionaliter, licèt aliàs admitteretur. l. nemo. & ibi Bartol.ff. de exceptio.l.si quidem.Cod.illo titul. Bonifa.in dicta clem. sæpe, in princip.col.2.num.20.gloss.& doctor.in regula, nullus pluribus de regul.iur.in 6.etiam exceptiones requirentes altiorem indaginem non admittentur in hoc primo capite possessorij, vbi summariè procedi debet: vt ibi asserit Bartol.in dicto verbo,summariè. — Exceptiones contrariæ in summariis repelluntur.

16 Præterea non admittetur variatio etiam ante litem contestatam, licèt aliàs secus.vt in l.edita.C.de edend.& ibi plenè docto. — Variatio in summariis reiicitur.

Quoad tertium dilationes in caussis summariis abbreuiari possunt, etiam sine caussæ cognitione. — Dilationes in caussis sũmariis etiam citra caußæ cognitionē abbreuiari possunt.

tione.l.2.ff.de re iud. Ioan. Sainxson,in consuet.tuto.artic.26. vt de aliquo operetur hæc clausula. d.cle.sæpe.

Feriatis diebus an in sūmariis procedatur.

17 Tertiò non potest procedi tempore feriato, nisi in casibus à iure expressis.l.1.ff.de feri.nec obstat d. cle. sæpe. quia loquitur quando alia verba iuncta sunt:vnde summariè dicitur breuiter, non autem breuissimè, ideo totam substantiam iudicij debet comprehendere, nihilque de substantialibus omittere.l.1.de reg.iur.l.in summa. de condict.indebit.Ioan.Baptista,in tract.de arbi. in lib.10.c.7.alia licet videre per Bar.in d.l. extraua.ad reprimendum.in verb.summariè.

De plano quid significet.

18 De plano,hoc verbum interdum sumitur pro summariè. vt in l. nec quicquam.§. de plano. ff.de offic.procons.

Secundò accipitur, vt procedatur sine inscriptione ad pœnam talionis. l. leuia. ff. de accusatio.

19 Tertiò vt procedatur à iudice etiam procedente, & non sedente pro tribunali.l.vnius.§.fin. ff.de quæstio.

20 Quartò vt in modum denunciationis,non in forma iudicij procedatur vel sine strepitu iudiciorum.cap.nouit.circa finem.de iud.

21 Quintò sumitur vt sine processu ordinis iudiciarij, vel repulsa iuris solennitate perniciosa, & sic planius & temperantius solito.l.de submersis.& ibi patruus meus Rebuff.C.de naufrag.lib. 11.Bartol.in dicta l.leuia.ff.de accusatio.

22 Circa hoc verbum de plano quid importet? Respon.quia iudex non habet in altum ascendere:sed in scamno & loco plano,& congruo sedere potest,& in domo sententiam dicere potest. vel etiam non sedendo in camera ius dicere.per l.vnius.§.fin.ff.de quæstio.& quòd stilus altus iudiciorum non seruetur, vt consuluit Aymo Crauette in consi. 140.in caussa.col.2.& idem tenet Ioan.Baptista.vbi suprà art.8.gloss.in verb.feriarum.d.cle.sæpe.per l.miles.§.sexaginta.de adulter. facit text. in l.si vt certo.§.plane.ibi, cæterùm sit vt de plano opus facere tu eum imposuisti machinæ.ff.commodat.vbi de plano, accipitur pro loco plano.l.sed & si.§.1.de institor.actio.

23 Item potest ad examinationem testium & ad sententiam peruenire iudex, etiam lite non contestata.Innoc.in c.olim.de accusatio.

24 Nec erit necesse dare dilationem ad habendum aduocatum,nec aduocatorum audire strepitum,qui aliquando magnos faciunt strepitus iura plura allegãdo.l.2.ff.de ori.iur.ita Ioã.Sainxson in d.art.26.rubr.*des retraicts*. in consuetud.tuto.tenebitur tamen eos audire summariè & sine fastu loquentes, & facti propositionem auscultare:alioqui esset reo tollere defensionem,quæ omni iure conceditur.l.vt vim.ff.de iustir. & iure.c.dilecto.de senten.excomm.in 6.

25 Item in feriis inductis ob necessitates hominum iudex poterit cognoscere. l. miles. §.sexaginta.ff.de adulteriis.glo.in verb.feriarum.in d.cle.sæpe.quam ibi sequuntur doctor.& Feli.in c.si. de iudic.& c.olim.de accusa.

26 Igitur si mandetur de plano procedi,censetur remota necessitas afferendi libellum, secundùm quosdam, ac necessitas obseruandi dies feriatos ob necessitates hominum, ac cognoscendi pro tribunali,litem contestandi: non tamen censetur remota necessitas iustitiam administrandi, aut veritatem lædendi, aut de caussa non plenè cognoscendi:nisi res hoc exposcat.d.§.de plano. & authen.nisi.C.de senten.ex libel.recitand.

Clausula sine strepitu quid operetur.

27 De clausula sine strepitu, quia conuenit cum clausula de plano, parum dicam. Nam planè loquens dicitur sine strepitu: & altè loquens strepitum facere censetur:vt asserit Lanfranc. in d. cle.sæpe.per cap.fin de hæretic.in 6. habet tamen hunc effectum præter effectus clausulæ de plano:quia quando committitur caussa decidenda sine strepitu, poterit litigator loqui iudici submissa voce, & illi in aure dicere sine recusatione: licèt aliàs posset iudex recusari,si ei sic pars loquatur, dum sedet pro tribunali:vt Ioan.de Imol.asserit in c.accedens.1.vt lite non contestata.nisi iudex reuelaret id,quod dixit ei pars. Ioan.Baptista in additio.ad Ludo.Roma.sing.257.per authen.iubemus.in fin.C.de iudic.cauere debet pars, ne sic iudici in secreto loquatur,ne se & iudicem suggiller.

28 Item virtute huius clausulæ poterit iudex clamorem aduocatorum, & procuratorum,multitudinemque ipsorum refrenare.c.si.de hæretic. in 6.Bonifa.vbi suprà.col.4.nec erit danda dilatio, ad habendum aduocatum, cùm strepitus aduocatorum sit seclusus.d.cap.fi. de hæretic.in 6. Ioan.Baptista in d.tract.de arbi.lib.10.c.8.licèt secus in aliis caussis.l.ab hostibus.§.fi.& l.ait prætor.§.fi.ff.ex quib.caus.maior.glo.in c.1.vt lite non contestata.

29 Item exceptiones frustratorias reiicere iudex poterit.glo.in verb.exceptiones.in d.cle.sæpe. quam docto.ibi sequuntur.

De strepitu vide text.in cap.nihil.de præscriptio.

Clausula sine figura, quid contineat.

30 Clausula sine figura iudicij, de qua loquitur text.in l.vna.§.similique modo.C.de Latina liberta.tollen.& in c.indemnitatibus.§.si qua verò.de electio.in 6. hunc habet effectum:vt per eam tollatur omnis ordo iuris positiui, vel consuetudinarij, seu municipalis requisitus in iudicio: & remanebit tantùm obseruantia iuris naturalis,& gentium. Bart in d.extraua.ad reprimendum.in verb.sine figura.& tantum importat hæc clausula sola,quantum si omnia coniungerentur. Ioan. Andr.in gloss.& figura.d.cle.sæpe.& Petr.de Ferra.in pract.sua in verb.summariè, quod suprà reprobaui. vbi plus dicit, quòd figura iudicij est ordo substantialis processus à iure requisitus: quo omisso,

omisso,ipsum iudicium viriarur.l.prolatam. C. de senten. idem tenet Ioan.Baptista. in d. tractat: de arbit.lib.10.c.10.versic.16.gl.in verb.non existat.d.cle.sæpe.

31 Colligendi sunt igitur effectus sequentes, quando ista quatuor verba iunguntur,vel ista sola sine figura,seu æquipollentia alia verba, de quibus suprà, quòd tunc citatio,quæ est iuris naturalis.in quantum sapit defensionem,non censebitur sublata per hanc clausulam. glo. in l. fi.C.de legib.c.ad nostram.3.de iureiurand.cl.pastoralis.de re iudica. Viginti effectus clausularum summariè,de plano, & sine figura.

32 Secundò requiritur legitimatio personæ,fundata super iure naturali: vtpote an procurator habeat mandatum: ne factum non habentis mandatũ aliis præiudicet: quod iuri naturali repugnat.l.si quis in suo.C.de inoffi. testa.& l.factum alterius.ff. de reg.iur. & regula, non debet quis eod.rit.in 6.Bart.& alij in l.2.in fi.C.de edicto diui Adria.tollend. Secus in legitimatione fundata super solennitate iuris ciuilis,vel consuetudinarij: vt requiratur consensus patris in filiofa. Nam illa legitimatio per hanc clausulam tollitur, sicut quando extra ordinem agitur. glos.in l.1.C.qui admit. c.fin.de iudi.in 6.Bald.in l.3.§.sed vtrum.col.2.ff.de minorib.Georg.Nathan.in d.cle.sæpe. in fi.tollitur etiam illa exceptio,an procurator sit miles. l. militem. C. de procurato. vel si aliàs de iure ciuili inhabilis sit.not.in l.fideiussor.§.quædam.ff.mandat.ibi per glo.& Bart.

33 Tertiò non requiritur libellus,sed petitio verbalis sufficiet,redacta per scribam in acta.glos. necessario. in d.cle.sæpe, quod conuenit iuri naturali. Nam coram Salomone mulier dixit,filius meus viuit,& tuus mortuus est,3.Reg.cap.afferte.de præsumptio.

34 Et sic illa petitio non requirit conclusionem, nec aliam solennitatem: de quibus in l.1.ff.de edend.& c.1.de libel.oblatio.sed sufficit generalis, nec pars tenebitur huius petitionis parti dare copiam,sed à notario petere poterit.si viderit sibi expedire.Lanfranc.in d.cle.sæpe.nec conuersio ordinis vitiabit, vt si petat cogi & condemnari, vel simpliciter,sed talis porrigi debet petitio,& declaratio,super qua certa fundari possit sententia.l.3.C.de senten. ex libel. recitan.sic consuluit Signo.Homod.consil.111.in quæstione.nu.7. in hoc regno tamen breui,sed secundùm iuris formam concludere solemus.

35 Quartò non fit litis contestatio:quia est solennitas iuris ciuilis.rubr.C.de litis contest.tamẽ effectus quos producit litis contestatio, puta quòd procurator fiat dominus litis, vel quod dentur positiones,& articuli bene requiruntur.teste Georg.Nathan.in repeti. d.cle.sæpe. §.fi.col.2.4. Guido tamen sing.698.dicit in summariis non requiri litis contestationem,sed in ordinariis,etiã si procedatur summariè requiritur:vide ibi & in tracta.meo de effectib. litis contestatæ,vbi multos cumulaui litis contestatæ effectus.

36 Quintò dilationes longæ non dantur, sed quanto potest breuiores:dum tamen defensiones & legitimæ probationes non repellantur: & sic duæ dilationes sufficient: vna ad faciendum positiones & articulos,altera ad producendum omnia, quæ partes producere voluerint, & hoc de iure canonico.in d.cle. sæpe. de iure ciuili sufficiet vna ad probandum. l.fi. ff. de fer.& hoc seruaretur in foro ciuili.teste Ioan.Baptista in d.tracta.de arbitr.lib.10.c.10. versi. 11. ego tamen puto necessariis dilationes dandas, & hoc est multùm arbitrarium:vt iudex pro qualitate materiæ dilationes concedere possit:sed illas pro facti qualitate abbreuiare poterit.

37 Sextò testes non citati admittuntur,dummodo requisiti fuerint per partem,secus,si se offerrent,tunc enim essent suspecti,per tex. in l. quæ omnia. §. fi. ff. de procurato. docto. in l. cùm ab initio.quemadmodum testa.aperiant.reprobata glos.ibi.

Iurare tamen testes & parte præsente tenentur ne veritas occultetur, & parti defensionis copia negetur.Barto.in d.ver. sine figura,per d. cle.sæpe.& cap.omnia.ac cap. absente. 3. quæst.9. & testes debent in secreto examinari instar. Danielis 13. cap. qui sic fecit,pro liberanda à calumnia sancta Susanna.etiã pars de calumnia iurare tenetur,ne veritas occultetur. 8. distinc. cap. veritate.Nec refragatur quod de iure ciuili sit introductum, quòd iuretur de calumnia. l. 2. C. de iura. calumniæ.quia hoc est verum, vt semel iuretur in tota caussa: sed quòd simpliciter iuretur,est de iure diuino: ideo ius ciuile statuit insequendo ius diuinum propter hominum incredulitatem. Exo.20,cap.& si Christus. de iureiurand. & ideo eius omissio,si à parte petitum fuerit, vitiat processum.c.fi. de iura.calum.in 6. Mathesi. sing.65. nota quòd statutum. hodie non solet hoc iuramentum in curiis exigi: quia omnes ferè calumniis abundant:vel quia de calumnia non exercetur,nec de ea curatur.

38 Septimò non requiritur conclusio in caussa,licet in publicatione testium secus:vt concludit Bart.in d.verb.& sine figura.per c.fi.de hæretic. in 6.vbi publicatio attestationum requiritur:probat à speciali Mathesila.no.38.post Bart.in verb.publicationem.in d. extrauag.ad reprimendũ.& sic potest opponi contra testes exceptio sapiens ius naturale, vt in inimico.aliàs tolleretur defensio:si pars non posset impugnare testes, etiam post publicationem: & sic si ipsa omitteretur. cap. cùm causa.de testi. & post ipsam publicationem nõ potest pars alios testes producere timore subornationis. c. fraternitatis. de testib. clem. 2. illo titul. & subornationis timor iuri naturali conuenit,ne aliter alteri insidietur. l. vt vim. ff. de iust. & iur.& vt maliciis occurratur.l.in fundo.ff.de rei ven. secus si exceptiones contra testes erant à iure ciuili inductæ. l. neque enim. §. primo & 2. ff.de testa.milit.

39 Octauò sententia ratione huius clausulæ in scriptis non est ferenda, sed est sicut petitio in scriptis redigenda,exemplo Salomonis:in c.afferte. de præsumptio. secus de iure canonico, & sic

in foro canonico seruaretur. glo.in scriptis. d. cle.sæpe, vt sit deliberata, & non subita. l. 2. C. de senten.ex libello recitand.& ne possit postea iudex eam mutare: vidi in Forensi iudicio ius canonicum quoad hoc seruari, vt antequam sententia, in his etiam summariis proferatur, in scripturam redigatur,nisi in minimis caussis.

40 Nonò potest etiam ferri sententia à iudice stante:quia vt à sedēte feratur, est introductum à iure ciuili.l. 2 .de senten.ex pericul.recitand.C.& c.fin.de re iudic.in 6. quod est verum in diffinitiua: interlocutoria verò nudo verbo proferri potest. per text. sing in defendente.ff.de author. tuto.quem not.Præpos.in cap. cùm cessante. colum.10.de appella.dixi in repetit.l.quod iussit.no. 2.num. 199. ff. de re iudic.vbi posui vltra sexaginta differentias inter interlocutoriam & diffinitiuam.

41 Decimò in personam domini est ferenda sententia: licèt procurator sit litem contestatus, quia est solennitas iuris ciuilis.l.1.C.de senten.& interlocuto.omnium iud.

42 Vndecimò valebit sententia lata pro absente non citato, licèt aliàs non valeret. l.furioso.ff. de re iudica.vbi Ias.& l.ea quæ.C.quomodo & quando iudex.

43 Duodecimò iudex non tenetur proferre sententiam condemnatoriam, sed potest iubere, vt res capiatur,& distrahatur pro debito,& sic potest ab executione incipere, exemplo Salomonis dicentis, Afferte mihi gladium.quæ verba sunt executoria. d.c.afferte. Nam olim omnia manu regia,& sic executiua expediebantur.l. 2. ff. de orig.iur. secus quando sumus in iudicio plenario.l.1.C.de executio.rei iudica.hoc tamen in practica vix seruaretur.

44 Decimotertiò exceptiones quæ magis tendunt ad differēdum, & frustrandum processum, per iudicem sunt repellendæ, cùm magis sint contra ius naturale, quàm secundùm ius: exceptio verò rei iudicatæ,vel aliæ similes, cùm sint de iure naturali, ne sæpius iudicetur in idipsum, non repelluntur.teste Ioan. Baptista d.lib.10.cap.10.vbi dicit posse opponi etiam exceptionem præscriptionis, licèt sit de iure ciuili: nam in his quæ facere tenetur iudex,non tenetur sequi regulas iuris ciuilis: tamen in his quæ à iure facta sunt,vel disposita ita quòd per hoc sit ius quæsitum alteri,iudex non poterit hoc immutare ratione illius clausulæ.l.bona fides.ff.deposit.aliàs esset contra naturalem rationem auferre ius quæsitum: ideo exceptio non solutæ gabellæ admittetur,per quam ius est quæsitum fisco,vel alteri.Bal.in l.si pro ea. C. manda. col.penulti.& sequent.& exceptio spoliationis.Ias.consil.161.in quarto volumine.

45 Decimoquartò iudex potest diebus feriatis ad necessitates hominum procedere, non in diebus feriatis in honorem Dei.d.clem.sæpe,nec in feriis repentinis.vt in glos.de necessitate.dict. cle. sæpe.

46 Decimoquintò ratione huius clausulæ iudex multitudinem testium,aduocatorum, & procuratorum refrenare debet.d.cle. sæpe.& de Ferra.in d. ver. summariè, sufficit quòd audiat in his summariis duos vel tres testes non reprobatos.

47 Decimosextò poterit iudex simul cognoscere, vel ordine præpostero de exceptionibus dilatoriis,& peremptoriis:quia hic ordo à iure ciuili est inductus. l.peremptorias. C.senten.rescind. non posse.l.prolatam.de senten.& glo.in l.nec quicquam. §. de plano. ff. de off. proconf. licèt ibi Bald.teneat contrarium per c.exhibita.de iud.quod non obstat:quia ibi non proceditur sine figura iudicij Ioan.Baptista in d.c.10.versic.23.

48 Decimoseptimò valet sententia lata super condemnatione partis debiti: licèt fuerit omissa absolutio alterius:nam æquitas naturalis est, vt si pro parte iudex plenas habeat probationes, in eo tantùm ferat condemnationem, & residuum in quo est dubium in suo statu dimittat. Ioan. Baptista in d.libr.10.cap.10.versi.item 33.tract.de arbitris.per l.quidam.ff.si cert.peta.vbi docto. quia regula iuris quod super toto pronuncietur,est inducta de iure ciuili.l.qualem.ff.de arbitr.

49 Decimooctauò in his summariis iudex non potest procedere plenariè. text. in c.si quis cum clerico.11.q.1.aliàs grauat partem.

50 Fallit in casibus descriptis in cle.dispendiosam. de iudic. quia per illum text.datur iudici facultas procedendi summariè:ergo poterit omittere,si iudici videatur.

51 Secundò fallit de consensu partium in omnibus summariis de plano iudex procedet: quia res de facili reuertitur ad suam naturā.l.si vnus.§.pactus.ff. de pact.c.ab exordio.35. distin.Panor. in c.ad nostram.3.de iureiurand.quod bene seruatur in Franciæ curiis.

52 Decimononò hodie in caussis simpliciter summariis de iure communi vel municipali, aut ex forma rescripti debet libellus offerri,& lis contestari: licèt dilationes possint per iudicem abbreuiari.cap.fin.de offici.iudic.Specul.eodem titu.§. postremo.de Ferra. in d. verb.summariè.col. tertia.& ferè in his summariis in Frācia proceditur vt in plenariis: eo quòd iudices. istam neglexerunt materiam: ob id volui eam hîc summariè tractare, ne quidem tam summariè vt intelligi non possit. Tu lector,boni,si lubet,consule.

Fournissement.

GLOSSA TERTIA.

Furnire quid.

1 FVrnire est partem adstringere opponentem ad restitutionem eorum quæ recepit faciendum: & rem in manu regia apponere: teste Ioanne Gallo, in quæstio. per aresta quæst. 52. possem dicere ioci caussa hoc verbum tractum esse à Græcis, nempe apud eos, πόρνη, meretrix dicitur,& πορνεία, fornicatio, πορνεῖον, lupanar:nempe is,qui fornicatur,oportet, quòd

quòd permulta mulieribus tradat,& quasi fundat:& solet dici, *faut fournir à l'appointement*. hoc factũ est relicto π,& assumpto φ.sunt enim hæ literæ similes,pornio vel fornio & hæc restitutio,siue furnimentũ,quod practici seu restabilimentũ vocant,ideo fieri debet ne nudi & inermes in iudicio contendamus: & ne meis aduersarius expensis & bonis iudicium persequatur.cap.oportet.3. quæst.secũda.& cap.primo.de spoliato.in 6.alioqui iudex opponentem non restituentem non audiet.l.si debitor offerret.ff. de solutionibus.& quia in iudiciis æqualitas esse debet:ne plus habeat vnus ex re litigiosa,quàm alius.regula in iudiciis.de reg.iur.in 6. [Vnde anno 1382. die 6. Iunij, Liebaut & Renaut fratres propter defectum restabilimenti,ad quod condemnati fuerant per curiam supremam amiserunt causam in vtilitatem Guillhelmi de Tuilliers,& ita curia declarauit.]

2 Duplex est restitutio seu furnimentũ,quoddam reale,vt de facto quis cogatur reddere,quod ex re contentiosa receperit, alioqui non audietur, vnde in literis solet apponi, *la nouuelleté, troubles,& empeschemens ostez,& restablissemens faits, &c.* fundatur in l.1. §.ex die.ff.de vi & vi armat.de Ferra.in sua practi.in forma libelli. de turbatio. possess. in fi. sed hoc non potest facere apparitor, sed tantùm iudex. Furnimentũ duplex.

3 Alterum est figuræ, quod figuraliter, vt practici dicunt fit,id est,verbo:de quo per Berber.in practic.legum regia.fol 167.& facit text.iuncta glo.in c.cùm ecclesia.& c.cũ super.de caussa possessio.vbi verbo manutenetur quis in possessione: & promittit pars seruienti facere restabilimentum,siue restitutionem realem arbitrio iudicis de hoc cognoscentis.

4 Ideo si ædificata fuerit magna domus: & postea nunciem ei nouum opus: vel dicam me dominum & possessorem loci, in quo domus est ædificata: tunc non solet tota destrui domus,sed modicum,& reliqua figualiter: sed si pars destruxerit domum sua authoritate,construetur & restabilietur in eo statu in quo erat ante destructionem.

5 Et sententia, qua pronunciatur hoc restabilimentum figuraliter faciendum est executoria, sicut si verum fieri deberet: vt ex communi consensu totius curiæ fuit dictum in hoc Senatu anno 1499. die 9. Augusti.ad ampliationem huius text.qui de vero intelligi debet, tamen etiam habet locum in ficto: vt videmus per ea quæ not. Bartol. & alij in l. 1. in princip. ff. ad legem falcid. Arestũ quo sententia restabilimenti est executoria.

6 Imò interdum vidi restabilimentum figuraliter fieri,eò quòd habitantes conquerebantur:& nomine habitantium nouitas intentabatur: requirebat tamen sindicus restabilimentum pro quibusdam, sed non fuit auditus:quia illi conqueri debebant,& hoc petere,& nisi in literis ponatur, quòd restitutio fiat realiter,sufficiet verbo fieri,teste Berber.in d.viator.iur.in pract.legum regiar. facit quod dicit Domi.consi.106.super dict.col.1.quòd si Papa mãdet alicui,vt beneficia realiter, & cum effectu dimittat, debet intelligi de totali abdicatione, videlicet vt omnino deserat tẽ,per illud verbum realiter.glo.in cle.1.de vita & honesta.clerico.text.in extrauag.execrabilis.§.statuimus.in verb.realiter.de præbend.scripsi in arti.1.tract.de literis obligat.glo.14. *reaulment*. nam solet pars vnum aureum, vel quid aliud commissario tradere, promittens se plenè restituturum, si apparuerit eum plus recepisse iuxta l.statuliber, rationem. ff. de statuliber. vel secundùm ordina. nouissimam solet pars interrogari, quid,& quantum receperit, & restabilire debet id,quod receperit statim , sub pœna amissionis caussæ: & post iuramentum alteri parti licet probare partem plus recepisse:vt est statutum in rubr.*des sequestres*.artic.5.& 6.in ordi.reg.ibi Deo propitio,dicam in 3.Tomo commentar. Realis restitutio quãdo fieri debeat: & quid significet realiter.

7 Item anno 1509. die 7. Septembris inter magistrum Carolum de Baigneulx, & Ioannem de Morets,fuit dictum in hoc Senatu quòd neutri partium recredentia adiudicaretur, ob defectum restabilimenti: nihilominus tamen adiudicauit possessionem vni ex partibus. [Et quamuis non sit adiudicata, tamen in manibus commissariorum debent partes deponere ac restabilire quod receperunt,vt censuit Senatus anno 1519.die 26.Maij.] Arestũ quo neutri parti adiudicatur recredentia ob defectũ restabilimẽti.

8 Et de liquidis restabilire debet:& de dubiis cautio danda est:vt fuit pronunciatũ anno 1535. die 10. Ianuarij. etiam quòd distributiones quotidianæ non debent restabiliri, sed in interesse & damnis computantur. Arestũ quo distributiones non restituuntur.

9 Vbi etiam fuit dictum recredentiarium non teneri ad concludendum super appellatione à recredentia: nisi in conclusione dicatur quòd non tenebitur procedere quousque restabilimentum fuerit factum de liquidis,& cautio data super non liquidis.

10 Imò si sint tres,vel plures: & vni adiudicetur recredentia, si altera pars furnire cupit, & alia non:pars quæ obtinuit recredentiam, non tenetur procedere cum altera, nisi etiam furnierit,videtur ordina.reg.de public.1539.artic.40.& scripsi superiùs, nisi fieret in fraudem: quia illa pars colludit cum recredentiario, ne procedatur ad plenum possessorium: & tam is qui amisit recredentiam, quàm is qui in vnius locum per resignationem fortè succedet, astringitur ad furniendum. Recredẽtiarius non tenetur procedere cum illo qui nõ restituit.

11 Imò pars petere potest restitutionem rerum acceptarum post manus regiæ missionem, & vulgò dicitur, *apres la main du Roy mise*, & fiet illi:& procurator regius emendãm petet nomine regio,quia fregit manum regiam, & contra prohibitionem fecit, qui aliquid attentauit post manus Regiæ appositionem:vt scripsi in glo.concorda. §. 1.in verb.in manibus.in rubr.de regia nominatio. Item si condemnatus ad restabiliendum resignet post recredentiam, resignatarius non audietur,donec fructus omnes restituat, tam sui prædecessoris quàm à se perceptos: secus si ante Restitutio fieri debet post manus regię missionem.

Arestum. recredentiam resignauerit.hoc censuit Senatus anno 1540. die 13. Aprilis.& anno 1542.die 11. Maij,inter magistros Ægidium Durandum,& Petrum Combault.

In præbenda theologi fit furnimẽtum. 12 Item etiam contra theologum litigantem super præbenda theologali, fuit dictum, *la complainte sera fournie:* quia capitulum interim sumptibus illius præbendæ alium theologum habebit, qui actus istius theologi faciet.& si pars velit probare, plures esse fructus liquidos, quàm pars restabilierit,datur ei dilatio,& interim proceditur ad vlteriora: vt superiùs dixi.

Sententia furnimenti leuiter dari non debet. 13 Et sententia furnimẽti non debet leuiter dari: nam si pars dicat non debere fieri,iudex eam audire tenetur:& si pars allegat causam iustam, iudex ad dicendum ius pronunciabit: vt fuit dictum anno 1531.die 26.April.

Fructus vltimi anni restitui debent. 14 Et debet restabilire pars fructus,quos recipit vltimo anno: quia de aliis pars non conqueritur:vt in literis contineri solet,& habetur in cap.2.de sequestra. possess.& fruct.attentãs per ignorantiam excusatur ab emenda, sed non à restitutione seu restabilimento, seu furnimento,quod

Duę prouisiones in materia tantùm possessoria dantur. Aresta. 15 idem est. † Nota quòd in materia possessoria non dantur nisi duæ prouisiones, videlicet furnimenti seu sequestri,& recredentiæ: & si interim altera pars petat, vt sibi liceat ædificare in loco contentioso,non debet permitti,etiam cautione data: vt fuit dictum in Senatu anno 1514. die 27.Nouembris.vt refert Imbert.in institu.Foren.lib.1.§.cæterum. ego tamen vidi interim dari prouisionem alimentorum,anno 1553.die 13.Februarij.pro D. de Culam,contra dominam de Tousteuille.

Furnimenti sententia quando non detur. 16 Item non petitur,nec petita datur hæc sententia furnimenti, quando aliquis archidiaconus, vel alius ecclesiasticus,recipit fructus ex deportu,iuxta cap.si propter. de rescrip.in 6. capit. si tibi concesso.de præben.ibidem.sic vidi seruari quotidie,postquàm iure recipit.per cap.si tibi,de prębend.in 6.[Idem si quis fructus receperit ratione sententiæ manus leuationis, eo quòd ordinatio de hoc furnimento non loquitur, & quia authore prætore possedit, ideo iustè,l.iustè.ff.de acquirẽd.possess.& sicut si per recredentiam obtinuisset, sic & proderit sententia manus leuationis, nec tenebitur postea furnire quæ recepit, licèt dicatur sequestrum duraturum, quia extendetur ad quæ post istam nouissimam accipientur sententiam. Et hoc restabilimentum seu restitutio vsque ad conclusionem in causa peti potest, sicut fuit in Senatu decisum anno 1511.die 16.Maij. Tamen pars quæ debet restabilire,non debet moneri à iudice ecclesiastico, sed denegatur ei audientia coram iudice seculari, vt censuit Senatus anno 1519. mense Martio, pro D. Nicolao le Feute presbytero, contra magistrum Petrum de Chardiuilliers, qui obtinuerat ab archidiacono Parisiensi monitionem contra le Feute.]

17 Vltimo notandum est, quòd si quis obtinuerit in pleno possessorio, debet agere contra commissarios ad fructus, antequam agat contra partem: & id quod non poterit à commissariis exigere,à parte repetere poterit loco interesse:vt fuit conclusum in domeynij camera,anno 1547. Arestum. die 19.Ianuarij pro Metido Rogemont contra curatum de Carnetim.

Qu'on ne souloit faire sur vn possessoire.

GLOSSA QVARTA.

Praxis super saysina, & vti possidetis. 1 ADuerte quòd receptis literis super saysina seruiens præcipit parti,ne habeat aduersam partem turbare in possessione saysina, & manutenet verbo partem impetrantem: tunc si pars se opponat,assignat ei diem,quo caussas oppositionis dicat coram iudice, à quo literæ fuere impetratæ, ponendo tamen rem contentiosam in manu regia:ne partes ad arma ve-

Duo capita possessorij. 2 niant,iuxta l.æquissimum.ff.de vsufruct. † Et sic possessorium in hoc regno habet duo vel tria capita instar cerberi.

3 Primum caput est,per quod statim fit rei contentiosæ ad manum regiam positio:& opponenti assignatur terminus ad comparendum coram iudice, à quo fiet sequestratio sub manu regia. & neutra partium possidebit:donec recredentia(quam Itali tenutam dicunt)seu practici iuris scripti Franciæ gaudentiam,id est *la iouyssance*,alicui adiudicetur.

4 Secundum caput est, per quod recredentia adiudicatur alicui: & is cautione data recipiet fructus vsque ad plenum possessorium.

5 Tertium caput est, in quo pars in pleno manutenetur possessorio: & manus regia, ac omne aliud impedimentum in rebus contentiosis per executorem primi capitis appositum tollitur, ac amouetur. teste Berber. in viato. iuris in pract.leg.regia.de quibus plenè dicetur in rubr. *des matieres possessoires.*

Et lesdits possessoires sont plus longs qu'ils ne souloyent estre:à ceste cause en ensuyuant les ordonnances de nos predecesseurs,nous auõs statué & ordonné, statuons & ordonnõs, que d'oresenauant touchant les fournissemens qui seront faits par sentence du Iuge Royal, parties ouyes sommairement & de plain,lesdites sentences seront mises à execution,nonobstant oppositions,ou appellations & sans preiudice d'icelles.

GLOSSA QVINTA.

Requisita vt sentẽtia furnimenti exequatur. 1 EX hoc text.patet,sententias furnimẽti esse executorias,etiam appellatione non obstante:sed requiruntur sequentia.

Primò,quòd furnimentũ sit factum,ibi,*les fournissemens qui seront faits.* & intellige hic *faits*,id est, *statuez*: quia istud furnimentum debet esse prolatum à iudice:ideo si

non

non sit, non exequetur etiam si in literis saysinæ diceretur, adhuc tamen iudex debet hoc pronunciare:vt est in literis regiis.

2 Secundò quòd illa restitutio, seu furnimentum sit factum per sententiam, ibi, *par sentence.* ergo si partes conuenerint, vt fiat, non exequetur, vt hîc:nisi sententia lata sit: vt superius dixi: quia non conueniunt verba tex. ergo nec decisio. arg.l. 4.§.tories.ff.de dam. infe. si tamen iudex sequens conuentionem partium illam furnimenti sententiam protulerit, erit executoria per tex. & ibi docto.in l.1.§.inde.ff.de no.oper.nunciat.

3 Tertiò quòd à iudice,ibi,*de iuge.*& sic non sufficit ab arbitro latam esse sententiam,cùm à iudice differat.l.ait prætor.ff.de re iudic.l.1.C.de arbit. & non est iudex de quo loquitur ordinario,

4 nec à seruiente ordinari posset,nisi vt verba tantum fiat. † Quartò requiritur,quòd sit lata sententia à iudice regio:ergo si à iudice baronum, vel aliorum dominorum prolata esset, non exequeretur:quia verba hoc non dicunt,sed in text.dicitur, *sentence de iuge royal.* ideo quando qualitas in actu exprimitur, oportet quòd illa insit. l.cum actum.ff.de nego.gest. scripsi in §.cum verò.in glo.deponentes.de collatio.in concordat.

5 Quintò quòd ista sententia lata sit partibus auditis, ibi, *parties ouyes*, non tamen requiritur, quòd ordine iuris sint auditæ,sicut in definitiua:sed vt sequitur, & scripsi in articul.1.in 4.requisito,suprà eod.

6 Sextò quòd summariè saltem sint auditæ partes.ibi, *sommairement & de plain.* quia si pars tot dilationes vellet habere in hac sententia, sicut in definitiua,non concederentur: cùm sit materia momentanea:vt superius dictum extitit.

7 Et sic possessoriæ sententiæ,recredentiæ,etiam furnimenti, sequestrationis,& aliæ executioni demandari possunt,non obstante appellatione.l. vnic.C. si de momen. possessio. fuerit appel. per quam dicunt iuris ciuilis interpretes,non esse à sententia possessoria appellandum. A sententia possessoria an appellandum, & quando.

8 Ratio est fauore proprietatis,vt celerius appareat de iure partiũ: & ne diu caussa proprietatis differatur:cùm possessorium sit quodammodo ordo ad petitorium:& petitorium sit quid maius: & ideo non decet possessorium retardari.Bal.in c.pastoralis. §. præthereà, nu. 4. de offic. delega.& quia possessorium est parui præiudicij.Bar.in l.2.ff.de appel.recip.Panor.consil.55.in caussa.vol.2. facit gl.secundùm primam lecturam.in c.cùm ecclesiasticæ,vbi Dec.in princ.de exceptio.& quia sententia possessorij poterat reparari per petitorium:ergo ab ea de iure ciuili appellari non poterat secundùm quosdam in l.2.ff.de appella.recipiend.

9 Fallit quando contineret expressam iniquitatem: quia tunc posset appellari tanquam à iudicis dolo.arg.l.seruo.§.cùm prætor.ff.ad Trebellia.& si hoc non fieret vi appellationis, debet fieri officio iudicis superioris:vel prosequatur victus interesse suum contra iudicem,qui ita facit litem suam in possessorio,sicut in petitorio.l.properãdum.ibi,siue super possessione.iuncto §.sin autem alterutra.C.de iudic.Bal.in d.§.præthereà. quod est notandum.

10 Item quando sententia super possessorio esset talis,contra quam non posset postea succurri illi,qui esset condemnatus:vtpote lata fuit super remedio l.si quis in tantam. C.vnde vi.vbi quis & possessionem amittit,& proprietatem:& tunc etiam reciperetur appellatio.

11 Vel si possessor non haberet aliquod ius, nisi possessionem solam, ex quo non potest sibi post possessionem omissam succurri,permittetur appellatio. Dec.in cap.1.de caussa poss.& in d.l.

12 vnica.& ita doct. asserunt. † Nos tamen in hoc regno seruare iura regni debemus:vt quis à sententia possessoria appellare possit, sed illius sententiæ fiet executio ante appellationem, & ea non obstante:& postea prosequi potest appellans suam appellationem:& ista praxis elicitur ex d.l.vnica.C.si de moment.possess. vt plenius scripsi in artic.5.glos. 3. suprà eo. ob id nunc aliã hîc non inseram.

Sans ce que lesdits iuges royaux different ausdites appellations, ne pareillement aux appellations interiectées,des interlocutoires precedentes ledit fournissement.

GLOSSA SEXTA.

QVamuis in dubio deferendum sit appellationi. l.sciendum. ff. de appellatio.recipiend. & regula appellationis permittendę censetur permissiua,nisi expressim prohibita reperiatur.gl.sing.in l.qui restituere.ff.de rei vendica.Feli.in rubr.de appel.vbi etiam Perus. & Dec. & Ioan. Neuisanus in silua nuptial. in fin. & posito quòd iudex non teneatur deferre appellationi,tamen tenetur sufferre,id est differre executionem suam:quia non potest facere,quin per appellationẽ euolet iurisdictio ad superiorem. l.cùm apud.ff.iudica.solui.c.venientes.de iureiur.Bald.in c.pastoralis.§.præterea.col.2.de offic deleg.scripsi in præfa.suprà. tamen per Franciæ praxim non differtur executio ratione appellationis,per hunc text. Appellationis regula permissiua, & executionem differt.

Fallit tamen quando iudex pronunciaret se competentem: & pars appellaret ante furnimentum.nam illa interlocutoria non mandabitur executioni:nec iudex procedet ad vlteriora fauore incompetentiæ,quæ semper excepta censetur.per gl.sing.in cle.vna.in glos. vlt.de sequestra. possess.& fruct.vbi multa cumulaui,& superiùs artic.3.in glo.2.

Charles XIII. articul. X.

Item & semblablement en toutes interlocutoires qui se peuuent reparer en diffinitiue, les iuges royaux puissent passer outre, iusques à la diffinitiue inclusiuement,nonobstãt oppositions ou appellations quelsconques interiectées en nostredite Cour,& sans preiudice d'icelles,ainsi que dict est. Articulus decimus.

Arestum. recredentiam resignauerit.hoc censuit Senatus anno 1540. die 13. Aprilis.& anno 1542.die 11. Maij,inter magistros Ægidium Durandum,& Petrum Combault.

In præbenda theologi fit furnimétum.

12 Item etiam contra theologum litigantem super præbenda theologali, fuit dictum, *la complainte sera fournie:* quia capitulum interim sumptibus illius præbendæ alium theologum habebit, qui actus istius theologi faciet.& si pars velit probare, plures esse fructus liquidos, quàm pars restabilierit,datur ei dilatio,& interim proceditur ad vlteriora: vt superiùs dixi.

Sententia furnimenti leuiter dari non debet.

13 Et sententia furniméti non debet leuiter dari: nam si pars dicat non debere fieri,iudex eam audire tenetur:& si pars allegat causam iustam, iudex ad dicendum ius pronunciabit: vt fuit dictum anno 1531.die 26.April.

Fructus vltimi anni restitui debent.

14 Et debet restabilire pars fructus,quos recipit vltimo anno: quia de aliis pars non conqueritur:vt in literis contineri solet,& habetur in cap.2.de sequestra. posses.& fruct.attentās per ignorantiam excusatur ab emenda, sed non à restitutione seu restabilimento, seu furnimento,quod

Duę prouisiones in materia tantùm possessoria dantur.

Aresta.

15 idem est. † Nota quòd in materia possessoria non dantur nisi duæ prouisiones, videlicet furnimenti seu sequestri,& recredentiæ: & si interim altera pars petat, vt sibi liceat ædificare in loco contentioso,non debet permitti,etiam cautione data: vt fuit dictum in Senatu anno 1514. die 27.Nouembris.vt refert Imbert.in institu.Foren.lib.1.§.cæterum. ego tamen vidi interim dari prouisionem alimentorum,anno 1553.die 13.Februarij.pro D. de Culam,contra dominam de Tousteuille.

Furnimenti sententia quando non detur.

16 Item non petitur,nec petita datur hæc sententia furnimenti, quando aliquis archidiaconus, vel alius ecclesiasticus,recipit fructus ex deportu,iuxta cap.si propter. de rescrip.in 6. capit. si tibi concesso.de præben.ibidem.sic vidi seruari quotidie,postquàm iure recipit.per cap.si tibi,de prębend.in 6.[Idem si quis fructus receperit ratione sententiæ manus leuationis, eo quòd ordinatio de hoc furnimento non loquitur, & quia authore prætore possedit, ideo iustè,l.iustè.ff.de acquiréd.possess.& sicut si per recredentiam obtinuisset, sic & prodetit sententia manus leuationis, nec tenebitur postea furnire quæ recepit, licèt dicatur sequestrum duraturum, quia extendetur ad quæ post istam nouissimam accipientur sententiam. Et hoc restabilimentum seu restitutio vsque ad conclusionem in causa peti potest, sicut fuit in Senatu decisum anno 1511.die 16.Maij. Tamen pars quæ debet restabilire,non debet moneri à iudice ecclesiastico, sed denegatur ei audientia coram iudice seculari, vt censuit Senatus anno 1519. mense Martio, pro D. Nicolao le Feure presbytero, contra magistrum Petrum de Chardiuilliers, qui obtinuerat ab archidiacono Parisiensi monitionem contra le Feure.]

17 Vltimo notandum est, quòd si quis obtinuerit in pleno possessorio, debet agere contra commissarios ad fructus, antequam agat contra partem: & id quod non poterit à commissariis exigere,à parte repetere poterit loco interesse:vt fuit conclusum in domeynij camera,anno 1547.

Arestum. die 19.Ianuarij pro Metido Rogemont contra curatum de Carnetim.

Qu'on ne souloit faire sur vn possessoire.

GLOSSA QVARTA.

Praxis super saysina, & vti possideris.

1 ADuerte quòd receptis literis super saysina seruiens præcipit parti,ne habeat aduersam partem turbare in possessione saysina, & manutenet verbo partem impetrantem: tunc si pars se opponat,assignat ei diem,quo caussas oppositionis dicat coram iudice, à quo literæ fuere impetratæ, ponendo tamen rem contentiosam in manu regia:ne partes ad arma ve-

Duo capita possessorij.

2 niant,iuxta l.æquissimum.ff.de vsufruct. † Et sic possessorium in hoc regno habet duo vel tria capita instar cerberi.

3 Primum caput est,per quod statim fit rei contentiosæ ad manum regiam positio:& opponenti assignatur terminus ad comparendum coram iudice, à quo fiet sequestratio sub manu regia. & neutra partium possidebit:donec recredentia(quam Itali tenutam dicunt)seu practici iuris scripti Franciæ gaudentiam,id est,*la iouyssance*,alicui adiudicetur.

4 Secundum caput est, per quod recredentia adiudicatur alicui: & is cautione data recipiet fructus vsque ad plenum possessorium.

5 Tertium caput est, in quo pars in pleno manutenetur possessorio: & manus regia, ac omne aliud impedimentum in rebus contentiosis per executorem primi capitis appositum tollitur, ac amouetur. teste Berber. in viato. iuris in pract.leg.regia.de quibus plenè dicetur in rubr. *des matieres possessoires.*

Et lesdits possessoires sont plus longs qu'ils ne souloyent estre:à ceste cause en ensuyuant les ordonnances de nos predecesseurs,nous auōs statué & ordonné, statuons & ordonnōs, que d'oresenauant touchant les fournissemens qui seront faits par sentence du Iuge Royal, parties ouyes sommairement & de plain,lesdites sentences seront mises à execution,nonobstant oppositions,ou appellations & sans preiudice d'icelles.

GLOSSA QVINTA.

Requisita vt senténtia furnimenti exequatur.

1 EX hoc text.patet,sententias furniméti esse executorias,etiam appellatione non obstante:sed requiruntur sequentia.

Primò,quòd furnimentū sit factum,ibi,*les fournissemens qui seront faits.* & intellige hîc *faits*,id est, *statuez*: quia istud furnimentum debet esse prolatum à iudice:ideo si

non

non sit, non exequetur etiam si in literis saysinæ diceretur, adhuc tamen iudex debet hoc pronunciare: vt est in literis regiis.

2 Secundò quòd illa restitutio, seu furnimentum sit factum per sententiam, ibi, *par sentence.* ergo si partes conuenerint, vt fiat, non exequetur, vt hîc: nisi sententia lata sit: vt superius dixi: quia non conueniunt verba tex. ergo nec decisio. arg. l. 4. §. toties. ff. de dam. infe. si tamen iudex sequens conuentionem partium illam furnimenti sententiam protulerit, erit executoria per tex. & ibi docto. in l. 1. §. inde. ff. de no. oper. nunciat.

3 Tertiò quòd à iudice, ibi, *de iuge.* & sic non sufficit ab arbitro latam esse sententiam, cùm à iudice differat. l. ait prætor. ff. de re iudic. l. 1. C. de arbit. & non est iudex de quo loquitur ordinatio,

4 nec à seruiente ordinari posset, nisi vt verba tantum fiat. † Quartò requiritur, quòd sit lata sententia à iudice regio: ergo si à iudice baronum, vel aliorum dominorum prolata esset, non exequeretur: quia verba hoc non dicunt, sed in text. dicitur, *sentence de iuge royal.* ideo quando qualitas in actu exprimitur, oportet quòd illa insit. l. cum actum. ff. de nego. gest. scripsi in §. cum verò. in glo. deponentes. de collatio. in concordat.

5 Quintò quòd ista sententia lata sit partibus auditis, ibi, *parties ouyes*, non tamen requiritur, quòd ordine iuris sint auditæ, sicut in definitiua: sed vt sequitur, & scripsi in articul. 1. in 4. requisito, suprà eod.

6 Sextò quòd summariè saltem sint auditæ partes. ibi, *sommairement & de plain.* quia si pars tot dilationes vellet habere in hac sententia, sicut in definitiua, non concederentur: cùm sit materia momentanea: vt superius dictum extitit.

7 Et sic possessoriæ sententiæ, recredentiæ, etiam furnimenti, sequestrationis, & aliæ executioni demandari possunt, non obstante appellatione. l. vnic. C. si de momen. possessio. fuerit appel. per quam dicunt iuris ciuilis interpretes, non esse à sententia possessoria appellandum. A sententia possessoria an appellandum, & quãdo.

8 Ratio est fauore proprietatis, vt celerius appareat de iure partiũ: & ne diu caussa proprietatis differatur: cùm possessorium sit quodammodo ordo ad petitorium: & petitorium sit quid maius: & ideo non decet possessorium retardari. Bal. in c. pastoralis. §. præterea. nu. 4. de offic. delega. & quia possessorium est parui præiudicij. Bar. in l. 2. ff. de appel. recip. Panor. consil. 55. in caussa. vol. 2. facit gl. secundùm primam lecturam. in c. cùm ecclesiasticæ, vbi Dec. in princ. de exceptio. & quia sententia possessorij poterat reparari per petitorium: ergo ab ea de iure ciuili appellari non poterat secundùm quosdam in l. 2. ff. de appella. recipiend.

9 Fallit quando contineret expressam iniquitatem: quia tunc posset appellari tanquam à iudicis dolo. arg. l. seruo. §. cùm prætor. ff. ad Trebellia. & si hoc non fieret vi appellationis, debet fieri officio iudicis superioris: vel prosequatur victus interesse suum contra iudicem, qui ita facit litem suam in possessorio, sicut in petitorio. l. properãdum. ibi, siue super possessione. iuncto §. sin autem alterutra. C. de iudic. Bal. in d. §. prætereà. quod est notandum.

10 Item quando sententia super possessorio esset talis, contra quam non posset postea succurri illi, qui esset condemnatus: vtpote lata fuit super remedio l. si quis in tantam. C. vnde vi. vbi quis & possessionem amittit, & proprietatem: & tunc etiam reciperetur appellatio.

11 Vel si possessor non haberet aliquod ius, nisi possessionem solam, ex quo non potest sibi post possessionem omissam succurri, permittetur appellatio. Dec. in cap. 1. de caussa poss. & in d. l.

12 vnica. & ita doct. asserunt. † Nos tamen in hoc regno seruare iura regni debemus: vt quis à sententia possessoria appellare possit, sed illius sententiæ fiet executio ante appellationem, & ea non obstante: & postea prosequi potest appellans suam appellationem: & ista praxis elicitur ex d. l. vnica. C. si de moment. possess. vt plenius scripsi in artic. 5. glos. 3. suprà eo. ob id nunc alia hîc non inseram.

Sans ce que lesdits iuges royaux different ausdites appellations, ne pareillement aux appellations interiectées, des interlocutoires precedences ledit fournissement.

GLOSSA SEXTA.

Qvamuis in dubio deferendum sit appellationi. l. sciendum. ff. de appellatio. recipiend. & regula appellationis permittendę censetur permissiua, nisi expressim prohibita reperiatur. gl. sing. in l. qui restituere. ff. de rei vendica. Feli. in rubr. de appel. vbi etiam Perus. & Dec. & Ioan. Neuisanus in silua nuptial. in fin. & posito quòd iudex non teneatur deferre appellationi, tamen tenetur sufferre, id est differre executionem suam: quia non potest facere, quin per appellationẽ euolet iurisdictio ad superiorem. l. cùm apud. ff. iudica. solui. c. venientes. de iureiur. Bald. in c. pastoralis. §. præterea. col. 2. de offic. deleg. scripsi in præfa. suprà. tamen per Franciæ praxim non differtur executio ratione appellationis, per hunc text. Appellationis regula permissiua, & executionem differt.

Fallit tamen quando iudex pronunciaret se competentem: & pars appellaret ante furnimentum. nam illa interlocutoria non mandabitur executioni: nec iudex procedet ad vlteriora fauore incompetentiæ, quæ semper excepta censetur. per gl. sing. in cle. vna. in glos. vlt. de sequestra. possess. & fruct. vbi multa cumulaui, & superiùs artic. 3. in glo. 2.

Charles XIII. articul. X.

Item & semblablement en toutes interlocutoires qui se peuuent reparer en diffinitiue, les iuges royaux puissent passer outre, iusques à la diffinitiue inclusiuement, nonobstãt oppositions ou appellations quelsconques interiectées en nostredite Cour, & sans preiudice d'icelles, ainsi que dict est. Articulus decimus.

GLOSSA PRIMA.

Ab interlocutoria, inferente grauamen reparabile in diffinitiua nô poterit appellari.

1 SVperiùs dictum fuit de interlocutoriis præcedentibus recredentiam, vt eam non impediant, si ab eis appelletur, vel ab aliqua illarum: nisi de incompetentia ageretur, vel de iudicis recusatione: tunc autem generaliter statuit, quòd appellationes ab interlocutoriis non impediant iudices, quominus in caussa procedere possint non obstantibus appellationibus, ad curiam supremam emissis. idem si ad alios iudices, & multo fortius si illæ interlocutoriæ possunt in diffinitiua reparari. Et iste articulus conuenit iuri ciuili, per quod non potest appellari ab interlocutoria, si grauamen in diffinitiua possit reparari. l. 2. ff. de appella. recipiend. & l. ante. C. quorum appella. non recipiant. & ibi docto. nam appellatio videtur tunc frustratoria: quia iudex appellationis à definitiua poterit reuocare grauamen, etiam vt compescatur temeritas litigantium, & satagentium impedire processum. c. cum appellationibus. & c. fin. vbi glo. de appella. in 6. & caussa abbreuiandarum litium: & vt intra triennium lis possit finiri, iuxta l. properandum. C. de iudic. & ne lites in infinitum extendantur, in l. apertissimi. C. de iudic. & ne sint immortales d. l. properandum. ibidem. Et quia non est transferenda iurisdictio in alium: cùm duret iudicis potestas vsque ad diffinitiuam, postea desinit esse iudex, quia est functus suo officio, alioqui ante iniuria afficitur. teste Bal. in d. c. cùm olim. col. 2. de electio. ob id canonistæ, cùm non finiatur instantia triennio. c. venerabilis. de iudiciis, secundum vnum intellectum, introduxerunt propter æquitatem, & iustitiam, vt omnis grauatus, & iniuriam passus, appellare possit. c. vt debitus honor. de appellat. & c. 1. illo titu. in 6. Bald. in l. 2. col. 2. de episcop. audient. C. sed hîc approbatur iuris ciuilis dispositio.

2 Vnde si quis appellaret super carcere, vel tortura, admitti debet appellatio: quia grauamẽ est irreparabile in diffinitiua. l. 2. ff. de appel. recipiend. glo. in verb. ipso iure. in cle. 1. de hæretic. & docto. in c. super eo. 2. de appellatio. Abundè Specula. & post eum Ioan. Andr. in additio. ad eum, in rubr. de appellatio. §. in quibus. versic. sed nunquid potest ab interlocutoria. in 2. parte, & hodie in appellationibus ab interlocutoriis non seruantur iura canonica, sed iura ciuilia. teste Guido. Papæ in deci. Delphinal. q. 75. sed circa. quod est verum in quantum conueniunt legibus regiis, aliàs si illis refragentur, seruamus leges regias.

Grauamen quando dicatur irreparabile, vel non.

3 Secundò grauamen dicitur irreparabile in diffinitiua: quando est talis interlocutoria, quæ compellit ad factum, videlicet vt procedere teneatur, vel aliud facere: quia cùm factum infectum esse non possit. l. in bello. §. factæ. ff. de captiuis. ideo grauamen illud irreparabile censetur. Docto. in l. quod iussit. ff de re iudic.

4 Tertiò quando tangit factum principale, vel substantiam negotij. l. intra vtile. ff. de minorib. vtpote, si pronuncietur quis minor, vel maior, prodigus, vel aliàs inhabilis: quia ex hoc totus annullatur actus: vt doct. tradunt in l. is, qui. ff. de verb. obligatio. idem si iudex per sententiam actorum copiam deneget. l. 2. C. vt lite pendent. & si iustam executionem tutoris repellat. l. 1. si quis tutor. ff. quando appellan. sit. vel instrumentum procuratorij. l. 1. C. de procura. vbi docto.

5 Quartò sententia super legitimatione personæ dicitur continere grauamen irreparabile, teste Bald. in marga. in verb. sententia. q. 8. ideo si iudex pronunciat fideiussores idoneos, grauamen dicitur irreparabile, & appellari potest l. arbitro. & seq. ff. qui satisda. cogant. vel soluendum pecuniam minori sine curatoribus. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minorib. Guido Papæ in decis. Delphi. q. 52. circa.

6 Quintò quando interlocutoria meretur executionem: vtpote si partes cogantur facere cõpromissum. Barbat. consil. 85. illud in medium. col. penul. in 3. vol. vel quando generatur præiudicium circa executionem. l. arbitro. ff. qui satisda. cog. Salic. in d. l. ante sententiæ. C. quorum appel. non recip. vel quando oportet restitutionem facere, seu restabilimentum: vt superiùs artic. proximo scripsi, & sententia excommunicationis etiam dicitur grauamen irreparabile, quia executionem habet c. pastoralis. de appellat. sic fuit pronunciatum in hoc Senatu contra officialem Remen. pro Belluacen. episcop. anno 1519. die vlti. Ianuarij, prosequente curato de Nozart.

7 Sextò si iudex pronunciet testes admittendos, vel non, dicitur grauamen irreparabile, vel aliàs probationes recipiendas, vel non. sic consuluit Corne. consil. 35. circa primum. in princip. volum. 1.

8 Septimò etiam à sententia in momentanea possessione, licèt de iure, secundùm quosdam appellari non possit. l. vnica. C. si de momenta. possess. fuerit appel. quia in petitorio potest reparari. Si tamen per istam sententiam paretur præiudicium, ad quod non sit alio modo cõsultum, quàm per appellationem, vt in hoc regno: tunc poterit appellari per d. l. 2. ff. de appel. recip. vbi hoc Bart. exprimit. col. 2. tenete quæ superiùs scripta super hoc plenè fuerunt.

9 Octauò quando alia non expectatur sententia: vtpote si quis pronunciet se iudicem competentem, vel incompetentem. c. significantibus. de offic. delega. l. ait prætor. §. permittitur. ff. de minorib. glos. in authent. habita. in fi. C. ne filius pro patre. Panor. in c. super. eo. in 2. no. 1. de appella. Sal. in l. penult. C. quorum appellatio. non recipiant.

Interlocutoria prolata post diffinitiuam recipere appellationem potest.

10 Et ideo si interlocutoria fuerit prolata post sententiam, poterit ab ea appellari: tum quòd grauamen in definitiua non reparetur, quia iam est lata: tum etiam quòd vno tempore prohibitum alio tempore videtur concessum. l. si ita quis. ff. de vulgar. & scripsi in §. teneantur. de coll. t. in concorda. & in q. 14. tracta. no. & probat hic text. ibi (*puissent passer outre iusques à la diffinitiue inclusiuement*)

clusiuement) igitur si nulla diffinitiua speretur, iudex tenebitur deferre appellationi, nec vlterius procedere poterit per hunc tex. ideo si recusetur executor mixtus, & is pronunciat procedendum esse coram eo, certè si ab illa interlocutoria appelletur, non poterit ad vlteriora procedere: quia grauamen dicitur irreparabile.

11 Nonò intellige etiam si perfectè grauamen non possit reparari in diffinitiua, quin aliquod faciat præiudicium, tunc etiam poterit appellari. l. 1. §. quæsitum. ff. de appellatio. vbi permittitur appellari à mendaci relatione. Bar. in d. l. 2. in fi. vbi vide plenius, quando grauamen possit reparari in diffinitiua, vel non. & per Bal. in d. l. 2. C. de episcop. audien.

12 Decimò si grauamen sit reparabile, sed cum magna difficultate, etiam poterit appellari: & iudex non valebit posteà procedere. Bart. in l. 1. §. quæsitum. ff. de appella. & in l. 2. C. de appellat. recipiend. vt refert Feli. in c. accepimus. col. 2. de fide instrumento.

13 Vndecimò irreparabile dicitur, quando obest vlteriori litis prosecutioni: vt si quis à probationibus excludatur, teste Imbert. in instit. Foren. pag. 191. vbi etiam dicit non dici ob hoc irreparabilem interlocutoriam: quamuis de consuetudine & in patria consuetudinaria non possit reparari, nisi per appellationem, sed irreparabilis debet dici prout de iure. vide glos. in verb. nequiret. de caus. in pragmat.

14 Et putarem bonum esse, quòd appellatio emissa ab his interlocutoriis, ad Senatum, posset per supplicationem releuari: vt anfractus litium, & temporis diuturnitas vitaretur. quod aliquando curia concedit, vt vidi, etiam vt appellationes, quæ fiunt intra ciuitatem, vbi parlamenti curia degit, bonum esset, per supplicationem releuarentur, sed sigillum non esset tanti momenti, verùm vtilitas publica & populi præferri debet.

Releuari sine literis in quibus casibus liceat.

15 Duodecimò si ex forma statutorum iudex possit vsque ad diffinitiuam procedere, vt hîc, non obstantibus appellationibus ab interlocutoria, tunc poterit superior adiri per viam supplicationis, quam si superior admittat, & inferiori inhibeat de illa interlocutoria cognoscet, iuxta l. si quis aduersus. & authen. quæ supplicatio. C. de precib. imperato. offerend. hoc expressim tradit Petr. de Ferra. in sua pract. in forma senten. interlocutoriæ. ab incompetentia iudicis. in princi. & Barba. in consil. 85. illud in medium. col. penul. in tertio volumi. statutum est. Tamen hodie in hoc regno prohibita est supplicatio, id est erroris propositio ab interlocutoria: vt scripsi abundè in tract. de supplicatio. inferiùs.

Ab interlocutoria non supplicatur.

16 Vltimò licèt hic articulus loquatur in iudicibus regiis, ibi, *Iuges royaux*, habet tamen etiam locum in consiliariis supplicationum & requestarum: vt fuit decisum in hoc Senatu anno 1518. die 9. August. [de quo in stilo parla. aresto 408.] & idem putarem in consiliatiis thesauri, magistris computorum, & aliis magistratibus à Rege ad iudicandum præpositis: tum quia in eis est eadem ratio: & non potest dici, quin sint iudices regij, postquam iudicant, & officium à Rege habent: & in electis iudicantibus de collectis & Regiis impositionibus idem dicerem, licèt ab illis ad curiam generalium appelletur: & hîc text. dicit *en nostre dicte Cour*, tamen ex eadem ratione ostenditur habere etiam locum. per glos. in verb. Italiæ, in cap. 1. de tempo. ordina. in 6. alia possunt videri per Bart. & alios in l. 2. ff. de appella. recipiend.

Ordinatio loquēs in iudicibus regiis habet locū in consiliariis supplicationum, & aliis magistratibus regiis iudicantibus.
Arestum.

François Articul. IIII. *des publ.* 1519.

Item en ensuyuant les ordonnances de feu de bonne memoire le Roy Charles huictiesme nostre tres-cher Seigneur & cousin que Dieu absolue : auons ordonné & ordonnons, que noz iuges puissent passer outre iusques à diffinitiue inclusiuement, nonobstant les appellations qui se pourroyent interietter en nosdictes Cours de parlement de leurs interlocutoires, qui se peuuent reparer en diffinitiue, & sans preiudice d'icelles appellations.

Articulus Vndecimus.

GLOSSA VNICA.

1 HIc articulus innouat ea, quæ suprà in proximo articulo statuta fuere, & illum articulum confirmat: quia ante istum articulum iudices propter supremæ curiæ authoritatem supersedebant, & appellationi deferebant: ideo hîc expressius statuit non esse deferendum, etiam si appellatum fuerit ad curiam supremam, sed vltra procedendum: at cùm grauamen in diffinitiua reparari possit, non est opus super his interlocutoriis insistere. ideo cùm hîc statutum sit quando appellatum sit ad curiam supremam, multò fortius ergo si ad alium iudicem, per authen. multò magis. C. de sacrosanct. eccles.

Ab interlocutoria non habente grauamen irreparabile in diffinitiua appellari nō potest.

2 Et nota quòd rescriptum principis, vel ordinatio potest tollere & renouare appellationes ab interlocutoria, quia dicitur de iure ciuili. Bald. in marga. in verb. sententia. q. 8. vbi etiam dicit non procedere quando totam caussam terminaret. l. intra. ff. de minorib. docto. in rubr. de appellat. in decretal. vbi abundantius videbitis: & dicam in tracta. meo de appella.

Ordinatio an appellationem tollere possit.

3 Quid si iudices velint supersedere, & appellationi ab interlocutoria, non continente grauamen irreparabile deferre, an possint? videtur quòd sic: quia hîc vtitur verbo potest *(que noz iuges puissent passer outre)* sed verbum potest importat voluntatem l. sæpe. ff. de offic. præsid. & quicquid potestati iudicis permittitur, non subiicitur eius necessitati. l. non quicquid. ff. de iudic. l. 1. C. quomodo & quando iudex.

Appellationi deferre an iudices contra hanc ordinationem possint.

In contrarium facit: quia verbum potest relatum ad iudicem instante parte, si iustè petatur, importat necessitatem. tex. & glo. vbi Angel. & Ias. in l. 1. ff. de iurisd. omnium iudic. quia est iudicandi necessitas: & necesse habet iudex iudicare. l. 1. § iudicandi. ff. de muneribus. & honor.

Inhibere curia post appellationem ab interlocutoria quando possit.

4 Item peccatum est facere contra legem.non dubium.C.de legi. sed ista lex hoc vult:ideo putatem,quòd si pars requireret iudicem post appellationem ab interlocutoria,quæ non infert grauamen irreparabile,quòd iudex qui nollet procedere ante inhibitionem factam per curiam, redarguendus esset,& à superiore puniendus:secus si post inhibitionem, & ideo text.hic dicit,potest iudex,videlicet, si eidem videatur, & ei videri debet ante inhibitionem procederedebere, posteà verò habet manus ligatas;tamen non debet superior sine caussa inhibere, nec cancellariæ Franciæ literas releuamenti concedere,cùm hîc prohibeatur. arg. l. si hominem. ff. mandat.vide Petr.de Ferra.in sua practic.in forma appellatio.interlocutoriæ.in verb.& contra formam.

Resisti iudici exequenti potest.

5 Quæro,si iudex in materia habente grauamen irreparabile velit exequi,quomodo parti succurratur? Resp.resisti ei posse: vt per Panor. & Dec.in c. si quando.de offi. delega. vbi fusius tractant doct.illos vide,si te delectet,ad reliqua nunc pergo,quia & superius scripsi,artic.7.gl.14.hoc non seruari in regno,ideo quantum potest breuiùs debet appellans obtinere inhibitiones à superiore:si non valeat,debet protestari iudici de sua appellatione, & si velit exequi iterum appellare inhærendo primæ.

Charles VIII. artic. LII.

Articulus duodecimus.

Item & qu' és causes & matieres pures personnelles qui n'excederont la somme de dix liures, les sentences diffinitiues des iuges royaux seront executées nonobstant oppositions,ou appellations,interiectées en nostre Cour de parlement,& aussi sans preiudice d'icelles.

GLOSSA PRIMA.

Personalis pura materia quæ dicatur.

Arestum.

1 INprimis videndum est quæ dicantur materiæ seu actiones purè, seu merè (quod idem est)personales. Respon. illas, quibus cum eis agimus, qui obligati nobis sunt, ad aliquid dandum,vel faciendum.l.actionum genera.§.1.ff. de actio.& § omnium. illo titul.in Institu.sed in maleficiis non habet locum:vt in arti. seq.declaratur,ibi,*en matiere pure,ciuile,& personnelle.*& ita censuit Senatus in Tornela anno 1544.die 11.Martij,dicens præpositum Parisi. in hoc malè iudicasse, & peius fecisse exequendo condemnationem pro re criminali factam.

Condẽnatus ad æstimationem rei appellate, & sentẽtia exequi potest.

Arestum.

2 Et dicuntur merè personales,ad differentiam realis materiæ, seu actionis, per quam rem nostram,quæ ab alio possidetur, petimus. d. l.actionum. ideo si quis fuerit condemnatus ad restitutionem vestis:vel ad eius æstimationem,quæ fuit ad decem æstimata libras: si condemnatus appellet,non exequetur,quia non est purè personalis. per hunc tex.& ita fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1528.die 5.Ianuarij.idem si agatur de reliquis, quæ arretagia dicunt: condemnatus enim in istis si appellet, non patietur executionem, quia realem naturam habent, & sic iudicantur,vt censuit Senatus anno 1516.die 11.Martij:vt alibi plenius dixi.

Arestum pro æstimatione damni an sit exequenda sententia.

Idem si quis dederit damnum frumento, vel aliis rebus alicuius,& pro tali damni æstimatione fuerit condemnatus ad decem libras: talis sententia post appellationem non exequetur, quia non est purè personalis,aresto Senatus anno 1527.in mense Maio,ita sancitum fuit.si tamen conuentus reus pro dato damno absolutus fuerit,si animalia ob id capta fuerunt,restituenda esse data cautione,& sic rei fauore exequendam sententiam censuit idem Senatus anno 1547. die 6. Februa.in magno auditorio.

3 Item dicuntur merè personales, ad differentiam actionis personalis in rem scriptæ, prout est actio ad exhibendum.vt in l.3.§.est autem personalis. & ibi gl.& docto. ff.ad exhiben.vnde si quis fuerit condemnatus ad exhibendum aureos subtractos, & ad restituendum,non exequetur hæc sententia post appellationem per hanc ordinationem,quia non est merè personalis:de qua loquitur hæc ordinatio.

4 Præterea dicitur in text. *pures personnelles*, ad differentiam materiæ mixtæ, seu actionis mixtæ,vt familiæ erciscundæ,communi diuidundo, fini.regundo. de quibus in §.quædam. de actio. in Institu. vnde condemnatus in actione familiæ erciscundæ ad dandum decem libras pro parte domus indiuiduæ,si appellet,non fiet in eum per hunc articulum executio, quia non est materia pura personalis,& mera:vt requirit iste text. & sic non conueniunt verba huius articuli: ideo nec dispositio.l.4.§.toties.ff.de damno infecto.cap.indemnitatibus. §. supradicta.de elect.in 6.sed fortè in hac sententia non merè personali,vt exequi possit,solent impetrari literæ regiæ, vt per modum prouisionis cautione data exequantur: & de his personalibus & realibus scribit Specul.in tit.de actio.& petit.§.sequitur. versic. verum si velis.in verb. transiuit. & Ias. ac Gomes. in §. omnium.de actio.in Insti.Ias.& alij in rubr.ff.de reb.credit. glo. & docto. in c.dispendia.de rescript.in 6.[docui in tract.vt laici non conueniantur coram iudicib. ecclesi.]

Praxis in actione mixta.

Rationes quare actio purè personalis sit executoria.

5 Rationes assignari possunt plures,quare sententia diffinitiua in qua aliquis est condemnatus ad decem libras, vel ad minorem summam,est executoria,non obstante appellatione. Prima est, quia de modico agitur, inspecta tamen qualitate personæ. l. 2. ff. de re iudica. & sententiæ minimæ rei,& modici præiudicij non recipiunt appellationem. authen. nisi breuiores. C.de senten.ex libe.recitand. iuncta l.vna. C. si de momenta.possess.fuerit appe. & superiùs dixi.& arti.sequ.licèt de iure canonico secus.c.de appellationibus.extra,de appel.& vt lites breuientur.l.properandum. C.de iudi. & ne plus exponatur ad appellationem prosequendam, quàm res principalis valeat.l. mediterraneæ.C.de anno.& tribut.lib.10.& ne interim appellans consumat bona & tempus,vt in artic. sequ. quod solet fieri in litibus prosequendis: propter quas efficitur litigans pauper. text in authen.

authen.vt differen.iudices.col.9. & scripsi in proœ.concorda.in verb.sumptibus.etiam quia præsumitur pro sententia.l.Herennius.ff.de euictio.& in c.in præsentia.de proc.& quia parui est præiudicij,vt executio fiat contra reum,nempe poterit postea caussam appellationis prosequi:& si videat se debere,postquam soluit,agnoscet bonam fidem,& eam appellationem non prosequetur: quod faceret in odium fortè, & iniuriam actoris:etiam in fauorem curiarum supremarum inductum est,ne in his paruis immorentur,& detineantur,vt ar.seq.dicitur,ibi,*pour obuier à la grande & infinie multitude des procés*,&c.vnde,postquam plures sunt rationes,si vna cesset,non proprerea cessabit ordinationis decisio.per tex.in§ .affinitatis.de nupt.in Inst.[facit tex.in c.anteriorum.2.q.6.]

6 Sed an requiratur cautio? Respond. cùm hîc non dicatur, nec nos dicere debemus.nam vbi lex non dicit,hoc nos non debemus addere.l. dissentientis.Cod. de repud.ibi, nulla iuris præcipit constitutio:& lex nulla est tale quid dicens tex.in §.sin autem.in authen.de non eligendo secundo nubent.col prima.

Contrarium est verum:nam inferiùs artic.seq.& 16.dicitur *en baillant bonne & suffisante caution*, ergo cautio necessaria est:vt ibi fusiùs dicetur:& hoc seruatur.

Et multa sunt requisita ad hoc vt ista sententia sit executoria,quæ describam in artic.16.infra. ibi videre licebit.

Loys XII. Artic. LXXXI. des publ. 1499.

Item & pour obuier à la grande & infinie multitude des procés estans en nosdites Cours, & à fin que noz subiects ne consument plus leur temps,ne leurs biens en vain,& en petites causes,& matieres:auons ordonné & ordonnons,que les sentences,de noz Baillifs,Seneschaux,& autres nos iuges ressortissans sans moyen en nosdites Cours,qui serõt par eux données en leurs sieges principaux,& és autres:esquels ils ont accoustumé de tenir leurs assises, & durant icelles en matiere pure ciuile & personnelle, qui n'excederont la somme de vingtcinq liures Tournoises,ou la valeur d'icelle,pour vne foys payé, seront mises à execution, ensemble la condemnation entiere des despens,non obstant oppositions ou appellations quelsconques, & sans preiudice d'icelles:en baillãt bonne & suffisante caution de rendre le tout s'il estoit dit en fin de cause, que faire se doyue:lesquels despens seront taxez par autre lieutenant,ou commis que celuy qui aura donné la sentence. Articulus 13.

DVæ assignantur rationes,quæ mouerunt conditorem,ad statuendum sequentia. Prima propter infinitos processus, qui sunt in curiis supremis:& ne subditi consumant tempus & bona in paruis caussis, & materiis in artic.proximo,superiùs aliàs scripsi. Et hîc articulus expedietur cum articulo sequenti, cùm ad idem tendant:nempe hîc statuitur sententiam in personalibus latam vsque ad vigintiquinque libras Turonen. exequendam, in arti.seq.vsque ad quadraginta libras Parisien.quæ ascendunt ad quinquaginta Turonenses:& hîc addit vltra artic.præcedentem. quòd sit lata in sede principali, vel in alio tempore iuridici conuentus, vbi assuetum est assisias ipsas tenere. Lex duas rationes assignat,& illius elucidatio.

Item declarat de vigintiquinque libris semel tantùm dandis, ad hoc quod exequetur illa sententia super principali,id est super istis vigintiquinque libris,& etiam super expensis factis in lite. nam postquam principale executorium est,& accessorium esse debet.l.cum principalis.ff.de reg. iur.& hoc quia hîc exprimitur: contrarium fortè diceremus, si non esset expressum:vt scripsi superiùs art.3.gloss.2.de senten.proui.

Ad hæc addit cautione data has vigintiquinque libras tradẽdas victori vnà cum expensis,quæ taxari debent per alium quàm per illum,qui sententiam protulit propter quandam suspicionem, quam potest victus per condemnationem & appellationem prętendere,existimans se exemptum in illa caussa,in qua appellauit.c.ad hæc.1.de appell.

Quæro,quid si quis fuerit condemnatus pro emptione frumenti ad triginta,pro emptione vini ad alia triginta,vna sententia,an poterit exequi? videtur quòd non,quia excedit summam hîc taxatam,ergo,&c.nempe facta coaceruatione,erunt sexaginta librę,ergo excedunt summam huius articuli & seq.per l.si idem.ff.de iurisdic.omnium iud. Coaceruatio summarum an fieri debeat.

In contrarium videtur:quia tot sunt sententiæ, quot sunt capitula.l.scire debemus.ff.de verbo. obliga.l.quid tamen.in princ.ibi, quasi sint plura compromissa.ff.de arbitris.gloss.in l.etiam.§. ex caussa.ff.de minorib.l. quædam.famil.ercifcun.vbi Bald.c.Raynutius.vbi doct.& c.Raynaldus. de testa.ergo quælibet potest exequi,vt hîc.

Item non fit coaceruatio quando impediretur iurisdictio, per coaceruationem:vt hîc,secus si faueretur iurisdictioni.l.si quis separatim.§.1.ff.de appel.& d.l.si idem.Bart.in l.vbi fideiussor.ff.de solutio.& l.ædiles.§.2.si fortè.de ædil.edict.

Item vbi resultat odium & iurisdictionis exclusio, coaceruatio prohibetur. l.maiorem.cum l. seq.ff.de pact.iuncta d.l.si idem.facit l.si libertus minorem.§.si quis plures.ff.de iure patro.secus si fauor.c.apostolicę.in ver.semel aut successiuè.de donatio.sic consuluit Alex.consil.113.viso themate.& consi.97.in 6.vol.Dec.consi.344.Applaudent.in fi.scripsi in glo.decem.in §.1.de mandatis apostol.in concorda. quod etiam facit pro auditoribus Castelleti, qui vltra viginti libras cognoscere non possunt,vt non prohibeantur:si ex singulis articulis viginti petantur,etiam si excedant mille libras per prædicta. Auditores Castelleti quãdo vltra viginti libras cognoscere possũt.

Tamen si rectè inspiciamus verba text. nos dicemus non exequendam sententiam, si in vno libello, si etiam in vna sententia, istæ sine capitum separatione summæ contineantur:quia tunc vna sententia est,& excedit summam hîc taxatam, etiam dicit text.*pour vne fois payé*,& tamen semel

Q 5

mel ſoluendo plures ſummas excedit ſummam præſtitutam hîc:ergo executoria nõ erit hęc ſententia:ſecus ſi diuerſa ſint capita.vide gloſſ.& docto.in l.fin.ff.de iuriſd.omnium iudicum.[Et ita iudicauit Senatus anno 1508. die 8.Maij contra requiſitionem egregij in parlamento aduocati, vocati Diphomes,& idem iudicauit anno 1534.die 16.Februarij,videlicet ſententiam executoriam,licèt excedat 40.libras Pariſi.ſi tamen plura contineat capita.]

Areſtum.

Loys XII. Artic. LXXXII. des publ. 1499.

Articulus 14.

Item & ſi leſdites parties appelloyent d'aucune ſentence interlocutoire au parauant la ſentence qui ſeroit dõnee pour raiſon de ladite ſomme de vingt & cinq liures Tournois,& au deſſous leſdits Baillifs, Seneſchaux, & autres noz iuges reſortiſſans ſans moyen en noſdites Cours,comme dit eſt, ne different de proceder au iugement dudit procés,non obſtant ledit appel ou appeaux,& ſans preiudice d'iceux,ſinon qu'il fuſt appellé des interlocutoires,qui ſeroyent données ſur la competence ou incompetence des iuges,ou en matiere de recuſation.

Iuramento ſtadum tam in materia principali quàm incidenti.

Ste articulus fuit elucidatus ſuprà eo.arti.3.vbi eſt ſimilis.ratio huius eſt.nam qui vult conſequens,vult & neceſſarium antecedens ad illud:vt ibi dixi.& de competentia , & de recuſatione : facit , quod ſi ſtatuto caueatur,vt in cauſſis damni dati ſufficiat probatio per iuramentum,tũc quicquid incidet, & tanget illam cauſſam, poterit probari iuramento.Bart.in l.ſolent.ff.de aliment.& ciba.legat.col.2.Bal.in l.1.C.de iureiurand.alia vide in d.art.3.

Bailliui vnde dicti.

Nota hîc *baillifs* , fortè dici poſſe à verbo Hebræo , בעלי baalli enim idem ſignificat quod dominans mihi , ſeu dominus meus, vel magiſter:& quia iſti bailliui dominantur ſuis ſubditis , eos ſic vocari,quaſi magiſtri,& domini ſunt ſubditorum:vt abundè docui in l.pupillus.§.munus publicum.ff.de verb.& rerum ſignifi.Baal,etiam pro idolo ſumitur apud Hebræos.

Loys XII. Artic. LXXII. des publ. 1512.

Articulus 15.

Item que toutes ſentences & condemnations d'amendes de Baillifs , Seneſchaux,Preuoſts,& autres nos Iuges ou leurs Lieutenans reſortiſſans nuement en noſdites Cours de Parlement,non excedans la ſomme de vingt & cinq liures,ſoit enuers iuſtice ou parties , ſeront executees : non obſtant oppoſitions ou appellations quelſconques,& ſans preiudice d'icelles,& ſeront les ſommes deſdites amendes payées,c'eſt à ſçauoir à partie en baillant caution,& à nos receueurs ſimplement, pourueu toutesfois que ſi par noſdites Cours eſt dit mal iugé & bien appellé : ladite partie ſera contrainčte rendre ladite amende , & ſeront auſſi tenus noſdits receueurs chacun en ſon endroit rendre leſdites amendes , en fourniſſant du dičtum de l'arreſt,par lequel la ſentence aura eſté infirmee, ſupposé que les Eſtats d'iceux noſdits receueurs fuſſent pour l'annee chargez de ce que montent leurs receptes,& voulons les ſommes eſquelles monteront leſdites amendes en rapportant par noſdit receueurs,leſdits dičtos d'arreſts auec quittances des condamnez eſtre rabbatues de leurſdites receptes par nos aymez & feaux gens de nos comptes ſans aucune difficulté. Si donnons en mandement par ces meſmes preſentes à nos aymez & feaux Conſeillers,les gens tenans noſtre Cour de Parlement à Paris,& à tous nos autres iuſticiers & à chacun d'eux,ſi cõme à luy appartiendra, que noſdites preſentes ordonnances ils facent lire & publier en leurs iuriſdičtions & auditoires , & icelles enregiſtrer , à fin de perpetuelle memoire , & au ſurplus les gardent, & obſeruent,& entretiennent inuiolablement,ſans enfraindre de poinčt en poinčt ſelon leur forme & teneur.Et pource que de ces preſentes l'on pourra auoir affaire en pluſieurs & diuers lieux,nous voulõs qu'au vidimus d'icelles,ou de l'extraičt de l'vn ou de pluſieurs articles d'icelles, ſelon qu'ils ſeront requis,& que l'on en pourroit auoir affaire,faits ſous Seel Royal , ou par l'vn des Greffiers de noſdites Cours de Parlement , Bailliages,& Seneſchauſſees, deüement collationné,foy ſoit adiouſtee comme au propre original,auquel à fin que ce ſoit choſe ferme & ſtable,nous auons fait mettre noſtre Seel. Donné à Lyon au mois de Iuin , l'an de grace mil cinq cens & dix,& de noſtre regne le treziesſme.

Sic ſignatum

PAR LE ROY

Vous l'Archeueſque de Sens,les Eueſques,de Paris, de Tournay, de Coſme, d'Angouleſme:les premiers Preſidens de Paris,Tholoſe,Bourdeaux,Dijon & Roüan, les Seigneurs du Bouchaige & Baillifs d'Amiens:les Threſoriers de France:generaux des finances & autres,preſent.

Ainſi ſigné.

DE MOLINS.

GLOSSA PRIMA.

Tria dicta huius articuli.

1 Ria hîc ſtatuuntur , primum, quòd omnis ſententia mulctæ , qua quis condemnatus eſt ad emendam, eſt executoria , non obſtante oppoſitione,& appellatione : ſiue lata fuerit ad vtilitatem partis , ſiue ad fiſci commodum , ſi modo non excedat ſummam 25. librarum Turonen. & hic articu.derogat l.ſi qua pœna.ff.de verbo. ſignific. ibi , nec antè debetur , quàm aut non eſt prouocatum , aut prouocator victus eſt: & executio fiet per prehenſionem perſonæ , & incarcerationem quoad emendam : ſed quoad damna & expenſas non continebitur pars carceribus : vt fuit in Senatu deciſum anno 1396. die 5. Martij , contra Colin Gargan. famulum pauuarij pro magiſtro Petro Dabnet.& Iohan du Val eius famulo. † Secundò quòd parti ſoluenda non eſt , niſi det priùs cautionem , fiſco verò ſimpliciter , id eſt, ſine cautione : quia fiſcus eſt ſemper ſoluendo : ideo in eo non requiritur cautio.

Cautionem non præſtat fiſcus.

cautio.l.2.ff.de fundo dotal.l.1.§.item sciendum,si cui plus quàm per legem Falcid. nec solet fiscus satisdare,& sic nec eius receptor,dicit iurisconsultus in l.1.§.si ad fiscum.ff.vt legat.nom.caueat. † Tertiò dicit text. cogendam partem ad restituendum dictam mulctam iam receptam:sic etiam fiscus restituere illam debet, ad solam aresti ostensionem, si malè iudicatum, à superiore dictum fuerit, & malè fuisse impositam emendam pronunciatum: vnde magistri computorum debent deducere ex computis receptoris, quod in aresto continetur,iuncta acceptilatione id est quittancia partis, à qua fuerat exacta: oportet enim quod confiteatur se recuperasse talem summam, quam pro emenda soluerat ex sententia talis iudicis:& hoc fieri debet sine difficultate:vt in simili dicit text.in c.si beneficia,de præbend.in 6.& in text.*sans aucune difficulté.*

2 Hic articulus ampliat superiorem dispositionem,vt in mulcta locum habeat, etiam declarat l.si qua pœna.ff.de verb.signifi.vbi in mulcta prouocatio est:tamen non obstante prouocatione,si sententia non excedat summam vigintiquinque librarum Turonen. executioni mittetur: & cogetur condemnatus dictam mulctam soluere, & postea poterit appellationem prosequi,siue fuerit condemnatus principaliter,siue accessoriè.Tum quia hic generaliter dicit,*toutes condemnations*, & exprimit *toutes*:intellige siue pars fuerit condemnata ad mulctam erga fiscum,siue erga partem, quia quoad hoc non fit differentia,imò exprimitur in text.ibi.*soit enuers iustice,ou partie.*

3 Secundò intellige, quòd si mulcta imponatur à iudice seculari contra clericum in casu permisso:quæ regulariter non potest irrogari in clericum, cap.vnic.de cleri.coniuga.in 6.Guido Papæ q.450.suprà q.7. non tamen fiet executio contra personam clerici, nec in bonis ecclesiasticis, nec in bonis eius mobilibus, quia non subiiciuntur iudici laico:sed executio fiet in bonis eorum temporalibus immobilibus.quæ iurisdictioni regum & aliorum dominorum temporalium subiiciuntur,teste Bald.in c.cum venissent.de insti.per c.quo iure.8.dist.& ita seruatur teste Bern.Lauret.in tracta.continen.casus, in quibus iudex secularis potest manus in personas clericorum imponere in ver.sextus & vltimus casus.[Et ita censuit Senatus Parisi. pro Ioã.de Creel ad mulctam condemnato contra Siccart requirente cogendum vt hic anno 1383.die 11.Februarij vt est in li. consilij.]abundè scripsi in art.2.tract.de literis obligato. Mulcta clericis à seculari imponi non potest.

4 Nota quòd impositio mulctæ non inducit infamiam, sed insaniam.glo.sing.in l.1.C.de modo mulcta. Aufret.in decis.Tholos.q.274.vbi dicit se vidisse declarari per senatum Tholosanum: intellige tamen prout declaraui,in l.aliud est frans.§.inter.ff.de verb.signifi. Cuius tamen mulctæ impositio interdum condemnatum ad insaniam inducit,& multò magis eius exactio. Impositio mulctæ infamiam nó inducit.

5 Tertiò non erit executoria mulctę sententia,quando ad eam condemnatus esset furiosus,vel impubes,non doli capax.l.neque. vbi Ias.& alij,ff.de in ius vocand.furiosus enim satis suo furore punitur.l.diuus.ff.de offi.præsi.sed si minor doli capax ex delicto de iure diuino,vel iure gentium condemnatus fuerit,etiam exequi in eum poterit,nec restituetur.per text.in l.si ex caussa.§.nunc videndum.ff.de minor.Ias.in l.1.§.nunciatio.1.nu.10.ff.de no.ope.nunc. Mulcta quãdo non sit executoria.

6 Quartò non exequetur contra eum qui alieno est nomine condemnatus, tutorio fortè,procuratorio, vel alio nomine consulum, aut scabinorum: ne officium sit eis damnosum.l.sed & si quis. ff. quemadmodum testa.aperiant. ita fuit iudicatum in hoc Senatu anno 1543. die 1. Iunij, pro muliere condemnata ad sexaginta solidos pro emenda tam nomine suo,quàm tutorio,vt non fieret in eam executio nomine tutorio, sed pro dimidia tantùm,pro qua erat condemnata nomine suo:sed fiet executio in eum,cuius nomine fuit procurator,vel alius condemnatus. [Si tamen plures fuerint ad mulctam condemnati, quilibet pro virili tenetur, & non in solidum, vt censuit Senatus pro abbate & religiosis S.Leuodij,qui fuerant condemnati ad mulctam cum duce Burgundiæ, vt docet Aufrer. in stilo parla.aresto 156. Item dictum fuit quòd si plures.nec mittetur executioni quando lata fuit per contumaciam,sed tantum quoad interesse partis.vt patet in ord. reg.rub.*des adiournemens personnels.*art.2.] Arestum.

7 Notanda sunt requisita in hoc articulo,requiritur primò,quòd sit sententia prolata,vel condemnatio. Ergo condemnatio etiam facta per interlocutoriam absque caussæ cognitione est e- Requisita in hoc articulo.
8 xecutoria: vt hic, *sentences,ou condemnations par sentences* intelligere solet *diffinitiues par condemnations interlocutoires*, & sic ante condemnationem non habet locum iste text. licet dicatur aliquem iniustè appellasse, & sic ad mulctam tenetur:tamen ante condemnationem,vel declarationem non tenetur per istum text. quia in omni mulcta requiritur saltem declaratio. c. cum secundùm leges.de hæretic. in 6. inde dicit text.in l.si qua pœna.ff.de verb.signifi.at multæ prouocatio est,nec antè debetur,quàm aut non est prouocatum,aut prouocator victus est,nec aliter,quàm si is dixerit,cui dicere licet.

Non sufficeret etiam comminatio iudicis:vt si diceret,præcipio sub pœna decem librarum, nisi condemnatio subsecuta fuerit,per hunc tex. *condemnations*.& pœna comminata exigi non solet ante condemnationem.l.1.C.comminatio. & epistolas &c.glo. in c.vno. de sagitta.c.sicut tuis.de symo.& c.salonitanæ.63.dist.

Secundò quòd in illa sententia vel condemnatione quis ad mulctam seu emendam sit condemnatus, secus si ad aliam rem: vt ibi, *d'amendes*.[Et si pater ad mulctam sit cóndemnatus, eo mortuo fiet executio in filium, qui si iustam opponendi caussam habeat, opponere poterit. vt probatur in l.1.per doctor. C. de condic.ex lege. caussa ad concilium reiecta fuit anno 1528. die 9.Martij.]

9 Tertiò

Mulcta erogata in prima instantia à senatu executoria. Arestum.

9 Tertiò quòd illa condemnatio sit lata à iudicibus regiis, ibi, *& autres nos iuges*, ergo siue fuerit imposita à iudicibus regiis, vel à gubernatore Montispessulani, seu eius locum tenente, siue à senatu, exequetur, vt hîc: quia omnes sunt regis iudices: & multò magis exequetur illa, quæ à senatu, vt conclusum fuisse asserit Boër. in deci. Burdegal. quæst. 65. sed aliud num. 11. vbi dicit fuisse iudicatum in cōdemnato in prima instantia à Senatu per contumaciam, vt exequi debeat: quia eadē seu maior ratio est in hoc casu, ergo eadē dispositio. §. porro. quæ fuit pri. caussa benef. amitten. in vsib. feudo. ibi, si quà fuerit antiquioribus caussis similis, seu maior caussa, & idem in consiliariis supplicationum, seu requestarum: sed in senatu parua admodum erat dubitatio, imò nulla.

10 Quartò requiritur, quòd immediatè ab eis iudicibus appelletur ad curiam supremam: si ergo appellaretur ad bailhuum, vel ad alium, non esset executoria, ibi patet, *ressortissans nuement*, quod idem est dicendum quod nudè, id est, immediatè, quasi sine vllo vestimento intermedio: quia ab his prolata maiori præsumptione tenetur, quàm ab aliis. l. ab executore. vbi Bartol. & Imol. ff. de appellatio. & superiùs dixi.

11 Quintò requiritur, quòd non excedat summam vigintiquinque librarum Turonen. vt est in text. declaratum, si excederet, nec in vigintiquinque libris exequeretur: quia sententia est indiuidua in vno capite. l. in hoc iudicio. ff. famil. hercis. secus in pluribus. cap. Raynutius. de testa. & ibi doct. & quamuis iste tex. non loquatur nisi de libris, tamen puto intelligendum de Turonen. quia dum vult intelligere de Parisi. hoc solet exprimere, vt in art. seq. & communiter dum loquimur de libris in Francia, intelligimus de Turonen. & sic de minoribus. per l. nummis. ff. de leg. 3. l. semper in stipulationibus. de reg. iur. dixi in l. etiam æs. ff. de verb. sig.

Librarum appellatione quę veniant.

12 Sextò requiritur quòd sit imposita ad vtilitatē partium, vel fisci, ibi, *soit enuers iustice, ou partie*, & intelligo de quacunque parte: & quid si fuerit consignata, an pendente appellatione recuperari possit: arbitror fuisse decisum in hoc Senatu anno 1522. die 17. Februarij. posse, si ad vtilitatem partis erat imposita: & pars cautionem non offerebat: sed si ad fisci vtilitatem dicta fuerit, & deposita, non recuperabitur pendente appellatione à parte: sed fiscus eam obtinebit.

13 Septimò quòd pars det cautionem de restituendo, si fuerit dictum, malè iudicatum. Et hîc simpliciter dicitur *caution*, ergo simplex promissio partis cum obligatione bonorum sufficiet, suprà dixi art. primo. ibi vide. & in arti. seq. declaratur non sufficere simplicem promissionem, vt aliquid operetur iste text. per ea quæ not. Bartol. in l. 4. §. prætor ait. ff. de damno infect. & quia non satis esset parti prouisum, & quia text. ordin. loquuntur de hac cautione idonea, ideo hîc videtur repetitum receptor tamen regiarum pecuniarum simpliciter recipiet sine promissione & obligatione: vt patet in text. quia fiscus est semper idoneus & soluendo: vt dixi. [Ideo ista cautio præstatur, quia pœnæ repeti non solent, cum depensæ sunt. l. pœnæ. ff. de condi. indebit. & id quod pœnæ nomine à debitore exactum est, lucro debet creditoris cedere. l. id quod. ff. de solut. sed ratione huius cautionis repetetur. vt dixi superiùs titul. de prouisio. articul. vltim. & authoritate huius constitu.]

Pars quæ recepit mulctā quomodo cogi possit ad eam reddendum.

14 Octauò requiritur, quòd quando pars, quæ soluit mulctam vult eam repetere à fisco, vel eius receptore, quod fidem de aresto faciat annullante primam condemnationem, & sententiam: & pars, quæ recepit mulctam potest compelli non obstante quacunque appellatione, vel oppositione ad restituendum, etiam per intrusionem ad carceres, nec aliqua super his admittetur compēsatio. arg. l. fin. C. depofit.

Mulcta pro iniuria non est executoria. Arestum.

15 Nonò quòd si aliquis fuerit condemnatus ad decem libras pro iniuria illata tali, ista sententia non erit executoria, post appellationem, tum quia infamiam continet. l. 1. ff. de his qui notant. infamia. tum quia de hoc non loquitur iste text. ita fuit in hoc Senatu decisum anno 1530. die 20 Februarij.

Emendā soluere quomodo quis cogatur.

16 Vltimò si hîc condemnatus non habet, vnde soluere possit, pœna corporali puniri debet, eo quòd in ære qui non habet, luat in corpore, dicit l. penult. in fin. ff. de in ius vocand. [Tamen de consuetudine est quòd ponatur in carcere donec soluerit, sunt verba l. in §. iudices. col. 2. de pace iura. firman. & ista est praxis & stilus curiarum per istum text. refert.] idem hodie, si bona habeat, & requisitus illam mulctam non soluat: vt in princip. huius artic. dictum extitit. [Sed an liberetur cedendo bonis, censuit Senatus liberari, si non fuerit pro delicto imposita, sed fortè, quia malè appellauerat, vt docet Aufrer. in stilo parla. aresto 172. Item no. quòd pro emenda. alibi pleniùs dicam.] Alia plena manu de mulcta scripsi in l. aliud est fraus. §. 1. & in l. si qua pœna. ff. de verb. sign. quæ hîc non repetam.

François Artic. XVI. des publ. 1519.

Articulus 16.

Item nous auons ordonné & ordonnons, que les sentences de noz iuges resortissans sans moyen en nosdites Cours en matieres pures personnelles, qui n'excederont la somme de quarante liures Parisis, ou la valeur d'icelles, pour vne foys payer: & de dix liures Parisis de rente ou reuenu, seront mises à execution ensemble la condēnation entiere des despens, non obstant oppositions ou appellations quelsconques: & sans preiudice d'icelles: en baillant bonne & suffisante caution de rendre le tout, s'il estoit dit en fin de cause, que faire se deust, lesquels despens seront taxez par autre lieutenant ou commis, qu'iceluy, qui aura donné la sentence: pourueu toutesfois qu'au rapport & iugement desdictes sentences, iceux iuges seront tenus appeller auec eux, & auoir l'aduis & conseil de quatre notables conseillers, ou aduocats de leurs sieges, qui auec lesdits iuges signerōt le dictum desdites sentences, s'ils ont esté de l'opinion & aduis d'icelles.

GLOSSA

GLOSSA PRIMA.

1 HIc statuitur sententiam in puris personalibus latam, exequendã, si non excedat summam quadraginta librarum Parisien. quæ quinquaginta libras Turonen. faciunt, & hoc sequentibus requisitis. Requisita in personalibus vt sententia executoria sit.

Primò, quòd sententia prolata fuerit. ibi, *les sentences*, nec ipso iure fit executio: nec potest dici sententia, antequam lata fuerit. l. fi. ibi, nec nomen quidem sententiæ habere mereatur. C. de senten. ex libel. recitand. nec potest habere prosecutionem, nec executionem sententia, quæ non est. l. item eorum. §. sed si ita ff. quod cuiusque vniuersit. nom.

2 Secundò quòd sit diffinitiua: vt fuit dictum artic. 12. suprà, cùm appellatione sententiæ veniat diffinitiua. l. quod iussit. vbi plenè scripsi. ff. de re iud. ideo in hoc text. non repetitur *condemnations*, quia non habet locum nisi in sententiis. Continebitur tamen præceptum factum in confessum: quia sententia dicetur quoad istum text. per l. si debitori. & ibi scripsi. ff. de iud & in repetitio. d. l. quod iussit. in præfa. ideo si Titius conuentus confiteatur debere quadraginta libras: & iudex cõdemnauerit illum ad soluendum intra tempus iuris: si hîc appellet, non obstante appellatione fiet executio. per hunc articulum: quia non potest dici quin sententia sit prolata, à iudice regio, dummodo alia hîc requisita interueniant: & eadem est ratio in hoc præcepto, & sic eadem erit & iuris decisio. l. illud. ff. ad legem Aquil. & l. vlt. in fi. de iureiurand. Præceptum executionẽ habet.

De noz Iuges.

GLOSSA SECVNDA.

1 TErtiò requiritur quòd sit lata à iudicibus regiis, ibi, *de noz iuges*, & idem intellige, si fuerit lata à locum tenentibus ipsorum: quia per alios factum, nomine tamen istorum, perinde est ac si lata esset ab ipsismet iudicibus: nam qui mandatã iurisdictionem suscepit, proprium nihil habet, sed eius, qui mandauit iurisdictione vtetur. l. 1. §. fi. ff. de offi. eius cui manda. est iurisd. & per regulam iuris, qui per alium facit, perinde est ac si ipse faceret. l. 1. §. videor. ff. de vi & vi armat. etiam requirit iste text. vt sit lata sententia à iudicibus, regiis, ibi, *par noz iuges.* & locumtenentes etiam sunt iudices regij: ideo iste text. eis conuenit: sed si fuerit iudex baronis, vel comitis, licèt ab eo appelletur ad curiam immediatè, etiam si esset iudex vnius paris Franciæ: tamen non habebit locum iste text. cum non sit iudex regius. Iudicum Baronũ vel comitum quãdo sententia sit executoria.

2 Ego hoc intelligerem, quando essent iudices baronum, vel comitum solitorum infeudari. secus si vnus ducatus esset patrimonialis Regi factus, tunc si postea ad vitam alicuius illum Rex donet, officiales illius ducis habebuntur, ac si essent officiales regij, ita fuit pronunciatum pro officialibus ducissæ Biturigum anno 1523. die 3. Februarij. & dictum quòd sententiæ officialium illius ducis erunt executoriæ, sicut si ex iudicibus manarent Regiis. Et fortiùs si Rex non donaret, sed vt Rex habet ducatum Andegauensem, si iudices illi deputati proferant sententias huic textui conuenientes, executoriæ erunt, quia, postquam ad dominum fundi primarium reuertuntur, inspicitur ius regium, & non comitatus, vel ducatus ius: vt docto. not. in cap. primo & secundo, de feud. & hîc iudices generaliter accipimus pro omnibus qui ius dicunt nomine regio: vt dixi superiùs. Arestum vt iudices ducis suam habeãt sententiam executoriã.

Resortissans sans moyen en nosdites Cours.

GLOSSA TERTIA.

1 QVartò requiritur quòd ab illis immediatè ad curiam supremam appelletur. ibi, *resortissans sans moyen en nosdites Cours*, & hîc curiæ appellatione venit suprema per excellentiam, argu. §. sed ius quidem ciuile. de iure natural. in Institut. Priuilegia ipsius scripsi in proœmio concordatorum in verb. summas. si tamen in aliquibus casibus appellaretur ad curiam, in aliis non: tunc sententia in his in quibus appellatur ad senatum prolata, esset exequenda: si ista appellatio in personalibus deuolueretur ad senatum: quia tunc esset *resortissans sans moyen*, dummodo alia hîc requisita concurrerent. sed si in criminalibus fortè ad senatum appellaretur, in ciuilibus autem ad bailliuum, vel seneschallum: tunc in his non esset executoria, per istum text. nec si de facto appellaretur post sententiam: ad senatum: alioqui fieri fraus huic constitutioni posset: & inspicitur id quod est de iure, & non de facto. l. rectè. & ibi Iacob. ff. de iud. l. stipulatio ista. §. hi qui. ff. de verb. obligatio. dixi in glo. continuationis. in interpretat. l. vnicæ. C. de senten. quæ pro eo quod interest proferunt. Sententia est executoria in illis casibus in quibus ad curiã appellatur.

2 Quintò requiritur quòd sit prolata in sede principali, vt suprà articul. 13. ibi, *en leurs sieges principaux & és autres ausquels ils ont accoustumé tenir les assises, & durant icelles.* sedem principalem vocat tribunal, vbi iudex solitus est reddere ius. l. pen. ff. de iusti. & iure. l. 1. de iud. & sic excludit sententiam latam domi, vel alibi extra sedem principalem: & valet etiam sententia lata vbi iuridici conuentus & assisiæ teneri sunt solitæ, eo tamen tempore quo tenentur: ergo si alio tẽpore ibi proferrentur, istæ sententiæ non essent executoriæ: quia vno tempore permissum, alio tempore censetur prohibitum. c. 1. & 2. ac. c. pen. de temporib. ordina. scripsi in tractat. nominatio. q. 14. nu. 5. ideo necesse est custodire constitutum tempus. l. scire oportet. §. consequens. ff. de excusat. tutor. vide alia quæ docui suprà art. 1. glo. 12. Sedes principalis quæ.

En matieres pures personnelles.

GLOSSA QVARTA.

SExtum requisitum est, vt sententia feratur in personalibus: prout declaraui suprà artic. 12.

Que

Que n'excederont la somme de quarante liures Parisis, ou la valeur d'icelles pour vne foys payer.

GLOSSA QVINTA.

Excessus etiam in vno obolo dicitur.

1
Ecce septimum requisitum, quòd sententia non excedat quadraginta libras Parisien. secus ergo si excedat: & sufficit in quocunque minimo excedere, etiam si in vno obolo.l.2.vbi doct.C.de rescindend.venditio.vbi quis agit ad rescindendum venditionem si excedat dimidiam, etiam in minimo gloss.in c.cùm caussa.de emptione.quia hîc vult quòd non excedat, & in minimo est excessus, vt etiam scripsi in tractat.de rescisi.contractuum.artic.vno.

Sententia plurium annorum licet excedat, est executoria.

2 Item infertur, quòd si famulus petat ex locatione plurium annorum centum, vt pote ex locatione cuiuslibet anni decem:& fuerit lata pro eo sententia, poterit exequi, vt hîc vsque ad tres annos per ordin. quia tot sunt sententiæ, quot sunt anni locationis:& tot sunt stipulationes quot sunt anni pro quibus solutio promissa est.l.pluribus. ff. de verbo.obligat. l. sancimus.§.si quis autem.C.de donatio.Barba.consi.9.vbi episcopus.col.1.in 3.vol.Ias.in consi.87.in præsenti.in 3.vol. scripsi de hac conseruatione quando fieri debeat in §.1. in gloss. decem. de mandat. Apostolic.in concorda.post text.& ibi not.in l.si idem.ff.de iurisdi.omnium iud.quod est verum, si actor in petitione distinxisset annos, secus si simpliciter petiisset centum ex locatione, quia tunc non esset nisi vna sententia.l.scire debemus. vbi doct.ff.de verb.obliga.vide quæ scripsi superiùs artic.13.& art.vltimo de sentent.prouisio.

Arestum. Sententia prouisionalis etiã vltra summã 40. librarum Parisien. est executoria.

3 Etiam fuit prolatum arestum pro D. Marcello aduocato supremi senatus, per quod fuit dictum sententiam datam ad soluendum legata per modum prouisionis, licèt excederet summam hîc statutam, exequendam esse, non obstante appellatione:quia erat sententia prouisionalis, quæ exequi solet, quamuis istam summam excedat:& est bona limitatio ad istum text. quem intelliguntur quando sententia non est prouisionalis:tunc vltra quinquaginta libras Turonen. non exequetur, secus si sit prouisionalis, quæ etiam exequetur vltrà. & propriè dicitur prouisionalis, quando super re peritura, deterioréve futura proferretur:& hoc exprimitur vt scripsi in præfatio.tract. de senten.prouisio.in vltimo casu.

Arestum. Pendente appellatione solet fieri prouisio etiã in redditibus.

4 Item anno 1526.die 8.Aprilis fuit etiam pendente appellatione ad soluendum redditus cõdemnatus appellans per modum prouisionis: licèt redditus excederent summam decem librarum hîc statutam, quia appellatio potest longo tempore trahi, ideo solet senatus sic per prouisionem condemnare, quando extat obligatorium instrumentum authenticum, contra quod nil opponitur, nisi id quod est in processu, quæ tamen possint contra illud opponi, scripsi in gl.*oppositions.* in tract.de literis obligatoriis articulo primo.

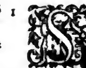
Sentẽtia excedens non est executoria quoad quadraginta.

5 Et si sententia excedat summam hîc statutam, non poterit exequi etiam vsque ad summam hîc taxatam:quia sententia est indiuidua.l.in hoc iudicio.in fi.ff.famil.ercis.ibi, quia non potest ex vno eodemq; iudicio res iudicata in partem valere, in partem non valere, sic nec exequi:ideo cõdemnatus ad centum post appellationem non poterit cogi ad soluẽdum quadraginta:de hoc vidi dubitari, per reg.vtile.de reg.iur.in 6.& superiùs dixi art.prox.& 13.[poterit tamen fieri executio, siue pecunia petatur, siue frumentum, aut alia res, dũmodo æstimatio non excedat hanc summam 40. librarum, quia omnes res pecunia æstimantur.l.si ita.ff.de fideiusso.& pecuniæ nomine rem significari Probus ait l.pecuniæ.ff.de verb.signi. Sic iudicauit Senatus anno 1528.die 26. Ianuarij do. de Thou, & Brulart aduocatis postulantibus pro religiosis monialibus de Vuatiuille, etiam si æstimatio frumenti facta fuerit in pecunia per sententiam, si non excedat summam ordinationis, erit executoria, vt censuit idem Senatus anno 1526.die 18.Martij.]

Et de dix liures Parisis de rente ou reuenu, seront mises à execution.

GLOSSA SEXTA.

Sententia nõ excedẽs decem libras redditiuũ est executoria.

1
SI debeas mihi decem annua, & fueris in his condemnatus:potest fieri executio, vt interim tenearis pendente appellatione soluere:siue redditus sint perpetui, siue ad tempus:siue sint redditus, siue prouentus:vt declaraui in glo. concordat.in §.volumus.de collatio.in verb.redditus.& in l.frugem.ff.de verb.signi.abundantiùs forte dicam in rubr.*des rentes.*in ordinatio.regiis.

2 Intellige etiam si quis deberet mihi decem sextaria annua frumenti, vel dolia vini:& fuerit condemnatus vt hîc: sententia executoria erit, dummodo æstimatio frumenti decem libras non excedat Parisi.reste Imbert.in instit.foren.pag.196.quia hic dicit *quarante liures Parisis, ou la valeur,* dummodo alia conueniant in hoc tex. requisita.& idem si non essent annua, sed semel tãtùm deberentur decem sextaria frumenti, quæ ascenderent vsque ad quadraginta libras:vt etiam ista sententia condemnatoria aliis requisitis extantibus esset executoria.

3 Item si per sententiam fuerit dictum redditum decem librarum posse redimi:hęc autem sententia etiam exequetur, & redimetur non obstante appellatione:vt fuit dictum in hoc senatu cõtra pauperes cœcos Parisien.de redditu per ipsos prætenso perpetuo anno 1534.die 2.Martij:quia ista ordinatio loquitur *des sentences qui n'excederont dix liures Parisis de rente, ou reuenu seront mises à execution,* ergo quælibet sententia super redditu, dum tamen modò non excedat valorem hîc contentum: & quando agebatur actione personali, secus si reali, per istum text.*pures personnelles,* quæ etiam verba referuntur ad redditus.

4 Quid

4 Quid si sententia excedat decem libras:tamen pars dicit,velle tantùm executoriũ esse in decem libris,an possit? & breui respond.non esse in facultate partis ordinationem extendere.nam postquam sententia excedit decem libras, non est executoria, ergo pars consentiens non potest limitare hunc articulum.Et sic fuit iudicatum in Senatu anno 1520.die 19.Febr.vide quæ scripsi suprà arti.3.[Tamen sententia lata inter dominos fundarios de reditu fundario, etiam vnius denarij, quia maximi potest esse emolumenti propter laudimia & retentiones, non erit executoria.Ideo præpositum Parisiensem,qui illam fore executoriam iudicauerat,perperam iudicasse pronunciauit Senatus anno 1529.die 8.Martij,pro Ioanne Richet contra fratrem Ioannem Guignõ religiosum S. Ioannis Hierosolymitani.Videte quæ dixi in §.fi.in glo.vlt.de consti.regi.] Sentẽtia per quem redditus decem librarum redimi potest, & est executoria. Arestum.

Ensemble la condamnation entiere des despens,non obstant oppositions, ou appellations quelsconques & sans preiudice d'icelles.

GLOSSA SEPTIMA.

1 ALiam extensionem ad istum text.quòd sententia quadraginta librarum meretur executionem,non solùm in principali,sed etiam in expensis, quia accessoriæ sunt,& naturam sequi debent principalis.l.cùm principalis.ff.de regu.iuris. Ita fuit iudicatum in hoc Senatu,anno 1528.die 14.Iulij,exequendam fore sententiam expensarum,etiam si fuerit appellatum, super aliquo articulo taxationis: fuit tamen contrarium iudicatum in vna sententia furnimenti,quæ executoria erat quoad titulum,non quantum ad expensas, quia cõmuniter iudices non solent ad expensas in sententia furnimenti condemnare.Ideo si condemnent,non erit executoria,aresto 1527.die 6.Septembris.quæ aresta sic possunt conciliari,videlicet vt quoad expensas sententiæ executioni dari non debeant post appellationem, nisi de his expensis cautum sit in ordinatione:& sic cùm ordinatio sit stricti iuris,non fiet executio extra casus in ordinatione comprehensos, & ita censuit Senatus anno 1548.die lunæ, 16.Iulij.in audientia,dictumque fuit,vt publicaretur.nam hîc exprimitur in sententiis & super actionibus personalibus,secus in aliis vbi non est expressum. Sentẽtia expensarum quando erit executoria.

2 Etiam si expensæ ascenderent vltra summam principalem, vt multoties videmus,quod probatur per hunc text.dicentem, *condemnation entiere*, ergo integra solutio quantumcunque ascendat fieri debet,alioqui non diceretur integra.l.silua.§.integra.vbi scripsi.ff.de verb.sig. Ad hæc accessorium etiam maius & pretiosius cedit suo principali.per text. sing.in l.& si non sunt.§. perueniamus.ff.de auro & argent.legat.Bat.in l.cùm aurum.ibidem sequitur Roma.sing. 622.lego mulieri. & Corsetus in sing.incipienti legatum.Panor.in c.ex literis.de iure patro.Angel.& alij in §.si tamen.de rer.diuisio.in Institu.sed dicebant quidam contrarium seruari:videlicet non exequendam,nisi vsque ad quadraginta libras Paris.[Quod non est verum.Imò censuit Senatus exequendam sententiam etiam super expensis controuersis,& vt dicunt, *articles croisez*.anno 1528.die 14. Iulij,de Thou & Alligteto aduocatis postulantibus.]

Ideo si expensæ accedant ad triginta, & summa principalis sit quadraginta librarum, non fiet coaceruatio ad impediendum executionem. per l.si idem.ff.de iurisdict.omnium iudi.& sic censuit Parisien. Senatus anno 1526.die 18.Martij.sed considerabitur materia principalis separatim & expensarum etiam separatim.

Et ideo de iure communiter concluditur, quòd sententia lata in principali,non est executoria quoad fructus & expensas,nec sententia lata in principali,parit præiudicium in aliis accessoriis.vt plenè Socin. in l.si quis cum totum.§.1.ff.de executio.rei iudic.& ita censuit Senatus anno 1521. die 5. Decembr.sed quia expresè hoc est statutum in hoc casu.ergo ad alios non extendetur.decis. Neapol.q.77.fuit satis.in fi. vbi allegat Bart.in l.creditor.§.iussus.ff.de appellatio.& Bald.in l. vnic.C.si de moment.possessio. fuerit appellat.vide gloss.in l.cum exceptione.§.hæc autem actio. ff.quod met.causs. Sentẽtia executoria in principali nõ est executoria quoad expensas. Arestum.

En baillant.

GLOSSA OCTAVA.

OCtauò requiritur is qui sententiam exequi petit cautionem præstet,& qualem debet præstare,respondet text.sequens.

Bonne & suffisante caution.

GLOSSA NONA.

NOnum requisitum est quòd det bonam & sufficientem cautionem. de qua superiùs dixi abundè.artic.1.sed quid debet promittere iste fideiussor datus,sequitur.

De rendre le tout s'il estoit dit en fin de cause,que faire se deust.

GLOSSA DECIMA.

DEcimum hîc traditur, quòd pars det fideiussorem de reddendo totum, scilicet principale & expensas.non valeret ergo cautio: nec sententia esset exequenda si non daret fideiussores de restituendo principalem summam cum expensis: quia hîc vult vt cautio totum promittat reddere: & qui totum dicit, nil excludit.l.à procuratore.Cod.mandat.valeret tamen,si vnus fideiussorum promitteret principale,alter verò expensas.nam quod in vno statuitur, idem in duobus dicendum est.l.singularia.in fin.ff.si certum pet.scripsi in glo.concorda,in §.præfatique graduati.in gloss.nominationis.de collu.& quamuis fideiussor promittat totum reddere, tamen per arestum fuerit dictum malè iudicatum super expensis,vel pro debiti parte,nõ tenebitur Fideiussor debet obligari ad principale & ad expensas.

tur fideiussor totum reddere: quia hic obligatur conditionaliter. si fuerit dictum, ergo si non fuerit dictum, vel quatenus fuerit dictum, tenetur. l. Stichum. & l. seq. ff. de leg. 1. vide alia in arti. 1. suprà eo. & quomodo executio in istum fideiussorem fieri debeat, elucidaui in tractat. de literis obligat. artic. 5.

Lesquels despens seront taxez par autre Lieutenant ou commis, que celuy qui aura donné la sentence.

GLOSSA VNDECIMA.

Taxatio expensarum in executoriis per alium fit quàm per iudicem, qui senténtiam protulit.

Ndecimum requisitum est, quòd expensæ taxentur per alium, quàm per iudicem, qui sententiam protulit: sufficit ergo quòd sint taxatæ per aduocatum antiquiorem, qui ex consuetudine sedet deficiente iudice, & videtur commissus à consuetudine: ideo hic comprehenditur. ibi, *ou commis, &c.* & in tractat. de recusat. habetur art. 6. ibi, *qui a coustumé tenir le siege en son absence, soit lieutenant particulier, ou le plus ancien aduocat, &c.* hoc est statutum: ne iudex dum videt sententiam executoriam taxet magnas expensas in odium appellantis. & quia iudex qui condemnauit sic partem videtur illi suspectus. c. ad hæc. 1. de ap. ideo statuitur, vt alius taxet. & si iudex expensas taxauerit, non erit sententia executoria quoad expensas, quia non habet ista requisita: & cui non conueniunt verba, nec dispositio conuenire debet. l. 4. §. toties. ff. de damn. infe. & sicut is, qui protulit sententiam, non potest taxare expensas, ita non potest amplius cognoscere de causa, si semel partem grauauit: sed solet curia, licèt malè iudicatum in interlocutoriis remittere ad illud tribunal, à quo est appellatum, tamen solet dicere, vt alius cognoscat, quàm is qui sententiam protulit; vt scripsi in §. 1. de friuol. appel. in concor. vbi dixi non seruari. c. vt diebus. de app. in curiis secularibus regni: & in hac taxatione iudex impendiorum, quæ ad iter explicandum necessaria essent, rationem habere debet, per tex. in l. sed sciendum. ff. ad Trebel. in parlamentis tamen duo ex consiliariis illius cameræ solent expensas taxare, in qua iudicatus fuit processus. vide quæ dixi suprà de sentent. prouisio. art. 3. glo. 2. circa fin.

Pourueu toutesfois qu'au rapport & iugement desdictes sentences, iceux iuges seront tenuz appeller auec eux.

GLOSSA DVODECIMA.

Vodecimum est quòd iudex in relatione processus, & vt vocant, rapportu, & sententia tenetur vocare aliquos, qui illis assideant, & consulant. Et sic non sufficeret vocare ad rapportum, nisi adessent sententiæ & iudicato: quia iste text. copulatiuè loquitur: ad veritatem cuius requiritur vtrumque esse verum. c. 2. & c. inter cæteras, de rescrip. nec sufficeret vocare, si non venirent, & quid vocati facere debeant, subsequitur.

Et auoir l'aduis & conseil.

GLOSSA DECIMATERTIA.

Ecimotertiò requiritur quòd iudex petat consilium ab illis, quos cõuocauit: & sic vocati debent dare consilium iudici, super hac sententia ferenda, an sit condemnandus reus, vel absoluendus, & si non concludant ipsum damnandum ad quadraginta libras, exequetur sententia, vt hîc: & quòd aduocati cogantur consulere iudici, firmat gl. sing. in l. 2. C. de proxi. sacro scrinio. lib. 12. secundùm Bald. in margar. in verbo consilium. q. 6. Panor. in ca. cùm in veteri, num. 13. de elect. sed cùm quilibet ad lucrum regulariter propensus sit, & volens illud capiat, non solent cogi: sed posset iudex, etiam vbi nullum esset lucrum, eos cogere, alioqui ad lucrum aliud eos reiicere: sed quot vocare, & quales debeat, & ab illis consilium accipere, lege subsequentem text.

De quatre notables Conseillers ou Aduocats.

GLOSSA DECIMAQVARTA.

Consiliarij prius vocari quam aduocati debent.

1 Ecimumquartum est quòd iudex sumat consilium à quatuor consiliariis, aut aduocatis: & dictio *ou*, hîc posita est alternatiua ordinis, non electionis: quia si sunt consiliarij in illa sede, & iudicio, debet ab illis consilium petere, non ab aduocatis, eis spretis: vt in simili dixi in §. statuimus. in 2. de collatio. in concorda. in gloss. authen. si verò non sint consiliarij, ab aduocatis habebit consilium: nempe cum consiliarij sint ad hoc præfecti, alij capi non possunt. arg. l. maritus. C. de procuratorib. prouisio enim expressa facit cessare tacitam. l. cum filio. ff. de vulgar. nec posset iudex huic text. præiudicare, vocando aduocatos, & dimittendo consiliarios, alioqui à superiore puniri posset. quia hoc ei mandatur à Rege, vt consiliarios vocet: ergo alios
2 cõuocare non poterit, nisi illis deficientibus, vel recusatis. † Et per hoc patet, quòd scriba seu graferius tenetur scribere cõsiliarios, seu aduocatos consulentes, qui interfuerunt decisioni caussæ: vt iudex appellationis postea cognoscat, an fuerint seruata: quæ hîc statuta sunt. nam in aliis ordinationibus vbi non exprimitur numerus quatuor, vel alius, est in arbitrio iudicis, quot velit vocare pro qualitate materiæ, vbi non sunt consiliarij. arg. l. 1. ff. de iure deliber. sic fuit in Senatu decisum, anno 1520. die 21. Martij. vel puto hîc voluisse intelligere *par conseillers*, id est consulẽtes: quia tempore huius ordinationis nulli erant consiliarij nisi in curiis supremis vel admodũ pauci.

Arestum.

Quos aduocatos iudex recipere debeat.

3 Decimoquintò requiritur quòd illi consulentes, vel aduocati sint notabiles, id est insignes, & notatu digni: ideo non potest omnes aduocatos accipere iudex, suos fortè consanguineos, vel famulos, nisi sint notabiles, vt hîc, & experientes, videlicet & doctos vocare ad consilium debet, & bonos; vt scripsi in proœm. concorda. in verbo viros. [Facit text. in l. nec quicquam. §. obseruare.

obseruare.ff.de offic. proconf. vbi scripsi.] sed hodie affectio totum penè turbat mundum:hodie ex sanguinibus ædificatur ciuitas sancta,curiæ,& omnia ferè.

4 Nempe graduatos conuocare debet:nam hi graduati insigniuntur gradu & nobiles fiunt,saltem doctores.teste Bart.in l.iudices.C.de dignitatib.lib. 12.& Bono.de curtili in tractatu nobilita.in 3.parte.num.97.

5 Etiam hoc verbum *notables*, vix potest referri ad consiliarios: quia vnusquisque habens officium à Rege censetur dignitatem sustinere.l.nemo.in fi.C.de dignitatib.libro 12.per quem text. Ludou.Roman.sing.805.dicit quòd licèt officium procuratoris sit vile,tamen principe mandante efficitur nobile. Boërius in decisio. Burdegal. quæst.212. notabilis aliquando in malum capitur:vt scripsi in l.Marcellus. ff. de verb.sign. tamen quia sunt quædam vasa facta ad ignominiam, alia ad honestatem : vt testatur D. Paulus : ita in officiis regiis officia ad ignominiam non nobilitant hominem, quicquid dicant doctor. in contrarium & illa l.nemo. loquitur de senatore: ideo appariroris vel carnificis officium non est nobile. etiamsi à principe concedatur : sed senatoris officium dignitatem confert habenti : & sic debet intelligi illa l. nemo. malè hactenus intellecta. Intellectus ad l. nemo. C.de dignit.

6 Nec puto sufficere quòd vocet quatuor, si vnus ex illis non esset illius sententiæ, per istum textum copulatiuè loquentem, *appeller & auoir l'aduis & conseil.* & in fine dicit quòd debent se subscribere,si illius opinionis fuerint. ibi, *signeront le dicton desdites sentences: s'ils ont esté de l'opinion & aduis d'icelles:* & si non fuerint, debebit alios conuocare, donec quatuor conueniant:& hoc est turius. & sic seruari solet : vel is qui illius non est sententiæ, solet in sententiam maioris partis deuenire:& non posset omitti consilium, alioqui sententia esset nulla, quia hoc est de forma, vt scribit Bald.in l.vna.colum.penulti.C.ne liceat tertio prouoca.& Feli.in cap.cum dilecta.col.7. de rescript.

De leurs sieges.

GLOSSA DECIMA QVINTA.

DEcimumsextum requisitum est, quòd iudices habeant consilium ab aduocatis illius curiæ in qua iudicãt,si ibi inueniantur,& non fuerint recusati,& sint illius qualitatis,videlicet *notables*. Alioqui potest aliunde quærere.argu.l.vt gradatim. ff. de munerib. & honorib.& ita fuit decisum anno 1524.die 9.vel 15.Ianuarij, quod sententia esset exequenda: licèt dominus Montholonius aduocatus, & alij curiæ supremæ consuluissent pro illa caussa,pendente coram Bailliuo Meldensi : quamuis allegatum fuisset multos in ciuitate practicantes fuisse, quod est bene notandum. quia ex omnibus mundi partibus ad hanc ciuitatem homines veniunt consilij habendi gratia, & aliis de caussis : & idem putarem,si haberent consilium ab aduocatis degentibus in ciuitatibus parlamentorum , vt superius dixi:nam sicut partes veniunt ad Parlamenta ratione iustitiæ habendæ, ita ad aduocatos illius supremæ curiæ consilij habendi caussa: nempe dicit Bald.in l.iuris ignorantia. C. qui admit. quòd sicut mulieres & rustici vadunt ad siluam caussa ligni habendi, & ad ciuitatem indulgentiarum consequendarum gratia,ita & gratia consilij ire debent. faceret tamen iniuriam iudex aduocatis sui tribunalis , si hoc passim facere vellet:sed quando videt eos recusatos alios quærat, vel in ardua caussa, cui non sunt fortè pares practicantes illius curiæ.[Et ita iudicauit Senatus anno 1519. die 9.Februarij inter locumtenentes Estamparum,vbi inhibuit locumtenenti generali vt non mitteret consulendos processus ad hanc ciuitatem,nisi fuissent magni momenti, & vt dicunt *de grand'importance*, & sic debet intelligi quod scribitur]in arti.decimoquinto,rubric. *des causes beneficiales* vbi additur, quòd sex in sententia recredentiæ vocari debent,vel ad minimum quatuor, ibi sic dicitur, *practiciens de leurs sieges,& auditoires non suspects,ne fauorables à l'vne ne l'autre desdites parties.* doctores verò regentes non suspecti semper vocari ad hoc possunt, quia illorum est consulere, & licet non sint pragmatici illius curiæ,sed ibi iura profitentes:tamen iudices ob hoc illos recusare non debent. argument.l.lecta.& ibi doctor.ff. si certum petatur. & scio me esse vocatum à magistratibus in locis,vbi fui regens,licèt non essem aduocatus in illis tribunalibus.

Aduocati illius sedis & parlamenti semper vocari possunt. Arestum pro aduocatis parlamentorum.

Doctores regentes ad consiliũ vocari debent.

Qui auec lesdits Iuges signeront le dicton desdites sentences.

GLOSSA DECIMA SEXTA.

DEcimumseptimum quòd consiliarij seu aduocati signent,seu subscribant libello, seu breuiculo,*le dicton desdites sentences.* vt in l.2.C.de senten.ex pericul. recitand.& de quo prosit ista subscriptio,& ex quibus caussis fiat, scripsi in tractatu de chirograph. & cedula recognition.in præfationibus.

S'ils ont esté de l'opinion & aduis d'icelle.

GLOSSA VLTIMA.

ET sic quis non tenetur suscribere,quando non est illius sententiæ:quod facit contra quosdam iuuenes aduocatos,qui se passim subscribunt omnibus opinionibus aliorum,etiam si verè non sint illius sententiæ:cùm ipsi fortè nullius sint,nec iudicij,sed decisiones aliorum bonas malásue sequuntur,sicut grues primam.cap.in apibus.7. q. 1.alia elicite per vos ex hoc articulo:ista tamen sunt præcipua,& notanda.

Subscribere quando quis tenetur.

Loys 12. Article 87. des premieres.

Articulus ducentesimus septimus.

Item qu'és matieres qui doyuent estre executées nonobstant oppositions ou appellations quelsconques, & sans preiudice d'icelles, nosdits Iuges executeront leurs sentences sans attendre noz lettres de chancellerie, ne commission ne auctorization de nosdites Cours.

GLOSSA PRIMA.

Sētētia executoria sine literis regiis post etiā appellationem exequi potest.

1 ISte articulus tollit dubium magnum, quod iudices huius regni facere soliti erant: nempe ex consuetudine regni omni appellationi defertur propter superioris reuerentiam: ob id non audebant iudices post appellationem suas exequi sententias ante istum articulum: in quo statuitur vt iudices, qui sententias protulerint in materiis executoriis, eas exequi possint non obstantibus oppositionibus, & appellationibus, & non expectatis literis à cancellaria emanatis: in quibus permittatur, vt executio fiat. nec est opus à curia impetrare commissionem ad exequendum istam sentētiam executoriam, neque authoritatē curiæ opus est habere ad hoc, vt sententiæ istæ executoriæ exequi possint etiam post appellationem.

Literę superfluę non sunt impetrandæ.

2 † Ratio est: superfluum enim est precibus postulare, quod iam lege ista permissum est. l. 1. C. de thesauris. libr. 10. sed ista executio est permissa iam ab ordinationibus, & sic à lege Gallorum. ergo alia permissio non requiritur: & si practicantes & pragmatici curiarum regni sciuissent istum articulum, non impetrassent, nec impetrarent tot literas, quot solent impetrare: quia mens conditoris est, vt non impetrentur literæ, quæ non sunt necessariæ: ideo in patria iuris scripti superfluæ literæ non impetrantur: vt hîc solet fieri.

3 Intellige tamen executionem fieri posse etiam post appellationem, tamen ante inhibitionem: secus si post per articulum sequentem, quando est facta partibus auditis: quia superiori obtemperandum est. l. vna. ff. si quis ius dicen. non obtempera. doct. in c. non solum. de appella. & superius dictum fuit: ideo si curia inhiberet, tunc literæ solent impetrari, quòd non obstante appellatione, & inhibitionibus, sententia executioni mandetur per modum prouisionis: quæ literæ facilè conceduntur & vocantur in ressortu Tholosano literæ desortiatur: quasi sententia sortiri debeat effectum, & debet fieri mentio inhibitionis curiæ, alioqui essent surreptitiæ.

Sententia nulla à partibus probata non meretur executionē.

4 Secundò intellige quando illæ sententiæ sint validæ. l. 4. §. condemnatum, cum accipere debemus, qui ritè condemnatus est: & ibi plenè doct. ff. de re iudica. quia sententia nulla exequenda non est. Bald. in c. super quæstionum. col. 3. & cap. cùm in iure. col. 3. de offic. deleg. & consi. 216. vol. 4. Hippol. consil. 43. omnis dubitatio, & sententia arbitralis, licèt aliàs sit executoria per statutum, tamen si sit nulla, non debet exequi, etiamsi de partium consensu cōfirmata fuerit: vt consuluit Dec. consil. 499. in caussa. in fin. quia non potest approbari vt sententia, sed vt pactum. glo. in l. 2. C. communia vtriusque iudic. Bar. in l. vna. C. qui pro sua iurisdict. iudices dari possunt. alia multa allegat Dec. quæ videre poteris. & multa scripsi in tractat. de literis obliga. artic. 1.

5 Nota tamen quòd si iudici, coram quo de nullitate agitur, constet, illam sententiam fuisse aliquam, debet illam confirmare & exequi facere Bar. in l. 1. in fin. quando prouoca. non est necesse. C. Alex. consil. 181. in caussa. col. fi. vol. 6.

Sententia quam pars iniustam cōfitetur, non debet exequi.

6 Tertiò nisi pars quæ obtinuit confiteretur eam iniustam, quia tunc non debet exequi, cùm corrigi possit. Innoc. in c. quia plerique. col. 2. de immunita. eccles. per tex. in c. 2. de purga. vulgar. & eo casu pars, quæ pro se habet sententiam, potest compelli per censuram ecclesiasticam, vt parti victæ faciat liberationem. Ias. in repet. l. admonēdi. col. 16. & seq. n. 46. cum seq. ff. de iureiurand. scripsi in repetit. l. quòd iussit. numero 138. cum seq. in 2. not. ff. de re iudicat. & puto in hoc casu quòd secularis seculares, ecclesiasticus ecclesiasticos cogeret, nec aliter permitteretur in hoc regno extante vsurpatione.

7 Quartò intellige quando sententia fuit liquida, aliàs non. Bald. in cap. pastoralis. §. quia. col. pen. de offi. deleg. abundè scripsi in dicto art. 1. rubr. de literis oblig. in glo. 9.

8 Quintò quando pars executionem non peteret, vel nollet. Bald. in cap. super eod. col. 2. de offic. delega. hoc enim iudicium non datur nisi postulatum fuerit. l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de damno. infect. & inuito beneficium non datur. per reg. iur.

9 Sextò quando appellaret tanquam à minima is pro quo lata est, & eam non acceptaret l. quidam. ff. de re iudic. vbi not. docto. & in l. quidam. si cert. petat.

Falsa sententia non est exequenda.

10 Septimò quando esset falsa cap. 2. de crimin. fals. vbi Papa commendat episcopum, qui sententiam authoritate falsarum literarum latam noluit mandare executioni. Barba. consil. 43. præclare. col. 7. in 1. volu. quia falsa sententia non est sententia, sicut falsus denarius non est denarius. glo. sing. in l. omnes. C. de hæret. Alex. in addit. ad Barr. in l eleganter. §. qui reprobos. ff. de pignor. actio. glo. in c. vera iustitia. 45. dist. Plura scripsi in l. Paulus. ff. de verb. sign.

11 Intellige quando in promptu constaret de falso, secus si altiorem requireret indaginem, quia tunc interim exequi possent, per modum prouisionis. l. 2. C. de fal. quia in executione, quæ est summaria, non admittuntur executiones requirentes altiorem indaginem. l. 3. §. idem. ff. ad exhiben. Alex. in l. Ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebell.

12 Octauò quando illæ sententiæ erant iuris ordine seruato prolatæ, aliàs non valent & sic non exequentur. Bald. in c. pastoralis. §. 1. de offic. delegat. quia authoritas iudicis non excusat, si non seruet ordinem iuris. Panor. in ca. consultationibus. col. vlt. de iure patro. Nempe maior est defe-

ctus

ctus dum aliquid non fit ritè, quàm si fiat iniustè. Bald. in dicto cap. pastoralis. §. quia verò. col. vlt. de offic. deleg.

13 Nonò intellige sententiam exequendam tam in principali, quàm in incidentibus. Bal. in dicto ca. pastoralis. §. præterea. num. 3. de offi. delega. Barba. in clem. caussam. col. 4. de elect. per text. in clemen. dispendiosam. de iudic. ibi, eas quoquomodo tangentibus: quia si vna caussa, puta alimentorum, sit priuilegiata, etiam aliæ incidentes quæstiones ad eam erunt priuilegiatæ. Barto. in l. solent. ff. de aliment. & ciba. lega. facit text. in c. si annum. ibi, necnon & dependentibus ab eisdē. de iudic. in 6. de expensis dictum fuit superiùs artic. proxi. glos. 7. Sententia in incidentibus an sit executoria.

14 Decimò intellige quando appareret debitorem esse: nam de hoc constare debet, antequam condemnari possit, liquere enim prætori debet. l. hæc autem. §. 1. ff. quibus ex caus. in possession. eat. facit l. non ignorat. C. qui accusa. non possunt. vnde fuit pronunciatum per hunc Senatum anno 1536. die 17. Februarij, pro quodam tutore qui pendente lite super ratione fuerat condemnatus ad dandum decem pupillo, malè iudicatum, eò quòd non apparebat illum tutorem debitorem esse in aliquo: vt superiùs dictum extitit. Sētentia antequam debitorem appareat esse non fertur. Arestum.

15 Vndecimò nōn exequetur sententia quando aliud contineretur in ea, vtpote, condemno te ad decem, non obstantibus literis quinquennalibus, vel annalibus: eo quòd iudex repellit partem à suis literis, in eo non erit executoria, nec in aliquo: quia sententia videtur indiuidua, & non potest exequi nisi amittat literas. arg. l. si communem. ff. quemadmo. seruit. amitta. l. in hoc iudicio. ff. famil. ercifcund. & hoc sæpius vidi seruari in iudiciis. Executoria sententia nō est vbi quis literis annalibus vel quinquēnalibus priuatur.

16 Duodecimò quando executio esset reuocabilis, aliàs non debet exequi etiam per literas regias, & ante appellationem. Aufrer. in decis. Tholos. quæst. 430. vnde licèt à sententia lata in possessorio de iure ciuili non appelletur. l. 1. C. si de momenta. posses. quia in petitorio parti prouideri poterit. Fallit tamen si per sententiam in possessorio inferatur præiudicium irreparabile. Bald. in dicta l. 1. de Ripa in l. 4. §. condemnatum. nume. 21. ff. de re iudic. & Ias. ibi vt suprà dixi: vnde exceptio nullitatis impedit prehensionem personæ, quæ fieret pro executione sententiæ. nam per capturam personæ fieret iniuria quædam, quæ non potest aboleri. Bald. in l. 1. C. in integr. restitut. postula. Feli. in cap. cùm super. col. penult. de re iudicat. refert Bertrand. consil. 43. etiamsi verum. in fine. volumin. primo ex noua editione. idem dixi in tribus sententiis conformibus, vt non debeant exequi: quando executio retractari non posset, vt in matrimonio. in §. fin. de friuol. appellat. in concordat. Executio impeditur quādo esset irretractabilis.

17 Vltimò non potest victor pro executione iudicati propria authoritate bona condemnati capere per text. in l. miles. §. primo. ff. de re iud. vbi doctores dicunt quòd si pars contrarium faceret, amissione debiti & rei punienda esset. per l. extat. ff. quod met. caus. sed de licentia iudicis posset victor capere bona. glo. in dict. §. qui iudicati, quam approbant ibi docto. quod non seruaretur in hoc regno: imò iudex ea concedens puniretur, vt vitetur occasio tumultus. l. non est singulis. ff. de re iudica. ideo executio iuris authoritate fieri debet. l. si ex stipulatione. vbi doct. ff. de acquir. possessio. alia licet videre in articul. 1. tract. de literis obliga. ne plura. Pars propria authoritate bona sibi adiudicata sine executione non capit.

François Articul. V. *des publiées*, 1519.

Item pource qu'icelle ordonnance a esté mal gardée & obseruée par nosdits Iuges à cause des inhibitions & defences, qui leur ont esté faites tant par vertu de reliefs en cas d'appel, que pareillement par les lettres, de ne lite penden. *de nosdites Cours, auons ordonné & ordonnons, que non obstant telles inhibitions pourront proceder outre sans sur ce attendre permission, ou iniōction de nos lettres de chancellerie. Toutesfois si par nosdites Cours parties ouyes estoit ordonné, inhibition leur estre faite de ne proceder outre, leur enioignons y obeyr.* *Articulus vltimus.*

GLOSSA PRIMA.

1 AMpliat prædicta hic articulus: vt exequi debeant sententiæ executoriæ, etiamsi parti inhibitum fuerit, vel iudici in vim literarum appellationis, vel ne lite pendente quicquam innouetur: quia hæ literæ facilè concedi solent, & sine caussæ cognitione, ob id non vult illis obtemperari, si non fuerit à curia ordinatum inhibitiones esse faciendas: tunc illis stari debet, si speciales sint. quia hæc non solent fieri sine caussæ cognitione, & auditis partibus, nec aliàs fieri debet: adeò quòd si appellans supplicauerit curiæ, vt inhibitiones fiant iudici: & curia censeat hoc sic faciendum esse, dicens, fiant inhibitiones in forma, illis inhibitionibus generalibus non vult conditor hic vt iudices obtemperent, nisi partibus auditis fuerit dictum, fiant inhibitiones, tunc enim obtemperandum esset: aliàs puniretur non obtemperans arbitrio curiæ. l. vnic. ff. si quis ius dicent. non obtem. quando verò inhibitionibus exactis à curia partibus non auditis iudex procedit in his executoriis, non punietur, quia authoritate huius ordinationis hoc facit: & quod authoritate iuris factum est pœnam non meretur. l. Graccus. C. de adulter. & sic addemus hîc generales inhibitiones non recipiendas, speciales verò sic. Sententiæ executoriæ post inhibitioné an sint exequendę.

2 Prætermittendum est ad intellectum sequentium, quòd sunt aliqua debita priuilegiata executoria etiam sine instrumento regio notaro sigillo, si de illis appareat debitis. Debita executoria sine instrumētis.

3 Et primo debitum regium, postquàm enim ipse priuilegia aliis concedit, necesse est vt sibi non desint. l. nemo. & l. missi. de exactorib. tributo. C. lib. 10. vbi not. & publicæ functiones velo le- Regium debitum exequendum.

uato exiguntur.§.coges.in authen.de mandat.princ.col.3.Bal.consil. 238. ad veritatem. in primo volu. imò conductores seu exactores publicorum vectigalium, quos firmarios regios vocamus, etiam ex pecunia ipsis debita pro ista conductione & exactione habent ex consuetudine contra hos debitores executionem, etiãsi Regi soluerint, & quãdo agitur de denariis regiis. l.litibus.§.fi. C.de agricol.& censitis.lib.11.Pyrrhus in l.penult.de conueniend.fisci debitorib.& l.fi.de expẽd. & distrahend.pignor.lib.10.vide eum.in l.vnica. de conducto.& procurat.lib.11.& ista est materia quæ in curia generalium iustitiæ exercetur. [Etiam mulctæ & emendæ adiudicatæ regi à Senatu, exequi debent, non obstantibus oppositionibus & appellationibus, & apparitores non debẽt ista timere, sed exequi: vt statuit Senatus Paris.anno 1382.die 3. Decembris, instantibus thesaurariis regiis, videlicet Philippo de S.Petro, & Regnaldo de la Chappelle.]

In venditorẽ vini executio debiti fit.

4 Secundò si quis vendiderit vinum, executio fit in eum tredecimæ partis, vel octauæ consuetæ, dummodo terminus non fuerit datus venditori: tunc efficitur debitum commune, & amittit priuilegium.argument.l.4.§.si ex conuentione.ff.de re iudica.sic vidi in forensibus iudiciis seruari.

5 Tertiò depositum est debitum priuilegiatum, habens executionem paratam.l.penu.C.deposit.dixi in tracta.de liter.oblig.arti.6.alia executoria, de iure communi.

Debitũ nundinarum est priuilegiatũ. Arestum.

6 Quartò priuilegiatum est debitum factum tempore nundinarum Lugduni, Campaniæ, vel Briæ.vt possit capi debitor: secus si extra ciuitatem factum fuerit, vel in ciuitate, & extra tempus nundinarum: vt fuit decisum in hoc Senatu, anno 1542.die 13.Iulij, in magna camera.idem puto in nundinis aliarum ciuitatum sic priuilegiatis, vt etiam prius solui debeant, & sine contributione: quod secus est in aliis debitis.l.1.& per totum.ff.de priuileg.creditorum, vbi etiamsi plura sint bona quàm ea quæ licitantur, creditores opponentes non audiuntur. Secus si non sint alia bona, vt l.pupillus.ff.de priuileg.credito.cum aliis legibus ibidem descriptis.

Statuta ab ordine sancti Michaëlis sunt executoria.

7 Quintò ea, quæ statuta sunt ab ordine militum S. Michaëlis, qui à Rege Ludouico vndecimo institutus fuit, quos vocamus *les Cheualiers de l'ordre*, executioni mandari debent, nec ab his potest appellari: ita inueni in fundatione illius ordinis, vbi hæc verba sunt, *Ordonnons, & establissons, & determinons ledit ordre auoir cognoissance & Cour souueraine és cas, qui le touchent, & peuuent toucher, sur les freres, & compagnons, & officiers d'icelles, & que toutes sommations, peines, corrections, punitions, priuations, appoinctemens, sentences, iugemens, arrests, & choses passées faites & decretées, par ledit ordre és cas qui luy touchent, & peuuent toucher, & sur freres & cheualiers officiers d'iceluy ordre, soyent executoires, valables & enterinées, comme de Cour souueraine, sans que pour les empescher l'on puisse, ou doyue ailleurs recourir, par complaincte, supplication, appel, ou autrement, en quelque maniere que ce soit, &c.*

Datum Ambasiæ anno 1469. post millesimum: die verò prima Augusti. nec censetur per hoc prohibita erroris propositio, quæ vix tolli posset: vt not.docto.in l.vna. C.de erro.calcul.scripsi in tractat.de supplica. & propositio.erroris.

8 Sextò sententia lata à prælato contra aliquem, vt ostenderet titulum sui beneficij, quem nullum pronunciauir, non obstante appellatione exequi potest: quia conferri illud beneficium alteri potest.gl.in verb.inquirant, in fi.§. ordinarij.de pacific.possessor.in pragmatic.

9 Septimò sententia lata ab episcopo contra laicum facta protogatione exequi debet: ne sit cassa episcopalis cognitio, & propter dignitatis episcopalis reuerentiam. l. episcopale iudicium. C. de episcop. audien. quod vix hodie seruaretur in Forensi iudicio, cùm seculares iudices totis (vt aiunt) neruis iurisdictionem ecclesiasticam destruere moliantur, quæ ante eos exorta est, & posteà etiam durabit.

Sentẽtia Generaliũ monetæ executoria.

10 Octauò sententia suspensionis, interdictionis, vel priuationis lata à Generalibus monetarum, contra officiales dictæ monetæ, executioni mandari debet pendente appellatione ad Senatum: vt continetur in ordinatio.moneta.nouissimis.versic.item volent, *que si des sentences, &c.*

Statuta pro obseruatione regulæ religiosorũ sunt executoria.

11 Nonò statuta facta pro obseruatione regulæ religiosorum, vel collegiorum seruari debent non obstantibus oppositionibus & appellationibus.cap.relatum.ne cler. vel mona. vnde quando committitur quibusdam reformatio monasterij: omnia ab his statuta exequentur per prouisionem non obstantibus appellationibus: quia agitur de correctione in qua appellatio non recipitur nisi post executionem in hoc regno. c. ad nostram. de appella.alios casus in quibus appellatio non recipitur, scribam in rub.de appella.in ordinatio.reg.

Casus executorij.

12 Vltimò ex prædictis habemus casus in quibus executio fit, primus est in literis obligatoriis: vt abundè scripsi in tractatu de liter.obliga.

Secundus est ratione rei iudicatæ, seu condemnationis, vt in hoc tract.

Tertius ratione debiti priuilegiati, vt regij denarij, pupillorum, & aliorum, de quibus statim scripsi.

Quartus ratione pensionis debitæ locationis caussa: & hunc & quemlibet istorum casuum plenè tractaui articulo quarto, tracta.de liter.obliga.

Quintus ex priuilegio Parisien. concesso, & aliis ferme ciuitatibus regni, contra extraneos licet per executionem procedere: vt ostendi in tract.de literis obligato.articul.sexto.

Sextus casus est prouisionalis: omnes enim casus prouisionales exequi possunt: vt abundè scripsi in tract. de sentent.prouisio.alij casus possunt ex his tractat.elici, quia quilibet istorum alios complectitur. [Et in quibus casibus executio per ordina. fit, iudex debet pronunciare executionem

nem faciendam, non obstante appellatione, aliàs perperam agit, vt pronunciauit Senatus anno 1513. die 29. Octobris.]

13 Aduertendum est, quòd executionē suspendit in integrū restitutio. vt C. in inte. resti. postul. ne quid noui fiat. l. vnica. & l. defendente. de authorit. tutor. ff. vbi Bartol. dicit hoc esse verum, quando caussa restitutionis esset euidens, aliàs non impediet executionem præstita cautione. per §. suscitata. de in integ. restitu. & hoc iure vtitur Boër. in decisio. Burdegal. quæst. 65. sed aliud.

14 Item quando peteretur restitutio aduersus principis sententiam: tunc non impeditur eius executio, propter authoritatem principis. dict. ca. suscitata. de in integr. restit. Aufrer. decisio. 54. & in decisio. Neapol. q. 356. fuit dubitatum.

Hodię de stylo regni Franciæ propter vehementem præsumptionem differendæ executionis solent executioni demandari interim sententiæ cautione data: nisi executio sit irretractabilis per dict. c. suscitata: & sic vidi seruari.

15 Secundò nouatio executionem impedit. l. 4. §. si ex conuentione. ff. de re iudica. quæ non fit, nisi expresè dicatur in instrumento: ideo si quis promittat de nouo id, in quo est condemnatus, nisi dicat animo nouandi, non tollitur executio. per l. fi. C. de noua. Iaso. & alij in l. singularia. ff. si certum petatur. Nouatio impedit executionem.

Imò vidi per literas regias concedi cuidam simplici viro pauperi tamen, cui erat facta hæc promissio animo nouandi, cùm non intelligeret renunciare suæ sententiæ, vel aresto, vt non obstante hac nouatione, sententia exequeretur; non habendo rationem ad nouationem, quod est notandum: quia si postea ista allegentur coram senatu, interrogatur debitor, quare non soluit, & solet condemnari: vt sæpius audiui.

16 Tertiò delegatio executionem tollit: vnde si condemnatus dem debitorem meum, qui tibi promittat soluere, non poteris posteà executionem in me petere: quia delegatio solutioni æquiparatur. l. quamuis. §. interdum. ff. ad Velleia. vt plene Bart. Angel. & Imol. probant in l. delegare. ff. de nouatio. & ista est communis secundùm Ias. in d. l. singularia. col. 9. ff. si cert. petatur. nisi cum protestatione accipias debitorem tibi delegatum: vt si non soluat intra mensem, non recedis à sententiæ executione: quod facere debes, ne prius debitum tollatur. Delegatio executionem impedit.

17 Quartò quando allegaretur nullitas. l. 4. §. condemnatum. ff. de re iudica. dixi tamen interim per modum prouisionis sententiam exequendam. in tract. de liter. obliga. art. 1. & suprà eod. artic. 7. per c. accepimus. de fide instru. l. fi. C. de ordi. cognit. Francis. Marc. in decisio. Delphinal. lib. quæst. 43. primæ partis. Nullitas an executioné impediat.

18 Quintò quando proponitur error, & sic supplicatio principi. authen. quæ supplicatio. C. de precib. impera. offer. dixi tamen interim executionem faciendam in interpretatio. l. quod iussit. in secundo nota. ff. de re iudic. & in tracta. meo de supplica. Supplicatio & literæ ciuiles an executioné impediant.

19 Sextò, quando impetrantur literæ in forma supplicationis ciuilis. l. si prætor. §. Marcellus. ff. de iudic. tamen executio interim fit: vt dixi in tracta. de literis ciuilibus.

20 Septimò si super rebus captis controuersia à tertiò moueatur: & condemnatus non habet alia bona, alioqui alia capienda essent. text. sing. in l. à Diuo Pio. §. si super. ff. de re iudica. & in hoc differtur executio, quousque cognitum fuerit, ad quem illæ res pertineant: quæ cognitio summariè fieri debet, vt ibi.

21 Octauò cessio bonorum executionem impedit. l. 1. & fin. C. de cession. bonorum. intellige quando non haberet bona, nec in fraudem alienasset, & in casibus in quibus cessio recipitur: de quibus per Iaso. in §. fin. Instit. de actionib. & Soci. regul. 48. Cessio. Cessio bonorū executionem impedit.

22 Nonò impeditur executio, saltem differtur, donec is, qui eam petit, caueat: si tertius in alio iudicio illam rem petebat, vel se opponebat executioni. l. is à quo. ff. de rei vendic. Alexand. consil. 14. in sexto volum. Feli. in ca. cùm super. colum. 4. de re iudica. etiam habet locum in beneficialibus, vt tertius se opponens executioni sententiæ recredentiæ, vel alterius non impediat executionem præstita cautione victo, eidem tamen non oberit. Panorm. & Fel. in cap. veniens. de testib. dixi superiùs artic. 1. Cautio datur à petente executionem.

23 Decimò si commodatarius, vel depositarius condemnatus fuerit ad æstimationem rei, impedietur executio: si dominus rem inuenerit commodatam, vel depositam, & eam absque pretij solutione recuperauerit. l. si fullo. vbi Bartol. ff. de condict. sine caussa. l. in commodato. §. fin. & l. rem. commoda. ff. Recuperans rem non potest æstimationem repetere.

24 Vndecimò etiam executio impeditur contra fideiussorem lite pendente super debito principali, vel super re principali: vt docet Bald. in l. fin. C. de fideiussoribus. scripsi in tractatu le literis obligatoriis. artic. 11. In fideiussorem an fieri executio possit.

25 Duodecimò impeditur executio contra eum cuius bona sunt confiscata. Creditores enim nil consequi possunt: sed iudices etiam in pœnis fiscalibus & emendis fiscum præferūt. sed contra. rub. C. pœnis fiscalibus. credito. præferri, lib. 10. quæ lex licèt sit valde æqua, tamen quidam magistratus & animas & corpora principibus tribuunt: sed si maritus & vxor se obligauerint, & quilibet in solidum: tunc confiscatione bonorum mariti facta vxor conueniri poterit propter illam obligationem: & ita fuit iudicatum in Castelleto: vt alibi dico. Confiscatis bonis creditores nil cōsequuntur.

26 Decimotertiò impeditur executio, si sententia executioni demandata intra annum non

fuerit.per cap.Si autem. & cap. plerumque.de reſcriptis.cap. quærenti. de offic. deleg. vbi doctò ſuperius ſcripſi.

Appellatio executionem impedit.

27 Decimoquartò impeditur regulariter executio per appellationem, cùm per eam ſuſpenſa ſit ſententia.cap. venientes. de iureiuran. ergo non poteſt exequi. fallit poſt deſertionem. doctor. in cap. cùm ſit Romana.de appellat. & cenſetur eſſe deſerta,ſi non fuerit releuata intra tres menſes, vel intra tempus ſtyli. item ſi intra biennium quis non fuerit eam proſecutus. authent. ei qui appellat.C.de tempor.appel.Niſi in conſiſtorio principis,vel parlamenti,vel quando iudex appellationis,etiam inferior ad dicendum ius ſuper appellatione,pronunciauerit. l. cùm anterioribus. ibidem,& cap.anteriorem.2.quæſt.6.dicam abundè in tractat.de appel.

Animal datum pro noxa executionem impedire.

28 Vltimò denegatur actio iudicati contra eum, qui dedit animal noxæ victus per ſententiam. l.ſi quis à multis. ff. de noxalib. Alios caſus poteris elicere,docte lector,ex practi.Vberti de Bonacurſo.in rub.de impediment.executio.

Hæc noſtra ſcripta,ſi lubet,boni conſule, quæ licèt modica ſint,tibi bone lector,nolui denegare:quamobrem errata benignè corrigere,& non per inuidiam digneris,de iure probatis gratias agamus Deo optimo maximo, qui iſta nobis ſuggeſſit & docuit. Amen.

FINIS.

Spes mea Chriſtus.

PRÆSTAN

PRÆSTANTISSIMO VIRO, D. LVDOVICO DE LANSELERGIO, APVD THOLOSATES SENATORI EGREGIO P. Rebuffus iuris vtriusque doctor, & comes S. D.

MVLTA me hortantur ad hunc tractatum tibi dicandum, Senator amplissime: primum egregij ac prudentissimi Senatoris patris tui memoria. Cuius ego & morum grauitatem, & doctrinam, humanitatémque præcipuam erga me, dum mente repeto, non possum non me primùm illi, deinde tibi, veluti eius virtutis hæredi, obnoxium publicè fateri: nam dum essem in ætate, quæ per se non satis consulta esse solet, & suo consilio, & humanissima commonitione sæpe mea studia excitauit, auxitque semper animum ad ea promouenda, idque adeò, vt eius authoritas (vt ingenuè fatear) iuueniles calores (verbis vtar Iustiniani) in studio literarum tantisper continuerit, donec cum ætate crescente iudicio in his ad hoc vsque tẽpus nostræ senectutis perseuerauerimus. Itaque cùm ille plures reliquerit liberos, dignos quidem tanto patre, vt qui non solùm facultatum, sed etiam virtutis & eruditionis, hæredes verè existant, & generis nobilitatem, antiquúmque & clarum familiæ nomen, & retineant, & illustrent, augeántque quotidie, omnes sanè alij à probatis laudatísque viris tùm cogniti satis, tùm laudati sunt: tua tamen integritas non solùm ob cognationem, verùm etiam & morum & literarum præstantiæ mihi semper, & alijs admirationi fuit: vt qui à teneris annis non solùm literarum bonarum, liberaliúmque artium institutione excoli cœpisti: verùm vtriusque iuris scientiæ studio cumulatissimè ornatus: ita vsu atque exercitatione forensi iamdudum perfecisti, vt bellissimè aduocationis officio perfunctus, à Rege nostro Senatorio apud Tholosates munere decoratus fueris: quo suscepto, tantum vitæ probitate, consilio, existimatione denique apud omnes valuisti: vt ab optimo principe nuperrimè Lutetiam multis caussis, & quidem maximis grauissimísque euocatus, selectúsque iudex fueris: quæ cùm verissima sint, dignum existimaui, vt literis ista commendarem. Quamobrem libellum de Euocationibus, tibi maximè conuenientem, dicandum optima ratione censui: quod munus qualecumque sit, & si multò digniori te ornare cuperem, hilari tamen (qua assoles) fronte suscipies. Sat intereà erit, si sit virtutis tuæ, & amicitiæ nostræ perpetuum testimonium. Vale, & nos ama.

TRACTATVS

DE EVOCATIONIBVS, VTILIS, ET IN FORENSI IVDICIO VALDE FREQVENS.

EVOCATIONIS materiam permultis ignotam esse, & à iurium interpretibus parum discussam & tractatam, mente mea reuoluens, frequentem tamen & necessariam, quæstiones in hac materia vsu venientes, & in forensi iudicio quotidie agitatas, breui pertractare vehementer, & longo tempore percupiui, sed cùm aliquas conclusiones in l. quod iussit. interpretatione præscripsissem, eas sufficere existimabam, donec vidissem eas ad plenam materiæ cognitionem non satis esse: quamobrem sequentia in ordinem duxi redigenda, priùs habita Dei opt. max. inuocatione.

Summa eorũ quæ in tractatu continentur.

1 Primum omnium quot modis accipiatur euocatio, seu verbum euocare. Secundò, quid sit. Tertiò, quotuplex sit. Quartò, quomodo euocatio facienda sit. Quintò, cui euocare sit liberum. Sextò, quando euocatio iure fieri valeat. Septimò, quæ euocationis habendæ gratia allegari possint. Octauò, quis euocationem impetrare iure valeat. Nonò, an acta ante euocationem facta subsistant. Decimò, quibus ex caussis euocatio irritetur. Vndecimò, quæ sint differentiæ inter euocationem & appellationem. Duodecimò, quæ etiam differentiæ consistant inter euocationem & supplicationem: quibus visis, euocabimus supplicationis materiam, quam Deo adiuuante etiam pertractare in animo est, cùm materia de literis ciuilibus, ex quibus, vt spero non minimus aderit fructus.

Quot modis accipiatur verbum euocare.

2 In primis sciendum est, quòd verbum euocare multis sumitur modis. Primò euocare pro abducere, exponit iurisconsul. in l. Proculus. ff. de dãno infecto. ibi, aut si in vicino tuo agro, cuniculo, vel fossa aquam meam euoces, quamuis enim & hîc aquam mihi abducas, &c.

3 Secundò, pro remouere, extrahere. in l. sacra. §. 1. ff. de rerum diuisio. ibi, solent, qui religione eum locum liberare volunt, sacra inde euocare, quamuis Spiegel. in dictio. suo exponat sacra euocare, id est expugnatores sacrilegij nomine exoluere. videte vtra expositio conueniat. Et prima mea sententia magis arridet text. & sensui, vt puto.

4 Tertiò, euocare ad munera, est conuocare, vocare, iniungere munus. l. 2. in fi. iunct. l. Lucius. §. idem respon. ff. ad municipales. & l. tertia. de muneri. alibi dicit committere munera. in l. ad temp. ibidem l. 1. C. de temporib. appella.

Euocare est in ius vocare.

5 Quartò, euocare, est citare, in ius vocare. l. prima. §. primo. ff. de feriis. ibi, tametsi non rectè fecerit, qui eos euocauerit. l. etiam. in fi. ibi, ad agendum à præside euocato, de minorib. & posteà ibi, non euocatis creditoribus. l. secunda. §. legatis. de iudic. ibi, eum qui tutelæ reddendæ caussa Romæ esset euocatus, alterius tutelæ caussa, cuius non erat euocatus, non debere compelli iudicium suscipere. facit l. cum verò. §. subuentum. ff. de fideicomm. liberta.

Budæi sententia cum distinctione sustinetur.

6 Quintò euocare est in re criminosa citare, teste Budæo. in forens. *adiourner à comparoir en personne.* intelligendum est tamen, quòd si verbum euocare proferatur in ciuilibus, in quibus præsentia personæ opus non est, tunc intelligetur in ius vocare. iuxta l. fin. C. de procurat. videlicet vt compareat quis per se, vel per procuratorem: vt ibidem liberum est cuique. & sic non accipitur hoc modo sicut Budæ. scribit, vt proximè probaui per multos text. & adhuc allego text. in l. contumacia. ibi, tribus edictis euocatus. de re iud. ff.

Si verò euocare respiciat crimen, vel casus, in quibus opus est præsentia personæ, tunc euocare est citare: vt ipse qui citatur compareat: vt vulgò dicitur *personnellement cité*, & hoc ratione materiæ, non verbi. de hoc loquitur lex 3. in fin. ff. de testibus. ibi, testes non temerè euocandi sunt per longum iter: & ibi, non esse dubitandum, quin euocandi sint: quos necessarios in ipsa cognitione deprehenderit, qui iudicat. & l. 2. §. Senatus. ibi, edictis euocati affuerunt. de iure fisci.

7 Sextò euocare verbum ad vocationem bellicam accommodatum est, & est ad diuersa loca diuersos cogere exercitus, teste Budæ. in annot. primis, in l. 1. ff. deposit. inde euocati, milites auxiliares, qui subitò ad opem reipubli. ferendam vocati sunt, nil allegat. posset tamen adducere Liuium lib. 2. deca. 3. & lib. 3. deca. 3.

8 Vltimò euocare hîc accipimus pro eo quod est caussam inchoatam ad se vocare, & ob id vetare illi iudici, coram quo incepta erat, ne de ea cognoscat. l. iudicium soluitur. ff. de iudic. cap. vt nostrum. de appellatio. & hãc euocationem huc euocabimus, & plura aliunde adfinia afferemus.

Secundò

9 Secundò quid sit euocatio? Respon. est causæ pendentis coram inferiore, ad principem, vel alium superiorem, legitimè facta reuocatio seu translatio. primò dicitur caussæ pēdentis: quia decisa caussa non euocatur, nec lis, quæ non est, euocari potest. arg. l. decem. ff. de verb. oblig. c. ad dissoluendum. de despon. impuber. & inferiùs fusiùs explicabitur. Quid sit euocatio.

Coram inferiore, ideo in definitione dixi: quia si coram superiore agitaretur caussa, & ille non recognosceret alium, non posset ab eo caussa euocari, sicut nec appellari: vt scribitur in c. cuncta. per mundum. 9. q 3 & inferiùs pleniùs elucidabitur.

10 Item dicitur ad principem, quia Papa & princeps solent ad se euocare, & nemo ab eis, per d. c. cuncta. & c. vt nostrum. de appel. & in ordi. reg. scribitur in rub. *Du droit Royal.* vbi scribitur euocationem esse iuris regalis.

Dicitur etiam ad alium superiorem, quia etiam extra principem is qui reuocare iudicem potest, euocare caussam ab eo non prohibetur. l. iudicium. ff. de iudic. & inferiùs dicetur in 4. q.

Legitimè dicitur, quia si ius refragetur, fieri non poterit euocatio: vt dicam inferiùs in 10. q.

Postea inscribitur in definitione reuocatio, quæ ponitur in d. c. vt nostrum. pro euocatione. Budæ. autem in forens. vocat eam translationem litium: sed vtcunque vocetur in forensi iudicio, & à iure euocatio nominatur.

Interdum aduocatio à Papa in c. auditis. de procurato. & reuocatio in d. c. vt nostrum. quia is qui euocat, reuocat potestatem iudicibus datam in illa caussa. d. l. iudicium. ff. de iudic. ca. pastoralis. §. 1. de offi. delega. alia inferiùs pro hac definitione dicentur.

11 Tertiò quæro quotuplex sit euocatio? Respon. duplex, quædam expressa, altera tacita: expressa est, quando in literis, vel aliàs exprimitur verbum euocamus. Duplex euocatio.

12 Et regulariter princeps non euocat caussam, nisi apponat verbum euocamus, *euoquons, &c.* & ita scribunt doctores in cap. vt nostrum. de appell. Arch. in c. induciæ. §. ei autem. 3. q. 3. sicut dicitur de reseruatione, in qua requiritur verbum reseruamus. tex. in c. inter dilectos. vbi Ioan. And. secundum vnum intellectum, col. vlt. de excessib. prælato. & dom. consi. 136. super primo. Ideo vidi in literis regiis euocationis apponi: *Nous, pour les causes dessusdictes, icelles auons euoqué & euoquons de grace speciale.* Verbum euocamus an requiratur in literis.

13 Hæc tamen clausula de plenitudine potestatis, vel de gratia speciali, non est necessaria: quia istam euocationem facit princeps de iure communi: ergo ista plenitudo potestatis non requiritur, nec clausula de gratia, cùm de iure fiat. l. iudicium soluitur vetante eo, qui iudicare iusserat. ff. de iudic. hoc expresse scribit D. Boër. in tract. de præeminent. mag. consilij, in add. ad Ioannem Monta. fol. 39. Clausula de plenitudine an sit necessaria.

14 Ego tamen putarem istam clausulam non omittendam propter consuetudinem & stilum Franciæ, qui est vt apponatur, & ex stilo describi solet, ideo non omittenda. l. si quis sub conditione. ff. de conditio. institu. & stilus curiæ est sequendus. c. ex literis. de constit. de quo plenè scripsi in tract. de consue. in ordinatio. reg. imò si hæ clausulæ omitterentur, literæ non valerent, quia contra stilum solitum essent, & hoc in expressa euocatione, diuersum est in tacita: vt sequitur.

15 Tacita euocatio est, quæ tacitè fit, eo ipso fortè quòd princeps incipit cognoscere de caussa, tacitè videtur ab aliis euocare: vt firmat Innoc. & alij in c. cùm M. circa finem. de constitu. & hanc doctores indirectam vocant, directam verò expressam. nam sicut verbo voluntas hominis declaratur, l. Labeo ff. de supellect. lega. ita & facto. l. de quibus. in ff. de legib. ibi. quare rectissimè etiam illud receptum est, vt lex non solo suffragio legislatoris, sed etiam tacito consensu omnium per desuetudinem abrogetur, facit l. Paulus. ff. rem rat. habe. c. dilecti. de appellatio. Tacita euocatio.

16 Notandum est, quòd si pars in supplicatione peteret euocari caussam: & postea Papa, aut princeps signet illam supplicationem, & dicat, audiat talis, & citet vt petitur, videtur princeps se ad partis petitionem referre. l. si defensor. ff. de inter. actio. & sic videtur caussam euocare, & in literis postea exprimi debet verbum euocamus. c. inter dilectos. circa finem, de fide instr. sic consuluit domi. conf. 47. supplicatur Papæ. sequitur Paul. conf. 253. ad confirmationem. in 1. vol. & Dec. consil. 137. & diligenter. col. 3. vers. 3. principaliter. & per illa verba audiat talis, tacitè reuocata à primo censetur caussa: vt firmat do. de Rota, decis. 67. si petatur. in no. Tacitè quādo euocatio fiat.

17 Itē si princeps delegat caussam alicui, videtur adimere à primo iudice, qui cognoscebat, & aduocare tacitè. c. cæterum. de rescript. vbi doct. & c. pastoralis. & c. cùm contingat, ibidē. & quid intersit inter euocationem expressam & tacitā, dicam in differētiis inferiùs inter appellationem & euocationem: & hoc est notandum in Francia, quia sæpius princeps iudicibus certis caussam cōmittit, quos commissarios vocant: & illi omnibus aliis præferuntur, quia specialiter commissi sunt, alij generaliter. per c. pastoralis. §. fin. de rescript. & tunc in literis solet exprimi verbum euocamus, tamen si non exprimeretur, euocatio tacitè fieri censetur. Per delegationē euocatur caussa.

18 Adhæc dicēdum est quod dupliciter fit euocatio, videlicet motu proprio, & ad partis petitionem. Motu proprio fit, quando citra partis petitionem fit: & hæc solet fieri, quando agitur de episcopatu, abbatia, vel de alia magna re, vel de caussa parium Franciæ, aut de alio habente fauores, tunc magno Regis consilio committi solet: vt no. Ioan. Monta. in tractat. de author. mag. consilij. in 4. artic. promiscuè. fol. 69. vel alteri curiæ parlamenti, aut iudicibus quibus principi videbitur, & in hoc certa non potest assignari regula: quia pro ratione voluntas: vt dicit glo. in §. furtiuæ. de vsucapio. in Insti. & effectus l. istius clausulæ, non motus proprij, descripsi in forma mandati. in Dupliciter fit euocatio.

Ante intimationē an euocatio operetur.

19 vet.motu proprio.in concorda.Franciæ. † Et per istam euocationem motu proprio factam reuocatur iurisdictio iudicis cognoscentis si ignoraret dictam euocationem: vt asserunt Panorm. Imo.& alij in c.cæterum.de rescrip.& Perus.in d.c.vt nostrum.de appel.dicens hanc esse communem sententiam:quia clausula motus proprij operatur etiam ante intimationem. allegat c. ecclesia.vt lite pendente.& hanc opinionem sequitur Cor.consil.62.primò ingrediendo literam f. vol. 1.& Aufrer.in decis.Tholos.q.480.

20 Contrarium tamen seruatur in Francia,in qua nullæ literę ligant,vel paucæ admodum ante intimationem:& hoc etiam docent Feli.& Dec.in d.c.cæterum.col.3 de rescrip.dicentes,non inuenire hūc motus proprij effectum, vt ante intimationem euocatio locum habeat:nec gesta à iudice à quo euocatur caussa,sunt nulla:antequam fuerit illi præsentatio euocationis facta,& ita vidi seruari:quia non est verisimile principem euocantem velle afficere ignorantes.c.1.vbi Inno.de conces.præben.in 6.l qui absenti.ff.de acquir.posses.& scientiam & non ignorantiam obligari volumus.l.generali. C.de tabular. lib.10. nec tenebatur iudex qui cognoscebat diuinare.c.vnico.vt eccle.benef.siue vlla diminutio.confer.an.l.si putator.ff.ad legem Aquil.postquam pœna non imponitur ignoranti per d.l. generali.& retractatio est pœna.glo.in c.cognoscentes. & ibi doctor.de constit.c.si religiosus. de electio.in 6. dixi in §.monemus.in verb.nullitatis pœnam.de collatio.in concorda.ideo non imponetur ante euocationis præsentationem.

21 Etiam iure cognoscit iudex ante reuocationem, tam quia est iudex, quàm etiam propter communem errorem.l. Barbarius.ff.de offic.prætο. & quia est in possessione cognoscendi,quam auferre ab eo oportet:vt dicit Bald.in l.falsus.col.7.versi.nunc videndum.C.de furt.

Clausula irritans ante intimationē an operetur.

22 Limitant doctores in literis euocationis, vbi est hæc clausula irritans, videlicet decernens irritum & inane,quicquid in contrarium factum fuerit.per d.cap.1.de concessio.præbend.in 6.& doctor.in d.cap. vt nostrum.de appellat.quia natura istius clausulæ est afficere etiam ignorantes. per cap.si eo tempore.de ele.in 6.cap.dudum. & cap.penult.de præbend.eo.lib.glo.in verbo censeatur.de coll.in pragmati.sanctio. idem firmat Alex.in consil.90.omissis.in 7.vol.& Soci.consil. 112.quod colla. in 3.lib.Dec.in d.cap.cæterum.col 4. siue istæ literæ processerint cum caussa,vel sine caussa,etiam sine motu proprio. vt Fel. scribit ibidem. & doct.in cap.audita.de restit.spoliat. quia vbi hæc decreti clausula est opposita,non intelligitur hæc conditio,si pars vti voluerit:vt asserunt doct.in d.c.cæterum.licèt Feli.ibi relinquat hoc cogitandum.

23 Ego tamen putarem in hoc casu ante literarum & voluntatis euocantis intimationem valere gesta per iudicem à quo,per ea quæ proximè dixi in clausula motus proprij: & istud seruatur in Francia, quicquid in contrarium dicatur, ratio est:quia ante præsentationem & receptionem literarum, & voluntatis euocantis non dicitur iudex cognoscens habere notitiam euocationis.cap.audita.de restitu.spoliat.& doct. ad hoc ibi ponderant:& ideo ignorans non obligatur vt superiùs dictum extitit:& sic non erit nullum, quod interim factum erit,etiam post euocationis concessionem, nisi fuerit intimata:vt superiùs dixi.facit cap. si pluribus.de præbend.in 6.quia paria sunt non esse, & non apparere.l.duo sunt Titij.ff.de testa. tutel. & euocatio antequam appareat,perinde est,ac si non esset,vnde intimatione opus est.

Scientia iudicis fit per literarū præsentationē.

24 Imò etiam dicunt doc. quòd si iudex euocationem sciuerit ante literarum præsentationem ei factam, adhuc acta valebunt.per d.cap.audita.vbi dicit receptionem literarum. sed ignorantia semper præsumitur ante præsentationem. per reg.præsumitur. & l.verius.de probatio.Calder.sic docet consil.4.an si Papa : rubr.de offic.delegat.[Alioqui sequeretur,quòd si pars longo tempore retineret literas nolens illis vti, quòd acta essent nulla,quod non est dicendum:ideo præsentatio fieri debet.]

25 Imò etiam non sufficeret quod vtraque pars sciret : sed oportet quòd illa euocatio sit nota iudici à quo.arg.l.hæc autem.§.non defendit.ff.quib.ex caus.in possessio.eatur.facit quod no.Bar. in l.mutuum.ff.de conditio.& demonstra.Card.in cle.quia contingit.in 3.oppo.de religios.domib. potest enim aliquid esse notorium, & tamen non constabit iudici:& tunc requiritur probatio, vt fiat notorium iudici:vt pulchrè consuluit Dec.consi.29.in caus.col.2.dubio.

Peti euocatio à parte solet.

26 Ad petitionem partis etiam euocatio fieri potest,quando pars Regi supplicat,vel alteri, qui euocare poterit:& tunc conueniunt doct.ante euocationis intimationem factam,iudicem à quo, posse cognoscere.per d.cap.audita.& cap.vt debitus.de appella.& cap.gratum.ibi,certus.de offic. deleg.hoc probat Archid.in cap.is qui.de procura.in 6.&.Bald.in l.mandatum.col.penult.versi.& nota.C.manda.Præposit.in cap.super eo.2.notab.vlt.& cap.si duobus.de appel.ibi,cognouerit.facit c.2. de offic.delegat.ibi,innotuerit. hoc firmat Bal.in l 1.C.vt lite pendente. & Dec.consi.295. in caussa.col.2.

Collatio vicarij post reuocationem an valeat.

27 Facit tex.sing.in l.si fortè.ff.de offi.præsid.secundùm Rom.sing.57.fuit quæstio.vbi concludit valere collationem beneficij factam per primum vicarium, antequam ipse sciat reuocationē esse factam.idem tenet sing.566.quod lex,si fortè.& eum sequitur Calder.in consi.4.rub.de offic. delega.per glo.in l.tribunus.ff.de testa.militis.quam sequitur Ias.in l.more maiorum. num.8.ff.de iurisd.omnium iud.alibi de hoc scripsi.ideo alia super hac q.non adducam.

Quomodo fiat euocatio.

28 Quartò quomodo euocatio faciēda sit. Resp.qui vult impetrare euocationem,primùm omnium oportet,vt supplicationem porrigat,(quam libellum vocat imperator in l.1.Cod.de precib.impera.offerend.) per libellorum aliquem magistrum,vel alium Regi,

Regi,vel illi à quo euocationem impetrare deſiderat, in qua narret cauſſam,vel cauſſas,ob quas euocationem petit: quia petitio eſt prima, & primò fieri debet,dicit imperator:vt congruum reſponſum accipere poſſis,inſere pacti exemplum.l.vt congruum.C.de pact.

29 Secundò de cauſſa, vel cauſſis allegatis inquirendum erit an veræ ſint:quia non ſufficit dicere ſed probare oportet.in l.1.ff.ſi quadrupes pauper. feciſſe dica.c.2.de conſuetud.in 6.

30 Tertiò probationes & omnia oſtenduntur Regi, ſeu interiori conſilio,quæ cauſſæ,ſi probatæ fuerint,Rex euocationem concedere ſolet: ex cauſſa enim ſubuenire princeps ſolet,ſicut olim prætor.l.1.ff.ex quib.cauſ.maior.

31 Quartò poſt euocationis conceſſionem literæ à ſecretariis fiunt, in quibus hæ cauſſæ exprimuntur,alioqui non valent:vt inferiùs dicetur.

32 Quintò literæ ſigillo muniendæ ſunt à cancellario, qui hoc caſu non ſolet ſigillum recuſare,quia ad conſilij deliberationem videt hoc concluſum eſſe:& ipſe ex officio concluſionem cõſilij(in quo intereſſe poteſt)ſequi debet:vt patet in rub.*du chancellier*,in ordina.reg.

33 Sextò literæ ſic impetratæ præſentantur illi, coram quo cauſſa pendet,puta parlamento,vel curiæ Generalium iuſtitiæ,vel magno conſilio:& ab eo tempore manus illorum ſunt, & ora ligata,vt inferiùs dicetur,vt non poſſint amplius de illa cauſſa cognoſcere.

34 Septimò acta coram primo iudice facta deferuntur ad iudicem,ſeu parlamentum,cui cauſſa poſt euocationem commiſſa eſt,vt iudicent:& alia fiunt neceſſaria,de quibus inferiùs.

35 Vltimò alia agenda deſcribuntur inferiùs, artic.2.in literis reg.primis.ibi videre licebit.

36 Quintò cui euocare ſit liberum? Reſpõ. in hoc regno principi noſtro Chriſtianiſſimo cauſſam ſuis coram iudicibus pendentem quibuſcunque ad ſe euocare liberum eſt:quia iudicium ſoluitur vetante eo,qui iudicare iuſſerat.l.iudicium.ff.de iudi. Nam ſicut ex cauſſa ab officio remouere poteſt,ita interdicere vnam cauſſam.c.paſtoralis.§. item cùm totum.de offi.deleg.& l.quæ de tota.ff.de rei vend.quia is poteſt regulariter deſtituere,qui poteſt inſtituere.c.cum ex iniuncto.in fi.de hæretic. & ſicut mandare iuriſdictionem, vel non mandare, *Quis euocare poſſit.*

37 eſt in arbitrio ſuo,ita adimere mandatam.l.ſolent.§.ſicut.de offi.proconſul. † Et non ſolùm princeps,ſed etiam quilibet alius ſuperior in eadem ſpecie iuriſdictionis poteſt cauſſas coram ſuis pendentes iudicibus ad ſe euocare.per dictã l.iudicium.ibi, vel maius imperium habet.& in l.ſo-

38 lent.§.ſicut.de offic.proconſ. † Vnde Comes, Dux,vel Baro,vel alius dominus,qui iudices vel bailliuos conſtituit, ab illis licitè cauſſam euocare poterit,ea ratione,quòd eos in totum ex cauſſa deſtituere, & ſic pro parte poteſt:vt ſuperiùs dixi.hoc planè ſcribit Ioan.Monta.in d.tract. de autho.conſilij,fol.39.& Alber.Brunus in conſi.92.nemini in materia feudorum.

39 Idem in epiſcopo,vt à ſuo officiali cauſſam euocare poſſit,teſte Imol.in cap.paſtoralis.col.2. de offic.ordi.cùm ſit idem conſiſtorium epiſcopi, & officialis.c.2.de conſue.in 6.Aufrer.deciſio.

40 480 & Iacob.in tract.de feud.in verbo vicarius.col.1. † Aduertendum eſt tamen,quod ſuperior per appellationem cauſſam euocare non poteſt ab inferiori iudice.c.cùm ab eccleſiarum.& *Superior per appellationẽ non euocat.*

41 c.irrefragabili. de off.ordi. † Ex quo infertur quod legatus ſine expreſſa conceſſione Papæ non poterit cauſſam coram epiſcopo, vel alio ordinario inceptam euocare, c.peruenit.& ibi hoc docet dom.11.q.1 glo.in verb.ſi dicat.in c.vt debitus.de app. Spec.in tit.de leg.§.nunc oſtendendum.verſic.quod autem dixi.circa finem.ibi,legatus quoque.& Panorm.in c.1.col.2.de off.legat. *Legatus an euocare poſſit.*

42 Ratio eſt: quia concurrit cum omnibus ordinariis in iuriſdictione, & ſic eſt locus præuentioni.ca.ſi à ſede.de præbend.in 6.& ratione præuentionis occupatur iuriſdictio.c.penult.vbi Soci.de foro compe.l.ſi quis poſtea.de iud.ff.cum non ſit ſuperior in eadem ſpecie iuriſdictionis,ſed tantum per appellationem reuocare non poterit, quod geritur,niſi ad eum appelletur:& quando dantur plures iudices, ad vnum datur optio parti,auth.habita, vbi ſcripſi in ſcholaſtico priuileg. C.ne filius pro patre.glo.in l.fin.C.vbi in rem actio exerceri debeat.gl.& doct.in c.1.de off.deleg.

43 Item archiepiſcopus non euocat cauſſas ab epiſcopis ſuæ prouinciæ, quamuis illorum ſuperior ſit per appellationem.c. Romana.de foro compet.in 6.& d.c.paſtoralis.nam ordo confunditur, cùm ſua iuriſdictio vnicuique non ſeruatur.ca.peruenit.11.q.1.de Ripa in c.cum M.num. 195.de conſtit.

44 Præterea epiſcopus ab Abbate non euocat. c. quanto.& c. graue. de off.ordin.vbi gl.nec à decano,vel archidiacono.c.2.de exceſſib.prælat. Hoſtien.in ſumma de offi.archidiaconi.§.quod ſit eius officium.& Bald.in d.l.iudicium.

45 Idem dicendum eſt, ſi epiſcopus à plebano, vel à capitulo euocare vellet vt ei non permittatur,ſi ab eo iuriſdictionem non habeat:vt firmat Archid. & Domi.in c.de perſona.11.q.1.Imo. in d.ca.paſtoralis.col.2. de off.deleg.quia iuriſdictionem ab his abdicare non poteſt:cùm nec eos inſtituere nec deſtituere poſſit: vt ſuperiùs ſcripſi, quod ſi non poſſit tollere totum, nec partem arg.l.ſi quis.in princip.ff.de lega.3.l.quæ de tota. de rei vendic.c.nuper.de ſenten.excomm. Peruſ. in cap.vt noſtrum.col.4.de appella.

46 Adhæc vnum parlamentum ab alio non euocat, cùm par in parem iuriſdictionem non habeat, & imperium.l.nam & magiſtratus.ff.de arbitr.l.ille à quo.§. tempeſtiuum. ad Trebel. & cùm vnum maius imperium in ſuo diſtrictu, ſeu reſſortu non habeat altero, non euocabitur: vt Montaigne & Boër. dicunt in tractat. de authorita.magni conſilij, dicentes idem in magno conſilio,& ſolùm vidi priuũ conſilium,ſiue vt vulgò vocatur,*le conſeil priué*,euocare cauſſas etiã à parlamentis, *Parlamentũ ab alio non euocat nec magnũ conſilium.*

lamentis sed hoc authoritate regia facit, non sua.

Generalium caussæ à parlamentis nõ euocantur. Parlamẽtum quãdo possit caussam euocare.

47 Insuper nec parlamentum à generalibus iustitiæ euocat, cùm in caussis eisdem commissis parem habeant iurisdictionem cum parlamentis: & ipsi, & caussæ eorum à parlamentis exemptæ sunt: vt patet in rubr. de ordin.genera. in ordin.reg.& arest.magni consilij, hoc fuit (vt dicunt) pronunciatum.

48 Item parlamentum caussas coram bailliuis, vel seneschallis pendentes non euocat: tũ quòd ipsa possint solùm per appellationem ab eis cognoscere, & bailliui non habeant iurisdictionem ab ipsis: tum quòd euocatio est maximi imperij: ideo rex sibi in hoc regno reseruauit: vt est videre in rub. *du droit Royal*, in ordin.reg.& docto.no.in l.imperium.de iurisdict.omn.iud.ff.& in hoc conueniunt D.Montaigne, & Boëri.in d.tract.de aurho.& præeminent.magni consilij.

49 Si tamen ab interlocutoria appelletur ad senatũ, si illa appellatio decidi non possit sine principali caussa: tunc parlamentũ sine literis instantiam coram seneschallo, vel bailliuo, seu alio magistratu pendentem seculari euocat, & ius dicit: & ita centies fieri audiui in curia Paris.suprema.

Supplicationum cõsiliarij non euocant.

50 Item licèt olim consiliarij supplicationum, quos requestarum vocant, solerent euocationibus vti: hodie tamen est illis in ord.reg.prohibitum.in rub. *des conseillers tenans les requestes du palais*, artic.1.vt non euocent sine literis de committimus: in quibus dici solet, *par ces presentes vous commettons*.& vt sigillum cancellariæ domino suo prosit.

Gubernatores prouinciarum an euocare possint.

51 Præterea gubernatores prouinciarum, seu vicem gerentes Regis, etiam euocare caussas pẽdentes non possunt: vt est statutum in rub. *du droit Royal*.art.1.quamuis abutantur aliquando volentes euocare etiam à parlamentis: quod est prohibitum.

52 Nec gubernator Monrispessulani euocat à Bailliuo, nec Seneschallus à Præposito, vel ab alio iudice inferiore, vel bailliuis: & hoc videtur tenere Ioan.Fabr.in Instit.de Attilia.tut.col.2.& seq. versi. sed an superior, vbi dicit Seneschallum non posse dare tutorem in terra Baronis sibi etiam subiecti, si ille Baro habeat iurisdictionem ordinariam, sic nec potest expleta, vel executiones facere in terra baronis, nisi in casu ressortus: vt est in ordina.reg.rub. *des seneschaux*.artic.4.

Seneschallus quando euocat & dominus directus.

53 In consuet.Picta.legitur in rub. *de la distinction des Iurisdictions*.art.6.quòd seneschallus caussas pendentes in parua assisia euocat ad suam magnam assisiam, ante litis contestationem, ex caussa legitima: sed propriè non est euocatio: vt superiùs dixi, nec poterit dominus directus ab vtili caussam euocare: vt Bal.inquit in l.1.q.43.ff.de rerum diuisio.nec potestas Bononiæ à potestate artis lanæ.teste Angel.in d.l.iudicium soluitur.ff.de iudic.

54 Item concludendo dico tunc superiorem posse caussam euocare ab inferiore, quando idem habet iurisdictionem ab eo, alioqui non: vt docet Bald.in l.1.in fin.C.de iurisdict.omnium iudic. cap.1.col.3.de allaudiis.& Calca.sic consuluit cons.8.in caussa.col.10.& cons.16.nu.60.& Franc. Curt.consil.2.vassallus.

Superior per appellationẽ quid facere debeat cõtra inferiorem.

55 Poterit tamen superior per appellationem, licèt non possit euocare, præcipere inferiori, vt intra certum tempus caussam decidat, & definiat.per c.irrefragabili.de offi.ord.Iacobi.in tractat. de feud.in verb.vicariusque perpetuus.& Panor.in c.nullus.de iure patronat.

Euocatio quando iure fiat.

56 Nos tamen in Francia solemus impetrare literas à cancellaria, quibus præcipitur illi magistratui, vt caussam determinet & decidat intra tale tempus. scripsi aliam praxim, in rub.de friuol. appell.in concorda.§.1.vbi vide, ne plura.

57 Sextò quando euocatio fieri iure possit? Respon. ex caussa publica euocatio fieri potest per principem, aliàs non sine magna caussa. per text.solennem.in auth.qua in prouincia.vers.excipiuntur.& ibi hoc firmant Guillel.de Cuneo.& Paul.C.vbi de crimine agi oporteat.Nam propter hoc quod in commune vtile est, concedi debet.l.si quis in graui.§.vtrum. ff.de senatusconsul.syl.

Si in duobus interlocutoriis est grauatũ, caussa euocatur.

58 Sed ego non impono legem principi, vnde quando vult, hoc potest, tamen de honestate non debet euocare sine caussa. per c.pen.de iura.calum.& ibi Panor.hoc docet in primo no.vnde vidi teneri, quòd si parlamentum grauauerit partẽ in duobus arestis interlocutoriis: poterit princeps illam principalem caussam ad se euocare: quia verisimile est, quod & in principali grauabit, postquam bis ita factum est: & pro hoc allegant l.non distinguemus.§.cùm quidam.iuncta gloss. ff.de arbitr.& c.vt debitus.de appel.& reg.semel.de reg.iur.in 6.& sic concessum fuit à cancellario, vt à iudice Maxilien. mihi relatum extitit.& facit cap. primum.de dilatio.ad quod deberent aduertere parlamenta Franciæ, ne etiam in minimo aliquem grauent.

Princeps an sine caussa euocet.

59 Vnde Albert.& Iacob. concludunt, in d.l.iudicium.& Iacob.in d.tracta.de feudis, in verbo, vicarius col.1. principem cum caussa, vel sine caussa in parlamentis quibusque pendentes euocare posse: quia vani capitis est existimare superiorem non posse præcipere, nec euocare sine caussæ cognitione: vt inquit Innoc.in cap.ad aures. de tempor.ord.per tex.in cap.quia frater.7.q. 1.& Barba.docet in cap.si quando.per illum text.col.2.de rescrip.& quòd Rex Franciæ caussas in parlamento Paris.pendentes euocare possit, consuluit Ias.consil.144.circa primum.in 1.q.vol.2. sed sicut princeps non debet alicui auferre dominium sine caussa, l.2.C.de precib.imper.offeren. ita nec propriam iurisdictionem.l.qui furere.ff.de statu ho.Bald.in l.prima.col.vltima.ff.de const. coram prin.alioqui instar pueri esset, qui nunc daret, & statim auferret.

[Et grauat Princeps partem, quando sine magna caussa litem euocat. text.in authent.vt differentes iudices.colla.9.& sic firmat Petrus Belluge. in speculo Princip.rubr.23.versic, sed penè.

nun.

num.7.& ſeq.maximè in hoc regno, in quo conuentum eſt inter Papam & regem,vt cauſſæ coram ſuis iudicibus definiantur,in titul.de cauſſis in corpore.infr. & cancellarij qui flectunt capita ſua ſicut arundines, peccant: & melius eſſet eis cedere officio,quàm paſſim literas concedere in perniciem totius populi,& animarum ſuarum periculum.]

60 Nec valeret conſtitutio curiæ,ſi diceretur nullam debere impetrare euocationem,niſi cauſſas curiæ oſtenderit, & curia admiſerit, aliter decernebat euocationem nullam,& partem mulctandam: quia iuri principis derogaret & inferioris conſtitutio contra legem ſuperioris non valet.cle.ne Romani.de electi.

61 Imò qui impediret ſubditos, ne ad principem irent, crimine læſæ maieſtatis irretiretur: vt firmat Lucas de penna in l.vna.col.10.cum ſeq.C.vt nemo ſuſcipiat ad ſuum patrimonium ruſticos.lib.11. & iudices ſeculares & alij impedientes clericos ad forum eccleſiaſticum accedere,vel literas à iudice ſuo impetrare,ſunt excommunicati.per c.quoniam.de immunita.eccleſi.in 6.& in bulla cœnæ domini exprimitur.art.13. & fortè iſtorum magnus eſt numerus hodie. Impediens ſubditos ad principẽ ire, læſæ maieſtatis crimine tenetur.

62 Et ideo votum ſeu iuramentum de non impetrando diſpenſationem, vel de ea impetrata non vtendo,non valet: quia ius ſuperioris ſemper cenſetur exceptum.c.venientes.de iureiurand. Fel.in c.cæterum.de reſcript.& hoc facit contra doct.Biturigum,qui ſimile iuramentum exigunt à baccalaureis:quod ſæpius iura ibidem profitens reprobaui. Iuramentum de nõ impetranda diſpẽſatione non valet.

63 Prædicta intelligenda ſunt in principe:inferior verò à principe in hoc regno non euocat,vt dixi,& inferior in quibus caſibus euocat,non poteſt ſine cauſſa pendentem cauſſam coram inferiore euocare.l.penul C.de peda.iudicib.Iacob.in d.l.iudicium.

64 Sic dicitur in Papa vt poſſit commẽdas beneficiorum liberè & ſine cauſſa remouere:vt not. in c.omnes.& ſeq.7.q.1.firmat dominic.conſi.8 quidam cardinalis.col.3.glo.in c.qui plures.21.q.1.nec daretur facta à Papa reuocatione commendatorio interdictum vnde vi, nec reintegrandæ poſſeſſionis remedium: vt probant Panor.& Fel.in c.ſi conſtiterit.col.2.de accuſat. quia plenaria beneficiorum diſpoſitio ad Papam pertinet.c.2. de præbend. quod tamen in hoc regno non permitteretur ſine cauſſa:vt dixi in tract.de pacific.poſſeſſo.ſicut in epiſcopo,vel alio inferiore à Papa,qui non poteſt ſine cauſſa reuocare commendam.glo.in c.nemo.de electio.in 6.imò in hoc regno non ſolet princeps ſine cauſſa euocare:vt ſæpius vidi. Commendas ſine cauſſa Papa non reuocat.

65 Septimò quæro quæ cauſſæ allegari ad obtinendam euocationem poſſint? Reſpon. cauſſa publica:vt ſuperiùs dixi in proxima quæſt. Quæ cauſſæ allegari ad euocationẽ poſſint.

66 Secundò poteſt allegari ſuſpicio notab. vtpote ſi quis litiget contra præſidem alicuius curiæ:quia vbi caput eſt ſuſpectum,poteſt conſilium recuſari,ſic & curia:vt decidunt interpretes.in c.1.de iud.per c.quod ſuſpecti.3.q.5.& c.inſinuante.de offic.deleg.& Bald.in l.1.col.1.C.ſi rector prouinciæ.Fel.in cap.cauſſamque.col.1.de offi. delega.Alex.conſi.40.proſpectis.col.2.in 2.vol.& Dec.conſi.151.col.9.[Ego ſæpius vidi vnum præſidem recuſatum,tamen in locum illius alter pro tribunali ius dicebat,& curia non ob hoc recuſabatur,quicquid ſcribant doct.] Suſpicio præſidis cauſſam euocãdi præbet vel conſiliariorum.

67 Idem ſi recuſaret conſiliarios propter cauſſam ſimilem illorum:vt ſi in parlamento Parif. ageretur de aliqua nominatione alicuius conſiliarij illius curiæ.c. cauſſam.de iudic.ideo ſolet tunc magnum conſilium de hac cognoſcere.

68 Idem ſi recuſaret conſiliarios propter ſuſpicionem,affectionem,vel cauſſam vnius pendentem in illo parlamento, & alij non remanerent in numero ſufficienti ad conficiendum areſtum: vt Boër.vult in addit. ad Montaigne, in tract.de autho.& præeminent.mag.conſilij.ſed cùm hodie ſit conſiliariorum vbique ſufficiens numerus, hoc vix allegari poteſt,vt inferiùs in literis regiis dicetur.

69 Præterea ſi ſit diſcordia inter duo parlamenta,quia fortè agitur de limitibus vtriuſque:tunc Rex etiam proprio motu proceſſum euocabit ad magnum conſilium, cui ſpectat cognitio, ad quod iſtorum parlamentorum cognitio pertineat, & poſtea illam remittit cauſſam ad illos ad quos videt cognitionem ſpectare:vt eſt in ordina.reg.poſitis in ſtilo parlamenti.rub.de appell.ordina.ante penul.& hoc fit, ne diuerſa ſequantur areſta:vt ſcribunt doct.in l.nulli.C.de iudic.quia vnum alteri non vult cedere.arg.c. paſtoralis. de reſcript.& fortè vtrunque vellet trahere aquam ad ſuum molendinum:ideo vide ordina.ſeq. Diſcordia inter duo parlamẽta cauſſam euocationi præbet.

Charles VIII. Artic. LXXII.

Item & pource qu'à cauſe de la diuerſité des Parlemens & eſchiquier de Normandie ſuruiennent ſouuent plusieurs queſtions à cauſe d'iceux, que ſi eſdits cas aucune declaration ſe fait par nous en noſtre conſeil pour diſcuter, auquel deſdits parlemens ou eſchiquier la matiere ſera renuoyée & commiſe, nous voulons & ordonnons que iuſques à ce que par nous & noſtre dit conſeil ſoit diſcuté où la cognoiſſance de telles matieres ſera renuoyée, nul d'iceux parlemens & eſchiquier en entreprennent aucune cognoiſſance. Mais en laiſſent faire aux gens de noſtre dit Conſeil, auſquels nous ordonnons que ſommairement, & de plain, & ſans figure du procés ils decident & determinent où la dite cauſe ſera traictée & renuoyée, fors & excepté des matieres dont notoirement la cognoiſſance appartient à nous, & à noſtre dite Cour de Parlement. Articulus 1.

Eſchiquier dicitur fortè ab ἰσχύειν, id eſt habeo,quòd parem cum parlamentis iuriſdictionem habeat,vel ab ἐχῖνος,quòd acta ibi adſeruẽtur,& coniiciantur.nam ἐχῖνος apud Demoſthe.dicitur capſa, vel ſcrinium forenſe, nunc æneum,nunc opere figulino,in quo teſtium dicta, acta litis,omniaque à partibus prolata coniiciebantur:vnde ea quæ in acta Eſchiquier quare ſic dicatur.

in acta prolaturi erant apud sequestrum depositurі, quòd palàm in iudicium proferrentur τὰ εἰς ἐχῖνον ἐμβαλλόμενα appellabant, litis instrumentum significantes.

Bona sita in diuersis parlaméntis caussam euocádi præbent.

71 Adhæc si bona alicuius partium sita sint in iurisdictione (quam ressortum vocant) alicuius parlamenti, & partim in altero: & de illius hæreditate agatur: tunc quia vtrumque parlamentum posset cognoscere: & diuersa possent sequi aresta, & iudicata: solet concedi euocatio per illa quæ docto. notant in d.l. nulli. C. de iudic. & ita vidi concedi pro domino *de l'estrange*.

72 Item aliæ caussæ in arbitrio Regis & euocantis sunt positæ, qui aliquando motu etiam proprio, & vix sine caussa, sed aliquando ex leui hoc concedit.

Proximo parlamento quá do caussa cómitti soleat.

73 Et quando ob suspiciones, vel recusationes euocatur caussa: solet princeps illam euocatam committere proximo parlamento, ne partes laboribus & expensis grauentur. per capit. dispendia. de rescript. in 6. & extat lex regia. si tamen magno consilio committat, nullus refragatur.

Appellari ab euocatione non potest.

74 Et ideò si euocatio fiat cum caussa, vel ex leui, vel sine, non poterit ab ea appellari: vt decidit Bald. consil. 111. processus. in 5. vol. quia est arbitrij & voluntatis principis: & quia à principe non appellatur, si superiorem non recognoscat: vt est Rex Franciæ. l. 1. ff. à quibus appel. non licet. cap. per venerabilem. qui filij sint legitimi: multæ aliæ caussæ allegari possunt, quas arbitrio principis approbandas relinquo.

Euocationé quis possit impetrare.

75 Octauò quis euocationem impetrare possit? Respon. Omnis qui non prohibetur, & etiam parte aduersa nõ vocata, & sine illius consensu. c. cæterum. de rescript. vbi Imol. & Feli. in c. cum olim. col. 5. de re iudica. † nec in hoc regno est consuetum

In rescripti impetratione nó citatur pars, sed in illius cóprobatione.

76 in literarum regiarum impetratione citare partem, quod conuenit l. obseruandum. ff. de iudic. & l. nam ita diuus. de adoptio. Dec. in cap. 1. de iureiurand. plenè scripsi quando citanda sit pars in rescriptorum impetratione. in repetitio. l. quod iussit. in fin. ff. de re iud. & regulariter in rescripti impetratione non est citanda pars, etiam si rescriptum sit præiudiciale parti. l. quoties. C. de precib. imper. offerend. Specul. in tit. de lapsis & dispensa. §. qualiter autem. versic. quibus autem. in fi. per l. 2. §. si quis à principe. ff. ne quid in loco publico.

Quamuis contrarium tenuerit Barba. in consil. 43. prçclare. col. 18. in 1. volum. & Dec. in d. ca. cæterum. col. vltim. de rescript. ac Soci. in rubr. ff. de liber. & posthu. sed praxis quotidiana seruat primam opinionem, vt non requiratur citatio: vt scripsi in tractat. de rescript. & liter. regul. in ordina. reg.

77 In verificatione & approbatione, seu (vt dicunt) interinatione literarum, solet citari pars, ad verificandum illam clausulam, si preces veritate nitantur. l. fin. C. si contra ius. cap. 2. de rescript. ideo solet in rescriptis describi, si vobis constiterit vocatis vocandis, de præmissis, &c. per text. in cap. exhibita. de iudic. Ægidi. bellamera decisio. 85. si executor. Deci. consil. 173. viso processu, & consilio 233. viso tenore, & consilio 275. viso tenore. & in literis Franciæ, solet apponi clausula, *s'il vous appert des choses susdites, ou tant qu'il suffira.* vt dicam in dicto tractatu de rescript. seu literis regiis.

Acta ante euocationem facta valeat.

78 Nonò, an acta facta ante euocationem valeant? Respõ. valere, nec princeps illa acta iure facta reuocare solet, sed valebunt, si iure facta sint: vt firmat Innoc. in c. intimasti. de appellation. & Bal. in l. solent. §. sicut. ff. de offic. proconsul. sic quando caussa ad suum remittitur iudicem, non reuocantur acta antea legitimè facta. per text. in l. cùm antea. in fin. C. de arbit. & l. iubemus. C. de liber. caussa. Barba. in cap. caussam quæ. de testibus. & text. ad hoc sing. reputatus in cap. audita. de restitu. spoliat. quòd si Papa mandet aliquid reuocari non intelligitur de rectè gestis: & hoc sequitur Nicol. Milius in verbo rescriptum. q. 26. & Ias. consi. 213. col. vlt. in secundo vol.

79 Vnde ille, cui committitur caussa post euocationem, cognoscit ab illo tempore, quo vltima acta fuerunt conscripta à iudice euocato, dummodo ante euocationis intimationem facta fuerint, secus si postea: ideo in literis euocationis inseri vidi: *Nous pour les causes dessusdites icelles causes & procés en l'estat qu'il est, auons euoqué & euoquons par ces presentes par deuant vous, &c. laquelle nous vous commettons par ces presentes, pour d'icelle cognoistre, appoincter, & determiner, & parfaire, proceder lesdites parties presentes, ou appellées, ou procureur, selon les derniers actes & appointemens d'icelle cause.* Ecce igitur quomodo princeps in suis literis hoc mandat. quod probat Iacobi. in l. si longius. col. 2. ff. de iudic.

80 Itaque acta facta coram primo iudice, fidem etiam faciũt coram euocante, & illo cui caussa commissa est: vt scribunt Bald. & Feli. in cap. caussam quæ in primo, de testib. alioqui frustra ad superiorem deferrentur, & ea, quæ rectè facta sunt, valent, licèt perueniant ad casum, à quo incipere non possunt per regulas iuris.

Expensis euocãtis acta ad euocanté deferuntur.

81 Ex quo infertur, quòd acta facta coram iudice euocato deferri debent ad euocantẽ expensis procurantis euocationem: siue fuerit originarius actor, siue non, siue fuerint literæ euocationis motu proprio concessæ, siue ad petitionem, teste Guido. Papæ in decis. Delphinal. q. 440. vtrum princeps. & hoc solet princeps mandare in fine literarum, & tunc sine dubio illud est sequendũ: quia licèt princeps concedat motu proprio, tamen pars hoc instigat: vt plenè scripsi in forma mãdati Apostolici in gl. motu proprio: & ideo in quo statu caussa inuenitur, in eo deciditur ab euocante: vt in literis dicitur, *en l'estat qu'elle est*, & hoc probat Alber. in d. l. iudicium.

82 Acta

82 Acta tamen facta post euocationem intimatam iure non subsistere, sed esse ipso iure nulla probat.c.ecclesia.in secunda vt lite pendent.& cap.vt nostrum.& cap.si duobus.de appell. & cap. licet.de offic.delegat.

Acta post euocationem intimatam non valent.

83 Quia non debet esse tam audax inferior, vt post euocationem ei notificatam in caussa procedere debeat: vt ibi nota. & Chassa.in consuetudin.Burgund.in rubric.*des iustices & droit d'icelles*. num.98.& in §.5.in gloss.*s'il n'a grace*.num.194.& in catalogo glo.mundi.in quinta parte considera.24.num.92.

84 Etiam dicunt doctor. quòd si acta ignoranter fuerint facta post euocationem, adhuc erunt nulla, si in ea erat clausula motus proprij, vel decreti. per gloss. in verbo, depositionis. capit.primo. §.adiiciebatur.de concessio. præbend. in 6.& ibi Domin.& Philip. quod tamen superiùs reprobaui.

85 Item dum processus euocatus erat conclusus coram iudice, si euocetur à superiore: tunc euocans adhuc non obstante conclusione in caussa coram primo iudice facta, dilationem partibus concedet nouam.per text. in l.edictum.ff.de iudic.Boëri.in repetit.l.consentaneum.fol.13.in additio.C.quomodo & quando iudex.

86 Decimò quibus ex caussis euocatio annullari possit? Respon. primò, quando falsa caussa est principi allegata: & princeps ea motus euocationem concessit. certè annullabitur illa euocatio veritate comperta. nam semper literæ intelligi debent, si preces veritate nitantur.c.2.de rescript.l.fi.C.si contra ius.

Quibus ex caussis euocatio annulletur.

87 Idem si litis pendentia in euocationum literis non exprimatur: quia verisimile est, quòd si princeps litem pendere sciuisset, & coram quibus, caussam non euocasset.c.inter.de re iudic.c.vt debitus.de appel.c.super eo.de cohabita.clerico.& docto.in c.cæterum.de rescrip.Bal.in l.fi.de relatio.Barba.consi.9.præclare. col.1. in 2.vol. Fel.in c.super literis.col.7.de rescrip.versi.sexta regula.Ioan.Lupus in repetit.c.per vestras.in 4.no.de donatio.inter vir.& vxor.

Pendere litē in euocationum literis exprimi debet.

88 Et idem dicerem, si alia tacita vel expressa sunt, quæ potuissent monere concedentem ad denegandum dictam euocationem.cap.super literis.de rescript.vbi plenè iurium interpretes, vel si de leui hoc princeps non concessisset.c.postulastis.in fi.ibidem.multa de hac expressione scripsi in concord.in forma mandat.in ver.pro expressis.

89 Quia hæc euocatio est odiosa: ergo restringenda.l.cùm quidam.ff.de liber.& postul.& regu. odia.de reg.iur.in 6.Bal.consi. penult.in 5.vol.tum quia tollit præuentionem.l.si quis postea.ff.de iud.c.proposuisti.de foro compe.tum etiam quia tollit illud, de qua te cognouit iudex de ea pronunciare debet.l.de qua re.ff.de iudic.Inn.in c.ex literis.de offic.deleg.nec videtur voluisse princeps inscius præiudiciare processui agittato inter partes: vt asserit Bal.in l.falsus.col.7.vers.nunc videndum. C. de furtis. nam hoc cedit in contumeliam illius iudicis, qui iam de caussa cognoscere cœperat.per l. litigatores.ff. de arbitr. & si pars caussæ statum expressisset, euocationem non obtinuisset, vel non ita de leui.d.c.postulasti.de rescript.

Euocatio odiosa.

90 Expressa enim tunc fieri mentio dicitur, quando substantialis tenor processus, & qualitates personarum, iudicum aduersariorum quoque, si plures sint, ac res, de qua est controuersia, expressæ sint.l.fi.C.de precib. impera.offerend.docto.in d.c.super literis.de rescript.

Expressa mētio vel tacita quæ.

91 Et in hoc certa non potest dari doctrina, quid specialius exprimi debeat: sed hæc arbitrio eorum relinquuntur, quibus caussæ istæ videndæ committuntur: qui si caussas approbent, Regiq; suadeant iustas & bonas esse: illas tunc rex approbat: quæ si postea facta euocatione probentur falsæ, literæ euocationis nullius momenti pronunciabūtur: & pars in expensis condemnabitur: vt inferiùs dicetur abundantiùs.

92 Vndecimò videndum est quæ sit differentia inter appellationem & euocationem? Respō. Primò differt euocatio ab appellatione. nam euocatio tam motu proprio quàm ad petitionem partis concedi potest.teste Aufrer.in suis decision.quæst. 480.vt superiùs abundè scripsi.

Differentiæ inter appellationem & euocationē.

Appellatio verò ad partis tantùm petitionem: nam oportet quòd verbo pars appellet.l.litigatoribus.C.de app.l.2.& sequent.ff.eo.vel in scriptis.c.1.de app.in 6.& sine partis appellatione Rex non concedet literas appellationis, quas releuamenti literas pragmatici vocant: & nunquam vidi motu proprio clausulam in litteris appellationum expressam.

93 Nec obstat l.non tantum.ff.de appell.quia ibi ad tertij petitionem, sed non motu proprio emissa, & cùm agatur de fauore condemnati, videtur ipse appellare: quia qui per alium &c. l.1.§. decessisse.ff.de vi & vi arma.& sic ibi ad petitionem fit, videlicet tertij, & illi concedentur appellationis literæ: & ille ad mulctam condemnaretur, si declararetur perperam appellatum esse.

94 Secunda differentia, euocationis literæ non solent dari, nisi per Regem, cùm sint meri imperij maximi.arg.no.in l.imperium.ff. de iurisd.omnium iud.& etiam odiosæ: vt superiùs dictum extitit.& hoc sibi reseruauit Rex.in rubr.*du droit Royal*. Sed concedi appellationis literas per parlamentum audiui, & hoc cancellario recusante, sic, *les gens tenans le parlement, &c.* quia cùm appellatio sapiat defensionem.doct.in rubr.de appel.ideo est fauorabilis.arg.not.in l.vt vim.ff.de iustit. & iure. & olim quando cancellarius recusabat literas, parlamentum supplebat: vt in libris curiæ patet. Sed hodie curiæ sunt timidæ, etiam releuare possunt per supplicationem sine literis: & bonum esset quòd fieret in caussis breuibus, quæ non excedunt decem libras, & in caussis fauorabilibus,

Qu liber magistratus appellationis concedit literas.

rabilibus,& in interlocutoriis in ciuitate prolatis,in qua est parlamentum:quia etiam quilibet iudex & magistratus concedit literas appellationis,quando ad eum appellatur,etiã baillius Monrispessulani quando appellatur ad eum à iudice vindemiarium,in caus.magna.secus in leui.

Euocatio totã deuoluit caussam appellationũ.

95 Tertia differentia est,euocatio totam caussam deuoluit ad superiorem.Arch.in c.curiæ.11.q.3.& ibi Domi.appellatio verò ab interlocutoria non deuoluit:nisi illum ar.super quo est appellatum,ideo caussa remitti solet ad iudicem à quo,si malè appellatum fuerit.c.vt debitus.de app.c. Romana.§.fin.illo tit.lib.6.& c.cùm appellationibus,ibidem,si autem bene appellatum fuerit,iudex appellationis caussam principalem retinet,vt ibi,quod est verum in curiis ecclesiasticis,secus in secularibus,quæ solent remittere ad eandem curiam,à qua fuit appellatum, tamen vt alius iudex cognoscat,quàm ille qui malè iudicauit:vt scripsi in concorda. in §.1.rubr.de friuol.appella.

Iurisdictio post appellationem quãdo ad primũ iudicem redeat.

96 Quarta differentia est , euocatur caussa lite pendente:capit.ecclesia.in secundo,vt lite pendent.appellatur autem ea finita,aut saltem aliquo articulo,vel comminatione facta c.1.& c.cum cessante.& per totum de appell.

97 Quinta differentia,quando appellatio est deserta , iurisdictio redit ad iudicem , à quo est appellatum.c.cùm sit Romana. de appellatio.cle.sicut.eodem tit.not.doct.per illum tex.in l.quoniam.in 1.C.illo tit.& hoc declaratione desertionis per iudicem ad quem facta:licèt per leges regias non requiratur,in rubr.de appellat.art.5.

98 Idem iuris est si renunciatum appellationi fuerit.c. gratum.de offic.deleg.& ibi not.cap.interposita.de appel.l.si quis libellos.C.de appel. & hæc renunciatio impunè & sine literis regiis intra octo dies fieri potest:vt est in l.regia.rubr.*des appellations*.artic.15.

99 Diuersum est in euocatione semel facta & intimata : nam licèt deserta sit per partes , nunquam tamen caussa redit ad illum iudicem , vel senatum,à quo euocata est sine remissione principis , vel magni consilij,teste Henric.Bohic.in d.c.vt nostrum.de appell.ideo si caussa à principe committatur decidenda alicui, & ille moritur , non redit ad ordinarium,nec amplius de eadem cognoscet.per tex.sing.secundùm Bal.ibi.col.2.in l.si vt proponis.in prima.C.quomodo,& quando iudex.facit c.pastoralis.§.1.de offi.ordin.doct.in c.inter dilectos.de excessib.prælat.Pano.cons. 6.in q.col.2.in 2.vol.Pet.de Anch.in consi.58.circunscriptis.Roma.consil.335.circa primum.col. 2.& Dec.consi.137.& diligenter.col.2.

Post euocatioñe caussa non redit ad primum iudicem.

100 Item si delegatus proferat sententiam nullam.Bald.in d.tit.de allaud.in 3.col.& in c.pastoralis.§.fi.de offic.ordi.de Ripa in c.cum M. circa finem.de constit.quod intelligo,quando res non esset integra, quia iam ille cœpisset cognoscere, cui caussa commissa fuit.Sali. in d.l.si vt proponis.Philip.Perus.in d.c.vt nostrum.in fi. si verò non incepisset cognoscere,ne detur ei,qui delegationem impetrauit,malignandi occasio, æquum & iuridicum est,vt ordinarius possit cognoscere.per l.fin.§.illud.C.de temporib.appel.& Salic.in d.l.si vt proponis.& maximè quando non fuit intimata iudici cognoscenti , vel fuit notificata,sed non factum præceptum,vt amplius de caussa non cognosceret.nam post præceptum difficile est,vt is cognoscat si princeps ad eum illam caussam non remittat,vel alius potestatem habens.

Si executor à Papa detur ad cõferendum,ordinarius conferre non poterit.

101 Item si Papa det executorem ad prouidendum de beneficio,vel prouidet,videtur adimere facultatem ordinario,ne conferat:& si executor malè prouideat, ad Papam deuoluitur colla.c.si capitulo.& c.si soli.de concessio.præbend.in 6.& ibi no.sic consuluit Petr.de Anch.consi.58.circunscriptis.& Roma.consi.335.circa primum.col.2.versic.cæterum.de hoc abundè scripsi in §.1. in gloss.intra sex menses.de nominatio.regia.& §. si quis verò.de collatio.in concorda.

Vicarius episcopi an post cõfirmationem reuocari possit.

102 Idem si Papa constituit aliquem vicarium in episcopatu Montispessulani , vel in alio:nam videtur prohibere episcopo,ne illum remoueat,& alium deputet,vt docet Anth.de But.in ca.nouit.de iudic.citat de Ripa in d.cap.cum M. de constitut.& ideo quidam vicarij episcoporum petunt confirmari à Papa , vt postea non destituantur:quibus assentirem , si isti confirmationi episcopus consentiret, alioqui non:ideo vicarium reuocari etiam post confirmationem vidi:vt scripsi in praxi benefic.

Attentata post appellationem an reuocentur.

103 Sextò attentata post euocationem reuocantur.d.c.ecclesia.vt lite penden.Hostien.in summa de cleric.peregrinantibus.§.& quo priuilegio.versi.ergo hæc tria.c.licet.de offic.deleg.Bohic. in dicto cap.vt nostrum. Sed in appellatione ab interlocutoria non:nisi veram & iustam caussam appellationis esse constiterit.c.nón solum. de appella.in 6. nisi in parlamento:vt scripsi in rubr.de appella.in ordina.

Differentia inter euocationem expressam & tacitam.

104 Septima differentia est, quia expressa facta euocatione non potest is,à quo caussa est euocata,de ea cognoscere,etiam quoad tertium:vt firmat Inn.in d.c.cum M.in fi.& ibi eum sequuntur alij & doct.in d.c.vt nostrum.in euocatione tamen tacita quam superiùs notaui,potest cognoscere is,à quo caussa est euocata quoad tertium c.Romana.§.in alium.de appel.lib.6.& ibi docto. sequuntur.& Perus.in d.c.vt nostrum.

105 Item post expressam euocationem non valet processus , etiam si pars non opposuerit , secus in tacita. Imol.& alij in d. cap. cæterum. Iacob.in d.l. iudicium.ff. de iudic. quod est intelligendum vt dixi.

106 Item tacita non annullat processum factum per iudicem ignarum euocationis.Gemi.cõsi. 47.supplicatur.de Ripa in d.cap.cum M. secus in expressa. & hæ sunt differentiæ inter expressam & tacitam. superiùs dixi idem in tacita & expressa. quoad hoc. At in appellatione non prohibetur

tur iudex à quo cognoscere quoad tertium: quia quoad illum non censetur appellatum, nec eidem prohibitum.d.§.in alium.Panor.in c.cùm teneamur.col.2.de appellatio. Feli.in cap. qualiter in primò.col.7.de accusat.& latius infrà dicam.

107 Octaua differentia, appellatio friuola de iure non deuoluit, si ei non deferatur. cap. cum appellationibus.de appella.libr. 6.licèt omni appellationi in hoc regno propter superioris authoritatem deferatur.gloss.in pragmat. sanct.in tit. de friuol. appellat.in verbo,iniustè,nisi in casibus executoriis non obstante appellatione,quos not.in tractat.de senten. prouisio.& in tracta.de senten.executor.Diuersum est in euocatione facta etiam sine caussa,quæ statim deuoluit.c.peruenit. in 2.de appellat.& ibi not.ideo hæc magis suspendit, quàm altera: quia altera in iure consistit,id est non valet nisi fuerit iusta,hæc verò in facto, id est,an princeps eam admittat.tex.est,& ibi iuris interpretes. in d. c. vt nostrum. item quia euocatio habet voluntatem superioris inhibentis inferiori,ne amplius de caussa cognoscat. Dec.ibi. Appellatio friuola non deuoluit, secus in euocatione.

108 Nona,quando caussa euocatur ab aliquo, potest ad eum remitti:& solet hoc fieri,quando agitur de contentione iurisdictionis circa limites territoriorum,& ressortuum. vt suprà dixi: quia nihil tam naturale,&c.l.nihil tam naturale.ff.de re.iu.c.1.illo tit.argu.2.q.7.ca.nos si incompetenter.secus in appellatione,quæ semel emissa prohibet caussam ad eum, qui grauauit,remitti.l.eos. in princip.C.de appella.c.vlt.§.fi.2.quæst.6.c.accepta.de appella.superiùs consuetudinem Franciæ scripsi contrariam. Caussa ad eũ qui grauauit, remitti non potest.

109 Decima,facta appellatione iudex à quo potest in illa caussa recusari,& appellans est exemptus à iudice à quo.l.vna.ff.apud eum à quo appellatio.c.Romana.§. cùm verò.de appel.lib.6.cap. ad hæc.in primo.& ibi Bohic. & cap.pastoralis. §. fin. illo tit.& secundùm consuetudines aliquorum locorum est exemptus, etiam in omnibus caussis: licèt de iure in illa tantùm caussa,in qua potest recusari. in euocatione autem non poterit recusari, si princeps caussam ad illum remittat prætextu illius euocationis. Bohic. d. cap. vt nostrum. in fin. quia appellatio ex iniquitate iudicis procedit. l. præfecti. ff. de mino. doct. in cap. vt debitus. de appella. euocatio verò venit ex facto principis,& non ex culpa eius, à quo euocatur communiter: ideo non est quod recusetur,nec reperitur iure cautum,ergo &c.§. consideremus. de triente & semisse. colla. tertia. intelligerem tamen nisi ex caussa recusationis,vel suspicionis fuerit caussa euocata,& illa adhuc duret.quia tunc princeps ad illum non deberet remittere: nam durum est coram suspecto iudice litigare. c. cùm inter.de exceptio.nec tollit princeps iudicis recusationem,nisi ex certa scientia scribat. gl. & docto.in c.ad hæc sumus.de rescript.& ibi addidi quod tamen facere non debet. Exẽptus est appellans à iudice à quo.

110 Vndecima,quicquid fit per euocationem ab illo à quo est caussa reuocata, etiã in accessoriis,est nullum.d.cap.vt nostrum. secundùm verum intellectum:quia princeps euocando videtur omnem iurisdictionem ab illo, quoad illam caussam,adimere: vt ibi:& no.in cap.constitutis.illo tit.& Aufrer. in decisio. Capel. Tholos. quæst. 480. ideo possessor lite euocationis pendente non poterit vti sua possessione: & sic limitatur cap.1.vt lite pendente.& cap.si cõstiterit.de accusa.facit cap. laudabilem. vt lite pend.intelligendum est, quando vtendo fieret præiudicium negotio principali iuxta cap.si à sede.de præbend.libr. 6. Innoc. in c.in præsentia. col.2.de probatio.in appellatione diuersum est:quia non impeditur denunciatio, & publicatio excommunicationis,vel alia consecutiua ad præcedentem sententiam. cap. pastoralis.§. verum. & cap. constitutis.in 2.de appella.glo. in cap.si eo tempore.de electio.lib.6.quod non seruatur in hoc regno: quia post inhibitionem superioris inferiori intimatam, non audet ipse quicquam moliri in præiudicium appellationis, nec etiam in accessoriis & consecutiuis. vt audiui sæpius pronunciari & not.Dec.in cap. bonæ. de appella. imò nec ante inhibitionem à diffinitiua,post appellationem non audent in hoc regno iudices quicquam attentare, etiam in consecutiuis, ita quòd extinguitur iudicatum de præsenti:vt dicitur in l.1.§.fin.ff.ad Turpilia. Post euocationem iudex à quo nil potest facere,secus in appellatione.

111 Duodecima,post euocationem emissam iudex à quo etiam de consensu partium non potest sine expressa remissione de caussa se intromittere: vt asserunt Do. de Rota. decis. 76. postquam litera &c.in no.Præpos.in d. cap. vt nostrum.ne superiori illudatur. cap.bonæ.2.versicul.nec obstabat,de postula. præla. intelligo postquam erat intimata. vel erat apposita clausula irritans:vt superiùs dixi.& vide Ias.& Dec.in l.pacta.quæ contra.col. 2. C. de pact. sed contrarium est in appellatione postquam iudex de partium consensu cognoscit.per cap. interposita.§.ille. de appell.c. si à iudice. ibidem. lib.6. De consensu partium iudex à quo post appellationẽ cognoscit, secus post euocationem.

112 Decimatertia, valet appellatio, licèt tenor sententiæ, in ea non inseratur.l.fin. C de precib. impera.offer. l. 2. C. de appella. secundùm vnam lecturam, si tamen iudex ad quem, velit videre sententiam, & petat sibi edi iuxta l.argentarius. §. edi.ff.de edend.& appellans non possit habere exemplar,iudex in eum casum duplici potest vti remedio. Sententiæ tenor an sit iudici ad quem, edendus.

113 Primò si appellatus sit præsens,eum interrogabit,an sit lata illa sententia,& si confiteatur, iam constabit de illa,nec aliter sententiam edere oportebit:si verò neget,imponetur ei silentium, & vt ea amplius non vtatur.arg.ff.de interroga.actio.l. non alienum.Innoc.in ca.1.de proba Bart. in l.2.col.2.C.de edend.si pars nolit respondere,pro confesso habebitur. l.de ætate. §. qui tacuit.ff. de interrogat.actio. Sententia quando non ostenditur, duplex remedium.

114 Secundum remedium est, quia si non sit aduersarius, vt in processu inquisitionis: iudex pronunciabit conditionaliter,si appareat aliqua sententia,eam confirmo, vel infirmo, secundùm

quod videbitur ei ex actis faciendum:vt no.Inno.in c.G.perpetuus.de fide inſtrumen.no.Bal.in l. ſecunda.col.2.C.vt lite pendente.ſed euocatio non valet:niſi tenor proceſſus,& ſtatus cauſſæ exponatur,Feli.in d.cap.cæterum dixi ſupra.aliæ ſunt differentiæ multæ, quas ſtudioſus poterit hîc addere.nam per iſtas & euocatio,& appellatio rectè intelligi poterunt.

Differentiæ inter euocationem & ſupplicationem.

115 Poſtremò notandæ ſunt differentiæ inter euocationem & ſupplicationem, de qua in tracta.ſeq.dicetur.Primò finita lite non fit euocatio.cap.quod bene.6.quæſt.4.quia non poteſt euocari,quod non eſt,arg.§.ſeruus.de cap.diminut.in Inſtit.& Spec. in tit.de remiſſio.§. nunc videamus, colum. 2. vbi limitat. Supplicatio autem poſt litem finitam fieri ſolet per l.ſi quis. cum authen.ibi poſita.C.de precib.impera.offerend.l. vna,C.de ſenten. præfe.præto.abundantius ſcripſi in d.tract.de ſupplica.inferius.

Caſus in quibus lite finita fit ſupplicatio.

116 Secundò euocatio fit lite pendente, & non ante. cap. eccleſia. in 2. vt lite pendente. ſed ſupplicatio de qua in d.authen.quæ ſupplicatio.non fit ante litem, nec ea pendente regulariter. l. 2. C. vt lite pend. c. penult. extra. illo titul. quod limitat ibi Bald. co. vltim. niſi vt ſibi fiat copia actorum,ſecundò vt ei detur exemplum pronunciationis: tertiò vt præcipiatur iudici negligenti, vt procedat:quartò quòd ei aſſocietur alius, ſi erat ſuſpectus. §. ſuper hoc.in authent.in medio litis.vnde verſ.ponit ibi Alberic. ſequentes,

Quattuor in petitis dum pendent iurgia litis,
Et copia detur,vel iudex aſſocietur,
Vt procedatur,vel diffinitiua ſequatur.

Sed in illis caſibus non loquimur de ſupplicatione, id eſt de erroris propoſitione, ſed de alia ſupplicatione, quæ poteſt fieri & in principio litis & in medio,& in fine, vt ſcripſi in tractatu de ſupplicat.quæſt.1.in præfa.

Motu proprio non fit ſupplicatio.

117 Tertiò euocatio motu proprio fieri poteſt : vt ſupra dixi in primà differentia inter appellationem & euocationem : ſupplicatio verò fit ad partis petitionem : d. authent.quæ ſupplicatio. ibi,offerenda eſt.& hoc importat verbum ſupplicatio. alioqui non ſolet concedi : hoc autem iudicium concedi non debet, ſi non petatur.in l.quarta. §.hoc autem iudicium.ff.de damno infecto.

118 Quartò euocatio aliquando ſine cauſſa fit, ad beneplacitum principis : vt ſuprà probaui in 6.q.ſupplicatio verò ſine erroris propoſitione fieri non eſt ſolita.d.authent.quæ ſupplicatio.dixi in tractat.ſupplicationis.

Areſtum poſt ſupplicationem datur executioni.

119 Quintò poſt ſupplicationem ſententia ſeu areſtum mandati poteſt executioni. in d. authent.quæ ſupplicatio.vt in d.tractat.de ſupplic.ſcripſi.diuerſum in euocationem : nam cùm principale non ſit deciſum, exequi non poteſt,alioqui diceretur,nimis propere Marcelle:vt in l.1.C. de executio.rei iudic.

Mulctatur ſupplicans errorem non probans.

120 Sextò poſt ſupplicationem non probans errorem debet mulctari:vt inferiùs,in ordina.reg. patet: quia ſupplicans eſt in culpa,allegando errorem,qui non eſt, ſecus in euocatione,cùm facto principis fiat,& beneplacito,vt ſuprà dixi: ob id non poteſt culpa adſcribi principi,cur illam conceſſerit:ſi tamen ex falſa cauſſa facta fuerit, ſolet procurans euocationem condemnari ad expenſas,damna,& intereſſe:vt inferiùs dicetur.

Cétum quadraginta libras deponit ſupplicans.

121 Septimò antequàm ſupplicationem quis ex cauſſa erroris obtineat, oportet deponere ſex viginti libras per legem regiam, de qua in tractat. de ſupplica. imò hodie centum quadraginta libras per leges nouiſſimas, quas inferius videbimus. Sed hoc in euocatione non procedit, quia ex mera principis liberalitate procedit:& in ea hoc non eſt ſtatutum, ideo nullam huius rei eſſe pœnam in ſimili ſcribit Vlpia.in l.ſi quis ſepulchrum. §.funus.ff.de religioſ.

Supplicatio in poſſeſſorio non procedit.

122 Octauò in poſſeſſorio non ſupplicatur : vt inferiùs patet in ordi.reg.ſed cauſſa poſſeſſorij bene euocatur : de qua ponit exempla in materia beneficiali, Ioan. Montaigne in tractar. de autho.mag.conſil.in quarto argumento promiſcuè.fol. 60.poſt eum Boër.in additio.ibi.& quotidie videmus euocationes has in beneficiorum poſſeſſoriis fieri.

123 Nonò ſupplicatio non ſuſpendit proceſſum cauſſæ antequàm intimetur.l.1.C. vt lite pendent.,& ibi Bald. ſecus in euocatione : vt ſuprà declaraui, quando habet clauſulam irritantem, aut aliàs vt dixi. de iure tamen in forenſi iudicio, hodie idem eſt in euocatione ſicut in ſupplicatione:vt ſuperiùs dixi.& in 3.q.

Supplicatio iudicatur præſentibus his à quibus latum eſt Areſtum.

124 Decimò ſupplicatio eiſdem præſentibus iudicari ſolet, à quibus areſtum eſt prolatum. d. authent. quæ ſupplicatio.quia melius eſt ſeipſum corrigere, quàm ab alio corrigi ſpectare. in authent.de nupt.col.4.& latè dixi, in rationibus dubitandi,ad l.quod iuſſit.ff. de re iud. euocatio ex cauſſa ſupplicationis conceſſa communiter tractatur in alio parlamento, quàm in illo à quo eſt euocata, vel in magno conſilio.per c.cum inter.vbi doct.de excep.

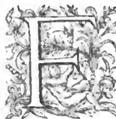
Supplicatio ſemel fit.

125 Vndecimò ſupplicatio non ſolet concedi niſi ſemel.l.ſi quis. C.de precib.imperato.offerēd. Euocatio quoties principi placet : dicto cap.cæterum. quia ſemel diſcuſſo de errore, ceſſat cauſſa ſupplicationis.dicto cap.cum ceſſante.ergo ceſſabit effectus, ſed in euocatione non, quia poterit eſſe quòd adhuc non eſt lata ſententia,& de nouo venit recuſatio ad notitiam partis. c. inſinuante.de offic.delegat.

Supplicatio à principe,euocatio etiā ab aliis.

126 Duodecimò ſupplicationem ſolus princeps admittit. Imol. in c. ex literis. col. 3. de in integr.reſtitu.quia iuri derogat.l.quoties. C.de precib.imperat.offerend. euocatio bene poteſt concedi

cedi per quemlibet superiorem in eadem specie iurisdictionis. d.l.iudicium soluitur:& suprà dixi. Aliæ sunt multæ differentiæ, quæ hic addi possunt, sed his nunc contentus ero, per quas materia facilè percipi poterit.

RANÇOIS *par la grace de Dieu Roy de France, à tous ceux qui ces presentes lettres verront, Salut. Comme depuis aucun temps en çà nous ayons esté aduertis & informez par nostre trescher, feal & grand amy, le Cardinal de Sens, nostre Chancellier, & aussi par aucuns deleguez de nos Cours de Parlement, que plusieurs euocations & iusques au nombre effrené, ont esté cy deuant despechées à cause des recusations baillées contre aucuns des Presidens & Conseilliers de nosdites Cours, qui est grosse vexatiõ, frais & mises intolerables aux parties litigantes, & grand retardement de iustice. Et pour-autant que cela peut aduenir pour icelles euocations octroyer trop facilement, ou pour les parentages, consanguinitez, affinitez, & alliances, ou autre d'iceux qui sont en nosdits Parlemens: desirans y pouruoir pour l'aduenir, affin d'oster & abolir à nostre pouuoir, toutes cauteleuses voyes & moyens de ceux qui poursuyuẽt telles euocations au retardement de iustice, preiudice & dõmage de nos subiects, auons par maniere de prouisiõ, & iusques à ce qu'autrement en sera par nous ordonné: apres auoir eu sur ce l'aduis d'aucuns grands & notables personnages de nostre Conseil de nos Cours de Parlement: en ensuyuant iceux auons ordonné & ordonnons les choses qui s'ensuyuent. Et premierement que les requestes tẽdans à fin d'euoquer aucuns procés de nos Cours de Parlemẽt à cause des ports, faueurs, & autres suspicions, estans esdictes Cours: seront rapportées par les maistres des requestes, pour icelles ouyes, les renuoyer où bon nous semblera, pour en auoir l'aduis d'iceux, ausquels les rẽuoyerons, lequel aduis sera rapporté par deuers nous. Et si apres auoir entendu iceluy aduis, il nous semble lesdits procés deuoir estre euoquez, & en ce cas, sera respondu ausdites requestes, que les supplians feront apparoir du contenu en ladite requeste. Et la commission addressée aux Baillifs & Seneschaux Royaux, ou leurs Lieutenans: & sera ordonné que les parties aduerses des supplians auront vn double de la requeste: & que par deuant le cõmissaire deputé à enquerir sur icelle, ils puissent faire apparoir du contraire si bon leur semble, & fera le requerant premier son inquisition. Et auons defendu & defendons à nosdites Cours de n'empescher par inhibition ne autrement lesdits Iuges, qu'ils ne procedent à faire lesdites inquisitions, & ausdits iuges de ne refuser d'icelles faire, & n'examineront aucun domestique des produisans, ne de leur conseil, & sur ce prendront le serment des tesmoings & des parties. Et quand esdites requestes sera cõtenu aucun cas qui touche l'honneur d'aucun president ou conseillier de ladite Cour, le double d'icelle requeste deüement authentique sera enuoyé à ladite Cour par ceux qui nous bailleront ledit aduis, sans preiudice ne retardation de la fin contenuë en ladite requeste, pour iceluy veu, & communiqué à nostre procureur general en ladite Cour, s'enquerir sur ce, & faire punition dudit President ou Conseiller, s'il est trouué coulpable. A laquelle Cour enioignons faire punition dudit cas dedans trois moys apres la reception dudit double de requeste, & de nous en certifier, autrement en defaut de ce nous des-à-present, comme dés lors auons euoqué à nous & aux gens de nostre dit grand Conseil, la punition dudit cas. Aussi s'il estoit trouué que calumnieusement, & contre verité ledit cas eust esté mis en auant, celuy qui l'aura proposé, sera condamné à telle reparation que de raison. Et apres les inquisitions faites d'vne part & d'autre, sur le contenu esdites requestes, s'il nous semble apres auoir entendu l'aduis de nostre conseil, lesdites causes & matieres deuoir estre euoquées, les lettres d'euocation seront octroyées, seulement aux fins de r'enuoyer les causes & matieres dont sera question, au plus prochain Parlement, & non de les retenir en nostre grand Conseil, sinon que les parties le consentissent. Et pource que bien souuent les procureurs des parties consentent le principal estre retenu: nous voulons que nostredit Conseil n'y ayt regard si lesdits procureurs n'ont pouuoir & procuration expresse pour ce faire. Et si voulons tels procureurs estre punis comme de raison, s'ils consentent à ladite retention, sans ladite procuration, ou mandement special de sa partie, ou que par nous pour aucunes causes, à ce nous mouuans de nostre propre mouuement fussent octroyées lettres pour retenir la cognoissance desdites matieres audit Conseil. Item en iugeant lesdites causes de recusation, les Iuges auront à considerer & iuger si elles sont admissibles, & telles qu'elles soyent suffisantes pour faire soustenir la cognoissance de la cause de celuy qui est recusé. Et ne seront aucunes causes euoquées, si en la Cour, où sera le procés, demeure nombre suffisant, & mesmement en nos Cours de Parlement de Paris, Thoulouse, Bourdeaux, & Roüen, iusques au nombre de vingt, tant Presidens que Conseilliers: pour les terminer & decider, & aux autres douze. Toutesfois où lesdits procés seroyent contre aucuns Presidens ou Conseilliers de ladite Cour, leurs femmes, enfans ou freres en leurs propres & priuez noms, auquel cas sera par nous pourueu, comme verrons estre à faire par raison, ayant regard au nombre des suspects & recusables. Et apres qu'aucune partie aura procedé en ladite Cour, & que la cause sera contestée ou censée pour contester, ne sera receu à requerir ladite euocation s'il ne iure les causes de suspection qu'il propose estre de nouueau venuës à sa notice & cognoissance. Et quant aux matieres criminelles, là où se trouuera cause de les euoquer, nous voulons, qu'elles ne soyent euoquées: Ains Iuges commis sur les lieux iusques au nombre de dix, pour les iuger comme par arrest, & sans appel. Et s'il est trouué, que ceux qui poursuyuent lesdites euocations, ayent donné faux à entendre par leur requeste, & que la preuue ne soit conforme au contenu en ladite requeste, ou bien que le contraire soit prouué par la partie aduerse, nous voulons que ledit euocant soit condamné en amande enuers nous, & neantmoins aux despens & amande arbitraire enuers la partie, eu esgard à la qualité du procés, & mises desdites parties. Lesquelles ordonnances de nostre propre mouuement, certaine science, plaine puissance, & authorité Royale, voulons estre gardées & obseruées de point en point, selon leur forme & teneur par prouision, comme-dit est.*

Articulus secundus.

SI DONNONS en mandement par ces mesmes presentes à nos amez & feaux les gens tenans nos Cours de Parlement à Paris, Thoulouse, Bordeaux, & Rouën, & à chacun d'eux en leur regard, que ceste presente ordonnance, & prouision ils facent lire, publier, & enregistrer chacun en leurs Cours, iurisdictions & auditoires, & icelle entretiennent & facent entretenir, garder, & obseruer de point en point, selon leur forme & teneur, sans aller, ou souffrir aller au contraire. Car tel est nostre plaisir. En tesmoing de ce nous auons fait mettre nostre seel à cesdites presentes.

Donné à la Bourdesiere, le dixhuictiesme iour de May, l'an de grace mil cinq cens vingtneuf. Et de nostre regne le quinziesme. Sic signatum super plicam, Par le Roy. Geodoyn. Sigillatum verò cera crocea cum duplici cauda. Et in fine dicta plica fuere descripta sequentia. Lecta, publicata, & registrata, requirente procuratore generali Regio, Burdegallæ in parlamento, vigesimatertia die mensis Iunij. Anno domini millesimo quingentesimo vigesimonono. Extraict des registres de la Cour de Parlement de Bourdeaux. Ainsi signé, Collation est faite. De Pontar. Collation est faite à l'original, rendu à maistre Geoffroy de la Chassaigne President au Parlement de Bourdeaux.

Signé.

DV TILLET.

1 Otanda sunt in his literis sequētia. Primò dicit Rex in principio literarum post salutem impertitā, certiorem se factum fuisse per legatum, & alios, euocationes plures concessas fuisse vsque ad numerum effrenatum: vt dicitur de testibus, quorum effrenata reprobatur multitudo in c. significauerunt. de testib.

2 Secundò in literis assignantur caussæ quare olim tot euocationes concessæ fuerunt, tam pro recusationibus præsidentium, quàm consiliariorum, & propter consanguinitates, & affinitates. ibi, *à cause des recusations.* tractaui suprà in septima quæstione.

Rationes, cur euocationes prohibeantur.

3 Tertiò rationes ponuntur, cur euocationes prohibeantur. primò ratione vexationis. ibi, *qui est grosse vexation.* Nam ex euocationibus partes vexantur, & molestantur: & quis alium litibus vexare prohibetur. per text. in cle. 1. de rescri. & Georg. natam in repetit. cle. sæpe. col. 8. in verb. caussa. de verbo. sig.

4 Item impensæ intolerabiles exponuntur in litibus: vt scripsi in proœ. legum regia. in fi. probatur hìc, *frais & mises intolerables aux parties litigantes.*

5 Ad hæc per has euocationes retardantur processus, ideo immortales redduntur. l. properandum nobis visum est, ne lites fiant penè immortales, & vitæ hominum modum excedant. C. de iudic. ibi, *& grand retardement de iustice.* assignat etiam hæc euenire ex euocationibus, quæ facilè conceduntur, cùm parlamenta in vnam non possunt venire sententiam. ibi, *& pourautant que cela.*

Euocationē petens præsumitur de iure suo diffidere.

6 Præterea vult cautos circuitus abolere. ibi, *& oster & abolir toutes cauteleuses voyes,* & hæ etiam rationes recitantur in sequentibus literis, & sic ex hoc præsumi potest contra impetrantem euocationem, quòd iustam caussam non habeat, quia fugit: & fugiens de iure suo diffidere videtur, & sic non videtur esse de iure suo bene tutus. d. l. properandum. C. de iudic. quod est verum, quando sine iusta caussa illam petit, alioqui contra.

Statuens cōtraria quando reprehēdi non possit.

7 Quartò Rex per prouisionem sequentia statuit, donec aliud ab eo ordinatum fuerit. ibi, *par maniere de prouision.* & ista est cautela pro principibus, & parlamentis, aliisque iudicibus, vt si contraria statuant, illis non adscribatur vitio: quia primò hoc statuunt per prouisionem, postea simpliciter: & aliquando primum videtur melius, sicut consilium mulierum. de quo in l. filia. C. de inoff. testa. & c. forus. de verbo. signifi. etiam ordinatum fuisse ex consilio magnorum virorum notabilium, & curiarum supremarum asserit. ibi, *auons par maniere de prouision, &c.* & sic est necessarium principi habere consilium, si bene regere vult. l. dubium non est, omnia bene regi, quæ consilio fiunt. C. de repud. & l. humanum. de legib. dixi in proœ. ad leg. reg. supr.

8 Quintò dum quis vult obtinere euocationem, oportet quòd conficiat supplicationem, in qua omnes caussas recusationem, vel alias, iustas, quas veras esse putat, scribat: vt superius in 4. q. dictum extitit. & probatur. ibi, *& premierement que les requestes tendans, &c.*

9 Sextò supplicationem pars magistro cuidam libellorum porrigat; & cùm non exprimatur cui, pars habet optionem. per reg. in alternatiuis est electio debitoris, & iste libellorum magister referre debet caussam principi, vel caussas. ibi, *seront rapportées par les maistres des requestes,* sed si pars alteri fortè offerret, & Rex ei responderet, idem dicendum esset: vt superiùs q. 4. dictum extitit, quid in praxi seruetur: Nam sæpius deficientibus libellorum magistris, committitur alicui consiliario magni consilij, vel alteri cui Rex voluerit.

10 Septimò magister libellorum debet Regi partis supplicationem referre: & quibusdam Rex postea cōmittit, vt videant, an caussæ sufficientes sint euocationis habendæ gratia, quæ in supplicationē scriptæ sunt, & demum illi referunt opiniones suas: an caussa sit euocanda, necne: probatur. ibi, *pour en auoir l'aduis d'iceux, ausquels les renuoyerons,* & sic non statuit quòd debeat remitti libellorum magistris tantùm: sed potest Rex committere magno consilio, in quo est præses cum magistris libellorum, & consiliariorum: vt dictum extitit suprà quæstione quarta. & olim soli cancellario hæ caussæ iustitiæ referebantur; & is concedebat, vel negabat, nec oportebat adire Regem.

11 Octauò

11 Octauò habita opinione aliquorum, si caussæ euocationis consilio iustæ videantur, Rex solet respondere, quòd supplicantes probabunt contenta in supplicationibus. ibi, *& si apres auoir entendu, &c.* quia non sufficeret dicere, nisi probetur. l. prima. ff. si quadrupes pauper. fecisse dicatur. ideo si partes allegent consanguinitatem, vel affinitatem inter partes & consiliarios esse, oportet quòd probent. Caussæ euocationis probari debent.

12 Nonò quoad probandum illas caussas committetur Bailliuis, & Senescallis, seu eorum locumtenentibus in partibus degentibus. per l. iudices. & authent. apud eloquentissimum. C. de fide instrumen. ibi, *& la commission,* & hoc est introductum vt vitentur sumptus & expensæ. si tamen pars velit ducere magistrum libellorum ad inquirendum: hoc solet concedi sumptibus partis requirentis. Commissio iudicibus dirigitur.

13 Decimò debet dari etiam aduersariis supplicantis exemplum supplicationis: & poterit ipse aduersarius probare contenta in supplicatione vera non esse, ibi, *& sera ordonné,* sed non dicitur à quo, intellige per Regem, qui hoc statuit per eius cancellarium: & tunc secretarius hoc scribere solet: quia omnia aduersario edenda sunt, quibus quis est vsurus. l. prima. §. edenda. ff. de edend. Exemplum supplicationis dari debet aduersario.

14 Vndecimò probare priùs supplicans debebit, posteà aduersarius eius. ibi, *& sera le requerant premier son inquisition.* Nec ergo fieri debet vno contextu: cùm apponatur tempus, igitur vna non completa, altera inchoari non debet. per l. fin. ff. de fer. Nam qui prior appellat, prior agat. l. qui prior. ff. de iud. & hoc est statutum: quia si euocans non probet, euocatus non habet aliquid probare: ideo statuitur, vt post probationem euocantis, euocatus probet, qui si anteà probaret, superfluum esset. Probatio supplicantis prius fit quã aduersarij.

15 Duodecimò defendit curiis parlamentorum, ne iudices de his caussis inquirentes impedire habeant, ibi, *& auons defendu, &c.* quod sæpius facere solebant, quid si defendant, mulctari à Rege poterunt: quia contra legem, & Regis præceptum venirent: vt plenè scripsi in tracta. nomina. quæstio. 19. Defendẽtes inquirere quomodo puniantur.

16 Decimotertiò præcipit etiam iudicibus, vt inquirere non recusent. ibi, *& ausdits iuges de ne refuser d'icelles faire, &c.* qui si recusarent, pœna arbitraria etiam puniendi essent. cùm hîc non exprimatur & magna mulcta condemnandi essent, quia contra voluntatem Regis, & legem regiam veniunt: vt scripsi in d. tractat. nomina. quæst. 19.

17 Decimoquartò prohibet vt non examinentur domestici partiũ: quia domestici à testimonio repelluntur. l. etiam. C. de testib. plenè scripsi in tractatu meo, de reproba. & salua. testium. ibi, *& n'examineront aucun domestique, &c.* Et sic debent iurare partes, videlicet, quòd testes, quos producunt, non sunt domestici, & testes etiam. & hoc additum est iuri communi propter euocationis præiudicium: alioqui posset obtineri semper euocatio, dum probaretur facilè caussa per domesticos. Domestici in euocatione examinari non debẽt.

18 Decimoquintò prouidet quòd quando in aliqua supplicatione exprimeretur aliquis casus labefactans honorem præsidentis, aut consiliarij curiæ parlamenti: tunc exemplum illius supplicationis approbatum & authenticum mittetur ad d. curiam, in qua residet præses, vel consiliarius: sed à quo? Respon. *par ceux qui nous bailleront ledit aduis,* vt sunt magistri libellorum, & alij, quos vult Rex sciscitari: & isti procurare debent, vt exemplum authenticum ad illam curiam mittatur, vbi ille agit præses, vel consiliarius: & hoc est statutum vt ille, cuius fama læditur, se defendere possit: & nil eo non audito fiat. cap. 1. de caussa possessio. Sed ob hoc non debet retardari inquisitio. ibi, *sans preiudice ne retardation de la fin contenuë en ladite requeste.* Item de hoc casu proposito contra præsidem, vel consiliarium, iubet procuratori regio communicari, & super hoc inquiri: vt puniatur is præses, vel consiliarius: cuius crimen denunciatum fuit, si probetur: & in hoc partes, antequàm crimen contra aliquem magistratum opponant, aduertere debent, nec ex leuitate animi procedere, alioqui grauiter punientur. & idem puto, si opponerent contra consiliarium magni consilij, vel generalium iustitiæ, cùm sit eadem ratio. Exemplum supplicationis famam magistratus labefactãtis dandum.

19 Sed dubitari posset, ad quem spectat punitio huius præsidis, vel consiliarij? Respon. ad curiam, in qua est præpositus, vt in rubr. vbi senatores vel clarissimi. l. 2. & 3. quod probat Barba. consil. 64. col. 5. in fi. in 4. vol. Quæ curia intra tres menses punire debet dictum delinquentem: alioqui euocat Rex per hunc tex. ad suum magnum consilium punitionem huius consiliarij delinquentis, vel præsidis, & sic post tres menses non requiruntur aliæ literæ: quia per hunc tex. euocatio fit: tamen solent impetrari literæ, quæ continent citationem delinquentis ad consilium. Consiliarius à quo sit puniendus.

20 Decimosextò si inueniatur, quòd pars suggillauerit honorem præsidis, vel consiliarij, & non probauerit, tunc debet puniri. non dicit text. qua pœna, ideo reseruatur iudicibus, argu. l. pen. ff. de effracto. ibi, *aussi s'il estoit &c. sera condamné à telle reparation, que de raison,* & de hoc abundè scripsi in tracta. exceptionum, in versi. ratione iudicis. in 3. diuisio.

21 Decimoseptimò factis inquisitionibus super supplicatione euocationis hinc inde, si caussæ allegatæ probatæ fuerint: & visum fuerit Regi caussam euocare: Rex concedit literas euocationis, ad finem tamen remittendi caussam ad proximum parlamentum. ibi, *& apres les inquisitions, &c.* & sic post euocationem Rex non solet caussam retinere, posset tamen ex caussa si vellet.

22 Decimooctauò caussa euocata non potest retineri, in magno consilio, vt ibi decidatur, sed remitti à consilio debet, nisi de partium consensu. ibi, *& non de les retenir en nostre grand conseil.* Consensus partiũ in retentione causa requiritur.

nempe possunt partes renunciare priuilegio in fauorem earum introducto. l. si quis in conscribendo. C. de episc. & cleric. & de pact.

Nec valebit consensus vnius partis: quia hîc dicit partium, & pluralis locutio duo ad minùs requirit. l. 2. ff. de testib. & si tres, vel quatuor fuerint partes, non valebit caussæ retentio, nisi omnes consentiant: quia indefinita æquipollet vniuersali. l. si pluribus. ff. de legat. 2. cap. vt circa. de electio. in 6. N quod omnes tangit, ab omnibus probari debet per regu. iuris. Nec consensus procuratorum valet, nisi expressam super hoc potestatem habeant. ibi, *& pource que bien souuët, &c.* nec generalis potestas procuratoribus data operari potest, quòd procuratores consentire possint, vt caussa retineatur: ideo puniendi sunt tales procuratores consentientes. ibi, *& si voulons, &c.* hoc probatur in c. cum olim. primo, de offic. deleg.

Item retineri potest caussa motu proprio principis, quando ipse proprio motu ex aliqua caussa consilio committeret, vt retineretur. ibi, *ou que par nous, &c.*

23 Decimononò consilium debet cognoscere, an caussæ in supplicatione propositæ iustæ sint, & admissibles, ob quas debeat abstinere, is qui recusatus est. ibi, *Item en iugeant lesdictes causes, &c.*

Regula quòd euocatio nõ dabitur si alios consiliariorũ numerus sufficiat.

24 Vigesimò regula negatiua est, quòd deinceps non reuocabitur caussa à Senatu: vbi sufficiens numerus consiliariorum non recusatorum remanebit. ibi, *& ne seront aucunes causes, &c.*

Sufficientem numerum taxat, si viginti remaneant in parlamento Parisien. Tolos. Burdegal. Rotomag. in aliis verò parlamentis duodecim sufficiunt, videlicet in parlamento Diuionen. & Aquen. hodie, quia vbiq; est sufficiens numerus consiliariorũ, vix ista euocatio ob hoc conceditur.

25 Vigesimoprimò euocatio proponi potest principi, quando caussa agitur contra præsidem nomine proprio, aut curiæ consiliarium, vel contra vxores illorum, vel filiorum, vel fratrum: & tunc Rex promittit se prouisurũ, habendo rationem ad suspectos & fauorabiles: qui si in maiori parte reperiantur, caussa remittetur ad proximum parlamentum, nam qui iurisdictioni præsunt, non possunt sibi ius dicere, neque liberis. l. qui iurisdictionis. ff. de iurisd. omnium iud. alioqui in illa curia caussa decidetur suspectis reiectis. ibi, *toutesfois ou lesdicts procés, &c.*

Euocatio post cõtestatiõné prohibetur.

26 Vigesimosecundò si caussa sit in curia parlamenti contestata, vel habita pro contestata: quæ tunc in caussa appellationis habetur pro contestata: quando in ea est conclusum, bene iudicatum vel malè: non poterit postea impetrari euocatio: tamen huic legi derogatur sæpius: sed oportet facere mentionẽ in literis: vt superiùs dixi, per ea quæ docto. tradunt in ca. super literis. de rescript. nisi caussæ recusationis de nouo venerint ad suam notitiam: & hoc pars iurauerit, ibi, *& apres que aucune partie.* facit text. in c. pastoralis. de except.

Euocatio in criminibus prohibetur.

27 Vigesimotertiò in criminalibus non fit euocatio. ibi, *& quant aux matieres criminelles*, sed si suspecti sint consiliarij illius parlamenti princeps committet caussam illam decem viris, qui iudicabunt illic, & decident caussam illius sine appellatione, cùm à principe ad hoc deputati sint. per cap. pastoralis. de appellat. nam fortè si delinquentes aliò ducerentur, euadere possent, etiam multæ expensæ, & litis anfractus essent, etiam probationes in loco criminis facilius habentur.

Condemnatur pars caussas non probans.

28 Vigesimoquartò prouidet Rex in illum casum, quando pars non probauit: vel pars aduersa contrarium probauit: tunc pars quæ supplicauit, condemnari ad mulctam Regi debet. ibi, *& s'il est trouué, &c.* Et ideo Regi condemnatur: quia Regem offendit, qui falsum coram eo proponit, vel fraudem, ob id in mulctam solet condemnari. l. nullum. C. de testib. item ad expensas condemnari parti debet. iuxta l. properandum. §. fin autem alterutra. C. de iudic.

Propterea debet condemnari ad mulctam parti adiudicandam pro qualitate processus, & expensarum partem: hæc in summa eliciuntur ex his regiis constitutionibus: ipsas perlege, & videbis eas elucidatas.

Articulus tertius.

FRANCOIS *par la grace de Dieu Roy de France: A tous presens & aduenir, Salut. Comme pour obuier aux abus, & calumnies, dont plusieurs plaidoyents auoyent accoustumé vser pour vexer & molester leurs parties, & les constituer en frais, & mises insupportables, retarder le iugement des procés, & les rendre immortels, par le moyen des interdictions & euocatiõs qu'ils obtenoyent, en proposant causes de recusations procurées & procedans de leur faict, dol, & coulpe, & autrement inadmissibles, supposant consanguinitez, affinitez & amitiez contre les Presidẽts & Cõseilliers de nos Cours de Parlemẽt: Eussions par l'aduis des gens de nostre Cõseil priué, decerné nostre Edict, & ordonnance au lieu de la Bourdesiere le dixhuictiesme de May, mil cinq cẽs vingtneuf, lequel Edict auroit esté leu, publié, & enregistré en nosdictes Cours de Parlement, neantmoins cõme aucuns d'icelles nosdictes Cours nous ont faict dire & remonstrer iceluy Edict n'estre gardé ny obserué. Aussi par iceluy n'est suffisamment pourueu és cauteles, & inuentions des poursuiuans interdictions, & euocations, tellemẽt qu'à present plusieurs nos subiects sont autant ou plus trauaillez au moyen desdictes euocations, qu'au parauant nostredict Edict. Et outre, cõbien qu'il ne soit loisible tant par disposition de droict, & ordonnance de nous & de noz predecesseurs, impugner les arrests de nosdictes Cours souueraines, autrement que par proposition d'erreur, & en gardant les solennitez requises: neantmoins puis quelque tẽps aucuns ont trouué moyen d'obtenir lettres pour estre receuz à alleguer nullitez, griefs & contrarietez contre plusieurs Arrests de noz dictes Cours. A quoy ont esté receuz, & par ceste voye ont tenu l'execution de plusieurs Arrests en suspend, & sur la verification desdictes nullitez & cõtrarietez d'arrests la procedure à esté quelques fois plus longue & de plus grand mise en nostre grãd Cõseil, que la principale instãce, & pour faire droict desdictes nullitez & contrarietez d'arrests, font apporter toutes les pieces, & productions desdicts principaux procés, & iceux*

& iceux font renuoir, cõme si c'estoit vne voye d'appel, qui est rẽdre tous lesdicts Arrests illusoires, & sans effect, & consumer en frais ceux qui les auoyẽt obtenus à leur prouffit, vexatiõ & charge à nos subiects insupportable. Sçauoir faisons, que nous desirans sur toutes choses le soulagement de nos subiects, & les releuer des indeuës & iniques vexations, extirper tous moyens & voyes, par lesquelles l'expedition de iustice peut estre retardée, & mettre fin aux procez & differents d'entre nosdicts subiects le plus briefuement & promptement qu'il sera possible. Auons par edict, statut, ordonnãce, perpetuels & irreuocables de nostre certaine science, pleine puissance & auctorité Royale statué & ordonné, statuons & ordonnons, voulons & nous plaist, que nostre Edict faict audict lieu de la Bourdesiere, dont le vidimus est cy attaché soubs le cõtreseel de nostre Chancellerie, soit gardé, suiuy & entretenu selon sa forme & teneur. Et outre que ceux qui à l'aduenir presenteront requeste pour euoquer procés pendãt en nosdictes cours, pour raison des suspectiõs & allegations fondées sur cõsanguinitez, affinitez & amitiez, & qu'aucũs des Presidẽs & Conseilliers d'icelles font leur propre faict des procés qu'ils pretendent faire euoquer, declaireront specialement les degrez de consanguinité, & affinité, actes & moyens d'amitié, & quel effect ou pourchaz, ledit President ou Conseillier aura faict pour le support & faueur de la cause, & au moyen desquelles ils pretendent & maintiennent ledit President ou Conseillier en faire son propre faict, & que nos amez & feaux les gens tenans nostre grand Conseil ou autres à qui le iugement & cognoissance desdites requestes sera renuoyé, cotteront en leur aduis specialement, & approuueront les faicts & articles sur lesquels ils entendent que les euocants informent, pourront les euoquer, informer au contraire, & aussi les parties bailler reproches si bon leur semble, contre les tesmoingts ouys & examinez és dictes informations, & enquestes. Sur lesquelles ledit Commissaire sera tenu ouyr & interroger par sermẽt le tesmoing reproché, & inserer la responce & sa deposition, & s'ils sont admissibles, & non confessez par lesdits tesmoings, les parties seront receuës en nostre dict grand Conseil à les verifier promptement & sans delay par lettres & productions, & non autrement. Et où aucune interdiction ou euocation seroit à l'aduenir octroyée par l'aduis des gens de nostredict grand Conseil, ou autres par nous à ce commis, contre la teneur dudit Edict de la Bourdesiere, & de ceste presente nostre ordonnance, la declairons dés à present de nul effect & valeur, & auons expressement prohibé & defendu, qu'aucun Procureur ne soit receu à presenter requeste pour euoquer ne interdire nosdites Cours, ou consentir qu'aucun procés soit retenu en nostredit grand Conseil, s'il n'a procuration expresse & speciale pour ce faire, & où les poursuiuans euocation ou interdiction proposeroyent par leurs requestes aucunes recusations friuoles, impertinentes, confuses, & generales, voulons qu'ils en soyent sur le champ deboutez & condamnez en trente liures Parisis d'amende enuers nous, & où ils allegueront recusations suffisantes & legitimes, & serõt receus à informer, & ne les prouueront deuëment, voulons qu'ils soyent condamnez en amẽde entiere de soixante liures Parisis, & outre soyent condamnez és despens, dommages & interests enuers leurs parties euoquées, & en plus grand amende arbitraire, si la matiere est à ce disposée, ayant esgard à la qualité des personnes, & causes, frais & mises qu'ils auront souffert, & qu'à faire lesdites preuues ne sera baillé qu'vn seul delay, si ce n'est pour tresgrande & vrgente cause, qui sera exprimée. Et outre, attendu que les moyens de nullité & contrarieté d'arrests peuuẽt estre comprins soubs la proposition d'erreur, auons aussi par edict, statut & ordonnance perpetuels & irreuocables de nostre dite certaine science, pleine puissance & auctorité Royale, statué, declaré, ordonné, statuons, declarons & ordonnons, qu'à l'aduenir nul ne sera receu à contreuenir aux arrests de nosdites Cours de Parlement, & autres Cours souueraines par voye de nullité & contrarieté d'arrests. Ains se pourueoyront par prouision d'erreur, en gardant les solennitez requises par nos ordonnances & de nos predecesseurs, & dans le temps à ce prefix, en cas où par nos ordonnances y ha lieu de proposition d'erreur, & où aucune contrarieté ou nullité seroyent proposez contre les arrests donnez és matieres beneficiales ou possessoires ou autres, ou proposition d'erreur ne doit estre receuë, les parties se pouruoiront par requeste en ladicte Cour où l'arrest aura esté donné, pour faire interpreter & declairer, lequel des arrests que les parties pretendent estre contraire, sera executé, faire droict sur la nullité, & autrement pouruoir par la dicte, comme il appartiendra par raison. Et neantmoins ordonnons que où en nostre dict grand Conseil y auroit aucuns procez pendans & indecis pour raison de nullité ou contrarieté d'arrests, pretenduë par les partiez, qu'ils soyent renuoyez en icelles nosdictes Cours où ils auront esté iugez, & lesquels dés à present nous y auons renuoyé & renuoyons, & en auons interdict & defendu, interdisons & defendons à nostre dict grand Conseil toute cour, iurisdiction & cognoissance.

Si donnons en mandement à noz amez & feaux Conseilliers les gents tenans noz Cours de Parlemẽt, grãd Conseil, Baillifs, Seneschaux, & à tous noz autres iusticiers, officiers, ou leurs lieutenans, & chacun d'eux, si cõme à luy appartiendra, que iceux nosdicts Edict, statut & ordonnance, ils facent lire, publier, & enregistrer, garder, obseruer, & entretenir de poinct en poinct selon leur forme & teneur, sans faire ne souffrir estre faict aucune chose directement ou indirectement au contraire, en quelque maniere que ce soit. Car tel est nostre plaisir & vouloir, nonobstant quelconques edicts, statuts, ordonnances, restrictions, mandemens, defenses, & lettres à ce contraires, à quoy quant à ce, nous auons derogé & derogeõs. Et à fin que ce soit chose ferme & stable à tousiours, nous auons fait mettre nostre seel à cesdictes presentes, sauf en autres choses nostre droict, & l'autruy en toutes. Donné à Chantelou, au mois de Mars, l'an de grace mil cinq cens quarantecinq. Et de nostre regne le trẽtedeuxiesme. Ainsi signé sur le reply. Par le Roy en son conseil. De Neufuille. Lecta, publicata & registrata audito procuratore generali Regis hoc requirente, Parisiis, in parlamento prima die Aprilis. Anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimoquinto ante Pascha. Ainsi signé, Du Tillet.

Collation est faicte à l'original rendu à maistre Geoffroy de la Chassaigne, President au Parlement de Bourdeaux. Du Tillet.

N hoc secundo edicto recitantur ferè rationes concessionis primi, & caussæ ob quas impetrantur euocationes, & mala quæ inde oriebantur.

Secundò recitat Rex, quòd licèt contra aresta quis venire non possit, nisi per supplicationem, id est, per propositionem erroris: tamen quidam allegauerunt arestorum nullitatem, grauamina, & contrarietatem inter ipsa aresta, quòd vnum esset alteri contrarium, & fuerunt auditi: & sic aresta suspensa remanserunt: & oportuit iterum omnia curiæ acta videre, ac si esset caussa appellationis: vnde ex hoc illusoria erant aresta, & sine effectu: quod esse non debet l. si prætor. ff. de iud. de hoc abundè dico in tract. meo de suppl. inferiùs in fi. & probatur ibi, *& outre combien.*

Tertiò ponuntur rationes, quæ mouent ad faciendum præsens edictum. ibi, *scauoir faisons.* Primò vult subiectorum subleuamen, & eos releuare indebitis & iniquis vexationibus, & radicitus vult euellere omnes modos, quibus iustitia impediri potest, & finem litibus imponere cupit: vt imperator in l. properandum. C. de iudic. & Papa in cap. finem. de dolo. quod est valde difficile, quandiu inuoluta erit in cordibus nostris malicia.

Declarari gradus debét cōsanguinitatis & affinitatis, ad impetrandam euocationé.

Quartò constituit edictum præcedens esse custodiendum, & vltra statuit, quòd quicunque deinceps euocationem impetrare voluerit ratione consanguinitatis, affinitatis, vel amicitiæ, declarare tenebitur gradus consanguinitatis, aut affinitatis, in quoto gradu est is, quem vult recusare. ibi, *& outre,* sed ista numeratio quomodo fieri debet? Respon. Secundùm ius ciuile: quia recta est ipsius computatio. vt l. fi. vbi docto. C. de successo. edict. & computatio in iure canonico fit ob matrimonia: ergo in aliis sequemur iuris ciuilis computationem, teste Bart. in consil. 244. An fratres. Benedict. in repet. c. Raynutius. in verb. & vxorem. nu. 86. de testa. & Albert. Brun. in tracta. de statutis excludentib. fœminas. art. 12. q. 21.

Quomodo gradus computatio fieri debeat, vel secúdum ius ciuile aut canonicum.

Et si alleget præsidem, vel consiliarium affectionem habere tanquam in proprio facto: tunc oportet quòd declaret factum, in quo ostendit, & in specie: vt abundè scripsi in tracta. de restitut. & releua. artic. 1.

Et consiliarij magni consilij debent in eorum opinionibus declarare, & præcidere super quo facto pars inquirere debeat, ne in incerto vagetur: vt ibi dicitur: *& que nos amez & feaux les gens, &c.* edictorum, nullas & irritas & nullius effectus, & roboris. ibi, *& où aucune interdiction, ou euocation, &c.*

Sextò prohibet, ne procuratores sine speciali mandato supplicationem porrigant ad caussam euocandam, vel ad interdicendum caussam parlamentis, vel ad consentiendum, vt in consilio retineantur. ibi, *& auons expresśement prohibé, &c.* & in superiori artic. hoc fuit decisum.

Pars caussas euocationis habédæ gratia, friuolas proponens quomodo puniatur.

Septimò statuit, quòd quando partes in supplicatione euocationis caussas friuolas, & recusationes impertinentes, confusas, & generales expresserint, vt ex tempore sine alia probatione reijciantur à petitione, & condemnentur ad triginta libras Regi applicandas. ibi, *& où les poursuiuans, &c.* nihil dicit de condemnatione expensarum parti facienda: quia adhuc pars aduersa nullas fecit expensas, quia non fuit euocata, sed tantùm Regi supplicatio porrecta, ob id nihil hîc de illis expressit.

Si verò proposuerint in supplicatione caussas iustas, & eas non probauerint, vult vt in emenda sexaginta librarum Parisien. condemnentur: quæ Regi applicantur, & debet vlterius pars condemnari parti in expensis, damnis, & interesse, & in emenda etiam maiori: si caussa & eius qualitas hoc requirat.

Et quòd vna tantùm dilatio dabitur ad probandas dictas caussas: nisi caussa se offerat, quæ exprimetur, alia in his literis scripta in tract. de supplic. discutientur, vbi materia melius congruit.

EDICT QVE LE GRAND CONSEIL SEVL PEVT cognoistre des forces, pilleries, & excez commis sur les fruicts des benefices, & sont euoquez tous les procez pendans ailleurs sur ce, audict grand Conseil.

Articulus quartus.

RANÇOIS *par la grace de Dieu Roy de France. A tous les Baillifs, Seneschauls, Preuosts, Iuges, & autres officiers de nostre Royaume ou leurs lieutenans, Salut. Comme plusieurs grãdes plainctes & doleances nous ayent esté & soyent esté faictes souuentesfois, que lors qu'il aduiēt la vacation d'aucuns eueschez, abbayes, prieurez, preuostez, archidiaconies, cures, & autres benefices, ou qu'il aduient que lesdicts benefices tombent en litige, plusieurs personnes tant gētilshommes que autres de leur authorité priuée & indeuë, & en enfreignant nos ordonnances, se sont mis & mettent esdicts benefices, prennent, rauissent, & emportent les biens meubles, fruicts, & reuenus d'iceux, les mãgent, gastent, & deperissent & prophanent les lieux sacrez au grand mespris, contempt, & irreuerence de Dieu nostre createur, de nous, & de iustice: & pour coulorer lesdictes maudictes & dãnées pilleries, rauissemens, gastemens, & perte des biens desdicts benefices qui sont desdiez & doyuent estre employez au seruice de Dieu, alimens des pauures, reparations des Eglises, & edifices, & autres œuures charitables, donnent à entendre contre verité qu'il à quelque autre qu'ils supposent, dont ils se aduoüent, qui pretend droict esdicts benefices, iaçoit qu'il n'y ait aucun droict, ne tiltre. Et soubs ceste couleur se tiennent saisis des maisons & places desdicts benefices, pillent & rauissent les biens qui y sont tant és Eglises, que maisons, & fermes d'iceux, où ils se fortifient & mettent*

mettent hors ceux qu'ilz y treuuent, batent, & mutilent les gens d'Eglise qui sont ordonnez pour faire le diuin seruice: & si ne veulent tolerer ne souffrir que ceux ausquels appartiennent iceux benefices, les puissent bailler à ferme à leur prouffit. Ains pour la contraincte d'eux, il n'y a personne qui ose mettre à prix, n'encherir le reuenu desdicts benefices, font & commettent plusieurs autres maux, pilleries, sacrileges, forces, violences, excez & oultrages, & menent esdictes Eglises, & maisons vie dissolüe, & scandaleuse, infame, & deshonneste. Et d'auantage sont rebelles & desobeissans aux arrestz, sentences, & iugements, qui sont faicts, & donnez contre eux, pour vuyder desdicts lieux: tellement que lesdictes gens d'Eglise ausquels appartiennent lesdicts benefices, n'ont peu, ne peuuent faire le diuin seruice, ne faire les dons & aumosnes qu'ils sont tenuz de faire, à cause desdicts benefices, au grand scandale desdictes eglises, qui touchent l'honneur de Dieu, desdictes gents d'Eglise, & generalement de la chose publique. Et plus seroit, si par nous n'y estoit pourueu. Sçauoir faisons que nous ce consideré, ne voullons telles voyes, & façons de faire, auoir lieu: ains desirans de tout nostre cœur estre à ce mis & donné ordre, & prouision de iustice, & punition estre faicte de tels malfaicteurs, en maniere que tous les autres y prennēt exemple. Vous mandons & commettons par ces presentes: & à chacun de vous en son regard, pouuoir & iurisdiction, que vous faictes faire expresses inhibitions, & defenses de par nous sur certaines & grandes peines à nous appliquer, à toutes gens laiz soyent nobles, ou autres de quelque qualité qu'ils soyent à son de trompe & cry publie, que auxdicts benefices paisibles, ou que soyent litigieux, en quelque lieu que ce soit de noz royaumes, pais, & seigneuries, ils n'ayent à eux aucunement mettre ne entremettre, ne és eglises, maisons & edifices, rentes, & reuenuz d'iceux, sans authorité preallable de nous, ou de iustice: & neantmoins à la requeste de noz procureurs, ausquels chacun en son endroict vous mandons & ordonnons tresexpressement sur le deu et deuoir de leurs offices faire poursuite desdictes matieres, vous informiez bien & deüement de & sur lesdictes forces, violences, pilleries, rauissemens, battures, mutilations, rebellions, & desobeissances à iustice & autres crimes, & delictz, & malefices commis, & perpetrez pars lesdicts personnages, leurs alliez, & complices esdicts benefices, eglises, maisons, edifices, rentes, & reuenuz d'iceux, que plustpart vous seront baillées par escript & declarations, si mestier est. Et contre ceux qui par information deüement faicte, ou à faire, ou autrement deüement vous trouuerez chargez, coulpables, procedez ou faictez proceder par adiournemens personnelz en personne, si les pouuez trouuer, ou à son de trompe, & cry public és lieux accoustumez pour comparoir en personne à troys briefs iours en nostre grand cōseil, sur peyne de bannissemēt de nostre Royaume, & d'estre attaincts & conuaincus des cas & crimes à eux imposez, pour illec respondre à nostre Procureur general en nostre grand conseil, & à telles fins & conclusions qu'il voudra contre eux prendre, & eslire, & y estre procedé comme de raison. Neantmoins prenez, saisissez & mettez en nostre main par bon & loyal inuentaire tous & chacuns les biens, tant meubles que immeubles desdicts delinquants, & soubz iceluy les faictes regir & gouuerner par bons & suffisans commissaires, qui en puissent & sçachent respondre & rendre bon compte & reliqua, quand & à qu'il appartiendra: le tout, non obstant oppositiōs ou appellations quelsconques faictes ou à faire & sans preiudice d'icelles, pour lesquelles ne voulons quant à ce estre differé, ausquelz gentz de nostredict grand conseil nous mandons, & pource que lesdicts crimes & delicts ont esté & sont cōmis en plusieurs lieux, de noz Royaumes, pays, terres, seigneuries, & en diuers ressortz, de noz cours de Parlements. Et que desirons iceux faire cesser & promptement punir & corriger, & estre informez des noms & surnoms desdicts delinquans & coulpables: commettons, ordonnons, & enioignons, qu'ils cognoissent, iugent, decident, & determinent desdicts crimes, & y facent & administrent telle & si briefue iustice, que ce soit exemple à tous autres. Et laquelle cognoissance, iugement et decision leur auons commise et ordonnée, commettons & ordonnons de nostre certaine science, propre mouuement, pleine puissance & authorité royale pour les causes dessusdictes, & autres à ce nous mouuans par cesdictes presentes. Et en outre auons euoqué & euoquons par ces mesmes presentes pardeuant vous, & les gents de nostredict grand Conseil, tous & chacū les procez meuz depuis quatre ans en ça, par toutes les Cours, et iurisdictions de nostre royaume, pour raison & à cause des matieres dessusdictes, pour y estre iugez, decidez, et determinez ainsi que raison. Et voulons cesdictes presentes estre signifiées par le premier des huissiers de nostre grand Conseil, de nostre cour de Parlement, ou autre nostre sergent sur ce requis, aux iuges & parties qu'il appartiendra. Et leur donnāt, si besoing est, assignation en nostre dict Cōseil à certain iour. Et leur faisant expresses inhibitions, & defenses de par nous, sur certaines et grandes peines à nous appliquer, asçauoir ausdicts iuges et lieutenans de non entreprendre aucune cour, iurisdiction, ne cognoissance des matieres cy dessus mentionnez. Et laquelle leur auons interdicte et defendue, interdisons, & defendons par ces presentes, & auxdictes parties de n'en faire poursuite ailleurs, qu'en nostredict grand Conseil, en certifiant suffisamment iceluy nostredict grand Conseil par nostredict huissier ou sergent de ce que fait il aura sur ce. Car ainsi nous plaist il estre faict, de ce faire vous donnons, & à chacun de vous endroict soy, plein pouuoir, autorité, commission, & mandement special: mandons & commandons à tous noz iusticiers, officiers, & subiects, qu'auons commis & deputez, & à nostredit huissier ou sergent en ce faisant obeissent & entendent diligemmēt prestent & donnent conseil, confort, ayde, secours, main forte, & prisons si mestier est, & requis en sont.

Donné à Paris le dixiesme de May l'an de grace mil cinq cents trente vn, & de nostre regne le dixseptiesme.

Ainsi signé par le Roy en son conseil, Guidon, & seelé à simple queuë en cire iaune, & sur le reply est escript ce qui s'ensuit,

Lecta, publicata, & registrata.

IN hoc edicto multæ describuntur rationes constitutionis: sed omnes istæ rationes tolli possunt, si exerceatur iustitia in locis vbi beneficia sita sunt, & ibi potest melius delictum sciri, & puniri, quàm in alio loco: quia ibi quis est puniendus, vbi deliquit. l. 1. &

 auth.

auth.qua in prouincia C.vbi de crimine agi oporteat: & tamen in consilio magno fiebat horum excessuum cognitio,contra rub.de caussis:in concor.& si pars non erat potens,non valebat adiri magnum Regis consilium. & sic inultum remanebat facinus: quia ordinarij iudices cognoscere non poterant: ob id crimina impunita remanebant, & tamen reipub.interest, vt puniantur.l.ita vulneratus.ff.ad legem Aquil.quamobrem hoc edictum reuocatum fuit per edictum sequens:& caussa remissa ad iudices ordinarios prout de iure.

AVTRE EDICT REVOCATOIRE DE LA iurisdiction donnée au grand conseil sur les excés commis és benefices,ensemble du tiltre des hospitaux & aumonesries:laquelle cognoissance est laissée aux iuges chacun en son ressort.

Articulus 5. *FRançois par la grace de Dieu Roy de France: A tous presens & aduenir salut. Comme nous eussions par edict perpetuel & irreuocable attribué aux gents de nostre grand conseil la iurisdiction & cognoissance des excez, assemblees illicites,& ports d'armes,commis és benefices de nostre Royaume, & des procez meuz & à mouuoir sur le tiltre,police,& reformation des hospitaux & aumosneries de nostredict Royaume, distribution & reuenu d'iceux. Et icelle interdicte & defendue à noz cours de Parlements, comme plus à plein est contenu és edicts sur ce faits & publiez, & nous ayant aucunes de nosdictes cours fait dire & remonstrer, que soubs couleur desdicts edicts,plusieurs procez sur le tiltre & possessoire desdicts benefices ont esté euoquez en nostre dict grand conseil, & au moyen de ladicte interdiction plusieurs excez demeurent impunis,& la reformation de plusieurs hospitaux,& aumosneries differées & retardées,dont pourroit aduenir plus grand desordre, si n'y estoit pourueu. Sçauoir faisons que nous desirans les hospitaux & aumosneries de nostre dict Royaume estre deüement reglez & reformez,les reuenus & aumosnes a iceux estre distribuez ainsi qu'il appartiendra, & qu'il est ordonné par les saincts conciles & decrets,noz ordonnances,& de noz predecesseurs,& que prompte punition & correction soit faicte de tous excez qui se commettent és benefices,supportant en cela le plus qu'il sera possible, noz subiects de tous fraiz, despens & vexations indeües:par aduis & deliberation des gents de nostre Conseil priué. Auons de nostre certaine science,pleine puissance et authorité Royale, reuoqué et reuoquons lesdicts edicts,voulõs & nous plaist que nosdictes cours de parlemẽts,baillifz,seneschaulx & autres noz iuges chascun en son ressort,decret & iurisdiction,soit par appel ou en premiere instance, ayent l'entiere cognoissance & iurisdiction desdicts excez commis esdicts benefices,ensemble du tiltre desdicts hospitaux & aulmosneries, distributions des fruicts & reuenu d'iceux, comme ilz auoyent ou pourroyent auoir au parauant lesdicts edicts & publication,& laquelle cognoissance nous auons interdicte & defendue,interdisons & defendons à nostre dict grand conseil.*

SI DONNONS en mandement à noz amez & feaulx les gents tenants noz cours de Parlement, baillifz,seneschaux,& autres noz iustieiers & officiers ou leurs lieutenants,et chascun d'eulx si comme à luy appartiendra.que noz presents edicts & ordonnances ils entretiennent, gardent & obseruent de poinct en poinct, selon sa forme & teneur, facent entretenir garder et obseruer inuiolablement,lire, publier, & enregistrer,où besoing sera,sans aller ne venir, ou souffrir aller ou venir directement ou indirectement au contraire. Mandons en oultre au premier huissier de noz cours de Parlement ou sergent,sur ce requis, signifier noz presents edict & ordonnance à noz amez & feaulx les gents de nostredict grand conseil, & autres qu'il appartiendra,car tel est nostre plaisir: nonobstant lesdicts edicts,& quelconques derogations, restrictions y opposées & toutes autres ordonnances,statuts & lettres à ce contraires. Et affin que ce soit chose ferme & stable à tousiours, nous auons fait mettre nostre seel à cesdictes presentes.

Donné à Chantelou au moys de Mars,l'an de grace mil cinq cents quarantecinq. Et de nostre regne le trentedeuxiesme.

Ainsi signé sur le reply, Par le Roy en son conseil. De Neufuille.

Lecta & publicata,& registrata audito procuratore generali Regis hoc requirente, Parisiis in parlamento, prima die Aprilis. Anno Domini millesimo quingentesimo quadragesimoquinto ante pascha. Ainsi signé,

Du Tillet.

Collation est faicte à l'original rendu à maistre Geoffroy de la Chassaigne President au Parlement de Bourdeaulx. Du Tillet.

HOc edictum reuocat quod superiori edicto statuerat, & ea facilitate,qua aliquid fieri solet,ita destrui:vnde dicit Bald.in l.quoniam.per illum text.C.de secund.nupt.corrigens corrigitur, & ad pristinum statum ius reducitur. Alia (lector beneuole) hîc non addam sed supplicationum materiam excipiam, postquam de his gratias egero Deo omnipotenti, & beatæ virgini Mariæ:qui me ad finem vsque direxit, & ista scribere impulit, & dedit. Laus Deo.

FINIS.

Spes mea Christus.

D. IOAN.

D. IOANNI ALESMIO,

VTRIVSQVE IVRIS COGNITIONE CLARO, AC SENATORI IN BVRDEGAL. Senatu egregio, Petrus Rebuffus S.

EA est vis amicitiæ (Senator amplissime) vt non modò consiliorum, instituti, eos velit esse participes, quos habet coniunctos, sed etiam actionum iudices, & ἐλεγκτὰς, reliquarúmque rerum socios: quapropter præclarè à veteribus dictum est, τὰ τῶν φίλων κοινά. itaque cùm in constitutiones regias quædam ὑπομνήματα, seu commentaria conscribere decreuissem, meámque tibi aliquando exposuissem sententiam, laudasti tu quidem institutum: quæ res eò magis animum ad id accendit, quò à viro amico & probatissimo probari intellexi: & vehementius studiosiúsque elaboraui, & tandem partem suscepti operis absolui: quam lubenter tibi legendam dedissem, censuram tuam velut amici viri atque perspicacissimi valde desiderans: sed tui, qui maximo interuallo abesses, copiam habere nobis non contigit: vtcunque tamen sit, quia alijs nostris amicis grauissimis sanè viris ita visum est, edidimus, & inter eos, quibus dicauimus, te connumerauimus, nostrumq; opus mihi tecum commune esse volui, ne hominis amici oblitus viderer. Nec dubito, quin feliciter succedat, si à te probatum intellexero: nec enim est, quod solidius vllum maiorisq; solertiæ iudicium, quàm tuum desiderem, cùm politicis in rebus iureq; sis consultissimus, encyclopediam teneas, Latina denique & Græca facundia politissimus, vt multò reconditioris doctrinæ te idoneum censorem & arbitrum constituere desiderarem. Intereà tamen dum maiora molimur, tibi hæc offerimus. Nec hæc mihi visa sunt contemnenda: etenim ea semper mens nostra fuit, vt constitutiones principum nostrorum hactenus à nostris neglectas, nulloq; ordine coaceruatas in rectam dilucidamq; titulorum seriem digererem, atque deinde nostras subnecteremus commentationes, vt rudibus praxeos forensis (quæ ex his tota proficiscitur) pro virili consuleremus, & quæ multis annis longoq; vsu comparauerimus ipsi velut breui manu tradita breui tempore discant, simulq; doctis viam aperiremus (aut certè inuitaremus) vt in commune afferentes, quæ in foro consenescentes didicissent iuuentuti conferrent. Nec enim est cur aut quæstum captantes, aut inuidentes sua denegent, cùm & illiberale sit & inhumanum. Quid est denique cur tantopere Galli aliena amplectamur, nostra verò aspernemur? conscripta extant infinita propè volumina tam Gallorum, quàm aliorum in leges Romanorum, & quotidie augetur numerus, nemo tamen ad nostra ista stilum admouet, cùm videatur multò vtilius, & magis necessarium, quòd his multa, vel derogata, vel addita sit illi veteri Romanorum iuri, vel pontificio, aliusq; nobis caussarum tractandarum & ordo & ratio, & sanè quotidianus vsus negotiorumq; varietas in his constitutionibus parit non paruam difficultatem, vt interpretationem desiderent, quæ petenda est partim ab vtriusq; iuris intimis partibus, partim ex formulis proprijs cuiusq; iudicij, & fori (quas stilum dicimus) quæ omnia inter se conferenda, vel, si dissidere videantur, concilianda. Nec minus elaborandũ videtur, quàm in interpretationibus legũ Pandectarũ elaborarunt earum interpretes, moderatius tamen & modestiori tractatu & stilo quàm illi: ne inanibus quæstiunculis & disputationibus non necessarijs (quæ immensam librorum multitudinem nobis pepererunt) occupetur iuuentus hæc, ideo à te quia meam aliquando tibi expositam sententiam, & à te laudatam repetere & confirmare cupio: & vt intelligant studiosi quantum cupiam vt prouehantur. Sed vt ad te redeam, hunc, qualiscunque sit, tractatum in forensi quidem iudicio valde necessarium, & frequentem, de literis ciuilibus, cùm totus ciuilis sis à beneuolo animo profectum, eodem accipias rogo, ampliore sanè vellem honore te afficere, & honorificentiori munere donare: vt & dignitas tua patitur, & eruditio exposcit, amorq; erga me tuus, quo me semper officiosè es prosecutus, ne ego pari quoque officio desim. Vale, & nos, vt soles, ama.

TRACT

TRACTATVS

DE LITERIS CIVILIBVS, SEV, VT PRACTICI DICVNT, SVB FORMA SVPPLICATIONIS

ciuilis impetratis.

Magna arestorum authoritas.

AGNAM sententiarum, & arestorum authoritatem atque vim esse, nemo est qui nesciat(lector beneuole)credit enim princeps eos, qui ob singularem industriam, explorata eorum fide & grauitate, ad huius officij magnitudinem adhibentur, non aliter iudicaturos esse pro sapientia, ac luce dignitatis suæ, quàm ipse foret iudicaturus. ob id vt oculi pupilla, hæc senatusconsulta seruari, ac custodiri debent: nisi magna ex caussa succurrēdum esse princeps arbitratus fuerit: & qua de caussa hoc permittatur inferiùs abundè Deo authore tractabimus.

Arestum quid.

1 In primis nosse oportet, quòd sententiæ curiarum suprematum, quæ aresta vocantur, in hoc tractatu discutientur: est autem ἄρεστον Græcè, placitum, teste Budæo in annota. in pandect. primis, & ἀρεστὸς placitus, & gratus dicitur, ac ἀρεσκος est blandus, & gratiæ aucupator, & captator, qui apud omnes gratiosus esse cupit, ab omnibusque gratiam inire. Budæ. in commenta. linguæ Græcę. (Vide tamen quæ dico in glossa secunda, tract. vt contract. testa. Gallicis concipiantur verbis. in 2. tomo, horum commentar. vbi dico arestum duplici r, scribendum, contra Budæum.) Et in hoc tractatu dicendum est. Primò quot modis contra aresta cognoscatur. Secundò, à quo hæ literæ concedantur. Tertiò, quamobrem inuentæ sint. Quartò, quis eas impetrare valeat. Quintò, quot requirantur antequam impetrari possint. Sextò, intra quod tempus. Septimò, quæ differentia sit inter supplicationem ciuilem, & erroris propositionem. Octauò, quæ differentia sit inter restitutionem, & literas ciuiles. Nonò, quæ contra has opponi possint literas: & his summatim discussis, ciuile erit finem imponere. Facit l. 1. §. nunc videamus. ff. de noui oper. nuntia.

Totius operis summa.

2 Sciendum est quòd literarum generalis appellatio est: vt declaraui superiùs in tractatu de literis obligatoriis, in principio, & quod ius rescriptum vocat, pragmatici ac vulgus Franciæ appellat literas regias. Et harum quædam literæ ciuiles dicuntur, & rationabiles, argu. l. si cui. ff. de seruitu. ibi, ciuili modo. & l. cum hic status. §. 1. ibi, & obligatio fit ciuilis, de donatio. inter vir. & vxor. Aliæ autem literæ inciuiles & irrationabiles vocantur: prout abundè elucidaui in tractat. de rescriptis & literis regiis, in præfa. istæ igitur literæ contra arestum impetratæ prima videntur facie inciuiles, vt inferiùs probatur; tamen quia quædam caussæ mouere possunt principem ad eas concedendum, iuxta supplicationem partis ciuilem, æquam, & rationi consonam. Nam si vnus forsan litigantium putauerit se grauari, habere eum licentiam, legitimam petitionem offerendi inquit text. in authen. vt sponsalitia largit. §. aliud. collat. 9. ob id de his in hoc tractabitur loco: & tunc secundùm Budæum in forens. lites postliminio redire dicuntur, quando post iudicium iterum cognoscuntur impetratis codicillis, siue id principis placito soluto legibus fiat: quod perquā rarum est: siue id ius & æquum suadeat: vt si ex falsis authoritatibus iudicatum sit, vel aliam ob caussam idoneam, vt inferiùs dicetur.

Literæ ciuiles & inciuiles.

Lites postliminio quando redire dicantur.

Quot modis contra aresta cognoscatur.

3 Notandum primò est quòd contra aresta sequentibus modis cognoscitur. Primò per supplicationem, quam propositionem erroris pragmatici vocant: vt in authen. quæ supplicatio. C. de precib. imperato. offerend. de quo inferiùs abundè scripsi in tractat. de supplicatio. seu errorum propositio.

4 Secundò cognoscitur contra arestum per has literas in hac forma ciuili (vt inferiùs explicabitur) impetratas.

Restituitur quis contra Arestum.

5 Tertiò per restitutionem in integrum, si autem minor per arestum læsus sit, vel maior absens reip. caussa & non defensus, tunc literas regias in integrum restitutionis contra arestum petere poterit. c. suscitata. de in integ. restit. l. si caussa cognita. de transact. in quibus pars factum narrabit, & petet à principe restitui: & si preces veritate nitantur, princeps mandabit eum restitui. de his dicā in trac. de resti. & releuamentis. & hoc probatur inferiùs *relieuemēns, ou restitutions contre les arrestz.* & ferè conueniunt cum his literis: quia omnes istæ literæ sic impetratæ generaliter vocantur ciuiles: sed differentias inferiùs describam.

Corrigi quādo arestum possit.

6 Præterea interdum corrigitur arestum, antequam sit publicatum, & partibus traditum: nempe conclusum & factum arestum præsidi illius classis & cameræ tradi solet, vt illud signet: in quo si videat

si videat errarum, conuocabit eos,qui sic concluserunt,& errore ostenso,ipsi arestum corrigent, vt aliàs fuit factum in hac curia anno 1483.die 27.Nouembris.& quotidie iure fieri potest.& hoc probatur in c.qualiter.primo,de accusario.vbi sic scribitur,non pudeat vos errorem vestrum corrigere,qui positi estis, vt aliorum corrigatis errores, scripsi in ratione dubitandi ad l.quod iussit. ff.de re iudic.& in tract. de supplicat.interdum hæc correctio fit per supplicationem partis,in qua narratur error:sed hoc ratum est.

7 Interdum contra arestum impetrabantur literæ reuisionis : vt iterum processus sumptibus impetrantis reuideretur:sed anno 1455.die 16.Maij senatus eas reiecit literas,quibus mandabatur,vt interim post arestum reciperetur processus, & videretur:quia aliàs nūquam esset litium finis:& ex arestis & fine inducerentur aliæ lites:quod improbat iureconsul.in l.4.§. ait prætor.ff.de re iudi.quamuis Imol.dicat per illum tex in c. 1.de sequestra.possess.& fructuum.Papam retractare posse sententiam,etiam sine appellatione,licèt transiuerit in rem iudicatam.allegatur etiam c. cùm olim.de dolo.requiritur tamen ad hoc faciendum, quòd aliqua forma adhibeatur, quæ hìc præstituitur.de hac reuisione loquitur Matthæ. de Afflictis in decisio. Neapol. 231.dicit regia.& olim etiam in curiis inferioribus ista materia reuisionis agitabatur:vt vidi fieri Nemausi contra l. quod iussit.ff.de re iudic. quia iudex est suo functus officio,ergo non potest iterum cognoscere.l. iudex.ff.de re iud.c.in literis.de offic. delegat. Reuisio arestorum prohibita. Arestum.

8 Vltimò solebant homines in iurisdictione senatus Delphinalis degentes, post arestum à suprema curia latum habere recursum ad patriæ gubernatorem,& ab eo impetrare literas,quæ vocabantur literæ recursus : sed quia hoc erat absurdum , quòd à curia ad gubernatorem recursus haberetur,videlicet à maiori ad minorem,quod est prohibitum:etiam non valet super hoc consuetudo,vt gloss.sing.asserit,in cap.2.de consuetud.in 6. de quo recursu loquitur Francisc. Marc. in decis.118 & seq.in 2.parte.& q.14. & sequent.& multis aliis in locis. ideo Rex voluit senatum vti hoc iure,vt ab aresto illorum amplius non recurratur ad aliquem,nisi per ista remedia approbata : quæ superiùs scripsi. Gaudeat ergo Delphinalis curia,in hoc omnibus aliis curiis Franciæ supremis coæquata : aliis frequenter modis non recipitur cognitio contra aresta : ideo illos nunc missos facio , textum legis regiæ amplectens. (Vide tamen septem modos quibus potest curia suprema in prima instantia cognoscere in articul. 7.tract.de rescrip.& literis regiis.in 2.tomo horum commenta.) Literæ recursus prohibitæ.

François. artic. CXXVII. des publ. 1539.

Que tous impetrans de lettres royaux en forme de requeste ciuile, reliefuement, ou restitution contre les arrestz de noz cours souueraines:s'ils sont deboutez de leursdites lettres,ils seront condamnez enuers nous en vne amende arbitraire,qui ne pourra estre moindre que l'ordinaire du fol appel,& en la moitié moins enuers la partie,& plus grandes,si mestier est,selon la qualité & malice des parties. Articulus vnicus.

GLOSSA PRIMA.

1 ET sic videtur, quòd sola impetratio sufficiat ad hoc, vt impetrans debeat condemnari ad mulctam hìc statutam,per hunc text.dicentem, *tous impetrans.* Nam impetrare dicitur quis,ex sola literarum receptione,& confectione.c.1.& 3.de rescr. in 6.contrarium tamen probat iste tex.ibi,*s'ils sont deboutez desdictes lettres*,ergo *s'ils ne sont deboutez*,non tenebuntur ad pœnam.arg.l. cùm prætor.ff.de iud.& sumendo argumentum à contrario , quod est in iure validum.in c.cùm apostolica.de his quæ fiunt à præla.sine consensu cap.& l.1.ff.de offic.eius cui,&c. Sola impetratio an & quādo sufficiat.

Nec refragatur d.ca.primum.& 3.de rescript.in 6.quia vbi sola inspicitur impetratio,tunc siue rescriptum sit nullum , & siue pars eo vtatur , siue non , punietur pars sola impetrationis ratione, sed vbicunque non respicitur sola impetratio,vt sit regulariter:tunc impetrans sine vsu non punitur:vt est text.sing.iuncta glo.in clc.1.de rescrip.scripsi abundè in concorda.in §.1.in verb.grauare.de manda.apostol.& sic ex istius tex.sententia requiruntur:Primò impetratio.& non sufficeret si literæ dictatæ essent,& non impetratæ,per hoc verbum impetrans.

2 Secundò requiritur quòd hæ literæ impetratæ sint in forma ciuili , ideo si inciuiles sint, fortè surrepritiæ , vel falsæ, non dicuntur impetrari in forma ciuili : vt sequitur , alia inferiùs dicentur.

Des lettres en forme de requeste ciuile.

GLOSSA SECVNDA.

1 HÆc literarū forma elicitur ex l.si prætor.§.Marcellus.ff.de iud.vbi sic dicitur, Marcellus notat,si per dolum sciens falsò aliquid allegauerit,& hoc modo consecutum eum sententiam prętori liquido fuerit approbatum:existimo iudicem debere querelam rei admittere.Quę olim per prętorem fieri solebant:hodie saltem in Francia principis auxilium impetrandum est:vt vides per l.2.in fi.ff.de reb.eorum.ibi, imperiali beneficio opus est:vt scripsi in tract.de restir.& releua.& intellectum illius §.Marcellus.docui in interpretationibus meis : sicut solus princeps contra sententiam procuratorum suorum in integrum restituere solet.l.1. C. vbi & apud quem cognitio.sic,& contra alia aresta restituit,vt hìc,q.2. Forma supplicationis ciuilis ex qua lege elicitatur.

2 Et istæ literę dicuntur impetrari in forma supplicationis ciuilis , quia legitimę & ciuiles reputantur,& approbari, &(vt dicunt practici)interinari solent,tanquam ciuiles:vnde iureconsf. in l.minor.

l.minor.§.denique.ff.de minorib.inquit sic, Denique Glabrionem Atriliũ diuus Seuerus & Imperator Antoninus non audierunt,incolorate restitui desiderantem aduersus fratrem,post speciẽ in auditorio eorum finitam: & idem Imperator Licinio Frontoni rescripsit, insolitum esse post sententiam suam, ex appellatione dictam, alium in integrum restitutionem tribuere,nisi principem, sed si ab imperatore iudex datus cognoscat, restitutio ab alio,nisi à principe, qui iudicem destinauit,non fiet, in l.præfecti.ibidem text.dicit quòd præfecti prætorio ex sua sententia in integrum restituere possunt:de quo scripsi in concorda.proœ in verb.summas.

Secũda quæstio quòd solus princeps has concedit literas.

3 Itaque solutum erit secundum dubium, videlicet, quòd solus princeps has concedit literas, vel illius cancellariæ, quælibet in suo loco,vbi perfectæ sunt,aliæ autem non admitterentur literæ in hoc regno:vt est in rub. *du droit Royal*. in ord.reg.vbi dicam.& istæ sic solent dictari:

Forma literarum ciuiliũ.

4 *Henry, &c. A noz amez & feaux conseillers, &c. Nous vous enuoyons enclose soubz nostre contreseel la requeste ciuile de tel N. Si vous mandons,que ladicte requeste vous voyez,& visitez bien,& diligemmẽt, & icelle par vous veüe & visitée pourueoyez audit tel N. sur le contenu en icelle de tel remede ou equité, & grace que verrez au cas appartenir, & qu'en voz consciences nous conseilleriez faire: eu regard à la matiere subiecte. Car ainsi, &c.* Et sic primò pars supplicat Regi: & Rex rescribit,vt hîc: vnde patet ex hoc textu, quòd literæ regiæ etiam contra arestum ciuiles esse possunt, vtpote si dolo aduersarij latum sit: vt inferiùs dicetur, & sic nullus præter Regem in hoc regno contra arestum curiæ rescribere potest,ne quidem alia curia suprema contra aliam: vt not. in l.1. C. ne liceat tertio prouocare.

Curiæ supremæ recusãte cãcellario literas concedunt.

5 Quamuis ea quæ sunt iuris recusante etiam cancellario,curia summa concedere sit solita,nẽpe appellationis literas à cancellario recusatas curia Parif.olim cõcessit anno 1417.die 7.Nouembris.& idem anno 1419. die 25. Aprilis,ac anno 1401.die 28 Ianuarij:vt in registris curiæ patet. sed hodie curiæ supremæ deprimuntur à quibusdam magnis, quia non viriliter,vt olim, resistere audent,sua contentæ sorte.

Inuentæ cur sint literæ ciuiles.

6 Tertiò istæ literæ quamobrem inuentæ sint?Respond. propter publicam vtilitatem, publicè enim interest,vt suum cuilibet seruetur.l. iustitia.ff. de iustit. & iure.& ex bono & æquo concedi debent;quod non fieret,nisi fortè per has literas ciuiles:& ne pars ex dolo suo lucretur.cap.ex tenore.in fi.de rescript.& vt malitiis hominum obuietur.l.in fundo.ff.de rei vend.c.sedes.de rescri. nam per istas literas obuiatur his, qui subtrahunt saccos,vel instrumenta partium,& postea arestum fertur pro illis,certè postea rescindetur, vt hîc, quæ amissio probatur per arestum, in quo non scribitur,viso tali instrumento:& de aliis scribitur, vt solet fieri, quod docent iurium interpretes,in authen.si quis in aliquo.C.de edend.

Quis istas possit impetrare literas.

7 Quartò,quis istas impetrare literas valeat?Respon.is qui dolo partis aduersæ aresto læsus est, dicto §.Marcellus.l.si prætor.ff.de iudic. & quamuis appellatio hoc casu contra arestum prohibita sit: hæc tamen doli exceptio, quæ noscitur contra arestum, non censetur esse sublata, quamuis sit quædam appellandi species.l. non distinguemus.§. cùm quidam.ff.de arbitr.quæ permittitur hîc.

Requisita ad obtinendum literas ciuiles.

8 Quintò,quæ requirantur ad istas obtinendas?Resp.Primò requiritur arestum esse prolatum. Nam hæ literæ conceduntur ad annullandum arestum:ergo oportet quòd priùs factum, & prolatum sit:priuatio enim præsupponit habitum.l.decem.ff.de verb.oblig.§.seruus.de ca.diminutio. in Institutio.nam illud quod non est,cassari & rumpi non potest.c.ad dissoluendum.de desponsa. impuber.& ideo si curia conclusisset tantùm,non possent hæ literæ impetrari:quia non potest dici arestum donec fuerit perfectum.l.penul.C.de his quib.vt indig.

9 Secundò requiritur supplicationem à parte porrectam esse Regi, probatur in simili in authẽ. quæ supplicatio.C.de precib. Imperat. offerend. vel illis quibus à Rege commissum fuerit: quia pars corporis Regis sunt.l. quisquis.C.ad leg. Iuliam maiest. & sic istæ literæ cùm sint iustitiæ, ita à practicis vocantur,& solent à qualibet cancellaria Franciæ concedi:nec requiritur vt impetrentur à cancellario,& à magna Regis cancellaria.

10 Tertiò concessum est à principe, vel à cancellaria, vt de hoc iterum cognosci possit. nam post arestum dignosci de eo amplius non potest: quia cognitum est l. vna.C.de sentent. præfect. prætor.l.prima & secunda.ff.à quibus appell. non licet.sed ratione huius concessionis à principe, denuo cognoscetur, & condemnabitur malè impetrans: vt inferiùs dicetur. vel arestum retractabitur.

Clausa supplicatio & attestationes mitti debẽt.

11 Quartò, quòd supplicatio clausa & sigillata,remittatur ad senatum, qui priùs iudicauit. & hoc fit, ne fortè pars possit illi supplicationi addere quicquam, vel detrahere: vnde in literis dicitur *Nous vous enuoyons enclose soubz nostre contreseel la requeste ciuile de tel N. &c.* sicut dicitur de testium depositionibus,quæ etiam clausæ mitti solent ad iudicem committentem in ca.cum caussam.in fi.de testib.docto.in l.iudices.C. de fide instru.& idem in criminalibus scribitur in l.diuus. 2.ff.de custod.reor.

Literæ regiæ requirentes publicationẽ in magna camera publicari solent.

12 Quintò requiritur,vt istæ literæ dirigantur illi parlamento,quod iudicauit:& tractari in tribunalitia classe & magna camera hæ literæ solent, nempe in hoc regno literæ regiæ requirentes publicationem & descriptionem regulariter solent in 1. classe & magna parlamentorum camera legi,publicari,& registrari,non verò in aliis cameris:vt vidi.

Literæ regiæ magistratibus regiis dirigi solent. Arestum.

13 Item literæ regiæ caussæ cognitionem continent, iudicibus regiis, & illius magistratibus dirigi

dirigi communiter solent, & non iudicibus baronum, vel aliorum dominorum, si verò executionem tantùm contineant, apparitoribus & seruientibus tantùm regiis, seu curiarum apparitoribus (quos Galli *huissiers* vocant) diriguntur: vt in praxi seruari vidi: & sic fuit pronunciatum in hoc Senatu anno 1517. die 2. Martij: vt scripsi plenè in tract. de rescrip. in q. 8. rescripto.

Sextò, quòd parlamentum videat, & visitet dictam supplicationem: Nam sicut visis & cognitis verbis testamenti, transigi iubet prætor super testamento, & non aliàs: in l. de his. ff. de transact. ita & Rex in suis literis sic iudicari vult, ideo dicit, *que la dicte requeste vous voyez, & visitez, bien & diligemment:* quia iudicantem oportet cuncta rimari. cap. iudicantem. 30. q. 5. dixi in l. pronunciatum. ff. de verb. signi. & in l. quod iussit. de re iud. & diligenter inuestigare decernimus. scribit imperator in l. diligenter. C. de aquæduct. lib. 11.

14 Septimò, quòd visa supplicatione & literis parlamentum prouideat: auditis tamen partibus iudicare debet, non illis absentibus, & non citatis. ar. l. de vno. ff. de re iud. & facit c. exhibita. de iu. ibi, vocatis qui forent euocandi: & in literis scribitur, *& icelle par vous veüe, & visitée, pourvoyez, &c.*

Sed quomodo parlamentum super hoc prouidere debeat? Respon. in literis solet exprimi *pourvoyez sur le contenu*, & sic de re controuersa, non de alia, nam de qua recognoscit prætor, de ea pronunciare, & non de alia, debet. l. de qua re. de iudic. ff.

Secundò vult Rex vt prouideatur de talibus remediis quæ postea enumerat. Primò de æquitate, vult vt parlamentum prouideat de æquitate, quam semper iudices, maximè parlamenta præ oculis habere debent. l. quod si Ephesi. ff. de eo quod certo loco. vnde si parlamentum videat de rigore impetrantem reiiciendum, sed ex quadam æquitate non, æquitatem seruare debet: vt hîc, & l. placuit. C. de iudic. æquitatem tamen iuri conformem maximè sequi debent: vix enim inuenitur æquitas melior lege: vt iuris interpretes dicunt in cap. 1. de constit. vide Bald. in cap. vnic. col. pen. de alaud. in feud.

Item vult etiam ex gratia succurrendum, si fortè mulier, vel vir simplex, vel rusticus ex omissione allegationum læsus sit, ex gratia succurri ei debet: vt in l. 1. circa finem. ibi, decreti gratiam facere. ff. de quæstio.

Præterea etiam mandat Rex parlamento vti prouideat in cõscientia, sicut illi consuleret principi faciendum pro materia, id est inspecta qualitate materiæ, vt sic vult, & in conscientia possint iudicare, si iure regatur. c. 1. de off. ord. & Ias. in §. si minus. de actio. in Institu. ex his apparet quomodo parlamentum his debeat prouidere, omissa affectione, nam apud iudices & maximè supremos hominum vel caussarum affectio sepulta esse debet, sed Dei & animę affectio ob oculos versari debet, & tunc rectè iudicabunt: vt scripsi latiùs in rub. *des conseillers.* in ordina. reg.

15 Octauò requiritur quòd hoc arestum dolo partis obtentum fuerit. d. §. Marcellus. ibi, si per dolum sciens &c. nam si sine dolo, non ita regulariter succurri solet: aresta enim ludibrio esse non debent. l. si prætor. ff. de iud. vnde si partis dolo aliquod instrumentum celatum fuerit, his literis arestum rescindetur. obseruatur etiam succurrendum esse, si aliter quàm per dolum obtentum fuerit: quia in litteris dicitur *pourvoyez de tel remede, equité, ou grace que verrez au cas appartenir, & que en voz consciences nous conseilleriez faire, eu regard à la matiere subiecte.* & ita si sine dolo fuerit obtentum arestum per oppressionem, vel fallaciã forensem, nos dicimus *par surprinse*, vel fortè per partis omissionem, vtpote, quia fuit valetudine affecta, ideo produxisset literas tonsuræ, quas non produxit: sed æquum est succurri, ideo ei succurrendum est ex æquitate: vnde dicitur in literis, *equité*, imò potest per has literas prouideri: si fortè ex gratia pars obtinuisset dilationem, tamen quia erat absens, illam non habuit: sed in statu fuit iudicatus processus: certè prouideri etiam à Senatu ex gratia poterit per has literas, in quibus dicitur, *ou grace*, & breui Senatus inspectis his literis, & partibus auditis ita prouidere debet, quemadmodum in conscientia consuleret principi. Dolus partis in literis ciuilibus allegatur.

16 Amplia primò, si pars sciens falsum allegauerit dicto §. Marcellus. Nam verisimile est, quòd propter illud allegatum arestum prolatum fuerit: & in dubio hoc præsumitur nisi contrarium dicatur in aresto: quod non solet fieri, nec caussam in eo aresto exprimere solent. cap. sicut. de re iudic. nisi dicant hoc statuere & ex caussa, *& pour cause*: non verò in specie caussam dicunt. Falsi allegatio literarum impetratio nem inducit.

17 Vnde dicit glo. in d. §. Marcellus. sententiam siue arestum latum esse nullum, si pars falsum scienter allegauerit. Secus si dolus fuerit re ipsa, & non ex proposito: quia tunc opus est restitutione. argument. l. si ex falsis. C. de transactio. l. diuus. ff. de re iudic. & in rub. C. si ex fals. instrumen. iudica. fuerit.

18 Nos tamen in hoc regno idem seruamus semper: siue sit contractus nullus, siue annullandus: nempe impetrare solemus literas à Rege, vel ab eius cancellariis: vt abundè scripsi in tractat. de rescissio. contract. & intra quæ tẽpora rescissio peti debeat. & per hoc cessat illa ardua difficultas docto. descripta in l. qui agnitis. ff. de exceptionib. An sententia lata per probationes falsas dolo aduersarij inductas valeat? quod sic, probat ibi Soci. & sic per istas literas postea petitur rescissio, vt hîc. Praxis regni in annullationibus cõtractuum.

19 Secundò impetrari solent hæ literæ, si omissum fuerit aliquid, quo allegato pars obtinuisset, si illud ante arestum proposuisset, no. in d. §. Marcellus. & Innoc. in c. fi. de accusatio. Anto. de butrio in c. si duobus. in fi. de appel. & superiùs dixi in literis exprimi, *equité, &c.* Ex omissione per literas ciuiles prouidetur.

20 Idem si ex falsa caussa latum esset: vt in rub. C. si ex fals. instrumen. iudica. fuerit, & sic potest succurri, siue dolo partis fuerit latum arestum, siue ex falsa caussa, siue etiam ratione iusti impedimenti

pedimenti,vt probat Paul. Castren.consi.257. in caussa.col.2.vol.2.tamen probare oportet eum qui iudicauit sequutum instrumenti fidem : quod falsum esse constiterit.l.2.C.si ex fals.instrum.

Ex cõtumacia procuratoris condemnatus an possit literas impetrare.

21 Idem quidam dicunt,si per contumaciam procuratoris caussa sit amissa, etiam non habita distinctione an procurator sit soluendo, necne.l.penult.in l.fi.vbi gloss. & Bart.ff.quando appell. sit.quia facilius per has literas prouidetur,& primo certamine, & protinus caussa decidetur & ex tempore,*sur le champ* dicimus, quàm fortè contra procuratorem:nam annosas vulpes difficilè est capere,tamen inferiùs allego arestum in contrarium latum.nu.31.

Interlocutorium arestũ potest per has rescindi literas.

22 Tertiò siue decisorium fuerit arestum, siue interlocutorium:quia si parlamentum nolit reuocare illud arestum interlocutorium,iuxta l.quod iussit.ff de re iud.& c.cum cessante.de appell. istæ literæ impetrari poterunt,si sit magni præiudicij, vt scripsi in d.l.quod iussi.maximè quia parlamenta non solent hæc placita interlocutoria facilè reuocare:quod tamen fiet per has literas.

Qualitas facti mutata,reformari per has literas potest. Arestum.

23 Quartò amplia etiam si facti qualitas mutata sit,hæ literæ regiæ impetrari solent, vtpote si contra aliquem hæredem sub beneficio inuentarij actum fuerit: & arestum latum fuerit contra hæredem simpliciter, illa qualitas per has literas mutabitur.ita fuit dictum anno 1540.die 20.Aprilis. in hoc Senatu in magna classe & camera:quia factum qualificatum est vnicũ:vt dicit Bar. in l.Aurelius.§.idem quæsiit.ff.de liberatio.lega.& iniuria verbis qualificata dicitur vnica,vt proditoriè occidere.Bar.in l.item apud.§.sed quod dicetur.ff.de iniuriis.Fel.plenè in c.2.col. 11. ver. restringitur.de rescript. Sed hic erat factum qualificatum,siue dictum,ergo si curia omiserit qualitatem,potest supplicatio porrigi,& literæ istæ impetrari,imò etiam ante prolationem sine his literis corrigi arestum posset:& sæpius error corrigi solet à præside,qui subscribit aresto:vt superiùs in præfa.scripsi.

Instrumenta de nouo reperta an inducant concessionẽ literarum ciuilium.

24 Quintò impetrari possunt literæ istæ,etiam si instrumenta sint de nouo reperta.l.imperatores.ff.de re iud.l.diui.ff.de pœnis.vbi Bart. & maximè hæres,qui probabilem ignorantiam habuit, restitutionem impetrabit per has literas,quæ fundantur in clausula,si qua mihi iusta caussa videtur.l.1.ff ex quib.caus.maior.Bart. in l.1.de senten.aduers.fisc.latis.lib.10.C. Bald.in l.1.de condi. indebit.C.doct.in cap.suborta. de re iud. intellige reo condemnato,secus in actore:contra quem lata fuit sententia absolutoria:tunc ipse actor,has literas non impetrabit:quia instructus ad caussam venire debebat.sic consuluit Paul.Castren.d.consi.257.in caussa quæ vertitur.col.4.in 2.vol. & allega.l.admonendi.ff.de iureiuran.& licèt in d.l. imperatores.per instrumenta de nouo reperta non rescindatur sententia ipso iure, tamen per restitutionem secus: vt ibidem Paul. Castren. probat.plus dicens,quòd si priuatus restitui desideret,oportet se probare non habuisse facultatem producendi dicta instrumenta : sed fiscus,respub.& pupillus non:vt no.in d.l.imperatores. quia si domi priuatus habebat instrumentum in primo iudicio, non habet caussam petendi restitutionem,alioqui secus.

25 Ego tamen puto quòd princeps concedere posset ex æquitate, etiam si domi instrumenta reperta sint.nec ista solet princeps inquirere:sed tantùm mittit ad parlamentum, vt prouideat vti superiùs dictum extitit : si appareat instrumentum de nouo repertum esse,quod non erat allegatum, nec productum. Ideo his verbis scribit Aufret. in stilo parlam. aresto 101. Item nota quòd quittantia post sententiam reperta valida est,& ex illa agi potest,vt cancelletur obligatio,& solutum virtute sententiæ repeti potest contra text.l.1.C.de condict.indeb.

26 Item restitui potest,quando probat se fecisse diligentiam habendi instrumentum:& habere non potuit,fortè propter bellum,aut alia iusta de caussa:teste Bar.in d.l.vnica.C.de senten.aduer. fisc.latis.lib.10.Sequitur Francis.Curtius in d.l.sub prætextu.col.2. de transact.vbi adhuc restringit, quando illa instrumenta sola sufficerent ad victoriam caussæ. per text.in d.l.admonendi. ibi, quibus solùm vsurus sit. Sic consuluit idem Francisqui. consil.18. memoria in consiliis post tra-

Restitutio altero de tribus modis petitur.

27 ctat.feud.descriptis. † Et sic dicit Paul.in d.consi.257.quod ratione iusti impedimenti petitur restitutio altero de tribus modis:vel quòd ignorauit solutionem:vel quia ignorauit vbi esset instrumentum:vel posito quòd sciuerit vtrunque,fuerit impeditus producere,vel habere.Innoc. in c.vltra tertium.in verb.nequiuerit.de testi.

Intellectus ad l. admonendi.

28 Idem si arestum latum sit propter iuramentum, & postea instrumenta reperta sint,tunc hæ literæ impetrabuntur, vt in d.l.admonendi.ff.de iureiur.in qua docto.disputant, an ipso iure succurratur,an per restitutionem, & quicquid dicant,tenendum est in Francia,restitutionem à principe necessariam, sine qua vix quisquam obtineret. vide Francisqui.in l. admonendi.col.3. cum seq.ff.de iureiurand.& text.ibi dicit permitti constitutionibus interdum, ergo non semper, ideo oportet vt princeps permittat: & quamuis ex constitutionibus interdum permitteretur, tamen Caius author illius legis indistinctè hoc permittit, quando iudex sententiam protulit sequendo iuramentum:quia sicut corruit iuramentum,ita & sententia lata prætextu iuramenti.

29 Nec obest quòd sententia sola non retractetur: verum est si lata sit iure, & ex veris instrumentis,diuersum est si ex falsis.l.1.& per totum.C.si ex fals.instrum.sic est dicendum,quando est lata ex iuramento,quod postea per instrumenta apparet verum non esse,ob id resoluto iuramento,& sententia sequens.arg.l.lex vectigali.ff. de pignorib.& reg.cum principalis.ff.de regul.iur. & duo vincula inutilia non æquipollent vni bono: & iuramentum quod constat non esse verum, non meretur seruari, sic nec quod sequitur ex eo:& sic loquitur illa lex de iuramento necessario, & iudiciali,de voluntario verò in fi. sed non vult retractari posse,quia transactum est negotium: nam

nam partes conueniunt, quòd si altera iuret, nunquam ab ea aliquid petetur, & sic posteà non agetur: ego vidi impetrari literas & verificari: etiam post hoc iuramentum voluntarium, & iste est verus ad illam legem intellectus: vt fusius prosequor in interpretationibus meis ad illam legē.

Aduertendum est quòd literæ ciuiles generaliter dicuntur vbicunque sunt rationabiles, & iustæ: & tunc quæcunque restitutiones fundatæ in iustitia, & æquitate, sic vocari possunt, sed quod attinet ad istum tracta. literæ ciuiles tantùm vocantur, quas contra aresta curiarum supremarum impetramus.

30 Sextò etiam requiritur, quòd ista exceptio, quam nunc adduco, non fuerit adducta ante arestum, alioqui opponi non posset, nec arestum retractari: quia exceptio rei iudicatæ opponenda esset, vt per totum titulum ff. de exceptio. rei iudic. & Petr. de bella Pertica in quæstione 445. sed Paul. in dicto consil. 257. volum. secundo, esse hoc verum firmat, quandò illa exceptio primò fuit allegata, & reprobata: alioqui contrà, secundùm eum, si per partem non stetisset quominus probaret, sed nō fuit admissa per text. in l. sin autem. §. si. ff. de nego. gest. l. quod in diem. §. si rationem. de compensa. ideo cùm non sit quod parti imputetur, has poterit literas impetrare, & eis vti, secundùm eum. Literæ ciuiles in dupli ci differētia.

31 Septimò vbi actio alia competeret, non debent concedi istæ literæ: Nam hoc odiosum est, vt arestum retractetur, & res iudicata, ne iudicium sit elusorium. l. si prętor. ff. de iudic. & vbi competit ordinarium iudicium, non petitur extraordinarium, vt est istud in l. in caussæ. ff. de minorib. & ideo anno 1537. die 7. Maij fuit reiectus minor, qui hasce literas impetrauerat: vt taxatio expēsarum coram suo procuratore facta retractaretur, & fuit ei reseruata actio contra procuratorem, cùm sit remedium ordinarium: melius tamen & facilius ei esset per has literas prouidere, & breuius obtineri posset, quàm contra procuratorem, qui mille fortè cauillationes adducere poterit: sed tamen hoc iure vtimur. Arestum, vt quando ordinario prouideri possit non sic prouideatur.

32 Octauò, vbi exceptio venit contra arestum, necesse est has literas impetrare, vel restitutionem: secus quando exceptio non infringit, nec impugnat arestum, tunc in executione sine his literis opponetur, vt exceptio inuentarij. hoc docet Bart. in l. Nesennius. in fi. ff. de re iudic. Bar. & alij in l. 1. C. de iur. & fact. ignor. & de hac exceptione rei iudicatæ scripsi in tracta. meo exceptionum. & exceptiones quæ in executione opponi possunt cumulaui etiam ibi. [Ideo solutio facta ante arestum in ipsius executione poterit opponi, vt visum fuit Senatui prout refert Aufrer. in stilo parlamenti aresto 68. Item dictum fuit.] Exceptio quæ non infringit arestum sine literis opponitur.

33 Nonò extende, vt si aduocato fisci absente, & non audito fuerit latum arestum, in quo ipse ius fisci læsum prætendat, in integrum restituetur, per has literas l. secunda. §. Diuus primo. ff. de iur. fisci. l. vna. C. de senten. aduers. fiscum latis. lib. 10. vbi non minori priuilegio vti debet fiscus, quàm priuatus. arg. c. tua. 2. de decimis. Fiscus per literas ciuiles tuetur.

34 Decimò impetrantur hæ literæ etiam contra sententias & placita supremorum iudicū vectigalium, & generalium iustitiæ, & ego ipse vidi impetrari contra illorum arestum, in quo quispiam fuerat condemnatus per contumaciam ad soluendum: & tamen dicebat se antea soluisse, & verè fuerunt verificatæ & approbatæ literæ anno 1540. die 2. Iunij. quia solutio liberationem parit, & tollit obligationem. §. 1. Institu. quibus modis tolli. obligat. & sic arestum posteà latum non erat æquum: ob id supplicatio ciuilis contra illud decretum visa fuit prædictæ curiæ: facit quod scribit Aufrer. in decisio. Tholos. quæst. 170. vbi in executione sententiæ opponi posse solutionis exceptionem asserit. plenius scripsi in tracta. meo de exceptio. & hoc intelligi debet impetrando has literas: quando sententia lata est ab illis, à quibus appellari non potest, quos congessi in tractatum meum, de supplicat. Decreta generaliū etiā per literas ciuiles rescinduntur. Arestum.

35 Vndecimò etiam hæ impetrantur literæ contra iudicata, & magni placita consilij. cùm illic iudicata aliàs retractari non possint, nisi per istas literas, vel per propositionem erroris: cùm sit suprema curia, & priuilegia supremarum curiarum habeat: vt scripsi in proœ. concorda. in verb. summas. imò dubitat Ioann. Montaigne, an maiorem præeminentiam habeat magnum Regis consilium, quàm curiæ supremæ in suo tracta. de authori. mag. consil. & ibi Boër. in additio. concludit. & ego putarem quoad causarum decisiones parem esse eorum authoritatem. Literæ ciuiles cōtra magni consilij iudicata impetrantur.

36 Duodecimò si per factum extra iudicium læsus in iudicio fuero, per has etiam mihi literas prouidetur. Nam si extra iudicium quis literas subtraxerit ex sacco meo, & ob id caussam in curia summa amisero, his iuuabor literis, si latum fuerit arestum: vt docet Francis. Curtius in l. sub prætextu. col. 2. no. secundo. C. de transact. & talis subtrahens debet succumbere. Innoc. in c. intimauit. de testib. per text. in l. si de possessione. C. de probat. Fel. in c. accepimus. col. 14. de fide instrumen. vt puniatur in quo deliquit, in Francia is non succumberet, si bono iure muniretur: sed mulcta puniretur magna, quæ pro qualitate facti poterit esse maior, quàm res quæ petitur: vt dixi in præfa. ad leges regias suprà. Læsus per factum extra iudicium an his iuuari possit literis.

37 Decimotertiò possunt impetrari hæ literæ regiæ: etiam contra arestum latum ex partium consensu: vt firmat Bal. in dicto §. Marcellus. prout refert Soci. in l. qui agnitis. num. 10. ff. de exceptio. & hoc sæpius vidi in forensi iudicio seruari, maximè in vno, qui ignorans arestum in vtilitatem suam latum appellationi renunciauerat: vt sciuit, has impetrauit literas. & in alio, qui trāsegerat instigante parte, tanquam sciret arestum ad vtilitatem suam latum: tunc etiam vidi succurri. nam transactiò post arestum antequam post rem iudicatam non valet. l. post rem. ff. de trāf- Arestū latū ex partium etiam cōsensu infringitur.

actio.nisi in illa transactione non fuerit nisi in modico grauatus: tunc literæ reiectæ fuerunt à Senatu quæ impetratæ à quadam muliere Montisferandi fuerunt, anno 1545. die 8. Ianuarij post prandium.

Arestum. 38 Etiam vidi impetrari has literas regias contra arestum, in quo aliquis acquieuerat non facta denunciatione suo authori: quia post arestum denunciatio fieri non potest. l. si rem. §. quolibet. ff. de euictio. nisi per has literas concedatur: & quia præsumuntur emptorem amisisse caussam, eò quòd non erat bene instructus. l. si ideo. §. 1. ff. de euictio. ob id non agit contra venditorē euictione secuta: nisi appareat rem fuisse iustè euictam: vt concludit Imol. in c. vltimo. in fi. de emptio. & vendi. per glo. in l. nisi. ff. de pact. quæ parum probat: sed ita consuluit Alex. consi. 67. fortificatur. in 3. vol. & est notandum.

39 Quod est verum, quando altera dolo, vel suasionibus alterius partis inducta fuerit ad consentiendum, vel per errorem, & ignorātiam. Nam ea iusta caussa est, vt subueniatur. l. 1. ff. ex quib. caus. maior. text. in l. cùm à re. de dolo. vbi est text. quem Bald. sing. not. in margarita. in verb. sententia. quæst. 95. & anno 1540. die N. Iulij. Cùm quidā receptus fuisset ad rehabēdum & reemendūm redditus intra certum tempus modicum, à qua sententia appellauerat, posteà acquieuerat sententiæ in parlamenro parte instigante, demum impetrauit literas in hac forma: vt non obstante aresto de consensu partium lato eidem concederetur tēpus, quod fuit eidem concessum literas comprobando. (Arestum.)

Aduocati dolus an parti noceat quæ obtinuit. 40 Decimoquartò impetrari etiam hæ literæ possunt, si per dolum aduocati obtentum fuerit arestum. l. 1. C. de aduoca. diuers. iudic. vbi Bar. tria necessaria esse dicit. Primum quòd dolus aduersarij corrumpentis intercesserit. Secundum, quod aduocatus falsas allegationes corruptus fecerit. Tertium, quòd sententia vel arestum fuerit latum contra absentem. Nos tamen in hoc regno ista non quærimus: sed an defensus fuerit actor, vel reus, nec ne: & si appareat eum non defensum dolo aduersarij, vel negligentia. tunc solet Rex prouidere per has literas: & curia aduocatum punire, qui dolo suo caussam peruertit.

Arestum. 41 Decimoquintò literæ ciuiles comprobatæ fuerunt in Senatu hoc anno 1548. die 12. Aprilis post Pascha in quibus minor beneficiatus per contumaciam damnatus fuerat, & licèt hîc allegaretur in spiritualibus maior. per c. fin. de iudic. in 6. tamen ratione literarum curia pronunciauit illum audiendum, aliisque etiam modis solet prouideri, prout facta occurrunt: vt est notum curiarum supremarum aduocatis: ad quos reliqua reiicio, his nunc contentus.

Intra quod tempus literæ ciuiles impetrari debeant. 42 Sextò quæro, intra quod tempus hæ literæ ciuiles impetrari possint? Respon. intra triginta annos, si rescissio per viam actionis intentetur. gl. no. in summa, 35. q. 9. & Soci. in l. qui agnitis. in fi. ff. de exceptio. si verò agatur per restitutionem, tunc intra quadriennium. glo. & docto. in l. vna. C. de sentent. aduersus fiscum latis. libr. 10. quod incipit currere à die, quo inuenit instrumenta, vel quo sciuit restitutionem sibi competere. l. superuacuam. C. de temporib. in integr. restitu. perend. Bald. nominatim consil. 92. quædam sententia. volum. primo. alij autem asserunt in hoc regno, intra decem an. per ordinationem regiam in rubr. de rescri. contra. vbi abundè scripsi, quòd intra decem annos quicunque actus fundati super dolo, vel fraude rescindi petuntur: alioqui posteà non audiuntur petentes: vel fortè potest dici intra annum, vel biennium à die aresti lati has literas petendas per legem regiam in rubric. de supplica. articul. primo. in fi. vbi error contra arestum proponi debet intra duos annos, & hodie intra annum & aresti peti rescissio: sic & aresti rescissio peti debebit per literas ciuiles. Nam postquàm Rex in casu erroris proponendi voluit, vt intra annum literæ supplicationis in caussa erroris impetrarentur, sic & in aliis casibus videtur voluisse, adeò quòd si interrogatus de hoc fuisset, idem respondisset: sic & nos respondere debemus. per l. Titius. §. fi. ff. de liber. & posthu. quod probat Alex. consi. 130. in 2. vol. & consi. 17. in 7. vol. ac Ias. consil. 148. vol. 2. & quia odiosum est aresta rescindere propter illorum authoritatem, ideo restringendum per l. cùm quidam. ff. de liber. & posthu. nisi saperet restitutionem, tunc à die scientiæ, vel instrumentorum repertorum computaretur: vt superiùs dictum extitit: & tunc bonum esset in literis regiis apponere, *pourueoyez audict tel, de tel remede, restitution, equité, &c.* vel literas restitutionis impetrare. Si tamen à sententiis inferiorum impetrentur literæ restitutionis, intra decem annos impetrari possunt, & vltra si non comprehendantur in ordinatione illa, decem annorum præstituente tempus ad certorum contractuum & actuum rescissionem. putarem tamen, cùm hîc expressum non sit tempus, & sic expresè non sit prohibitum, impetrari post biennium posse, vsque ad decem annos si Rex ex certa scientia scriberet, habita mentione temporis valere vsque ad illud tempus: & hoc seruatur in iudicio forensi.

Differentiæ inter erroris propositionem, & has ciuiles literas. 43 Septimò quæ differentia sit inter supplicationem ciuilem, & aliam, quam practici vocant propositionem erroris? Respons. in supplicatione id est erroris propositione partes allegare solent errorem facti interuenisse in aresto, & per ipsum errorem ita fuisse iudicatum l. præfecti. ff. de minorib. ob id practici in hoc regno & ordinationes regiæ passim vocant propositionem erroris, quia in eo iudicio proponitur, & allegatur error: in supplicatione autem ciuili non ideo dicitur ciuilis supplicatio, quia ex iusta caussa supplicatio datur, sed sententia tenet, licèt non sit erratum in ea. vide Curtium in l. admonendi. nu. 8. ff. de iureiur.

Arestum vt in literis ciuilibus error nō allegetur. Nec admittitur supplicatio ciuilis, quando est error: vt fuit declaratum in Senatu, anno 1540. die 3. Februarij in magna camera, ne confundantur hæc iudicia ad diuersa tendentia: vt probat

Bart.

Bart.de cumulatione.in l.edicta. C.de edend.nempe vnum ex errore,alterum ex gratia est: vt in minore non defenso fuit litigatum in hoc Senatu anno 1539. die 18.Martij ante Pascha: per l. si præses.C.quomodo & quando iudex.

44 Secundò postquam aliquis proposuit errorem,& demum acquieuerit: vix est vt amplius ei succurri per erroris propositionem debeat,quia illum errorem approbauit:vt Docto.not.in l.supplicare.C.vt lite pendente.sic consuluit Petr.Paul.Parisien.consi.118.domina.col.2.in primo vol. si tamen errore inductus fuerit ad renunciandum.literas ciuiles impetrare poterit:vt superius dictum extitit.

45 Tertiò in supplicatione erroris non cognoscunt hi tantùm qui iudicarunt: quia timeretur vt puderet errores eorum corrigere, licèt sint præsentes, primi suffragia dent ex consuetudine parlamentorum:quia eorum præsentia poterit fortè trahere alios in eorum sententiam. l.si in tres. ff.de arbitr.sed plures alij sunt consiliarij,quàm illi qui prius iudicarunt, in supplicatione verò requestæ ciuilis secus, quia per gratiam venit, & deciditur in magna classe & camera, sicut erroris propositio,ideo illi iudicant,qui prius iudicauerãt,& non est eis dedecori,quia nil allegatur contra ipsos iudicantes,sed contra partem. Erroris propositio ab his qui iudicarunt non iudicatur.

46 Quartò propositio erroris quandam iniuriam affert:errare enim prudentes vix solent,maximè sacrosancti senatores,qui nec fallunt,nec falluntur.argument.l.fin. C. de ponderat.lib. 10. nec aliter propter eorum singularem industriam iudicant, quàm ipse princeps foret iudicaturus. l.vna, in fin.ff.de præfect.præto. licèt non sit inconueniens etiam sapientissimum in facto errare cap.1.de constitu.in 6.l.fi.ff. pro suo.& maximè in facto longinquo.per l.peregrè.de acquir.possess. cap.ex parte.de offic.delegat.altera non,quia per gratiam venit,& per in integrum restitutionem. l.2.ff.de exceptio.rei iud.l.si mater.in princ.ibidem. Erroris propositio quãdo iniuriam infert.

47 Quintò in propositione erroris detegitur error iudicantium, in supplicatione ciuili iniquitas,vel dolus partis:& dicunt practici *par surprinse de la partie*, & dol.& aliquando dolus, vel fauor iudicis.glos.sing.in l.seruo. §. cùm prætor. ff. ad Trebell.sed non vidi allegari in his literis iudicis dolum,vel fauorem,sed partis fallaciam.

48 Sextò erroris propositio non obtinetur nisi à Rege:vt scripsi in tract. de supplica.sed literæ ciuiles à qualibet conceduntur cancellaria:vt vidi in praxi seruari,quia sunt literæ iustitiæ,quæ à cancellariis emanare etiam solent, & etiam literæ propositionis multoties in Senatu Paris.à cancellaria fuerunt impetratæ.

49 Septimò in his literis supplicationis ciuilis debet pars deducere ea,quæ si adducta fuissent, non sic fuisset iudicatum : vtpote si omissa fuerit consuetudo, quæ si fuisset per partem allegata, pars obtinuisset.Secus in erroris propositione : vt fuit iudicatũ anno 1539.die 29.Ianuarij:& pro hoc allego tex.ad hoc nunquam expensum, in l.argentarius. circa fi.ibi,potest probare se illo iudicio,quo victus est,vincere potuisse.ff.de edend. Quæ adducẽda sunt in supplicationis ciuilis literis. Arrestum.

In errore oportet probare errasse iudicantem : & hoc debet geri ex productis: quia ad producendum alia pars non admittitur:vt scripsi in repetit.l.quod iussit.not.2.ff.de re iudic.

50 Octauò impetrantur literæ supplicationis, quando est in principali erratum, non in accessoriis:vt scripsi in tractat.de supplica.infra. hæ verò literæ ciuiles etiamsi in accessoriis, vel qualitate malè fuerit iudicatum:vt si latum fuerit arestum contra Titium hæredem, vidi impetrari literas,vt illa qualitas hæredis corrigeretur, & apponeretur cõtra Titium hæredem sub beneficio inuentarij:& fuerunt verificatæ literæ à Senatu,anno 1540.die 20.Aprilis post Pascha.vt superiùs dixi.idem si fuerit Petrus ad soluendum decem condemnatus, si tanquam tutor fuerit conuentus,poterit hasce impetrare literas:vt illa qualitas tutoris apponatur,vt Petrus tanquam tutor talis condemnatus fuit:& sic seruat praxis, vt posteà tutor illam summam à pupillo repetere possit, quam non repeteret,si simplici suo nomine condemnatus esset. Error proponitur si in principali erratũ fuerit. Arrestum.

51 Nonò impetrantur literæ supplicationis ciuilis secundùm quosdam, tam contra aresta supremi Senatus, quàm contra sententias inferiorum iudicum, quæ in rem transiuerant iudicatam.per l.si prætor. §. Marcellus.ff. de iudic. & in stylo cancellariæ patet. fol.204.error verò non proponitur,nisi contra aresta supremarum curiarum,vel magni consilij. authen. quæ supplicatio. C.de precib.impera. offerend. vel contra aresta Generalium. Ego tamen non vidi impetrari literas in forma supplicationis ciuilis, nisi contra aresta supremarum curiarum : vt superiùs dictum extitit, bene vidi impetrari literas contra sententias, quæ transiuerant in rem iudicatam,sed non vocabantur literæ in forma requestæ ciuilis: sicut istæ quæ contra aresta impetrantur. & ita loquitur iste tex.legis regiæ,ibi,*contre les arrests*. Literæ ciuiles cõtra iudicata curiarum supremarum impetrantur.

52 Decimò in supplicatione id est erroris propositione oportet deponere sex viginti libras,antequam impetrans audiatur, & hodie duplum : vt scripsi in tractat. de supplica. diuersum est in impetrante harum literarum ciuilium,qui nil deponere tenetur, cùm hæc lex regia,vel alia, hoc non dicat,& vbi lex non addit,nec addere debemus l. de pretio.de publica. l. dissentientis. C. de repud. [Vnde per istum text.condemnatur is,qui succumbit ad mulctam, licèt antea non.]

Vndecimò per supplicationem lis dicitur pendere.l.1.& fi.C.vt lite pendente:tamen literæ ciuiles non inducunt litis pendentiam. Bald.in d. authen. quæ supplicatio. & ita iudicauit Senatus die 11.Decembr.anno 1540. Arrestum. Literæ ciuiles nõ inducunt litis pẽdentiam.

53 Duodecimò ad executionem aresti in propositione erroris datur cautio.authen.quæ supplicatio.

catio.C.de precib. imperato.offerend. diuersum est in literis ciuilibus: quia ex tēpore caussa decidit. Aliæ multæ consistunt differentiæ, quæ in forensi iudicio addisci poterunt: his nunc contentus ero, postquam dixero errores non solere aperiri, donec executio arresti facta fuerit etiam super expensis.

Duodecim differentias inter supplicationem & euocationem scripsi in tracta.de euoca.

In stylo tamen cancellariæ describuntur aliæ literæ directæ primo apparitori, seu hostiario, cui Rex mandat, vt ipse præcipiat tali iudici: quòd prouideat super supplicatione talis N. ne deinceps ad principem reuertatur, sed de his literis hîc non loquimur: & quia non vidi illas impetrari, ideo eas missas nunc facio.

Reliefuemens ou restitutions contre les Arrests de nos Cours souueraines.

GLOSSA TERTIA.

Contra sententias an & quando possunt literæ ciuiles impetrari.

1 ET sic non haberet hæc ordinario locū, quando aliquis impetraret has literas contra sententias iudicum inferiorum, quæ non dicuntur aresta, sicut sententiæ Senatus: & in illis solet per appellationem prouideri, quod in istis non potest. l. vnica.C.de senten. præfect.præto. sed contra executionem factam pro debito regio, oportet venire per viam supplicationis, & non per viam appellationis: vt fuit aliàs in parlamento decisum.

2 Nisi illæ sententiæ inferiorum essent à curia suprema confirmatæ, etiam ex consensu partium: quia tunc arresta curiæ dicerentur, per tex. in c. si apostolicæ. ibi, post impertitam à nobis authoritatem nostra censeatur effecta. de præb. in 6. docto. in l. à Diuo Pio. §. 1. ff. de re iud.

Arresta executioni mittuntur pendēte processu sine cautione.

3 Interim tamen arresta executioni realiter & de facto mitti debent, etiamsi nulla allegarentur. Boër. in decisio. Burdegal. quæst. 79. tertius opponens. & sic iudicati executio non suspendetur, etiamsi falsis instrumentis iudicatum fuerit: nec seruatur in Francia l. fin. C. si ex fals. instrum. nisi euidenter constaret de iniquitate ex inspectione arresti, vel pars incōtinenti esset parata per aliud instrumentum probare: tunc statim pronunciari poterit super his literis. l. satis apertè. C. de fals. Bald. consi. 440. præmissis. 2. dubio. volu. 4. & Paul. dicto consil. 257. col. 2. Allegat Bart. in d. l. si prætor. §. Marcellus. in fi. ff. de iud. & in l. fi. C. si ex falsis instru. & in l. 3. in fi. de pign. & docto. in l. fi. de edict. diui Adriani tollen. ca. suborta. de in integ. resti. Ias. consi. 85. Punctus. vol. 1. de his restitutionibus & releuamentis dixi in tract. meo, de resti. & releua. & sine cautione solent hęc arresta exequi: vt scripsi in procem. concorda. in verb. summas. Tamen anno 1549. die. 13. Iulij, cum Dux Niuernen. diceret viduam de Malli non esse soluendo, curia censuit iuratoriam cautionem dandam, & quòd constitueret se emptricem, & depositariam iustitiæ.

Differentiæ inter literas ciuiles & restitutionem.

4 Octauò videndum est quænam differentia sit inter literas ciuiles & restitutionem? Respon. quantum ad effectum nulla videtur differentia: quia ambæ ad restitutionem tendunt, sed in aliis videntur quædam differentiæ. Prima, quia in literis ciuilibus mulcta imponitur per hanc ordinationem illi, qui succumbit: in restitutione verò non, sed in expensis tantùm condemnatur impetrans restitutionem, si comprobatę non fuerint literæ sicut in aliis caussis. l. properandum. §. sin autem alterutra. C. de iudic.

5 Secundò literæ ciuiles contra arrestum tantùm conceduntur vt hîc, restitutio & contra arrestum, & sententias inferiorum per l. præses. ff. de minorib. vt abundè scripsi in tract. de restitu. & releua. in 2. tomo.

6 Tertiò restitutionis caussa tractari potest coram iudicibus quibuscunque regiis ordinariis. c. caussa. de in inte. restit. literæ autem ciuiles in parlamento tantùm, & in magna camera: vt in forensi iudicio vidi seruari, non allego iura, nec aliquem: quia neminem vidi, qui hæc scripserit.

7 Quartò restituit de iure inferior à principe. l. in caussæ. in fi. iuncta l. præfecti. ff. de minorib. c. cùm Bertholdus. de re iudic. quamuis in Francia sine literis regiis vix quisquam restituatur: vt dictum extitit in tract. meo de restit. literæ autem ciuiles non dantur nisi à principe, seu ab eius cancellaria: vt superius q. 2. docui.

8 Quintò restitutio in integrum à die læsionis in maioribus intra quadriennium peti debet. l. fi. C. de tempo. in integ. resti. petendæ. c. coram. de in integr. resti. cle. vna. illo titul. in literis ciuilibus non est assignatum tempus ad eas impetrandum, nisi vt superiùs dictum extitit, quæst. sexta, videlicet biennium vel annus sicut in erroris propositione.

9 Sextò in integrum restitutio impetrari non potest ab arresto propter dominorum authoritatem: vt scribit Benedi. in reperi. c. Raynutius. in verb. si absque. in 2. de substi. fideicommis. nu. 50. de testa. quod est falsum tam de iure, vt l. præfecti. ff. de minorib. quàm etiam ex vsu & communi obseruantia: & ita vidi in forensi iudicio seruari. & hoc probat iste tex. ibi, *restitutions*, aliæ multæ reperiuntur differentiæ, quæ fortè describentur in tractatu de restitut. & releuam. in alio tomo ordina.

S'ils sont deboutez de leursdictes lettres.

GLOSSA QVARTA.

Obtinens in parte an ad emendam sit condemnandus.

1 IN totum, sed si pro parte succumbat non condemnabitur: quia sufficit in parte obtinere, vt malè censeatur iudicatum. ca. Raynutius. de testa. itaque si in aliquibus literæ ciuiles comprobatæ & interinatæ fuerint: non condemnabitur impetrans ad emēdam, secus si in totum fuerit exclusus, vt hîc. imò firmat Aufrer. in decis.

Tho.

Tholosa.q.222.quòd si appellans in parte obtineat, compensati expensæ debent:vt Panor.& alij in c.fi.de dolo.docent:quod in Franciæ curiis seruari solet.

2 Et tunc arresta in reliquis remanebunt valida in l. relegatorum. §. reprehensæ.ibi, sic tamen, vt non infirmarentur sententiæ,quæ ita sunt prolatæ.ff.de interdic. & relegat.

3 Et sic in hoc regno nullus admittitur contra sententiam, vel arrestum ipso iure: sed est opus appellatione vel restitutione,& sic literis,per tex.in l.diuus. ff. de re iud. vt superiùs dixi.quamuis Vldar.Zazi.in suis no.intellect.dicat restitutionem ipso iure competere:quæ opinio de iure posset intelligi,quando excipiendo proponeretur falsitas contra sentẽtiam,vel alia caussa,secus si agendo.Tamen adhuc in hoc regno excipiendo sine literis vix reciperetur,[adeò quòd in casu l.cum à te.ff.de dolo.fuit consultum,vt impetraret literas is, qui consenserat arresto, eò quòd falsò persuasum ei erat,pecuniam famulo & institori solutam,cum non esset,licèt illa lex permittat,de integro agere:tamen literis opus esset in hoc regno:maximè si ageretur de arresto,vt hîc propter rerum iudicatarum autoritatem.l.seruo.§. cum prætor.ff.ad Trebell.] requiruntur tamen sequentia,quando quis vult dicere contra sententiam latam ob falsas probationes.

Restituitur nullus sine literis, in hoc regno.

4 Primò quòd instrumenta falsa probentur,& iudicem secutum illa instrumenta falsa.l.falsam. C.si ex falsi.instru. c.cum I. & A. de re iudic. Soc.in l.qui agnitis. circa fin.de exceptio.rei iud.ff.& præsumitur quòd obtinuerit ex illis falsis instrumentis, si nihil in contrarium probatum fuerit:vt not.in c.licèt.de proba.vide alia per docto.in l.admonendi.ff.de iureiurand.& in d.l.diuus.& Aufret.in decis.Tholos.q.272.& seq.

Requisita vt quis veniat contra sententiam latã ex falsis probationibus.

Ils seront condamnez en vne amende arbitraire.

GLOSSA QVINTA.

HIc vocat emendam arbitrariam, quam tamen taxat, vt vides:sed potest dici arbitraria ipsi condemnanti, vel arbitraria, id est, arbitranda: vt sequitur. vide in §. præterea.de actio.in Instit.docto.in rub.ff.de eo quod certo loco.& in l.3.ibidem. vidi tamen impetrantem harum literarum acquiescentem postea in iudicio, & desistentem se à literis ex iusta caussa,ab emenda excusatum per senatum anno 1542.die 6.Martij,vt in principio huius articuli dictum extitit:& sic erit arbitraria Senatui, vt imponat, si videat iustè imponi posse,alioqui non:& in dubio inclinandum est,vt non imponatur, vel tota,vel vt pars remittatur.

Arbitraria emenda.

Arrestum vt literis acquiescens ciuilibus,ab emẽda sit excusatus.

Que ne pourra estre moindre que l'ordinaire du fol appel.

GLOSSA SEXTA.

1 ET sic in curiis parlamentorum ad sexaginta libras Parisien.condẽnabitur impetrãs harum literarum,si succumbat:idem in magno consilio: sed in curiis Generalium, cùm ibi non soleant temere appellantes regulariter condemnari vltra viginti libras Parisien.sic condemnabitur impetrans harum literarum,si ibi succubuerit.

Mulctæ in curiis supremis quousque ascẽdãt.

2 Et quòd malè impetrans has literas sit condemnandus ad sexaginta libras,fuerat pronunciatum in hoc senatu ad petitionem Capelli aduocati tunc regij anno 1537.die Februarij ante istam ordinationem,quæ ex hoc arresto initium habere fortè potuit:& quamuis hîc fiat prohibitio,tamen ego vidi hanc mulctam adhuc moderari per curiam: quia melius est de misericordia reprehendi,quàm de crudelitate,maximè in his mulctis,quæ Deo & hominibus odiosæ videtur.Chrysost.in c.alligant.26.q. vlt.ad similem mulctam sexaginta librarum debet condemnari is,qui supplicationem porrexerit ad corrigendum,reformãdum, vel modificandum arrestum,si succubuerit,& erit infamis:probatur in ordina.reg.rub.*des arrests*.art.2.iuncta l.2.ibi, qui ea vel astutè interpretari.&c. de legib.inferius de infamia dico non procedere.

Initiũ huius ordinationis.

3 Vltimo quæ contra has literas opponi possint, videamus. Primò opponitur quòd literæ sunt falsæ,si ita sit,ideo nullæ.c.quàm graui.& per totum de crimine falsi.

Quę opponi possint cõtra literas ciuiles.

Secundò quòd per subreptionem & obreptionem sunt impetratæ.l.2. C. de leg.doct.in c.super literis.de rescr.abundè scripsi in tract.de resc.& lit.reg.in præf.

4 Tertiò opponitur literas non valere, nec esse recipiendas: quia impetrata rescripta non placet admitti, si decisæ semel caussæ fuerint iudiciali sententia, quam prouocatio nulla suspendit: sed eos qui talia rescripta meruerunt etiam limine iudiciorum expelli.text. in l.fi. C. sent.rescindi non posse. Et malè faciunt principes, qui facilè concedunt literas, vt veritas caussæ decisæ iterum discutiatur:vnde quia leges hoc prohibent, non valent tales literæ sine clausula non obstantibus.vt nota.in l.fi. C.si contra ius.l.caussas.de transactio. Bal.in marga. in verbo rescriptum. quæst.10.Alex.consi.136.in caussa.col.2.in 2.vol.Soc.nominatim in l.in singulis. ff. de except.rei iud. maximè quæ à principe cum consilio procerum in auditorio introducto statuta sunt, nullo modo retractari debent, notam infamiæ subituro eo, qui vel astute ea interpretari voluerit, vel impetrato impugnare rescripto.l.2.C. de legib. & qui rescriptum impetrare tentauerit contra senatusconsulta,tertia parte patrimonij mulctetur, & damnatus crimine ambitus maneat infamis. l.vna. C. de senatuscon. ecclesiasticæ etiam moderationi omnino est conueniendus,vt quæ ordinata fuerint,vel rationabiliter decisa, nulla in posterum debeant refragatione turbari. ca. ecclesiasticæ.25.quæst.2.

Rescripta contra rem iudicatã non valent.

5 Imo non sufficit facere mentionem de sententia, nisi dicatur quòd trãsiuit in rem iudicatam. glos. & ibi Fel. in c. super literis. de rescri.Ias.in d.l.caussas.nisi in caussa matrimonij,& in casibus, in quibus non transit in rem iudicatam. Gerard. sing. 20.sicut. & Lappus allegat.89. duo prælati.

quos casus scribit Fel.in c.lator.& c.tenor.de re iud.& abundè Hippoly. in l. vna. C. de raptorib. virg.imò qui supplicat principi aduersus sententiam, quæ in rem transiuit iudicatam, vel contra arrestum,non solùm impetratis carere debet, sed etiam incurrit infamiam. text. in l.fin. C. vt lite

l.fi. C. vt.lit. pendens.quo ad infamiam nō seruatur.

6 penden.& ibi Paul.& Petr.Gerar.dicto sing.20. † Tamen vsus non admisit illum text.quoad infamiam:& contrarium vidi seruari, vt non inter infames computari soleat,quàmuis succubuerit,sed vt puniatur pœna statuta hic, & sic vides hic posse impetrari: nam quando est statuta certa pœna,alteri derogatum cēsetur.arg.l.cùm prætor.ff.de iud.doct.in c.nonne.de præsumpt.& melius est in pecunia puniri,quàm in infamia.

Quibus ex caulis princeps rescribat.

7 Poterit etiam princeps propter publicam vtilitatem contra arrestum rescribere. in l.seruo.§. cùm prætor.ff.ad Trebell.gl.in c.omnibus modis.35.quæst.9.l.quod semel.ff.de decret.ab ord.faciend.& hoc est commune per hanc Galliæ legem,& per modos in præfa.superiùs scriptos.

8 Secundò per restitutionem,vt minoribus solet princeps facilè indulgere. glos.in dicto ca. omnibus.per l.in caussæ.in fi.ff.de minorib.& per totum.

9 Tertiò ex certa scientia, & cum clausula non obstantibus, vbi videt iustam subesse caussam. Archid.in dicto c.omnibus modis.Cepol.cautel.220.decis.in c.suborta.de re iudica.

Res iudicata quādo possit retractari.

10 Quartò vbicunque sententia lata est super contractu simulato, vel ex partium collusione, tunc impetrare rescriptum poterit:& annullabitur sententia, etiamsi trāsiuerit in rem iudicatam. text.sing.in l.si sponsus.§.si vxor.ff.de donatio.inter vir.& vxor.ibi, valebit quidem sententia,sed condicetur ei,cui donatum est:vnde si vxor donet marito, vel contrà,& postea illa donatio fuerit sententia confirmata,non obstante sententia infringi poterit: quod probat Bal. in l. cùm allegas. col.3.num.7.C. de vsur.si debitor passus est se vinci non opposita exceptione vsuraria.& Roman. sing.308.tu scis quòd donatio.ideo anno 1548. die 18.Maij, quæ erat ante vigiliam Pentecostes fuerunt recepti hæredes impetrantes literas rescissionis contractus venditionis,quam mater filio fecerat:& lata posteà fuerat sententia pro filio emptore,à qua non erat appellatum,sed quia inter personas prohibitas:& nō apparebat de pecuniæ numeratione, ob id per arrestum reprobata fuit, & impetrantes fuerunt admissi ad rescissionem illius venditionis simulatæ.

Arrestum.

Quintò impetrari possunt hæ literæ,si vnus confessus fuerit se hæredem in solidum,& ob hoc fuerit condemnatus:si postea appareat alter hæres pro dimidia, rescinditur prius iudicatum pro parte.per text.in l.qui ex parte.ff.de interroga.actio.

Sententiæ etiam nullæ facienda est mētio in rescripto.

11 Sextò valerent etiam de iure literæ contra arestum, vel sententiam nulliter latam non facta mentione illius tex.in c.per vestras. de donatio.inter vir.& vxor.& ibi Ioan.Lupus, & Alex.cons. 95.visis.in fin.vol.2.facit c.ex tenore.de rescript.ego autem putarem non prodesse has literas,nisi exprimeretur arrestum,etiam si nullum esset,nec in praxi admitterentur tales literæ,quia ea,quæ solent mouere principem ad concedendum vel denegandum, exprimi solent.c. postulasti. de rescript. & quamuis non fiat tam exacta expressio in literis iustitiæ, quàm gratiæ ad beneficia. per cap.super literis.de rescript.dixi abundè in forma mandat.in verb.pro expressis habentes.in concord.Tamen rescriptum nō debet esse in hoc subreptitium, nec approbaretur in hoc regno quātumcunque arrestum vel sententia nulla esset,si de eis habita non esset mentio.

Subreptitiū est rescriptū si de inhibitionibus senatus nō fiat mentio.

12 Itaque non valebunt hæ literæ,si quicquam in eis sit obreptum, vel omissum ex necessariis. & ideo consuluit Iaso.cons.47.circa dicta.in fin. 3.vol. non valere rescriptum derogans solùm inhibitionibus senatus, nisi de arresto plenam faciat mentionem, sed est obreptitium & nullum. ideo.secundum eum,si sententia vel arrestum contineat duo, vel tria capita,illa omnia & singula debent exprimi: alioqui impugnabitur illud rescriptum tanquam subreptitium, & dicemus illas literas inciuiles & irrationabiles.

Petitio restitutionis non impedit executionem.

13 Nota tamen quòd petitio restitutionis in integrum aduersus sententiam, non habet impedire sententiæ executionem. c.suscitata. de restit.in integr.l.si caussa cognita.C.de transact.Bald. in c.pastoralis.§.quia verò.col.prima.de offic.delega. etiamsi falsa diceretur interim sententia,tamen executioni demandabitur.c.accepimus. de fide instru. vbi Feli.col.3.notat,quòd si opponatur sententiæ,quòd sit lata per falsos testes, vel instrumenta, statur ei, donec illorum pendet cognitio,quia pro ea præsumitur.l.Herennius.§.Caia.ff.de euictio.

Aresta pendente eorum cognitione, exequi solēt.

14 Idem in sententia principis,& in aresto curiæ supremæ, quia per modū prouisionis pronunciari solet, quod exequi debeat pendente quæstione falsi, vel alia requirente cognitionem longam. per l. ille à quo. §. si de testamento. ff. ad Trebel. etiam pendente in integrum restitutione, vt deciditur in decis.Neapol.quæst.356.fuit dubitatum. in fi.etiam quoad expensas: vt concludit Francis.Marcus,pendente recursu.in suis decisio.quæst.15. in prima parte.

15 Fallit quando vehemens præsumptio laboraret contra petentem restitutionem.l.satis apertè. C. de fals. Iacob. in l. si prætor. §.Marcellus.col.2.ff.de iudic. Aufrer. q. 54 & seq.col. 2. ff. de iudic.

Literæ ciuiles contra aresta prouisionalia non dantur.

16 Hoc etiam casu per modum prouisionis in Francia solet cogi pars iudicatis satisfacere,etiam si allegetur error: vt vidi seruari,& hoc etiam asserit Boër.in decis. Burdegal.quæst. 52. latum fuit. col.prima.& scripsi in trac. de sent. prouisio. & tract. de sent. execut. Tamen contra arestum hoc prouisionale hæ literę ciuiles non impetrantur,& impetratas reiecit Senatus Parisien.anno 1544. die 15.Maij.quod probatur art. secūdo.in rub. de supplic. quia postea hoc arestum iure ordinario reparari potest.ideo extraordinariæ hæ literæ cessabunt.l.in caussæ.ff.de minorib.& fieri solet hęc

Arestum.

executio

executio non data cautione de consuetudine: [quia à parlamentis permitti solet, etiam quia arestum eorum executioni mandatur, in cuius executione non solet dari cautio, vt dixi.]

Et en la moitie moins enuers la partie, & plus grande si mestier est, selon la qualité & malice des parties.

GLOSSA VLTIMA.

1 HÆc lex rem principis tuetur: nempe maior mulcta applicanda parti esset, quàm Regi: quia partis magis interest, quæ fatigatur, & nummis per lites exhauritur, ideo in hoc, fisco præferenda esset. vt arg. rub. C. pœnis fisca. debit. præferri. lib. 10. & qui certat de damno præferendus est illi, qui lucrum petit. l. iuris. & l. seq. ff. de iur. & fact. ignor. Sed hodie tantus est principum fauor, vt iudices plurimi putent rem Deo gratam facere, si rem principum meliorem, etiam cum subditorum iniuria, faciant. Sed quæ maior esse etiam vtilitas principis potest, quàm habere subditos locupletes? vt dicit text. in §. cogitatio. in authen. vt iudic. sine quoquo suffragio. col. 2. gl. in §. fi. de his qui sunt sui vel alieni iuris. Maior mulcta an parti debeatur quàm regi.

2 Nota quòd si præfecti prætorio, vel consiliarij protulerint sententiam, licèt non possit ab ea appellari, tamen faciunt litem suam, & possunt coram Cæsare, vel Rege conueniri: vt Bald. docet in c. pastoralis. §. quia verò. col. 2. de offic. deleg. vbi plus dicit in principe, quòd si submitteret se iurisdictioni alicuius, posset sic conueniri. per l. est receptum. ff. de iurisd. omnium iudi. nam sic se submittendo, iudicio se submittit diuino, non humano. l. rem non nouam. in princ. C. de iud. Consiliarius male iudicãs facit litẽ suã, & ad quem ab eo, & quãdo appelletur.

3 Si tamen vnus consiliarius ex commissione senatus iudicet, ad senatum appellatur, tanquam de commisso ad committentem, & à delegato ad delegantem. c. super quæstionum. de offic. delega. c. si duo. ibidem. in sexto. non quando totus senatus, vel vna camera, sicut dicunt Romani in do. de rota.

4 Notandum est tamen, quòd intra annum executio aresti, vel sententiæ fieri debet. cap. quærenti, de offic. delegat. Aliàs anno elapso, si non fuerit executio illius aresti facta, aut saltem incepta, poterit pars ex noua caussa se opponere: nec executio fiet non audita partis oppositione: secus si intra annum executio incepta fuerit. c. plerumque. & c. fin autem. de rescrip. [quia perpetuatur eo casu per inchoationem executionis, sicut iudicium. c. relatum & c. gratum. de offic. delegat.] Arestum an & quando post annum exequi possit & post decem annos quid prosit.

5 Hodie etiã pars in executione intra annum audiri solet, sed intra decẽ annos tãtùm producitur arestum ad finem probandi, non vero exequendi, nisi fuerit executum, vel inchoatum exequi intra annum, tunc intra triginta annos exequi poterit: vt vidi seruari in praxi. Et docto. etiam tradunt in dicto c. plerumque. de rescrip. & in l. falso. C. de precib. imperat. offerend. [Intelligendum tamẽ est quod arrestum latum super dominio rei sic poterit exequi, & ad probationem seruier arrestum, quia titulum præbet. diuersum est si latum fuerit super possessione, & petatur executio post decem annos: quia pars, quæ succubuit, de nouo fortè acquisiuit post arrestum possessionem naturalem & ciuilem. l. peregrè. ff. de acquir. possess. glos. in l. 1. C. de seruis fug. ideo non exequetur, nec auferetur possessio ab isto, sed ne arrestum sit elusorium verbo executio fiet, & postea ordinariè agetur. vt docet Alex. in l. permisceri. ff. de acqui. possess. probatur in c. cum ecclesia. de caus. possess.]

6 Item executor aresti non potest taxare expensas, etiam coram eo factas, quia ad hoc non est datus, & sic fuit iudicatum malè processisse bailliuum de Vermandoys, anno 1526. die 17. Decemb. qui eas taxauerat: sed debet executor remittere ad committentem, per not. in l. à Diuo Pio. §. 1. ff. de re iudic. & in c. quærenti. de offic. dele. vide quæ scripsi superiùs glos. 2. in artic. 3. de sent. prouisio. Executor aresti an expẽsas taxare possit. Arestum.

7 Est tamen differentia quando fit executio virtute rei iudicatæ, aresti, vel in vim literarum obligatoriarum: quia in primo casu pignora capta non restituentur debitori etiam data cautione: nisi consignet pecuniam, quam debet: secus si executio fiat in vim instrumenti obligatorij: quia tunc datis fideiussoribus restituentur bona capta regulariter. abundè tamen scripsi in tract. de literis obligat. ibi vide. Differentia inter aresti executionẽ & literarum obligatoriarum.

8 Prætereà anno 1538. & die 28. Nouemb. censuit senatus Parisien. contra dominum connestabilem de Montmoranci, quòd pendente erroris propositione arestum executioni mandaretur: licèt posteà sit declaratum errorem interuenisse: & de hoc scripsi fusius, in tract. de supplicatio. Arestum vt pendente erroris propositione arestum exequi debeat.

9 Etiam exequi debet pro illo, qui allegat errorem in quibusdam capitulis, & in aliis executionem petit: vt fuit dictum à senatu pro Domina de Touteuille hoc anno 1543. in mense Ianuario. licèt allegaretur regula iuris, ex eo, quo quis est nixus impugnare, fructum consequi non potest. Tamen quando sunt capita separabilia, illa quæ non impugnat exequentur, illa autem quæ impugnat minimè: quia scire debemus tot esse stipulationes, quot sunt res. l. scire. ff. de verb. obli. vt abundè scribam in tract. de appellatio. in art. 11. in ordinat. reg. Allegans errorẽ in vno in alio executionẽ petere potest.

10 Item quando curia condemnat aliquem ad expensas, damna, & interesse in caussa principali, annullat tamen appellationem sine expensis caussæ appellationis: tunc non veniunt expensæ reportus, quas species vocant: sed expensæ aresti petuntur. ita conclusum fuit comitialibus decretis, & vt dicunt ab omnibus cameris huius Senatus anno 1520. die 30. Augusti.

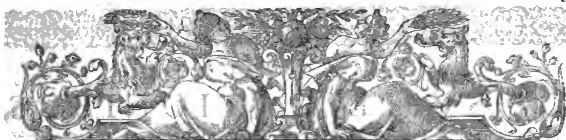
Casus in quibus retractatur sententia.

11 Vltimò nota multos casus in quibus retractatur sententia per gl. in summa. 35. quæst. 9. quam glo. approbat Ioan. de Platea in l. grammaticos. C. de professorib. & med. lib. 10. & menti cõmendandum est, quòd sententia etiam valida, vel arestum retractari potest ex omni caussa, quæ sufficiens esset ad appellandum: & in illis casibus non debent hæ literæ denegari, teste Specul. in tit. de sent. §. fin. versi. Item retractabitur valida sententia. Allegat c. vt debitus. de appel. cap. tua. de offic. vica. & congessi casus decem, in quibus sententia diffinitiua retractari potest, in repetitio. l. quod iussit. in secundo nota. ff. de re iudica. quos hic non repetam, nec alia impræsentiarum adducam, considerans id quod Apollo, seu Apollodo. Græcus, dicere sic solebat: οἱ κράτιστοι τῶν ἀνθρώπων βραχυλογώτατοι, οἱ δ᾽ ἀδολέσχαι, εἰ ἠνιῶντο ὡς ἀνιῶσιν, οὐκ ἂν ἐμακρηγόρουν. hoc est, optimi hominum in dicendo breuissimi sunt, linguaces verò si tantum molestiæ caperent, quanta reliquos afficiunt, haud sanè longos sermones traherent. Quamobrem ne his contrauenìam dictis, finem huic tractat. imponam, immensas Deo Opt. Max. & virgini Mariæ agens gratias in sæcula. Amen.

Spes mea Christus.

DIGNIS

DIGNISSIMO DOMINO DECANO GRATIANOPOLITANO, ATQVE SENATORI CONSVLTISsimo Domino Ruffo Pluuierio

Petrus Rebuffus S.

Familiaritate & mutuo suauissimoq; colloquio tua à me satis cognita virtus, probata eruditio, laudati deniq; mores, tui memoriam apud me ita commendarunt (egregie Senator) vt nominis non modò sit iucunda recordatio, sed obliuisci quidem, si velim, nullo modo posse videar: quimmo memoriam potius conseruare, augereque quàm studiosissimè contendam. Ea est enim vis earum rerum, quæ præclaræ iudicantur, vt non patiantur eos, in quibus inesse videntur, silentio, laudibusque apud notos familiaresque præteriri. Equidem illa eximia, quæ in te cognoui, me ita commouent, vt non aliter videar erga te affectus, quàm solebant erga Socratem hi, qui eius consuetudine sermoneque fuerant delectati, dum absentis & mortui denique hominis sermones denique repeterent, scriptisque permulti mandarent. Tanta tua illa modestia, & animi lenitas, qua te noui etiam erga improbos, qui te grauissima acerbissimaque iniuria affecissent, adeò mihi grata fuit, adeò memoriæ adhæsit: vt sæpe apud plerosque & graues quidem viros tanquam præclarum animi facinus laudarim. Etenim cùm posses acceptam iniuriam seuerissimè etiam ex senatusconsulti authoritate vlcisci, & coërcere, non impetum tamen, quo humanum genus natura ad id fertur, secutus es, & non solùm quid tibi ciuili lege liceret, prospicere voluisti, sed Christiano adhibito consilio moderatius quærere quid Christiano in ea re prius, quidque laudabilius & magis expetendum esse deberet. Quod quisque iudicare potest, quantum argumentum integritatis tuæ in tua dignitate senatoria afferat ad iudicium caussarum, quæ ipse tractas, cùm in tua ita te gesseris. Et sanè tum reipsa comperi, quæ de te anteà audiueram ornamenta singularia animi tui esse, iuris diuini humaniq; prudentiam, & solertiam summam, vt non solùm rerum priuatarum, sed publicarum administrationi esses accommodatissimus: vt meritò ad senatorium ordinem à principe, & decanatus dignitatem vocatus sis. Ob id istum tractatum supplicationum, cùm absque supplicationibus promotus fueris, tibi dicandum & iure tuo censui, cuius & aliorum scriptorum meorum, cùm aliquando te fecissem iudicem & arbitrum antequam ederentur, & quorum cohortator fuisti edendorum, eorumdem editorum volui facere participem, & defensorem, vt sub tuo nomine publicentur, qui cum alijs author fuisti publicandi. Quæ non dubito quin beneuolo animo accipias, vt noui tuam humanitatem & beneuolentiam. Vale, & nos, quod mutuò facies, ama.

TRACT

TRACTATVS

DE SVPPLICATIONIBVS, SEV, ERRORVM PROPOSITIONIBVS INCIPIT.

Totius tractatus summa.

Vpplicationis materiam frequentem esse, illam tamen parum secundum curiarum vsum tractatam dignoscens, ad praxim, per quam facilè intelligi possit, redigere cupiens, sequentia describenda curaui. In primis quotuplex sit supplicatio. Secundò quid sit. Tertiò, quamobrem sit inuenta. Quartò, quomodo introducatur. Quintò, quis istam supplicationem postulare, & impetrare valeat. Sextò, à quibus hæc supplicatio fiat. Septimò, an iudicatum pendente supplicationis processu exequendum sit. Octauò, quoties supplicatio ista recipiatur. Nonò, quando concedi vel denegari possit. Decimò, intra quod tempus supplicationis instantia finiri debeat. Vndecimò, quæ differentiæ sint inter supplicationem & appellationem. Duodecimò, quis sit supplicationis effectus. Vltimò, elucidabitur tex. legum regiarum, huic materiæ accommodus. quibus peractis, supplicationi ampliùs locus non erit.

Multiplex supplicatio, quæ Deo & hominibus fit.

1 Ad primum respondere possumus, quòd multiplex est supplicandi vsus, de quo hîc si vellem singula describere, iustum volumen complerem: sed quantum ad hanc respicit materiam, summatim prosequar. Annotandum est quòd interdum Deo optimo maximo supplicamus: sed quia hoc spectat ad Theologos, ad eos nunc reiicio. & ad glo. plenam in cle. vna. in verbo orationes. de reliquiis & venera. sancto.

Supplicandi veterũ mos.

2 Interdum hominibus supplicatur: & apud veteres diu receptissimi fuit moris, vt supplicantes caput, dextram, genua eius, cui se ingererent, supplices contingerent, nec totum tamen caput, sed mentum modò: vt statuere Homerus videtur, vel barbæ meditullium: quod probat Euripides, id verò διὰ τὸ ἡγεμονικὸν, quia sit in nobis pars illa principalis, in qua logisticõ, id est rationalis collocetur potentia, dextram verò διὰ τὸ πρακτικὸν, quoniam inibi maxima insit ad agendum facultas, genua verò propter motus, & progressionis necessitatem, tria vero hæc symbolicè consensum, actionem, progressum ad ea quæ peterentur præstanda, complecti videntur, teste Cælio lib. antileċtio. octauo, cap. 39. in fin. de supplicationibus, quæ Papæ fiunt. dico in forma supplica. in praxi acquirendi beneficia.

Verbo interdũ & in scriptis supplicatur.

3 Item istæ supplicationes aliquando verbo fiunt, siue voce in iudicio, vel extra, sicut appellationes. l. 2. & seq. ff. de appella. & tanti sunt momenti in voce, sicut in scriptis. arg. l. non figura. ff. de actio. & obligat.

Aliæ in scriptis fiunt, & vocantur libelli à iureconsul. in l. nec quicquam. §. vbi decretum. ff. de of. proconsul. l. omnia. de reg. iur. & alibi sæpius in iure.

Supplicationes parlamẽ. consiliariis dari solent.

4 Aliquando supremis supplicatur iudicibus, vt consiliariis curiarum supremarum: & hoc solet communiter in Parlamentis exerceri, adeò quòd pauca admodum in curiis supremis tractantur, quæ non fiant, per supplicationem, postquam caussa est inchoata, vel per literas regias, & de his loquitur rubr. *des requestes presentées à la cour.* vbi dicetur in ordin. reg. sed non omnia sic deciduntur, sed quando ea, quæ in supplicatione petuntur, caussæ cognitionem desiderant in ea, scribere solet curia, requestam in iudicio faciat: & tunc audientia opus est, & præsidis auxilio, quod longissimum est, & latissimum. vt dicit l. 1. ff. de iurisdict. omnium iudic. [At mortuo rege Francisco, vidua regina Alienora, in quodam processu dedit curię supplicationem, in qua dicebat, ostendit Alienora, *remonstre Alienor*, *&c.* Si verò procurator eius supplicasset, dixisset, supplicat, sed non, humiliter. Ita vidi in palatiis seruari.]

Supplicationes quæ inferioribus offeruntur ante processum & post fiunt.

5 Aliæ inferioribus offeruntur magistratibus, quod etiam frequenter in hac patria fit, vbi supplicationibus partes maximè vtuntur, tam rei quàm actores, & testes, & omnes quos caussa tangit, si quid à iudicibus consequi, vel sibi nocumentum vitare velint: supplicat autem quis interdum ante processum, fortè vt bona alicuius sistantur, & arestentur: vt plenè scripsi in tract. de lite. obliga. art. 6. & aliis multis modis practicis notis. & probatur in l. 1. C. vt lite pendent. [Et hæc supplicatio, nisi fuerit à iudice approbata, & per executorem subsecuta conuentio, non interrumpit præscriptionem. l. sicut. vers. nec sufficiat. C. de præscrip. triginta vel quadra. anno.]

Interdum in processu & eo durante, & variè, quidem. prout à nobis prouideri cupimus vsque ad sententiam: vt suprà, & probatur in l. 2. C. vt lite pendent. per docto. & hoc melius sciri ex iudiciorum exercitio, quàm à iure potest.

Quandoque supplicamus post sententiam, & tunc iudici à quo fortè, vt ad executionem iudicati procedat. iuxta l. à Diuo pio. ff. de re iudic. vel vt taxet expensas, liquidet fructus, seu alia

faciat:

faciat: vt dico in tractat.de exceptio. quæ cognosci possunt post sententiam, vt in l.1 Cod.de iuris & fact.ignoran.

6 Item interdum episcopo supplicatur post sententiam ab officiali latam:& valet illa supplicatio, si episcopus in integrum restituere velit contra sui officialis sententiam. ita tenet Ioann. And. in cap.Romana.primo respon.de appella. istam opinionem sequitur Panorm.& alij in cap.ex literis.de in integ.restitut. Ioan. Fabr.in d.authen.quæ supplicatio.& ista communis sententia obseruatur, teste Aufrer in decis.Tholosa.q.479. vnde solent officiales in sententiis eorum dicere: salua Domini misericordia condemnamus, &c. [quod est prohibitum reseruare in caussa hæresis per ordina.reg.Henric.qui an possit legem ecclesiasticis imponere, decidit cap.ecclesia.de consti.scripsi suprà in procem.harum constit.] Episcopus aduersus sui officialis sententiam restituit.

Aliquando supplicatio porrigitur iudici, ad quem est appellatum:& hoc variis ex caussis, prout ut negotiorum qualitas occurrit: vt in rub.de appella. per totum licitum est videre.

Aliquando supplicatur principi ante arestum, vt ipse euocet ad se caussam: de hoc dixi in tractat.de euocatio.abundè per c.vt nostrum.de appella.

7 Notandum est, quòd supplicatio continere debet, primo vt petenti prosit, & alij non obsit. vt l.rescripta C.de precib. impera.offer. nam fœmina supplicare potest, vt fruatur dignitate prioris mariti, licèt nubat minoris dignitatis viro.l.fi.ff.de sena. facit l.si quis sepulchrum.de religios.l.1.§.l.t.si vsusfru.per l.habitatores loca. Spec.in dicto tit.§.sequitur.in fi.& ibi Ioan. And. alioqui si alteri obsit, & cognitionem desideret, non solet concedi, nisi audita parte: vt superiùs scripsi. [Vnde cùm Publ.Rutilius amici cuiusdam rogationi iniustè resisteret, atque is per summam indignationem dixisset, Quid ergo mihi opus est amicitia tua, si quæ rogo non facis? Respon. Imò quid mihi tua, si propter te aliquid inhonestè facturus sum? Valer. libr. 6. de grauiter dictis capitulo, 540 Vnde adagio patriæ dici solet *Coutel que non taille, amic que non vaille, si tu le pers, ne t'en chaille.* Sed & scribit Cicero. libr. de amicitia, primam esse amicitiæ legem, vt ab amicis honesta petamus.] Supplicatio quid continere debet.

8 Nonnunquam supplicatur post iudicatum, & arestum, quod nullo modo per appellationem infringi potest, propter iudicis excellentiam, & authoritatem & de hac totus iste cōplebitur Deo auspicante tractatus, & propriè supplicatio est, quando à sententia Regis vel præfecti prætorio, seu parlamenti supplicatur.l.vna.C. de sentent.præfect.prætorio.Matthæ.de Afflic.in constitutio. Neapolit.lib.1.rub.39.versicu.magnæ curiæ.fol.104.& quamuis errare quanta possumus cura cauendum sit, non solùm in maioribus, verumetiam in minoribus rebus, nec nisi rerum ignorantia possit errari: non est tamen consequens, vt continuò erret quisquis aliquid nescit, sed si quis existimet se scire, quod nescit, pro vero quippe approbat falsum: quod erroris est proprium.c.quamuis.38.distinct.

9 Secundò quærendum est, quid sit supplicatio? istam respiciens materiam, respond. est quædam parte petente ad errorem facti contra iudicatum proponendum, quod per appellationem vel nullitatem retractari non potest, à principe facta impetratio, siue concessio, reiecta diffinitione Panor.in c.ex literis.de in integ.rest. vbi sic diffinit colum.2. supplicatio est quædam precum porrectio facta principi, per quam ex quadam benignitate superior restituit supplicantem aduersus sententiam, contra quam non competit remedium ordinarium: quia non conuenit materiæ, sed potius restitutioni in integrum, quæ ab ista differt: vt inferiùs dicetur. Quid sit supplicatio.

Primò dico esse quandam impetrationem, siue concessionem: nam cùm multæ sint impetrationes à principe, vt dico in tractat.de restit.seu releuamentis, ista est quædam ex illis, & hoc elucidaui in tract.de except.in definitione.

10 Secundò dico parte petente: nam princeps sine partis petitione non solet istam concedere, aliàs non diceretur supplicatio, nec ad partis supplicationem fieri, inferiùs tamen dicam, quando motu proprio concedatur. vide tamen quæ dixi in forma manda.in verbo, motu proprio. Pars supplicationem petere solet.

11 Tertiò dico ad errorem facti: quia ad errorem iuris proponendum, non recipitur quis contra arestum. vt l.præfecti.ff.de minorib. non enim præsumuntur errare, quia omnia iura in scrinio pectoris habent: vt dicunt docto. in l.omnium.C.de testament.de principe qui omnia iura habet in suis consiliariis, licèt fortè quidam sint necessitatis. Error facti nō iuris proponitur.

Quartò dico proponendum, quia pars illum errorem proponere, si velit sibi consuli, debet, & propositum probare.l.1.ff.si quadru.pauper.fecis.dicatur.c.non est de consue.in 6.scripsi in repet. l.diuus.ff.de senatuscon.Sillan.

Quintò contra quem proponatur error in definitione dicitur, contra iudicatum, sed an contra quodlibet, audi sequens verbum.

12 Sextò restringitur, erroris propositionem fieri tantùm posse contra iudicatum, quod per appellationem retractari non potest: nam si competat appellatio, & sic remedium ordinarium, non competet hoc extraordinarium. per l. in caussæ. ff. de minorib. vt concludunt communiter iuris interpretes. Vbi appellatio competit non proponitur error.

Septimò quando iudicatum non potest per nullitatem rescindi: tunc supplicari & error allegari potest: vt inferiùs in l. regia dicetur.

13 Octauò dico à principe factam concessionem, non ab alio:& est text.in rubr. *du droit Royal*, in ordinat. Supplicatio

ſignationem fieri apud actuarium & grapharium, atque ad dandum defenſiones,& actori replicationem,ac reo duplicationem intra tempus ordinarionis concedit.

23 Poſtea reus dat defenſiones, actor replicationes, reus duplicationes:& inter procuratores concluditur ad ius ex apunctamento illorum,vt dicunt:& omnia iſta in ſacro reponuntur,& non miſcentur inter alia acta:ſed ſic iudicabitur proceſſus ſine alia productione:nec partes reciperentur ſi de nouo aliquid producere vellent, vel alia errata,vltra ea quæ ſupplicatione Regi ſeu cancellario data expreſſa ſint, teſte Imbert. in inſtitut.forenſ.lib.2.§.ſed ſi appellationem.tamen ego putarem alios errores ex proceſſu elicitos recipiendos eſſe,licèt non ſint expreſsi:quia mens Regis eſt,vt error vel errores corrigantur:ſi igitur non eſt iſte error expreſſus in literis, poterit tamẽ & debebit à conſiliariis admitti,& erratum eſſe iudicari:& hoc ſeruatur. Errores non expreſſi in literis accipi an poſſint.

24 Poſtremo ſi proponens errorem ſuccumbat, & condemnatur in expenſis, damnis & intereſſe:ſi autem obtineat,condemnabitur reus ad reſtitutionem rei,quam conſecutus fuerat ex areſto,& ad fructus perceptos,& percipiendos à tempore areſti lati:& emenda depoſita ei reſtituitur: & curia ſolet dicere erratum,non in quo,& facilè hoc non pronunciare ſolet. In quibus debeant condemnari partes.

25 Quintò quis ſupplicationem iſtam poſtulare, & impetrare poſſit,& errorem contra iudicatum proponere.Reſp. Omnis per errorem condemnatus ab eo à quo appellari non poteſt.d.auth.quę ſupplicatio,ſiue is ſit Regi ſubditus,ſiue non. Supplicationẽ quis poſtulare poſſit.

26 Ideo à non ſubdito Regis condemnato in parlamento poſſe hanc impetrari, & concedi conſuluit Bald.conſil.217.ego puto.in tertio volum vnde ſi Anglus vel mercator Hiſpanus fuerit à Senatu Pariſ.condemnatus, vel ab alio Franciæ parlamento,hanc impetrabit à Rege ſupplicationem,ſi errore condemnatum ſe eſſe putat,id eſt iudices erraſſe:cùm iſta ſupplicatio ſit data in releuamen oppreſſorum,ſicut appel.l.prima.ff.de appellatio. ob id tam à ſubditis quàm extraneis condemnatis perperam, & per errorem ſupplicatio impetrari poterit:nec bene faceret princeps, qui omnibus iuſtitiam debet,ſi extero denegaret,vel ſubdito, ſic per errorem condemnato, dum tamen modo omnia faciat, quæ huic actui neceſſaria ſunt.dixi articulo primo numero 17.& 24. infrà eodem. Non ſubditus etiã ſupplicationem impetrat.

27 Sextò à quibus ſupplicandum ſit?Reſp.ab illis,à quibus appellare de iure non eſt liberum.ideo à Papa non appellatur.c.cuncta.9.q.3.ſed ab eo ſupplicatur ad eũdem,c.ex literis.de in integ.reſtir.Archid.in c.anteriorum.2.q 6. A quibus ſit ſupplicandũ.

28 Secundò à principe non recognoſcente ſuperiorem ſupplicari poteſt, non autem appellari. l.1.ff.à quibus appella.non licet.ibi, & quidem ſtultum eſt illum admonere, à principe appellare fas non eſt,cùm ipſe ſit, qui prouocatur:ideo à Rege Franciæ dubium non eſt appellari nõ poſſe.

29 Idem etiam dicunt in Rege Nauarrę,quia à ſententia Regis etiam ſi ſuperiorẽ recognoſcat, appellari non poteſt:vt aſſerit Bal.in l.1.in fi.ff.de offi.præfect. prætorio.refert Paul.Pariſien.conſ. 118.damna.col.1.vol.1.& idem dicit Iaſ. in Venetis. in l.ex hoc iure. de iuſtit.& iure.col.4.nu.26. idem dicunt in duce Mediolani.idem etiam ſcribit Pet. Paul.Pariſien.in duce Sabaudiæ d.conſi. 118.domina.in 1.vol.

30 Tertiò nec à præfectis prætorio appellatur,l. vna. C. de ſenten.præfect.prætorio.ſed ab illis ſupplicatur:vt hîc,& c.ex literis.de in integ.reſtit.c.cùm cauſſa.de re.iud.

31 Quartò appellari non poſſe à Senatu ad principem oratione diui Adriani effectum eſt. d. l. 1.§.1.ff.à quibus appellare non licet.ideo à parlamẽtis Franciæ non appellatur,ſed ſupplicatur,vt notorium eſt omnibus,quod intelligendum eſt, de quocunque Senatu:tanta enim eſt authoritas & poteſtas vnius,quàm alterius, in cauſſis ſibi commiſſis.ex text.in §.aliud.in authentic.vt ſponſal. largitas. colla. 9. ibi, quoties ſententia glorioſiſſimorum præfectorum cuiuſcunque regionis proferatur.

32 Quintò à conſilio priuo,ſeu,vt vulgo dicunt, *du conſeil priué*,nec ab ſtricto eius conſilio appellari fas eſt:quia princeps ſolet in illo adeſſe, & fingitur ipſum hoc iudicare.ob id non appellatur:tamen ab ipſo ſupplicari poſſet, ſi rex ſupplicationem recipere vellet,quod æquum eſt vt faciat,ſi erratum ſit.

33 Sextò idem in magno conſilio Regis, vt ab eo ſupplicari ad principem ſit liberum,non verò appellari, quia vice fungitur Senatus:& ſicut à Senatu non eſt fas appellare,nec à magno conſilio: vt plenè ſcribit Ioann. Montaigne in tractat. de authori.magni conſil.& quia Rex loquitur etiam in illo magno conſilio.

34 Septimò à ſummis vectigalium iudicibus, id eſt à generalibus iuſtitiæ non appellatur, ſed poteſt ab illis ſupplicari, ſicut à Senatu:vt habetur in ordinat.generalium.ſiue ſint generales Pariſien. iuſtitiam adminiſtrantes,ſiue in Montepeſſulano, quia par eſt iſtorum iuriſdictio:vt eſt in ordina.reg.generalium Montepeſſulani videre.[Vnde ſtatuit rex Iohannes anno 1350.non eſſe appellandum ab illis iudicatis,quæ de conſilio regis proceſſerunt.

35 Octauò à magiſtris computorum in caſibus computa tangentibus non appellatur: quia in illis ſunt iudices ſupremi, ſed ab illis ſupplicari poſſet: in aliis verò caſibus ad curiam ſupremam ſæpius vidi appellari:quia in illis non ſunt iudices ſupremi vt in computationibus, & quia computationibus ſunt præfecti:ideo turpe eſſet ignorare ius computationum, in quo verſantur. l.1. §. Seruius autem. ff.de origi.iur.& Cicer.Tuſculan. q.libr.2.tamen in illis error proponi,ſi ſit,poteſt,& ſupplicari. An à magiſtris cõputorum appellandum ſit.

36 Nonò

A locatenẽtibus Regis an sit appellandum.

36 Nonò dicunt quidam à locatenentibus Regis in aliqua prouincia, vt de locumtenente linguç Occitanç,ad principem supplicandum,vt in rub.ff.de off.proconsul.Ego putarem illum tanquam delegatum habendum,& ad principem appellandum, seu ad curiam eius supremam:quia multò maior est potestas totius curiæ, quàm vnius locũtenentis : & hoc deberet princeps declarare:quia isti locumtenentes,seu eorum vicem gerentes solent sæpe abuti,qui vsurparunt potestatem supremam, vt nulli parlamento subiici : sed sicut locustæ esse volunt : & mirandum est cur cancellarius hoc non reformet, quia multi abusus committi sic solent. & in rub.*du droit Royal*,articulo primo recitatur vsurpatio eorum, qui solebant cognoscere sine appellatione,& alia iura vsurpare regia:quod ibi Rex prohibet, ob id parlamenta Franciæ insequendo illam ordinationem deberent illos refrenare,ne deinceps ista vsurparent.

Quandoq iudices qui iudicarunt nõ intersint supplicationi errorum.

37 Decimò ab illis, quibus rex caussam committit, vt iudicent appellatione remota, in aliqua caussa tanquam si ipse princeps adesset,non potest appellari:vt probatur in c.pastoralis.de appel. supplicari ab illis tamen non prohibetur:cùm hoc sit subsidiariũ appellationis deficientis remedium. Tamen ipsi postea errores non iudicabunt, sed curia parlamenti, in cuius imperio iudicarunt,cognoscet illis præsentibus, & de his erroribus statuet,vt habetur in stilo parlament.rub.instructio abbreuiate ad habendum notitiam stili curiæ parlam. & de modo procedendi in eadem. (Vndecimò contra sententias latas à iudicibus præsidialibus in hoc regno, in quibus casibus appellare non licet, vtpote si sententia non excedat 250.libras,vt in tit.*des iuges presidiaux*.in consti. reg.ordina.1.)

Arestum an sit exequendum pendẽte supplicationis processu.

38 Septimò an arestum pendente supplicationis processu sit exequendum? breui respondeo exequendum,data tamen cautione de restituendo omnia,si iudicatum retractetur.d.auth.quæ supplicat.glo.in c.ex literis.de in integ.restit.& Cardi.in cle.vna. q.10.de caussa possessio.sequitur.Tremol.in addit. ad Huber.de bonacurso in rub. de impedimẽ. executio & caussæ nullitatis.vers.quinto quia supplicatio.Panor.in c.suscitata.de restit.in integr. Matthæ.de Afflic.decis.Neapol.q.341.lata est sententia.Carol.ruinus consil,34.visis omnibus in 2.vol.& si hæc cautio non præstetur ante executionem, irrita erit,sicut dicitur de vsurario.qui nõ præstitit cautionem de restituendo vsuras ante testamentum,vt non valeat testamentum.c.quanquam. de vsur. in 6. sic & in hac cautione : vt docet Guido Papæ,q.50. quia hæc curia. & an cautio iuratoria admittatur, si pars dicat se non inuenire aliam. Guido Papæ ibidem tenet quòd sic & decis.179. circa materiam. vbi dicit, ita fuisse conclusum per l.generaliter.Cod.de episcop. & cleric.& doctor.in rubric.ff.qui satisda.cogant. ego non vidi cautionem dari in hoc regno Franciæ,sed executionem faciendam pendente processu,pronunciauit Senatus Paris.anno 1540. die 4.Ianuarij.

Arestum.

Arestum executioni mãdatur etiam pro illo qui errores allegat.

39 Imò fuit iudicatum in hoc Paris. Senatu pro d.de Touteuille,quòd arestũ executioni mandetur pro illo etiam, qui errores allegabat, in aliis articulis,in quibus non dicit erratum,anno 1543.in mense Ianuario.quod est notandum, vt arestum exequi possit, tam pro impetrante supplicationem, quàm etiam pro parte aduersa,in illis tamen articulis,in quibus pars non proponit erratum fuisse,etiam die 15. Martij anno 1544.fuit dictum arestum exequendum illo,vbi erratũ proponebatur,videlicet in hæreditatis petitione,sed hoc ab vna parte tantùm.

Executio etiam in expensis &c.

40 Non tamen fiet executio quoad expensas aresti : sed expectabitur sententia propositionis erroris confirmatoria,vel infirmatoria,vt in consi.Neapol.magno asserit fuisse iudicatum Matth. de Affli.in decis.Neapo.q.231.dicit regia.& semper obseruatum.nos tamen Galli seruamus contrarium, vt exequi tam in expensis quàm in principali liceat : vt dico in tract.de senten.execu. art.16.& est ord.reg.in rub.*des causes possessaires beneficiales*:art.12.quia accessorium sequi debet naturam principalis,per regulam iuris.& scripsi in tract.de lite.ciuil.lib.glo.6.in fin.

Rescriptum differẽs aresti executionẽ nõ valet.

41 Item non valere rescriptum asserunt docto.si princeps mandat,vt aresti executio differatur: & hoc est,propter curiæ supremæ authoritatem,nec illi rescripto stari debet de stilo parlamentorum:vt infirmat Guido Papæ, in decis.Delphi. q.420.in hac curia.dicens rescriptum non valere, vt sententia non mandetur executioni, donec de meritis caussæ reuisionis fuerit cognitum,quia est contra consuetudinem,& stilum ipsius curiæ:& pro hoc facit lex probatorias.C.de diuer.offi, lib.12.& nunquam talibus rescriptis obtemperatum fuit secundum eundem.[Et statuit Carolus sextus, ne parlamenta differant arestorum executionem, seu pronunciationem per quascunque literas regias,seu mandata,& hoc anno 1399. die 15.Augusti,vt patet in lib.antiq.ordi.curiæ,fol. 134.ego tamen vidi per aliquot tempus differri.]

42 Tamen ego vidi literas status concedi tempore belli, in Senatu verificari,in quibus mandabatur, quòd supersedebat ab executione aresti, vsque ad tale tempus & 15. dies post suum reditum à militia : sed regulariter non solet scribi contra aresti executionem, ne illusoria sint, per l. si prætor. ff. de iudic. nisi ex caussis, quas scripsi in tractat. de literis ciuilibus , & de literis status.

Quoties erroris propositio recipitur.

43 Octauò quoties ista erroris propositio recipi,& admitti debet? Respon.semel tantùm,cùm sit remedium gratiosum, & sic extraordinarium.l. si quis.C.de precib.impera.offeren.docto.in c.ex literis.de in integ.restit. Aufrer. in decis.Tholosa.q.479.quia error in prima receptione corrigi potest : & intelligitur de prima erroris reuocatione.l.boues.§. hoc sermone.ff.de verbo.signific.vbi abundè scripsi.licèt contrarium teneat Tremol. in d.rub. de impedi.

impedi.executio.verf.5. fi à fententia idem docet Guido Papæ confi. 139.literæ in reuifione,quæ fiebat in Delphinatu,quia loco fupplicationis huius cedebat,& ideo eifdem regulis regi debebat, & femel tantum proponi:vt in tract.de liter.ciuilib.dico in præfa.

44 Mihi autem videtur, quòd fi eadem pars bis vellet fupplicare, non reciperetur. per d. l.fi quis.quia femel tantum hoc iudicatum retractari fas eft.l.fin.ff.de collufio.detegen.diuerfum eft fi pars aduerfa nunc vellet dicere errorem maximum interueniffe in dicta fupplicatione iudicata:tunc poffet princeps hoc recipere:vt fuit vifum in parlamento Delphinali, tefte Guido.Papæ. q.345.à fententia.& conf.139.literæ.col.2.nam in prima erroris pronunciatione magis fortè fuit per fauores erratum, quàm antea effet:igitur de integro errore proponi poterit per alteram partem:quia nonnunquam fuperiores bene latas fententias in peius reformant.l.1.ff.de appel.fed(vt puto) fine magnis fauoribus nõ obtineretur hæc fecunda erroris propofitio:quia magna infurgit præfumptio pro ifto iudicato vltimo per l.Herennius.§.1.ff.de euictio.

45 Nonò quando concedi poffit,vel denegari?Refpond.quoties princeps vult:quia hoc eft voluntarium : & poteft eam princeps recufare. Bal.in l.fi.C.de leg.non debet tamen, fi iuftum fit, alioqui iuftitiam denegaret, quod non debet facere, cùm regum proprium fit facere iudicium,& iuftitiam.c. regum.23.q.5. & hoc docet Bal.in l.princeps.ff.de legib. & Præpofit.in rub.de appel.col.2.& dicit tex.in c.cum ex literis:de in integ.reftitu.ibi nos fupplicationem eiufdem ecclefiæ admittere debeamus,præfertim quia fentẽtia Romanæ fedis non denegatur poffe in melius commutari, cum aut furreptum aliquid fuerit,aut ipfi pro confideratione ætatum,& temporum,feu grauium neceffitatum difpenfatiuè quicquam ordinare decreuit. Quãdo fupplicatio concedatur.

46 Tamen fi princeps eam recufaret, etiam in cafu in quo obtineri debet de iure,non effet ad futurum concilium appellandum:nam ficut qui à Papa talem interponit appellationem, non videtur ab hærefi alienus effe,cùm non habeat fuperiorem,nec ab aliquo iudicari poffit,nifi in certis cafibus à concilio generali.c.omnes qui.22.dift.& c.nemo aliorum.& feq.9.q.3. Hoft.& Ioan. And.in c.propofuit.de concef.præben.Floren.in fua fumma in 3.parte rub.23.c.3.§.3.ideo non licet ita appellare à pontifice Romano. A principe denegante propofitionẽ erroris an poffit appellari ad futurũ concilium.

47 Sic etiam non videtur alienus à quodam læfæ maieftatis crimine,qui à Rege noftro fic appellat,cùm non habeat in temporalibus fuperiorem : vt de eo teftatur Papa in cap.per venerabilem.qui filij fint legiti.fic firmat Bald.& Iaf.in l.fi.C.commu.de legat.Dec.in cap.in præfentia.col. 19.num.28 de probatio.

48 Ideo Pius Papa fecundus prohibuit à Papa ad futurum appellari concilium : & qui fic appellauerit excõmunicationem ipfo facto incurrit, à qua non poteft ab alio, quàm à Papa, nifi in mortis articulo abfolui:vt voluit etiã fic appellãtes incurrere illas pœnas,& cenfuras,quas rei maieftatis & hæreticæ prauitatis incurrere dignofcuntur. Hoc ftatutum fuit anno 1459.4. calendas Februa.vt eft fcriptum in fine primi tomi conciliorum general.quod tamen reprobat Vgo in fuo lib.fynodia vgonica de conciliis, dicens effe contra rationem naturalem,vt grauato non liceat fe defendere. ibi vide alia.

49 Poterit tamen à principe appellari, quando ad relationem alterius fententiam protulerit. per l.primam.in princ.ff. quando appella.fit Rom.confil.521.circa.& Soci.confil.195.circa princ. verf.poftremo.in fecundo volumi. vbi dicit fe obtinuiffe hoc in Papa Ferrariæ, idem tenet Paris de puteo in tractat.fyndic.in prima parte verfic.fubiicio.fol.51.in paruo volumi.& fic hodie cùm principes ad relationem aliorum foleant femper ferè iudicare, ab illis appellare liceret : quod tamen non feruatur. A principe fupremo quãdo fit appellandum.

50 Item appellatur à principe malè informato,ad eundem bene informatum.l.1.§.quæfitum.ff. de appel.l.1.C.de relatio.Bal.in l.fi.illo tit.Marti.Lauden.in tractat.de princip.art.42.facit c.fententiam.35.q.9.c.cùm apud.11.q.3.glo.vlt.in rub.de cauffis in pragmat.

51 Vnde cùm Philippus Macedo Rex cuiufdam Machetæ dormitabundus cauffam audiffet, illumque condemnaffet,& ab eo illum appellaffe intelligeret,interrogauit, ad quem?Refp. Machetes ad te ipfum, ô Rex, fi expergifcaris : qui poftquam iterum cauffam audiffet, iniuriaque condemnatum eum cognouiffet,iudicatum non refcidit, fed pecuniam ad quam primò Machetes condemnatus fuerat,perfoluit:vt eft videre in apophthegma.Plutar.in vita Philippi. De Philippo Macedonum Rege.

52 Et peccaret princeps,aut Papa,fi talem appellationem non admitteret,quia iuftitiam denegaret, tefte Cardi.in cle.paftoralis. de re iud.& Chaffa.in catalog.gl.mundi.in 4.parte confidera. 24.nu.103.& an non fubditus à Rege condemnatus ad Papam poffit appellare.Bal.conf.217.ego puto.in 3.vol.vbi concludit non effe appellandum,fed fupplicandum.per c.nouit.de iudic.

53 Hodie in hoc regno tenendum eft,quòd nullus à Rege appellare poteft.& ideo anno 1417. die 25.Februarij fuerunt à Senatu declarati rei læfę maieftatis hi,qui ab ordinationibus regiis, & eius reformationibus appellauerant.vide quæ fcripfi in rub.de conftitu.in concorda. Ab ordinationibus nõ eft appellandũ.

54 Sed concludit Alexander confil.88.in cauffa.in 4.vol.fupplicationem principi fieri poffe,etiam fi ftatutum diceret non poffe ad fuperiorem haberi recurfum in aliquo cafu : quia debet intelligi de fuperiore per appellationem, fed non de principe,qui non poteft ligari per illud ftatutum.per l.digna vox.C.de legib.l princeps.ff.eo.

55 Sunt tamen aliqui cafus, in quibus fupplicatio iuftè denegatur:primus eft, quando illi quibus priùs errores oftenfi funt dicunt nullum errorem interueniffe : tunc princeps non concedet Cafus in quibus fupplicatio non conceditur.

fupplicatio

supplicationem,& si concesserit, parlamentum pronunciabit erratum non fuisse,si ita inuenerit, & condemnabit impetrantem ad expensas,vt inferiùs dicetur.

56 Secundus est, vt si pars post biennium impetret,eidèm recusantur literæ, vt in l.vna.C.de senten.præfe.præt. & d.authen. quæ supplicatio.quamuis olim vsque ad 30.annos reciperetur:vt dicit glo.in verb.parlamentum.in tit.de conclusio.ecclesiæ Galli.in prag.sequitur Bened.in repe. c.Raynutius.in verb.mortuo.1.nu.273.de testa.& infrà in literis Ludo. primi scribitur.

Post annum nō recipitur supplicatio.

57 Et si pars post biennium impetraret, deberet condemnari in expensis, damnis,& interesse & in duplici emenda,& tamen non cognosceretur de errore:vt inferiùs dicetur:nisi princeps di-dicitis & compertis rei meritis aduersus huius temporis silentium restituat, teste Imbert.in lib.2. pag.246.quod non solet facere princeps,nec contra ord.rescribere.(alioqui nihil certi haberem⁹.)

Hodie intra vnum annum per ord.nouissimam.ar.5.audi quid dicat. *Et au lieu de deux ans qu'ils auoyent par les anciennes ordonnances auront seulement vn an, pour satisfaire à ce qu'ils estoyent tenus fournir & satisfaire dedans les deux ans ordonnez par lesdictes ordonnances.*

Si tamen pars protestata fuerit, & prosecuta fuerit intra tempus, tamen propter fauores non poterit literas obtinere, si tamen postea obtinuerit,valebunt:vt plenè probat Matthæ. de Afflic. in decis. Neapol.q.78.in caussa.& dicit Archi.in c. anteriorum.2.q.6.quod in consistorio principis qualitercunque appellans sit impeditus,non currunt ei tempora.idem tenent doct.in authen. sed hs.C.de temporib.appella.

58 Tertius casus est,quando supplicans errorem allegatum non probat, condemnatur tunc ad mulctam sex viginti librarum Paris.& ad expensas,damna & interesse:vt est in ordin.reg. descriptum.& Ioan.Vauren.in tract.de ord.iudicio.rub.quomodo appellandum à sententia parlamenti sit sequitur Benedict.in rep.c.Raynutius.in ver.& vxorem.n.480.de testa.& in ver.mortuo.1.nu. 272.ibid.vt superiùs dictum fuit. in Hispania verò condemnatur supplicans ad mille quingentas duplas:vt vidi in consti.Hispan.

Lex Hispaniæ.

59 Hodie per ordina.reg.inferiùs descriptas tenetur impetrans deponere ducentas quadraginta libras, antequam audiatur ad prosequendas literas impetratas:ne homines facilè contra aresta,quæ fixa sicut polus articus esse debent,veniant,& illa ludibrio sint.l.si prætor.ff.de iudi.vnde Franciscus sic statuit,*que ceux qui voudront proposer erreur,seront tenus de consigner la somme de vingt liures Paris.*& isti legi tanquam nouissimæ standum est.

Error in accessoriis non liberat ab emenda.

60 Quid si error fuit in aliquo accessorio probatus,an pars errorem proponens teneatur soluere dictam emendam? videtur quod non:quia bonum est argumentum totius ad partem.l.quæ de tota.ff.de rei vend.

In contrarium facit, quia opus est in caussa principali errorem probare:nam error in accessoriis non vitiat principale, ergo arestum remanet sine errore,& sic validum:igitur pœna debebitur:hęc inuentio in l. Hispanis hominibus.concessa per constitutionem Fernandi & Isabellis anno 1489. die 4. Aprilis,nempe qui arestum dicit latum ob errorem,hoc debet probare:licèt probet in accessoriis, tamen hoc non proderit,nec quidem quoad expensas: alioqui daretur quotidie materia proponendi errores,& omnia curię placita subuertere:& accessorium non regit principale,nec trahit,sed econtrario sic,l.cumprincipalis.ff.de reg.iur.

Hispaniæ cōstitutio.

Nec obstat c.Raynutius.de testa.vbi in appellatione sufficit aliquod grauamen probare.Resp. verum in appellatione, quę secundùm ius commune est,secus est in erroris propositione,quę est extraordinaria,& exorbitans à regula iuris,ideo hæc non procedit:vt inferiùs dicetur.

Supplicatio an concedatur si appellatio denegetur.

61 Quartus casus est,vt dicunt quidam,supplicationem repellendam,quando quis de iure cōmuni excluderetur ad appellandum, vtpote,ne liceat tertio prouocare. l. vna. C. ne liceat tertio prouoca.sic nec supplicare.Bar.Bal.& alij ibi,& Aufrer.in decis. Tholos.q.479.sed hoc non seruatur:imò recipi solet supplicatio,etiam si appellatio non recipiatur,dum tamen error probetur per gl.in c.ex literis.in verb.supplicauit.extrà de in inte.restit. & Francis. Curti. in l.imperium. num. 108.ff.de iurisd.omnium iudic.per glo.in l.fin.C.vt lite pendent.& in literis supplicationis debet exprimi tertia sententia, alioqui literæ erunt subreptitiæ,teste Guido.Papæ cons.139.literæ.quia ex solo iuris rigore procedit,vt nō liceat tertio appellare:ergo princeps ex æquitate poterit istam recipere supplicationem.& prouidere supplicanti,& contra ius dispensare, cùm sit legibus solutus.l.princeps.ff.de legibus.Francis. Marc. in decis. Delphinal.q.55.in secunda parte.

62 Quintus si arestum sit confirmatorium duarum sententiarum, non licebat ab eo supplicare,teste Henric.Bouër.in suis sing.in rub. in integrum restitutio.in ver.minor.in fine.plenè Ioan. de Imol.consi.142.& contrarium vidi in hoc seruari.

63 Sextus post decem dies non admittēdam supplicationem,nisi saltem intra decem dies fuerit protestatus,dicunt docto. in d. auth. quæ supplicatio.sed in hoc regno supplicatio adiecto errore impetratur intra annum.

Post appellationé renunciatā an supplicari possit.

64 Septimus casus est, in quo supplicatio nō recipitur,quando renunciatum appellationi esset, vt firmat Cyn.in l.fin.C.vt lite pendente. Imol.l.1.§.si.ff.à quibus appella.non licet.& præposi. in c.ex ratione.col.penult. de appellat. Corse.in sing.incipiente,querela.in secundo. Aufrer.in decis. Tholos.quæst.479. item certum est. Calca.consil.16.visis.numero 88.versic.& quia diuersum est quando non potest haberi recursus ad arbitrium boni viri. iuxta l. si societatem. §. arbitrorum. ff. pro socio. & ibi Bartol. quia tunc supplicari poterit propter enormem læsionem: vt consuluit Paul.

Paul. consil. 70. quia frustra. col. secunda. in primo volumi. vide tamen Iaf. in dicta authent. quæ supplicatio. col. secunda. & Hippol. de Marsil. in prac. sua §. opportune. n. 68. sed in hoc casu etiam supplicatio recipitur: quia renuncians vni remedio, non perdit aliud. l. de pecoribus. C. ad legem Aquil. vnde licèt pars acquiescat, vel renunciet appellationi interpositæ in parlamento, poterit tamen supplicationem ciuilem impetrare, vel restitutionem, si dolum patris, vel circũuentionem alleget. Panorm. & alij in dicto cap. ex literis. de in integr. restitut. Francis. Marc. in deci. Gratiano. quæstio. 55. in secunda parte. ideo quando remouetur appellatio propter contumaciam, vel culpam partis: tunc non potest impetrari supplicatio, alioqui contra. gl. in c. ex literis. de in integr. restit. sic consuluit Carol. Ruinus consil. 157. de tribus. secunda quæst. num. 17. & sequenti. in quinto volumi. sed qui licitam prouocationem omisit, perpetuò silere debebit: nec à nobis imprudẽs petere per supplicationem tentet l. fi. C. vt lite pendent.

65 Octauus in possessorio etiam non admittitur erroris propositio. artic. 2. infra eo. vbi abundantius traditur.

66 Nonus, non admittitur supplicatio, quando parlamentum pronunciauit appellationem recipiendam, vel respuendam: super ista autem interlocutoria, vel alia etiam habente vim diffinitiuæ, non recipietur supplicatio: teste Specul. in titul. de supplic. §. primo, versi. quod autem. & §. differt. per l. si quis. C. de precib. Imperato. offerend. & in l. vna. ne liceat tertiò prouocare. sed tunc demum quando agitur super caussa principali: & ita scribitur inferius in ordinatio. & in stylo Parlament. rubric. de sentent. & arestis ordinat. quarta. vbi sic statuitur, vt nulli de cætero concedatur gratia proponendi errores contra arestum interlocutorium: quod si secus actum fuerit, nullum esse decernimus, & etiam quòd non valeat, facit cap. secundo. vt lite pendente. & præposi. in ca. ex ratione. de appellar. quia grauamen in diffinitiua reparari potest. cap. cum cessante. de appella. Aufrer. decis. Tholosa. quæstione 479. & licet non possit reparari, tamen supplicatio non admittetur. Supplicatio contra sententiã interlocutoriã nõ recipitur.

67 Quamuis alias si statuto vel consuetudine prohibita sit appellatio ab interlocutoria, supplicatio tamen admitti debet, vt notat Petr. Ferr. in sua practi. in forma senten. interlocuto. super incompeten. iudicis, vers. sed quæreret aliquis. Panor. & alij in d. c. ex literis. sed loquitur de alia supplicatione & non de ista, quam practici propositionem erroris vocant: ideo in hoc regno est prohibita supplicatio ab interlocutoria per legem regiam, igitur recipi non debet.

68 Decimus casus, pro re vili & modica non debet recipi erroris propositio. l. scio. ff. de in integr. restitut. modicam summam vel magnam arbitrio principis relinquo. argument. l. penult. ff. de iure deliber. & cap. statutum. §. insuper de rescript. in sexto. & bonum esset legem super hoc fieri, quæ summam taxaret, quia non est id faciendum, in quo plus expenditur, quàm lucri percipitur. Bart. per illum text. in l. mediterraneæ. C. de anno. & tribut. lib. 10. Felin. in c. nonnulli. col. 1. de rescript. Pro modicis nõ datur supplicatio.

69 Vndecimus casus, vltra semel recipi non solet, ne in infinitum protendatur. c. 2. de rescript. in 6. vt superiùs abundè scripsi in 8. quæstio. Semel erroris propositio recipitur.

70 Duodecimus, supplicatio non petitur ad errorem iuris proponendum, sed facti sic: hoc Aufrer. firmat, in decis. Tholos. quæst. 472. quia in iure senatores & alij nominati superiùs in 6. quæst. non solent errare. Nam sicut omnia iura in scrinio pectoris habet princeps. l. omnium. C. de testa. cap. 1. de const. in 6. quod est intelligendum per suos consiliarios, doctores, & licentiatos, illi adsistentes, sed non in capite suo, teste Cy. in dicta l. omnium. gloss. in l. secunda. C. si contra ius. Barba. in rubric. de testam. col. 35. & Feli. in cap. nonnulli. col. 24. de rescrip. ideo in iure isti consiliarij Franciæ non præsumuntur errare: vt etiam scribit Cotereau in suo tractat. de magistra. Galliæ rubric. de præfect. prætorio: quia non ambigitur senatum ius facere posse. l. non ambigitur. ff. de legibus. quod non possent, si iuris ignari essent: & sacratissimum Regis Franciæ consistorium omnem iustitiam colit, & mirum in modum obseruat. teste Barba. consi. 71. illud in princ. vol. quarto. licèt ex facto oriatur ius. l. si ex plagis. §. tabernarius. ff. ad leg. Aqui. & per consequens ignorato facto error iudicis facilè sequitur: sed hoc quod principaliter agitur, respicit iurisconsult. in l. si quis nec caussam. ff. de reb. credi. & in erroribus propositis à domino de Montmorenci Cõnestabili multi proponebantur & allegabantur errores iuris à domino præside Liseto, qui illos errores conscripsit, sed expressè non dicebatur erratum in intellectu talis legis, sed per talem legem consignatio & depositio fieri debet, non est facta, ideo erratum, ideo si parlamentum iudicat contra ius, & posteà impetretur supplicatio, iudicabitur erratum esse: sed vt iudices non notentur, allegatur error facti, ob quem error iuris secutus est. Error iuris non allegatur in supplicatione.

71 Decimustertius, non solet supplicatio in criminalibus recipi, sed post condemnationem à senatu, seruatur l. non tantùm. ff. de appellat. in hoc, vt statim executio fieri soleat. illo die, vel alio sequen. quo profertur iudicatum: ideo ante iudicatum poterat delinquens gratiam obtinere, non verò supplicationem, maximè in horrendis criminibus supplicatio, & sic gratia denegatur, vt in crimine læsæ maiestatis. l. quisquis. C. ad leg. Iuliam maiesta. prohibetur etiam supplicatio, in l. prima. C. de Nili aggerib. non rũpend. & in l. mancipia. in fi. C. de ser. fugiti. l. quoties. C. de precib. Imperat. offerend. gloss. in verb. supplicatum. cap. fin. qui cleric. vel vouent. sed in illis ferè casibus supplicatio ad gratiam respicit, non verò ad errorem: sed quòd in criminalibus non recipiatur hæc supplicatio, firmat Imbert. in Institu. Foren. lib. 2. § sed si appellationem. fol. 245. In criminalibus error nõ proponitur. Gratia quãdo denegetur.

Ego tamen vidi hæredes post executionem factam supplicare principi,& admitti supplicationem: & posse fieri etiam scribit Benedic. in repetitio. cap. Raynutius. in verb. mortuo in primo. num.171.de testa.& nu.sequent.vbi dicit ibi liberos alicuius admissos fuisse post patris executionem,& ego sæpius obseruari vidi,sed hoc magis ex gratia quàm ob errorem.

Supplicare volens acta ab actuario non repetit.

72 Decimus quartus casus est, qui vult supplicare non debet acta seu instrumenta ab actuario seu graphario curiæ repetere,alioqui tacitè videtur renunciare erroris propositioni: vt est in consuetudin.Norma.rubric. *de proposition d'erreur*.& si victor velit acta habere,& sua instrumenta fortè ad taxandum expensas, debet reus protestari se velle proponere errorem: & tunc pars sua instrumenta repetet: sed retinebuntur inuentaria instrumentorum & actorum apud scribam siue actuarium, quem grapharium dicimus: & dicta protestatio etiam describetur apud grapharium, & registrabitur: & hoc est introductum, ne partes aliquid addere possint, vel diminuere:nam si illis liberum esset instrumenta, vel acta habere, possent vtique addere,& diminuere caussas,ex quibus error insurgeret: ob id prohibitum esse censeo, cum ex eisdem actis erroris propositio iudicari debeat: vt inferius dicam.

Acquiescens aresto non supplicat.

73 Decimusquintus est,si pars aresto semel acquieuerit, amplius supplicare non poterit:vt decidit Petr. Paul. Parisiens.consil.118.domina.col.secunda,in primo volumi.per ea quæ not.doct. in l.supplicare. C. vt lite pendent. nam sicut quis non potest appellare,postquam renunciauit appellationi expressè vel tacitè:vt in c. quod ad consultationem.& c.inter.de re.iud. doc.in c.personas.in primo no. de appell. ita nec supplicare, imò dicunt doc. quòd si quis renunciauit appellationi,non poterit supplicare per l.fin.C.vt lite pendent. nisi ex iustissima caussa:vt consuluit Calca.consil.16.in nomine,&c.visis.num. 66. & sequ. tamen superiùs contrarium tenui,ideo non repeto.

Arestum nō prætextu iniquitatis damnatur.

74 Vltimus casus est, non enim partes possunt in supplicatione dicere arestum latum ob iniquitatem dominorum: quia lex de iniquitate tantorum conqueri abhorret, teste Azo. in summa.de senten.præfect.præto.sequitur Cy. & Sali. in l.si quis.C.de precib.Imper. offeren.nec præsumit eos quicquam agere iniquè, nec dolo.itaque dolus aduersus illos allegari prohibetur: sed dolus aduersarij sic.l. præfecti.ff.de minorib.sunt enim simplices sicut columbæ, & prudentes sicut serpentes: vt dicit sacra scriptura Matthæi 10.& in cap.qui ecclesiasticis,§. ecce.36.distinct.& cap.si cupis 16.quæst. prima. & quales sunt, & esse debeant, scripsi in proœmio concord.in verb. summas curias.& in his casibus solet concludi ad fines non recipiendi, videlicet quòd supplicatio recipi non debet:& posteà (vt dicunt practici) ad omnes fines, videlicet quòd si admitti supplicatio debeat,erratum esse in facto,& non in iure,&c.

Supplicationis instantia intra quod tempus finiri debeat.

75 Decimò, quærendum est intra quod tempus supplicationis instantia finiri debeat? Respon. anno, aut saltem in statu iudicandi esse debet: vt in ordi. Lu. 11. quia hoc facilè iudicari potest, cùm ex deductis in processum iudicetur: nempe aliquis habet biennium ad impetrandum supplicationem,& postquam impetrauerit,annus datur ad eam prosequendam: hodie audi quid dicat ordinatio, ne in incertum procedatur, decidi debet supplicationis instantia intra quinquennium:vt statuit Franciscus primus artic. vltim.in hoc titul.ibi, *& seront tenues les parties de les faire iuger,& decider dedans cinq ans, autrement n'y seront plus receus.* quod intelligitur quando per partes staret,sed debebat tempus iudicibus præstitui,& Parlamentis: vt in l.properandum. C. de iudic. sed dicam artic. vlt.

76 Idem dicitur in appellatione in authen.ei qui appellat,impertitur annus,intra quem secundum se, communitérve cum aduersario litem exequatur: quo transacto, lite non completa rata maneat sententia.C.de tempo.appella.c.cùm sit Romana.de appella.

Caussa in cōsistorio principis mota nō capit desertionem.

77 Quamuis lis quæ speratur in consistorio principis inferri absque damno moræ maneat intacta,donec ipse faciat eam introduci, & à proceribus secundùm morem dirimi. authen. sed lis. C. de tempor.appella.

78 Idem in parlamento asserit Aufrer.in decis.Tholosa.quæst. 479. in fi.& in curiis seneschali Nemausen.& Tholosæ seruari scribit de Petruc.in tract.de virib.iura.in 2.remed.finiend.litium.

79 Tamen quando per principem committitur caussa decidenda intra annum, vel quinquennium,vt in hac supplicatione, tunc parlamento currit illud tempus: quia voluntas principis pro lege habetur. l. prima.ff. de constit. princip. ob id intra illud tempus debet caussa decidi: alioqui puniri debent partes vel iudices,per quos steterit:vt in dicta l.properandum.C.de iudic.

Supplicatio ex eisdē actis iudicatur.

80 Item hæc supplicatio ex eisdem actis iudicari debet: nec recipiuntur partes ad producendum aliquid aliud,vt ex eisdem actis iudicetur:ergo citò à iudicibus decidi poterit:nisi reperirentur quidam inflati iudices,qui suas opiniones protraherent ad montem ventosum,vt ibi videantur docti in gloria, quibus debent capita resistere. Nam plures caussæ deciderentur, si breui quilibet suam exprimeret sententiam: vel si omnes sequantur relatoris sententiam, quòd omnes sic acquiescerent:si verò alterius sententiæ essent,quòd illi contradicerent:& postea præses hoc conciliaret.

Sentētia appellationis qualis esse debeat & supplicationis.

81 Et sicut appellationis sententia debet esse confirmatoria, vel infirmatoria.l.eos. C.de appel. ita & in caussa supplicationis debet dicere senatus erratum, vel non erratum, vel errorem esse, vel non esse,teste Anto. Panor.& Imol. in c.ex literis. de in integr. restit.& erratum fuisse pro do. de Montmorenci pronunciatum fuit à do.præside Montelonio,& ita fieri solet.

82 Item

82 Item in decisione errorum hodie non congregatur totum parlamentum, sicut olim, sed pars consiliariorum vocari solet, pro arbitrio curiæ, atque pro qualitate caussæ: & sic ista caussa non est comitialis, vt olim: vt dicit ordinatio his verbis, *que pour vuider lesdictes instances de proposition d'erreur: ne seront assemblées les chambres, ainsi qu'il est contenu par lesdictes anciennes ordonnances: mais seront iugées lesdictes propositions d'erreur en telle chambre de nosdictes cours, & en telle compagnie, & nombre des iuges, qu'il sera sur ce aduisé & arbitré par nosdictes cours, selon la grandeur, & qualité des matieres.* Totum parlamẽtum in errorum decisione an sit cõgregandũ.

83 Igitur primò interesse solent in iudicio illi consiliarij, qui primò iudicarũt: vt errorem suum ipsi videant, & corrigant, quia illis dicitur, non pudeat vos vestrum errorem corrigere, qui positi estis, vt aliorum corrigatis errores. c. qualiter. primo, de accusa. postea Rex nominare potest alios plures, quàm ipsi sint, qui priùs iudicarunt: si tamen Rex eos non nominauerit, curia solet illos eligere, non tamen minus assumit, quàm essent in primo iudicato: nec esse debent primi ita pertinaces, vt si videantur errasse, vt eorum sustineant errores, alioqui iustam poterunt defendere sententiam. dicit autem sapiens, Constans, & lenis, vt res expostulat, esto. Consiliarij qui errarunt interesse in erroris iudicio debent.

84 Vndecimo videndæ sunt differentiæ inter appellationem, & supplicationem. nam primo appellatio iuri communi innititur. l. prima. & per totum, ff. de appella. Supplicatio autem de gratia recipitur. d. authent. quæ supplicatio. & capitul. ex literis. de in integ. restit. ib, ide benignitate canonica. Differentiæ inter appellationem & supplicationem.

85 Secunda est, quia appellatio intra decem dies emittitur, authent. hodie. C. de appell. gl. in d. c. ex literis. qui à die notitiæ computantur. c. concertationi. de appellatio. in 6. sed supplicatur de iure vsque ad biennium. d. auth. quæ supplicatio. & c. anteriorum. secunda quæst. 6. superiùs abundè scripsi. tamen hodie in Francia intra annum impetrari debet per leges regias.

86 Tertia, in appellatione alius iudex superior cognoscit, quàm is, qui sententiam protulit. c. 2. de consuet. in 6. nec valet consuetudo, quòd ad parem appelletur, vel ad inferiorem. per gl. ibi. diuersum est in supplicatione. Nam ipsum parlamentũ, quod priùs iudicauit, postea de errore iudicabit. d. authent. quæ supplicatio.

87 Quarta, qui appellat de iniquitate iudicis, qui sententiam protulit, queritur. l. apertissimi. C. de iudic. l. 1. ff. de appella. sed qui supplicat, non de iniquitate conqueritur iudicum, vel Regis, sed de errore. l. præfecti. ff. de minorib. ibi, hæc idcirco variè, quia appellatio quidem iniquitatis sententiæ querelam, in integr. restitutio verò erroris proprij veniæ petitionem, vel aduersarij circumuentionis allegationem continet.

88 Quinta, appellatur bis à diffinitiua in rubr. C. ne liceat tertiò prouocare. vt dixi in rubr. de friuolis appella. in concord. sed supplicatio semel tantùm proponitur. in l. si quis. C. de preci. Imp. offeren. & superiùs scripsi, q. 8.

89 Sexta, appellatio suspendit iudicatum. l. 1. in fi. ff. ad Turpilia. cap. venientes. de iureiurand. & ideo executionem impedit: quia nihil nouari debet appellatione pendente: vt in rubr. nihil noua. ff. & l. appellatione. C. de appellat. c. an sit. illo tit. dixi in rubr. de sent. executor. sed supplicatio non, ideò si intra decem dies supplicetur, sententia mandabitur executioni, non obstante supplicatione, præstita tamen fideiussoria cautione. d. authent. quæ supplicatio. sic consuluit Carol. Ruinus consil. 34. visis omnibus. col. 2. volum. 5. si verò post decem dies, & intra biennium fuerit supplicatum, iudicatum executioni mandabitur sine cautione. Bald. in d. auth. ego non vidi cautionem dari: vt superiùs dixi. & Matth. de afflict. in constit. Neapol. in præfa. quæst. 10. col. 2. vbi dicit quòd supplicatio est loco appellationis. & quibus casibus differentiæ scriptæ non reperiuntur, à pari procedunt, appellat. & supplicatio per gloss. in l. vnic. C. de sentent. præfect. prætorio. & in omnibus debet iudicari supplicatio sicut appellatio, nisi in quibus differentiæ scriptæ reperiuntur. hodie cautio non datur, quando supplicatio expeditur, siue ante, siue post decem dies: & quamuis propositio supplicationis antequam sit à principe recepta non inducat litis pendentiam, tamen postquam est à principe recepta, contrà: vt docet Bald. in d. authent. quæ supplicatio. C. de precib. Imperat. offeren. refert Aufrer. in decis. Tholosa. quæst. 470. & Præposit. in c. ex ratione. col. vlt. de appellat. Cautio in executione an danda sit.

90 Septima, in criminalibus regulariter appellare licet, l. non tantum. ff. de appellat. sed supplicare non: quia sententia executioni mandari solet. vt in d. l. non tantùm. sed venia super criminis pœna potest per supplicationem impetrari. l. rescripta. C. de precib. Imperat. offer. & c. rescripta. 25. q. 2. hoc firmat Specul. in titul. de supplicat. §. sequitur. versic. 1. sed istæ supplicationes, quæ in criminalibus dantur, tendunt ad gratiam delicti consequendam, & regulariter ante condemnationem conceduntur: supplicatio verò de qua hîc tractamus, tendit ad iudicium & iustitiam: & semper ista supplicatio datur post iudicatum, altera non: & in hac error allegatur: in alia supplicatione venia petitur. & sic hæc supplicatio non proponitur in criminalibus. Supplicatio in criminalibus an admittatur.

91 Octaua, non licet appellare ab his quibus commissum est vt iudicent appellatione remota: & ita seruatur per c. pastoralis. de app. tamen supplicare pars adhuc poterit. per c. ex literis. de in inte. rest. Imo. in l. ex consensu. §. fi. ff. de appe. asserens istam quæstionem diu fuisse tractatam in aula Regis Aragonum: quia ista duo remedia sunt separata, quorum vnum est ordinarium, aliud extraordinarium: ideo ad remotionem vnius, non sequitur remotio alterius. teste Panorm. in d. c. ex literis. col. 2. A commissariis regiis an sit appellandum.

92 Nona, ante sententiam appellare licet, tam de iure ciuili, l. 2. ff. de appella. recipien. quàm de iure canonico. in c. primo. de appel. in 6. & vbicunque grauamen infertur. c. vt debitus. de appel. Specul. eo. tit. §. differt. versi. item ante. supplicare tamen non licet, nisi post arestum, & iudicatum, dicta authen. quæ supplicatio.

Sententia in supplicatione & appellatione.

93 Decima, in caussa appellationis pronunciatur bene iudicatum, aut malè, l. eos. C. de appell. sed in supplicatione pronunciatur erratum fuisse, vel non erratum: vt audiui pronunciari in caussa de Montmoranci Connestabilis contra Rouille. quamuis Panorm. in d. c. ex literis. in vlt. no. dicat in caussa supplicationis procedi ad confirmandum, vel infirmandum sententiam, sicut in caussa appellationis: quod non est verum, nisi quoad effectum. nam si pronuncietur errorem interuenisse, infirmatur sententia: si pronuncietur non erratum, confirmatur tacitè arestum.

94 Vndecima solius principis est admittere supplicationem contra iudicatum: & cùm per supplicationem retractetur arestum, præiudicatur iuri alterius: quod inferior à principe facere non potest. l. 2. & 3. C. senten. rescindi non posse. l. moris. ff. de pœnis. Innoc. & Ioan. Andr. in c. ex literis. de in integr. restit. Sed appellatio à quolibet iudice superiore illius, qui iudicauit, impetrari potest, per totum tit. de appel.

Iura loquentia in caussa appellationis an locum habeant in supplicatione.

95 Alioqui extra differentias à iure scriptas statuta in caussa appellationis locum habebunt in caussa supplicationis, per tex. in l. fi. §. pen. C. de tempor. appella. & ibi hoc tenent Ange. & Salic. gl. in l. vna. C. de senten. præfect. prætor. & idem in caussa recursus tenet Francisc. Marc. in secunda parte decis. q. 141. vt superiùs dixi.

Effectus supplicationis.

96 Duodecimò quis sit supplicationis effectus? Spec. in eo titulo duos tantùm describit. Primus est: quod si princeps rescribat ad partis supplicationem, obtinet vicem litis contestatæ, quantum ad hoc, vt perpetuetur vsque ad triginta, vel quadraginta annos. l. 1. C. de annal. excep. sed ibi de alia supplicatione loquitur, quàm de erroris propositione, quæ intra quinquennium finiri debet, per legem regiam de qua inferiùs patet.

97 Secundus est, quia supplicatio transit ad hæredes, & contra hæredes, C. quando libel. principi datus. l. 1. l. constitutionibus. ff. de actio. & oblig. etiam loquitur ibi generaliter, non tantùm de erroris propositione, sed fortè de omni supplicatione, quæ superiori porrigitur.

98 Tertius, quia pendente supplicatione executio aresti & iudicati non est impedienda. dicta authen. quæ supplicatio. sic consuluit Calca. consil. 16. in nomine visis. num. 66. & seq. & superiùs dixi data cautione.

99 Quartus, quòd qui non auditur supplicando, multò minus opponendo, vel excipiendo coram executore, quia & à iure & à gratia exclusus censetur: & sic duo vincula sunt dissoluta; quæ vno sunt fortiora. c. 1. de treuga. hoc expressè dicit idem Calca. dicto consil. 16. num. 67. ego arbitror contrarium esse verum saltem in accessoriis, in quibus quis in executione audire potest, quamuis repulsus sit à supplicatione de qua hic: vt docent interpre. in l. 1. C. de iuris & fa. igno. & ego plenè in tract. de excep.

100 Quintus effectus, quòd recepta supplicatione à principe nullus inferior poterit de ea re cognoscere, nec agendo, nec excipiendo. per c. vt nostrum. de appel. & ita dico plenè in tract. de euocat.

101 Sextus, quòd si inueniatur error in sententia prima, vel placito: tunc arestum rescinditur per hanc supplicationem. d. authent. quæ supplicatio: vel per supplicationem ciuilem: vt dico inferius, in tractat. de supplicationi. ciuilib.

102 Septimus est, quòd victus in caussa supplicationis non potest iterum supplicare, l. si quis. C. de precib. Impera. offerend. superiùs dixi.

103 Octauus, sententia super supplicatione rescindit arestum, & omnia in contrarium acta: vt superiùs scripsi, alij effectus elici ex prædictis poterunt: assumam nunc text. legum regiarum.

Articulus primus.

Loys par la grace de Dieu Roy de Françe, sçauoir faisons à tous presens & aduenir.

1 HÆc lex regia edita fuit à Ludouico vndecimo, vt sequitur: cuius vitam scribunt Gaguinus & Æmilius Galliæ historiographi: eos, si non grauemini, videto, quia per hoc non deciduntur caussæ, ob id non describo.

Comme pour le bien de nous & de nos subiects.

GLOSSA PRIMA.

Curia suprema quare instituta.

2 HIc describuntur rationes, propter quas fuit instituta curia suprema: prima propter Regis, & subditorum vtilitatem. ibi; *pour le bien de nous & de nos subiects.* probatur in l. pupillus. §. munus publicum est officium priuati hominis, ex quo commodum ad singulos, vniuersosque ciues, rémque eorum, imperio magistratus extra ordinem peruenit: vbi abundè scribo. ff. de verbo. sig.

Et mettre fin és procés, qui de iour en iour viennent en nostre Royaume.

GLOSSA SECVNDA.

Finis litibus per curiã supremã imponi debet.

3 SEcunda institutionis ratio est, vt finis litibus per eam imponatur. l. properandum. C. de iudic. c. finem. de dolo. l. litibus. vbi Lucas de penna. C. de agric. & censit. lib. 11. & sic curiæ supremę debent finem litibus imponere, suam sequentes institutionem: licèt aliquando

quando

quando ex reseruationibus,quæ in arestis ponuntur, vel ex obscuris verbis,plures in executione & duriores interueniant lites,quàm super principali. Nam vno capite exciso, instar hydriæ aliud durius insurgit,& dicit Budæus in foren.quod lis è lite oritur,& litium series sic nectitur,quasi restis quædam è molestiis,& angoribus apta,atque cõserta, & interdum partes ita litem ordiuntur, vt Penelopes telam texturi videātur:hoc est nunquam litem cœptam ad finem persecuturi:quod tamen reprobat text.in l.4.§.ait prætor.ff.de re iudic.

Touchant les questions des droicts,terres,seigneuries,crimes & delicts,& autres plusieurs matieres,qui se meuuent les vnes contre les autres.

GLOSSA TERTIA.

4 NVnc declarat ex quibus processus oriantur.Primò,ex rebus.Secundò,ex iuribus. Tertiò,ex criminibus,& sic tripliciter.Nam vulgò dicitur,*qui ha terre, si ha guerre*: Nam inanis est actio,quam debitoris inopia excludit. l. nam is. ff.de dolo.& quod controuersia fit de rebus, patet in l. de rebus. ff. de arbitr. de iuribus,in rubr.ff.de seruituti.de delictis,in rubr.de accusat.ad legem Iuliam maiesta.de adulteriis. de falsis. & per totum illum librum, sed nónne & de infamia,& iniuria,lites nascuntur,vt in rub. ff. de his qui no.infamia.& in rub.de iniur.sed ista non iure fiunt,& inter delicta continentur, & vocantur delicta priuata,vt in rubr.ff.de priua.delic.sed quæ sint aliæ materiæ,quæ sub his non comprehendantur?resp.omnes regulariter sub his continentur,tamen iste tex.dicit plures alias esse, quàm sint hîc annumeratæ,si ad species referas:nam hîc refert iura,terras,& dominia,& delicta: tamen de domibus quæstio esse potest.l. ædem.C.loca.de pratis.l.pratum.ff.de verb.sign.& de aliis multis,quæ in specie hîc nõ exprimuntur:tamen si nos referamus ad tria in genere expressa, vt de rebus, iuribus, & delictis, ista etiam comprehendentur. Imò Cicero in ora. pro A.Cecina ait,omnia iudicia aut distrahendarum controuersiarum, aut puniendorum maleficiorum causa, reperta esse: & sic in genere complectitur omnia ista membra.alia dixi in procem.concord.& in præfat.suprà. Processus ex quibus oriātur.

A esté instituée & establie nostre cour de parlement souueraine.

GLOSSA QVARTA.

5 CVriam supremam hîc vocat omne parlamentum, quasi summam & supereminentem, cuius priuilegia scripsi in procemio concorda.in verb.summas.

Et capitale.

GLOSSA QVINTA.

6 ITem hîc dicit inuentam & institutam parlamenti curiam supremam & capitalem, non quòd de capite hominis tantùm cognoscat, sed eam capitalem vocat, id est, principalem,tanquam caput aliarum curiarum,sic Ouid.lib.Fasto.3.capitale ingenium pro solerte exponit,sic:Nominis in dubio caussa est, capitale vocamus,Ingenium solers,ingeniosa dea est.de capitali pœna scribam in l.aliud est fraus.§.1.ff.de verb.signifi. Capitalis curia quæ dicatur.

Pour faire & administrer iustice,& iuger en dernier ressort.

GLOSSA SEXTA.

7 VIdes institutam parlamenti curiam, vt iustitiam administret omnibus.Nam dicit Dauid,iustitia ante eam ambulabit.& alibi,iustitia & iudicium præparatio sedis tuæ:& in abundanti iustitia virtus magna est.Prouer.c. 15. & illis dicitur,diligite iustitiam,qui iudicatis terram.Sap.1.c.& si iustitiam quis diligit,labores huius magnas habent virtutes. Sap. 8. & isti curiæ dicitur, pro iustitia agonizare pro anima tua, & vsque ad mortem certa pro iustitia. Ecclesiast.4.c.est enim eligibilior mors,quàm iustitiæ transgressio,ca.ita ne.32.quæst.4.c.sacris.de his quæ vi metúsve caussa fiunt. Curia parlamēti instituta vt iustitiã administret.

8 Sed hodie oportet clamare curiis supremis,aperite mihi portas iustitiæ:quia per varios casus, per tot discrimina rerum vix peruenimus ad arestum: vt scripsi in proœ.concorda.

9 Et sic simpliciter non est inuenta curia vt iudicet, sed vt iudicet vltimo in loco post alios iudices, quippe cùm iniquitates iudicantium, vel imperitiam corrigat. l. 1.ff. de appella. & honor est in fine.l.2.ff.de albo scrib.per quem text.dicit Gaspar Valac.in repetitio. l. imperium.col. 3. ff. de iurisd. omnium iudic. quòd iuuenes primò sententias suas proferunt, postea senes:tum quia honor est in fine,tum etiam,vt iuuenes liberè loquantur:quippe si post sententias seniorum iuuenes dicerent, timerent fortè à seniorum discere sententiis: sed hodie arrogantia quorundam iuuenum tanta est, vt seniores aspernentur, & sententias eorum nihili faciant: quibus dici potest, quis vos fascinauit miseri? Consiliarij iuuenes cur priùs suã dicant sententiam.

Soit en cause d'appel ou autres que en premiere instance seront introduictes en icelle cour.

GLOSSA SEPTIMA.

10 ET sic introducta suprema curia est,vt iudicet de caussis appel. si ad illam est appellatũ:sed ab illa nemo est appellare permissus:vt in simili habetur in c.cuncta. 9. q.3.etiã in prima instantia iudicare, in quibus cognoscere potest, vt in rubri.*quelles causes peuuent*

uent estre introduictes en premiere instance à la cour de Parlement, etiam datur facultas istis curiis retinendi caussas,& cognoscendi:vt in ord.reg.patet in rub.*de la cour de Parlement*. & scripsi in rubr.de friuol.appella.in concord.

Pour les terminer,& y donner iugement final & arrest.

GLOSSA OCTAVA.

11 INstituta autem est curia suprema, vt decidat, & terminet caussas in ea introductas, sed non dicit quando terminabit, ob id ad calendas Græcas aliquando differuntur: vt quamuis iustitia regnet maximè in Francia,est tamen clauda: quæ non potest citò ambulare:ob id longi sunt processus: & in longum differuntur exitus processuũ: vt dicitur Ezechiel.12.c.vnde dicebat quidam,quartum esse flagellum in Francia, inuentum ad torquendos diuites,& magnos dominos,qui peste, fame,& bello domari non possunt,vt processibus infirmi,& debiles fiant,ac quandoque à dignitaribus destituantur:vt quilibet intueri potest: & sunt quidam superbi, qui nunquam domarentur, nisi per processus, illis igitur necessarij sunt: sed ab his Deus nos alienos faciat,pacémque conferat in æternum.

Quartũ Dei flagellum.

Sans ce que apres ailleurs l'on puisse reclamer ne venir à l'encontre de ce qui est finablement decidé,ne le retracter ne plus en cognoistre ne remettre en autre iugement par quelque voye ou maniere.

GLOSSA NONA.

12 ESta suprema est tantæ authoritatis curia,vt post eam ad alium non sit recurrendum,nec ab ea reclamandum, nec retractandum quod ab ea iudicatum fuerit, etiam per viam nullitatis,aut aliam.ibi,*par quelque voye ou maniere*.credidit enim princeps eos,qui ob singularem industriam explorata eorum fide,& grauitate, ad huius officij magnitudinem adhibentur,non aliter iudicaturos esse pro sapientia,ac luce dignitatis suæ, quàm ipse foret iudicaturus.l.1.in fi.ff.de offic.præfe.præto.

A curia suprema nõ est reclamandũ.

Sinon que de grace speciale,& de certaine science par lettres soit ou ait esté octroyée par nous,ou nos predecesseurs.

GLOSSA DECIMA.

13 HIc ponit limitationem ad prædictam regulam, quòd nullo modo possit quis venire contra iudicatum curiæ supremæ: hoc non procedit, quando princeps concedit, vt proponatur error,& hoc duobus interuenientibus,primò quando hoc facit ex gratia speciali,ibi,*de grace speciale*,sed obstat:quia de iure princeps hoc potest.Resp.de gratia speciali concedit,quia non tenetur: vt superiùs dixi: sed verum est à iure concedi, vt ipse princeps indulgere possit.dicta auth.quæ supplicatio.facit gl.in c.relatum.de præbend.

De gratia supplicatio conceditur.

14 Item ex certa scientia,de qua Feli.& doct. in c. cum inter. de excep. & hæ clausulæ tantum operantur,quantum motus proprius.teste Alex.consil.33.in 5.volu.& Barba. consil. 27. in 2. vol. & consil.13.col.8.in 3.vol.& Hippoly.in l.de vno.num. 24.ff.de re iudic. & effectus quinquaginta motus proprij scripsi in forma mandati,in verbo motu proprio.in concorda.Franciæ.

15 Prætereà per literas propositio erroris conceditur: & sic non sufficeret, si solo verbo princeps vellet:vt post arestum aliqui cognoscerent,quia literæ requiruntur hic: quamuis tantum valeat actus sine scriptura,quantum cum scriptura. l. pactum bona fide. C. de pact.& literæ debent esse patentes,& authent.l.vna.C.de manda.princ.scripsi in §.prætereà.de collat.in concorda.& sic non valerent literæ non patentes, vel epistolæ, ad hoc vt per eas derogaretur iudicatis supremæ curiæ.

Literæ patẽtes in erroris propositione requiruntur.

16 Ad hæc istæ literæ concedi debent à principe. ibi, *par nous*.& hoc,scribitur in rubt. *du droict royal*.art. 1.& 2. vnde per solum cancellarium concedi non possent:& concessæ non valerent: vt superiùs scripsi.

A nos subiects les vns contre les autres.

GLOSSA VNDECIMA.

17 ERgo subiectis tantùm prouidere vult: sed quia frequentius hoc est vt prouideat subiectis, tamen non excluditur quominus etiam possit extraneis in parlamento condemnatis prouidere,per authen.cassa.C.de sacrosanct.eccles.& dixi q.5.in tracta.nomina.etiam suprà in q.quinta.

Estre receu à proposer erreur,où il chet,& où telle voye doit auoir lieu & estre receu,& non autrement.

GLOSSA XII.

18 HIc bene loquitur, quòd de gratia speciali potest à principe pars recipi ad erroris propositionem,vbi cadit error,id est vbi error in processu adest: nam vbi nullus est error, non debet proponi,nec peti supplicatio, & quando debet recipi: in quibusdam enim casibus non recipitur,videlicet in possessorio,in interlocutoria, & aliis casibus superiùs descriptis. q.9.& sic quando error est fortè iuris,adhuc supplicatio concedi non potest:& si princeps scriberet,non approbarentur tales literæ: nec denuo videretur talis processus:quod probari potest per verbum,*non autrement*:ergo si aliter concedatur, non valebit, per l.non aliter.ff.de leg. 3.& l. non dubium.C.de legib.

Quãdo supplicatio cõcedi debeat.

Et

Et pour ce que plusieurs par importunité du temps de nos predecesseurs s'efforçoyent d'obtenir lettres pour reuoir les procez & remettre en question & reïteratiue cognoissance.

GLOSSA DECIMATERTIA.

19 OLim,recitat hîc conditor, partes per importunitatem obtinuisse literas à principibus prædecessoribus,vt iudicia supremæ curiæ reuiderentur : & sic per reuisionem aresta curiæ retractabantur,& non erant firma:ideo hîc prohibet,& hoc maximè exercebatur in Delphinatu, vbi à seneschallo concedebantur literæ reuisionis aresti : quod hodie correctum est hîc,etiam in seneschallia Bellicadri concedebantur istæ literæ à seneschallo, vt reuideretur processus post sententiam, & interdum contrariæ proferebantur sententiæ: quod etiam hodie per senatum Tholosanum abrogatum est : cùm iustum sit primam definitionem in suis manere viribus,cum prouocatio nulla ablata fuerit.l.1.in princ.C.de assertio.tollẽd. & appellatio recipi poterat à dicto seneschallo Nemausi: ergo illa reuisio fieri non potest: quia sententia diffinitiua non potest reuocari ab eo, qui illam protulit.l. quòd iussit.vbi abundè scripsi.& l.iudex.ff. de re iudic. Reuisio in curiis supremis locũ nõ habet nec in inferioribus.

Et sur ce qu'auoit esté terminé & arresté se multiplioyent procès & suruenoyent infinies questions.

GLOSSA DECIMAQVARTA.

20 ET sic lites ex litibus oriebantur,cõtra l.4.§.ait prætor.ff.de re iudic. Nam post absolutum & dimissum iudicium nefas est litem alteram consurgere ex litis primæ materia. l.terminato.C.de fruct. & litium expens.ideo iustè statuitur quod sequitur.

Dont les subiects estoyent en grand trouble, & fort trauaillez,& les iuges de nostredicte cour tellement occupez,qu'ils ne pouuoyent vacquer n'entendre à l'expedition des causes d'appel & autres qui sont de l'ordinaire cognoissance d'icelle cour,dont les causes demeuroyent immortelles.

GLOSSA DECIMAQVINTA.

21 EX hac facili literarum concessione ad retractandum aresta, turbantur partes, & fatigantur.c.dispendia. de rescr.in 6.& iudices occupati circa istas reuisiones,& supplicationes,non possunt alias caussas ordinarias expedire:ob id fiunt lites immortales,contra l. properandum.in princ. C. de iud.& ex hac multiplici literarum impetratione turbatur totus penè Galliæ populus: quod non tam facilè fieret, si tot & tantæ literæ non impetrarentur:sed iuxta iuris decisionem iudices partibus ex caussa succurrerent:vt in l.1.ff. ex quib.caus.maiores.Nam ad comprobandum literas regias, & vt dicunt,ad verificandum,interdum processus durabit ad decem annos, & vltra:quod non fieret, si multiplicatio literarum cessaret,& idem dico,si dispensationes Ro.non tam facilè concederentur,nam mundus bene haberet & quietè viueret, si secundum ius concederentur tantùm & non vltra:& quòd Papa non derogaret statutis per concilia generalia,nisi ex maxima caussa,& non passim:& de illa caussa cognoscerent episcopi in partibus:ecce quòd senatores & consiliarij supremarum curiarum vocantur iudices ab effectu,quia iudicant,appellatione tamen iudicum non veniunt communi vsu loquendi consiliarij,nisi materia aliter suaderet:vt hîc not. docto.in rubr.ff.de iurisd.om.iudic. Ex multiplici literarum impetratione turbatur Franciæ populus.

Pour y obuier & releuer lesdicts subiects desdicts trauaux,mises,& despenses,& pour y mettre deuë fin.

GLOSSA XVI.

22 HIc vides ordinationes fieri,vt lites tollantur: & vt lites finem accipiant,& ne immortales sint.d.l.properãdum.C.de iu. & vt releuentur partes sumptibus & expensis.c.finem. de dolo.alia dixi in præf.suprà. Ordinationes quare fiant.

Furent faictes plusieurs ordonnances par nos predecesseurs en diuers temps.

GLOSSA XVII.

23 HAs ordinationes non habemus,sed creditur conditori eas alleganti,per l.admonendi.ff.de iureiur.iuncta gloss.1.& doct.vbi tractant. & gl. in l.cùm Papinia. C. de senten.& interlocu.omni.iudic.gl.in l.1.in verb.illis.de assertio.tollen.alia scripsi in rub. de sublat io.cle.literis.in concorda. Creditur cõditori allegãti ordinationem.

Par lesquelles entre autres choses fut dict & ordonné que nul seroit receu à proposer erreur.

GLOSSA XVIII.

24 REgula est ergo prohibitiua,& negatiua, quòd contra iudicatum curiæ non admittitur propositio erroris,nisi sequentia interueniant : & sic sufficit allegare regulam. nam qui adducit exceptionem,eam probare debet.l.1.vbi Decius.ff. de reg. iur.& res dicitur certa pro eo,qui habet regulam. Bar.in l.quoties. ff. si quis cautio.quia regulæ inhærendum est, gl.in l.omnis diffinitio.ff.de regu.iur. Regula prohibitiua propositionis erroris.

Contre tous iugemens & arrests de nostre dicte cour.

GLOSSA XIX.

Iudicata & aresta quæ.

25 IVdicata ea vocant, quæ in cameris deciduntur inquisitionum, vulgò *les iuges.* aresta verò ea, quæ in magna camera probata sunt, Latinè placita & decreta. vbicunque prolata sunt, dum tamen in curia suprema: & aresta dicta sunt ab ἀρέσκω, quod placeo significat, & ἀρεστὸν, placitum. promiscuè tamen solent dici aresta ex communi loquendi vsu.

Sinon que preallablement il eust lettres de nosdicts predecesseurs.

GLOSSA XX.

Requisita ad impetrãdum supplicationem.

26 PRimum requisitum est antequam supplicationem quis obtinere posset, oportet literas impetrare à Rege. Secundò, etiam non sufficiebat impetrare verbo, sed oportebat literas habere, ibi, *il eust lettres.* Tertiò oportet habere literas patentes: vt superiùs dictum extitit. sequentia vide.

De grace speciale.

GLOSSA XXI.

Clã de gratia scribi in literis supplicationis debet.

27 QVartò requirebatur, quòd de gratia speciali tales literæ emanarent, vt hîc: alioqui nisi ista clausula in literis hodie insit, non valent literæ propter istam ordinationem, & stylum communem Franciæ, qui est seruandus. c. quàm graui. de crimine falsi.

Et de certaine science.

GLOSSA XXII.

28 QVintum requisitum erat, vt apponeretur hæc clausula, ex certa scientia, quæ est magni effectus: vt alibi dicam, & superiùs dixi æquipollere clausulæ motus proprij.

Et qu'apres icelle grace obtenuë la partie qui auroit eu iugement contre elle seroit tenuë de bailler caution de payer double amende.

GLOSSA XXIII.

Mulcta deponi debet, non verò caueri.

29 ECce sextum, quòd pars impetrans literas istas, cautionem præstare debebat de soluendo duplicem emendam, videlicet sexaginta librarum: quia emenda appellationis perperam interpositæ est sexaginta librarum: & hîc duplicem habebat mulctam: sed istud hodie correctum est, nam oportet deponere mulctam, antequam audiantur: vt inferius dicetur: ideo non sufficit cautio, imò quadruplex deponi debet hodie mulcta: vt inferius est videre artic. 5. [Ratio est, quia partes post inchoatam supplicationis caussam conueniebant, & postea rex suo iure priuabatur: ideo hodie deponere debent hanc mulctam, & postea conuenire partes poterunt: sed hoc iure non poterant non impetrata licentia, vt statutum fuit in mense Iulio, anno 1334. & omnes conuentiones quæ fiunt durante lite in parlamento debent contineri sub beneplacito curiæ, sicut conuentiones factæ inter partes super beneficiis, vt scripsi in praxi benefic.]

Et aussi caution de refondre despens, dommages, & interests à la partie qu'il auroit obtenu.

GLOSSA XXIIII.

Cautio an sit danda pro mulctæ solutione & expensis.

30 SEptimò, cautionem etiam præstabat de refundendo expensas, damna, & interesse parti obtinenti in hac erroris propositione: si dictum esset errorem nullum interuenisse: hodie ista cautio etiam datur post consignationem & depositionem mulctæ vt d. art. 5. & sic duplex datur cautio, vna ab eo qui aresti executionem obtinet, secunda ab eo qui literas supplicationis impetrat: de qua hîc.

Et encores par autres ordonnances furent introduictes plusieurs autres solennitez estre gardées pour receuoir les subiects, & auant que leur octroyer grace à proposer & faire iuger par nostredicte cour l'erreur ou erreurs par eux pretendus, & tout pour restraindre lesdicts subiects par telles voyes de proposition d'erreur, & de trauailler les vns & les autres apres les arrests donnez par nostredicte cour, & faire cesser telles reïterations de querelles & poursuites.

GLOSSA XXV.

31 HIc recitantur alia fuisse solennia ad obtinendam supplicationem, quæ postquàm speciatim non exprimuntur, non sunt seruanda, quæ omnia statuta erant, vt facilè partes impetrare non procurarent hanc erroris propositionem.

Et entre fust statué & ordonné, que quelconques iugements interlocutoires, aucun par quelque grace qu'il obtint, ne fut receu à proposer erreur, pour aussi obuier à ce que les causes ne fussent immortelles.

GLOSSA XXVI.

In interlocutoriis non proponitur error.

32 QVæri hîc potest, in quibus casibus non debeat recipi supplicatio? Respon. à sentẽtia interlocutoria, ne lites immortales fierẽt: & quia grauamẽ in diffinitiua regulariter reparari potest, vt superiùs dixi q. 9. vbi alios scripsi casus, & hodie hîc casus seruari vsu solet, quia hîc recitatur: & quos noluit seruari, dimisit: etiam de iure ciuili non recipiatur appellatio ab interlocutoria, nisi in quibusdam casibus. l. 2. ff. de ap. recipien. sic

33 multo

33 multo minus reciperetur erroris propositio.†Et sic loquitur hîc etiam de interlocutoria habente vim diffinitiuæ,per hæc verba,*quelconques iugements interlocutoires*:nec ab eis supplicari solet: quamuis interdum hæ interlocutoriæ vim diffinitiuæ habentes,regantur sicut diffinitiuæ, quando illis magis coueniunt,quàm simplici interlocutoriæ:vt doct.scribunt in c. peruenit.in 2.de ap. Fel.in rub.de re iud.col.3.& scripsi in præfa. ad l.quod iussit.num.3.cum seq.7.de re iud.

Mais depuis soubz couleur qu'esdictes ordonnãces n'y ha temps limité de proposer erreur,& d'obtenir pour ce lesdictes lettres de grâce & de garder les solennitez,faire & accomplir ce qui est contenu en cesdictes ordonnances:plusieurs se sont efforcez le temps passé,& s'efforçoyent chacun iour faire arrester les pieces de procez, sur lesquels lesdicts arrests & iugement ont esté donnez contre eux ; soubz couleur qu'ils dient auoir intention de proposer erreur,auant qu'ils ayent obtenu lettres de nous,ou de noz predecesseurs commandées de grace speciale, & certaine science de faire ladicte proposition d'erreur, & n'en font poursuite,ne diligence de long temps,& sinon quand bon leur semble.

GLOSSA XXVII.

34 INcontinentia adducit:nam qui succubuerat in parlamento,antequam impetrasset supplicationis literas, sistere seu arestare faciebat iudicatum,& omnia caussæ documenta, dicens se velle proponere errorem, ob id arestum executioni demandari non poterat:& sic erat elusorium:contra id quod disponitur in l.si prætor.ff.de iud.[& l.seruo.§. cum prætor.ad Trebel.] & superiùs dictum extitit. Item ipse victus expectabat labi longum tempus, sperans intra triginta annos recipi,quia actiones saltem personales regulariter triginta annis durant.l.omnes.& l.sicut C.de præscript.30.anno. vt sequitur. Executio aresti qualiter impediebatur.

Esperans d'y estre receuz iusques à trente ans, dedans lequel temps aucuns veulent dire ladicte proposition d'erreur auoir lieu.

GLOSSA XXVIII.

35 HOc dicit Chassaneus in consuetud.Burgund.in proœm.in ver. *de noz parlements.* post gl. prag.sanctio. quam allegat.

Et attendans souuentesfois qu'il y ait mutation de parties, de iuges, greffiers, aduocatz, & procureurs par mort,ou autrement,& qu'il y ha nouuelles parties,que souuent ne sont & ne peuuent estre instruictes des matieres qui ont esté vuidées par arrests de leurs predecesseurs,& qu'il n'y ayt eu conseil,qui les puisse conseiller ne aduertir du demené de causes & procez vuidez par arrest,que les pieces qui ont esté laissées au Greffe soyent à dire & perdues,& qu'il y ayt tous nouueaux Conseillers en nostre dicte cour,qui n'ayent ouy n'entendu les motifz de ceux qui ont donné lesdicts arrests & iugements.

GLOSSA XXIX.

36 HIc ponit malitiam partium procurantium, vt acta retinerentur,& postea omitterentur per lapsum temporis: & quòd partes aduocati,& consiliarij interim morerentur, & demum pars de nouo veniens nesciret merita caussę:ob id non obstante aresto,res in qua succubuerat possidebat:& hæc posse euenire dicit hic textus.

Lesquelles choses peuuent aduenir en si long temps comme en trente ans,& en moindre,dont s'en pourroyent ensuyuir plusieurs pertes à nosdicts subiects:& les iugements & arrests qui sont ordonnez pour donner fin,pleine seureté & certaineté,estre subuertiz & changez:& par telz laps de temps demeurer les faicts & droits d'vn chacun en incertaineté,qui pourroit estre cause de mettre la chose publique de nostredict Royaume en grande cõfusion,dont à nous & à nosdicts subiects pourroyent aduenir plusieurs grãds & irreuocables dommages, & inconueniens,si par nous n'y estoit sur ce pourueu de bon & conuenable remede, & par bonne & meure deliberation sur ce euenue.

37 HIc enumerat mala,quę ex hoc sequuntur:primò quòd aresta,quæ finem litibus imponere debent,pereunt,& mutantur:& tamen post aresta,vel iudicata non debet iterum cognosci.l.1.quando prouoca.non est necesse.C. Mala quæ veniunt ex dilata arestorum executione.

Secundò per lapsum tanti temporis iura alicuius & facta incerta remanent contra legem primam,ff.de vsuca. Tertiò confusio oriri in repu. posset,quia dominia rerum essent incerta:ex quo possent subiectis multa euenire mala,vt non eueniant,statuit,vt sequitur:

Parquoy nous ces choses considerées, voulans obuier & pourueoir auxdicts inconueniẽs,releuer nosdicts subiects de vexations, mises, & despens abreger les questions & procez,& les faire mettre à bonne & briefue fin, en maniere que par longueur de temps nosdicts subiects ne soyent tenuz en suspend, & ne demeurent incertains de leurs droictz,seigneuries,questions,& querelles ainsi vuidées par arrest & dernier ressort:& aussi pourueoir aux superfluz del iz & longueurs,ou par ladicte voye de proposition d'erreur aduiendroyent & pourroyent aduenir de iour en iour,soubs vmbre que temps limité n'est exprimé és dictes ordõnances de nosdicts predecesseurs, en suyuant leur vraye semblable intention,qui tousiours à esté de faire cesser multiplication de questions,& procez,& resequer toute longueur superflue,& les terminer & limiter à temps suffisant par droict & raison.

GLOSSA XXXI.

RAtiones huius describendæ legis text.ponit multas & verbosas:eas si non graueris,vide.

Par l'aduis & deliberation de plusieurs des seigneurs de nostre sang & lignage, & autres grands & notables personnages, tant de nostre grand conseil de nostre cour de parlement, qu'autres, auons declaré, decerné, & ordonné: voulons, declarons, & ordonnons par ordonnance, loy, & edict general & irreuocable, de nostre certaine science, pleine puissance, & authorité royale.

GLOSSA XXXII.

Leges cum consilio faciendæ.

ET sic consilium obtinere debet Rex in lege condenda. l. penult. C. de leg. ibi, bene enim cognouimus, quòd cum vestro consilio fuerat ordinatum, ad beatitudinem nostri imperij, & ad nostram gloriam redundare, & alibi dicit l. dubium non est omnia omnino, quæ consilio rectè geruntur, iure meritoque effectu, & firmitate niti. C. de repud. multos effectus consilij scripsi in interpretatione auth. habita. C. ne filius pro patre. & bonum esset si nunquam lex promulgaretur, antequam ab omnibus esset approbata parlamentis: sed hodie leges momentaneæ fiunt, & momento quo factæ sunt recedunt: omnis enim res per quascunque caussas nascitur, per easdem & dissoluitur. c. 1. de reg. iur.

Que le temps d'impetrer lettres de grace pour estre receu à proposer erreur.

GLOSSA XXXIII.

NOta quòd intra biennium impetrari debet supplicatio, & obtineri, & sic non sufficeret petere, nisi obtineretur: vt sequitur:

Et les obtenir de nous, & de noz successeurs de grace speciale & certaine science, ainsi que faire se doit, & de faire faire, & accomplir les solennitez, & ce qui est contenu & declairé és ordonnances de nosdicts predecesseurs requises à proposition d'erreur, soit de deux ans continuels & prochains.

GLOSSA XXXIIII.

38 SOlennitates superiùs annotatas approbat, nec sufficeret post biennium impetrare: nam dicitur ibi, *dedans lequel temps*, intra tempus biennij hoc fieri pręcipit, de hac dictione intra scripsi in l. si quis sic dixerit. ff. de verb. signific.

Ensuiuant les arrestz prononcez à nostredicte cour, dedans lequel temps les parties qui voudroyent proposer erreur, soyent tenuz d'impetrer lesdictes lettres de nous, ou de nosdicts successeurs commandées de grace speciale & certaine science, pour estre receuz à proposer erreur de faire & accomplir le contenu esdictes ordonnances.

GLOSSA XXXV.

Biennium à quo tempore computetur.

39 ERgo computatur biennium à die pronunciationis aresti, & non à die quo conclusum fuit: quia etiam appellationis tempus à die latæ sententiæ computandum de iure erat. l. 1. §. biduum. ff. quando appell. sit. hodię à die notitiæ illius, cap. concertationi. de appella. in 6.

Introduire la matiere & cognoissance desdicts erreurs en nostredicte cour.

GLOSSA XXXVI.

40 ET sic non solùm pars debet impetrasse supplicationem intra biennium: sed etiam requiritur, vt illas literas curiæ præsentauerit: & caussa fuerit introducta intra annum proximum post biennium, vt sequitur.

Et dedans vn an prochain ensuyuant faire en icelle cour toute diligence & poursuite de faire bailler defenses, repliques, & dupliques, & faire faire tout ce qu'il appartient en telle maniere, que le procez desdicts erreurs soit en estat de iuger dedans ledict temps.

GLOSSA XXXVII.

41 ITem intra annum post biennium computandum requiritur, quòd pars supplicans procuret, vt defensiones, replicationes, & duplicationes curiæ offerantur, & tam bene se gerat, vt in illo anno causa sit in statu iudicandi: si verò non steterit, eidem non imputabitur. l. properandum. C. de iudic.

Et si par importunité ou autrement, lettres estoyent obtenues de nous, ou de noz successeurs, pour auoir outre ledict temps lettres de grace pour estre receu à proposer erreur, & plus long delay, pour faire & accomplir lesdictes solennitez requises, & tout ce que dict est: Nous icelles lettres & toutes graces depuis obtenues en quelque forme, & soubz quelque couleur que ce soit, auons declairé & declairõs nulles, & de nul effect, & valeur: voulons qu'il n'y soit aucunement obtemperé, & toute poursuite par ladicte voye d'erreur estre deserte: & celuy qui ainsi se seroit efforcé de proposer erreur & d'obtenir les lettres & intenter ladicte voye de proposition d'erreur, apres ledict temps, soit condemné à ladicte amende, & à refondre tous dommages & interests de la partie, qui auroit obtenu ledict Arrest.

GLOSSA XXXVIII.

Literæ propositionis erroris post bienniũ impetratæ non valent.

42 HIc statuit, quòd si literæ supplicationis post biennium per importunitatem cõcessæ fuerint, vt non valeant: multa enim conceduntur per importunitatem, quæ aliàs non concederentur. l. 1. C. de peti. bono. subla. lib. 10. idem tamen dicit text. si cõcedantur post biennium sine importunitate supplicationis literę: quia per hunc text. *ou autrement*, etiam nullo modo valebunt, etiam si motu proprio: quod non solet fieri: quia supplicatio requiritur, vt dixi.

Idem etiam scribit text. si concedantur literæ, vt proponens errorem habeat longius tempus ad proponendum: etiam literæ non valerent: sed hîc nullæ & nullius effectus & valoris declarantur.

Præterea

Præterea vult etiam vt nullo modo istis literis post biennium sic impetratis obtemperetur. imò deserta sit omnis erroris propositio, & sic declarabunt etiam consiliarij desertam, nec cognoscent de errore.

Imò condemnabitur pars ad duplicem emendam, & hodie ad ducentas quadraginta libras, & ad interesse, damna, & expensas.

Nec valerent literæ etiam si huic ordinationi derogaretur: quia cautum est lege regia literas non valere contra ordinationes regias impetratas: nec vult Rex vt illis literis obtemperetur: vt est apud Aufrer. in aresto 84. & per Ioannem Gallum q. 115. versicu. item fuit publicata, nisi curia videret æquum esse concedi.

Si donnons en mandement à nostre amé & feal Chancellier, & à noz amez & feaux les gents tenans, & qui tiendront noz parlements presents & à venir, que nosdicts presents ordonnance, loy, & edict general, ils facent lire, publier & enregistrer en nostre chancellerie & en nostre dicte cour de Parlement, enteriner, garder, & entretenir de poinct en poinct: sans enfraindre, selon leur forme & teneur. Et affin que ce soit chose ferme & stable à tousiours, nous auons fait mettre nostre seel à ces presentes. Donné au Plessis du parc, au moys de Nouembre, l'an de grace 1479. & de nostre regne, le dixneufuiesme. Sic signatum supra Plicam, par le Roy en son conseil. Donné à Tours, le 26. iour de Nouembre, l'an 1479. Sic signatum. I. de Molins. Lecta, publicata, & registrata Parisiis, in parlamento, decimaseptima die Ianuarij, anno 1479. Sic signatum. Chartelier.

GLOSSA VLTIMA.

HIc mandat publicari, quia lex ante publicationem non ligat. text. in authen. vt fact. æ. no. constitu. scripsi in §. præfati que ordinarij. de colla. in concord.

Loys XII. artic. LXXXIX. *des premieres*

Item ordonnons que l'ordonnance faicte par feu nostre trescher Seigneur & cousin Loys vnziesme de ce nom, en Nouembre mil quatre cents septante neuf, leuë, publiée, & enregistrée en nostre dicte cour de parlement, touchant les propositions d'erreur, & determination d'iceux, sera entretenue, obseruée, & gardée, selon la teneur d'icelle: & sortira son plein & entier effect. *Articulus 2.*

GLOSSA VNICA.

HIc Ludouicus vult ordinationem præcedentem seruari, & effectum habere: & nihil aliud dicit, sed præcedentem ordinationem confirmat.

Idem artic. LXXXVIII. ibidem.

Item & combië que apres que le possessoire est vuidé, soit en matiere beneficiale, ou prophane, les parties puissent auoir leurs recours en matiere petitoire: toutesfoys au temps passé ils sont venus par proposition d'erreur, dõt nosdictes cours ont esté moult trauaillées & sont demeurées les choses contentieuses longuement en procez, dont plusieurs inconueniens sont aduenus, pour ausquels obuier, auons ordonné & ordonnons: que en matiere possessoire, prophane, ou ecclesiastique, aucun d'oresenauant ne sera receu à proposer erreur, toutes autres ordonnance concernant lesdicts possessoires demeurent en leur force & vertu. *Articulus 3.*

GLOSSA VNICA.

HIc prohibetur supplicatio post arestum in possessorio latum, siue super recredentia, siue super pleno possessorio latum sit, siue in materia beneficiali, vel alia ecclesiastica: siue prophana. Ratio ponitur hîc: quia potest haberi recursus ad petitorium, & sic ad ordinarium remedium: & ideo cessabit supplicatio, quæ est remedium extraordinarium. l. in caussæ. ff. de minorib. & possessorio finito, petitorium est accipiendum, non erroris propositio. c. cùm dilectus. & c. pastoralis. de causa possess. *Supplicatio reiicitur post arestum in possessorio latum.*

Item ratio etiam dari potest: quia causa possessorij est parui momenti & præiudicij. c. 1. de causa poss. l. fi. C. qui legi. personam standi in iudicio habent. & potest in petitorio reuocari, ob id statuitur, vt nullus in possessorio supplicationem impetret: quia si in possessorio erratum fuerit, petitorij iudicatum reuocabit.

Nec me mouer, quòd interim is, qui possessionem obtinuit, possidebit, verum est: sed in mora modici temporis non erit magnum præiudicium. l. si debitori. vbi dixi, ff. de iudic. l. quotiens. C. de precib. imper. offeren. quia in petitorio condemnabitur ad fructus perceptos à tempore litis contestatæ super petitorio, ideo super hoc prouidebitur: alia in præfatione superiùs examinata sunt.

François artic. 135. des publ. 1539.

Que au parauant que receuoir les articles d'erreur par noz amez & feaux les maistres des requestes de nostre hostel, ils verront les faicts auecques les inuentaires des productions des parties. *Articulus 4.*

GLOSSA VNICA.

SVperiùs quæst. 4. vidimus formam impetrandæ, & prosequendæ supplicationis, ibi videri potest abundantiùs, & per hanc constitutionem magistri libellorum debent videre facta partium: tamen si pars cancellario supplicauerit, is poterit consiliario, vel alteri dare factum referendum.

Idem

Idem artic. seq. 136.

Articulus 5. *Que ceux qui voudront proposer erreur, seront tenuz de consigner la somme de douze vingt liures Parisis:& au lieu de deux ans, qu'ils auoyent par les anciennes ordonnances, auront seulement vn an, pour satisfaire à ce qu'ils estoyent tenus fournir & satisfaire, dedans les deux ans ordonnez par lesdictes ordonnances.*

GLOSSA VNICA.

DVo dicta habet hęc lex, quę duo dicta corrigunt articulum primum suprà eo. nam in primo artic. dicitur quòd proponens errorem tenetur cauere de soluendo duplicem emendam, hic tenetur deponere & consignare. [Philippus Valesf. statuit anno 1331. errorem proponere volentes, teneri consignare duplicem appellantium emendam, & præstare cautionem de soluendo impensas, & id quod interest.]

Item non solùm consignare tenetur duplicem mulctam, id est sexaginta libras statutas per antiquam ordinationem, sed etiam ducentas quadraginta libras Paris. antequam audiatur in erroris propositione, & illam solet consignare inter manus grapherij illius parlamenti, in quo illa causa agitatur: vt superiùs dictum extitit in præfa. q. 4.

Pauper si nõ deponat recipi debet. Quæro, quid si sit pauper, qui hanc summam consignare non possit? Respond. si prima facie appareant errores, recipi debet ad proponendum illos cautione etiam iuratoria data per l. generaliter. C. de episcop. & cleric. & hoc etiam in ordinat. antiquis dicitur. & pro hoc facit rub. ff. qui satisda. cogant. vbi Ias. scribit, & hoc nominatim fuisse conclusum in parlamento Delphinali asserit Guido Papæ in decis. 189. circa materiam. scripsi in tract. de sent. execut. art. 1.

Reus volens prosequi an deponere teneatur. Item hic volens prosequi supplicationem debet deponere ducentas quadraginta libras antequam audiatur: ponamus quòd non curat vt audiatur, postquam literas obtinuit supplicationis: sed pars, quæ obtinuit arestum, vult prosequi, an teneatur cõsignare, videbatur quòd sic, vt æqualitas in iudiciis seruetur. per reg. iur. in 6. in iudiciis. & priuilegium concessum vni litigantium extenditur ad aduersarium. l. fi. C. de fruct. & litium expen. c. 1. de iudi. in 6. & isti sunt correlatiui: ergo quod in vno statuitur, habebit locum in alio. per l. fi. C. de indic. viduita. tollen. l. 1. C. de cupressis. lib. 11. Bart. in l. fin. ff. de acceptila.

Contrarium tamen concludit Franc. Marc. in suis decisio. q. 164. quia hæc pœna est imposita supplicanti, non aduersario: & pœna non est extendenda. reg. odia. de reg. iur. in 6. nam appellatus prosequi potest appellationem, quam emisit appellans sine metu mulctæ, licèt appellans non prosequatur. text. in c. ex parte. suprà in fi. de rescrip. & diuersa est ratio in supplicante, & in aduersario: quia supplicanti imponitur propter temeritatem, & audaciam: eò quòd arestum quod firmum esse debet, velit retractare & inutile esse, ac elusorium: quia præsumit lex pro sententia, ergo & fortius pro aresto. l. Herennius. §. Caia. ff. de euictio.

Sed pars aduersa tendit ad aresti confirmationem, petit enim pronunciari non fuisse erratum, & arestum vtile declarari, etiam quia coactè prosequitur, cùm sit prouocatus: & ideo illi non imputatur. per l. primam. §. cùm arietes. ff. si quadru. pauper. fecis. dica. quia iudicium in inuitum redditur. l. inter stipulantem. §. 1. ff. de verb. oblig. & si fuerit dictum non fuisse erratum, condemnatur impetrans ad mulctam arbitrio vltimorum iudicum, alioqui quilibet impetrare vellet, & nõ prosequeretur, contra l. consentaneum. & auth. qui semel. C. quomodo & quando iudex. [Etiam hæc emenda consignari debet, quamuis in literis supplicationis nil dictum fuerit, quia huic legi pars satisfacere debet, & ita censuit Senatus anno 1332.]

Arestum. Secunda pars videtur obscura, in qua dicitur, quòd intra annum pars tenebitur facere ea, quæ per ordinationes intra biennium olim facere tenebatur: sed quæ sint illa, superiùs vidimus, in q. 10. & in art. 1. circa finem, vbi sufficiebat intra biennium impetrare literas supplicationis, & intra annum proximum *faire bailler defenses & replicques, & duplicques, & faire faire tout ce qu'il appartiendra, en telle maniere, que les procez desdicts erreurs soyent en estat de iuger dedans ledict temps, &c.*

Idem artic. CXXXVII.

Articulus 6. *Que pour vuider lesdictes instances de proposition d'erreur, ne sera besoin assembler les chambres, ainsi qu'il est contenu par lesdictes anciennes ordonnances: mais seront iugées lesdictes propositions d'erreur, en telle chambre de nosdictes cours, & en telle compagnie & nombre de iuges, qu'il sera sur ce aduisé & arbitré par nosdictes cours selon la grandeur & qualité des matieres.*

GLOSSA VNICA.

In magna camera erroris propositio iudicatur. OLim ad iudicandum erroris propositionem vocabatur totus ordo curiæ: sed hîc statuitur ne hoc fiat: nam vna pars & camera interim poterit alias caussas decidere: ideo dicitur vt vocentur pro arbitrio curiæ, pro quantitate, & qualitate caussæ.

Sed in qua camera hæc caussa decidi debet? Respon. arbitrio curiæ relinquitur: sed hoc solet communiter in magna camera terminari quando Rex non eligit: quia tunc relinquitur electio curiæ, sed in literis vidi sæpius exprimi, & eligi consiliarios, qui interesse debeant, & decidere hanc erroris propositionem. Et illi qui iudicarunt, interesse solent, vt noscant eorum corrigere errorem: nam melius est seipsos corrigere, quàm ab aliis corrigi expectare: vt dictum extitit. & ipsi solent primum suum impartiri suffragium. vide Feli. in cap. literas. col. 2. de præsumpt.

dixi

dixi suprà, q. 10. nec debent grauatè ferre, si error illorum corrigatur, exemplo diui Petri, qui à sancto Paulo reprehensus benignè & gratanter accepit: vt scribitur ad Galat. 3. c.

Sed quot consiliarij iudicare hos errores debeant, curiæ arbitrio relinquitur, si Rex hos non expresserit: & quales etiam eligi debeant, certè iudicio præsidis, & curiæ relinquitur, vt eligantur experti, & doctores, si materia hoc exigat: & quot debeant eligi, dicit considerandam esse quantitatem, & caussæ qualitatem, non dicit personas respiciendas: vt in l. 2. ff. de re iudic. quia totum hoc est in arbitrio curiæ positum. Alia multa hîc essent addenda: sed his nunc contentus ero, ratus hæc sufficere.

Idem artic. CXXXVIII.

Et seront tenues les parties de les faire iuger dedans cinq ans: autrement n'y seront plus receuz. Articulus 7.

GLOSSA VNICA

Partes intra quinque annos curare debent, vt hi errores iudicentur, & processus decidatur, alioqui postea non recipientur. Et hoc est statutum, ne in suspenso aresta curiæ lõgo tempore sint, & ne in infinitum retractentur. l. fin. C. de fide instrum. Erroris propositio intra quinquẽniũ iudicari debet.

Qui tamen post impetrationẽ non potuerunt, variis præsidum occupationibus, vel etiam ciuilium officiorum necessitatibus districti, in senatusconsultum non incident. dicit tex. in l. in senatuscons. §. pen. ff. ad Turpi.

Ideo si non steterit per partes, sed per iudices & curiam, non imputabitur parti. per l. properandum. §. sin autem vtraque parte. & §. seq. C. de iudic. & debebat conditor potius curiæ quàm partibus præstituere hoc tempus: quia magis solet per iudices, quàm per partes stare. videte per Bald. & Ias. in d. l. properandum. in fi.

Aduertendum est quod in rub. *des euocations.* ord. 3. in fin. habetur materia huic consona & necessaria, ob id eam hîc adiungendam putaui: quæ nobis pro art. 8. seruiet hîc vt sequitur.

Et outre attendu que les moyens de nullité & contrarieté d'arrestz peuuent estre comprins soubz la proposition d'erreur, auons aussi par edict, statutz, & ordonnances perpetuelz & irreuocables de nostredicte certaine science, pleine puissance, & authorité royale, statué, declaré, & ordonné, statuons, declarons, & ordonnons, que à l'aduenir nul ne sera receu à contreuenir aux arrestz de nosdictes cours de parlement, & autres cours souueraines par voye de nullité & contrarietez d'arrestz. Articulus 8.

GLOSSA PRIMA.

1 HIc videmus sub propositione erroris nullitatem arestorum comprehendi, & contrarietatem, adeò quòd ista debent iudicari sub erroris propositione: ideo prohibetur hîc cognosci contra aresta per viam nullitatis, & contrarietatis: ratio esse potest: quia ad proponendum nullitatem & contrarietatem nulla emenda deponebatur, quam oportet in erroris propositione deponere, ideo Rex illam admittebat: vnde voluit sibi fauere, vel quia faciles erãt homines ad proponendam istam viam: quia per eam non puniebantur: & nulla aresta erant fixa, sed ratione nullitatis & contrarietatis impugnabantur, ob id voluit audaciam & temeritatem illorum refrenare: & ideo ista nullitas non impedit executionem: vt concludit Guido Papæ in decis. Delphi. q. 50. quia hæc curia. Aresta an per viã nullitatis rescindantur.

2 Præterea dicit Innoc. in c. cum ex literis. & c. suscitata. de in integ. resti. quòd contra sententiam principis non potest quis venire per viam nullitatis, quando talis nullitas est de iure positiuo: quia princeps videtur illam solennitatem suppleuisse, & super ea dispensasse, arg. l. quidam. ff. de reg. iur. ita Angel. decidit in l. falsa. C. de fid. instrum. Philip. Perus. in c. dilecto. col. 65. de appel. faciunt quæ scribit Fel. in c. ecclesia. col. 10. de consti. num. 89. & Georg. Nat. in repetitio. clem. sæpe. §. & quia. col. 29. cum seq. de verb. signi. sic fuit iudicatum in magno Neapol. concilio: vt refert Matthæ. de Afflic. in deci. Neapol. 283. diu est. vbi conclusum fuit aduersus principis sententiam non posse dici, nec de nullitate, nec de omissione solennitatis: omnes enim solennitates & nullitates omitti solent, quando per supremum principem proceditur, & per eundem caussa terminatur: vt consuluit Pet. Paul. Paris. consi. 218. domina. col. 2. in 1. vol. Contra sententiam principis nullitas an proponatur.

3 Et ideo nullitas insurgens ex omissione ordinis iudiciarij, & solennitas, non reddit sentẽtiam principis nullam, nec aduersus eam de nullitate agi potest. teste Innoc. in c. in caussis. de re iudic. & Fel. ibi Bald. & Paul. l. fi. C. de legib. & ibi Alex. in addi. ad Bart.

4 Idem in iudicatis à senatu, cum nomine principis iudicent, & in arestis eorum diffinitiuis exprimi solet nomen principis. & quia aliter princeps non fuisset iudicaturus, quàm senatus iudicat. l. 1. ff. de offic. præfe. præto. ideo sequitur:

Ains se pourruoyeront par proposition d'erreur, en gardãt les solennitez requises par noz ordonnances & de noz predecesseurs & dedans le temps à ce prefix és cas où par noz ordonnances y ha lieu de proposition d'erreur.

GLOSSA SECVNDA.

Vlt hic text. quòd si quis nullitatem, aut arestorum contrarietatem prætendat, poterit impetrare supplicationem, & erroris propositionem, quia in eis erratum est, sed hoc debet impetrari intra annum hodie, sicut in aliis erroris casibus. item solennitates requisitæ debent etiam in his nullitatibus & contrarietatibus seruari, & in quibus Nullitas arestorum intra quod tẽpus proponi debeat.

bus casibus non potest supplicatio impetrari, vt in caussa possessoria, non poterit etiam arestorum nullitas per erroris propositionem impetrari:& si allegetur in his casibus nullitas,audi quod statuitur.

Et où aucune contrarieté, ou nullité seroyent proposées contre les arrests donnez és matieres beneficiales, où possessoires, ou autres, où proposition d'erreur ne doit estre receüe, les parties se pouruoyeront par requestes en ladicte cour où l'arrest aura esté donné, pour faire interpreter & declarer lequel des arrests que les parties pretendent estre contraire,sera executé, faire droit sur la nullité,& autrement pourueoir par ladicte cour,comme il appartiendra.

GLOSSA TERTIA.

Quando supplicatio proponi non potest,quomodo prouidédum partibus sit.

STatuit quòd in quibus casibus error proponi non potest, vt in possessoriis beneficiorum,& in casibus superiùs descriptis,q.9.quòd tunc detur supplicatio illi curiæ,in qua latum arestum fuit, in qua narretur nullitas,vel arestorum contrarietas:& tunc si curia hæc videat,vel illorũ alterum, declarabit quod arestum erit executorium,vel corriget nullitatem, hîc duos tantum casus exprimit, an in aliis locum habeat, putarem ferè in aliis locum habere:verum enimuero si quis supplicationem curiæ offerat ad corrigendum arestum per has vias propositas: & curia dicat correctioni locum non esse,condemnabitur pars ad mulctam, & ad expensas,damna,& interesse:vt est in rub.*des arrestz*.art.2.in ordin.cautum.

Et neantmoins ordonnons que où en nostredict grand conseil y auroyent aucuns procez pendans & indecis pour raison de nullité, ou contrarieté d'arrestz pretendue par les parties,qu'ils soyent renuoyez en icelles nosdictes cours où ils auront esté iugez, & lesquels dés à present nous y auons renuoyé,& renuoyons:& en auons interdict & defendu,interdisons & defendons à nostre dict grand conseil toute cour,iurisdiction, & cognoissance. Si donnons en mandement à noz amez & feaux conseillers les gents tenans noz cours & parlement,grand conseil,Baillifs,Seneschaux,& à tous noz autres iusticiers,officiers,ou leurs lieutenãs, & chacun d'eux si comme à luy appartiendra, que iceux nosdicts edict,statut,& ordonnance ils facent lire,publier & enregistrer,garder, obseruer,& entretenir de poinct en poinct selon leur forme & teneur,sans faire ne souffrir estre fait aucune chose directement ou indirectement au contraire en quelque maniere que ce soit.Car tel est nostre plaisir & vouloir, nonobstans quelsconques edicts, ordonnances,restrictions,mandemens,defenses,& lettres à ce contraires,à quoy quant à ce,nous auons derogé & derogeons. Et affin que ce soit chose ferme & stable à tousiours,nous auons fait mettre nostre seel à cesdictes presentes,sauf en autre chose nostre droit, & l'autruy en toutes. Donné à Chantelou au mois de Mars,l'an de grace 1545. & de nostre regne le 39. Ainsi signé sur le reply, Par le Roy en son conseil. De Neufuille. Lecta,publicata,& registrata audito procuratore generali Regis hoc requirente Parisiis,in parlamento,prima die April. Anno Domini 1545. ante Pascha. Ainsi signé, du Tillet. Collation est faicte à l'original,rendu à M. Geoffroy de la Chassaigne,president au parlement de Bourdeaux. Du Tillet.

GLOSSA QVARTA.

REMITTIT caussas ad suos iudices, vt cuilibet sua seruetur iurisdictio: de quo alibi scripsi.

Donné à Chantelou, au mois de Mars,&c.

GLOSSA VLTIMA.

Lex sine die & consule non valet.

ET sicut non valet instrumentum sine die & consule,l.generali.C.de tabul.lib.10.Bal. & alij in l.si quis.§.si initium.ff.de eden. Barba.plenè in rub.de fide instrum.in decretalib.idem in rescripto,l.si qua. C.de diuers.rescript.dixi in tract.meo de rescript.in 3. tomo constit.reg.idem est dicendum in edictis & constitutionibus,vt est scriptum in Theodosiano C.rub.de consti.l.1.in hæc verba,si qua post hæc edicta siue constitutiones sine die & consule fuerint deprehensa,authoritate careant.datum 8.calend.Augusti,Sabariæ. Item in ordinationibus & mandatis, scripsi in forma manda.in fi.in concord.multa alia hîc essent dicenda: sed à musa paupere opus non potest egredi splendidum. hæc tamen,si lubet,boni interim consules, reliqua tuo ex splendido supplebis ingenio, lector beneuole, quod autem ad me attinet,de his agam gratias Deo omnipotenti per secula seculorum. Amen.

Spes mea Christus.

FINIS